સ્વર્ગનો ખજાનો.

આ લખનારનાં પુસ્તકો.

ભક્તિજ્ઞાનના દાખલાનાં:-

૧ સ્વર્ગનું વિમાન,
સ્હેલા સ્હેલા ૩૨૫ દાખલા,
પૃષ્ઠ ૩૯૦, રૂા. એક.

૨ સ્વર્ગની કુંચી,
ભજનપદ સાથે ૨૧૦ દાખલા,
પૃષ્ઠ ૪૨૫, રૂા. એક.

૩ સ્વર્ગનો ખજાનો,
વિસ્તારવાળા ૧૨૫ દાખલા,
પૃષ્ઠ ૩૯૦, રૂા એક

૪ સ્વર્ગનાં રત્નો,
જીજ્ઞાસુઓને ખાસ ઉપયોગી
૧૦૧ દાખલા રૂા. એક.

ખાસ સ્ત્રી ઉપયોગી:-

૫ સ્ત્રીઓનું સ્વર્ગ,
સ્ત્રીઓએ વાચવા લાયક,
પૃષ્ઠ ૪૪૦, રૂા. દોઢ

૬ સ્વર્ગના સુંદરીઓ,
સ્ત્રી ઉપયોગી નવુ પુસ્તક,
અનુકરણ કરવા યોગ્ય પા-
ત્રોના વર્ણન સાથે, પૃષ્ઠ
૫૦૦, રૂા. દોઢ.

જમાનાને અનુસરતાં:-

૭ સંસારમાં સ્વર્ગ,
વિદ્વાનોમાં વખણાએલું,
પૃષ્ઠ ૪૦૦, રૂા. દોઢ.

૮ સાચું સ્વર્ગ,
ખાસ વાચવા લાયક,
પૃષ્ઠ ૬૨૫, રૂ. દોઢ.

૯ સ્વર્ગની સીડી,
ગીતાના મહાન્ સિદ્ધાંતો
સ્હેલી રીતે સમજાવેલા છે.
પૃષ્ઠ ૪૫૦, રૂા. દોઢ.

૧૦ સ્વર્ગની જીંદગી.
૧૧ સ્વર્ગના સંદેશા.
૧૨ બાળકોની વાતો ભા ૧લો.
૧૩ નવાયુગની વાતો ભા ૧લો.
૧૪ નવાયુગની વાતો ભા ૨જો.
૧૫ નશિબ ફેરવવાની કુંચી.
૧૬ આર્ય વિધવા.
૧૭ પ્રેમ પ્રેમ ને પ્રેમ.
૧૮ કાઠીયાવાડી તોપ.

દરેકનું પોષ્ટેજ વી પી જુદું.

વૈદ્ય અમૃતલાલ સુંદરજી પઢીયાર,
હાથીબીલ્ડીંગ, કાલબાદેવી રોડ, મુંબાઈ-૨.

સ્વર્ગનો ખજાનો.

લેખક અને પ્રકાશક,

વૈદ્ય અમૃતલાલ સુંદરજી પઢીયાર.

ઠે. કાલબાદેવી–મુંબઈ.

હરે રામ, હરે રામ, રામ રામ હરે હરે;
હરે કૃષ્ણ, હરે કૃષ્ણ, કૃષ્ણ કૃષ્ણ હરે હરે.

આવૃત્તિ બીજી. પ્રત ૧૩૦૦.

સંવત ૧૯૬૯ સન ૧૯૧૩

અમદાવાદ.

ધી ડાયમંડ જ્યુબીલી પ્રીન્ટીંગ પ્રેસમાં
પરીખ દેવીદાસ છગનલાલે છાપ્યુ.

કિંમત રૂપિયો એક.

આ પુસ્તક મળવાનું મુખ્ય ઠેકાણું:—

વૈદ્ય અમૃતલાલ સુંદરજી પઢિયાર, કાલબાદેવીરોડ–મુંબઈ.
તથા મુંબઈ અને બ્હારગામના જાણીતા બુકસેલરો પાસેથી
મળી શકશે.

પહેલી આવૃત્તિની પ્રસ્તાવના.

"સ્વર્ગનો ખજાનો" એ નામજ કાંઇક અજબ પ્રકારનાં ખેંચાણવાળું છે. પણ આપણે કાંઇ માત્ર ભભકાદાર નામથીજ રાજી થઈ જઇએ એમ નથી આપણને તો અંદરના માલ સાથે કામ છે માટે સ્વાભાવિક રીતેજ ઘણા તરફથી એમ પૂછવામાં આવે કે, "સ્વર્ગના ખજાના" માં શુ છે? તેના જવાબમાં જણાવવું જોઇએ કે,

"સ્વર્ગના ખજાના" માં ઘણાંએ અમૂલ્ય દેવતાઈ રત્નો છે; જેમકે, ધર્મ એટલે શું? આપણી ભક્તિ ફળીભૂત થતી નથી તેનાં કારણો શુ? આપણી જીંદગીમાં મીઠાશ કેમ લાવી શકાય? ભ્રાતૃભાવની ઈશ્વરી સગાઈ કેમ, વધારી શકાય? મનને કેમ વશ કરી શકાય? પ્રભુની ઇચ્છામા આપણી ઇચ્છાને કેમ મિલાવી શકાય? મહાત્મા કેમ થઇ શકાય? સત્સગથી શું ફાયદો થાય? વિશ્વાસ કેમ વધારી શકાય? ભક્તિને મજબૂત કેમ કરી શકાય? ઈશ્વરને ખાતર આપણે શુ શુ કરવું જોઇએ? શા માટે આપણા કર્મો ઈશ્વરને અર્પણ કરવા જોઇએ? આપણાં કર્મો આપણે કેવી રીતે ઈશ્વરને અર્પણ કરી શકીએ? ઈશ્વરનું સ્વરૂપ કેવું છે? શાસ્ત્રના સાચા અર્થ કેમ સમજવા? મહાત્મા-ઓના આચાર વિચાર કેવા હોય? હરિજનોએ કેવી રીતે પોતાની જીંદગી ગાળવી? પાપથી બચવા માટે શું ઉપાય કરવા? પ્રભુની પાસે જવાના સ્હેલા રસ્તા કયા? પ્રભુ ઉપરના પ્રેમને કેમ જગાડવો? સાચો પરમાર્થ કેમ થઇ શકે? આપણાં આચરણો કેમ સુધરી શકે? અને આપણી જીંદગીનો મૂળ હેતુ શું? એ વિગેરે ઘણી ઘણી બાબતોના ખુલાસા આ પુસ્તકમાં સ્હેલામાં સ્હેલી રીતે દૃષ્ટાંત સહિત, વિસ્તારપૂર્વક મીઠી ભાષામાં અસરકારક રીતે કરેલા છે, માટે તેનું નામ "સ્વર્ગનો ખજાનો" રાખેલું છે.

"સ્વર્ગનું વિમાન" અને "સ્વર્ગની કુંચી" ની પેઠે આ પુસ્તકમાં જે દાખલાઓ છે તે પણ એક મહાન ભક્તરાજ

મહારાજનીજ પ્રસાદી છે. એ ભક્તરાજ તરફથી સત્સંગ મંડળીમાં જે દાખલા આપવામાં આવે છે તે સાદા, સ્હેલા, અને હિંદુ ધર્મને લાગુ પડે તેવા, તથા દેવ મંદિરોમાં છુટથી બોલી શકાય તેવા હોય છે, પણ મેં તેમાં જમાનાને અનુસરતા છુટા-પણાના વિચારો ભેળેલા છે, એટલે એ દાખલામાંથી કોઇ ફટકો જો જરા વધારે સ્ટ્રોંગ લાગે તો એ મારી તરફનો જ અંતરની લાગણીનો કડવો ડોઝ છે, એમ સમજવું.[1]

જેની વિશાળ બુદ્ધિ તથા જામેલી ભક્તિના પ્રસાદમાંથી "સ્વર્ગનો ખજાનો" ઉત્પન્ન થયેલો છે તે મહાન ભક્તરાજ મહારાજનું નામ આ પુસ્તકમાં આપવાથી મને બહુ આનંદ થાત, અને લોકોને પણ એ નામ જાણવાથી ફાયદો થાત, પણ તેઓની ઇચ્છા એવી છે કે, તેમનુ નામ મારે પુસ્તકમા લખવુ નહિ, એટલે તેમની ઇચ્છાને માન આપવા ખાતર મારી ઇચ્છાનો ભોગ આપીને એ નામ આપવુ હુ બધ રાખું છું

આ પુસ્તકમાં જે દોહરાઓ તથા પદો આવેલા છે તે એક ભક્તમડળમા પ્રસગોપાત સ્રીપુરૂષો ગાતાં હતા તેમાંથી લીધેલાં છે, એટલે એમા કોઇ કોઇ ઠેકાણે ભૂલો હોય એ બનવા જોગ છે એ દોહરા તથા પદોના મૂળ કર્ત્તા, તેને છપાવના રાઓ, તથા અમને એ લખાવનારા સજ્જનોનો હુ માનપૂર્વક ઉપકાર માનું છું.

આ પુસ્તકના સાંકળીયામાં ઘણા દાખલાઓ બબ્બે ત્રણ ત્રણ મથાળાં નીચે આવેલાં છે, જેમકે, એકજ દાખલો ભક્તિના પેટામાં, સત્સંગના પેટામાં, અને ઈશ્વરના મથાળા નીચે પણ આવેલો હોય છે. એ કાંઇ ભૂલથી નહિ પણ ખાસ એવી ગોઠ-વણ કરવામાં આવેલી છે. કારણ કે એ દરેક વિષયમાં એ દાખલો લાગુ પડી શકે તેમ હોય છે.*

આ પુસ્તક છપાવવા માટે એક ભક્તિમાન સદ્‌ગૃહસ્થે મને મદદ કરેલી છે, તેમનો માનપૂર્વક ઉપકાર માનું છું એ સદ્-

---

૧ "સ્વર્ગની કુંચી" ની પ્રસ્તાવનામાથી.

* "સ્વર્ગના વિમાન" ની પ્રસ્તાવનામાંથી.

ગૃહસ્થનું નામ જાહેર કરવાથી મને બહુ આનંદ થાત, પણ તેઓએ મને ખાસ ભલામણ કરી છે કે, મારૂં નામ બહાર પાડવું નહિ. એટલે નામ આપી શકતો નથી.

છેવટ આ પ્રસ્તાવના પુરી કરતાં પહેલાં મારે મારા સંતોષને ખાતર તથા મારી ફરજને ખાતર કહેવું જોઇએ કે, મારી ઉપર ઘણાએ કાગળો આવે છે, તથા મને ઘણાએ માણસો રૂબરૂ મળે છે, તેઓ કહે છે કે, તમારાં પુસ્તકો ઘણાં સારાં છે, ભાષા બહુજ સ્હેલી ને રસીલી છે. દાખલાઓ અસરકારક છે; વિચારો ઉત્તમ છે, શૈલી ભભક ભરેલી છે, તેમાંની બાબતો ખાસ જરૂરની છે. પુસ્તકો મોટા ને શોભિતા છે અને કિંમત સસ્તી છે. એટલુંજ નહિ પણ આપણા પવિત્ર ધર્મ શાસ્ત્રના સાર્વજનિક મહાન સિદ્ધાનો તથા મહાત્માઓના ઉત્તમ વિચારોજ તમે કહો છો અને તે પણ જન સ્વભાવ સમજીને જમાનાને અનુસરતી રીતેજ. તેથી તે સૌને બહુજ પસંદ પડે છે, અને ઘેરે ઘેર, હોસે હોસે ફરી ફરીથી એ પુસ્તકો વંચાય છે માટે તમારાં બધા પુસ્તકો અમને વી. પી. થી મોકલી આપશોજી. આવી આવી રીતે સેકડો ભાઈ બેહેનો ઘણુંએ લખે છે, તથા કહે છે, અને પૂછે છે કે હાલમાં નવું શુ લખો છો ? પણ તે સૌ ભાઈ બ્હેનોનો હુ માનપૂર્વક ઉપકાર માનું છું, અને મારી ઉપરની ભલી લાગણીઓને લીધે તેઓ રાજી થાય તે સારૂં જણાવું છું કે,

સ્વર્ગના વિમાનની પ્રસ્તાવનામાં મેં કહેલું છે કે, મહાન ભક્તરાજ મહારાજ પાસેથી આ જાતના સાદા, સ્હેલા, મનોરંજક અને ભક્તિ માર્ગના ઉત્તમ વિચારોવાળા એક હજાર દાખલા લખવા મારો વિચાર છે. તેમાં સ્વર્ગના વિમાનમાં ૩૨૫, સ્વર્ગની કુંચીમા ૨૧૦ તથા સ્વર્ગના ખજાનામાં ૧૨૫ એવી રીતે કુલ ૬૬૦ દાખલાઓ હરિજનોની સેવામાં હું મૂકી ચૂકેલો છું. બાકી ૩૪૦ દાખલા લખવા રહ્યા, તેનાં ઈશ્વર ઇચ્છા તો આવાંને આવાં હજી પણ બીજાં ત્રણ પુસ્તકો થઇ શકશે. દિનપ્રતિદિન વધારે રસિક, વધારે અસરકારક,

વધારે ઉંડા વિચારનું, વધારે ઉપયોગી અને ઈશ્વરની વધારે નજીક જનારૂં લખાણ હું લખી શકુ, અને આપણા ગરીબડા દેશની, આપણા દુઃખીયરા બંધુઓની તથા આપણા ઢીલા પડી ગએલા ધર્મની સેવા કરવામાં હું પણ કાઇક નિમિત્ત થઇ શકું એમ ઈચ્છું છુ, અને એવી શુભ તક મને ઈશ્વર આપે એવી પ્રાર્થના કરૂં છું.

તા. ૭-૩-૧૯૦૬.

મુંબઈ, હનુમાનગલી

વૈદ્ય અમૃતલાલ સુંદરજી પઢીયાર.

ચોરવાડકર.

બીજી આવૃત્તિની પ્રસ્તાવના.

"સ્વર્ગના ખજાના"ની પહેલી આવૃત્તિ એક વરસ થયાં ખલાસ થઇ હતી. તેની આ બીજી આવૃત્તિ કરવાની મને તક મળી તેથી બહુ આનંદ થાય છે, અને એ માટે પરમકૃપાળુ પરમાત્માનો ઉપકાર માનું છું.

"સ્વર્ગના ખજાના"માં શુ શું બાબત છે, તે પહેલી આવૃત્તિની પ્રસ્તાવનામાં વિગતવાર કહેલું છે, અને તે પ્રસ્તાવના પણ આ પ્રસ્તાવનાની બાજુમા છે, એટલે એ સબધી કાંઈ નવું કહેવાનું નથી.

સ્વર્ગના ખજાનાની આ બીજી આવૃત્તિમાં અનુક્રમણિકા સુધારેલી છે, તેથી જે દાખલો શોધવો હોય તે તુરતજ મળી શકશે. એટલુંજ નહિ પણ કદી કોઇ માણસ માત્ર અનુક્રમણિકા વાંચી જશે તોપણ તેને ઘણો ફાયદો થશે. તેમાંથી પણ ઘણાએ નવા વિચારો મેળવી શકશે, તથા કેટલાક સિદ્ધાંતો તારવી શકશે, અને કેટલીક ઉપયોગી સ્હેલી કુંચીઓ મળી જશે.

ભાષણો આપનારાઓ તથા હરિકથા કરનારાઓ જો માત્ર આ અનુક્રમણિકા વાંચી જાય તોપણ તેઓના ભાષણમા તથા તેઓની કથામાં કાંઇક નવો રસ અને કંઇક ખાસ ચમત્કૃતિ આવી જશે. તેમજ જેને વક્તા થવું હોય અથવા હરિકથા કરતાં શીખવુ હોય તેણે આ "સ્વર્ગના ખજાના"ના, તથા સ્વર્ગનું વિમાન, સ્વર્ગની કુંચી, અને સ્વર્ગનાં રત્નોના દાખલા વધુ નહિ તો એક વખત પણ જરૂર વાચી જવા જોઈએ, એથી તેઓને ઘણી બાબતોના નવાં નવાં દૃષ્ટાંતો મળી શકશે, એટલે તેઓની વાણીમાં મીઠાશ તથા બળ આવી શકશે.

દરેક સંપ્રદાયના તથા દરેક ધર્મના સાધુઓએ તો ઉપર જણાવેલા ભક્તિ માર્ગનાં ચારે પુસ્તકોનો ખાસ અભ્યાસ કરવો જોઈએ, અને ધર્મના મુખ્ય મુખ્ય સિદ્ધાંતો તથા તેના હેતુઓ સમજવા ઇચ્છનાર જુવાન વિદ્યાર્થી બંધુઓએ પણ એ પુસ્તક

વાંચી જવાં જોઇએ, તેમજ શાંતિ ભોગવવા ઇચ્છનારાં વૃદ્ધ સ્ત્રી પુરૂષોએ તો એ ચારે પુસ્તકોને પોતાના સોબતી બનાવવા જોઇએ, એમ મ્હારો નમ્ર અભિપ્રાય છે.

આ પુસ્તકની બીજી આવૃત્તિ છપાવવા માટે ચોરવાડના રહેવાશી મ્હારા ભલા મિત્ર **શેઠ જમનાદાસ દામોદરે** મને પૈસા ધીરવાની મદદ કરેલી છે, એ માટે તેમનો ઉપકાર માનું છું.

ચોરવાડ, (કાઠિયાવાડ).

સંવત્ ૧૯૬૯ માર્ગશીર્ષ વદી ૯

તારીખ ૧ જાનેવારી ૧૯૧૩.

વૈદ્ય અમૃતલાલ સુંદરજી પઢીયાર.

પ્રાર્થના.

(વૈતાલીય છંદ)

નથિ હું તન વાસના તજ્યો, નથી હું નમ્રપણે પ્રભુ ભજ્યો;
કરૂણાનિધિ તું કૃપા કરી, હરજે ક્લેશ હમેશ હે હરિ. ૧

નથી મેં વ્રત દાન આદર્યાં, નથી મેં કામ રૂડાં કથા કર્યાં;
ખળતા કરી મ્હે ખરેખરી, હરજે ક્લેશ હમેશ હે હરિ. ૨

ન પડચો શુભ માર્ગ શોધમાં, ન પડચો હું બહુ જ્ઞાન બોધમા;
અવળી ગતિ નિત્ય આચરી, હરજે ક્લેશ હમેશ હે હરિ ૩

ન રહ્યો વળી હુ વિવેકમા, ન રહ્યો હુ તલભાર ટેકમા,
ડગલા ન ભર્યા ડરી ડરી, હરજે ક્લેશ હમેશ હે હરિ ૪

પડીને અતિ પ્રૌઢ પાપમા, તક ખોઈ ત્રણ ભાત તાપમા,
સ્થિર થૈ ન વસ્યો કદી ઠરી, હરજે ક્લેશ હમેશ હે હરિ ૫

કરજે દૂર બધ કર્મના, ઘણી ધીંગા પ્રભુ બેલી ધર્મના;
જઉં સાગર તર્ત તો તરી, હરજે ક્લેશ હમેશ હે હરિ ૬

બહુ સશય સાથ બોલીયો, ભ્રમણામા ભમી ભૂલી ડોલીયો;
દ્રઢતા નહિ ધ્યાનમા ધરી, હરજે ક્લેશ હમેશ હે હરિ. ૭

ગણી સ્વારથ અર્થમા ફર્યો, અતિશે વ્યર્થ અનર્થ આદર્યો,
તજિ પુણ્યની વાત તો પરી, હરજે ક્લેશ હમેશ હે હરિ ૮

શુભ કારજ જાણી સાધીયા, ઉલટા કષ્ટ અનત વાધીયા,
ફિટકાર મળ્યો ફરી ફરી, હરજે ક્લેશ હમેશ હે હરિ. ૯

સુખકારી કથા ન સાભળી, સુણી મે ગ્રામ્ય કથા ઘણી ઘણી,
નહિ ભીતર ભક્તિમેં ભરી, હરજે ક્લેશ હમેશ હે હરિ. ૧૦

પ્રભુ તુ ભવ તારનાર છે, અધમોદ્ધાર અને ઉદાર છે,
અતિ તે ગુણને અનુસરી, હરજે ક્લેશ હમેશ હે હરિ ૧૦

હૃદયે દલપતરામને, ઠરજે ઠીક ઠરાવિ ઠામને;
જન પાપપણુ ધરી જરી, હરજે ક્લેશ હમેશ હે હરિ ૧૨

ઉપદેશ.

(ઉપેદ્રવજ્રા છંદ)

જથા તથા વાદ વૃથા વિસારી, કથા તથા કીર્તન તે ઉચારી;
ધિરે રહી ધ્યાન ધરી ધરીને, હરિ હરિ બોલ ફરી ફરીને ૧

ઉચ્ચારનો ઉર વિચાર આણી, સુકર્મનો મારગ સદ્ય જાણી,
કુકર્મને દૂર કરી કરીને, હરિ હરિ બોલ ફરી ફરીને ૨

ઉલાસથી અંતરને ઉજાળી, અનાડી ઉન્મત્તપણુ પ્રજાળી,
ઠરેલ થૈ ઠીક ઠરી ઠરીને, હરિ હરિ બોલ ફરી ફરીને ૩

પવિત્રતા મિત્ર વિચિત્ર પામી, હરામની હામ તમામ ટાળી,
દગા થકી દિલ ડરી ડરીને, હરિ હરિ બોલ ફરી ફરીને. ૪

ચડીશ મા ચૂકી કુચાલ ચાલે, કરીશ મા ક્રોધ કદાપિ કાળે,
ભલાઈ ભંડાર ભરી ભરીને, હરિ હરિ બોલ ફરી ફરીને. ૫

સુભાષણો સર્વેશ સાંભળીને, ભલા ભલા શોધકમા ભળીને,
ખુશીથી લે વાત ખરી ખરીને, હરિ હરિ બોલ ફરી ફરીને ૬

સુસંગતિની કર નિત્ય સેવા, લજાય શુ લાભ અલભ્ય લેવા,
ગુણી સભા મધ્ય ગરી ગરીને, હરિ હરિ બોલ ફરી ફરીને ૭

સુધર્મનો સ્વાદ સદૈવ સારો, ગણાય ચોખો ગુણવાન ધારો,
ચરાય તો નિત્ય ચરી ચરીને, હરિ હરિ બોલ ફરી ફરીને ૮

ભલા ભૂડા ભાષણ મુખ ભાખે, ગણી ગણી ઈશ્વર યાદ રાખે,
જરૂર ભૂલે ન જરી જરીને, હરિ હરિ બોલ ફરી ફરીને ૯

કરેલ કાયા ઘટ જેમ કાણો, ભરેલ આયુષ્ય જળ પ્રમાણો,
જશે બધુ નીર ઝરી ઝરીને, હરિ હરિ બોલ ફરી ફરીને. ૧૦

અપાર સંસાર સમુદ્ર આ છે, સહાય તે સંકટની સીમા છે,
તકાવ તુ પાર તરી તરીને, હરિ હરિ બોલ ફરી ફરીને ૧૧

ધુમાડિનો ધૂમ્ર અનિત્ય એ છે, સુબોધ શિક્ષા દલપત્ત દે છે,
મનુષ્ય તો જાય મરી મરીને, હરિ હરિ બોલ ફરી ફરીને ૧૨

અનુક્રમણિકા.

દાખલો.	વિષય.	પૃષ્ઠ.
૧	શણગારેલો ઘોડો વરઘોડામાં મસ્તી કરતો કરતો જાય છે પણ જરા વાર પછી પાછું તેને વાસ મારતા તબેલામાં મચ્છરોની સાથે રહેવું પડે છે. તેમજ જો આપણે નહિ ચેતીએ તો આપણા પણ એવાજ હાલ થશે, માટે સંભાળજો.	૧
૨	ગૃહસ્થો ! તમારૂં તપ કયું ? એ તમને ખબર છે ? સૌની સાથે છુટ મૂકીને ઉદાર દિલે વર્તવું ને જેમ હોય તેમ નિભાવી લેવું એ તમારૂં તપ છે.	૩
૩	તમને અનુકૂળતા મળે પછી તમે ભજન કરો એમ કાંઈ બનવાનુ નથી, ને એમ કરો તેમાં કાંઈ વળે નહિ, માટે પ્રથમ અડચણો વેઠીને પણ ભક્ત થાઓ, એટલે વખત આવે એની મેળે અનુકૂળતા મળશે	૬
૪	રોતી સુરત જેવું મ્હોડું રાખીને કાંઈ હરિની હજુરમાં જવાય નહિ.	૯
૫	એક મહાત્મા કહેતા કે, જીવતા રહીને મરી ગયા જેવા શું રહો છો ? મરી જઇને ફરીથી પાછા જીવતા થાઓ, ત્યારે તમારી ખુબી કહેવાય.	૧૨
૬	ભક્તો સદા આનંદમાં રહી શકે છે તેનાં કારણો. ...	૧૪
૭	આપણે આપણા દેહથી બહુ થોડાં પાપ કરીએ છીએ, પણ મનમાં પાપના વિચારો બહુ કરીએ છીએ, તેથી ખરો આનંદ મેળવી શકતા નથી.	૧૬
૮	છોકરૂં ચોરી કરે છે કે નહિ ? તે તપાસવા માટે આપણે ઘરમાં છુટા પૈસા મૂકીએ છીયે, તેમજ આપણી પરીક્ષા લેવા સારૂં પ્રભુએ આ દુનિયામાં આપણને લલચાવનારી ચીજો રાખેલી છે.	૧૮
૯	પ્રભુ કહે છે કે, જે તને ચાહે છે તે તારા મિત્રોનું ને તારા કુટુંબીઓનું ભલું કરે એમાં શું નવાઇ ? જો મારી હજુરમાં આવવું હોય તો તારા દુશ્મનોનું ભલું કર.	૨૦
૧૦	કૃપાળુ ઇશ્વરે આપણને ઘણુંએ સુખ આપેલું છે, છતાં પણ આપણે આપણા મનની હલકાઈથી દુઃખ માન્યા કરીએ છીએ	૨૩

દાખલો.	વિષય.	પૃષ્ઠ.
૧૧	જે સરતમાં દોડે અને જીતે તેને ઈનામ મળે, રસ્તામાં ઊભા રહે તેને કાંઇ ઈનામ મળે નહિ, તેમજ ભક્તિમાં અધવચ લટકી પડે તેને નહિ, પણ જે આગળ વધશે તેનેજ ઈનામ મળશે	૨૬
૧૨	પ્રભુનો માર્ગ કયો ? પ્રભુને પગલે પગલે ચાલવુ એનો અર્થ શુ ? અને પ્રભુના જીવનમાં જીવવું એટલે શુ ?...	૨૮
૧૩	ભાઇઓ ! આ દુનિયામાં જીવતુ કેમ રહેવું ? એ વાત તો આપણને ઘણા જણા શીખવે છે, પણ હવે આનંદથી કેમ મરવું ? એ વાત શીખો.	૨૯
૧૪	દુઃખને યાદ કરી કરીને રોયા કરવાથી પ્રભુથી વિમુખ થવાય છે.	૩૨
૧૫	ધર્મની બહારની જુદી જુદી ક્રિયાઓ સામે નહિ જુઓ, પણ અંતરના હેતુઓ સામે જુઓ.	૩૫
૧૬	ધર્મ એટલે શુ ? અને ધર્મની મુખ્ય ફરજો કઈ ? તે વિષે.	૩૮
૧૭	વિકારો ઓછા કરવાનો ઉપાય. મનમાં વિકારો ઉત્પન્ન થાય ત્યારે તેમા મનને રમાડયા કરો મા, પણ એ વખતે કાંઇ કામકાજ કરવામા રોકાઈ જાઓ, એટલે ધીરે ધીરે વિકારો ઓછા થઇ જશે. . ..	૪૦
૧૮	આપણે રબર જેવા છીએ, કારણ કે જ્યારે સત્સગની વાતો થાય કે કોઈ ભક્ત મળે ત્યારે આપણે તેની તરફ ખેંચાઇએ છીએ, પણ જ્યારે એવા કાંઈ જોગ ન હોય ત્યારે આપણે પાછા અસલ હતા તેવા થઇ જઇએ છીએ.	૪૩
૧૯	પરમ કૃપાળુ મહાન પ્રભુ કહે છે કે, તમે મ્હારા થાઓ, એટલે હું જગતને તમારૂ કરી આપીશ.	૪૫
૨૦	જો કદી આપણાથી ભક્તિ ન બની શકે તો આપણે બીજાઓની ભક્તિમાં ભાગ રાખવો જોઇએ.... ...	૪૮
૨૧	અખંડ આનંદરૂપ સર્વશક્તિમાન પરમકૃપાળુ મહાન ઈશ્વરના સાચા ભકતો કેવા હોવા જોઇએ તે વિષે. ...	૫૨
૨૨	" હે સર્વશક્તિમાન પરમાત્મા ! અમોને સદ્બુદ્ધિ આપો," એ પ્રાચીન મહાન ઋષિઓની પવિત્ર પ્રાર્થનાનું રહસ્ય.	૫૫
૨૩	પ્રભુ કહે છે કે મારી નોકરી કરનારો ભૂખે નહિ મરે,	

દાખલો.	વિષય.	પૃષ્ઠ.
૨૪	તારો ધર્મ સારો છે એ વાત ખરી પણ એમાં તારૂં શું વળ્યું ? તારાં કર્મ કેવા છે ? એ તો જરા વિચારી જો.	૬૦
૨૫	મ્હોટો દિવસ કયો ? સારૂં સારૂં ખવાય પીવાય, ને મોજશોખ થાય તે કે ઈશ્વરનું ભજન થાય ને ભલાં કામો થાય તે ?	૬૫
૨૬	ભયંકર ભૂલો.	૬૯
૨૭	આપણે આપણા મનને રોકી શકતા નથી તેથીજ મોટા મોટા લાભો ગુમાવી નાખીએ છીએ, જો મનની એકાગ્રતા કરી શકીએ તો સ્વર્ગ અને પ્રભુને મેળવતા જરાએ વાર લાગે તેમ નથી	૭૦
૨૮	ભલા થાઓ અને ભલું કરો, એજ ધર્મનો સાર છે...	૭૩
૨૯	દુનિયાના સૌ ધર્મોનું તત્વ એજ છે કે, અંતરમાં પાપ ન આવી જાય તેની સંભાળ રાખો ને ઈશ્વરની સ્તુતિ કર્યા કરો	૭૬
૩૦	આપણી પાસેથી કોઇ પણ માણસ કાંઈ પણ ખરાબ દાખલો શીખી જાય એ મહા પાપ છે.	૭૯
૩૧	સર્વશક્તિમાન મહાન ઈશ્વરના ગુણ ગાવાથી શાસ્ત્રનો અભ્યાસ કરવાનુ ફળ મળી રહે છે.	૮૧
૩૨	સૌથી મોટો પરમાર્થ કયો ? પોતાના આત્માનો ઉદ્ધાર કરવો એ સૌથી મોટો પરમાર્થ છે.	૮૨
૩૩	આ સંસારના સુખો સ્વપ્ના જેવા છે, તે સમજવા માટે એક ભિખારીને લાધેલા સ્વપ્નાની વાત.	૮૫
૩૪	અનંત બ્રહ્માંડના નાથના ગુણ ગાવાથી યજ્ઞ કરવાનું ફળ મળી રહે છે.	૮૮
૩૫	આપણે કેવી રીતે બીજાઓના પાપમાં ભાગીયા થઇએ છીએ તે વિષે.	૮૯
૩૬	મહાત્માઓ કહે છે કે, બીજાઓનું ભલું કરવું તે કરતાં પણ પોતે જાતે ભલા થવું એ મોટી વાત છે, માટે જો સત્ય ધર્મ પાળવો હોય અને ઈશ્વરની નજીક જવું હોય તો તમે પોતે ભલા થવાની તજવીજ કરો. ...	૯૩
૩૭	આપણે સૌ એક બીજાની દેખાદેખી કરવાના સ્વભાવ-વાળાં છીએ, માટે આપણી પાસેથી કોઇ પણ માણસ	

દાખલો.	વિષય.	પૃષ્ઠ.
	કાંઇપણ ખરાબ રીતભાત ન શીખી જાય એ બરોબર સંભાળવું જોઇએ.	૯૬
૩૮	હાલમાં આપણી ભક્તિનાં જેવાં જોઇએ તેવાં ફળ મળતાં નથી તેનાં કારણો.	૯૮
૩૯	દુનિયામાં ભક્તોની બલિહારિ છે, કારણ કે તેઓની તરફથી પ્રભુના ઘર સુધી પહોચાડનારાં વગર ભાડાનાં વહાણો ફર્યા કરે છે.	૧૦૧
૪૦	મહા આનંદકારી શાંતિદાતા પરમકૃપાળુ પિતા પરમાત્માના ગુણ ગાવાથી વેદનો અભ્યાસ કરવાનુ ફળ મળી રહે છે.	૧૦૩
૪૧	ભક્તોને તાર કરતાં આવડે છે, તેથી તેઓ મહાન પ્રભુ પાસે પોતાના સદેશા મોકલી શકે છે પણ જેઓ તારની વિદ્યા જાણતા નથી તેઓને એ વાત ખોટી લાગે છે...	૧૦૪
૪૨	પ્રભુ સૌથી વહાલામાં વહાલો ને મ્હોટામા મ્હોટો છે, માટે તેને સૌથી સારામાં સારી વસ્તુઓ અર્પણ કરવી જોઇએ.	૧૦૭
૪૩	જેના ઘરમાં સોનાની ખાણ નીકળી પડે તે સોનુ ખોદવું મૂકીને પછી બીજું કામ શુ કરવા કરે? તેમજ જેના અંતરમાં પ્રભુપ્રેમ આવી જાય તે સર્વશક્તિમાન પ્રભુને છોડીને બીજી કૂટ શુ કરવા કરે?	૧૦૯
૪૪	ધર્મનાં ફળ તુરતજ મળે છે, પણ તે આપણે સમજી શકતા નથી તેનાં કારણો.	૧૧૨
૪૫	સુખ હોય ત્યારે કોઇ ભાગ્યશાળીનેજ ભક્તિ સૂઝે છે, પણ દુઃખમા સૌને પ્રભુ યાદ આવે છે, માટે આપણું કલ્યાણ કરવા સારૂ આપણી પાસે ભક્તિ કરાવવાની ઈચ્છાથી કોઈ કોઇ વખતે પ્રભુ આપણને દુઃખ આપે છે.	૧૧૭
૪૬	મોટામાં મોટા એન્જીનની પણ બહુ નાની કળ હોય છે. તેમજ ધર્મના બધા ભેદોની કળ પ્રભુપ્રેમ છે. ...	૧૧૯
૪૭	માળા ફેરવતી વખતે તથા ધ્યાન ધરતી વખતે શરૂઆતમાં મન ઠરતું નથી તેનાં કારણો...	૧૨૩
૪૮	કર્મ તો જડ છે એટલે પ્રભુકૃપા વિના એકલા કર્મથી કાંઈ પાર પડાય નહિ	૧૨૬
૪૯	પ્રભુનું નામસ્મરણ કરવાથી થતા લાભો	૧૨૭

દાખલો.	વિષય.	પૃષ્ઠ.
૫૦	આપણામાં પ્રભુપ્રેમ આવ્યો છે કે નહિ? એ કેમ ખબર પડે?	૧૨૯
૫૧	શાસ્ત્રમાં કહ્યું છે કે, હરિજનોએ બીજાઓના દોષ જોવા નહિ, તે વિષે	૧૩૦
૫૨	પાપ વિષે	૧૩૪
૫૩	અખંડ આનંદરૂપ ભક્તવત્સલ ભગવાનના ગુણ ગાવાથી ઈશ્વરનું જ્ઞાન મેળવ્યાનુ ફળ મળી રહે છે	૧૩૬
૫૪	ધણીધણીઆણીના ધર્મો	૧૩૮
૫૫	આપણા દેશમા કેવા કથા વાંચવાવાળાઓ છે અને કેવા સાંભળનારાઓ છે તેનો એક જાણવા જેવો નમુનો ...	૧૪૧
૫૬	જ્યા મન, બુદ્ધિ, વાણી કે કર્મ પહોચી શકતાં નથી ત્યાં આપણે કેમ પહોચવું તેનો ખુલાસો	૧૪૩
૫૭	સર્વશક્તિમાન મહાન ઈશ્વરને આપણે આપણો આત્મા અર્પણ કરવો જોઇએ, તેને બદલે આપણે હલકી વસ્તુઓ આપીએ છીએ તેથી આપણી ભક્તિ ફળીભૂત થતી નથી.	૧૪૬
૫૮	ભલે આપણે ગમે તેવા ડાહ્યા ને ગમે તેવા મોટા હોઇએ તોપણ ઈશ્વરી રસ્તો દેખાડનાર સદ્ગુરૂ વિના ચાલવાનું નથી.	૧૫૦
૫૯	આ જગતની વસ્તુઓથી જીવ કદી પણ સુખી થઈ શકતો નથી	૧૫૪
૬૦	સરખા હવા પાણી ન હોય તે મુલકોમાં પરદેશી રોપાઓ ઉગી શકતા નથી. તેમજ જેઓ દુનિયાદારીમાં લુબ્ધ થઈ ગએલા હોય, તેઓના અંતરમાં ભક્તિનો રોપો ઉગતો નથી...	૧૫૬
૬૧	યાદ રાખજો કે મ્હોડાની વાતોમાં ને બહારના દેખાવમાં ધર્મ હોય પણ તે આચરણમાં ન હોય તો એવા ધર્મથી કાંઈ વળવાનું નથી	૧૫૮
૬૨	મરકી, લડાઈ, હુલ્લડ તથા દુકાળનાં કારણો... ...	૧૬૦
૬૩	સંસારિક સુખો ગમે એટલાં વધે પણ જો ભક્તિમાં પછાત રહી જઈશુ તો અંતે હારી જઈશું	૧૬૧
૬૪	માણુસ ગમે એટલી તજવીજ કરે પણ પ્રભુકૃપા વિના પાર પડાય નહિ	૧૬૩
૬૫	પ્રભુપ્રેમથી થતા ફાયદા	૧૬૫

દાખલો.	વિષય.	પૃષ્ઠ.
૬૬	સંતોના મ્હોડામાંથી જે વાણી નીકળે છે તે અમૃત જેવી હોય છે, તેનું કારણ શુ? એનું કારણ એજ કે, એ કાંઈ માત્ર ખાલી શબ્દોજ નથી, પણ એ શબ્દોની સાથે તે સંતના અંતરની પવિત્રતા પણ બહાર નીકળે છે, માટે તે વાણી અમૃત જેવી લાગે છે.	૧૭૦
૬૭	ઇશ્વરકૃપા એટલે શુ?	૧૭૩
૬૮	દરેક માણસના વિચાર જુદા જુદા હોય છે, તેથી આપણા સારા કામોમાંથી પણ લોકો ખામી તો કાઢશેજ, માટે લોકોના બોલવા સામે નહિ જોતા મહાન ઇશ્વર સામે જોઇને પરમાર્થના ભલા કામો કર્યા કરો	૧૭૫
૬૯	દુનિયાના બધા ધર્મના લોકો પોતપોતાના ગુરૂઓને માન આપે છે તેનુ કારણ શુ?	૧૭૮
૭૦	પ્રભુપ્રેમી હરિજનોના લક્ષણ.	૧૮૦
૭૧	પ્રભુપ્રેમી હરિજનોની રીતભાત કેવી હોય તે વિષે ...	૧૮૨
૭૨	આપણે આ જગતમા શા માટે પેદા થયા છીએ? ...	૧૮૩
૭૩	ઇશ્વર ઉપર આપણે શા માટે પ્રેમ રાખવો જોઇએ? ..	૧૮૫
૭૪	ઇશ્વરની ભક્તિ કરવાની રીતિ	૧૮૭
૭૫	શાસ્ત્રમા કહ્યું છે કે, સરજનહાર પાલકપિતા પરમાત્માના ગુણ ગાવાથી દાન દેવાનું ફળ મળી રહે છે... ...	૧૯૦
૭૬	બીજાઓની રસોઈ તૈયાર હોય તોપણ તે પવિત્ર બ્રાહ્મણોને ખપે નહિ, તેમજ જેને અંદરથી તાળી લાગેલી ન હોય તેવા ઉપદેશકોની વાતો ભક્તોને કામ લાગતી નથી.	૧૯૩
૭૭	પોતાના દોષ જોવા અને પ્રભુનો મહિમા સમજવો એજ ભક્તિમાર્ગનુ તત્વ છે.	૧૯૫
૭૮	અખંડ આનંદરૂપ સચ્ચિદાનંદ પરમાત્માના ગુણ ગાવાથી થતા ફાયદા	૧૯૯
૭૯	ઇશ્વરકૃપા વિના જીવથી મોક્ષ મેળવી શકાય નહિ ...	૨૦૦
૮૦	જીવને ઇશ્વરમય કરવા સારૂ સત્સંગમા વપરાતી ભગવાનના નામની ધૂનો.	૨૦૨
૮૧	શ્રદ્ધા રાખવાથી થતા ફાયદા	૨૦૪
૮૨	મહાત્માઓના ચરિત્ર સાભળવાથી અને તેના ગુણ ગાન કરવાથી શાસ્ત્રોનો અભ્યાસ કરવાનું ફળ મળી શકે છે ..	૨૦૬

દાખલો.	વિષય.	પૃષ્ટ.
૮૩	યાદ રાખજો કે આપણા બળથી માયા નહિ છૂટે, પણ જ્યારે પ્રભુ કૃપા કરશે ત્યારેજ તે છૂટશે, અને જ્યારે આપણે પ્રભુના નિયમો પાળીશુ ત્યારેજ પ્રભુ આપણી ઉપર કૃપા કરશે. માટે પ્રભુના નિયમો પળાય તેમ કરો.	૨૦૯
૮૪	ભક્તિ એટલે શુ ?	૨૧૧
૮૫	બધી જાતના વેપારમા ખોટ જવાનો સંભવ છે, પણ ભક્તિના વેપારમાં ખોટજ નથી	૨૧૫
૮૬	સતી થવા જાય અને અગ્નિથી ડરે એ શુ કામનુ એ તો નામોશી કહેવાય, તેમજ ભક્ત થવા ઇચ્છો છો ને ત્યાગ કરવાથી કેમ ડરો છો ?	૨૧૮
૮૭	બધુ કરવાની આપણુને ફુરસદ છે, પણ અજાયબી તો જુઓ કે માત્ર પ્રભુ ભજવાનીજ આપણુને ફુરસદ નથી.	૨૨૧
૮૮	મોટો મહાત્મા કોણ ? મુડદાને જીવાડે તે કે પાપથી બચાવે તે ?	૨૨૩
૮૯	વિશાળ તળાવમાથી મોટા નળો ચાલ્યા આવે છે તેની સાથે જે પોતાની પાઇપ જોડી દે છે, તેને ઘેર બેઠે પાણી ચાલ્યુ આવે છે, તેમજ જે સત્સગની મડળીમાં ભળી જશે તેને ઘેર બેઠે ઇશ્વરીજ્ઞાન મળવા લાગશે ...	૨૨૭
૯૦	પ્રભુને આપણા કામો અર્પણ કરવા એટલે શુ ? કેવી રીતે આપણા કામો પ્રભુને અર્પણ થઇ શકે ? ...	૨૨૯
૯૧	આપણે બધી વાતમાં પક્કા પણ પ્રભુભજનમાજ કાચા, એમ કા ?	૨૩૧
૯૨	શ્રદ્ધા એટલે શુ ? આપણા આત્માથી પરમાત્મા સુધી દોરડા વિનાનો જે કુદરતી તાર છે તેનું નામ શ્રદ્ધા છે.	૨૩૮
૯૩	સાધુ બની જઇને પછી ભજન કરો એમા કાંઈ નવાઈ નથી, પણ દુનિયાદારીની બધી જંજાળો સહન કરવી, ને તેમ છતા પ્રભુને ન ભૂલવા, એમાજ ખૂબી છે. ...	૨૩૯
૯૪	મંદિરમા જરાકવાર ભક્ત થાઓ તેમા શું વળે ? આખી જીંદગી સુધી દરેક ઠેકાણે, દરેક કામમાં ને દરરોજ ભક્ત રહો ત્યારેજ ખુબી કહેવાય, ને ત્યારેજ કલ્યાણ થાય....	૨૪૨
૯૫	શેહેરમાં રાજા આવવાનો હોય ત્યારે મોટી ધામધુમ થઇ રહે છે, ત્યારે રાજાઓનો રાજા ને દેવોનો દેવ પ્રભુ	

દાખલો.	વિષય.	પૃષ્ટ.
	અંતરમાં આવવાનો હોય ત્યારે આપણે કેટલું બધું કરવું જોઇએ? એ વિચાર તો કરો!	૨૪૪
૯૬	પ્રભુને જે આપીએ તે એકનું અનંતગણું થઇને પાછું મળે છે, માટે આપણાં પાપ પ્રભુને અપાય નહિ, કારણ કે જો પાપ તેને આપીએ ને તે અનંતગણાં થઇને આપણને પાછાં મળે તો આપણે રખડી પડીએ માટે સંભાળજો.	૨૪૭
૯૭	વિશ્વાસ વિષે....	૨૪૯
૯૮	વિશ્વાસ ઘટી જવાના કારણો.	૨૫૧
૯૯	શુ કરીએ ભાઇ? હમણાં તો કળિકાળ ચાલે છે, એમ આપણે બધા કહીએ છીએ, પણ એમ વિચારતા નથી કે, પ્રભુને કયાં કાળ લાગુ પડે છે? એને તો બધા કાળ સરખા છે.	૨૫૨
૧૦૦	શાસ્ત્ર એ સીડી છે, સીડીથી તો નીચે પણ ઉતરાય ને ઉપર પણ ચહડાય, માટે નીચે ન ઉતરી જવાય એ સભાળજો.	૨૫૪
૧૦૧	સત્સગની મંડળીઓની જરૂરીઆત વિષે.	૨૫૭
૧૦૨	પ્રભુ જે કરે છે તે ભલુજ કરે છે, પણ આપણે તેનો ભેદ સમજતા નથી તેથી બડબડ કરીએ છીએ, ...	૨૫૯
૧૦૩	ભક્તોને પોતાને બહુજ આનંદ મળેલો હોય છે, માટે તેઓ બીજા સૌને આનંદ આપવા ઇચ્છે છે	૨૬૨
૧૦૪	આપણે આ જગતમાં ઇશ્વિરને જાણવા માટે જન્મ લીધો છે.	૨૬૪
૧૦૫	જ્યારે તમારા કોઇ પણ ઉપાય લાગુ પડે નહિ ને સાવ હારી જાઓ ત્યારે નિરાશ નહિ થતા પ્રાર્થના કરજો, એટલે પ્રભુ તમોને મદદ કરશે...	૨૬૬
૧૦૬	કોઇ પણ માણુસ પ્રભુનું પૂરેપૂરૂં સ્વરૂપ જાણી શકતા નથી, માટે એ વિષે વાદવિવાદ કરવો તે ફોગટ છે. આપણી ફરજ તો તેણે જે કામ કરવા માટે આપણને અહીં મોકલ્યા છે તે કરી બતાવવુ એજ છે. ...	૨૬૮
૧૦૭	આપણે એક જાતનાં બી વાવીએ છીએ, ને બીજી જાતના ફળની આશા રાખીએ છીએ તેથી નિરાશ થઇએ છીએ અને તેનો વાક ધર્મ ઉપર ઢોળીએ છીએ, તેથી	

દાખલો.	વિષય.	પૃષ્ટ.
	આપણી ભક્તિ ફળીભૂત થતી નથી, એમ આપણને લાગે છે.	૨૭૨
૧૦૮	મહા કલ્યાણકારી અખંડ આનંદરૂપ પરમકૃપાળુ પિતા મહાન પરમાત્માના ગુણ ગાવાથી તપ કરવાનુ ફળ મળી રહે છે.	૨૭૬
૧૦૯	જે ઉંચે ચ્હડે તેને પ્રભુ નીચે પાડે છે, અને જે નીચે ઉતરે છે તેને તે ઉપર ચ્હડાવે છે	૨૭૭
૧૧૦	મહાન પ્રભુના રસ્તામાં આવવા માટે આપણો જીવ જાગેલો છે કે નહિ ? તે કેમ સમજવું ? તેનો ખુલાસો ?	૨૭૯
૧૧૧	આપણે શા માટે બીજાઓ સાથે ભાઈબંધી રાખવી જોઇએ તેનો ખુલાસો.	૨૮૩
૧૧૨	આપણને ભક્તિ કરવાનુ મન થાય છે, પણ ભક્તિના જે નિયમો પાળવા જોઇએ તે આપણે પાળી શકતા નથી, તેથી આપણી ભક્તિ ફળીભૂત થતી નથી. ...	૨૮૬
૧૧૩	બધું હતું પણ માત્ર પાણી નહોતું, તેથી એક બાદશાહનું લશ્કર રેતીના રણમાં પાણી વિના તરફડી તરફડીને મરી ગયું, તેમજ આપણી પાસે દુનિયાદારીના બધા વૈભવો હોય પણ જો પ્રભુપ્રેમ ન હોય તો આપણા પણ એજ હાલ થશે.	૨૮૯
૧૧૪	આપણા ગરીબડા પ્રારબ્ધને ફેરવવાનો ઉપાય ...	૨૯૨
૧૧૫	દારૂખાનાનો સ્વભાવ સળગી ઉઠવાનો છે, તેમજ મનનો સ્વભાવ પણ બગડી જવાનો છે, માટે દારૂખાનામાં જેમ આગની બહુ સંભાળ રાખવામાં આવે છે તેમ મન પણ ખરાબ સંજોગમાં ન આવી જાય એ સંભાળજો ..	૨૯૪
૧૧૬	ભક્તિ કરવાની આપણી ઇચ્છા હોય છે પણ કોઈક વિષયમાં મન બંધાઇ ગયેલું હોય છે, તેથી આપણે ભક્તિમાં આગળ વધી શકતા નથી.	૨૯૭
૧૧૭	ગરીબ માણસને મોટા ભાગીઓ મળી જવાથી જેમ તેનું કામ વધી જાય છે, તેમ પ્રભુને ભાગીઓ કરવાથી દુનિયામાં સૌથી શ્રેષ્ઠ થઈ શકાય છે.	૨૯૯
૧૧૮	ભક્તો કહે છે કે, હે પ્રભુ ! અમોને રિદ્ધિસિદ્ધિ જોઇતી નથી, કારણ કે એ તો તારી કોઈ એક શક્તિનો જરાક	

દાખલો.	વિષય.	પૃષ્ઠ.
	જેટલો અંશ છે, એટલે એમા અમારૂ શુ વળે ? અમોને તો સર્વશક્તિનો માલિક તુ પોતેજ જોઈએ છે. ...	૩૦૨
૧૧૯	માળા ફેરવતી વખત મન ઠરતુ નથી ને બહાર દોડે છે તેને જીતવાનો ઉપાય.	૩૦૫
૧૨૦	આપણા બધા દોષો મટે પછીજ ભક્ત થઇએ એમ કાઇ બનવાનું નથી, શરૂઆતમા દોષ તો રહેશેજ તોપણ ભક્તિમા લાગુ રહો, એટલે ધીરે ધીરે સુધરી જશો ...	૩૦૮
૧૨૧	પરદેશમા જ્યારે પોતાના દેશવાળાં માણસો મળી જાય ત્યારે તેની ઉપર બહુ હેત આવે છે, તેમજ હરિજનોને જ્યારે હરિજન મળી જાય ત્યારે તેને બહુજ આનદ થાય છે.	૩૦૯
૧૨૨	સાચો સગો તો કોઇક જુદોજ છે, અને તમે જેની પાછળ પાછળ ફરો છો તે સગા તો જુદીજ જાતના છે, માટે જરા વિચારજો.	૩૧૧
૧૨૩	કોઇનો ઇનસાફ કરવા બેસો તે અગાઉ તમારૂ પોતાનુ અતર તપાસજો, ને તે ઉપરથી બીજાનો તોલ કરજો	૩૧૪
૧૨૪	આપણે કેવી રીતે બીજાઓનો ઈનસાફ કરીએ છીએ તેનો ખુલાસો....	૩૧૬
૧૨૫	યાદ રાખજો કે, ઇશ્વિરે આપણુને જે કાઇ આપ્યુ છે તેનોજ તે હિસાબ માગશે. જે નથી આપ્યુ તે માટે કોઇ પૂછવાનુ નથી, માટે જે આપ્યું છે તેનો રૂડો ઉપયોગ થાય એમ આપણે કરવું જોઇએ	૩૨૦

વિષયવાર અનુક્રમણિકા.

બાબત તથા દાખલાનો નંબર.

૧. ઈશ્વર વિષે, ઈશ્વરના મહાત્મ્ય વિષે, તથા ઈશ્વરના ગુણગાન વિષે.
૨૭, ૩૧, ૩૪, ૪૦, ૪૯, ૫૩, ૭૩, ૭૫, ૭૮, ૯૯, ૧૦૫, ૧૦૬, ૧૦૮, ૧૧૪, ૧૧૭.

૨. પ્રભુ પ્રેમ વિષે.
૪૩, ૪૬, ૫૦, ૬૫, ૭૦, ૭૧, ૭૩, ૧૧૩.

૩. ભક્તિ વિષે.
૩, ૪, ૧૨, ૧૯, ૨૦, ૨૨, ૨૫, ૨૯, ૩૨, ૩૬, ૪૩, ૪૪, ૭૨, ૭૪, ૭૫, ૮૦, ૮૩, ૮૪, ૮૫, ૮૬, ૯૪, ૯૫, ૧૦૨, ૧૦૪, ૧૦૬, ૧૧૨, ૧૧૪, ૧૧૬, ૧૧૮, ૧૨૦, ૧૨૩, ૧૨૫.

૪. પરમાર્થ.
૨૫, ૨૮, ૩૨, ૩૬, ૬૮, ૮૬, ૧૧૧.

૫. સંતલક્ષણ.
૫, ૬, ૧૯, ૨૧, ૩૯, ૪૧, ૫૦, ૫૫, ૬૬, ૭૧, ૭૬, ૮૨, ૮૮, ૧૦૩, ૧૧૦, ૧૧૮, ૧૨૧.

૬. આપણાં આચરણો સુધારવા વિષે.
૧૨, ૧૩, ૧૭, ૧૮, ૨૮, ૨૯, ૩૦, ૩૬, ૩૭, ૬૧, ૭૭, ૮૭, ૧૦૦, ૧૧૦, ૧૨૦, ૧૨૩, ૧૨૪, ૧૨૫.

૭. આપણી ભક્તિ ફળીભૂત થતી નથી તેનાં કારણો.
૧૪, ૩૮, ૪૪, ૪૬, ૫૬, ૬૨, ૮૩, ૯૪, ૯૫, ૧૦૨, ૧૦૫, ૧૦૭, ૧૧૨, ૧૧૬, ૧૨૩, ૧૨૪, ૧૨૫

૮. માળા ફેરવતી વખત મન ઠરતું નથી તે વિષે.
૪૭, ૧૧૫, ૧૧૬, ૧૧૯

૯. અર્પણ વિધિ.
૪૨, ૫૬, ૯૦, ૯૬.

૧૦. વિશ્વાસ.
૨૩, ૪૧, ૮૧, ૯૨, ૯૭, ૯૮.

૧૧. સત્સંગ.
૧૮, ૮૯, ૧૦૧.

૧૨. જગત મિથ્યા વિષે.
૧, ૮, ૩૩, ૫૯, ૬૦, ૬૩, ૭૨, ૮૬, ૧૧૩.

૧૩. જલદી કરો.
૩, ૧૧, ૮૭.

૧૪. ધર્મ વિષે.
૧૬, ૨૪, ૬૧, ૮૪.

૧૫. ગૃહસ્થોના ધર્મ.
૨, ૫૪, ૯૩.

૧૬. માયાવાદી સંસારીયો વિષે.
૧, ૯૧, ૧૧૫, ૧૨૨, ૧૨૪.

૧૭. ગુરૂ વિષે.
૫૭, ૬૯.

૧૮. પાપ વિષે.
૭, ૩૫, ૫૨.

૧૯. દુઃખ વિષે.
૧૪, ૪૫.

૨૦. સદ્ગુણ દુર્ગુણ વિષે.
૯, ૧૦, ૧૫, ૨૬, ૩૦, ૩૭, ૫૧, ૫૫, ૬૮, ૧૦૯.

૨૧. ઇશ્વરકૃપા વિષે.
૪૮, ૬૪, ૬૭, ૭૯, ૮૩.

સ્વર્ગનો ખજાનો.

૧–શણગારેલો ઘોડો વરઘોડામાં મસ્તી કરતો કરતો જાય છે, પણ જરા વાર પછી પાછું તેને વાસ મારતા તબેલામાં મચ્છરોની સાથે રહેવું પડે છે. તેમજ જો આપણે નહિ ચેતીએ તો આપણા પણ એવાજ હાલ થશે, માટે સંભાળજો.

ઈશ્વરના કૃપાપાત્ર અદ્‌ભૂત શક્તિવાળા એક મહાન ભક્તરાજ મહારાજ પ્રસંગોપાત એવા રમુજી દાખલા આપતા કે સૌને તેની સચોટ અસર થતી હતી તેઓએ એક વખત હરિજનોની મંડળીમા કહ્યુ કે, વરઘોડામા સોનેરી સાજવાળા ભભકાદાર ઘોડાઓ નાચે છે, એ તમે જોયા છે? એ વખતે તેના પગની ઝાંઝરીનો ઝમકાર, તેની કલગીની શોભા, તેની ડોકનો મરોડ, તેની કાનસોરીની તેજી, તેની પીઠ ઉપરનુ સુદર કાઠું, તેની ઉપરની રેશમી ઝુલની ઘુઘરીયોનો ઝણઝણાટ, અને તેની નખરાખોર ચાલ, એ બધું બહુ મોહક ને જોવા જેવુ હોય છે. પણ એ થોડીજ વારનું હોય છે કલાક બે કલાકમાં વરઘોડો ખલાસ થાય ત્યારે એજ ઘોડાને પાછું માખીઓ ને મચ્છરની વચ્ચે વાસ મારતા અંધારા તબેલામાં જવું પડે છે તેમજ ભાઈઓ! આપણા વૈભવો, આપણા માનમરતબાઓ, આપણા તાજીમ તવાજો, આપણી નાચપાર્ટીયો, આપણી શેઠાણીઓના મરડાટ, આપણા શ્રીમંતોની અક્કડતા, આપણા અમલદારોનું કડકપણું, આપણા જુવાનીયાઓનો મિજાજ, આપણા

બુટ્ટાઓનો ફડફડાટ, આપણી સુધરેલી બ્હેનોની નાજુકાઈ, આપણા વિદ્યાર્થીઓનું ઉચ્છૃંખલપણું, આપણા રાજાઓના મોજ-શોખ અને ખોટી મ્હોટાઈ બતાવવા માટેની ફીશીયારી ભરેલી આપણી ઉપર ઉપરની ધામધુમો, એ બધું કયાં સુધી પહોંચશે? ને કેટલું કામ આવશે? એ તો જરા વિચારો! પાનપટીથી રંગેલા તમારા લાલ હોઠની લાલી કેટલી વાર રહેશે? તમારી ઉંચી જાતની બીડીયોનો ધૂમાડો કયાં સુધી પહોંચશે? તમારાં સેંટ ને અત્તરની સુગંધી તમારી જીંદગી ઉપર શું અસર કરશે? તમારા રૂપવાળા દેખાવના મ્હોડે ચોપડવાના પાઉડરો કેટલી વાર ટકી શકશે? તમારી વીંટીના હીરાનો ઝળકાટ કયાં સુધી પહોચી શકશે? તમારી ઝડપી ચાલની ગાડીયો કયા સુધી દોડી શકશે? અને તમારી લાડકડી સ્ત્રીઓના હાવભાવ કયા સુધી કામ લાગશે? એ તો જરા વિચારો! ભાઈઓ! યાદ રાખજો કે, એ બધુ પેલા શણગારેલા ઘોડાની પેઠે જરાક વારનુંજ છે, ને તેમ છતા પણ જો છેવટ સુધી એવી ટેકુમાજ રહી જઇયે તો પછી અતે નરકજ છે કારણ કે જેમ વરઘોડો થોડી વાર હોય છે, તેમજ આપણી જીંદગી પણ જરાક વારની છે તેમા પરમ કૃપાળુ પરમાત્માએ કૃપા કરીને આપણને ઘણી જાતની અનુકૂળતા આપેલી છે. માટે એનો ગેરઉપયોગ ન થાય એ સભાળજો. ને જો એ નહિ સંભાળો તો વરઘોડો ખલાસ થયા પછી જેમ ઘોડાને તબેલામાં જવુજ પડશે તેમ જીંદગી પૂરી થયા પછી આપણને નરકમા જવું પડશે, એટલુ જ નહિ પણ આપણને ઉત્પન્ન કરનાર, આપણને આયુષ્ય આપનાર, આપણને આરોગ્ય આપનાર, આપણને ધન ધાન્ય આપનાર, અને આપણને બુદ્ધિ તથા બેહદ શક્તિ આપનાર પરમ-કૃપાળુ સર્વ શક્તિમાન અદલ ઈનસાફી મહાન પ્રભુને વિસરીને છેવટ સુધી જો આપણે એવી ટેંકુંમાંજ પડયા રહીશું તો એ બધાં સુખોની વચ્ચે પણ આ જીંદગીમાજ આપણા મનની નીચતાથી નરક ભોગવવું પડશે. માટે ભાઇઓ! એવી રીતે જીવતાંજ નરક ન ભોગવવું પડે તે સારૂ પ્રભુના માર્ગમાં રહીને પ્રભુની કૃપાનો લાભ લેવાય તેમ કરો! પ્રભુના માર્ગમાં રહીને પ્રભુની કૃપાનો લાભ લેવાય તેમ કરો!!

૨—ગૃહસ્થો! તમારૂં તપ કયું? એ તમને ખબર છે? સૌની સાથે છુટ મૂકીને ઉદાર દિલે વર્તવું ને જેમ હોય તેમ નિભાવી લેવું એ તમારૂં તપ છે.

એક જીજ્ઞાસુ ગૃહસ્થે કોઈ મહાત્માને પૂછયુ કે, મહારાજ! આપણી જીંદગી સુધરી શકે, પ્રભુના રસ્તામા ચાલી શકાય, આપણા ભાઈબંધોને મદદ કરી શકાય, આપણા અંતરને દિલાસો મળી શકે, સૌથી સેહેલાઇથી પાળી શકાય, અને બધા વર્ણમાં, બધા આશ્રમમાં, બધા દેશમાં, બધા કાળમા, અને બધા સંપ્રદાયોમાં કામ લાગે એવો ધર્મનો સૌથી ઉત્તમમા ઉત્તમ નિયમ કયો? ત્યારે મહારાજે કહ્યું કે, તપ કરવું એ સૌથી ઉત્તમમાં ઉત્તમ નિયમ છે. એ સૌથી પાળી શકાય તેવો સેહેલો નિયમ છે. એ બધી સ્થિતિમાં કામ લાગે તેવો સ્વાભાવિક નિયમ છે. અને એથી આપણુ તથા પારકાઓનું ભલું થઈ શકે છે, એટલું જ નહિ પણ બહારનાં બીજાં સાધનોની મદદ વિના પણ તે બની શકે તેમ છે. માટે તપ કરવું એ સૌથી ઉત્તમ બાબત છે.

આ સાંભળીને તે ગૃહસ્થે કહ્યું કે, મહારાજ! એ તો સાધુઓની વાત થઈ. તપ કરવું એ તો સાધુઓથી બને, પણ ગૃહસ્થોએ શુ કરવું? અમે ધંધા રોજગાર છોડીને ચોરાશી ધૂણી તાપવા કયા જઇએ? અમે કુટુંબની જંજાળ છોડીને ઉંધે માથે લટકવા ક્યાં જઇએ? અને અમે અમારા વૈભવો છોડીને ભૂખે મરવા ક્યાં જઇએ? મહારાજ! અમારાથી કાંઈ એવું તપ બને નહિ, માટે જે અમારાથી બની શકે તે અમને કહો અમારી આગળ સાધુઓના ધર્મ કહો તેમા શુ વળે? ત્યારે મહારાજે કહ્યુ કે, ભાઈ! તમે તપ શબ્દનો સાચો અર્થ સમજ્યા નથી માટે એમ કહો છો. તમે એમ જાણો છો કે, શિયાળામાં ટાઢે ઠરવુ, ઉનાળામાં ધૂણી તાપવી, ચોમાસામાં માથે વરસાદ પડવા દેવો, એક પગે ઊભું રહેવું, ઉપવાસ કરવા, સ્વાદ તજવા, ને કેટલીક જાતનું ખાસ ધરાર હઠીલાપણુ રાખવું તેનુ નામ તપ છે. આવી સમજને લીધે તમે એમ કહો છો કે, તપ કરવું એ સાધુઓનું કામ છે; પણ ભાઈ! તપનો અર્થ કાંઈ એવો નથી કે દુનિયાંથી અલગ થઈ જવું; તપનો અર્થ કાંઈ એવો નથી કે

વિના કારણ ખાસ ચાહીને દુખોજ સહન કર્યા કરવાં; તપનો અર્થ કાઈ એવો નથી કે વિના કારણ પોતાને હાથે કરીને પોતાના દેહનો નાશ કરવો, તપનો અર્થ કાઈ એવો નથી કે પોતાના એકાદ ફાટાના ગુલામ બની જગતને લાત મારવી, તપનો અર્થ કાઇ એવો નથી કે ખોટી ખોટી હઠીલાઈ કરી લોકોની આગળ સિદ્ધ બનવું, તપનો અર્થ કાઇ એવો નથી કે પ્રભુએ આપેલી મહાશક્તિઓનો નાશ કરવો, તપનો અર્થ કાંઈ એવો નથી કે ભગવદ્ ઇચ્છાને આધીન ન થવુ, અને તપનો અર્થ કાઇ એવો નથી કે પ્રભુની પરીક્ષા લેવી, પણ તપનો અર્થ એજ છે કે, મનને રોકવુ, તપનો અર્થ એજ છે કે સમતા રાખવી, તપનો અર્થ એજ છે કે ખમી ખાવુ, તપનો અર્થ એજ છે કે, જે જે નજીવા વિષયમા મન જાય ત્યાથી તેને પાછું વાળવું તપનો અર્થ એજ છે કે, ઉત્તમમાં ઉત્તમ તત્વમા મનને રોકી રાખવું, તપનો અર્થ એજ છે કે, બીજાઓને સુખી કરવાને ખાતર જરૂર પડે તો પોતે દુઃખ ભોગવી લેવું, તપનો અર્થ એજ છે કે, પ્રભુને અર્થે પોતાના સ્વાર્થનો ભોગ આપવો, અને તપનો હેતુજ એ છે કે, આત્મા પરમાત્માની એકતા કરવા સારૂ જગત તરફની તથા ઈશ્વર તરફની ફરજો બજાવવામા મનને દૃઢ કરવુ આમ કરવુ, અને એમ કરવા સારૂ બીજા જે કાઇ કામો કરવા તેને અમે તપ કહીએ છીએ અને તે આખી દુનિયાના દરેક માણસની ફરજ છે કારણ કે એમ કરવુ એ મનુષ્ય માત્રનો સામાન્ય ધર્મ છે. એવી રીતે પોતાના મનને રોકવું એમા કાંઇ ધનની જરૂર નથી, બીજાઓની મદદની જરૂર નથી, શરીરને પરિશ્રમ પડે તેમ નથી, અને એમા કાઈ બહુ જ્ઞાનની પણ જરૂર નથી એવા બહારના સાધનોની મદદ વિના પણ મનને રોકવાનો અભ્યાસ કરી શકાય છે, માટે મહાત્માઓ કહે છે કે, તપ કરવું એટલે કે મનને વશ કરવુ એ ધર્મનો સૌથી ઉત્તમમા ઉત્તમ નિયમ છે

આટલુ જાણ્યા પછી હવે તમારે એ જાણવું જોઇએ કે, તમારૂ તપ કયું ? તમારે કેવી રીતે મનને રોકવું ? એને માટે એક મહાન ભક્તરાજ મહારાજ કહેતા કે, તમારા સાળાઓ લુચ્ચા હોય તોપણ મનને મારીને તેમની સાથે સલુકાઈ રાખવી

એ તમારૂં તપ છે, તમારા ભાઈઓ નાલાયક હોય તોપણ તેમને નિભાવવા એ તમારૂં તપ છે, તમારી બાઈડી દોઢ હાથની જીભવાળી હોય ને કજીયાખોર હોય તોપણ તેનાં કડવાં વચનો સાંખી લેવાં એ તમારૂ તપ છે, તમારાં છોકરાં મસ્તીખોર હોય ને વારે વારે તમને હેરાન કરતાં હોય તોપણ તેમની ઉપર મિજાજ ન બગાડવો એ તમારૂં તપ છે, તમારો પાડોશી અદેખો હોય તે તમારૂં સારૂં જોઇને બળી મરતો હોય, ને વિના કારણ જ્યાં ત્યાં તમારા વાંકાંચુકાં બોલ્યા કરતો હોય તોપણ તેની ઉપર વેર ન રાખવું પણ ચાહીને તેની સાથે ભાઇબંધી રાખવી એ તમારૂં તપ છે, તમારો ભાગીદાર નબળો સબળો હોય તો પણ તેને દબાવવો નહિ પણ નિભાવી લેવો એ તમારૂ તપ છે, તમારા નોકર કાચાપોચા હોય તોપણ બનતાં સુધી તેના પેટ ઉપર પાટુ મારવી નહિ, એ તમારૂ તપ છે, તમારો શેઠ કડક મિજાજનો હોય તોપણ વખત વર્તી તેના મિજાજને નિભાવી લેવો એ તમારૂં તપ છે, તમારા વૃદ્ધ માબાપના અસલી આચારવિચાર તમોને પસંદ ન હોય તોપણ બને ત્યાં સુધી તેઓને રાજી રાખવા એ તમારૂ તપ છે, અને દુનિયાદારીની ઘણી જાતની ઉપાધિ વચ્ચે રહેવા છતા પણ મનમા સમતા રાખવી ને પરમાત્મા સાથેનો તાર તૂટવા દેવો નહિ, એ તમારૂં તપ છે માટે ભાઈ ! બહારની અગ્નિની ધૂણી તાપવાનાં નહિ, પણ મનમાં સમતા રાખવાના તપ કરતા શીખો એ તપ કરવું કેમ શીખાય છે ? એ તમને ખબર છે ? એને માટે સંતો કહે છે કે, મન જ્યારે લોભમાં જાય ત્યારે એમ વિચારવું કે, પ્રભુ દાળરોટલી આપે છે ત્યારે હવે શા માટે અધર્મ કરૂં ? એમ વિચારીને લોભમાંથી મનને પાછું ખેંચવું એ તપ છે મન જ્યારે ક્રોધમાં જાય ત્યારે એમ વિચારવું કે, મારે તે કેટલા ભવની સગાઇ છે ? કાલ સવારે મરી જવું છે, સૌ સૌનું કર્યું ભોગવશે; હું તે શા માટે બુરાઈ કરૂં ? એમ વિચારીને ક્રોધમાંથી મનને પાછું ખેંચવું તેનું નામ તપ છે. આવી રીતે જે જે વિચારોમાં કે જે જે નજીવા વિષયોમાં મન જાય ત્યાંથી તેને પાછું વાળવું ને સમતા રાખી પ્રભુના માર્ગમાં ચાલવું એ તપ છે. માટે ભાઇ ! પ્રભુએ તમોને જે સ્થિતિમાં રાખ્યા હોય

તે સ્થિતિને અનુકૂળ થઇ તેમાંથી આનંદ મેળવો, એટલે પરમકૃપાળુ ઈશ્વર તમારૂં તપ મંજુર રાખશે. અને જો સમતા રાખશો તો ગૃહસ્થાશ્રમની જંજાળમાંથી પણ આ જીંદગીમાં શાંતિ મેળવી શકશો અને મુઆ પછી પ્રભુ મોક્ષ આપશે. માટે ભાઈઓ ! જેમ હોય તેમ સૌ સાથે નિભાવી લેતાં શીખો કારણ કે એ ઉત્તમમાં ઉત્તમ તપ છે. અને એ ઈશ્વરની ઇચ્છા છે.

૩—તમને અનુકૂળતા મળે પછી તમે ભજન કરો એમ કાંઈ બનવાનું નથી, ને એમ કરો તેમાં કાંઇ વળે નહિ, માટે પ્રથમ અડચણો વેઠીને પણ ભક્ત થાઓ, એટલે વખત આવે એની મેળે અનુકૂળતા મળશે.

ઘણા માણુસો કહે છે કે, અમને જો થોડાક પૈસા મળી જાય તો પછી બધી હાયહોય છોડી દઇને નિરાંતે ભજન કરીએ; કેટલાકો કહે છે કે, છોકરા મ્હોટાં થઈ જાય ને એનું સાચવી લે તો પછી અમે શાંતિથી ભજન કરીએ; કેટલાકો કહે છે કે, અમારે આ ડોશીની કે બાપાની ઉપાધિ છે, એ રસ્તે પડે એટલે અમે છુટા, પછી નિરાંતે ભજન થશે; કેટલાકો કહે છે કે, અમારૂં ગામજ ખરાબ છે, ત્યાંનાં માણુસો સુખે ભજન કરવા દે તેમ નથી, કાઇ ને કાંઇ નડ્યાજ કરે છે, માટે જ્યારે કોઇ તીર્થમાં જઇશુ ત્યારે એકાંતમા ભજન કરીશુ; કેટલાકો કહે છે કે ભજન કરવાનું ઘણુએ મન થાય છે, પણ કરીએ શું ? અમારો ધંધો એવો ખરાબ છે કે, પા ઘડીની પણ ફુરસદ મળતી નથી, ને કામ એવું છે કે હમણાં છોડી દેવાય તેમ પણ નથી; કેટલાકો કહે છે કે, અમારા ઘરનાં માણુસો એવાં ખરાબ છે કે કાંઇ વાતજ ન પૂછો, ઘડી વાર પણ જંપીને બેસવા દેજ નહિ; અરે ! સુખે રોટલો પણ ખાવા દે નહિ ત્યાં ભજનની વાત ક્યાં કરીએ ? કેટલાકો કહે છે કે, અમારી નોકરી એવી ખરાબ છે કે તોબા ? ઉંચી આંખજ કરાય નહિ, એટલે ઉપાય શું ? ઘણુંએ મન થાય છે કે બે ઘડી સત્સંગ કરીએ તો ઠીક, પણ

નશીબના એવા ફુટેલા કે કોઈ દિવસ એવો જોગજ ન મળે. માટે હવે તો ભજન બની શકે એવી નોકરી શોધું છું પણ હજી ક્યાંઈ પત્તો લાગતો નથી; કેટલાકો કહે છે કે, હજી વાર છે, જરા પાકી ઉમર થાય પછી વાત કેમ જાણે પાકી ઉમર થવાનો પરવાનો મળી ચૂકયો હોય!! કેટલાકો કહે છે કે, ભજન ધ્યાન કરવાની અમારી ઘણી મરજી છે, પણ સાચો રસ્તો દેખાડે તેવા ગુરુ ક્યાં છે? એવા મહાત્માને શોધીએ છીએ, ને તે જ્યાં સુધી ન મળે ત્યાં સુધી ઘર પકડીને બેઠા છીએ કેટલાકો કહે છે કે, બધુ ઘણુએ છે પણ જીવ એવો અભાગીયો છે કે કાંઈ બનતું નથી; કોઇક મહાત્મા કૃપા કરીને કાંઈક પ્યાલો પાઈ દે તો કામ થાય, બાકી અમારાથી તો કાંઈ બને તેમ નથી કેટલાકો કહે છે કે, અમારા જેવા માણસો ભજનમા ભળતા 'નથી ત્યાં સુધી અમારાથી પણ સત્સગમાં ન જવાય મન તો ઘણુએ થાય કે સત્સંગમા જઇયે તો સારૂ, અને એમ પણ સમજીએ છીએ કે, એ બહુ સારી વાત છે, પણ અમારે અમારૂં પોઝીશન સંભાળવુ જોઇએ, કેટલાકો કહે છે કે, અમારૂ શરીર સારૂં રહેતું નથી તેથી કાંઈ બનતું નથી. જો શરીર સારૂં થાય તો પછી બધુ સૂઝે; અને કેટલાકો કહે છે કે, અમને મમ મમના વાંધા છે એટલે ભજન કરવુ કયાંથી સૂઝે? અમારે તો પ્રથમ પેટોબા ને પછી વિઠોબા, માટે પ્રથમ પેટનું થાય પછી ભજનની વાત કરીએ.

ભાઇઓ! પરમકૃપાળુ, પ્રાણદાતા, અન્નદાતા, અને મોક્ષ-દાતા સર્વ શક્તિમાન મહાન ઈશ્વરનું ભજન કરવામા બધા લોકો પછાત રહે છે, અને આવી રીતે કાંઈ ને કાંઈ બહાનાં કાઢ્યા કરે છે, પણ એ માટે એક મહાત્મા કહેતા કે, સર્વ-શક્તિમાન મહાન ઈશ્વરનું ભજન કરવામાં એવી રીતનાં બહાનાં કાઢવાં એ આપણા મનની નબળાઈ છે, એ આપણું એક જાતનું આળસ છે, અને એ આપણી નાલાયકી છે, એટલુંજ નહિ પણ એ યાદ રાખજો કે, બધી જાતની અનુકૂળતા મળે પછી ભજન કરો, એમ ક્યાંઇ બન્યું નથી અને બનવાનું પણ નથી; કારણકે 'સાત સાંધીએ ત્યાં તેર તૂટે' એવો સંસાર છે; વળી જો બધી જાતની અનુકૂળતા મળ્યા પછીજ ભજન થતું હોય તો ગરીબોના ને દુઃખીયોના શું હાલ થાય? તેઓ કેવી રીતે ભજન કરી શકે? આ

બધી બાબતો વિચાર કરીને સમજશો તો જણાશે કે, ભજન કરવાનો આધાર કાંઈ બહારની અનુકૂળતા ઉપર નથી પણ અંતરની વૃત્તિ ઉપર છે જો એમ ન હોય તો જુઓ કે, તમારા મિત્રોમાં ને તમારા ગામવાળાઓમા ઘણા જણાને ઘણી જાતની અનુકૂળતા છે પણ તેમાંથી કેટલા જણા ભજન કરે છે? કહો કે ખરી રીતે કોઈજ નહિ જો અનુકૂળતાથીજ ભજન થતું હોય તો એમ કાં થાય? ભાઈઓ! ભજનનો સંબધ કાઇ માત્ર બહારની સગવડો ઉપરજ નથી, પણ અતકરણમાની તાળી લાગવા ઉપર છે જેમનો જીવ જાગેલો છે, જેઓ પ્રભુનો મહિમા સમજ્યા છે, પ્રભુપ્રેમના આકર્ષણમા ખેચાયા છે, અને જેમના અતરમા ઈશ્વરી આનદ આવી ગયેલો છે તે તો ફાસીના લાકડા ઉપર પણ ભજન કરી શકે છે, તે તો બળતા અગ્નિ વચ્ચે પણ ભજન કરી શકે છે, તે તો તોફાની સમુદ્રમા ડૂબતે ડૂબતે પણ ભજન કરી શકે છે, અને તે તો કાળના ડાચામાં રહીને પણ ભજન કરી શકે છે, પણ જેને પોલમાં ખેડચે જવુ હોય, જેને ઉપરછરાં બહાના કહાડ્યા કરવા હોય, જેને આળસુ થઈને પડ્યુ રહેવુ હોય, અને જેને પોતાના આત્માની દરકાર ન હોય તેને લાખો રૂપીયા મળે, લાબુ આયુષ્ય મળે, ખૂબ તનદુરસ્તી મળે, સારા મહાત્માઓ મળે, બહુ જાતના અનુકૂળ સાધનો મળે, અને ઇદ્રાસન મળે તોપણ તેઓ ભજન કરવાના નથી, અને કદિ એવી બધી જાતની અનુકૂળતા મળ્યા પછી ભજન કરીએ તો તેમા આપણી બલિહારી શુ? જ્યારે અડચણો છતાં પણ ભજન કરીએ ત્યારેજ આપણી ખુબી કહેવાય માટે યાદ રાખજો કે, ઉપર કહી તેવી જાતની કાંઈ કાઇ અડચણો હોય તે આપણી કસોટી માટે છે, ને એવી કસોટીમાંથી પાસ થઇએ ત્યારેજ સર્વશક્તિમાન મહાન ઈશ્વર આપણી ઉપર પ્રસન્ન થાય છે, અને તે પ્રસન્ન થાય તે પછીજ જોઈતી અનુકૂળતા મળે છે, માટે અનુકૂળતાની વાટ નહિ જોયા કરતાં પ્રથમ અડચણો વેઠીને પણ જેમ બને તેમ ભક્તિ કરો, એટલે વખત આવે સર્વશક્તિમાન પરમ કૃપાળુ મહાન ઈશ્વર પોતાની મેળે જોઇતી અનુકૂળતા આપશે; કારણ કે ભક્તોનું યોગક્ષેમ કરવાને તે બંધાએલા છે. માટે અડચણો સામે નહિ જોતાં ભક્તિમાં મચ્યા રહો! ભક્તિમાં મચ્યા રહો!!

૪–રોતી સુરત જેવું મ્હોડું રાખીને કાંઇ હરિની હજુરમાં જવાય નહિ.

મેળામા જવું હોય ત્યારે આપણે ખીસુ તાજું રાખી આનંદી બનીને જઇયે છીયે; વરઘોડામાં જવુ હોય ત્યારે જામો, પીછોડી, અત્તર વગેરેનો ઠાઠમાઠ કરીને જઇયે છીયે નાટકમા જવું હોય ત્યારે આઈગ્લાસ, દુર્બીન, પંખો, નાટકની ચોપડી વિગેરેનો ભભકો સપકો કરીને જઇયે છીયે, કોઇ મ્હોટી પાર્ટીમાં જવું હોય ત્યારે તેને લગતો ડ્રેસ તથા હસતું મ્હોડું રાખવાની કાળજી રાખીએ છીએ; સસરાને ઘેર જવું હોય ત્યારે પણ વરરાજા જેવા બની જવાનુ મન થાય છે, અને જ્યારે કોઈ રાજા મહારાજાને મળવું હોય ત્યારે તો વાતજ શું પૂછવી ? એ વખતનો આનંદ તો કાંઇ ઓરજ હોય છે. પણ અજાયબી તો જુઓ કે જ્યારે સદા આનદ સ્વરૂપ સર્વશક્તિમાન અનત બ્રહ્માંડના નાથ મહાન ઈશ્વરને મળવુ હોય ત્યારે ખાસ ચાહીને રોતી સુરત જેવા બનીને તેની પાસે જઇયે છીયે ત્યા દુખોનીજ ગણત્રી કર્યા કરીએ છીએ, ત્યાં દરિદ્રપણુજ બતાવ્યા કરીએ છીએ, અને ત્યા ઉપકાર માનવાને બદલે મન બગાડી બગાડીને ઘડીક વારના સ્વાર્થનીજ વસ્તુઓ માગ્યા કરીએ છીએ પણુ યાદ રાખજો કે એમ કરવુ એ ઘણુજ ખોટું છે, એમ કરવુ એ અધૂરો ધર્મ છે, એમ કરવુ એ એક જાતનું ઈશ્વરનુ અપમાન છે, અને એમ કરવુ એ આપણી નાલાયકી છે. કારણ કે ઈશ્વરે આપણી ઉપર જે અનંત ઉપકારો કરેલા છે તેના બદલામા તેના જીવોની સેવા કરવાને બદલે, અને તેણે આપણુને જે અખૂટ સામર્થ્ય આપેલું છે તેનો ઉપકાર માનવાને બદલે તેની પાસે દુખ રડયા કરવા એ આપણી નાલાયકી બતાવવા બરાબર છે; એટલુજ નહિ પણ એ મ્હોટો અધર્મ છે. છતાં પણ દીલગીરીની વાત છે કે, ઘણાખરા હરિજનો પણ એમજ કર્યા કરે છે કારણ કે રોતી સુરત જેવું મ્હોડું રાખીને હરિની હજુરમાં જવાય નહિ, એ વાતની તેઓને ચોખ્ખી સમજણ હોતી નથી. એને માટે એક મહાત્મા કહેતા કેઃ—

હુ જ્યારે ન્હાનો હતો ને પ્રથમ નિશાળે બેઠો ત્યારે મને ભણવા જવું ગમતું નહિ પણ મારી મ્હોટી મા મને પરાણે પરાણે નિશાળે મોકલતાં, તેથી ઘેરથી રોતો રોતો નીકળતો, પણ જ્યારે નિશાળ આવવાની થાય ત્યારે હું ચૂપ થઈ જતો, આખ્યો લોહી નાંખતો, નાક સાફ કરતો, દફતર સરખું રાખતો, મ્હોડુ લુછી નાંખતો, ને જાણે રોયોજ ન હોઉ તેવો દેખાવ કરીને નિશાળના દરવાજામાં દાખલ થતો. કારણ કે મેહેતાજી પાસે રોતું રોતું જવાય નહિ. જો મેહેતાજી જાણી જાય કે આ છોકરો રોતો રોતો આવે છે તો તે ગુસ્સે થાય, ને રોતું આવવાના વાક માટે ઉલટા એક બે તમાચા લગાવી દે, ને છોકરાઓ મશ્કરી કરે તે જુદું. માટે હુ ન્હાનો હતો ને મને ભણવું ગમતું નહિ તોપણ હુ મેહેતાજી પાસે રોતો રોતો જતો નહિ. એ પછી બીજો દાખલો મે એ જોયો કે, ત્રણ ચાર વરસની ઉમરની મારી ન્હાની બ્હેન હતી, તે જ્યારે રોતી ત્યારે અમે કહેતા કે જો બ્હેન, બાપુકાકા આવ્યા હવે ચૂપ થઇ જા બાપુકાકાના દેખતાં ન રોવાય. જો રોતાં દેખશે તો બાપુકાકા જાણશે કે આ છોકરી તો ગાંડી છે, તો પછી તને દીકરી નહિ કહે આવી ડાહી દીકરી તે કાંઈ રૂવે? ગાડા છોકરા હોય તે રૂવે હવે જરા હસી પડીને બાપુકાકાને પૂછ્ય શુ લાવ્યા? આવી રીતે કહેતા એટલે તે ન્હાની બુચી શરમાઈ જતી, રોતી રહી જતી અને કાલું બોલતે બોલતે હસતી હસતી બાપુકાકાની સામે જતી. એ પછી ત્રીજો દાખલો મે એ જોયો કે મારા દાદા મરવા પડ્યા, ત્યારે સૌ આવીને પૂછે કે, બાપા, કેમ છો? ત્યારે બાપાનો શ્વાસ લીધે જતો હોય તોપણ કઠણ બની ઠાવકું મ્હોડુ રાખીને કહેતા કે, ભાઇ, ઠીક છે ફીકર કરો મા મેં કહ્યું કે, તમને અદરથી શરીરમા દુ.ખ થતું હોય એમ અમને લાગે છે, છતા પણ ઠીક છે, એમ કાં કહો? ત્યારે તેમણે કહ્યું કે, મારૂં દુઃખ તમે કોઇ થોડાજ ઉપાડી શકો તેમ છો. જે ઉપાયો કરવા ઘટે તે થાય છે, ને તેમ છતાં પણ જે બનવાનું હશે તે તો બનશેજ; ત્યારે નાહકના તમને શા માટે ફીકરમાં નાખું? રોગની સાથે તો અરર ને ઓય ઓય છેજ, પણ જે કોઈ ભલી લાગણીથી મળવા

આવે તેની સાથે તો હસતું મ્હોડું રાખવા દો. દુશ્મનની સામે મ્હોડું બગાઢાય, કાંઈ દોસ્તોની સાથે કે મુરબ્બીઓની સાથે મ્હોડું બગાડાય? આમ વાત કરતા હતા એટલામાં તેમના એક જુના મુરબ્બી મિત્ર તબીયતના ખબર પૂછવા આવ્યા. તેમને આવતા જોઈ પોતાના શરીરમાં શક્તિ નહોતી તોપણ મહા મહેનતે કરીને પરાણે પરાણે પથારીમાં બેઠા થયા, ને અતિશય આનંદથી તેમને મળ્યા. એ વખતે તેઓ પોતાનું બધું દુઃખ ભૂલી ગયા ને જાણે તેમના ચેહેરાનો રંગજ બદલાઇ ગયો. એ પછી થોડા કલાકમાં તેઓ સ્વર્ગવાસી થયા. પણ છેવટ સુધી તેમણે કોઇને દુઃખી કર્યા નહિ કે પોતાનો આનંદી સ્વભાવ છોડયોજ નહિ.

ભાઇઓ! આ બધું જોઇને મને વિચાર થાય છે કે, દુનિયામાં જ્યા જોઇએ ત્યાં લોકો પોતાને સુખી દેખાડવાની તજવીજ કરે છે, એટલે સુધી કે કેટલાકો તો તમાચો મારીને પણ મ્હોડા લાલ રાખે છે એટલુંજ નહિ પણ ન્હાની બુચીયો પણ બાપુકાકા પાસે રોતા શરમાય છે, નિશાળીયાઓ મેહેતાજી સામે રોતા અચકાય છે, અને મરવા પડેલા રોગી માણસો પણ "અમને બહુ રોગ નથી" એમ દેખાડવાની તજવીજ કરે છે, પણ અફસોસ કે, સર્વશક્તિમાન, અનંત બ્રહ્માંડના નાથ, અખડ આનદ સ્વરૂપ, પરમ કલ્યાણકારી, મોક્ષદાતા મહાન પ્રભુ પાસે જતા આપણે રોતી સુરત બનીએ છીએ, અને દુઃખનીજ વાતો કરીએ છીએ શું આ ધર્મ છે? શુ એ હરિજનોનાં લક્ષણ છે? શુ એ કલ્યાણનો રસ્તો છે? અને શુ એ તરવાનો રસ્તો છે? અરે! જરા વિચાર તો કરો કે, રોતી સુરત રહીને પ્રભુ પાસે જવું એ પ્રભુને રાજી કરવાનો ઉપાય છે કે પ્રભુથી વિમુખ થવાનો ઉપાય છે? યાદ રાખજો કે દુઃખનો રસ્તો નરકમાં જાય છે, અને મ્હોડું તો દુશ્મનની સામે બગાડાય, કાંઈ મુરબ્બીની સામે નહિ અન્નદાતા, પ્રાણદાતા, મોક્ષદાતા, જગતકર્ત્તા, દેવોના દેવ, કલ્યાણકારી મહાન ઈશ્વરની સામે કાંઇ મ્હોડું બગાડાય નહિ. માટે ભાઇઓ! ઈશ્વરી આનંદ મેળવવા સારૂ સદા આનંદમાં રહેવાય તેવી રહેણીકરણી રાખતાં શીખો. ને સદાય આનંદમાં રહેવાય તેમ કરો

૫–એક મહાત્મા કહેતા કે, જીવતા રહીને મરી ગયા જેવા શું રહો છો ? મરી જઇને ફરીથી પાછા જીવતા થાઓ, ત્યારે તમારી ખુબી કહેવાય.

એક ભોળા હરિજને કોઈ જ્ઞાની ભક્તને પૂછયું કે, મહારાજ ! ઘણા વરસ ઉપર અમારા ગામમાં એક મહાત્મા થઈ ગયા, તેને માટે બહુ સારા સારા માણસો પણ કહે છે કે, તે પ્રથમ મરી જઇને પાછા જીવતા થયા હતા અને એ પછી તે સૌને એમજ કહેતા કે, ભાઇઓ ! જીવતા રહીને કા મરો ? અરે શા માટે આત્મઘાતી થાઓ છો ? ખરી ખુબી અનુભવવી હોય તો મરી જઇને પાછા જીવતા થાઓ ભાઇઓ ! મરજીવા થઇને જીવો આ પ્રમાણે તે સૌને કહેતા હતા હે મહારાજ ! આ વાત શુ સાચી હશે ? શુ જીવતા રહીને મરાતું હશે ? અને મરી જઇને પાછુ જીવતું થઇ શકાતું હશે ? એ તે કેમ બને ? હુ તો આમા કાંઈ સમજતો નથી, માટે એનો ભેદ મને કહો

આ સાભળીને તે ભકતે કહ્યુ કે, હા ભાઈ, એ મહાત્માની વાત સાચી છે, ને એજ હરિજનોના લક્ષણ છે એટલુજ નહિ પણ જ્યારે એમ બને ત્યારેજ જીદગીની સાર્થકતા થઈ શકે છે કારણ કે પ્રથમ મરી જઇને પછી જીવીએ ત્યારેજ અતકરણ પવિત્ર થાય છે, અને અતકરણ પવિત્ર થાય ત્યારેજ ઈશ્વરને ઓળખી શકાય છે ભાઇ ! જીવતા મુવા એટલે કે, મુડદુ જેમ કાંઈ કરી શકતું નથી તેમ ઉત્તમ મનુષ્ય અવતાર પામ્યા છતા ને અનુકૂળ સાધનો છતા જે પોતાની જીદગીની ફરજો ન બજાવે તે જીવતા મુવા જેવા છે મુડદુ જેમ પરાધીન છે તેમ જે કોઈ વિના કારણ પુરૂષાર્થ કરતા નથી ને બીજાની ઉપર બોજા જેવા થઇને પડયા રહે છે તેઓ જીવતા મુઆ જેવા છે મુડદુ જેમ જલદીથી બગડવા માડે છે ને તેમાંથી દુર્ગંધ નીકળે છે તેમ આ જગતમા આવીને જે પોતાના વિકારોની ખરાબીયોજ પોતાના ભાઈબધોમાં ફેલાવે છે તે જીવતાં મુવા જેવા છે, મુડદું જેમ કોઇનું ભલું કરી શકતું નથી તેમ ઈશ્વર કૃપાથી અનુકૂળ સાધનો હોય છતા પણ જે પ્રભુને અર્થે બીજા કોઈનું ભલું કરતા નથી તેઓ જીવતાં મુવા જેવા છે, અને મુડદાને જેમ જ્ઞાન હોતું નથી તેમ સર્વશક્તિમાન પરમ કૃપાળુ

અનાથના નાથ મહાન ઈશ્વરનું જ્ઞાન મેળવ્યા વિના ફોગટની હાયહોયમાંજ પોતાની અમૂલ્ય જીંદગી ગુમાવી નાખે છે તેઓ જીવતાં મુવા જેવા છે. માટે મહાત્માઓ કહે છે કે, જીવતા મરો માં, ને શાસ્ત્રો કહે છે કે, આત્મઘાતી થાઓ માં. પણ યોગવાસિષ્ઠમાં મહાત્મા વસિષ્ઠ મહારાજ ભગવાન રામચંદ્રજીને કહે છે, અને શ્રીમદ્ ભગવદ્ગીતામાં શ્રી કૃષ્ણ ભગવાન ભાગ્યશાળી અર્જુનને કહે છે તેમ મરી જઈને જીવતા થાઓ. એટલે કે જેમ પ્રભુ રાખે તેમ રહો જે સ્થિતિમાં તમે હો તે સ્થિતિના ધર્મો બજાવો. કદિ કોઇ કામ તમને ગમતું ન હોય તોપણ જો તે તમારૂં કર્તવ્ય હોય તો તે પ્રભુ અર્થે કરો અને ન્હાનાં મ્હોટાં કામની તરફ, જશ અપજશ તરફ, લાભહાનિ તરફ ન જુઓ; પણ તમારી ફરજ સામે અને પ્રભુ સામે જોઇને કર્તવ્ય બજાવો આવી રીતે પોતાનો ભોગ આપીને પણ જે ફરજને ખાતર ફરજ બજાવે, અને પ્રભુને અર્થેજ બધા કર્મો કરે તે મરજીવા કહેવાય છે જેમ મુડદાંને કામ ક્રોધાદિ વિકાર થતા નથી અને માન અપમાનની લાગણી નથી તેમ આસક્તિ છોડી દઇને, અહંભાવ છોડી દઇને, મારૂ તારૂં મૂકી દઇને અને ફળની ઇચ્છા તજી દઇને જીદગીની ફરજ બજાવવાને ખાતરજ પ્રભુ પ્રીત્યર્થે કર્મ કરે તે મરજીવા કહેવાય છે મુડદાને વળીની સાથે નિર્દયતાથી તાણીને બાધે તોપણ તેને દુ ખ થતું નથી, અને કોઈ તેને અત્તર ચોપડી દાગીના પેહેરાવે ને ફૂલો ચ્હડાવે તોપણ તે રાજી થતું નથી, તેમ જે સુખ દુ ખમા સરખી વૃત્તિ રાખે તે મરજીવા કહેવાય છે મુડદાંનાં કોઈ વખાણ કરે ને કોઇ ગાળો દે તોપણ જેમ તેને હર્ષ શોક થતો નથી તેમ આ દુનિયાદારીની નજીવી નજીવી ચીજોમાં જે રાગદ્વેષ કરતા નથી તેને મરજીવા સમજવા મુડદા પાએ તેનાં સગાંવ્હાલાં રૂવે, કળકળે, ને કુટે પીટે; તોપણ તે પોતાનો પરાજય માનતું નથી, અને તેના માનમાં વાજાઓ વાગે ને તોપો ફુટે તોપણ તે પોતાની ફતેહ સમજીને ફુલાતું નથી, તેમ આ દુનિયાદારીની વિચિત્ર બાજીમા પોતાની હારજીત વખતે ભગવદ્ ઇચ્છાને આધીન થઈ જે સમતા રાખે છે. તે હરિજનને જ્ઞાનીઓ મરજીવા કહે છે. મુડદું જેમ સ્વભવાથીજ પશુ પક્ષી કે પચ-

મહાભૂતનો ભોગ થઇ પડે છે, તેમ હરિજનોની જીંદગી સ્વભાવથીજ પરમાર્થને માટે હોય છે, માટે શાસ્ત્રમા તેમને મરજીવ કહ્યા છે. મુડદું જેમ પોતાને અર્થે કાંઈ પણ કર્મ કરતું નથી, તેમ જે ભક્ત પોતાનુ અભિમાન રાખીને દુનિયામાં ન વર્તે પણ પોતાનાં બધાં કર્મો મહાન પ્રભુને અર્પણ કરી દે, તેને સંતો મરજીવા કહે છે. અને જેમ મુડદાથી જીવ જુદો પડીને ઈશ્વર તરફ જાય છે તેમ આ દુનિયારીની જંજાળમા રહ્યા છતા જેનો જીવ માયાથી જુદો પડી ઈશ્વરમય થઇને રહે છે, તેને મહાત્માઓ મરજીવા કહે છે માટે ભાઇ ! જો સસાર-સાગર તરવો હોય, ચોરાશીના ફેરામાથી છુટવું હોય, અને અખડ આનદરૂપ અનત બ્રહ્માડના નાથની હજુરમા રહી અનંત કાળના મોક્ષના સુખ ભોગવવા હોય તો જીવતા મુવા જેવા ન થાઓ, પણ મરીને જીવતા થાઓ, એટલે કે મરજીવા થઇને રહો જે એમ કરી શકે તેજ મહાત્મા છે, તેજ જીદગીની સાર્થકતા કરનારા છે તેજ જગતનુ કલ્યાણ કરનારા છે, અને તેજ ઈશ્વરના કૃપાપાત્ર છે માટે ભાઇઓ ! મરજીવા થાઓ, મરજીવા થાઓ

૯—ભકતો સદા આનંદમાં રહી શકે છે તેનાં કારણો.

આપણે જોઇએ છીએ કે, ભકતોના ચ્હેરા ઉપર એક જાતનો આનદ છવાઈ રહેલો હોય છે, તેઓના મન કાઇક ખાસ ઉત્તમતામા રમતા હોય છે, તેઓના અતરમા શાતિ હોય છે. ઈશ્વરી આકર્ષણથી તેઓનો જીવ અંદરથી તલપતો હોય છે, અને જગત સાથેના વ્યવહારમા તેઓ બહુ છુટ મૂકીને, બહુ ક્ષમા રાખીને, બહુ ઉદાર દિલે વર્તી શકે છે એટલુંજ નહિ પણ જ્યા આપણને દુઃખના ડુગરો દેખાતા હોય ત્યા પણ તેઓ ધર્મના બળથી સદા આનદમાં રહી શકે છે કારણકે, ભક્તિમાર્ગનો એ મુખ્ય સિદ્ધાંત છે કે હરિજનોએ ભગવદ્ ઇચ્છા પ્રમાણે રહેવું જોઇએ, એટલે કે જેમ પ્રભુ રાખે તેમ આનંદથી રહેવું જોઇએ; પોતાની સ્થિતિમા સંતોષ રાખવો જોઇએ, અને આ સસારમાંજ સ્વર્ગ અનુભવવું જોઇએ. કારણ કે સદા આનંદમાં રહેવું ને આ સસારમાંજ સ્વર્ગ ભોગવવું એ ભગ-

વદ્દઇચ્છાને આધીન થવાનું ફળ છે એ હરિજનોનો ધર્મ છે અને શાસ્ત્રમાં કહેલા ભક્તોનાં લક્ષણ છે માટે હરિજનોએ સદા આનદમા રહેવુ જોઇએ

હરિજનોના આવા ધર્મ હોવાથી, શાસ્ત્રની એવી આજ્ઞા હોવાથી, અને મહાત્માઓનો એવો ઉપદેશ હોવાથી ભગવદ્ ઇચ્છાને આધીન થએલા જાગેલા જીવોથી કાઇ દુ ખમા પડયું રહેવાય નહિ તેઓથી કાઈ સર્વશક્તિમાન મહાન પ્રભુની સામે ફરીયાદ થાય નહિ. અને પોતાની ગમે તેવી સારી કે માઠી સ્થિતિ હોય તોપણ તેઓથી પોતાની જીદગીમા અસતોપી રહેવાય નહિ તેણે તો પોતાના વહાલામા વહાલા અનત બ્રહ્માડના નાથ સામુ જોઇને તેના આનદમા મસ્ત થઇને સદા આનદમાજ રહેવુ જોઇએ કારણકે જે પ્રભુમય થયેલા જીવો હોય છે તે તો પોતાના પ્રભુમાંજ પોતાનું સર્વસ્વ જુએ છે. તેઓને બહાર નજર કરવાની પુરસદ કે દરકારજ હોતી નથી. તેઓ તો પ્રભુના સૌંદર્યમાંજ ઘેલા થએલા હોય છે; પોતાના પ્રભુની મ્હોટાઈમાંજ મગ્ન થયેલા હોય છે; પોતાના પ્રભુના અવિનાશીપણામાંજ અજાયબી પામેલા હોય છે, પોતાના પ્રભુના સર્વવ્યાપકપણામાંજ સર્વસ્વ દેખે છે, પોતાના પ્રભુની કૃપાના ભડારમાજ પોતાનુ કલ્યાણ જુએ છે, પોતાના પ્રભુની ઇચ્છાને આધીન થવામાજ પોતાની જીદગીની સાર્થકતા સમજે છે અને સચ્ચિદાનંદ પવિત્ર પિતા મહા આનદ સ્વરૂપ પરમાત્મામાજ પોતાનો આનદ જુએ છે, તેથી પ્રભુ શિવાય બીજે કોઇ ઠેકાણે તેની નજરજ પડતી નથી, એટલુજ નહિ પણ જ્યા દુનિયાનો દિવસ હોય છે ત્યા તેઓની રાત્રિ હોય છે; એટલે કે વ્યવહારિક લોકો જે વિષયોમા ને જે કામોમા મચેલા હોય છે તે વિષયોમા ને તે કામોમાં તેઓ બેદરકાર હોય છે, અને જ્યાં દુનિયાની રાત્રિ હોય છે ત્યાં તેઓનો દિવસ હોય છે, એટલે કે આત્મજ્ઞાનની ઉડી બાબતોમાં જ્યાં દુનિયાદારીના જંજાળી લોકોની દૃષ્ટિ પડતી નથી ત્યા તેઓનું ધ્યાન જામેલું રહે છે. આવી ઉંચી દશાવાળા હરિજનો આનંદમા રહી શકે તેમા નવાઈ શુ ? માટે જો તમોને પણ સદા આનંદમાં રહેવું હોય તો ધર્મનું બળ રાખીને ને ધર્મના નિયમો પાળીને પ્રભુમય થતાં શીખો ! પ્રભુમય થતાં શીખો !

૭–આપણે આપણા દેહથી બહુ થોડાં પાપ કરીએ છીએ, પણ મનમાં પાપના વિચારો બહુ કરીએ છીએ, તેથી ખરો આનંદ મેળવી શકતા નથી.

એક ભલા માણસે કોઈ સંતને પૂછ્યું કે, મહારાજ ! ઘણો વખત થયાં આ દેહે કરીને મેં કોઈ પણ જાતનાં પાપ કર્યાં નથી, છતા પણ મારા મનને હજી આનંદ કેમ નથી મળતો ? હરિજનોના ચહેરા ઉપર જે શાંતિ હોવી જોઇએ તે શાતિ મારામાં કેમ નથી ? વૈષ્ણવોના હૃદયમા જેવું હેત જોઈએ તેવું હેત મારા હૃદયમા કેમ નથી ? પાપ વિનાના માણસોના મન શંકા વિનાના થઇ ગયા હોય તેવુ મારૂ મન કેમ નથી થતું ? અને ભકતો પોતાનુ પોતાપણ્ ભૂલી જઈને પરમાર્થમાજ મચી ગયા હોય છે, તેમ મારાથી કેમ નથી બનતું ? એ સાંભળીને તે સતે કહ્યુ કે, ભાઇ ! તમારા પાપ હજી ગયાં નથી, તેથી એમ થાય છે. તમે શરીર વડે થતા બહારનાં મ્હોટા પાપો છોડયાં છે, પણ હજી મનના પાપો તમે ક્યાં છોડયાં છે ? હજી તમારી સ્થિતિના પાપો તમે કયા છોડયા છે ? તમે હવે કોઈ જીવની હિંસા નહિ કરતા હો, ચોરી નહિ કરતા હો, વ્યભિચાર નહિ કરતા હો, જુઠુ નહિ બોલતા હો, જુગાર નહિ રમતા હો, દારૂ નહિ પીતા હો, કોઈ સાથે મારામારી નહિ કરતા હો, અને બીજા ઘણાએ હલકી જાતના છળપ્રપંચ નહિ કરતા હો, એ બધી વાત સાચી, પણ એમા શુ નવાઇ ? એવાં પાપ તો અધમ લોકો હોય તેજ કરે તમારા જેવા હરિજનો કાંઇ એવા મ્હોટા પાપ કરે નહિ તમારા જેવા સારા સસ્કારવાળા ને તમારા જેવા સારા સાધનોવાળાં માણસો એવાં ખુલ્લાં પાપો ન કરે એમા કાંઈ તેઓની બલિહારી કહેવાય નહિ, તમારે તો એ કરતા ઘણુ વધારે કરી બતાવવુ જોઇએ. કારણ કે તમે ધર્મના માર્ગમા આવેલા છો, તમે તમારૂં તથા જગતનું કલ્યાણ ઇચ્છો છો; તમે વાજબી શુ ને ગેરવાજબી શુ ? એ સમજી શકો છો; અને તમે પ્રભુમય થવા માગો છો, માટે તમારી ફરજ વધી છે, તમારી જોખમદારી વધી છે, કારણ કે તમે દેવોના દેવ સર્વશક્તિમાન મહાન ઈશ્વરના વહાલા થવાની, અનંતકાળનાં મોક્ષનાં સુખ મેળવવાની ઇચ્છા

રાખો છો, માટે તમારે પ્રભુને અર્થે કાંઈક ખાસ મ્હોટો ભોગ આપવો જોઇએ.

એ ભોગ કયો? એ ભોગનો અર્થ કાંઇ એવો નથી કે બધું લૂંટાવી દેવું, એ ભોગનો અર્થ કાંઈ એવો નથી કે ઘર બાળીને તીર્થ કરવાં, એ ભોગનો અર્થ કાંઇ એવો નથી કે ધંધો રોજગાર છોડી દેવો, એ ભોગનો અર્થ કાંઈ એવો નથી કે બાઇડી છોકરાંને તજી દેવા, અને એ ભોગનો અર્થ કાંઇ એવો નથી કે કફની પેહેરી લેવી; પણ એ ભોગનો અર્થ એટલોજ છે કે, જેમ શરીરના પાપથી બચો છો તેમ મનના પાપથી બચવું. એ ભોગનો અર્થ એવો છે કે, પોતે પોતાનાં આચરણો સુધારવા; અને એ ભોગનો અર્થ એ છે કે, આપણો જીવ સર્વશક્તિમાન મહાન પ્રભુ તરફ જાગેલો રહે તેમ કરવું આ બધું અંતઃકરણની પવિત્રતાથી થાય છે, અને મનમા ઉઠતા માઠા વિચારોથી બચીએ ત્યારે અંત કરણની પવિત્રતા થઈ શકે છે માટે દેહથી થતાં બહારનાં પાપો છોડયા પછી હવે જે તમારે કરવાનુ છે તે એજ કે, વારે વારે મનમા આવી જતા માઠા વિચારોથી બચવાની તજવીજ કરો. તમે હવે શરીરથી પાપ નથી કરતા એ વાત સાચી, પણ મનથી કેટલા બધા પાપ કરો છો એ કાંઇ ખબર છે? તમે કાયદા પ્રમાણેની મ્હોટી ચોરી નથી કરતા પણ આપણને ખબર ન પડે તેવી રીતની આપણાથી ન્હાની ન્હાની કેટલી બધી ચોરીઓ થઈ જાય છે? એ તો જરા વિચારો! તમે અનીતિ તો કયારેકજ કરી હશે અથવા કદાચ નહિ પણ કરી હોય, પણ અનીતિના વિચારો સાથે મનમાં કેટલા બધા રમ્યા છો? તે તો જરા તપાસો. તમે મારામારી નથી કરતા. પણ તમારા મનમાં ક્રોધના વિચારો કેટલા બધા આવે છે? એ તો જરા જુઓ! તમે કોઇનું સીધી રીતે બૂરૂં નથી કરતા, પણ બીજાઓની અદેખાઇના તમારા મનમાં કેટલા બધા વિચારો ભરેલા છે? એ તો જરા વિચારો? અને શાસ્ત્રમાં ના પાડેલી ચીજો તમે નહિ ખાતા હો, પણ બીજી ખાવા લાયક ચીજો માટે તમારા મનમાં કેટલો બધો અભખરો છે? ને એ માટે એ કરતાં વધારે સારાં કામો છોડી દઇને મનમાં ને મનમાં કેટલી બધી દોડાદોડ કરો છો? એ તો જરા જુઓ! જો એ બધું

જોશો તો તમને જણાશે કે, આવા મનમાં શાંતિ ન હોય તેમાં કાંઇ નવાઈ નથી. એટલું જ નહિ પણ જો આવી રીતે તમે તમારૂં અંતર તપાસતા શીખશો તો એમ પણ સમજી શકશો કે, માણસો પાપના કામો બહુ થોડા કરે છે, પણ પાપના વિચારો ઘણાજ વધારે કરે છે, તેથીજ તેઓ નરકમા પડયા રહે છે માટે ભાઇ ! જો ખરી શાતિ જોઇતી હોય, આત્મિક આનંદ જોઇતો હોય, પવિત્ર જીંદગીની ખુબી જોઇતી હોય, સત્ય ઈશ્વરી જ્ઞાન જોઇતું હોય, અને હરિની હજુરમા રહી મોક્ષનાં સુખ ભોગવવા હોય તો જેમ બહારના પાપ છોડો છો તેમ અતરમાથી પાપના વિચારો ઓછા થાય તેમ કરો પાપના વિચારો ઓછા થાય તેમ કરો.

૮–છોકરૂં ચોરી કરે છે કે નહિ? તે તપાસવા માટે આપણે ઘરમાં છુટા પૈસા મૂકીએ છીયે, તેમજ આપણી પરીક્ષા લેવા સારૂ પ્રભુએ આ દુનિયામાં આપણને લલચાવનારી ચીજો રાખેલી છે

જો આ દુનિયામા માણસોની કાંઈ કસોટીજ ન હોય તો પછી ગોળ ને ખોળ બધુ એક સરખુ જ થઈ પડે અને જો એમ થાય તો પછી સારા નરસાની કિમત શુ? એમ ન થાય માટે પરમકૃપાળુ પ્રભુએ પોતાના ભક્તોને મ્હોટાઈ આપીને આગળ વધારવા સારૂ આ જગતમા તેઓને માટે ઘણી જાતની પરીક્ષાઓ રાખેલી છે, કારણ કે આપણે જોઇયે છીયે કે, નિશાળીયાઓ સ્લેટ ઉપર લખવાની, એક પાઈની, પેન લેવા જાય તોપણ તપાસીને–વીણી વીણીને લે છે, બાઇડીયો બે પાઇનો ઘડો કે હાંઠલું લેવા જાય તે પણ ઠોકી બજાવી ખાત્રી કરીને પછી લે છે, આપણે ગાય, ઘોડો, કે કુતરૂં વિગેરે વેચાતું લઇએ, તેની પણ પ્રથમ પરીક્ષા કરી જોઇએ છીએ, અને ન્હાનાં છોકરાંઓની, નવી વહુઓની, તથા અજાણ્યા નોકરોની પણ પ્રથમ પરીક્ષા લઇ ખાત્રી થાય ત્યારે તેઓની ઉપર જરૂર જેટલો વિશ્વાસ રાખીએ છીએ, જ્યારે આવી ન્હાની બાબ-

તોમાં પણ આટલી બધી તજવીજ થાય છે ત્યારે હરિની હજુ-રમાં અનંતકાળનાં મોક્ષસુખ ભોગવવા જવું હોય તેની શું કાઇ પણ પરીક્ષા ન હોય કે? હોયજ એ પરીક્ષા ગમે એવી આકરી હોય તોપણ માણસો તે ખમવાને તૈયાર થાયજ કારણ કે અખંડ આનંદ ભોગવવા સારૂ ગમે એટલા દુખો સહન કરવા પડે તોપણ એમાં શુ મ્હોટી વાત છે? પણ પરમકૃપાળુ પિતા મહાન પરમાત્મા અતિશય દયાળુ છે, તેથી તેણે પોતાના ભક્તો સારૂ કોઇ પણ જાતની આકરી પરીક્ષા રાખી નથી માત્ર એટલુંજ કે, છોકરાંઓ ચોર છે કે નહિ? તેની પરીક્ષા લેવા સારૂ વારંવાર તેની નજરે પડે તેમ માબાપ ઘરમાં છુટા પૈસા અથવા બીજી કાંઈ સાધારણ વસ્તુઓ મૂકી રાખે છે જો એ પૈસા છોકરાઓ ન લઇ જાય, અથવા લઇને તે પાછા માબાપને આપે તો તે છોકરાઓ સાચા ગણાય છે અને હાથમા આવેલા થોડાક પૈસા માબાપને પાછા આપ્યા તે બદલ તેઓ તેનો વિશ્વાસ કરીને પોતાના સેકડો, હજારો, ને લાખો રૂપીઆનો માલ તેને સોપી દે છે અને અતે પોતાનુ સર્વસ્વ તેને સોપી દે છે તેમજ આપણે સર્વશક્તિમાન અનત બ્રહ્માડના નાથ અખડ સચ્ચિદાનદ પરમકૃપાળુ પરમાત્માના છોકરા છીયે. તેણે આપણી પરીક્ષા લેવા સારૂ આ જગતમા મોહક વસ્તુઓ મૂકેલી છે, જો એ જરાક વારની ન્હાનકડી મોહક વસ્તુઓમા લોભાઈ જઇશુ તો અનંતકાળના મોક્ષ ધામના અલૌકિક સુખો છોડી દેવા પડશે. કારણ કે જેમ માબાપ ચોરી કરનારા છોકરાઓનો કે શેઠો ચોરી કરનારા નોકરોનો ભરૂસો કરતા નથી, તેમ માયામાં લોભાઈ જનારા માણસોનો પ્રભુ ભરૂસો કરતા નથી માટે ભાઇઓ! એવી ચોરી ન થઇ જાય એ સભાળજો; કારણ કે જ્યારે બહુ હેરાન થશો ત્યારે એવી ચોરીથી માત્ર જરાકવાર તમારા વિકારોને ઉત્તેજન મળશે, પણ જેમ અગ્નિમાં ઘી હોમ-વાથી અગ્નિ શાંત થતો નથી પણ ઉલટી તેની ઝાળ વધતી જાય છે, તેમજ વિકારોથી કાંઈ તૃપ્તિ થવાની નથી, પણ ઉલટી તૃષ્ણાની આગ વધતી જશે, અને તે કયાં સુધી? છેક નરક સુધી. હવે વિચાર કરો કે, પ્રભુના ઘરની ચોરીથી શું મેળવશો ને શું ગુમાવશો? જો મનને મજબૂત નહિ રાખો ને માયામાં

લોભાઈ જશો તો જીભ બગાડવી પડશે, આંખો બગાડવી પડશે, હોજરી બગાડવી પડશે, મગજ બગાડવું પડશે, અને હૃદય પણ બગાડવું પડશે એથી પ્રથમ તૃષ્ણાની આગ, પછી વેર-ઝેર, પછી માનસિક દુઃખો, પછી શરીરના રોગો, અને છેવટ રૌરવ નરકના દુ.ખો ભોગવવાં પડશે; અને તમારી પરીક્ષા માટે મૂકેલી પ્રભુની વસ્તુઓનો જો ખરાબ ઉપયોગ નહિ કરો તો સ્વર્ગનાં અમૃત, દેવોના રાજા ઇંદ્રનાં ઇચ્છિત ફળ આપનાર કલ્પવૃક્ષો અને સદાકાળનાં મોક્ષ ધામનાં સુખો, એ બધુ તમારે સારૂજ છે. માટે જરાક વારની માયાની ચીજોમા નહિ લોભાઈ જતાં સર્વશક્તિમાન મહાન ઇશ્વરની પરીક્ષામા પાસ થવાય તેમ કરજો.

૯–પ્રભુ કહે છે કે, જે તને ચાહે છે તે તારા મિત્રોનું ને તારા કુટુંબીયોનું ભલું કરે એમાં શું નવાઇ ? જો મારી હજુરમાં આવવું હોય તો તારા દુશ્મનોનું ભલું કર.

આપણા લોકોમાં બહુ સારા માણસો પણ એમ સમજ્યા કરે છે કે, આપણે આપણા કુટુબ તરફની ફરજ રૂડી રીતે બજાવીએ એટલે બસ; એથી વધારે બીજુ આપણાથી શુ થઇ શકે ? એટલું બને તોપણ ઘણુ છે એથી આગળ વધેલા માણસો પોતાના દોસ્તો, ઓળખાણ પિછાનવાળાઓ, તથા ગરીબોની સંભાળ રાખવામા સારૂં સમજે છે એથી આગળ વધેલાઓ પોતાની નાત અને પોતાના ગામનું ભલું કરવા ઇચ્છે છે. એથી આગળ વધેલાઓ પોતાનો દેશ, પોતાનું રાજ્ય, અને પોતાના ધર્મમાં સુધારા કરવા ઇચ્છે છે. અને એથી પણ આગળ વધેલા હોય તેઓ આખી દુનિયાનું અને પ્રાણી માત્રનું ભલું ઇચ્છે છે; છતા પણ વિચારભૂમિકામાં ને શબ્દરચનામાં એટલે સુધી દૂર પહોંચી ગયેલાઓ પણ પોતાના દુશ્મનો સાથે કેમ વર્તવું ? તે બાબતમાં ભૂલ કરે છે. અમે જોયું છે કે, જગતને ભસ્મીભૂત માની રાખ ચોળી બેઠેલાઓ પણ પોતાના દુશ્મનોને માફ કરી શકતા નથી **आत्मवत् सर्वभूतेषु** એ સિદ્ધાંત

માનનારાઓ પણ પોતાનું અપમાન કરનારને માફ કરી શકતા નથી. મ્હોટાં મ્હોટાં ટીલા ટપકાં ને લાંબી લાંબી માળા કંઠીવાળા ભક્તો પણ પોતાનુ બૂરૂં કરનાર માણસોને માફ કરી શકતા નથી. અને સારા સારા ત્યાગી વૈરાગીયો પણ પોતાના વિરૂદ્ધની વાતો સાંખી શકતા નથી એવો પ્રસંગ આવે ત્યારે ઘણી વખત તેઓ સર્વે પોતાને ન શોભે તેવા શબ્દો બોલી દે છે, કારણ કે માણસો ઘણી ચીજો છોડી શકે છે, પણ માનની ઇચ્છા અને અભિમાનની લાગણીને છેવટ સુધી પણ છોડી શકતા નથી કોઇ ને કોઈ રૂપમા એ રહી જાય છે એટલે બીજી ઘણી વસ્તુઓને તજ્યા છતાં પણ ઘણા માણસોથી પોતાના દુશ્મનોને માફ કરવાનું બની શકતું નથી કારણ કે એમા માનની ઇચ્છાને નીચી નમાવવી પડે છે, તથા પોતાના પોતાપણાની લાગણીને દાબી દેવી પડે છે. અને જ્યાં સુધી પૂર્ણ વૈરાગ્ય ને પૂર્ણ પ્રેમ ન આવે ત્યાં સુધી એ બનવું બહુ મુશ્કેલ છે, અને એમ ન બને ત્યાં સુધી આપણો બધો ધર્મ અધૂરો છે, એમ સમજવું. કારણ કે દુશ્મનોને માફ કરવુ એ સૌથી છેવટનો ને સૌથી ઉત્તમ ધર્મ છે માટે એ ધર્મ ન પળાય ત્યાં સુધી એમ સમજવુ કે, હજી આપણી માનની ઇચ્છા ગઈ નથી, હજી આપણુ અભિમાન ગયુ નથી, અને હજી આપણામાં પૂરેપૂરો પ્રભુપ્રેમ આવ્યો નથી જો એ બધુ થયુ હોય તો દુશ્મનોને માફ કરતા વાર લાગે નહિ, માટે જ્યા એ બાબતમાં વાર લાગે ત્યારે સમજવુ કે, હજી આપણે એ બાબતમા એટલા કાચા છીયે.

ભાઇઓ ! ભક્ત બની મીઠા મીઠા પ્રસાદ ખાવા તો સૌને ભાવે છે. પોતાની આશાઓને તૃપ્ત કરનારી મધુરી મધુરી પ્રાર્થનાઓ અને આત્મિક આનંદ આપનારી સ્તુતિયો તો ઘણાંઓને ગમે છે. માળા તિલક ને બહારના પોશાકોના રંગોમાં કાંઇ મ્હોટી વાત નથી. પ્રભુએ આપ્યું હોય તો દાન દક્ષિણા આપવાનું પણ કેટલાકોથી બની શકે છે રેલવેની સગવડને લીધે તીર્થો કરવામાં, ને જમાનાની ફેશન પ્રમાણેની ધામધૂમોમાં ભાગ લેવા સારૂ મંદિરોમાં જવામાં પણ આજના વખતમાં કાંઇ મ્હોટી વાત નથી. વ્રતો તથા કેટલાક નિયમો પણ ભાવે કભાવે કે રિવાજ અથવા પ્રેમને લીધે પાળી શકાય છે.

અને બીજા પણ ધર્મના કેટલાક કામો ઘણા માણસોથી સેહેલાઇથી બની શકે છે કારણ કે એમા પોતાના અહંભાવનો ભોગ આપવાનુ બહુ થોડું હોય છે તેથી ઉપરની બધી બાબતો પાળી શકે તેઓથી પણ પોતાના દુશ્મનોને માફ કરવાનુ સહેલાઇથી બની શકતું નથી અને સર્વશક્તિમાન મહાન પ્રભુનો હુકમ તો એવો છે કે, જો મારી હજુરમા આવવુ હોય તો તારા દુશ્મનોનુ ભલું કર, તારા મિત્રોનું ને કુટુંબીઓનું ભલું કરે તેમા શુ નવાઈ? જે તારા વાકા બોલે છે તેઓને માટે કાઇંક સારા કામો કર જે તારી ઠઠ્ઠા મશ્કરી કરે છે તેને મદદ કર જે તને ધિક્કારે છે તેને માન આપ ને તારી નિંદા કરે છે તેનુ કલ્યાણ ઇચ્છ જે તારી ઉપર વેર રાખે છે તેની ઉપર કૃપા રાખ જે તને ગાળો દે છે તેને આશીર્વાદ આપ. અને જે તને મારવા ઇચ્છે છે તેને પ્રભુ માફી આપે એવી પ્રાર્થના કર એમ કર્યા વિના કાઈ સ્વર્ગ લૂંટમાં નથી પડયુ.

ભાઇઓ! તુરતમા એકદમ તમારાથી આ બાબત બની શકે નહિ તો ફીકર નહિ, પણ જેમ બને તેમ વેરઝેર ઓછાં થાય એટલું તો કરો. વેર રાખીને મરી જવામાં સારૂં નથી, એટલુ તો સમજો અને બને ત્યા સુધી જરા વધારે વધારે છુટ મૂકી સૌ સાથે ઉદારતાથી વર્તી એક બીજાના વાક માફ કરવાની કોશિશ તો કરો શરૂઆતમા જો એટલુ કરશો તોપણ ઘણુ છે કારણ કે એમ કરતા કરતા જો સાચા ભક્ત થશો તો કોઇ દુશ્મનોજ રહેશે નહિ, અને કદિ કોઈ વિના કારણ પોતાના સ્વભાવ પ્રમાણે કે સંજોગ પ્રમાણે દુશ્મન થાય તો તેઓને માફ કરી સીધા સ્વર્ગમા જઇ શકશો માટે અનંત બ્રહ્માડના નાથને અર્થે જેમ બને તેમ આ જગતમાથી અને આપણી જીંદગીમાથી વેરઝેર ઓછા થાય અને અરસપરસની ભૂલો માફ કરી શકાય તેમ કરો.

૧૦–કૃપાળુ ઈશ્વરે આપણને ઘણુંએ સુખ આપેલું છે, છતાં પણ આપણે આપણા મનની હલકાઇથી દુઃખ માન્યા કરીએ છીએ

એક મહાત્મા કહેતા કે, એક ભિખારણ વાઘરણ હતી. તેના ઉપર એક રાજાની મેહેરબાની થઈ, તેથી તેને પોતાની રાણી બનાવી. તેને હીરામોતીના હાર આપ્યા, તેને રહેવા માટે સુંદર બંગલો આપ્યો, તેની હજુરમા ઘણા ખીદમતગારો આપ્યા, અને જે કાંઈ હિસાબમા નહોતી તેને મહારાણી બનાવી દીધી, તથા તેના નામનો ડંકો વગાડી દીધો એ પછી તે રાણી રાજાને મળતી ત્યારે કહેતી કે, તમે તે શું કામના ? હીરાનો હાર તો આપ્યો પણ પગમાં પેહેરવાના ચાંદીના કરડા કયા ? સવા લાખની સાડી તો લાવ્યા પણ રોજ પેહેરવાની ચોળીના હલકાં મોરીયા કયાં ? મીણાકારી કામવાળો જરીનો ઘાઘરો તો આપ્યો પણ જુના ઘાઘરામા એક ઘુઘરી ટુટી ગઇ છે તે તો ટકાવી આપો ? સોનામોહોરની થેલી તો આવી પણ મને રમવાની ચણોઠી કયા ? અને રોજરોજ દ્રાક્ષ, દાડમ, સક્કરજન વગેરે તો મોકલો છો, પણ મારા ગામની સીમમા થાય છે તેવા રાતાચોળ જેવા ચણીયા બોર કે ખાટા કોઠીંબડા કોઇ દિવસ મોકલ્યા છે ? અરે હું કહેવુ ભૂલી ગઈ, પાન બહુ ખવાઈગયા તેથી મ્હોડું આવી ગયુ છે, એની તો કાંઇક દવા આપો આ બધુ તો કાંઇ કરતા નથી ને કહો છો કે, આનંદમા રહો, આનંદમા રહો, પણ આનંદમાં તે કયાથી રહેવાય ? ન કયાંય જવાય કે અવાય, કે ન કાંઇ મન માન્યું ખવાય કે પીવાય; અહીં તો બધી વાતે નિયમમા રહેવુ પડે; એ તે કેમ પાલવે ? તમને પરણીને ઉલટી હું તો દુખી થઇ ગઈ આવુ આવું સાભળીને રાજા પોતાના મનમાં બહુ દિલગીર થતો. તેને લાગતું કે, આ રાંડ અભાગણી તો જુઓ ? એના નશીબમા એંઠા ટુકડાજ છે હું ઘણોએ એને ચ્હડાવવા માગું છું, પણ તે પોતાની જાત ઉપર ગયા વિના રહેતી નથી. મેં તેની હજુરમાં એક શાહજાદીને રાખી, ત્યારે તેણે કહ્યું કે, એ નહિ જોઇએ. એની વાતોમાં હુ કાંઇ સમજતી નથી ને એ મને ગમતી નથી મારી પાસે તો

મારી જાતવાળીને રાખો. તેને સારૂ વારે વારે ભારે ભારે નવાં નવાં કપડાંઓ લાવુ છું ને ઘણા દિવસ થયા મેં તેને કહ્યું છે કે, જુના કપડા કોઈ ગરીબને આપી દે. ત્યારે તે કહે છે કે, હાય હાય! એવા સારાં કપડા કાંઈ આપી દેવાય? એ તો હું રાખી મૂકીશ પ્રભુ ! પ્રભુ ! એને દરિદ્રતાજ ગમે છે, એને દુઃખજ ગમે છે, એને મારી ભૂલો ખોળવીજ ગમે છે. એને મારી ઈચ્છા મુજબ નહિ, પણ પોતાનીજ ઇચ્છા મુજબ રહેવું ગમે છે, અને એનામાં ઉપકાર માનવાની લાગણી નથી. એને હું શુ કરૂ ? આવી રીતે રાજા દિલગીર થતો હતો, તેથી દહાડે દહાડે તેનું હેત ઓછું થતું જતું હતું.

ભાઈઓ ! આપણે પણ એ વાઘરણના જેવુજ કરીએ છીએ રાજાની કૃપાથી જેમ તે રાણી બની હતી તેમ ચોરાશી લાખ જાતના પ્રાણીયોમા ઉત્તમ એવો મનુષ્ય અવતાર આપણને મળ્યો છે તે રાણીને જેમ સુંદર મેહેલ મળ્યો હતો તેમ આપણને આ આખી દુનિયા મળેલી છે તે રાણીને જેમ હીરાના હાર મળ્યા હતા તેમ આપણને અનત સામર્થ્ય મળેલુ છે અને એ રાણીની હજુરમા જેમ ઘણા ખીદમતગારો હતા તેમ આપણી હજુરમા આપણી સેવા કરવા માટે પરમકૃપાળુ મહાન ઇશ્વરની હજારો જાતની અખૂટ શક્તિઓ છે છતા પણ એ વસ્તુઓ મળી તે માટે રાજાનો ઉપકાર માનવાને બદલે તે રાણી બનેલી વાઘરણ, વિના કારણ પોતાના મનમા દુ ખજ માન્યા કરતી હતી, અને પોતાની પાસે ભારે વસ્તુઓ છતા પણ હલકી વસ્તુઓની ઇચ્છા રાખતી હતી તેમજ આપણને પણ અનત બ્રહ્માંડના નાથ સર્વશક્તિમાન મહાન ઈશ્વરે અદ્‌ભૂત બળવાળી ઇંદ્રિયો આપી છે, મહા શક્તિવાળુ મન આપ્યું છે, નવા બ્રહ્માડો રચી શકે તેવી બુદ્ધિ આપી છે, અને છેક ઈશ્વર સુધી પહોંચી ઇશ્વરરૂપ થઇ શકે એવું આત્મિક બળ આપ્યુ છે એ માટે ઈશ્વરનો ઉપકાર માનવાને બદલે અને એ દિવ્ય શક્તિઓને વાપરવાને બદલે મુડદાના જેવું મ્હો કરીને રોતાં રોતા ઈશ્વરને આપણે કહીએ છીએ કે, મને ધન થોડું કેમ આપ્યું ? મારા દીકરાને ઘેર દીકરો કેમ નથી આપતો? મને માન કેમ નથી મળતું ? મારૂં કહ્યું લોકો કેમ નથી માનતા ? મારી

ઇચ્છા મુજબ કેમ નથી થતું? મારી દીકરી માંદી કેમ છે? મારી કુભારજા સાસુને જલદી ખેંચી કેમ નથી લેતો? એ મરે તો હું પીડામાંથી છુટું. મારી કાકુડીની વાળી ખોવાઇ ગઇ છે તે કેમ નથી મળતી? ને મારા પેટમાં અજીર્ણ થયું છે તે કેમ નથી મટતું? એ તો કાંઇ કરતો નથી ને અમે આનંદમાં તે કેવી રીતે રહીએ? ભાઇઓ! અભાગીઆ જીવનો સ્વભાવ તો જુઓ! જીંદગી આપી એ વાત બાજુએ રહી ગઈ, ઉત્તમ મનુષ્ય અવતાર આપ્યો એ વાત ભૂલાઇ ગઇ, આપણી નજર આગળ બીજાં હજારો માણસ મરી ગયાં, પણ આપણને આજ દિવસ સુધી જીવતા રાખ્યા એ ઉપકાર મટી ગયો, કૃપા કરીને આપણને દીકરો આપ્યો એ હિસાબમા નહિ, દીકરાને જીવતો રાખ્યો તેની કાંઇ કિંમત નહિ, દીકરાના લગ્ન વિવાહ કરવાની તક આપી એ પણ વટાવમાં ગયુ, ને તેને ઘેર દીકરો ન આવ્યો એ મ્હોટુ દુંખ થઇ પડયું! દુનિયાની મજે તો જુઓ? માણસોના મનની નબળાઈ તો જુઓ? અને આપણે આપણા ધર્મથી કેટલા બધા વિમુખ છિયે એ તો જરા વિચારો?

આ દુનિયામાં કેટલાં બધાં માણસો રોગી છે? કેટલાં બધાં માણસો અપંગ છે? કેટલાં બધા માણસો ભિખારી છે? કેટલા બધા માણસો ગુન્હેગાર છે? કેટલાં બધાં માણસો ગુલામગીરી જેવી સ્થિતિમાં છે? કેટલાં બધાં માણસો મૂર્ખ છે? અને કેટલાં બધાં માણસો ગાંડાં છે? એ તો જરા વિચારો? કૃપા કરીને એ બધી આફતોમાથી પરમકૃપાળ મહાન ઈશ્વરે આપણને બચાવ્યા, લાજ આબરૂ આપી, જરૂર જેટલો ધંધો રોજગાર આપ્યો, શરીરની સુખાકારી આપી, જીંદગીની જરૂરની ચીજો આપી, અને આપણે તેને ભૂલી ગયા છિયે, તેનો ઉપકાર માનતા નથી, તેની પાસે દુઃખ રડયા કરીએ છિયે, અને તેના હુકમ વિરૂદ્ધ વર્તીએ છિયે, છતાં પણ આપણી ઉપર દયા કરીને તે દયાળુએ બીજાં ઘણીએ જાતનાં સુખો આપ્યાં, પણ એ બધું કાઈ હિસાબમાં નહિ, ને છોકરીના કાનમાંથી નાની વાળી ખોવાઈ ગઈ, એ મ્હોટું દુઃખ થઈ પડયું! અરે હાય હાય! આવી જાતનાં દુઃખોમાં પડયા રહીશું તો આપણો આરો તે કેમ આવશે? ભાઇઓ અને બેહેનો! યાદ રાખજો કે, આપણાં દુઃખોમાંથી

સેંકડે નવાણું ટકા તો આવીજ જાતનાં આપણે આપણી મૂર્ખાઈથી ખસુસ ઊભા કરેલા નમાલાંજ દુઃખો હોય છે અને અફસોસ કે આપણા પવિત્ર ધર્મને બાજુએ મેલી અખંડ આનંદરૂપ મહા મંગળકારી સચ્ચિદાનંદસ્વરૂપ ઈશ્વરને વિસારી દઇ તથા અખુટ સામર્થ્યવાળા અને અનંતશક્તિની સાથે સંબંધવાળા પવિત્ર આત્માનું બળ ભૂલી જઇ કપોળ કલ્પિત નજીવા દુઃખો રડવામાંજ આપણી અમૂલ્ય જીંદગી ખોઈ નાંખીએ છિયે. ચોરાશીલાખનો ફેરો કબૂલ કરી લઇયે છિયે, અને ચાહી ચાહીને દુઃખોને યાદ કરી કરીને નરકનો પરવાનો લઇયે છિયે. આમ ન થાય માટે ઓ હરિજનો! વારવાર ઈશ્વરનો ઉપકાર માનીને સદા આનદમાં રહેતા શીખો! સદા આનંદમા રહેતા શીખો!!

૧૧–જે સરતમાં દોડે અને જીતે તેને ઇનામ મળે, રસ્તામાં ઊભા રહે તેને કાંઇ ઇનામ મળે નહિ, તેમજ ભક્તિમાં અધવચ લટકી પડે તેને નહિ, પણ જે આગળ વધશે તેનેજ ઇનામ મળશે.

ભાઇઓ! ઈનામ લેવું તો સૌને ગમે છે ઈનામ તે કોને ન ગમે? કારણ કે ઈનામ મેળવવુ તેમા આબરૂ છે. તેમાં બીજાઓના કરતા પોતાનુ વધારે પાણી બતાવી આપવાનુ છે. તેમા જીગરની લાગણીથી કામ કરીને પોતાને બળે આગળ વધવાનુ છે તેમાં જીંદગી સુધારવાની ચાવી છે અને તેમાં પોતાના ભાઇબધોને ઉંચે ચ્હડાવવાનો હુન્નર છે. માટે ઈનામ એ આપણી વહાલી વસ્તુ છે કારણ કે તે આપણી મેહેનત અને પ્રભુની કૃપાનુ ફળ છે ઇનામમા આવી ખુબીઓ છે માટે સૌને મન થઇ જાય છે કે, અમને પણ કાંઇક ઇનામ મળે તો ઠીક પણ ઈનામ કયારે મળે, એ ખબર છે? જ્યારે સરતમાં બીજાઓના કરતા વધારે આગળ નીકળી જઇયે ત્યારે. જ્યારે બીજાઓના કરતાં વધારે મેહેનત કરીએ ત્યારે. જ્યારે ઈનામ આપનારની ખાત્રી કરી આપીએ કે અમે ઇનામ લેવાને લાયક છિયે ત્યારે. જ્યારે સરત જીતી જઇયે ત્યારે. અને જ્યારે પ્રભુને સાથે રાખી નિર્ભય થઇને અંતરના બળથી સત્ય રસ્તે કામ કરી

શકીએ ત્યારેજ ઈનામ મેળવી શકાય છે, એ વિના આપલપોપલીયા જેવા રહીને કાંઇ ઈનામ મેળવી શકાય નહિ. દુનિયાદારીનાં સાધરણ ઈનામો માટે પણ જ્યારે આટલુ બધુ કરવું પડે છે, અને એ ઇનામોની પણ જ્યારે મ્હોટી કિંમત ગણાય છે ત્યારે ભાઇઓ! વિચાર તો કરો કે, શાતિના સમુદ્ર, જ્ઞાનના ભડાર, આનંદસ્વરૂપ અનંત બ્રહ્માંડના નાથનાં ઇનામો કેટલાં બધાં મ્હોટાં હશે? અને એ ઈનામો લેવા માટે આપણે કેટલું બધું કરવું જોઇએ? વારતહેવારે એક દિવસ પ્રાર્થના કરવા મદિરમા જઇયે અને પાછા અઠવાડીયુ પખવાડીયુ સુધી ન જઇયે, એથી કાઇ સર્વશક્તિમાન પ્રભુના ઇનામો મળે નહિ થોડાક શ્લોક કે થોડાક પદ ગોખી રાખ્યા હોય, તે પઢાવેલા પોપટની પેઠે માત્ર મ્હોડેથી ગાયા કરીએ, પણ તેના અર્થ પ્રમાણે વર્તીએ નહિ, તેથી કાઈ ભાવના ભૂખ્યા ઈશ્વરના ઈનામો મળે નહિ અગીયારશ, અમાસ કે એવાજ કોઇ બીજા પ્રસગે મંદિરમાં જઇને જરા વાર હરિકથા સાંભળી આવીએ, ને પછી આ કાનેથી સાભળીને આ કાનેથી કાઢી નાખીએ તેથી કાંઈ અંતર્યામી પ્રભુના મ્હોટાં ઇનામો મળી જાય નહિ. કેટલી જાતના સ્વાર્થ સારૂ તથા કેટલાંક કારણો સારૂ થોડાક રૂપિયા ખરચીને લ્હેર કરતા કરતા હવા ખાવા ગયા હોઇએ તેની પેઠે દોઢીયાના જોરમા બે ચાર ઠેકાણે જાત્રા કરી આવીએ તેથી કાઇ પ્રભુના ઇનામો મળે નહિ આઠ પંદર દહાડે ફુરસદ મળે ત્યારે મનને રીઝવવા સારૂ ઘડી બે ઘડી મતમતાતરના ભરેલા સત્સંગમા જઇ આવીએ તેથી કાંઇ નિરજન નિરાકાર સર્વવ્યાપક સર્વજ્ઞ મહાન ઈશ્વરના ઇનામ મળી જાય નહિ અને કુળની, ગામની, દેશની કે બહારના ધર્મની ચાલતી આવેલી જુની રીતિ પ્રમાણે ભક્તિના બહારના આડબરો રાખીને અતરમા મેલ ભરી રાખીએ તેથી કાઈ પરમકૃપાળુ પવિત્ર પિતા સચ્ચિદાનંદ પરમાત્માનાં અલૌકિક ઇનામો મેળવી શકાય નહિ, માટે ભાઇઓ! જો ભક્તિની સરતમાં આગળ વધવું હોય અને અનંત બ્રહ્માડના નાથ સર્વ શક્તિમાન મહાન પ્રભુનાં ઇનામો મેળવવાં હોય તો સાચા ભાવથી ને પૂર્ણ બળથી પ્રભુના માર્ગમાં પ્રભુને પગલે પગલે ચાલ્યા કરો. એટલે આ દુનિયાનાં ઇનામો કરતાં કરોડો ગણાં કિંમતી ઈનામો પ્રભુ પોતે તમોને આપશે.

૧૨–પ્રભુનો માર્ગ કયો? પ્રભુને પગલે પગલે ચાલવું એનો અર્થ શું? અને પ્રભુના જીવનમાં જીવવું એટલે શું?

ભાઈઓ! શાસ્ત્રો અને માહાત્માઓ કહે છે કે, ધર્મ એ પ્રભુનો માર્ગ છે, અને આ દુનિયામા તથા સ્વર્ગમાં જેટલી જાતના સદ્ગુણો છે તથા એ સદ્ગુણોમાથી ઉપજતાં જેટલાં શુભ કામો છે તે સર્વ પ્રભુના પગલા છે. જેમકે, સત્ય, બ્રહ્મચર્ય, અહિંસા, દાન, તપ, પવિત્રતા, દયા, જ્ઞાન, ભક્તિ, વૈરાગ્ય, યોગ, નિષ્કામ કર્મ, ઇન્દ્રિયનિગ્રહ અને પરમાર્થ વિગેરે બધી જાતના સદ્ગુણો, તથા તેમાથી ઉપજતા ઇશ્વરી સ્નેહનાં ભલા કામો જેવા કે, નિશાળો, ધર્મશાળાઓ, દેવળો, દવાખાનાઓ, કૂવા, તળાવો, અનાથાશ્રમો, પાંજરાપોળો, હુન્નરકળાનાં ખાતાંઓ, વેપાર વધારવાનાં સાધનો, ગરીબોને તથા દુઃખીઓને મદદ કરવાનાં કામો, અને જગતમાં ભાઇબંધી વધારનારાં જેટલી જાતનાં રૂડાં કામો છે તે સર્વ મહાન પ્રભુનાં પવિત્ર પગલાં છે. માટે ધર્મ માર્ગમાં રહીને એ પગલાંઓમાં ચાલવાથી પ્રભુના જીવનમાં જીવી શકાય છે અને પ્રભુના જીવનમા જીવવું એજ સૌથી ઉંચામાં ઉંચી ભક્તિ છે પણ પ્રભુના જીવનમાં જીવવુ એટલે શુ? એ બાબત ઘણા માણસો સમજી શકતા નથી એને માટે શાસ્ત્રો તથા મહાત્માઓ કહે છે કે:–

જ્યારે જ્યારે આ દુનિયામા ધર્મ ઓછો થઇ જાય છે અને અધર્મ વધી જાય છે ત્યારે ત્યારે ધર્મનું રક્ષણ કરવા સારૂ અને અધર્મીઓનો નાશ કરવા સારૂ દયાળુ પ્રભુ અવતાર લે છે. એવા ઘણા અવતારો થઇ ગયા છે, અને ઘણા અવતાર થયા કરશે એ દરેક અવતારી પુરૂષમાં આપણા કરતા ઘણુજ વધારે ઇશ્વિરનુ ઐશ્વર્ય હોય છે તેથી તેઓ બીજા સાધારણ માણસો કરતા લાખોગણા વધારે સારા અને મોટાં કામો કરી શકે છે. એ અવતારી પુરૂષો જગતમાં ઉત્તમમાં ઉત્તમ નમુના રૂપ છે. કારણ કે તેઓ પ્રભુના અસલી માર્ગ ઉપર આપણે ચાલી શકીએ તેવી સીધી નવી સડકો બાંધી આપે છે, અને પ્રભુનાં પગલાં સ્પષ્ટ કરી આપે છે એટલુજ નહિ પણ એવા અવતારી પુરૂષો કરતાં બીજી કોઈ વધારે સારી મહા શક્તિઓ આપણે જોઈ

નથી. અને એઓનાં ચારિત્ર કરતાં વધારે ઉત્તમ ચારિત્ર હજી સુધી આપણા ખ્યાલમાં પણ આવી શકતું નથી. માટે એવા અવતારી પુરૂષોએ જે વિચારોમાં ને જે કામોમાં આ જગતમાં પોતાનું જીવન ગાળ્યું હોય, તે વિચારોમાં ને તે કામોમાં આપણી જીંદગી ગુજારવી, તેનું નામ પ્રભુના જીવનમાં જીવવું છે. દાખલા તરીકેઃ-

રામ પુત્ર તરીકે કેવા આજ્ઞાપાલક હતા, પતિ તરીકે કેવા સ્નેહવાળા હતા, રાજા તરીકે રૈયતના કેવા શુભેચ્છક હતા, ભાઈ તરીકે ભાઇઓ તરફ કેવા લાગણીવાળા હતા, યોદ્ધા તરીકે કેવા બહાદૂર હતા, શિષ્ય તરીકે ગુરૂ તરફ કેટલો બધો પૂજ્યભાવ રાખનારા હતા, બાળક તરીકે કેવા નિર્દોષ, ખુબસુરત ને નમુનારૂપ હતા, મિત્રો તરીકે કેવા સહૃદય હતા, ધણી તરીકે નોકરોનું કેટલું બધું ભલું કરનાર હતા, બાપ તરીકે બચ્ચાંઓ તરફ કેટલો બધો વાત્સલ્યભાવ રાખનારા હતા, એક પત્નીવ્રત માટે કેટલા બધા ચોકસ હતા, એક વચન માટે કેટલો બધો ભોગ આપી શકે તેવા હતા, દુષ્ટોને દંડ દેવામા કેવા તત્પર હતા, મહાત્માઓની સેવા કરવામા કેવા ઉત્સાહી હતા, અને આખી જીંદગીની દરેક ફરજો તેમણે કેવી સરસ રીતે ધર્મના માર્ગમાંજ ગાળી હતી તે સમજીને તથા તેજ પ્રમાણે બીજા અવતારી પુરૂષોનાં ઉત્તમ ચરિત્રો જોઈ તેમાંનું રહસ્ય સમજીને એ પ્રમાણે ઉત્તમ ધર્મના માર્ગમાં પવિત્ર રીતે આપણી જીંદગી ગાળવી તેનુ નામ પ્રભુના જીવનમાં જીવવું છે. ભાઇઓ ! યાદ રાખજો કે, એવી રીતે પ્રભુના જીવનમાં જીવ્યા વિના માત્ર બહારના ઢાંગ સોંગથીજ કાંઈ આરો આવવાનો નથી. માટે જો મોક્ષ મેળવવાની ઇચ્છા હોય તો પ્રભુના માર્ગમાં પ્રભુને પગલે પગલે ચલાય અને પ્રભુના જીવનમાં જીવાય તેમ કરો.

૧૩–ભાઇઓ ! આ દુનિયામાં જીવતું કેમ રહેવું ! એ વાત તો આપણુને ઘણા જણા શીખવે છે, પણુ હવે આનંદથી કેમ મરવું ? એ વાત શીખો.

એક માહાત્મા કહેતા કે, આ જગતમાં જીવતું કેમ રહેવું ? તેને માટે તો સેંકડો જાતનાં શાસ્ત્રો છે. હજારો જાતની યુ-

ક્તિયો છે, ને લાખો દવાઓ છે. જેમકે વૈદકશાસ્ત્ર આયુષ્ય વધારવા માટે છે. પાકશાસ્ત્ર જીંદગી બચાવવા માટે છે. ખેતીવાડીની વિદ્યા જીંદગીને મદદ કરવા માટે છે. વેપારની કળા જીંદગીને સુખી રાખવા માટે છે અને જગતની બીજી સૌ વિદ્યા મનુષ્ય જાતને સુખી કરવામાં મદદ કરનારી છે. એટલુંજ નહિ પણ તનદુરસ્તી ખાતાંવાળાઓ કહે છે કે, રસ્તા સાફ રાખો, ઘર સાફ રાખો, ગદકી રાખો માં, ગલીચી કરો મા, શરદીથી બચો, ગરમીથી બચો, આળસથી બચો, ગજા ઉપરાત મહેનત કરો માં, વિષયોના ગુલામ બનો માં, પેટ સાફ રાખો, માથું ઠંડું રાખો, હાથપગ ગરમ રાખો, કસરત કરો, ચેપી રોગથી બચો, બારીક જતુઓથી બચો, નિયમ પ્રમાણે સારો ખોરાક ખાઓ, પુરતી ઉંઘ લ્યો, કપડાં સાફ રાખો, શરીર સાફ રાખો, ખરાબ હવાથી બચો, મોસમ મોસમનાં ફળ ખાઓ, ઉદ્યોગી જીંદગી ગાળો અને વૈદકના નિયમ પ્રમાણે ચાલો આ જાતનું શિક્ષણ આપવા સારૂ હજારો જાતનાં પુસ્તકો છે, ઘણી જાતના રાજ્યના ફરજીયાત કાયદાઓ છે, ઘણી જાતનાં હથિયારો છે, ઘણી જાતના સંચાઓ છે, અને બીજાં અનેક પ્રકારનાં સાધનો છે, તથા લાખો વિદ્વાનો એ જાતનું જ્ઞાન ફેલાવવા માટે જુદી જુદી લાઈનમાં જુદું જુદુ કામ કરી રહ્યા છે. ભાઈઓ! આ બધુ શા માટે? આ જગતમાં જીવતું કેમ રહેવુ તે શીખવવા માટે બેશક, એ બધી બહુ જરૂરની બાબત છે કારણ કે જો જીંદગીની હયાતી હોય તોજ બધું થઇ શકે છે; જીંદગી હોય તોજ સુખ ભોગવી શકાય છે, જીંદગી હોય તોજ પરમાર્થ કરી શકાય છે, જીંદગી હોય તોજ ધર્મ કરી શકાય છે, જીંદગી હોય તોજ ઈશ્વરી જ્ઞાન મેળવી શકાય છે, અને જીંદગી હોય તોજ મોક્ષ મેળવી શકાય છે. માટે જીંદગી જાળવી રાખવાના નિયમો જાણી લેવા એ બહુજ જરૂરની બાબત છે. છતાં પણ યાદ રાખજો કેઃ-

આપણે ગમે એટલી લાંબી જીંદગી ભોગવીએ તોપણ અંતે મોત તો આપણી ઉપર છે, છે, ને છેજ. એ કદી પણ કોઈને પણ છોડવાનું નથી. માટે જેમ સુખેથી જીવતાં રહી શકવાની વિદ્યા શીખીએ છીએ તેમ આનંદથી મરવાની વિદ્યા

પણ આપણે શીખવી જોઇએ, કારણ કે ગમે ત્યારે પણ મરવું તો નક્કી છેજ. ત્યારે મોત સુધારવું એ શું જરૂરની બાબત નથી ? શાસ્ત્રોમાં કહ્યું છે કે, જો મોત બગડી જાય તો ચોરાશી લાખના ફેરામાં પડી જવાય છે; જો મોત બગડી જાય તો કર્યું કારવ્યું બધું ધૂળમાં મળી જાય છે, અને જો મોત બગડી જાય તો નરકમાં જવું પડે છે વળી શાસ્ત્રમાં એમ પણ કહેલું છે કે, મરણ વખતે જેવી મતિ થાય તેવી ગતિ થાય છે માટે મોત સુધારવુ એ બહુજ જરૂરની વાત છે. છતાં પણ આપણે જોઇએ છીએ કે, બહુજ થોડાં માણસો પોતાનું મોત સુધારવાની દરકાર રાખે છે, બાકી તો બધા રોતા રોતા મરે છે પથારી બગાડતા બગાડતા મરે છે મડાં મ્હોં કરીને મરે છે, અંતરમાં હજારો આપદાઓ ભરીને મરે છે, જગતનાં વેરઝેર લઇને મરે છે. ત્રિદોષથી ગાંડા થઇને ગમે તેમ બકબકારો કરતા મરે છે અને ઈશ્વરનો ઉપકાર માનવાને બદલે ઈશ્વર તરફ મ્હોંડું બગાડતા બગાડતા મરે છે, અને જેમ કાંઇ મ્હોટો ગુન્હો કર્યો હોય, તેથી વારંટ લઇને પોલીસ પકડવા આવી હોય ને ગુન્હેગાર અતિશય ધાસ્તીથી હેબત ખાઇને નાસભાગ કરતો હોય તેમ રીબાઇ રીબાઇને મરે છે. આમ થાય એ શુ દીલગીરીની વાત નથી ? આમ થાય એ શું આપણી નાલાયકી નથી? આમ થાય એ શું આપણા ઉત્તમ ધર્મનું મ્હોટું અપમાન નથી ? અને મોત વખતે આવી રીતે તનમાથી તથા મનમાંથી દુઃખી થઇ થઇને મરવું એ શું હરિજનોનું લક્ષણ છે ? કહો કે નહિજ. એવી રીતે મરવું એ તો અવગતે જવાનો રસ્તો છે. માટે મહાત્માઓ કહે છે કે, જેમ જીવતા રહેવાની વિદ્યા શીખો છો તેમ મોત સુધારવાની વિદ્યા શીખો.

મરતી વખતે હરિજનોની સ્થિતિ કેવી હોય છે એ તમને ખબર છે ? જાણે ઇનામ લેવા જતા હોય એવા એ વખતે તેઓના ચ્હેરા આનંદી હોય છે, તેઓનાં મન શાંત હોય છે, તેઓની બુદ્ધિ નિર્મળ હોય છે, તેઓનાં અંતઃકરણ તૃપ્તિ પામેલાં હોય છે, અને તેઓના આત્માનો પરમાત્માની સાથે તાર લાગેલો હોય છે. તેઓ એ વખતે જગતની સૌ ઉપાધિને ભૂલી જાય છે, તેઓ સૌની માફ માગી લે છે, ને સૌને માફ કરી જાય

છે, તેઓ સૌને આશીર્વાદ આપતા જાય છે ને સૌના અંતરનો સંતોષ લેતા જાય છે તેઓ જગતને પોતાના ઉત્તમ ચરિત્રનો વારસો આપતા જાય છે, ને પોતાને માનનારાનાં દુઃખો હરતા જાય છે. અને તેઓ જાણે જુનાં લુગડાં બદલીને નવાં લુગડાં પેહેરતા હોય તેમ ઈશ્વરનો ઉપકાર માનતા માનતા દેહ બદલે છે. એ વખતે આપણને એમ લાગી જાય છે કે જાણે કોઈ મહાત્માને તેડવા માટે બહુ માનમરતબાથી મહારાજાધિરાજની પાલખી આવી હોય, તેમાં વિનય સહિત માનપૂર્વક ગંભીરતાથી બેસીને સૌને રાજી કરીને આનદી અંત.કરણથી ઉપકાર માનતા માનતા મહારાજાની હજુરમા જતા હોય તેમ તેઓ સ્વર્ગમા જાય છે.

ભાઈઓ ! આવુ મોત કેમ થાય છે એ તમને ખબર છે ? રહેણીકરણી ઉત્તમ રાખવાથી આવી રીતે મોત સુધરે છે, ધર્મ પાળવાથી મોત સુધરે છે, પાપથી બચવાથી મોત સુધરે છે. આપણી જીદગીનાં ભલાં કર્મો ઈશ્વરને અર્પણ કરી દેવાથી મોત સુધરે છે, ભગવદ્ ઇચ્છાને આધીન થઈ જવાથી મોત સુધરે છે, જગતનું મિથ્યાપણું સમજીને અનુભવમાં લેવાથી મોત સુધરે છે પરમાર્થ કરવાથી મોત સુધરે છે. પોતાની શક્તિ પ્રમાણે જગતના જીવોની સેવા કરવાથી મોત સુધરે છે, આત્મિક શક્તિઓને ખીલવવાથી મોત સુધરે છે, મહાત્માઓની સેવા કરવાથી મોત સુધરે છે, અને પરમકૃપાળુ સર્વશક્તિમાન મહાન ઈશ્વરની ભક્તિ કરવાથી તથા તેના સ્વરૂપનુ સત્યજ્ઞાન મેળવ્યાથી મોત સુધરે છે. માટે ભાઈઓ ! જેમ જીવતાં શીખો છો તેમ મરતાં શીખો. કારણ કે મોત સુધારવાની ઉપર જ બધો આધાર છે. માટે જેમ બને તેમ મોત સુધરે એમ કરો.

૧૪–દુઃખને યાદ કરી કરીને રોયા કરવાથી પ્રભુથી વિમુખ થવાય છે.

આપણે જોઈએ છિયે કે, ઘણીએ બાઈઓ બહુ ભક્તિમાન હોય છે, બહુ ધર્મભાવવાળી હોય છે, બહુ ભલી લાગણીની હોય છે, બહુ નિયમો પાળવાવાળી હોય છે, બહુ સેવા કરનારી હોય છે, અને દેહનું બહુ કષ્ટ સહન કરનારી તથા એ ખાતે

બહુ વખત રોકનારી હોય છે, છતાં પણ તેઓની પાપણુમાં પાણી હોય છે. એથી પરિણામ શુ થાય છે એ તમને ખબર છે? જરાક પાણી કાચા રંગનાં બહુ સારા ચિત્રોને પણ ભુંસી નાંખે છે, તેમ આપણી ધર્મ ભાવનાનાં શરૂઆતનાં અધૂરાં અધૂરાં મીઠડાં ચિત્રોને આપણી આંખનાં આંસુઓ ધોઈ નાંખે છે. જેમ કરોળીયાએ પોતાના કાળજામાંથી લાળ કાઢી કાઢીને મહા મુશ્કેલીએ નાનકડું જાળુ બાંધ્યુ હોય, તેને કાંઈ પણ મહેનત વિના સ્હેજમા ઝાડુ કાઢનારી તોડી નાખે છે, તેમજ દુનિયાદારીના મોહ માટે આપણી આખમાથી પડતા આસુઓ, અને આપણા મનની દિલગીરી આપણી ધર્મભાવનાને ધોઈ નાંખે છે કારણ કે આપણા સ્વાર્થને ખાતર રોયા કરવું એનો અર્થ શુ? મહાત્માઓ કહે છે કે, એનો અર્થ પ્રભુની સામે થવું એજ છે. આપણી આંખમાથી આપણા સ્વાર્થના આંસુ પાડવાં એનો અર્થ એજ કે, આપણામા ધર્મનું બળ એટલું ઓછું છે. દુનિયાદારીનાં ઘડીકવારનાં નજીવાં દુખો માટે આપણી આંખમાંથી આંસુ પાડવાં એનો અર્થ એજ કે, જેવો જોઇએ તેવો પ્રભુમાં આપણને વિશ્વાસ નથી. જગતની અને દેહની સાથે જોડાએલાં સ્વાભાવિક દુઃખો માટે રોયા કરવું એનો અર્થ એજ કે, જગતનુ મિથ્યાપણુ ને મહાન પ્રભુનો મહિમા આપણે સમજ્યા નથી સ્થિતિના ફેરફારથી ને સંજોગો બદલાઈ જવાથી રોયા કરવું એનો અર્થ એજ કે, આપણે ભગવદ્ ઈચ્છાને આધીન થઈ શકતા નથી આપણ મનમાં ભરાઈ ગયેલા કામ ક્રોધ કે લોભની તૃપ્તિ ન થાય તે સારૂ રોયા કરવું એનો અર્થ એજ કે, હજી સુધી આપણને જેવો જોઇએ તેવો ઈશ્વર ગમતો નથી. અને જે દુઃખો આપણાથી અટકાવી શકાય તેવાં નથી તેને માટે રોયા કરવુ એનો અર્થ એજ કે, આપણે આપણા શાંતિદાયક પવિત્ર ધર્મને બરાબર સમજ્યા નથી, ને એ ધર્મ પાળવાનું બળ હજી આપણે મેળવ્યું નથી. આવી કાચી સ્થિતિમાં રહી મનને દિલગીરીમા રાખી આખમાંથી દડ દડ આંસુ પાડીએ તે ગરમ આંસુ શરૂઆતની આપણી ધર્મ ભાવનાનાં અધૂરાં અધૂરાં ચિત્રોને ભુંસી નાંખે તેમાં નવાઇ શું? માટે ઓ ભાઇઓ ને બ્હેનો! યાદ રાખજો કે, આપણાં

ગરમ આંસુઓ એ સખ્તમા સખ્ત ઝેરી તેજાબ કરતાં પણ વધારે ખરાબ છે. કારણ કે તે દુઃખમાંથી પેદા થાય છે અને પ્રભુના વિરોધી થવાથી એટલે કે પ્રભુના નિયમો નહિ પાળવાથી તથા પ્રભુનો મહિમા નહિ સમજવાથી દુ ખ પેદા થાય છે એટલુજ નહિ પણ દુઃખ પાપ તરફ ખેંચે છે, અને પાપ નરક તરફ ખેંચે છે. માટે ભગવાનના આશરાના બળવાળા ને ભગવદ્ ઇચ્છાને આધીન થનારા હરિજનો કદી પણ દિલગીર થતા નથી. કારણ કે તેઓ સમજે છે કે, આપણા દુ ખના આંસુઓ આપણા વિશ્વાસને ઢીલો કરી નાખે છે, આપણાં આંસુઓ આપણા પ્રભુ-પ્રેમને તોડી નાખે છે, આપણાં આસુઓ આપણા ઈશ્વરી જ્ઞાનને ઉડાવી દે છે, આપણા આસુઓ આપણી પવિત્રતાને ઝાખી કરી નાખે છે, આપણા આસુઓ આપણા અંતરના મ દ વૈરાગ્ય-ને કાઢી મૂકે છે, આપણાં આંસુઓ આપણી જીંદગીની મીઠાશ લૂટી લે છે, આપણા આસુઓ આપણા શરીરનો રસકસ લૂટી લે છે, અને આપણાં આંસુઓ આપણને પ્રભુથી વિમુખ કરે છે; કારણ કે જેમ જરાક ખટાઇ ઘણા દૂધને બગાડી નાખે છે તેમ થોડીક દિલગીરી પણ આપણા અતરના ધર્મને બહુજ બગાડી દે છે જેમ જરાક અગ્નિ ઘાસના મોટા ઢગલાને બાળી દે છે તેમ થોડીક દિલગીરી પણ આપણી ધર્મભાવનાને હ-લાવી દે છે અને જેમ જરાક જેટલો લસણનો વઘાર બહુ દૂર સુધી દુર્ગંધી ફેલાવી દે છે તેમ આપણા થોડાક આંસુઓ આપણી ઘણીએ ઉત્તમ ભાવનાઓને મ્હોટો ધકકો પહોચાડી દે છે એટલુજ નહિ પણ જેમ તેલ ને પાણી એક રૂપ થઇ શકે નહિ તેમજ દિલગીરી કદી પણ ધર્મની સાથે મળી શકેજ નહિ માટે ઓ ભાવિક ભાઈબ્હેનો ! પાંપણમાજ પાણી રાખતાં જરા વિચારજો. દુ ખોની ગણત્રી કર્યા કરવામાંજ દહાડાઓ કહાડતાં જરા સંભાળજો જેની તેની આગળ વારેવારે દુઃખનાં રોદણાં રોયા કરતા પહેલાં જરા પવિત્ર ધર્મ સામું જોજો. અને એ યાદ રાખજો કે, બહુ દેવદર્શન કરીએ, ન્હાવા ધોવામા સૈ કરતા સરસ થઇએ, અને બહારના આચારમાં તથા મગજની હુશિયારી બતાવવામા બહુ વધી જઇએ તોપણ જ્યાં સુધી અંતરમા દિલગીરી રહે ને આખમાં આંસુ રહે ત્યા સુધી પ્રભુ

આપણી સેવા અંગીકાર કરતા નથી. કારણ કે જ્યાં સુધી આપણું એવું કાચું મન હોય ત્યાં સુધી આપણી ભાવનાઓ ઠરતી નથી, ત્યાં સુધી આપણો વધતો વિશ્વાસ જામતો નથી, ત્યાં સુધી આપણો પ્રેમ વધતો નથી, ત્યાં સુધી આપણને ચોખ્ખું જ્ઞાન થતું નથી, અને ત્યાં સુધી આપણી ભક્તિ આપણને ફળીભૂત થતી નથી. માટે જો સર્વશક્તિમાન અનંત બ્રહ્માંડના નાથ મહામંગળકારી સદા સુખરૂપ શાંતિદાતા પવિત્ર પિતા સચ્ચિદાનંદ પરમાત્માનો આનંદ લૂંટવો હોય, અને તેની સાથે તાર મિલાવવો હોય તો જેમ બને તેમ તમારા અંતરમાંથી દુઃખ ઓછું થાય તેમ કરો ! દુઃખ ઓછું થાય તેમ કરો.

૧૫–ધર્મની બહારની જુદી જુદી ક્રિયાઓ સામે નહિ જુઓ, પણ અંતરના હેતુઓ સામે જુઓ.

એક જીજ્ઞાસુએ કોઈ સતને પૂછ્યુ કે, મહારાજ ! કોઈ માને છે કે, વારે વારે ન્હાવુ તેના ધર્મ છે, ત્યારે કોઇ માને છે કે, બહુ પાણી ઢોળવાથી જીવડા મરે છે માટે ન્હાવાથી પાપ થાય છે, કોઈ માને છે કે, ચોટલી રાખવાથી ધર્મ થાય છે ત્યારે બીજાઓ માને છે કે, માથું મુંડાવાથી ધર્મ થાય છે; કોઇ માને છે કે, ઠાકોરજીના પ્રસાદ ખાવાથી ધર્મ થાય છે ત્યારે કોઈ માને છે કે, ઉપવાસ કરવાથી ધર્મ થાય છે, કોઈ માને છે કે ઘરમાં અખંડ અગ્નિ રાખવાથી ધર્મ થાય છે, ત્યારે બીજાઓ કહે છે કે અગ્નિનો ત્યાગ કરવાથી ધર્મ થાય છે, કોઇ માને છે કે મૂર્ત્તિ પૂજવાથી ધર્મ થાય છે ત્યારે કોઇ માને છે કે, મૂર્ત્તિ પૂજવાથી પાપ થાય છે, કોઈ માને છે કે ઈશ્વર અવતાર લે છે, ત્યારે કોઇ કહે છે કે ઈશ્વરનો અવતાર હોયજ નહિ; કોઈ કહે છે કે તીર્થોની અમુક જગ્યાઓ પવિત્ર છે, ત્યારે બીજાઓ કહે છે કે બધી જગ્યાઓ સરખી છે. કોઈ મુડદાંની કબરો પૂજે છે, ત્યારે બીજાઓ કહે છે કે, કબરો પાસે જઇએ તો અભડાઈ જઇએ; કોઇ માને છે કે, અમુક મહાત્માની મારફતેજ તરી શકાય છે, ત્યારે બીજાઓ કહે છે કે, તમે જેને મહાત્મા કહો છો તેમાં કાંઇ માલ નહોતો. કોઈ માને છે કે મરજાદ લઇ સૌથી અલગ થઇ જવાથી પ્રભુ રાજી થાય

છે, ત્યારે કોઇ માને છે કે સૌ સાથે અભેદ રાખ્યાથી પ્રભુ રાજી થાય છે; કોઇ માને છે કે યજ્ઞો કરવાથી પ્રભુ રાજી થાય છે ત્યારે બીજાઓ કહે છે કે યજ્ઞ કરવાથી પાપ થાય છે; કોઈ કહે છે કે, ગૃહસ્થાશ્રમ ભોગવવાથી ધર્મ પાળી શકાય છે, ત્યારે કોઈ કહે છે કે ત્યાગી થવાથી ધર્મ પાળી શકાય છે, અને કોઇ કહે છે કે ઈશ્વર સાકાર છે ત્યારે બીજાઓ કહે છે કે ઇશ્વર નિરાકાર છે આવી રીતે પરસ્પર એક એકથી તદ્દન વિરૂદ્ધ એવી હજારો બાબતો છે. તેમાંથી શું સાચું ને શું ખોટું? તે હું સમજી શકતો નથી. માટે મહારાજ! મને સત્ય બતાવો, મને તત્ત્વ બતાવો, મને મારી જીંદગી સુધારવાનો ઉપાય બતાવો.

એ સાંભળીને તે સંતે કહ્યું કે, ભાઇ જો ઉપલક નજરે જોઇએ તો એ બધી બાબતોમા પરસ્પર બહુ મ્હોટો વિરોધ દેખાય છે; પણ એમાની કોઇ પણ બાબત ઉપર બહુ ઉંડા ઉતરીને જો વિચાર કરીએ તો તે દરેક બાબતમાં કાઇક રહસ્ય દેખાય છે કારણ કે એ દરેક બાબતો તે ફળ ઉપરની છાલ છે, પણ તેની અંદરનો માવો કાઇક જુદોજ છે માટે આપણી જે ભૂલ થાય છે તે એજ છે કે, આપણે સૌએ અમુક અમુક રંગનાં ને જુદી જુદી જાતનાં ચસ્મા પહેરી લીધેલાં છે. એટલે એ ચસ્માના રંગ પ્રમાણે આપણને બહારની વસ્તુઓ દેખાય છે; ને તેમ છતા આપણે એ બહારની છાલના રૂપ રંગ ઉપરથી અંદરના માવાનુ અનુમાન કરીએ છીએ, તેથી વસ્તુની પરીક્ષા કરવામાં આપણે ઠગાઇ જઇયે છીયે, પણ જો સાચી રીતે વસ્તુને ઓળખવી હોય તો આપણે વિચાર કરવો જોઇએ કે, જે બાબતની આપણે નિંદા કરીએ છીએ, તે બાબત તેવીજ છે કે આપણા ચસ્માના રંગને લીધે તે એવી દેખાય છે. જો એમ વિચારીએ તો સમજાય કે, જે માણસ ઉપવાસ કરે છે, તે પણ પોતાના અંતરની ભાવનાને તૃપ્ત કરવા સારૂ ને પોતાનું કલ્યાણ થાય તે સારૂ પ્રભુને અર્થે તેમ કરે છે, અને જે માણસ ઠાકોરજી પાસે છપ્પન ભોગ ધરાવીને પોતે તે પ્રસાદ લે છે, તે પણ પોતાના અંતરની ભાવનાને તૃપ્ત કરવા સારૂ પોતાના કલ્યાણની ઇચ્છાએ, પ્રભુને અર્થે તેમ કરે છે. જો કે એ બન્ને કર્મો જુદાં જુદાં છે, પણ તે બન્નેની મૂળ ભાવનાઓ એકજ છે. અને તે

બન્ને એ પ્રમાણેની એક એકથી ઉલટી ક્રિયાઓ મહાન પ્રભુને અર્થેજ કરે છે, માટે તે બન્નેને પોતપોતાની ભાવનાને પોતપોતાના પુરૂષાર્થ પ્રમાણે, સર્વરૂપે રહેનાર સર્વના અંતરના હેતુ સમજનાર અંતર્યામી સર્વજ્ઞ કૃપાળુ ઇશ્વર તરફથી રૂડાં ફળ મળે છે. જે માણસ અગ્નિહોત્રી થઇને હમેશાં અગ્નિ પ્રજવલિત રાખે છે, ને તેમાં વિધિસર હોમ કરે છે તે પણ પોતાના અંતરાત્માને તૃપ્ત કરવા સારૂ મહાન પ્રભુને અર્થે કરે છે, અને જે માણસ પોતાની સર્વ વસ્તુનું દાન આપી દઈ પોતાનાં સંસારિક સુખોનો ભોગ આપી સંન્યાસ લઈ અગ્નિનો ત્યાગ કરે છે તેપણ પોતાના અંતરાત્માને તૃપ્ત કરવા સારૂ પોતાની શુદ્ધ ભાવનાથી સર્વ શક્તિમાન મહાન પ્રભુને અર્થેજ કરે છે. તેમજ આ વસ્તુમાં માલ નથી, આ બાબતમાં સાર નથી, આ વિષય કામના નથી, અને આમાં પ્રભુ નથી, એમ સમજીને જે માણસ મરજાદ લઈ સૌથી અલગ થઇ જાય તે પોતાના કલ્યાણ સારૂ પ્રભુને અર્થે એમ કરે છે, તેમજ જે માણસ એમ સમજે છે કે, સર્વવ્યાપક અનંત બ્રહ્માંડના નાથ એક ઈશ્વરની સત્તા વિનાની કોઇ પણ વસ્તુ નથી, માટે સર્વવ્યાપક પ્રભુ આમા છે, આમા છે, ને આમાં પણ છે, એમ સમજીને જે સર્વમાં અભેદ રાખે છે, સર્વમાં સમદૃષ્ટિ રાખે છે, ને સર્વમાં આત્મદૃષ્ટિ રાખે છે, તેપણ પોતાના કલ્યાણ સારૂ સચ્ચિદાનંદ પરમાત્માને અર્થેજ એમ કરે છે. આવી રીતે જુદા જુદા વિચારના લોકોની બહારની ક્રિયાઓ જો કે જુદી જુદી હોય છે, તોપણ તેઓના અંતરના હેતુઓ એકજ હોય છે. અને આપણને એક એકથી વિરૂદ્ધ દેખાતી એ બધી જુદી જુદી દરેક બાબતો પ્રથમ શુદ્ધ અંતઃકરણની વિશુદ્ધ ભાવનામાંથી પોતાના કલ્યાણ સારૂ ને સર્વ શક્તિમાન અખંડ આનંદરૂપ, પૂર્ણસ્વરૂપ, પરમ કૃપાળુ પિતા મહાન પરમાત્માને અર્થેજ નીકળેલી છે. માટે એ બાબતો બહારથી ઉપલક નજરે જોતાં એક બીજાથી ગમે એટલી જુદી જુદી દેખાતી હોય તોપણ અંતઃકરણને તૃપ્ત કરનારી તે સર્વ ક્રિયાઓ ‘પવિત્ર ભાવના’ નામે એકજ મૂળમાંથી નીકળેલી છે, ને એકજ ઈશ્વર તરફ જનારી છે. માટે ભાઈ, “આ મારૂં તે સારૂં” ને “તારૂં તે ખોટું” એવા વિવાદમાં રહી બહારની ક્રિયાઓ સામે જોવા-

માજ નહિ રહી જતાં સૌના અંતરના ઉત્તમ હેતુઓ સામે જોઇ કોઇ પણ રીતે વિરોધ છોડી દઈને તત્વ સમજી પ્રભુના માર્ગમા આવો. પ્રભુના માર્ગમાં આવો.

૧૬.–ધર્મ એટલે શું ? અને ધર્મની મુખ્ય ફરજો કઇ ? તે વિષે.

સનાતન પવિત્ર આર્ય ધર્મનો એ મહા સિદ્ધાંત છે કે, આત્મા પરમાત્મામાંથી થએલો છે, આપણો આત્મા પરમાત્માનો અંશ છે. અને આપણા આત્મામાં પરમાત્માની સત્તા વ્યાપી રહેલી છે. એટલુ જ નહિ પણ આપણો આત્મા પરમાત્મામાથી થએલો હોવાથી સર્વ શક્તિમાન પરમાત્મામાં જે મહાન ગુણો છે, અલૌકિક શક્તિ છે, અદ્દ્ભૂત આકર્ષણ છે, પરિપૂર્ણ સૌન્દર્ય છે, અનંત જ્ઞાન છે, અખડ ઐશ્વર્ય છે, પૂર્ણ સ્નેહ છે, આદિ અત રહિત અમરપણુ છે, અને અખડ આનંદ છે, તે સર્વ ગુણો આપણા પોતાના આત્મામા અને જગતના સૌ જીવોમાં સ્વાભાવિક રીતેજ અતિશય રહેલા છે કારણુ કે આપણે પરમાત્મામાથી થયા છીએ, આપણા આત્મામાં પરમાત્મા વ્યાપી રહેલો છે અને પરમાત્માની સત્તા વડેજ આપણુ જીવન છે માટે પરમાત્માના બધા ગુણોને બધી જાતની શક્તિઓ આપણામા રહેલી છે. તેમા ફેર એટલોજ કે, પરમાત્મા સપૂર્ણ છે ને આપણે અપૂર્ણ છીએ. તે મહાસાગર રૂપ છે ને આપણે ટીપા રૂપ છીએ તે સ્વતત્ર છે ને આપણે પરતંત્ર છીએ, તે માયા ને વશ રાખવાવાળો ને માયાથી પર છે, ને આપણે માયાને આધીન થએલા છીએ, અને તે સરજનહાર પાલક પિતા આપણો ધણી છે અને આપણે તેના સેવક છીએ કુદરતી રીતેજ આમ હોવાથી, અને સ્વાભાવિક રીતેજ આપણા આત્મામા ઉપર કહ્યા તેવા ગુણો હોવાથી જીવ માત્રની પ્રકૃતિજ એવી છે કે, કાઇપણુ કારણુ વિના સ્વાભાવિક રીતેજ ઈશ્વર તરફ ખેંચાયા કરવુ. આવી રીતે જીવ અને ઈશ્વરની વચે જે સ્વાભાવિક ખેચાણુ છે તેનું નામ ભક્તિ છે, અને એ ખેચાણુ વધારવા માટે અતરના તથા બહારના જે ઉપાયો છે તેનું નામ ધર્મ છે એ ઉપાયો જુદા જુદા પ્રકારના ને અનેક છે,

છતાં પણ તે બધાનો મુખ્ય હેતુ એકજ છે, અને તે એજ કે, સર્વ શક્તિમાન પરમાત્માને રાજી કરવો. કારણ કે પરમાત્મા રાજી થાય ત્યારેજ આપણો આત્મા તૃપ્ત થઇ શકે છે, અને ત્યારેજ સૌ જીવોને આનંદ થઇ શકે છે, માટે પરમકૃપાળુ પરમાત્મા તરફ ખેંચાવું અને તે રાજી થાય તેમ કરવું એ આપણી ફરજ છે એનું નામ ધર્મ છે. એમ કરવા માટે આપણી ઉપર જુદી જુદી ત્રણ જાતની ફરજ છે તેમાં પેહેલી ફરજ સર્વવ્યાપક અવિનાશી ઈશ્વરના સચ્ચિદાનંદ સ્વરૂપનું જ્ઞાન મેળવવું તે બીજી ફરજ કાંઇ પણ સ્વાર્થ વિના સ્વાભાવિક રીતેજ જગતના સૌ જીવોના કલ્યાણમા રહેવું તે. અને ત્રીજી ફરજ માયાને મિથ્યા સમજી, શરીરને ક્ષણભંગુર સમજી, વિષયોને તુચ્છ સમજી, સત્ય વસ્તુને પકડવા સારૂ પોતાના મનને જીતવું તે. ધર્મને નામે જગતમા જેટલી જાતની ક્રિયાઓ ચાલે છે તે સર્વનો શ્રીમદભગવદ્ ગીતામાં શ્રી કૃષ્ણ ભગવાને કહેલી ઉપલી ત્રણ ફરજોમાં સમાવેશ થઇ જાય છે. માટે મહાત્માઓ કહે છે કે, શાસ્ત્રજ્ઞાનથી, નામસ્મરણથી, ધ્યાનથી, અને બીજી એવી ઘણી જાતની ક્રિયાઓથી ઈશ્વરના સ્વરૂપનું જ્ઞાન મેળવવું એ આપણી પેહેલી ફરજ છે. એ પછી એ જ્ઞાનને તાજું રાખી શકીએ, તેને વધારે ઉપયોગી બનાવી શકીએ, અને તેનો આ જીંદગીમાજ લાભ લઇ શકીએ માટે જગતના સૌ જીવો સાથે ઉદારતાથી વર્તવું, સૌના વાક માફ કરવા, સૌનું ભલું થાય તેમ કરવુ, સૌની ઉપર આત્મદૃષ્ટિ રાખવી, અને મહાન પ્રભુને અર્થે તનમન તથા ધનથી પ્રભુનાં બાળકો જે મનુષ્ય જાત તેની સેવા કરવી, તથા સૌ જીવોના કલ્યાણમાં રહેવું એ આપણા પવિત્ર ધર્મની બીજી ફરજ છે અને એ પછી જીંદગીમાં અનુભવાતા ઈશ્વરી જ્ઞાનથી તથા જગતના જીવોની સેવા કરી હોય તેઓના આશીર્વાદથી, સેવાના બળથી ઉપજતી આત્મિક શાંતિથી, અને જ્ઞાન તથા સેવા એ બંનેના સંયોગથી તેમાથી એક જાતનું આકર્ષણ પેદા થાય છે. એ આકર્ષણથી ખેંચાઇ આવેલી પરમ કૃપાળુ પરમાત્માની કૃપાથી મન ઠરવા લાગે છે. એ વખતે ખાસ જરા વધારે પુરૂષાર્થ કરીને બધી જાતના વિષયોમાંથી તેને પાછું ખેંચી લઈ શાંત કરવું, અને મન વચન તથા કર્મથી પાપવાસના છોડી દઇ જીવને

પ્રભુમય કરવો, અને સુખ દુ:ખમા, હારજીતમાં, તથા રાગ દ્વેષમાં સમાન વૃત્તિ રાખી સદાય સહજસમાધિના જેવી સ્થિતિમાં રહેવુ એ આપણા ઉત્તમ ધર્મની મહા કલ્યાણકારી ત્રીજી ફરજ છે એ ત્રણે ફરજો બરાબર રીતે બજાવવી તેનું નામ ધર્મ છે. માટે એ ત્રણ ફરજો શીખવા સારૂજ બધી જાતનાં કર્મ કાડ, બધી જાતની ભક્તિ, બધી જાતનું જ્ઞાન અને બધી જાતનાં શાસ્ત્રો છે માટે ભાઇઓ ? ઉપલક આપલપોપલીયાંમા, બહારના ડોળડીમાકમા, જરાવાર મૂર્ખોને રાજી કરનારા ઢોંગ ધતુરામાં, રૂઢી પ્રમાણેના કપોળકલ્પિત આચાર વિચારમાં, અને માન મેળવવા તથા પેટ ભરવા સારૂ દાંભિકોએ બિછાવેલી સ્વાર્થની જાળોમા નહિ પડ્યા રહેતા અતરમા ભગવદ્દાવેશ ભરાય, સર્વ શક્તિમાન મહાન ઈશ્વરનું સાચું જ્ઞાન થાય, જગતના જીવોને મદદ કરી શકાય, અને પોતાના મનને કાબુમાં રાખી શકાય તેવો પ્રાચીન રૂષિઓનો પવિત્ર સત્ય ધર્મ પાળતાં શીખો. સત્ય ધર્મ પાળતાં શીખો

૧૭–વિકારો ઓછા કરવાનો ઉપાય. મનમાં વિકારો ઉત્પન્ન થાય ત્યારે તેમાં મનને રમાડ્યા કરો માં, પણ એ વખતે કાંઇ કામકાજ કરવામાં રોકાઇ જાઓ, એટલે ધીરે ધીરે વિકારો ઓછા થઇ જશે.

દરેક મહાત્માઓ અને આખી દુનિયાનાં કુલ ધર્મશાસ્ત્રો વારેવારે, ફેરવી ફેરવીને એની એજ વાત કહે છે કે, ‘ તમારા મનને કબજામા રાખો ’ કારણ કે મનને કબજામાં રાખવુ એજ ધર્મનું તત્ત્વ છે મનને કબજામાં રાખવા સારૂજ ધર્મની બધી જાતની ક્રિયાઓ છે મનને જીતે તેજ જગતને જીતી શકે છે. મનવડે કરીનેજ આપણે મનુષ્ય છીએ અને મહા રિદ્ધિ સિદ્ધિ આપનારો તથા આત્મા પરમાત્માની એકતા કરનારો જે યોગ તે યોગની ચાવી પણ મનને રોકવું એજ છે આવી રીતે મનને રોકવું એજ મુખ્ય વાત હોવાથી આખી દુનિયાનાં કુલ શાસ્ત્રો એની એ જુની વાતને ફેરવી ફેરવીને નવા નવા રૂપમાં કહે છે. અને તોપણ અજાયબી તો જુઓ કે, કોઇકજ માણસ મનને

રોકી શકે છે. કારણ કે મનનો સ્વભાવ એવો છે કે, તે અતિશય ચંચળ છે, બહુ બળવાન છે, બહુ મોટું છે, નીચાણ તરફ દોડી જનારૂં છે, અને જેવા જેવા સંગમાં આવે તેવું તેવું થઈ જનારૂં છે જેમ દીવાની આડો જે જાતના રંગનો કાચ ધરીએ તે તે જાતનો તે પ્રકાશ આપે છે, તેમ મન પણ જે જે વિષયોના સબંધમાં આવે છે તેવો તેવો રંગ પકડી લિયે છે એટલુંજ નહિ પણ મન અતિશય ચંચળ સ્વભાવનું છે, તેથી તે ક્ષણ પણ નવરૂં રહી શકતું નથી. એથી ઉલટું, દેહ એવા સ્વભાવનો છે કે, તેને ખાસ ફરજ પડ્યા વિના કાંઈ પણ કામ કરવું ગમતું નથી. આ બે વિરૂદ્ધ શક્તિઓનો સંયોગ થવાથી પરિણામ એ થાય છે કે, મન બહુ દોડે છે, પણ દેહની સુસ્તીને લીધે તે ધારેલું કામ કરી શકતું નથી. એટલુંજ નહિ પણ વળી તે પોતે બહુજ ચંચળ સ્વભાવનુ હોવાથી એકને એક વિષયને પકડી શકતું નથી. ઘડીએ ઘડીએ તેને નવા નવા વિષયો જોઇએ છે, પણ પોતાની ચંચળતાને લીધે એકે વિષયમા તે પૂરે પૂરૂં ઉંડુ ઉતરી શકતું નથી, અને તોપણ દરેક બાબતમાં કુદકા માર્યા કરે છે. આવી અસ્થિરતા વચ્ચે પણ તે નવરૂ રહી શકતું નથી. અને આપણે દેહને આધીન થએલા હોવાથી મનને તેના પ્રમાણમાં કામ આપી શકતા નથી. તેથી પરિણામ એ થાય છે કે, મન આગલા પાછલા નવા જુના વિકારો સાથે રમ્યા કરે છે. અને એમાંજ મશગુલ રહે છે. મનનો આવો સ્વભાવ છે માટે આપણે આપણી જરાક બેદરકારીથી વિના કારણ મનવડે બહુજ પાપ કરી નાખીએ છીએ. મનથી જેટલાં પાપ કરીએ છીએ તેના પ્રમાણમાં દેહથી બહુજ ઓછાં પાપ થાય છે. કારણ કે દેહથી તો અનુકૂળતા પ્રમાણે ને આજુબાજુના સંજોગ પ્રમાણે કામ થાય છે. તેને બીજાઓની શરમમાં દબાવું પડે છે. સરકારના કાયદાઓને માન આપવું પડે છે. દુનિયાદારીના વિવેક સાચવવા પડે છે. અને તે ઘડીકમાં બગડી જાય તેવું છે માટે તેની તનદુરસ્તી સાચવવી પડે છે. પણ અંતરમાંથી ઉઠતા વિકારો સાથે મનમાં ને મનમાં મન રમ્યા કરે એમાં તેને એવી કોઈ જાતની અડચણ નડતી નથી. તેથી તે ઘણાં વધારે પાપો કરી શકે છે. માટે તેને સાચવવાની

ખાસ જરૂર છે. ને તે સારૂજ દુનિયાના બધી જાતના ધર્મો ને બધી જાતની ક્રિયાઓ છે. છતાં પણ આપણાં મન આપણા કબજામાં રહેતાં નથી માટે તેને રોકવા સારૂ મહાત્માઓ કહે છે કે, જે તમને ગમતાં હોય તે કોઈ પણ જાતનાં ભલાં કામોમાં મનને રોકેલું રાખો. જરાવાર પણ તેને નવરૂં રહેવા દો માં, યાદ રાખજો કે જ્યારે તે નવરૂં હોય ત્યારેજ વિકારો સાથે રમ્યા કરે છે કારણ કે તે ચંચળ હોવાથી નવરૂં રહી શકતું નથી. પણ જો તેને ગમતાં હોય એવા કામોમા રોકી રાખ્યું હોય તો પછી તે હલકી જાતના વિચારોમા રચી પચી રહી શકતું નથી. માટે મનને રોકવાનો સૌથી સેહેલો ઉપાય એજ છે કે, તેને જરાવાર પણ નવરૂ રહેવા દેવુ નહિ, પણ સદાય ભલાં કામો કરવામાં રોકી રાખવું શાસ્ત્રમા કહ્યા પ્રમાણે આસન, પ્રાણાયામ, ધારણા, ધ્યાન, વ્રત, તપ, જપ, યજ્ઞ, તીર્થ, અને દેવપૂજા આદિ ધર્મના કામમા મનને રોકી શકાય તો એથી બહુ ઉત્તમ રીતે મન વશ થઇ શકે છે. પણ હાલમા જમાનો ફરી ગયો છે. હાલના માણુસોની પ્રકૃતિ નાજુક થઇ ગઇ છે હાલમા બધી જાતની સાંસારિક ઉપાધિઓ બહુ વધી ગઈ છે. અને હાલમાં આખી દુનિયામાં શ્રદ્ધા ઓછી થઈ ગઇ છે માટે હાલની પ્રજાનો મોટો ભાગ અસલના નિયમો ઉપર ચાલી શકે તેમ નથી. માટે મનમા ઉપજતા બૂરા વિકારોથી બચવા સારૂ આપણે આપણી આતર વૃત્તિની પ્રેરણા પ્રમાણે, આપણા કુદરતી શોખ પ્રમાણે, આપણા ભાઇબંધોની જરૂરીયાત પ્રમાણે અને આપણી આજુ બાજુના સંજોગો પ્રમાણે આપણે આપણા મનને ભલાં કામોમાં રોકેલું રાખવું જોઇએ. પછી એ કામો ગમે તો ધર્મનાં હોય, ગમે તો દેશહિતનાં હોય, ગમે તો રાજ્યના હોય, ગમે તો સંસારસુધારાનાં હોય, ગમે તો હુન્નરકળા ખીલવવાનાં હોય, ગમે તો વેપાર વધારવાનાં હોય, ગમે તો દેશાવરનો રસ્તો ખુલ્લો કરવાનાં હોય, ગમે તો ગરીબ ખેડુતોની સ્થિતિ સુધારવાનાં હોય, ગમે તો અનાથ પ્રાણીઓ ઉપર દયા કરવાનાં હોય, ગમે તો આપણા વટલી જતા ભાઇબંધોને પાવન કરવાનાં હોય, ગમે તો કેળવણીનાં હોય, ગમે તો નવીન શોધ ખોળ કરવાનાં હોય, ગમે તો દુઃખીઓને મદદ કરવાનાં

હોય, અને ગમે તો પોતાની સ્થિતિ સુધારી આત્માનાં કલ્યાણ કરવાનાં કામો હોય, પણ કોઇ પણ રીતે એવી જાતનાં ભલા કામોમાં મનને સદાય રોકી રાખવું જોઇએ, તો પાપથી બચી શકાશે. એ વિના માનસિક પાપથી બચવાનો હાલના જમાનામા બીજો સહેલો ઉપાય નથી માટે ભાઇઓ અને બહેનો ! મનને જીતવા સારૂ મહાન પ્રભુને અર્થે સદાય ભલા કામોમાં મન રોકાએલું રહે એવી તજવીજ કરો.

૧૮.—આપણે રબર જેવા છીએ, કારણકે જ્યારે સત્સંગની વાતો થાય કે કોઇ ભક્ત મળે ત્યારે આપણે તેની તરફ ખેંચાઇએ છીએ, પણ જ્યારે એવા કાંઈ જોગ ન હોય ત્યારે આપણે પાછા અસલ હતા તેવા થઇ જઇએ છીએ.

રબરતો તમે ઘણી વખત જોયું હશે ? એમાં એવો ગુણ છે કે, જેમ જેમ તેને તાણીએ તેમ તેમ તેના પ્રમાણમાં તે લાંબું લાંબું થતું જાય છે પણ જ્યારે તેને છોડી દઇએ ત્યારે તે પાછું જેવડું હતું તેવડું થઇ જાય છે. આવીજ રીતે જે માણસોને મહાન્ પ્રભુના પવિત્ર નામની તાળી લાગી નથી, જેને મહાત્મા સુરદાસે કહેલી ગોપીયોની કાળી કામળીયોના જેવો ભક્તિનો પાકો રંગ લાગ્યો નથી, અને જેણે પ્રભુપ્રેમના અલૌકિક લ્હાવ લીધા નથી, તે પણ રબરના જેવા છે. કારણ કે જ્યારે તેઓ હરિકથામાં જાય છે, જ્યારે તેઓ પાઠ પૂજા કરવા બેસે છે, જ્યારે તેઓ ધર્મનાં ભાષણો સાંભળવા જાય છે, જ્યારે તેઓ કોઈ જ્ઞાની સાધુ સંતને કે પવિત્ર ભક્તને મળે છે, અને જ્યારે તેઓને સ્મશાન વૈરાગ્ય ઉપજે છે, ત્યારે એટલો વખત તેઓ બહુ ડાહ્યા બની જાય છે. એ વખતે તેઓને લાગે છે કે, માયામા માલ નથી, કાયાનો ભરૂસો નથી, પાપ કરીએ છીએ તે ભોગવવાં પડશે, માટે તેથી બચાય તો ઠીક. હવે આપણને આવાં કામ શોભતાં નથી. મારા દેખતાં ઘણા જણા સુધરી ગયા પણ હું હજી 'અતો ભ્રષ્ટ તતો ભ્રષ્ટ' જેવો રહ્યો છું; માટે મારે પણ હવે કાંઇક કરવું જોઈએ જીંદગીનો

ભરોસો નથી; મારા દેખતા મારી ઓળખાણવાળાં ઘણાં એ માણસો મરી ગયા, તેમ આપણે પણ મોડા વેહેલા એક દિવસ ખપી જશુ, માટે હવે તો કાંઈક ઠેકાણે આવી જઇએ તો ઠીક. લોકોમા હું ડાહ્યો ગણાઉ છું, મારૂં માન આબરૂ પણ સારી રીતે છે. પૈસા માટે પણ વખત પ્રમાણે ગાડું ચાલ્યુ જાય છે અને લોકોમા હું બહુ સારો માણસ ગણાઉં છુ, પણ હજી મારા મનમાથી બુરા વિચારો, જરાક આડું ઉભું કરી દેવાની ગાગુત્રીઓ, અંતરના ઉંડાણમા ભરી રાખેલી જુની વાસનાઓ, અને મારૂં તારૂ મટતું નથી બાપદાદાના વખતના જુના વેર હજી યાદ આવી જાય છે હજી માનપાનની ઇચ્છા મદારીના વાદરાની પેઠે મને નચાવ્યા કરે છે હજી મારા લોભનો કયાઇ થોભ દેખાતો નથી. હજીપણ મનને મોહિત કરે તેવી લાલચોમા લલચાઈ જવાય છે અને હજી પણ સાચી ભક્તિ કરવા માટે જે ઠરાવ હું કરૂ છું તે પાળી શકતો નથી હે પ્રભુ! આવી મારી સ્થિતિ છે આમાથી તું બચાવે ત્યારે બચી શકાય તેમ છે તારી કૃપા વિના મારો આરો આવે તેમ નથી આવી રીતે સત્સંગ વખતે મનમા વિચારો આવે છે, પણ એ વખત જાય ને કામકાજમા પડીએ ત્યારે પાછા હતા તેવા થઈ જઇએ છીએ એ વખતે બધુ ભૂલી જઇએ છીએ અને કદી કાઈક યાદ આવે તોપણ તે પાળી શકતા નથી.

ભાઈઓ! વિચાર કરો કે, આમ થાય તે કેટલું બધુ ખોટુ? લાબુ થઇને પાછું ટૂકુ થઇ જવુ, એ રબરને પાલવશે, પણ કાઈ આપણને પાલવશે? કારણ કે રબર તો જડ છે, અને લાબુ ટૂંકું થવુ એ તેનો કુદરતી ગુણ છે, એ ગુણથી તે જગતમા બહુ ઉપયોગી થઇ શકે છે, પણ આપણે તો ઈશ્વરના કૃપાપાત્ર ઉત્તમ મનુષ્ય છીએ. માટે જો એમ લાંબા ટૂંકા થયા કરીએ, એટલે કે ઉપર ચ્હડીને પાછા ઉતરી જઇએ તો આપણી એ નાલાયકી ગણાય. આપણને પાછળ પડવા માટે પ્રભુએ અહીં નથી મોકલ્યા, પણ આગળ વધવા માટે ઉત્તમ મનુષ્ય અવતાર, પવિત્ર રૂડો ધર્મ ને અનુકૂળ સંજોગો આપેલા છે, માટે ભાઈઓ! ચેતો, અને છેવટ સુધી રબર જેવા નહિ રહેતાં જીંદગીની સાર્થકતા થાય તેમ કરો.

૧૯.—પરમ કૃપાળુ મહાન પ્રભુ કહે છે કે, તમે મ્હારા થાઓ, એટલે હું જગતને તમારૂં કરી આપીશ.

એક મોટા ભક્ત હતા, તેનો વૈભવ બહુ ભારી હતો, તેનો ઠાઠમાઠ જબરો હતો, તેનો લાગવગ રાજાઓ કરતા પણ વધારે હતો, અને તેના ચમત્કારો અજબ જેવા હતા શ્રીમતોની ને અધિકારિઓની તેને ત્યા ભીડાભીડ રહેતી હતી તેની પાલખી ઉપાડવા મોટા મોટા લોકો તૈયાર થઈ જતા હતા તેને ઘેર સદાવ્રતો ચાલતા હતાં કેટલાક રાજાઓ તેના ચેલા હતા અને કેટલાક મોટા રાજાઓ પોતાના મનમા એમ ઈચ્છતા હતા કે, એ ભક્ત અમારે ત્યા પધારે તો સારૂ તેનો પડયો બોલ ઊચકવાને લાખો માણસો તૈયાર હતા જો કોઈ આફત આવી પડે તો તેને બદલે હજારો માણસો પોતાના માથા આપવા તૈયાર હતા. લક્ષ્મી તો તેના પગમા લોટતી હતી પ્રસગોપાત ભૂત ભવિષ્યની વાતો તેઓ કહી શકતા, અને ફુક મારીને કે ચપટી વિભૂતિ આપીને તેઓ અસાધ્ય દરદો સારા કરતા હતા. આ બધુ જોઈને સૌ માણસો બહુ અજબ થતા હતા.

એ પછી તે ભકતની જુની ઓળખાણવાળા એક માણસે તેમને પૂછ્યુ કે, મહારાજ! આમલી પીપળી રમવા સારૂ આપણે નિશાળેથી ભાગી જતા, ને જાબુડા ખાવા નદીની તળીમાં ચાલ્યા જતા, એ યાદ છે કે? એક વખત લાકડી કાપતે કાપતે તમે રાણ ઉપરથી પડયા હતા, ત્યારે માડ માડ મે તમને ઘેર પુગાડયા હતા એ સાભરે છે કે? એક વખત હું કુંડમા ડૂબતો હતો ત્યારે તમે મને બચાવ્યો હતો, એ યાદ છે કે? પેનસીલ લેવા કે બોર લેવા તમારી પાસે દોકડા ન હોય ત્યારે હું તમને ઉછીના દોકડા આપતો, અને પાછા વખતસર એ પૈસા તમે મને ન આપો ત્યારે હુ તમારી સાથે કજીયો કરતો, ને તમારા દફતરમાથી જોર જુલમથી ચોપડી લઇ જતો એ યાદ છે કે? અને એક વખત આપણે હોળીમા બહુ તોફાન કર્યું હતુ તેથી પોલીસમા પકડાયા હતા, ને મહેતાજીએ અંગુઠા પકડાવ્યા હતા, એ યાદ છે કે? એ બધાંમાંથી તમે આ દરજ્જે કેમ પહોંચી ગયા? અને હું એવો ને એવો કેમ રહી ગયો? તમે મહાત્મા કેમ થઈ ગયા? ને હું

ભુખડી બારસ કેમ રહી ગયો ? એનું કારણ શુ ? મહારાજ ! મને એનો ભેદ સમજાવો

ત્યારે તે ભકતે કહ્યુ કે, ભાઇ, એ બધી વાત સાચી, પણ એ પછી મને ઉસ્તાદ મળી ગયો, તેથી મ્હારૂં ચક્કરમડળ બદલાઈ ગયુ, અને તમારૂ એમનું એમજ રહી ગયું. તમે જગતની વસ્તુઓને વ્હાલી કરી બેઠા ને અમે ઈશ્વરને વ્હાલો કરી બેઠા, એજ તમારી ને અમારી વચ્ચે ફેર છે બીજો કાંઇજ ફેર નથી અમે પ્રભુને પહેલે નંબરે રાખીએ છીએ તેથી પ્રભુ અમારી પાછળ પાછળ ફરે છે. અને તમે સ્વાર્થને પેહેલે નબરે રાખો છો તેથી તમોને તમારા સ્વાર્થની પાછળ પાછળ ભટકવું પડે છે, તમે ઘર રાખીને બેઠા છો માટે ઘેર ઘેર રોવુ પડે છે ને અમે વિશ્વભરનાથના નામ ઉપર તેનો મહિમા સમજીને ઘર છોડયુ છે, માટે આખુ જગત અમારૂ ઘર થઇ પડેલું છે, જે લક્ષમા ન આવી શકે, જેનુ માપ ન થઈ શકે, જેનો પાર ન પામી શકાય, અને જે ચિતવનમા પણ આવી શકે નહિ, એવા મહાન પ્રભુના પવિત્ર નામ ઉપર અચળ વિશ્વાસ રાખીને અમે અમારાં સુખો છોડેલાં છે, તેથી બીજાઓના દુખો કાપી શકીએ છીએ અમે અમારી ઇચ્છાઓ તજીને ભગવદિચ્છા પ્રમાણે રહીએ છીએ માટે એની મેળે મેળે રિદ્ધિ સિદ્ધિ ચાલી આવે છે પેહેલેથી અમે અમારી બધી ઇચ્છાઓને ભજનની આગમા બાળી નાખી છે, માટે હવે જીવોનાં કલ્યાણ સારૂ કાઇ ઇચ્છા કરીએ તો તે પાર પડે છે ભાઈ અમે સ્વાદ છોડયા છે માટે અમૃત ભોજનો મળે છે અમે કાઈ માગતા નથી માટે મન ગમતું મળે છે અમે પારકી સ્ત્રીઓ ઉપરની વિકાર દૃષ્ટિ છોડી છે માટે રાણીઓ અમારી દાસી થાય છે. અમે પારકાં ધનની ઈચ્છા છોડી છે માટે લક્ષ્મી અમારા ચરણમા ચાલી આવે છે અમે પક્ષપાત છોડેલો છે માટે સૌને જીતી શકીએ છીએ અને સર્વ શક્તિમાન અનત બ્રહ્માંડના નાથનું શરણ ધરીને તેના નામ ઉપર અમે બધુ તજેલું છે, માટે અમને એની મેળે મેળે બધું મળ્યા કરે છે કારણ કે ત્યાગમા ત્રણ લોક છે, એમ વેદમા કહેલું છે. ને પ્રભુને આગળ રાખવા સારૂ અમે એ બધુ તજેલુ છે, માટે અમે મહાત્મા થઇ શકયા

છીએ. અને તમને જગતના સૌ સૌન્દર્યના સ્વામી શ્યામ સુદર કરતાં તમારી બાઈડી વધારે વ્હાલી લાગે છે માટે તમને દુ.ખ થાય છે. લક્ષ્મીના પતિ, અનત બ્રહ્માંડના નાથ કરતા તમને ધન વધારે વ્હાલું લાગે છે માટે તમને ગરીબ બનવું પડે છે. અંતઃકરણમાં રહેલી સ્વાભાવિક ઈશ્વરી અખંડ પવિત્રતા કરતા તમને જરાક વારના વિકારો વધારે સારા લાગે છે માટે તમને હેરાન થવું પડે છે, કોટાનકોટિ જીવોને ઉત્પન્ન કરનાર તથા તમને અને તમારા કુટુંબને જીવન આપનાર પરમ કૃપાળુ પરમાત્મા કરતાં તમને તમારાં છોકરાં વધારે વ્હાલા લાગે છે માટે તમને રોવું પડે છે. અનંતકાળના મોક્ષધામ કરતાં તમને તમારૂં વાસ મારતું ઘર વ્હાલુ લાગે છે માટે તમોને રખડવું પડે છે, સર્વ શક્તિમાન પવિત્ર પિતા પરમાત્માના ઉત્તમમા ઉત્તમ ચરિત્રના ગુણગાન કરતા તમોને ગામની કુથલી વધારે સારી લાગે છે માટે તમે એટલામાજ રહી જાઓ છો? દેવોના દેવ, કાળના કાળ, અને ભયના પણ અદલ ઈન્સાફી મહાન ઈશ્વરના ભયથી તમે ડરતા નથી, માટે તમને લોકોથી, વિવેકોથી, કાયદાઓથી, વસ્તુઓથી, પડછાયાથી ને તમારી પોતાનીજ કલ્પનાઓથી ડરવું પડે છે અખડ આનદરૂપ, મહામંગળકારી, શાતિ દાતા, પરમકૃપાળુ પરમાત્માના સુખ કરતાં તમને ઘડીકવારમા વિષ્ટા થઈ જનારા ખાવા પીવામા વધારે સુખ લાગે છે, માટે તમને રોગ થાય છે, અને અજરામર, આદિ અંતરહિત, પુરાણપુરૂષ નારાયણની હજુરમા અનંતકાળ રહેવાના આનદ કરતા પણ તમને તમારો ક્ષણભંગુર દેહ વધારે વ્હાલો લાગે છે, માટે તમને માયાના ગુલામ બનવુ પડે છે.

ભાઈ અમારીને તમારી વચે જે ફેર છે તે આ છે એ શિવાય બીજો કાઇજ ફેર નથી. અમે કાઇ સ્વર્ગમાથી આવ્યા નથી, ને તમે કાઇ નરકમાથી આવ્યા નથી, અમે કાઈ દેવ નથી ને તમે કાઈ રાક્ષસ નથી, અને અમે આત્મા છીએ ને તમે અનાત્મા છો એમ કાઈ નથી, આપણે સર્વે એક સરખાંજ મનુષ્ય છીએ. આપણે સર્વે એકજ પિતાના બાળકો છીએ. અને આ જગતનાં આપણે સર્વે મનુષ્યો મન, બુદ્ધિને આત્મા વાળાં

છીએ, તથા ઈશ્વરના કૃપાપાત્ર છીએ. માટે અમારી પેઠે તમે પ્રભુના થઈ જાઓ, એટલે પ્રભુ તમારો થઈ જશે. ભાઈ, બહુજ સહેલી વાત છે માત્ર તરણા આડો મેરૂ છે, જરાક સમજીને હિંમત કરો તો એ તરણાને ખસી જતા જરાક વાર લાગે તેમ નથી અને એ પછી તો પ્રભુએ કહેલું છે કે, તમે મ્હારા થાઓ એટલે હું જગતને તમારૂં કરી આપીશ. માટે જો જગતને તમારૂં કરવુ હોય તો તમે પ્રભુના થઈ જાઓ. તમે પ્રભુના થઈ જાઓ.

૨૦.—જો કદી આપણાથી ભક્તિ ન બની શકે તો આપણે બીજાઓની ભક્તિમાં ભાગ રાખવો જોઇએ.

એક શેઠીયાએ કોઈ ભક્તને કહ્યું કે, મહારાજ ? તમે વારે વારે કહો છો કે, ભક્તિ કરો, ભક્તિ કરો બીજા પણ ઘણાએ કહે છે કે ભક્તિ કરો અને અમારૂ અતર પણ કહે છે કે, કઇક કરવુ જોઇએ પણ મહારાજ, એવી મોટી ઉપાધિમા પડ્યા છીએ કે, અમારાથી કાઇ બનતુ નથી. ધંધા રોજગારમા દેશી પરદેશીની હરિફાઇ, ખુલ્લા પડી ગએલા વેપાર, નફો થોડો ને જોખમ ઘણુ એવી થઇ પડેલી હાલત, તાર વિગેરે સાધનોને લીધે ઘડી ઘડીમા થઇ જનારી ઉથલ પાથલ, બહારના આડબરવાળા વિવેકો, વધતા જતા મોજશોખ, રોજ રોજ નાજુક થતી જતી તબીયત, અસલના ચાલતા આવેલા કેટલાક બૂરા રિવાજોને લીધે વગર મફતની ધરાર આવી પડતી ઘર સસારી આફતો, ધધારોજગારમા ક્યાઇ ફસાઇ ન પડીએ માટે કાયદાની બારીકીઓમા આપવુ પડતું ધ્યાન, લુગડાંલત્તામા ને ઘરેણા ગાઠામા ન્યાત જાતના વધતા જતા વહેવાર, માન મેળવવાની ઇચ્છા માટે વિના કારણ કરવી પડતી ખુશામતો, સગવડો ભોગવવા માટે ખાસ ચાહીને કરવાં પડતાં મોટાં ખર્ચો, અને ધર્મની કેળવણીનું મોટું મીંડુ આમ હોવાથી જો ખરેખરૂં કહીએ તો જરાય અમારો જીવ ભક્તિમાં ખુંચી શકતો નથી. અને તોપણ જ્યારે તમારા જેવા મહાત્માઓના સંગમાં આવીએ ત્યારે એમ લાગે છે કે, કાંઇક કરવું તો જોઇએ.

પણ જ્યાં એમ વિચાર કરતા હોઇએ એટલામાંજ કાઇક ઉપાધિ આવી પડે છે, એટલે મન ફટકી જાય છે, ને કાઇ બની શક્તું નથી. માટે મહારાજ ! હવે તો અમારાથી કાંઇક બની શકે એવો સહેલો રસ્તો બતાવો, પણ એ બતાવતી વખત અમારી જંજાળો, અમારી હાયહોય, અમારી નાજુકાઇ, અમારા મોજ શોખ, અમારૂં પોઝીશન અને ધર્મ સંબધી અમારૂં અજ્ઞાન, એ બધી વાતો ધ્યાનમાં રાખજો, ને પછી કાંઇક રસ્તો બતાવજો તો અમારાથી જરાતરા બની શકશે. બાકી જો તમે તમારી સ્થિતિ પ્રમાણેની વાતો કરશો તો એમાં અમારૂં કાંઇ વળવાનું નથી કારણ કે એ અમારાથી પાળી શકાય તેમ નથી. માટે અમારા વ્યવહારમાં અડચણ ન આવે, ને સહેલાઈથી ભક્તિ થાય એવો કાંઈકિ ઉપાય બતાવવાની કૃપા કરો.

ત્યારે તે ભકતે કહ્યું કે, સર્વ શક્તિમાન પરમ કૃપાળુ મહાન ઇશ્વરની ભક્તિ કરવાની બે રીતિ છે. તેમા પેહેલી સૌથી ઉત્તમ રીતિ એ છે કે પોતે જાતે ભક્તિ કરવી, અને બીજી રીતિ એ છે કે, જેઓથી પોતાની જાતે ભક્તિ ન બની શકે તેઓએ બીજાની ભક્તિમા પોતાનો ભાગ રાખવો. એ શિવાય ઈશ્વરની કૃપા મેળવવાનો બીજો કોઇ માર્ગ નથી માટે જો તમારા પોતાથી ભક્તિ ન બની શકતી હોય તો બીજાની ભક્તિમા ભાગ રાખો, એથી પણ દયાળુ ઈશ્વર તમારી ભક્તિ માની લેશે.

આ સાભળીને તે શેઠીયાએ કહ્યુ કે, બીજાની ભક્તિમા કેવી રીતે ભાગ રાખી શકાય ? અને બીજાની ભક્તિમાં ભાગ રાખ્યો હોય તે ભક્તિ અમારી તરફનીજ છે એમ ઈશ્વર કબુલ રાખે કે ? જો એમ થઇ શકતું હોય તો તો માબાપ ઘણુજ સારૂં. ત્યારે તે ભકતે કહ્યું કે, હા ભાઈ, એમ બની શકે છે. કારણકે પરમ કૃપાળુ મહાન ઈશ્વર બહુ દયાળુ છે અને તેને સૌ જીવોની ઉપર બહુ પ્રેમ છે, તેથી કોઇ પણ રીતે દયા, દયા ને દયાજ કરવી તેને ગમે છે. માટે આપણી સાથે તે બહુજ છુટ મૂકીને વરતે છે. આપણી જરાક જેટલી લાગણીને પણ તે અંતરના ઉમળકાથી વધાવી લે છે. આપણી નજીવી ભેટોને પણ તે પ્રેમપૂર્વક સ્વીકારે છે અને આપણા સાદા પશ્ચાત્તાપને

પણ તે કબુલ રાખે છે. કારણ કે આપણી ઉપર તેનો અતિશય પ્રેમ છે, માટે તે કોઇને કોઇ બહાને આપણી ઉપર કૃપાનો વરસાદજ વરસાવવા ઇચ્છે છે. આવા અખંડ આનંદસ્વરૂપ દયાળુ પ્રભુ આપણી થોડીક ભક્તિને પણ મોટી માની લે તેમાં કાંઈ નવાઈ નથી. એટલુંજ નહિ પણ ઘણાં માણસો એવાં હોય છે કે અંદરથી તેઓનો જીવ ઈશ્વર તરફ ખેંચાએલો હોય છે, છતાં પણ દુનિયાદારીની ઉપાધિઓને લીધે તેઓ એવા અટપટા સંજોગોમાં હોય છે કે, તેઓથી પોતાની જાતે ભક્તિ બની શકતી નથી. એવાઓને માટે દયાળુ ઈશ્વરે એવી છુટ મૂકી છે કે, તેઓ બીજાઓની ભક્તિમા ભાગ રાખે તોપણ તેઓનુ કલ્યાણ થઇ શકે છે કારણ કે કાઇ પણ નહિ કરવુ તે કરતા કાઇક પણ રૂડું કામ કરવું એ ઘણુજ સારૂ છે એટલુંજ નહિ પણ આપણે જેઓની ભક્તિમા ભાગ રાખવા માગીએ તેઓને આપણી મદદની ખાસ જરૂર હોય છે કારણ કે આપણે તેઓની ભક્તિમાં ભાગ રાખવા માગીએ તે બદલ તેઓને આપણે જે ચીજ આપીએ તે ચીજ તેઓની પાસે હોતી નથી. એટલે તે ચીજની તેઓને જરૂર હોય છે માટે તેઓને જરૂરની ચીજો પૂરી પાડવાથી તેઓ વધારે ભક્તિ કરી શકે છે આમ હોવાથી જેની ભક્તિમા આપણે ભાગ રાખીએ તેની ભક્તિને આપણે ટેકો આપી શકીએ છીએ, અને કોઇની પણ ભક્તિને ટેકો આપવો એ કરતા વધારે સારૂ કામ બીજુ કયુ ? માટે જો તમારાથી ભક્તિ ન બની શકતી હોય તો બીજાની ભક્તિમાં ભાગ રાખો, એટલે કે બીજા ભકતોના મદદગાર થાઓ ને તેઓની ભક્તિને ટેકો આપો, એટલે પરમકૃપાળુ ઈશ્વર તમારી ભકિત માની લેશે જેમકે તમારી પાસે ધન છે માટે જે ગરીબ વિદ્યાર્થી ધર્મશાસ્ત્રનો અભ્યાસ કરવા ઇચ્છે છે પણ ધનની મદદ વિના અટકેલો છે તેને મદદ કરો, એટલે તેના શાસ્ત્રાભ્યાસમા તમારો ભાગ રહેશે જે સંન્યાસી બાવા ધર્મનું જ્ઞાન ફેલાવવા મેહેનત કરે છે તેને મદદ કરો, જે વક્તા દેશ પરદેશમા ફરી આપણા ધર્મના ઉત્તમ રહસ્યો બતાવી લોકોની લાગણીઓને આપણી તરફ ફેરવે છે તેને મદદ કરો. જે લેખકો ને જે કવિઓ દેશની, સાહિત્યની ને ધર્મની સેવા કરે છે તેને મદદ

કરો. જે સ્વદેશી મુસાફરો દેશનો વેપાર વધારવા માટે પરદેશ જઇને અથાગ મહેનત કરે છે ને આપણી ભવિષ્યની પ્રજા માટે પરદેશનાં બારણુા ઉઘાડે છે તેને મદદ કરો જે ભલી બાઇઓ નિરાધાર છે અને જેને કાંઈ ગુજરાનના સાધન નથી તેઓની ઉપર દયા કરો. જે નાવારસ છોકરાંઓ ભિખારીઓ તરીકે ચીંથરેહાલ સ્થિતિમા રસ્તાઓ ઉપર રખડે છે ને મૂર્ખાઓને હાથે મુડાઈ જઈ દેશની ઉપર બોજારૂપ થઇ પડે છે, તેઓને સુધારવાના કામમા મદદ કરો. જે પવિત્ર ધર્મગુરૂઓ ધર્મનું અસલીપણુ જાળવી જમાના અનુસાર લોકોને ધર્મનું સ્ફુટાપણુ આપે છે તેઓને તેનુ શુભ કામ આગળ વધારવામાં મદદ કરો. જે ઉત્સાહિત કારીગરો નવીન હુન્નર કળા શીખવા દૂર દેશાવર જાય છે તથા જે વિદ્વાનો કોઇ પણ જાતની નવીન શોધો કરે છે તેઓને મદદ કરો. વરસાદમાં ભીંજાઇને, ટાઢે ઠરીને અને તડકામાં સેકાઇને જેઓ અથાગ મેહેનત કરે છે, છતાં પણ જેનું પૂરૂં પેટ ભરાતું નથી એવા આપણા ગરીબ ખેડુતોની સ્થિતિ સુધારવાના ઉપાય કરો. ઘણે ઠેકાણે હજારો માઇલ ઉજડ જમીન પડેલી છે તેને આબાદ કરવાના કામમાં મદદ કરો. ઘણાએ મહા રોગીઓને ખાવા પીવાના સૂવા બેસવાનાં કે ઓસડ વેસડના કાંઈ પણ સાધન હોતા નથી, તેથી તેઓ બિચારા બહુજ દુ.ખી થાય છે એવાઓને માટે કાંઈ ગોઠવણ કરનારાં ખાતાંઓને મદદ કરો ઉપયોગી નિર્દોષ પશુઓનો વિના કારણ વધ થાય છે તેને બચાવવાના ઉપાય કરો ઘણે ઠેકાણે મોટી મોટી નદીઓના ધોધબંધ પાણી ફોગટનાં સમુદ્રમા ચાલ્યા જાય છે તેનો ખેતીવાડીમા લાભ લેવાય એવા કામમાં મદદ કરો ઘણે ઠેકાણે ઘણી જાતનાં ફળફૂલ ને ઔષધી કોઇના પણ ઉપયોગમા આવ્યા વિના વગર મફતના સડી જાય છે, ઘણે ઠેકાણે જમીનના પેટમાં અખૂટ ખજાના ભરેલા છે, તેની દરકાર રખાતી નથી, અને ઘણે ઠેકાણે લાખો મનુષ્યનું જ્ઞાન તથા શક્તિ વ્યર્થ જાય છે, તેનો સદુપયોગ કરાવવાના કામમાં મદદ કરો; એટલે એ ભલા કામોમાં તમારો ભાગ રહી શકશે. દેશનાં ભલાં માટે, ધર્મને આગળ વધારવા માટે, અને મનુષ્ય જાતને આગળ વધારી સુખી કરવા માટે જે ભલાં કામો

કરવામા આવે છે તે ભક્તિનું એક મુખ્ય અગ છે; માટે ઈશ્વરનું જ્ઞાન મેળવવાનું ને ઈશ્વરનું ધ્યાન ધરવાનું જો તમારાથી સીધી રીતે ન બની શકે તો આવી જાતનાં પરમાર્થનાં હજારો કામો છે તેમા તનથી, મનથી, ધનથી, વચનથી, કર્મથી અને બુદ્ધિથી અથવા બીજી કોઈ રીતે જેનાથી જેમ બની શકે તેમ ખાસ ચાહીને જરૂર મદદ કરવી જોઇએ કારણ કે એમ કરવાથી બીજાઓની એ જાતની ભક્તિમા આપણો ભાગ રાખી શકાય છે. માટે જો સર્વ શક્તિમાન મહાન ઈશ્વરને રાજી કરવો હોય, અને પોતાના આત્માનુ કલ્યાણ કરવું હોય તો તમે પોતે જાતે ભક્તિ કરો, અને જો એમ ન બની શકે તો બીજાઓની ભકિતમા ભાગ રાખો, એટલે કે બીજાઓની ભકિતને ટેકો આપો, એજ કલ્યાણનો રસ્તો છે એજ કલ્યાણનો રસ્તો છે. એ વિના સંસારસાગર તરવાનો બીજો કોઈ પણ માર્ગ નથી, એ યાદ રાખજો.

૨૧—અખંડ આનંદરૂપ સર્વશક્તિમાન પરમકૃપાળુ મહાન ઈશ્વરના સાચા ભકતો કેવા હોવા જોઇએ તે વિષે.

આપણા ધર્મના કેટલાક સાધુઓ ગાયો રાખીને છાણા થાપ્યા કરે છે, કેટલાક શ્રીમતોની ખુશામત કરે છે, કેટલાક અડગા લગાવે છે, કેટલાક કગાલમા કંગાલ જેવા બનીને આખી જીંદગી સુધી માત્ર પોતાને માટે દરરોજ ભીખજ માગ્યા કરે છે, કેટલાક કુતરા કે વાદરાં પાળીને તે નિમિત્તે પોતાનો ગુજારો કરે છે, કેટલાક વૈદકશાસ્ત્ર શીખ્યા વિના હળદરનો ગાઠિયો મળવાથી ગાધી બની જઇને દવાની દુકાનો કહાડે છે, કેટલાક ધંતર મંતરના ઢોંગ ધતુરા કરે છે, કેટલાક વિના કારણ ધરાર બીજાઓને ગાળો દેવામાજ પોતાની સિદ્ધાઇ સમજે છે. કેટલાક પોતાના દેહને દુઃખ દેવામાંજ કલ્યાણ સમજે છે. કેટલા મનુષ્ય જાતિથી અભડાઈ જવામાંજ પોતાની પવિત્રતા સમજે છે. કેટલાક અનેક પ્રકારના ભ્રષ્ટાચારમાંજ ધર્મ સમજે છે, કેટલાક પોતાના ફાંકા પ્રમાણે સ્વચ્છંદીપણે વર્તવામાં પોતાની

મ્હોટાઈ સમજે છે. કેટલાક બીજા સંપ્રદાયવાળાઓનો દ્વેષ કરવામાં ને તેઓની સાથે લડાઇ કરવામાંજ પોતાની જીંદગી ગુમાવી દે છે, કેટલાકો છેવટ સુધી સાવ નજીવી નજીવી વાતોમાંજ રહી જાય છે. કેટલાકો અમુક અમુક પ્રકારની પોતાની નાહકની હઠમાંજ સાધુપણું ખોઈ દે છે કેટલાકો બિલકુલ નિરૂપયોગી થઈ જવામાંજ પોતાની મહત્તા માની લે છે, કેટલાકો બહુ ચેલા મુંડવામાંજ પોતાની બહાદુરી સમજી લે છે. કેટલાકો અષ્ટમપષ્ટમ કરીને વેહેમી લોકો પાસેથી નાણા કઢાવવામાંજ પોતાની મરદાઈ સમજે છે, કેટલાકો જટા, ભસ્મ, માલા વગેરે બહારના આડંબરમાંજ સાર્થકતા સમજે છે કેટલાકો મૂર્ખોની પાસે પૂજાવવામાંજ પોતાની મ્હોટાઈ સમજે છે અને બીજા ઘણાઓ ઘણી જાતનાં ઉફાંડા કરે છે. આમ છતા પણ તેઓ ધર્મના આગેવાનો ગણાય છે. તેઓ પૂજા કરવા યોગ્ય ગણાય છે તેઓ સત કહેવાય છે મહાત્મા કહેવાય છે અને ઘણા માણસો તેઓનું કહ્યું માને છે કારણ કે તેઓ ઈશ્વરના ભક્ત છે, એમ ગણાય છે આ બધુ જોઇને સારા માણસોને ગ્લાનિ થાય છે, અને ઘણા લોકોની સાધુઓ તરફ અશ્રદ્ધા થઈ જાય છે, કારણ કે શાસ્ત્રમાં કહ્યું છે કે,

સર્વ શક્તિમાન મહાન પ્રભુના ભક્તો પ્રભુના જેવાજ દૈવી ગુણવાળા હોય છે કારણ કે, શુદ્ધ અંતકરણથી માણસ જેવી ભાવના રાખે તેવું તેને ફળ મળે છે, અને જે માણસ જેનુ ધ્યાન ધરે તેના જેવા તે પોતે થતા જાય છે આવો કુદરતી નિયમ હોવાથી અને સાચા ભક્તોનું સર્વસ્વ પોતાના પ્રભુમાંજ હોવાથી પ્રભુના બધા ગુણો થોડા ઘણા અંશે ભક્તોમાં આવતા જાય છે, તેથી દુનિયાદારીનાં સાધારણ વ્યવહારિક માણસો કરતાં અંતરમાંથી તાળી લાગી ગએલા ભક્તો આચાર વિચારમાં બહુ ઉંચી દશાવાળા હોય છે, કારણ કે તેઓ જેનું સેવન કરે છે, જેની ભાવના રાખે છે, જેનું ધ્યાન ધરે છે, જેના ગુણ ગાય છે, જેનું જ્ઞાન મેળવે છે, અને પોતાનું સર્વસ્વ અર્પણ કરી દઇને જેની ઈચ્છામાં પોતાની ઇચ્છા મિલાવી દે છે તે અનંત બ્રહ્માંડનો નાથ સર્વશક્તિમાન પરમકૃપાળુ સચ્ચિદાનંદ પરમાત્મા મોટામાં મોટો છે, ભલામાં ભલો છે, સુંદરમાં સુદર છે, રાજા-

ઓનો રાજા છે. દેવોનો દેવ છે. જીવોને જીવન આપનાર છે, સૂરજને પ્રકાશ આપનાર છે. અગ્નિને ગરમી આપનાર છે, ગ્રહોનો બનાવનાર છે, સમુદ્રને હુકમમાં રાખનાર છે, વરસાદનો વરસાવનાર છે, કાળનો પણ કાળ છે, સુખનું પણ સુખ છે, આનંદોનો પણ આનંદ છે, આદિ અંત રહિત છે, અને મોક્ષદાતા છે, એનામાં શું ઓછું છે કે એને છોડીને એના સાચા ભકતો બીજી કોઇ પણ વસ્તુની ઇચ્છા રાખે ?

હવે જરા વિચાર કરો કે, જે ભકતો આવા મહા આકર્ષણુમાં ખેંચાઈ ગયા હોય, આવા મહા આનદમાં લીન થઈગયા હોય, અને આવી મહાશક્તિ પાસે પોતાનું પોતાપણું ભૂલી ગયા હોય તેઓ કોઇ પણ વાતે કેમ દુખી હોઈ શકે? અને તેઓના હૃદયમાં કોઇ પણ જાતની હલકી ઇચ્છા કેમ રહી શકે ? કારણ કે તેઓ તો પોતાનુ સર્વસ્વ ઈશ્વરને આપી દઇને ઈશ્વરમય થઇ ગએલા હોય છે, તેથી તેઓના હૃદયમાં ઈશ્વરી જ્ઞાનનો સૂર્ય પ્રકાશતો હોય છે, અને તેઓના મનમાં ઈશ્વરી સ્નેહનો પૂજનીય ચંદ્ર ઝળકતો હોય છે, તેથી તેઓના અંતરમાથી જગતમા અજવાળુ પડયા કરે છે, તેઓના મનમાંથી શાંતિ વહ્યા કરે છે, તેઓની વાણીમાંથી સચ્છાસ્ત્રના મહા સિદ્ધાતો નીકળ્યા કરે છે, તેઓના ચ્હેરા ઉપર આત્મિક તેજ છવાઇ રહે છે, અને તેઓની દૃષ્ટિમાંથી અમી ઝર્યા કરે છે, એટલુંજ નહિ પણ જ્યાં જ્યાં તેઓની નજર પડે ત્યા ત્યાં કાંઈક કાઈક કલ્યાણુનું કામ થતું જાય છે. જ્યાં જ્યાં તેઓનાં પગલા પડે ત્યાં ત્યાં કાંઇક રૂડી અસર ફેલાતી જાય છે, જ્યાં જ્યાં તેઓ સુ કામ કરે ત્યાં ત્યાં ઉત્સવો થાય છે, અને જે જે તેમના સંગમાં આવે તે તે સર્વને કાંઇક નવોજ રંગ લાગી જાય છે, આવી સ્થિતિ થાય તેનેજ શાસ્ત્રમાં ભકતો ને મહાત્માઓ કહ્યા છે, તેજ સાચા સંતો છે, તેજ પોતાનું કલ્યાણુ કરનારા છે, અને તેજ જગતના જીવોને મદદ કરનારા છે, માટે ભાઇઓ! યાદ રાખજો કે, સાચા ભકતો બહુજ નિસ્પૃહી, બહુજ પરોપકારી, બહુ આનંદી, બહુજ શાંતિવાળા, બહુજ ક્ષમાવાળા, બહુજ ઉદાર, બહુજ સહન કરનારા, બહુજ જ્ઞાનવાળા, જગતના જીવો ઉપર બહુજ પ્રેમ રાખનાર, પોતાના સ્વાર્થનો મોટો

ભોગ આપનારા, મનુષ્ય જાતિને આગળ વધારવામાં શુદ્ધ અંતઃકરણથી મદદ કરનારા, ધર્મના સ્થંભ જેવા, જગતને નમુનારૂપ, અને બધી વાતે અંતરમાંથી તૃપ્તિ પામેલા હોય છે, માટે ભાઈઓ ! ભૂલમાં પડયા નહિ રહેતાં એવા થવાની કોશીશ કરો; અને જે એવા સાચા ભકતો હોય તેને પ્રભુ પ્રીત્યર્થે યથાશકિત મદદ કરો.

૨૨.—" હે સર્વ શક્તિમાન પરમાત્મા ! અમોને સદ્‌બુદ્ધિ આપો, " એ પ્રાચીન મહાન ઋષિઓની પવિત્ર પ્રાર્થનાનું રહસ્ય.

કુદરતી નિયમજ એવો છે કે, નાની વસ્તુઓ પોતાની મેળેજ મોટી વસ્તુઓ તરફ ખેંચાતી જાય છે. આ નિયમને આધારે સ્વભાવથીજ દરેક વસ્તુઓ મ્હોટાઇ તરફ ને ઉંચતા તરફ ખેંચાતી રહે છે, અને તેમા પણ મહાન ઈશ્વર તરફ મનુષ્યો તો ખાસ વિશેષતાથી ખેચાય છે કારણ કે તેને આત્માની સાથે મન, બુદ્ધિ મળેલાં છે. એટલે તે બીજી અડચણોને દૂર કરીને સીધી રીતે ઝપાટાબંધ પોતાના કલ્યાણના રસ્તામા ઈશ્વર તરફ જઈ શકે છે પણ મન ચંચળ હોવાથી અને નિર્બળતા તરફ ઝુકી જવાની ટેવવાળું હોવાથી સ્વાભાવિક રીતેજ કુદરતી આકર્ષણના બળવડે ઈશ્વરી રસ્તામાં ચાલતે ચાલતે પણ તે પોતાના સ્વાર્થના વિચારમાં ઢળી જાય છે. તેથી સર્વ શકિતમાન મહાન ઈશ્વર પાસેથી તેને કાંઈક માગવાની ઇચ્છા થઇ જાય છે. જોકે એ માગણી પોતાના સ્વાર્થનીજ હોય છે તોપણ તેનો હેતુ ઉન્નતિના રસ્તામાં જલદીથી આગળ વધવું એજ હોય છે. અને જેની માગણી પારપડેલી હોય એવા જીવો ઘણી વખત સેહેલાઇથી આગળ વધી શકે છે, એમાં પણ કાંઇ શક નથી; છતાં પણ જીવ અને ઈશ્વર વચ્ચેનું ખેંચાણ સ્વાભાવિક છે. અને આત્મા પરમાત્માની એકતા કુદરતીજ છે, એટલે એવી માગણી કરવાની કાંઇ જરૂર નથી. વળી આપણું કલ્યાણ શેમાં છે ? તે આપણા કરતાં સર્વ શકિતમાન પરમ કૃપાળુ મહાન ઈશ્વર વધારે સારી રીતે સમજી શકે છે. માટે આપણી ઇચ્છા

મુજબની કોઇપણ ચીજ તેની પાસે માગવાની જરૂર નથી, એટલુંજ નહિ પણ માગવી જોઇએજ નહિ. માટે આપણા પવિત્ર શાસ્ત્રમાં પૂર્ણસ્વરૂપ પ્રભુએ કહેલુ છે કે, જે ઉત્તમ ભકતો હોય તે મારી નિષ્કામ ભકિત કરે છે, ને જે સાધારણ ભકત હોય તે સકામ ભકિત કરે છે. આવી રીતે સકામ ભકિતની કીંમત બહુ ઓછી છે, છતાં પણ મનુષ્યનું મન ચચળ હોવાથી તે પળે પળે પોતાની નિર્બળતા દેખે છે અને અનંત બ્રહ્માંડના નાથની કૃપામાં તે સર્વસ્વ જુએ છે એટલુજ નહિ પણ તેનો આત્મા ઈશ્વરી રસ્તામા આગળ વધવા માટે બહુ ઉતાવળ કરે છે, અને તેની બુદ્ધિ એમ સમજાવે છે કે, તારી અમુક ઇચ્છા પ્રમાણે થાય તો તું જલદીથી આગળ વધી શકે ને બહુ સુખી થઇ શકે આવા સજોગ હોવાને લીધે ભલી ઇચ્છાથી સ્વાભાવિક રીતેજ ઇશ્વિર પાસેથી જીવને કાઇક માગવાની ઈચ્છિા થઇ જાય છે એટલુજ નહિ પણ ઘણા ભકતો પોતાની એ ઇચ્છાને રોકી શકતા નથી. તેથી બધા દેશોમાં, બધી પ્રજાઓમાં, અને બધા ધર્મોમા પરમ કૃપાળુ પ્રભુપાસે દેશકાળ પ્રમાણે પોતાના સુખની કાંઈક કાંઈક ચીજો માગવાની રીતિ છે એ માગણીને શાસ્ત્રમા પ્રાર્થના કહે છે તેમાં કોઇ લોકો પોતાની પ્રાર્થનામા ધનધાન્ય માગે છે કોઈ પશુઓ માગે છે. કોઇ લાંબું આયુષ્ય માગે છે કોઇ સારા દેશમા જન્મ માગે છે. કોઈ પોતાના દુશ્મનોનો નાશ કરવાનું માગે છે. કોઇ શરીરનું બળ માગે છે કોઇ છોકરાઓ માગે છે. કોઇ સારાં હથિયારો માગે છે કોઈ રાજ્ય માગે છે કોઈ પરીઓની ઈચ્છિા રાખે છે કોઈ રિદ્ધિસિદ્ધિ માગે છે કોઇ દેવપણું માગે છે કોઇ સગાં વ્હાલા માગે છે, કોઇ વરસાદ માગે છે. કોઇ ટાઢથી બચાવવાનું માગે છે, કોઇ પોતાનુ મોત સુધરે એમ માગે છે કોઈ બધી જાતની આફતોમાંથી બચાવવાનું માગે છે. કોઇ પોતાનાં મરી ગએલાં સગાંઓનું કલ્યાણ થાય એમ માગે છે કોઇ સેતાનથી બચવાનું માગે છે. કોઇ પાપથી બચાવાનું માગે છે કોઇ સ્વર્ગ માગે છે. કોઈ મોક્ષ માગે છે. કોઇ જગતનું કલ્યાણ થાય એમ ઇચ્છે છે. કોઇ ઈશ્વરનાં દર્શન માગે છે કોઇ કહે છે કે, હે ઈશ્વર ! અમને તારા શરણમાં રાખ. અને કોઇ કહે છે

કે, હે કલ્યાણ કરનારા ! તને નમસ્કાર છે. આવી રીતે જુદી જુદી પ્રજાઓમા અને જુદા જુદા ધર્મોમા જુદી જુદી રીતની પ્રાર્થનાઓ હોય છે. ત્યારે આપણા સનાતન ઉત્તમ આર્ય ધર્મમાં મહાન ઋષિઓની પવિત્ર પ્રાર્થના એજ હતી કે, હે સર્વ શકિતમાન પરમકૃપાળુ પિતા પરમાત્મા ! અમને સદ્બુદ્ધિ આપો. આખી દુનિયામા સૌથી શ્રેષ્ઠમાં શ્રેષ્ઠ, જુનામા જુના, અને પવિત્રમા પવિત્ર પૂજનીય ગાયત્રી મહામંત્રની મારફત પ્રાત.-કાળ, મધ્યાહ્નકાળ, અને સાયંકાળ એ ત્રણે સધ્યા સમયે પવિત્ર ઋષિઓ, અનત બ્રહ્માડના નાથ પરમ કૃપાળુ પિતા સચ્ચિદાનંદ પરમાત્મા પાસે જીદગી પર્યંત હમેશા એજ માગતા હતા કે, ઈશ્વર ! અમને સદ્‌બુદ્ધિ આપ કારણ કે જો બુદ્ધિ સારી હશે તો કુદરતના ભેદો સમજાશે, બુદ્ધિ સારી હશે તો સાંસારિક સુખોનો લ્હાવો લઈ શકાશે. બુદ્ધિ સારી હશે તો જીંદગીમાં મીઠાશ આવી શકશે. બુદ્ધિ સારી હશે તો મનુષ્ય અવતારની સાર્થકતા થઇ શકશે. અને જો બુદ્ધિ સારી હશે તો વિકારોથી બચાશે. બુદ્ધિ સારી હશે તો જીવનું તથા ઈશ્વરનું સ્વરૂપ સમજી શકાશે. એટલુંજ નહિ પણ જેની બુદ્ધિ સારી હશે તેનું જગત મિત્ર થઇ રહેશે માયા દાસી બની જશે, અને તે પ્રભુના વ્હાલા થઈ પડશે, તેથી લક્ષ્મી પોતેજ પોતાની મેળે તેના પગમા આવી પડશે, કારણ કે જે સારૂ છે તે સર્વ સદ્‌બુદ્ધિથી મળી રહે છે માટે જેની બુદ્ધિ સારી હોય તેને કઇ વાતની ખોટ હોય ? અને તેને પછી કઈ વસ્તુ માગવી પડે ? આ દુનિયાની બધી વસ્તુઓ તેને આધીન થાય છે એટલુંજ નહિ પણ સ્વર્ગના ભેદો પણ તે સમજી શકે છે, અને એની ઉપર પણ તેનો અધિકાર ચાલી શકે છે. કારણ કે જ્ઞાન એ મહાશક્તિ છે જ્ઞાન એ ઈશ્વરનું બીજું નામ છે, અને જ્ઞાન એજ સચ્ચિદાનંદનું સ્વરૂપ છે માટે ભાઇઓ ! યાદ રાખજો કે, જ્ઞાન વિના ઈશ્વરની માયાનો પાર પામી શકાય નહિ, જ્ઞાન વિના સુખી થઇ શકાય નહિ, જ્ઞાન વિના ધર્મ જાણી તથા પાળી શકાય નહિ, જ્ઞાન વિના ઈશ્વરની કૃપા મેળવી શકાય નહિ, જ્ઞાન વિના દુસ્તર સંસારસાગર તરી શકાય નહિ, અને સદ્‌બુદ્ધિ વિના જ્ઞાન મળી શકે નહિ, માટે જો સમજીને ધર્મ

પાળવો હોય, આ સંસારમાંજ સ્વર્ગ ભોગવવું હોય, અને આનંદસાગરના વ્હાલા થઇ અખૂટ આનંદ ભોગવવો હોય તો હમેશાં જ્યારે વખત મળે ત્યારે પ્રાચીન મહાન ઋષિઓની પવિત્ર પ્રાર્થના કરતા રહો, અને કહો કે, હે સર્વ શક્તિમાન પરમાત્મા! અમને સદ્‌બુદ્ધિ આપો.

૨૩.—પ્રભુ કહે છે કે મારી નોકરી કરનારો ભૂખે નહિ મરે, માટે વિશ્વાસ રાખીને દૃઢતાથી ભક્તિમાં મચ્યા રહો.

આપણે જોઇએ છીએ કે, જમીનની સેવા કરનારા એટલે કે જમીનને ખેડી ખાતરપાણી નાંખનારાને જમીન રોજી આપે છે. ઝાડની સેવા કરનારાઓને ઝાડો ફળફૂલ આપે છે. પત્થરની સેવા કરનારાઓને પત્થર રોટલી આપે છે માટીની સેવા કરનારાને તેમાંથી રોજી મળી રહે છે. અગ્નિની સેવા કરનારનો તેમાથી ગુજારો ચાલ્યા કરે છે. કોલસાની સેવા કરનારાઓ મોજ મજા કરે છે લોખંડની સેવા કરનારાઓ આબાદ હોય છે હથિયારોની સેવા કરનારા સૌ ઉપર હુકમ ચલાવે છે. પુસ્તકોની સેવા કરનારા સૌ ઉપર શ્રેષ્ઠતા ભોગવે છે અને કૂવા, તળાવ નહેર, સમુદ્ર વિગેરે પાણીની સેવા કરનારા લીલાલેહેર કરે છે. આવી રીતે જડ વસ્તુઓની સેવા કરનારાઓ જ્યારે મોજ કરે છે ત્યારે ગાય, ભેંસ, હાથી, ઘોડા, કુતરા, વાંદરાં, પોપટ, બુલબુલ વિગેરે પશુ પક્ષીઓની સેવા કરનારાઓને કેટલો બધો આનંદ થતો હશે? અને પ્રભુના પુત્રો જે મનુષ્યો છે તેઓની સેવા કરનારને કેટલો બધો લાભ મળતો હશે? એ વિચાર તો કરો! તેમાં પણ ભલમનસાઈવાળા શ્રીમંતો, ખાનદાનીવાળા અમીર ઉમરાવો, વિદ્વાન દેશદાઝકો, જ્ઞાની સાધુઓ, ઈશ્વરને અર્પણ થઈ ગએલા ભક્તો, અને મોટા મનવાળા ઉદાર મહારાજાઓની સેવા કરવાથી કેટલો બધો લાભ થાય? તે કાંઇ આપણાથી અજાણ્યુ નથી. આપણે જોઇએ છીએ કે, એવા ભાગ્યશાળીઓની સેવા કરવાથી તેઓની સાથે સેવા કરનારનું ભાગ્ય પણ સુધરતું જાય છે. જેમકે તેઓની સેવા કરવાથી

સેવા કરનારનો દરજ્જો વધે છે, લાજ આબરૂ વધે છે વૈભવો વધે છે. બુદ્ધિ વધે છે, અનુભવ વધે છે, જીદગી વધારે ઉપયોગી થઈ શકે છે. તેઓની સેવાને લીધે બીજાઓની સેવા કરી શકાય છે. દુઃખને વખતે તેઓ તરફથી મદદની આશા રહે છે, તેથી હિંમત રહે છે. આફતને વખતે તેઓ મદદ કરે છે. લાચારીને વખતે તેઓ પેન્શન આપે છે, અને તેઓની સેવાને લીધે બીજા ઘણાએ સારા સંજોગો ભેળા થાય છે તેથી તેની ભલી અસરને લીધે છોકરાંઓનું ભવિષ્ય સુધરે છે. ભાઇઓ! વિચાર તો કરો કે જ્યારે જડ વસ્તુઓની સેવા કરવાથી સુખથી રોજી મળે છે, પશુ પક્ષીઓની સેવા કરવાથી આનંદ થાય છે, અને ભાગ્યશાળી મનુષ્યોની સેવા કરવાથી મોટો લાભ મળે છે ત્યારે જે સૂર્યચંદ્રનો બનાવનાર છે, આકાશના ગ્રહોને ગતિ આપનાર છે, પૃથ્વીના જેવા અનંત દડાઓનો ખેલનાર છે, આકાશના ઘુમટને ટકાવનાર છે, અગ્નિને ગરમી આપનાર છે, બીજોના બનાવનાર છે, અને પ્રાણીઓને જીવન આપનાર છે, વળી જે જ્ઞાનનો મહાસાગર છે, જે બુદ્ધિનો દાતા છે, જે સૌન્દર્યનો સ્વામી છે, જે બધી જાતના ઐશ્વર્યનો માલેક છે, જે દેવોનો દેવ છે, રિદ્ધિસિદ્ધિ જેની દાસીઓ છે, લક્ષ્મીજી જેના ચરણમાં લોટે છે, જે સર્વ વ્યાપક છે, જે સર્વ જાણનાર છે, જે જન્મ મરણ વિનાનો છે, જે આદિ અંત રહિત છે, અને જે સચ્ચિદાનંદ રૂપ છે તે પરમકૃપાળુ મહાન પરમાત્માની સેવા કરવાથી કેટલો બધો લાભ થશે? અને કેટલું બધું કલ્યાણ થશે? એ ખ્યાલ તો કરો! અરે જરા વિચાર તો કરો કે, એની નોકરી કરેલી કેમ વ્યર્થ જશે? ખાત્રી રાખો કે નહિજ જાય; કારણ કે એને ત્યાં શુ ખોટ છે? ભાઈઓ! એને ત્યાં કોઇપણ વસ્તુની ખોટજ નથી. આપણને આપણા સુખની જે જે વસ્તુઓ જોઈએ તે સર્વના તેની પાસે અખૂટ ભંડાર ભરેલા છે. માત્ર સાચી વસ્તુ સમજીને આપણે તેની સેવા કરતા નથી એ આપણી સેવાનીજ ખોટ છે. જો આપણે તેને અર્પણ થઇ જઇને જીંદગી ગાળીએ, આપણી જીંદગીનાં બધાં શુભ કર્મો તેને અર્થેજ કરીએ, તેનો મહિમા વધારવા માટે સદાય તેનાંજ ગુણગાન કરીએ, તેના આનંદ-

સ્વરૂપનું જગતમાં અલૌકિક જ્ઞાન ફેલાવવા માટે શાસ્ત્રના સાચા સિદ્ધાંતો સમજીને તે પ્રમાણે આપણે વર્તીએ, અને બીજાઓ એ પ્રમાણે વર્તે એવી તજવીજ કરીએ, તેનો સ્નેહ ફેલાવવા માટે આપણા ભાઈબંધો સાથે ઉદારતાથી વર્તી અપરાધીઓને માફી આપીએ, દુઃખીઓના દુખમાં ભાગ લઈએ, ગરીબોને રોજી અપાવીએ, લાચારોને મદદ કરીએ, બિમારોની સારવાર કરીએ, મુસાફરોને આશ્રય આપીએ, નિરાધારોની ખબર રાખીએ, ભવિષ્યની પ્રજાની ઉન્નતિ થાય તેવા રસ્તાઓ ખોલીએ, પ્રાણીઓને ભયમુક્ત કરી તેઓની અસલની સ્વતંત્રતા પાછી અપાવીએ, આત્માની આડે આવતાં આવરણો દૂર કરીએ, બાળકોમાં નવું જીવન મૂકીએ, સ્ત્રીઓમા સ્ત્રીપણુ લાવીએ, પુરૂષોમા પુરૂષાર્થ વધારીએ, જગતમા આબાદી વધે તેમ કરીએ, અને સર્વશક્તિમાન મહાન પ્રભુને અર્થે જીવો પોતાના સ્વાર્થનો ભોગ આપતા શીખે એવા ઉપાયો કરવા તેને મહાત્માઓ ઈશ્વરની સેવા કહે છે, અને જે એવી સેવા કરે છે તે સાચા ભક્તો કદી પણ ભૂખે મરવાના નથી, એમ કૃપાળુ પ્રભુએ આપણને આપણા પવિત્ર શાસ્ત્ર મારફત વચન આપેલું છે માટે ભાઈઓ ! આપણું પોતાનું તથા જગતનુ કલ્યાણ કરવું હોય, અને ઈશ્વરના વ્હાલા થઈ સ્વર્ગનાં સુખ ભોગવવા હોય તો વિશ્વાસ રાખીને દૃઢતાથી ઈશ્વરની સેવામા—નારાયણની નોકરીમાં—લાગ્યા રહો. નારાયણની નોકરીમાં લાગ્યા રહો.

૨૪.—તારો ધર્મ સારો છે એ વાત ખરી પણ એમાં તારૂં શું વળ્યું ? તારાં કર્મ કેવાં છે ? એતો જરા વિચારી જો.

એક માણસ હતો તેનો એવો સ્વભાવ હતો કે, જ્યા કાંઈ પોતાનું લાગતું વળગતું ન હોય ત્યા પણ ઘૂસી જવું, વાત વાતમાં માથું માર્યા કરવું, જેનું તેનું સાંભળી લેવું પણ કરવું કાઇ નહિ. પોતાની અંદરની ચાલચલગત સોનેરી ટોળીના જેવી, પણ બહારથી સારો દેખાવ કરીને ડાહી ડાહી વાતો કરવી, અને ભોળા લોકો પાસેથી દોઢીઆં કહડાવવા સારૂ તેઓને પોતાના

દાવપેચમાં લેવા સારૂ ફાંફાં માર્યા કરવાં, તથા પોતાની બડાઇ બતાવવા મરજી પડે તેમ ડફાંસ હાંક્યા કરવી, એ તેનું કામ હતું. એ માણસે પ્રસંગોપાત એક ઉપદેશક સાધુને કહ્યું કે, ભલે તમે બીજા બધા ધર્મોની વાતો કરો, પણ અમારા ધર્મ જેવો ઉંચો ધર્મ આખી દુનિયામાં બીજો કોઇ ન મળે. શું એના ઉત્તમ સિદ્ધાંતો ! એ તો અવધિજ. જો એમાંથી એકાદો સિદ્ધાંત પણ બરાબર રીતે પાળ્યો હોય તો બેડો પાર થઇ જાય. તમે બીજા મહાત્માઓનાં વખાણ કરો છો, પણ અમારો ધર્મ ચલાવનાર જે મૂળ પુરૂષ હતા તેની હકીકત તમે જાણો છો? એણે કેટલાં બધાં દુઃખ ભોગવ્યાં હતાં અને આખી પૃથ્વીમાં ફરી બધા ધર્મના પંડિતોને હરાવી કેવો મોટો દિગ્વિજય કર્યો હતો. એ તમે જાણો છો? એ જાણો તો અજબ થઈ જાઓ ભલા માણસ, વધારે વાત શું? એનો એવો પ્રતાપ છે કે હજી સુધી હજારો માણસોનો એને નામે ગુજારો ચાલ્યા કરે છે. મહારાજ! તમને અમારા ધર્મની પૂરી ખબર નથી, એટલે શું વાત કરીએ? બાકી જો સાચું કહું તો અમારા ગુરૂનો મંત્ર પણ બહુ ભારે, તુરતજ ચમત્કાર દેખાડે. પહેલાં હું એ વાત માનતો નહોતો, પણ હમણાં બે વરસ ઉપર એક બનાવ નજરે જોયો એટલે માનવું પડયું, આખી જીંદગી ચાલી જાય તોપણ ન થાય એવું મહા મુશ્કેલ કામ એ મંત્રના બળથી એક માણસે ત્રણ દિવસમાં કરી દીધું. એ હરદ્વારમાં મારા બાપના કાકાએ નજરે જોએલી વાત. ત્યારથી મને લાગ્યું કે, અમારા ધર્મ જેવો સારો ધર્મ દુનિયામાં બીજો એકે ન મળે.

એ સાંભળીને તે સાધુએ કહ્યું કે, એ બધી વાત સાચી, એ ધર્મ સો ટચના સોના જેવો, એના સિદ્ધાંતો રામબાણ જેવા, એ ગુરૂ ઈશ્વરી અવતાર જેવા, અને એ મંત્ર મુડદાંને જીવતા કરે તેવા, એમાં કોણ ના પાડે છે? પણ એમાં તારૂં શું વળ્યું? તારાં આચરણ એવાં કયાં છે? તારાં કર્મ તો જરા તપાસ? તારા ધર્મમાં કહ્યું છે કે, સાચું બોલ; પણ તું સ્હેજ વાતમાં નાહક કેટલું બધું જૂઠું બોલે છે? એ તો જરા વિચાર. તારા ધર્મમાં કહ્યું છે કે, વ્યભિચાર ન કર! પણ જ્યારે લાગ મળે ત્યારે રૂપાળી પારકી બાઇડીઓ સામે તારી આંખો કેમ

ફાટી રહે છે એ તો જરા જો! તારા ધર્મમાં કહ્યું છે કે ચોરી ન કર! પણ મનથી, વચનથી, ને કર્મથી તું દરરોજ નાની મોટી કેટલી બધી ચોરી કરે છે? એ તો જરા સમજ! તારા ધર્મમાં કહ્યું છે કે, હિંસા ન કર! પણ તારા સ્વાર્થ સારૂ તારાથી જાણ્યે અજાણ્યે સીધી અથવા આડકતરી રીતે નાની મોટી કેટલી બધી હિંસા થઈ જાય છે એ તો જરા તપાસ! તારા ધર્મમાં કહ્યું છે કે, પવિત્રતા રાખ! પણ તારૂં હૃદય કેવું મલિન છે? ને તેમાં કેટલા બધા વિકારો ભરેલા છે? એ તો જરા તપાસ! તારા ધર્મમા કહ્યું છે કે, ઇંદ્રિયોને વશ રાખ! પણ તારી ઇંદ્રિયો કેટલા બધા વિષયોમાં કેવી ગાંડીતૂર થઇ ગઈ છે ને તું કેવો ઇંદ્રિયોનો ગુલામ બન્યો છે? એ તો જરા જો! તારા ધર્મમાં કહ્યું છે કે, તારા બંધુઓને તારા આત્મા જેવા જાણ! પણ તું તેઓથી કેટલી બધી જુદાઈ રાખે છે? તું તેઓથી કેવો અભડાઇ જાય છે? ને લાગમાં આવે તો તું તેના કેવા બાર વગાડી દે છે? એ તો જરા વિચાર! તારા ધર્મમા કહ્યું છે કે, તારા દુશ્મનોને માફ કર! પણ તું હજી તારા સગાંવ્હાલાઓ સાથેનાં વેર પણ ભૂલી શકયો નથી, એ સામે તો જરા જો! તારા ધર્મમા કહ્યું છે કે, એક ઈશ્વર વિના બીજા કોઈથી ડર માં! પણ તું તારા પડછાયાથી ડરે છે, ભૂતપ્રેતના નામથી ડરે છે, અંધારાથી ડરેછે, અને ડેડકી કે કસારીથી પણ ડરે છે, પણ કાળના પણ કાળ, ને ભયના પણ ભય, મહાન પ્રભુથી ડરતો નથી, એ તો જરા વિચાર! તારા ધર્મમાં કહ્યું છે કે, તારા અંત.કરણના હુકમ પ્રમાણે ચાલ! પણ આજ દિવસ સુધી તે કદિ પણ તારા અંતઃકરણ સામે જોયું છે? કદિ પણ ઉંડા ઉતરીને તેની અંદરનો અવાજ સાંભળ્યો છે? અને આખી જીંદગીમાં માત્ર એક વખત પણ તેના કહ્યા પ્રમાણે તું ચાલ્યો છે? કહે કે નહિ. ત્યારે તારો ધર્મ તને શુ કામનો? તારા ધર્મમા કહ્યું છે કે, ગરીબોને દાન આપ! તું જો કે તારા ખીસામાં દોઢીઆ છે, તારી પેટીમાં રૂપીઆ છે, થોડા વખતમાં બીજા પૈસા મળવાની તારા મનમાં આશા છે, અને તારૂં અંતઃ-કરણ કહે છે કે, બ્હી માં! પ્રભુને અર્થે ગરીબોને આપ, પ્રભુ તને વિસારી નહિ મૂકે. એ પછી તું ખરેખરા લાચારોને જુએ છે, અને તેઓ તારા બારણામાં આવી પોતાની કંગાલીઅત બતાવી

તારી દયા માગે છે, પણ તું તેઓને કેવાં હડધૂત કરીને-કેવાં નિરાશ કરીને-પાછાં કાઢે છે? એ તો જરા વિચાર! તારા ધર્મમાં કહ્યું છે કે, ધર્મશાસ્ત્રનો અભ્યાસ કર! તને જીભેથી ધર્મની વાતો કરતાં તો બહુ આવડે છે પણ મને કહે કે, તેં તો નહિજ પણ તારી સાત પેઢીમાથી કોઇએ શાસ્ત્રનો અભ્યાસ કર્યો છે? તારા ધર્મમાં કહ્યું છે કે, દીનતા રાખ! પણ દીનતા એટલે શુ? એ સમજવાની તેં કોઈ દિવસ તસ્દી લીધી છે? અભિમાન વિના તું બીજુ કાઈ સમજ્યો છે? તારા ધર્મમા કહ્યુ છે કે, ઈશ્વર ઉપર વિશ્વાસ રાખ! ને ભગવદાશ્રયનું બળ રાખ, પણ તારા અંતર ઉપર હાથ મૂકીને કહે કે તારામા વિશ્વાસનો છાટો પણ છે? તારા ધર્મમાં કહ્યુ છે કે, તારી ઈચ્છા તજી દે ને ભગવદીચ્છાને આધીન થા. પણ કોઇ દિવસ તેં એ ધર્મ પાળ્યો છે? તારા ધર્મમા કહ્યું છે કે, ઈશ્વરનો ઉપકાર માન! પણ ઉપકાર માનવો તો બાજુએ રહ્યો, ને તેને બદલે પ્રભુએ મને છોકરાં ન આપ્યાં, પ્રભુએ મને બહુ ધન ન આપ્યું, પ્રભુએ મને મોટો અધિકાર ન આપ્યો, એમ ઉલટો પ્રભુની સામે તું ફરીયાદ કરે છે, એ તો જરા વિચાર! તારા ધર્મમાં કહ્યું છે કે, ગુરૂની સેવા કર! પણ તેં તારા ગુરૂની આજ દિવસ સુધીમાં કેટલીક સેવા કરી? એ તો જરા વિચાર! તારા ધર્મમાં કહ્યું છે કે, પરાયા દોષ ન જો! બીજાઓની નિંદા ન કર! પણ તું દરરોજ કેટલી બધી નિંદા કરે છે? એ તો જરા વિચાર. તારા ધર્મમાં કહ્યુ છે કે, બધાં કર્મો પ્રભુ પ્રીત્યર્થે કર, બધા કર્મો ઈશ્વરને અર્પણ કર. પણ તું કોઈ દિવસ અર્પણ વિધિમા સમજ્યો છે? કે ઈશ્વર અગીકાર કરે તેવી રીતે આજ સુધીમા તેં એકે કર્મ ઈશ્વરને અર્પણ કર્યુ છે કે? કહે કે નહિ. અને તેમ છતાં બડાઇની વાતો કરવી કે મારો ધર્મ બહુ ઉંચો! પણ એ ઉંચો ધર્મ તને શું કામનો? એથી તારૂં કલ્યાણ થાય એમ કયા છે? તારા ધર્મમાં કહ્યું છે કે, આત્માને પ્રસન્ન રાખો! સદા આનદી રહો! ભગવદી જનોને દુ:ખ હોય નહિ! અને જે દુ:ખી રહે તેને ભક્ત સમજવા નહિ. હવે જરા જો કે તારો આત્મા પ્રસન્ન છે? તારા હ્રદયમાં કેટલી જાતની હોળીઓ બળે છે ને તારૂં મન કેટલાં બધાં દુ:ખોથી કેટલું બધું તરફડી રહ્યું છે? એ તો જરા

વિચાર! અને તારા ધર્મમાં કહ્યું છે કે, સર્વ ધર્મો છોડીને સર્વ ભાવથી ઈશ્વરને શરણે જા! એમાંજ મન રાખ! એનોજ ભક્ત થા! એને અર્થેજ કર્મો કર! એને નમસ્કાર કર! અને તનથી, મનથી, ધનથી, વચનથી તથા કર્મથી તેની ભક્તિ કરી આત્મા વડે પરમાત્માને પકડ! હવે બોલ, એમાંથી તું શું કરે છે?

તું કહે છે ને અમે સમજીએ છીએ તે કરતાં પણ તારો ધર્મ લાખો ગણો સારો છે પણ એમાં તારૂં શું વળ્યું? તું પોતે ક્યાં સારો છે? તારો ધર્મ ઘણો સારો છે, પણ તારાં કર્મ કયા સારા છે? કોઇકના ધર્મનું શું જોર બતાવે છે? જો સાચો હોય તો સારાં કર્મ કરી બતાવ. તું કહે છે કે એ મારો ધર્મ, પણ એ તારો ધર્મજ કયા છે? જે પાળે તેનો ધર્મ! તું પાળતો નથી તે ધર્મ તારો શેનો? જે વસ્તુના આપણે માલિક ન હોઇએ, જે વસ્તુ આપણા ઉપયોગમાં ન આવતી હોય, જે વસ્તુ આપણી પાસે ન હોય, અને જે વસ્તુથી આપણને કાંઇ લાભ ન થતો હોય તે વસ્તુ આપણી કેમ કહેવાય? અને કદિ લોકાચાર પ્રમાણે કહીએ કે, એ વસ્તુ અમારી છે, તોપણ તેથી ફાયદો શું? એમ તો હું કહું કે, મ્હેસુરની સોનાની ખાણો મારી છે, તેથી તે કાંઇ મારી થઇ જાય? મ્હેસુરમાં સોનાની ખાણો છે એ વાત સાચી, અને તે આપણને જોઈતી હોય તો મળી પણ શકે એમાં પણ કાંઈ શક નહિ, પણ પ્રથમ સોનાની ખાણ મેળવવા માટે જે કાયદાઓ હોય તે પાળવા જોઇએ એની કીંમત આપવી જોઇએ, અને રાજાનો પરવાનો મેળવવો જોઇએ એ પછી તે ખાણો આપણી થઈ શકે, એવું કાંઈ પણ કર્યા વિના માત્ર મ્હોડેથી બોલી દઈએ કે, એ સોનાની ખાણ અમારી છે; તેમાં કાંઈ વળે નહિ. એમ કહેવું એ તો નાલાયકીજ ગણાય. તેમજ બચ્ચા, યાદ રાખજે કે, તું કહે છે તે ધર્મ ઘણોજ સારો છે, પણ જેમ મ્હેસુરની સોનાની ખાણ અહીંથી સેકડો ગાઉ દૂર છે તેમ એ ધર્મ તારાથી હજી બહુ દૂર છે; એટલુંજ નહિ પણ જેમ કાયદા પાળ્યા વિના, કીંમત આપ્યા વિના, અને રાજ્યનો પરવાનો મેળવ્યા વિના, સોનાની ખાણ આપણી થઈ શકે નહિ, તેમ

પ્રભુના હુકમો પાળ્યા વિના, ભલમનસાઈ રૂપી કીંમત આપ્યા વિના, અને ઈશ્વરી જ્ઞાનરૂપી પરવાનો મેળવ્યા વિના ધર્મ પણ કોઈનો થઇ શકે નહિ; માટે આજથી ખુલ્લી રીતે સમજી લે કે, જે ધર્મ તું પાળતો નથી તે ધર્મ તારો નથી. અને જે ધર્મ ત્હારો નથી તે ધર્મ ગમે તેવો સારો હોય તોપણ તે તને નહિ તારે. કારણ કે પાળ્યા વિનાના ધર્મથી કોઈનું કલ્યાણ થયું નથી, અંતરમાં ઉતર્યા વિનાના ધર્મથી કોઇનો આરો આવ્યો નથી, અને ધર્મને આપણો કરી લીધા વિના આપણે પ્રભુના થઇ શકતા નથી. માટે ભાઇ ! મારો ધર્મ બહુ સારો છે, એમ માનીને ફોગટનો મનમાં પુલાયા કર મા, પણ તારાં કર્મ કેવાં છે, એ સામે જોતાં શીખ. જો એ જોઈશ તો તને એમ લાગશે કે, પ્રભુ ! દયા કરો ! દયા કરો ! દયા કરો ! અને જ્યારે અંતરમાથી એમ લાગશે ત્યારેજ સાચો ધર્મ સમજાશે. એ વિના અમારો ધર્મ બહુ સારો; એમ કહેવાથી કાઇ વળવાનું નથી. માટે સત્ય ઈશ્વરી ધર્મ પાળવા સારૂ રૂડાં કર્મ થાય તેમ કરો.

૨૫–મ્હોટો દિવસ કયો ? સારૂં સારૂં ખવાય પીવાય, ને મોજશોખ થાય તે કે ઇશ્વરનું ભજન થાય ને ભલાં કામો થાય તે ?

વરસમાં કેટલાક દિવસોને અસલના મહા પુરૂષોએ ઉત્સવના દિવસો માનેલા છે, જેમકે દીવાળી, હોળી, રામનવમી, બળેવ, શીળી સાતમ, જન્માષ્ટમી, ગણેશચોથ, મકરસંક્રાંત, વસંતપંચમી વિગેરે. કારણ કે મહા આનંદસ્વરૂપ અખંડ આનંદસ્વરૂપ, પૂર્ણ આનંદસ્વરૂપ ઇશ્વરમાંથી જીવ થએલા છે; જીવ ઇશ્વરનો અંશ છે, અને જીવમાં ઈશ્વરની સત્તા વ્યાપેલી છે, તેથી આખી દુનિયાનાં બધી જાતના ધર્મશાસ્ત્રોમાં કહ્યું છે કે, સૃષ્ટિકર્તા ઈશ્વર છે. પાલનકર્તા ઈશ્વર છે, અને જીવોને જીવન આપનાર સર્વશક્તિમાન મહાન ઈશ્વર છે. આમ હોવાથી સ્વાભાવિક રીતેજ જીવોને પોતાના અસલ આનંદ સ્વરૂપ તરફ જવાની ઈચ્છા થાય છે, તેની એ ઈચ્છાને રસ્તો આપવા સારૂ મહાત્માઓએ બધાં વરસોમાં કેટલાક દિવસો આનંદના નિમેલા છે, એ દિવસોને આપણે તેહવારના દિવસો, ઓચ્છવના દિવસો,

મોટા દિવસો, અને ધર્મના દિવસો કહીએ છીએ, કારણ કે તે આનંદના દિવસો છે, એટલે કે આત્માનું અસલ સ્વરૂપ જે આનંદ છે તે આનંદની યાદી આપનારા એ દિવસો છે, તે આનંદનું આત્માને ફરીથી દર્શન કરાવનારા એ દિવસો છે, અને એ અસલ સ્વરૂપનો રસ્તો દેખાડનારા એ દિવસો છે, માટે તેને ધર્મના દિવસો અથવા મોટા દિવસો કહેવામા આવે છે

ભાઈઓ ! જે ખાસ આનંદના દિવસો છે, જે દિવસોએ અસલના આપણા પૂર્વજોએ બહુ મોટાં કામો કરેલા છે, જે દિવસોને પવિત્ર ધર્મશાસ્ત્રોએ ઉત્તમ માનેલા છે, જે દિવસોમાં મહાત્માઓની ભલી અસરનો ખાસ મેસ્મેરીઝમ ભરેલો છે, અને જે દિવસોએ ઋતુઓના ફેરફાર, સૃષ્ટિસૌન્દર્યના ચમત્કાર, તથા દુનિયાદારીની રીત પ્રમાણેની માણસોને ઘણી જાતની વ્યાવહારિક સગવડતા હોય છે, એટલુજ નહિ પણ જે દિવસોએ આવા બધા સંજોગો ભેળા થવાથી કુદરતી રીતે બધાં માણસોની આતર વૃત્તિઓ જાગેલી હોય છે,-તે પવિત્ર ધર્મના દિવસો આપણે કેવી રીતે ઉજવવા જોઈએ ? તે મોટા દિવસનો લાભ આપણે કેવી રીતે લેવો જોઇએ ? અને તે આનંદના દિવસોએ આપણા આત્માને કઇ જાતનો આનંદ આપવો જોઈએ ? એનો જરા વિચાર તો કરો ! એ દિવસોએ માત્ર લાડવા લાવશી ખાઇએ તેથી શુ આપણા આત્માને ખરો આનંદ થઇ જશે કે ? બાસુદીપૂરી, દૂધપાક પૂરી, પૂરણપોળી, માલપુવા કે મોહનથાળ ઉડાવીએ તેથી આપણો આત્મા રાજી થઇ જશે કે ? વ્યાવહારિક રીત પ્રમાણે લોક લાજે દીકરી જમાઇને, બ્હેન બનેવીને કે ભાણેજ ભત્રીજાને જમાડીએ, તેથી આત્માને તેના અસલ સ્વરૂપનો આનંદ મળશે કે ? અને દીવાળીને દિવસે ઝાઝા ઝાઝા દીવા કરી ફટાકડા ફોડીએ, હોળીને દીવસે ફળીયામાં મોટું ભડકું કરી રંગ ઉડાડીએ, મકરસંક્રાતિને દિવસે કાળી દોણીનાં દાન આપીએ, જન્માષ્ટમીના ઉપવાસ કરી મોજશોખમાં ઉજાગરા કરીએ, બચ્ચાં બાળાના ખેલની માફક છોકરાઓ ઠાકોરજી માડે છે તેમ ગણેશ ચોથને દિવસે ગણપતિ બેસાડીએ, રામનોમને દિવસે ઘણી જાતનાં ખૂબ ફરાળ કરીને રામલીલાનું ફારસ જોઇએ, શીળી સાતમને દિવસે ટાઢું ખાઈએ, અને બળે-

વને દહાડે ટાઢા પાણીએ નાહી જુની જનોઈ તોડીને નવી જનોઈ પેહેરી આવીએ, એજ આપણા આત્માનો આનદ કે? એજ આપણા ઉત્સવોની ખુબી કે? એજ શાસ્ત્રનો હેતુ કે? એજ મહાત્માઓનો ઉપદેશ કે? અને એટલામાજ મોટા દિવસોની મોટાઇ, આનંદના દિવસોનો આનંદ, અને ધર્મના દિવસોનો ધર્મ આવી ગયો કે? નહિ, ભાઇઓ! એમ નહિ થાય. મોટા દિવસોએ આનંદ મેળવવા સારૂ આપણે લાડવા લાવશી ખાઇએ, ફટાકડા ફોડીએ, રંગ ઉડાડીએ, છપન જાતનાં ફરાળ કરીને ભૂખ્યા રહેવાનું માન ખાટીએ, અને દોઢીયાની છ મળે તેવી માટીની કાળી માટલીનાં કે ધાણીનાં દાન કરીએ એથી કાઇ આત્માને તેના અસલ સ્વરૂપનો આનદ મળે નહિ, અને એથી ધર્મના મોટા દિવસો માટે શાસ્ત્રના જે હેતુઓ છે તે કાંઇ પાર પડે નહિ. કારણ કે ખાવા પીવાના ને રંગ રાગનાં જે સુખ છે તે સુખ ઈંદ્રિયોનાં છે, અને યાદ રાખજો કે, ઇંદ્રિયોથી મન જુદુ છે ને શ્રેષ્ઠ છે, મનથી બુદ્ધિ જુદી છે ને શ્રેષ્ઠ છે, અને બુદ્ધિથી આત્મા જુદો છે ને શ્રેષ્ઠ છે, માટે ખાવું, પીવું, ગાવું, અજાવવું, નાચવું, કૂદવું વિગેરે વિષયોના સંગથી ઇંદ્રિયોને જે સુખ થાય છે તે સુખ કાઇ આત્માનું નથી, કારણ કે આત્મા તો એથી ઘણોજ દૂર છે. એટલુંજ નહિ પણ ખાવું પીવું એ દેહના ધર્મ છે. એ અન્નમય કોશનુ કામ છે, અને જ્ઞાનીઓ કહે છે કે, અન્નમય કોશની ઉપર પ્રાણમય કોશ છે, તેની ઉપર મનોમય કોશ છે, તેની ઉપર વિજ્ઞાનમય કોશ છે, તેની ઉપર આનદમય કોશ છે, અને એ પાચે પડદાની બહાર આત્મા છે, માટે ખાવા પીવાના બહારના ઉપલક ક્ષણિક આનંદથી આત્માને આનંદ થઇ શકે નહિ. કારણ કે આત્મા તો વિકાર વિનાનો છે, અજર છે, અમર છે, અને ખાધા પીધા વિના જીવી શકે તેવો છે, તેને લાડવા લાવશી ખાવાથી કેવી રીતે આનંદ થઇ શકે? નજ થાય. અને જ્યારે તેને આનંદ ન થાય ત્યારે પછી આપણા આનંદના દિવસો શું કામના? ત્યારે પછી આપણા મોટા દિવસોની મોટાઈ શું કામની? અને જ્યારે એમ થાય ત્યારે પછી ધર્મના દિવસોની બલિહારિ શું? માટે ભાઇઓ! યાદ રાખજો કેઃ—

જે ઉત્સવના દિવસો છે તે આપણા આત્માને તેના અસલ સ્વરૂપનો આનંદ આપવાના દિવસો છે. અને આત્મા જ્યારે પરમાત્મામય થઇ સ્વાભાવિક ખેંચાણથીજ પરમાત્મા તરફ ખેંચાય ત્યારે પરમાત્મા સાથેના જોડાણથી પરમાત્માના આનંદનો પ્રવાહ આત્મામાં આવે છે, ત્યારેજ આત્માને ખરો આનંદ થાય છે. એ શિવાયના બહારના ઈંદ્રિયોના જે આનંદ છે તેથી કાંઇ આત્માને આનંદ થતો નથી માટે કદી બીજા દિવસોએ ન બને તો રહ્યું, પણ ધર્મના ને આનંદના દિવસોએ તો આત્માને જરૂર તેનો આનંદ આપવો જોઇએ જો આપણાથી એટલું બને તોપણ ઘણું છે કારણ કે જો એ દિવસોએ આનંદ આપી શકાય તો એવા સાચા આનંદની અસર ઘણા દિવસ સુધી પહોંચે છે. એટલામાં બીજો તેહવાર આવી પહોંચે છે. તેથી તેને પાછો નવો આનંદ મળે છે એમ કરતાં કરતાં ધીરે ધીરે જીંદગી સુધરતી જાય છે અને આત્માનો આનંદ વધતો જાય છે. કારણ કે જેમ પહાડ ઉપર ચ્હડતા થાકી જઇએ ત્યારે આરામ લઇને ફરીથી તાજા બનવા માટે વચમા વચમા વિસામા આવે છે, તેમ વ્યવહારની જજાળોથી કંટાળી ગયા હોય ત્યારે વિસામો લઇને ફરીથી તાજા બનવા માટે થોડા થોડા દિવસને અંતરે તેહવારો આવે છે જેમ રેલવેને ચાલુ રાખવા માટે થોડે થોડે અંતરે એન્જીનમા પાણી લેવાનાં સાધનો હોય છે, અને જેમ તારને ચાલુ રાખવા માટે વચમાં વચમાં બેટરીઓનું જોડાણ હોય છે, તેમ આપણી જીંદગીને આનંદમય રાખવા સારૂ થોડા થોડા દિવસોને અંતરે ધર્મના દિવસો નિર્માણ કરેલા છે. માટે એ મોટા દિવસોએ આપણા આત્માને તેનો સાચો આનંદ મળે એમ કરવું જોઇએ. જો એમ ન કરીએ તો વચમાં પાણી ન મળવાથી જેમ ટ્રેન અટકી પડે છે, અને કોઇ બેટરી ખાલી થઈ ગઈ હોય તો તાર ઢીલો પડી જાય છે તેમ ઉત્સવના દિવસોએ જો આત્માને પરમાત્માનો આનંદ ન મળે તો જીંદગી કંટાળા ભરેલી અને દુઃખ રૂપ થઇ પડે છે. માટે ભાઇઓ ! ઉત્સવના મહા આનંદના દિવસો પવિત્ર ધર્મના દિવસો છોકરવાદીપણામાં ધીંગા મસ્તીમાં, ઢોંગ સોંગમાં, વાસના વધારવામાં, અને ખાસ વિષયોના ગુલામ બનવામાંજ ન ચાલ્યા જાય એ સંભાળજો.

અને એવા ઉત્તમ દિવસોએ આત્માને તેનો અસલ સ્વરૂપનો આનંદ આપવા સારૂ કાંઈ દાન ધર્મ થાય કે કોઈ લાચારને કાંઇ મદદ કરાય, કોઇ દુ:ખીને દિલાસો અપાય, કોઇ અજ્ઞાનીને જ્ઞાન અપાય, કોઈ ઝુકેલાને ટેકો અપાય, કોઇ પડેલાને ઉઠાડાય, કોઈ દબાઇ ગયેલાને બહાર ખેંચી કહડાય, કોઇ છુપાઈ રહેલાને જાહેરમાં લવાય, કોઇ સાચવી રાખવા જેવી વસ્તુનો જીર્ણોદ્ધાર થાય, અને આપણો પોતાનો આત્મા તૃપ્ત થાય તથા બીજાઓના આત્માને સંતોષ આપી પરમાત્મામય બનાવી શકાય એમ કરજો એમ થાય એનુંજ નામ મોટા દિવસ છે એનુંજ નામ ધર્મના દિવસ છે અને એનુજ નામ ઉત્સવના દિવસો છે માત્ર સારૂં સારૂં ખાવુ એજ કાંઈ મ્હોટા દિવસની મોટાઇ નથી, કે એમાજ કાંઇ આપણી સાર્થકતા નથી. માટે ભાઈઓ ! જો ધર્મના પવિત્ર દિવસોની સાર્થકતા કરવી હોય તો આત્માને પરમાત્મામય કરો ! આત્માને પરમાત્મામય કરો !

૨૬-ભયંકર ભૂલો.

એક ડાકતરે પોતાના કમ્પાઉન્ડરને બે ચીઠી આપી, તેમાં લખ્યુ હતુ કે, કાકુ શેઠને ઝાડો બંધ થાય તે ગોળી આપજો અને રામાને જુલાબ આવે તેવી ગોળી આપજો, પણ તેમાં કમ્પાઉન્ડરે એવી ભૂલ કરી કે, જેને જુલાબની જરૂર હતી તેને ઝાડો બંધ કરવાની દવા આપી દીધી, અને જેનો ઝાડો બંધ કરવાની જરૂર હતી તેને જુલાબ આપી દીધો કમ્પાઉન્ડરને પૂછયું કે આ શું ? ત્યારે તેણે કહ્યું કે, સાહેબ, મ્હારી ભૂલ થઇ ગઈ. આ કેવી મોટી ભૂલ ? આવી ભૂલથી એ માણસોના કેવા હાલ થયા હશે એ તો વિચારો ! આવી ભૂલ કાંઇ માફ થાય કે ? ભાઇઓ ! આપણે પણ આવીજ મોટી ભૂલ કરીએ છીએ, જે મૂકી દેવાની ચીજો છે તેને પકડી રાખીએ છીએ, અને જે પકડવાની ચીજો છે તેને મૂકી દઇએ છીએ, આનું પરિણામ શું થશે ? એ તો વિચારો !

કોઇ એક માણુસ પોતાને ગામ જતો હતો તેની સાથે

બીજા એક માણસે પોતાના સગાને કહેવરાવ્યું કે, તમારો બાપ મરકીથી મુબઇમાં મરી ગયો છે, તેનું બારમું અમાસ ને આતવારને દિવસે આવશે માટે ક્રિયા કરજો. એ ગામડામાં કાંઇ તાર કે ટપાલખાતું નહોતું માટે ગામડાની જુની રીતિ પ્રમાણે એક ખેડૂતે એમ સંદેશો કહેવરાવ્યો હતો. એ પછી પંદર વીસ દિવસ વીત્યા બાદ પેલા માણસે એ સદેશો કહ્યો, ત્યારે તે સાભળીને તે માણસે કહ્યું કે એ તારીખ તો ગઈ, આજે હવે રહી રહીને શુ કહો છો? ત્યારે તે સદેશો લાવનારે કહ્યું કે, મને કાઇ ધ્યાન રહ્યુ નહિ, હુંતો ભૂલી ગયો. ભાઇઓ! આ કેવી મોટી ભૂલ? બાપનું બારમુ કાઈ પાછું આવે કે? સરામણાનો દિવસ ગયો એ તેને કેવુ વસમુ લાગ્યું હશે? પણ અફસોસ કે આ કરતા પણ આપણે મોટી ભૂલો કરીએ છીએ. ઉત્તમ મનુષ્ય અવતાર, રૂડો ધર્મ અને અનુકૂળ સાધનો મળ્યા છતાં પણ તે બધું આપનાર સર્વશક્તિમાન મહાન પ્રભુની ભક્તિ કરવાને બદલે પેલા કમ્પાઉન્ડરની પેઠે એકનું બીજુંજ કરી બેશીએ છીએ, અને પેલા ભૂલકણા માણસની પેઠે વખત ગયા પછી ચેતીએ છીએ, પણ એ શુ કામનું? બાજી હારી ગયા પછી ભૂલની ખબર પડે એ શુ કામનું? એટલે કે જીદગી ગુમાવી નાખ્યા પછી જ્યારે કાઇ બની શકે નહિ ત્યારે મરતી વખત પસ્તાવો થાય એ શુ કામનુ? માટે એવી ભયકર ભૂલ ન થાય એ સભાળજો.

૨૭—આપણે આપણા મનને રોકી શકતા નથી તેથીજ મોટા મોટા લાભો ગુમાવી નાંખીએ છીએ, જો મનની એકાગ્રતા કરી શકીએ તો સ્વર્ગ અને પ્રભુને મેળવતાં જરાએ વાર લાગે તેમ નથી.

એક સાધુ મહાત્મા ઘોડેસ્વાર થઈને પાસેના ગામમા જતા હતા, એ વખતે એક માણુસ તેને રસ્તામા મળ્યો. તે સાધુની સાથે સાથે ચાલવા લાગ્યો. એ પછી વાતચીત થતાં તે માણસે ઘોડેસ્વાર સાધુને કહ્યું કે, મહારાજ! આ ઘોડો તો બહુ સારો

છે. શું એની કીંમત છે? સાધુએ કહ્યું, તમને આ ઘોડો બહુ ગમે છે? પેલા માણુસે કહ્યું, કે, હા. મારી તો એમ ઇચ્છા થાય છે કે, જો તમારી વેચવાની મરજી હોય અને કીંમતમાં કાંઇ ફાયદો કરી આપો તો એ ઘોડો હું વેચાતો લઈ લઉં. એ સાંભળી મહારાજે કહ્યું, આ સામે પહાડ ઉપર ગામ દેખાય છે ત્યાં પહોચું એટલે મારે તો આ ઘોડો કોઈ સારા માણુસને મફત આપી દેવો છે. જો તમારી મરજી હોય તો ચાલો મારી સાથે, તમને આપી દઈશ. આ સાંભળીને પેલા માણુસને બહુ અજાયબી લાગી, તેથી તે બોલી ઊઠયો કે, ઓહો ! આવો સરસ ઘોડો તદ્દન મફત? એવાં મારાં નશિબ કયાથી? હેં મહારાજ ! આ વાત સાચી છે કે મશ્કરી છે? મહારાજે કહ્યું, બેટા! સાધુઓને કાંઈ મશ્કરી શોભે? એ તદ્દન સાચી વાત છે. કારણ કે મને ધારેલે મુકામે પહોચવાનું કામ છે, એ પછી કાંઈ ઘોડાની જરૂર નથી. ત્યારે હું શા માટે એ ઉપાધિ રાખી મૂકું? જે એ ઘોડાનો લાભ લઈ શકે તેવા કોઈ લાયક માણુસને આપી દઉં તોજ સારૂં, પણ કોને આપવો? તેના વિચારમાં હું હતો એટલામાં તમે મળ્યા, ને તમને આ ઘોડો બહુ ગમે છે માટે તે તમનેજ આપી દઈશ એ સાભળી તે માણુસે કહ્યું, વાહરે વાહ મહારાજ! ધન્ય છે તમારી ઉદારતાને. સાધુઓ તો એવાજ નિઃસ્પૃહી જોઇએ. હેં મહારાજ ! પણ એ ગામમાં પહોંચશો કે તુરતજ તદ્દન મફત આપી દેશો?

મહારાજે કહ્યુ એમાં શક શુ? મને કીમતની કાંઇ જરૂર નથી. માત્ર એટલીજ સરત કે, જો તમોને આ ઘોડો જોઈતો હોય તો હું સાભળું તેવી રીતે રામ રામ રામ રામ રામ રામ રામ રામ રામ એમ બોલતે બોલતે મારી સાથે ચાલવું. એ ગામ હવે માત્ર અહીંથી અઢી ગાઉ દૂર છે. ત્યાં સુધી જો એમ બોલતા બોલતા આવો તો ઘોડો આપી દઉં. પણ જો એટલા વખતમાં બીજું કંઈ પણ બોલો તો ન આપું. એ સાંભળી તે માણુસે કહ્યુ કે, માબાપ, જો આવો સરસ ઘોડો આપી દેતા હો તો અઢી ગાઉને બદલે પચીસ ગાઉ સુધી રામ રામ બોલ્યા કરૂં. હું તો જાણું કોણુ જાણે શું ની શું શરત હશે? રામ રામ બોલવામાં કયાં મેહેનત પડે છે? એમાં મોટી વાત શું? મહા-

રાજે કહ્યું; જો એ સરત પાળી શકો તો આ પાણીદાર ઘોડો તમારોજ છે.

એ પછી રામ રામ બોલતે બોલતે તે માણુસ થોડેક દૂર સુધી મહારાજની સાથે ચાલ્યો. એટલામાં તેને વિચાર આવવા લાગ્યા કે, આજે શુકન બહુ સારા થયા' હતા, એટલે કામ થઇ ગયું. બસો રૂપીયાનો ઘોડો મફત મળી જશે. સાધુ છે તો ભલો નહિ તો કાઈ તુરત એમ ઘોડો આપી દે નહિ. હવે એને બાંધવાનું હું કયા કરીશ? ફળીયામાં બાંધુ કે ઓશરીમાં ખીલો ઠોકું? ઓશરીમાં બાંધુ, પણ ઘોડો છે પાણીદાર, એટલે છોકરાંઓને લાત મારી દેશે તો? મહારાજ ઘોડો આપશે પણ સામાન નહિ આપે તો વળી પાંચ દસ રૂપીયાનું ખરચ કરવુ પડશે, કારણ કે સારા સામાન વિના કાંઈ એવો મોટો ઘોડો શોભે? એ બધુ તો ઠીક, પણ મહારાજ લગામ નહિ આપે તો આવા તેજ ઘોડાને હું ઘેર કેવી રીતે લઈ જઈશ? માટે અગાઉ થીજ કાઈ લગામની તજવીજ કરૂં. મ્હોડેથી રામ રામ ને મનમાં આવી જાતના વિચારો થતાં તેનાથી રહી શકાયું નહિ તેથી આશરે એક ગાઉ ચાલ્યો હશે એટલામાં વિચારોના ઉભરાથી તે બોલી ઊઠયો કે, મહારાજ! ઘોઠાની સાથે લગામ આપશો કે નહિ? જો લગામ ન આપો તો હું હમણાં બીજી કાઈ તજવીજ કરી લઉ ત્યારે મહારાજે કહ્યું કે, શરતમાં હારી ગયો, માટે હવે તને ઘોડો નહિ મળે. એ સાંભળી તે માણુસ બહુ નિરાશ થયો અને પોતાની ભૂલ માટે પસ્તાવો કરવા લાગ્યો.

ભાઇઓ! આવીજ રીતે એ માણુસની પેઠેજ આપણે પણ જરાએ મનને રોકી શકતા નથી તેથી ઘણાએ મોટા લાભો ખોઇ બેસીએ છીએ. તનદુરસ્તી, સમૃદ્ધિ, કુટુંબ સુખ, લાંબુ આયુષ્ય અને જ્ઞાન મેળવવાની ઉત્તમ તકો વગેરે દુનિયાદારીનાં સુખો, તથા સ્વર્ગ અને પરમાત્માને આપણે આપણા મનની નબળાઇથી ગુમાવી નાંખીએ છીએ. રામ રામ બોલવા માટે એ માણુસને તો તે સાધુ માત્ર એક ઘોડોજ આપતો હતો, પણ આપણાં પવિત્ર શાસ્ત્રો મારફત પ્રભુ આપણુને કહે છે કે, જો તમે મારૂં સ્મરણુ કરો અને મારામાં તન્મય થાઓ તો બધી

રીતે તમારૂં કલ્યાણ થાય તેમ હું કરીશ, હું તમોને પાપની માફી આપીશ, અંતરની શાંતિ આપીશ, સાચું જ્ઞાન આપીશ, મહાન બળ આપીશ, અખૂટ સમૃદ્ધિ આપીશ, અનંતકાળનું જીવન આપીશ, સ્વર્ગનુ રાજ્ય આપીશ, અને છેવટ હું પોતે તમારો થઇને રહીશ. પણ એ બધું કયારે ? કે જ્યારે તમે મારામાં તન્મય થાઓ ત્યારે. એવી તન્મયતા એકાગ્રતાથી થાય છે, માટે જો સાચું સુખ જોઇતું હોય તો જેમ બને તેમ વિષયોમાંથી મનને ખેંચીને પ્રભુમા એકાગ્ર કરવાની કોશિશ કરો.

૨૮–ભલા થાઓ અને ભલું કરો, એજ ધર્મનો સાર છે.

એક શ્રીમંત જીજ્ઞાસુએ કોઈ મહાત્માને પૂછયું કે, મહારાજ ! અમારાથી પાળી શકાય એવો કાઇ ટુંકો ધર્મ બતાવો કારણ કે આજના વખતની અમારી ઉપાધિ તો તમે જાણો છો. એક તરફથી માળાઓ માટે મ્યુનીસીપાલીટીની નોટીસો, ગાડી ઘોડાની પંચાતો, વેપારી બજારની ઉથલપાથલો, દુનિયામાં મોટા કહેવરાવવા માટે ખેતાબો મેળવવાની ખુશામતો, શેર, નોટ, હુંડી, રૂ ને અફીણુના હાંજા ગગડાવી નાંખનારા ઘડી ઘડીના તારો, પૈસાને લીધે કુટુંબમાં ઉઠતા કલેશો, વખતો વખત આવી પડતા કોર્ટોના કેસો, વ્યાજના, ભાડાંના ને કોઇકના વારસા પચાવી પાડવાના લોભો, વખતસર મોટી રકમોની હુંડીઓ ભરવા માટે કરવી જોઈતી ઉથલપાથલો, ઘાટી ઘોડાવાળાની અડચણો, શ્રીમંતાઇને લીધે આવી પડતા ઘણી જાતના સ્પેશિયલ રોગો, કડક મિજાજને લીધે ઉકળી ગયેલાં લોહી, મોજશોખ માટે બહાર ગામ રખડવાની સગવડો, ખુશામતીઆઓનાં માનપાન, દોસ્તોની નાચ પાર્ટીઓ, નવી નવી જાતની ફીશીયારીઓ, કલબોની ધીંગામસ્તી, છોકરાંઓ ન હોય તે માટેની દોડાદોડ, અને હોય તો ઉફાંડી કે માંડી વાળેલ પાનીયાં જેવાં હોય તે માટેની ફીકરો, સોની તથા દરજી વગેરેના વાયદાઓ, બાઈડીયોની નાજુકાઈ તથા તેમાંથી થતા મંદવાડો, મોજશોખનો પવન, અને ધનને સાચવી રાખવાની અંતરની ઉંડી ફીકરો, વગેરે એટલાં બધાં લફરાં ને એટલી બધી હાય-

હોય છે કે, એમાંથી બચીને ધર્મ પાળવા સારૂ પ્રાણાયામ સાધવા નાક પકડીને અમે એકાંત ખુણામાં બેસી શકીએ તેમ નથી. અમારૂં પોઝીશન ને અમારી આબરૂ પ્રમાણે અમે મંદિરોમાં ધક્કા ખાઈ શકીએ તેમ નથી. માથેરાન, મહાબળેશ્વર, નીલગિરિ, ને સીમલા જેવાં હવા ખાવાનાં ઠેકણાં છોડીને ગરીબોની પેઠે અમે તીર્થોમાં ફરી શકીએ તેમ નથી. ચાહ, કાપી, કોકો, ચીરૂટ, ફ્રૂટ, આઇસક્રીમ, સોડા, શરબત, પાનપટી, અને દવાની બાટલીઓની અમને એવી દોસ્તી થઇ ગયેલી છે કે, એ બધાં વ્યસનો છોડીને પુરાણોમાં કહેલાં શરીરને કષ્ટ આપનારાં વ્રતો અમે કરી શકીએ તેમ નથી, અને અમારી ઉપાધિઓ તથા અમારા મનની ચંચળતા પ્રમાણે શાસ્ત્રમાં કહેલા ઘણી જાતના વિધિ નિષેધો અમે પાળી શકીએ તેમ નથી. એવી બાબતોમાં તો અમે તદ્દન મોટાં મીડાંજ બની ગયા છીએ. માટે મહારાજ ! આ જમાનાને અનુસરતો અમારાથી પાળી શકાય તેવો કોઇ સહેલો ધર્મ અમને બતાવો. ધર્મનો જે ટુંકામા ટુંકો સાર હોય અને ધર્મની જે સ્હેલામાં સ્હેલી કુંચી હોય તે બતાવવાની કૃપા કરો.

ત્યારે મહારાજે કહ્યું કે, "**ભલા થાઓ અને ભલું કરો,**" એ ધર્મનો સાર છે, અને તમારા જેવા શ્રીમંતોને માટે એ સામાન્ય ધર્મ છે

એ સાંભળીને તે શ્રીમંતે કહ્યું કે, બસ એટલુંજ ? એમાં શુ ? એ તો બહુ સ્હેલી વાત છે.

મહારાજે કહ્યું, તમારા જેવાઓથી જો એટલુ બને તો તો ઘણુજ કામ થઈ જાય, તો તો તમારાં નાણાંની ને તમારી જીંદગીની સાર્થકતા થઇ જાય, અને તો તો દુનિયાનું કલ્યાણ થઈ જાય; કારણ કે એમાં તો બધું આવી ગયું, પણ એ પાળે છે કોણ ? "ભલા થાઓ અને ભલું કરો" એ વાક્ય બોલવામાં નાનકડું લાગે છે, પણ એનો અર્થ કાંઇ નાનો નથી. જેમકે, ભલા થાઓ એટલે કે, સત્ય બોલો, કોઇનું બૂરૂં કરો માં, કોઇની નિંદા કરો માં, કોઈના હક્ક ડૂબાવો માં, લોભ રાખો માં, બીજાઓના વાંક માફ કરો, હિંસા કરો માં. પ્રભુને ભૂલી જઇને મોહમાં ફસાઇ જાઓ માં, આગલાં પાછલાં વેર

ઝેરમાં પડયા રહો માં, કોઈને ત્રાસ આપો માં, કોઇની લાગણી દુખાવો માં, કોઇ પણ જાતના વેહેમમાં પડયા રહો માં, કોઈ પણ જાતનો અધર્મ કરો માં, ફરજ બજાવવામાં ગફલતી કરો માં, ધર્મ જાણવામાં બેદરકાર રહો માં, કેળવણી લેવામાં પછાત પડો માં; મહાન ઈશ્વરનું અલૌકિક જ્ઞાન મેળવો, અને મન વચન કે કર્મથી કોઇનું જરા પણ ભુંડું ઇચ્છો માં. આવી રીતે વર્તવું તેનું નામ ભલા થવું છે, "**ભલા થાઓ ને ભલું કરો,**" એ સાંભળીને તમે કહો છો કે એમાં શું? પણ મને કહો કે આમાંથી તમે કેટલું પાળી શકો છો? હવે ભલું કરો, એટલે શું? તેનો અર્થ એ છે કે, તમારી શક્તિના પ્રમાણમાં જેને જરૂર હોય તેને મદદ કરો. ધનથી બની શકે તો ધનથી, શરીરથી બની શકે તો શરીરથી, વાણીથી બની શકે તો વાણીથી, મનથી બની શકે તો મનથી, બુદ્ધિથી બની શકે તો બુદ્ધિથી, અને કર્મથી બની શકે તો કર્મથી. કોઈ પણ રીતે આપણા બંધુઓને મદદ કરવી, જગતના જીવોના ભલામાં રહેવુ, ભવિષ્યની પ્રજાને સારો વારસો આપી જવો, જગતને આગળ વધારવાના ઇશ્વરના ઉદ્દેશમાં મદદ કરવી, કેળવણીને ઉત્તેજન આપવું, દુઃખીઓનાં દુઃખ ઓછાં થાય તેમ કરવું, ગરીબોને મદદ કરવી, નવીન શોધકોને ઉત્તેજન આપવુ, રોગીઓની ખબર લેવી, નિરાધારોને ટેકો આપવો, ધર્મ ફેલાવવામાં મદદ કરવી, પ્રભુના કૃપાપાત્ર હરિજનોના પક્ષમાં રહેવુ, ગરીબ સ્ત્રી-ઓને આગળ વધારવામા મદદ કરવી, બંધીવાનોના બંધ છો-ડાવવા, મનુષ્યોને તેઓની અસલની સ્વતંત્રતા પાછી અપાવવાના કામોમાં મદદ કરવી, રૂઢિની ગુલામગીરીમાથી લોકોને છોડાવવા, રાજ્યના કર ઓછા થાય તેવાં કામોને ટેકો આપવો, ધર્મને વિશાળ ને ચોખ્ખો બનાવવામાં મદદ કરવી, હુન્નરકળા, વેપાર તથા ખેતીવાડીને ઉત્તેજન આપવું; અને સૌ જીવોની આત્મિક શક્તિઓ ખીલે તથા જગતમાં ઈશ્વરનું ઐશ્વય વધે એમ કરવું તેનું નામ ભલું કરવું છે. આ મનુષ્ય માત્રના સામાન્ય ધર્મ છે. અને તે ધર્મનો સાર છે, તથા ધર્મની કુંચી છે. એ-ટલુંજ નહિ પણ હાલના જમાનામાં તમારા જેવા ઉપાધિવાળા શ્રીમંતોને માટે એજ સૌથી સ્હેલો ધર્મ છે. માટે શેઠ સાહેબ!

ભલા થાઓ અને ભલું કરો એટલે પછી આગળના વિશેષ ધર્મના રસ્તાઓ મળી રહેશે ને વખત આવ્યે પરમકૃપાળુ પરમાત્મા તારી લેશે. માટે ભાઇઓ ! ભલા થાઓ અને ભલું કરો.

૨૯–દુનિયાના સૌ ધર્મોનું તત્વ એજ છે કે, અંતરમાં પાપ ન આવી જાય તેની સંભાળ રાખો ને ઈશ્વરની સ્તુતિ કર્યા કરો.

એક ભલા હરિજને પોતાના ગુરૂને કહ્યુ કે, મહારાજજી ! આપની કૃપાથી હવે થોડો ઘણો સુધર્યો છુ, જો કે હજી જેવો જોઇએ તેવો ચોખ્ખો થયો નથી, તોપણ આપના સત્સંગથી હવે મોટા પાપોથી બચી શકું છું. હવે હું ચોરી કરતો નથી, જૂઠું બોલતો નથી, વ્યભિચારની ઇચ્છા રાખતો નથી, હિંસા કરતો નથી, કોઇ જાતના છળ પ્રપંચ કરતો નથી, વખતે જરા અભિમાન થઈ જાય છે પણ તેને અંકુશમા રાખવાની મહેનત કરૂં છું, કોઇને વિના કારણ દુઃખ દેતો નથી, કોઇની મશ્કરી કરતો નથી, કોઈ જાતનું વ્યસન રાખ્યુ નથી, કોઈ ઉપર ગેરવાજબી ગુસ્સો કરતો નથી, કોઈની મહેનત દબાવતો નથી, કોઇ સાથે હવે દુશ્મનાઇ કરતો નથી, અને બને તે થોડો ઘણો માલ પણ દૈ કયા કરૂ છું. એથી થોડો આનંદ મળે છે, ઉપાધિ ઓછી રહે છે, લોકો માન આપે છે, ધર્મની બાબતમા ઉંડુ ઉતરવાની મરજી થાય છે, અને મન જરા શાંત રહે છે, છતા પણ જેવો જોઇએ તેવો આત્મિક આનંદ હજી મને મળતો નથી માટે પ્રભુના રસ્તામા આગળ વધવા સારૂ એ કરતાં વધારે હવે બીજું શું કરવુ ? તે કહો.

એ સાંભળીને શ્રી સદ્ગુરૂ મહારાજે કહ્યુ કે, ભાઈ ! એવી રીતની નીતિ પાળવી ને ભલાઈ રાખવી એ તો મનુષ્ય માત્રના સામાન્ય ધર્મ છે. છતાં પણ હાલના મોહ ભરેલા મોજશોખના કટાકટીના વખતમા એટલું પાળવુ અને તદ્દન સ્વાર્થી બની ગયેલા લોકોની સાથે એવી ભલાઇ રાખવી એ કાઈ જેવી તેવી વાત નથી. એ બહુ ખુબીની વાત છે. ઈશ્વરના કૃપાપાત્ર ભાગ્યશાળી માણસોથીજ તે બની શકે છે. છતાં પણ યાદ રાખજો કે, એ તો માત્ર શરૂવાતના સાર્વજનિક નીતિના નિયમો

છે. એથી કાંઈ હરિજનોને તૃપ્તિ થાય નહિ. પ્રભુના રસ્તામાં ચાલવા ઇચ્છનારા, સ્વર્ગસુખ ભોગવનારા, અને મોક્ષના અધિકારી હરિજનોથી કાંઇ એવી સામાન્ય નીતિમાં રહી જવાય નહિ. પ્રભુના કૃપાપાત્ર હરિજનોને તો તેથી વિશેષ ધર્મ પાળવાના હોય છે. જેમકે દુનિયાના બધાં માણસો માટે ભલા થાઓ ને ભલું કરો, એ સામાન્ય ધર્મ છે, તેમ "ચોકી કરો અને સ્તુતિ કરો" એ બે આખી દુનિયાના હરિજનોના વિશેષ ધર્મ છે ચોકી કરવી એટલે કે, અંતરમાં કોઇ પણ જાતની પાપવાસના ઘુસી ન જાય તેની સંભાળ રાખવી. કોઇ પણ જાતના હલકા વિષયમાં મન રમ્યા કરે નહિ તેની સાંભળ રાખવી અને અતરમા કોઇ પણ જાતના વિકારનો ફણગો ફુટે નહિ તેની સંભાળ રાખવી, તેનું નામ ચોકી કરવી છે. તમે જોકે બહારની વ્યાવહારિક નીતિ પાળો છો તોપણ એ નીતિ પાળતાં તમોને મહેનત પડતી હોય એમ લાગે છે, એવી ભલાઈ રાખવામાં તમે કાઇક વિશેષતા કરતા હો એમ તમોને તમારા મનમાથી લાગ્યા કરે છે, અને મને લાગે છે કે, એવા નિયમો પાળવા છતાં પણ હજી કોઇ કોઈ વખત તમારૂ મન હલકી બાબતોમા ઉતરી જતું હશે, જો કે એવી નીતિને લીધે તમે તમારા મનને પાછુ ખેંચી શકતા હશો તેથી એ વિચારો પ્રમાણે વર્તતા નહિ હો, તોપણ પ્રસંગોપાત વારે વારે મનમાં નબળા વિચારો તો આવી જતા હશે. માટે પ્રસંગને લીધે બહારથી આવતા તથા અંદરથી ઉઠતા એવા વિચારોને અટકાવવા તેનું નામ ચોકી કરવી છે જેમકે—

તમે હવે ચોરી કરતા નથી પણ જ્યારે કાંઈ સ્વાર્થની કે લોભની બાબત આવે ત્યારે તેમાં મનને રમાડયા કરો છો. તમે હવે વ્યભિચાર કરતા નથી પણ જ્યારે શૃંગાર રસની વાતો આવે ત્યારે તેમાં તમને હજી આનંદ થાય છે. તમે હવે વિના કારણ જુઠું બોલતા નથી પણ જ્યારે મશ્કરીનો કે મુશ્કેલીનો પ્રસંગ આવી પડે ત્યારે મન જરા ઢીલું થાય કે નહિ? અને કોઇને નુકસાન થાય નહિ તેવું સાધારણ જૂઠું બોલવાની યુક્તિ શોધો કે નહિ? તમે કોઈની સીધી રીતે મશ્કરી નહિ કરતા હો, પણ જ્યારે કોઇ હસવા જેવાં માણસની રેવડી થાય ત્યારે

તમારૂં મોઢું મલકાય છે કે નહિ? તમે કોઇની અદેખાઈ નહિ કરતા હો. પણ જે માણસોને માટે તમારૂં સારૂં મત નથી તેઓના વિરૂદ્ધની કાઇ વાતો થતી હોય ત્યારે તમે તેમાં ટાપસી પૂરો છો કે નહિ? તમારા રસ્તામાં અડચણ ન આવે, ને તમારૂં ગાડું સીધે સીધું ચાલ્યું જાય ત્યાં સુધી તમે ગુસ્સો નહિ કરતા હો, પણ કોઇ તરફથી કાંઈ અડચણો આવી પડે ત્યારે તમે મનને કાબુમા રાખી શકો છો? કહો કે નહિ. અને હવે બનતાં સુધી તમે કોઇ સાથે લડાઇ ટટો નહિ કરતા હો, પણ અગાઉ જેઓની સાથે દુશ્મનાઈ થઇ ગયેલી છે, તથા બાપદાદાના વખતનાં જે જુનાં વેર ચાલ્યા આવે છે તેઓને તમે માફ કરી શકયા છો? કહો કે નહિ આવી રીતના દરેક પ્રસંગોમાં મનને સમતામાં રાખી શકીએ એવો અભ્યાસ કરવો તેનું નામ "ચોકી કરવી" છે. અને તે હરિજનોનો પ્રથમ ધર્મ છે

એ પછી બીજો સૌથી ઉત્તમ ને સૌથી મુખ્ય ધર્મ ઈશ્વરની સ્તુતિ કરવી એ છે. કારણ કે સ્તુતિથી અંતરની શુદ્ધિ થાય છે, સ્તુતિથી પવિત્રતા આવે છે, સ્તુતિથી હૃદયમાં નવું બળ આવે છે, સ્તુતિથી પાપવાસનાનો નાશ થાય છે, સ્તુતિથી સ્વાભાવિક જ્ઞાનનો ઉદય થાય છે, અને સ્તુતિથી મનુષ્ય ઈશ્વરની નજીક જઇ શકે છે. માટે સ્તુતિ કરવી એ હરિજનોનો મુખ્ય ધર્મ છે સ્તુતિમાં આધીનતા છે, સ્તુતિમાં દીનતા છે, સ્તુતિમાં મનની શાંતિ છે, સ્તુતિમાં આકર્ષણ છે, સ્તુતિમાં એકાગ્રતા છે, સ્તુતિમાં એક જાતની સમાધિ છે, સ્તુતિમા માનસિક આનંદ છે, સ્તુતિમાં અંતરનો દિલાસો છે, સ્તુતિમાં આત્મિક બળ છે, અને સ્તુતિમાં મહાશક્તિ સાથે આપણો તાર લાગેલો રહે છે. માટે શિવ બ્રહ્માદિક પણ સદા પરમકૃપાળુ પરમાત્માની સ્તુતિજ કરતા રહે છે. ત્યારે સર્વશક્તિમાન શાંતિદાતા અખંડ આનંદસ્વરૂપ મોક્ષ આપનારા પરમકૃપાળુ પિતા મહાન ઈશ્વરની હરિજનો સ્તુતિ કરે તેમાં નવાઇ શું?

ભાઈઓ! આવી રીતે પોતાના અંતરની 'ચોકી કરવી' અને 'સ્તુતિ કરવી' એ હરિજનોનો ખાસ ધર્મ છે; અને એ દુનિયાના સૌ ધર્મોનું સત્ય તત્ત્વ છે. માટે ઓ વ્હાલા હરિજનો તમારા પવિત્ર અંતઃકરણની 'ચોકી કરો' અને મહાન ઈશ્વરની 'સ્તુતિ કરો', મહાન ઈશ્વરની 'સ્તુતિ કરો'.

૩૦–આપણી પાસેથી કોઇ પણ માણસ કાંઇ પણ ખરાબ દાખલો શીખી જાય એ મહા પાપ છે.

આપણા પવિત્ર શાસ્ત્રો મારફત પ્રભુએ કહેલું છે કે, આ દુનિયામાં બધાં દાનો કરતાં જ્ઞાનદાન મોટું છે. આખી દુનિયાનું દાન આપી દેવું તે કરતાં પણ પાપમાં ફસાયલા જીવોને ઈશ્વરનું જ્ઞાન આપી પાપમાંથી છોડાવવા અને સન્માર્ગે ચડાવવા તેમા વધારે પુણ્ય છે. કારણ કે જ્ઞાનદાનથી જીવને દુ ખ દેનારા કામ ક્રોધ વિગેરે શત્રુઓનો નાશ થાય છે અને ચોરાશી લાખના ફેરામાથી છુટી જઇને જીવ મુક્તિ પામે છે. માટે જ્ઞાનદાન સૌથી ઉત્તમ છે.

માણસોને સન્માર્ગે ચડાવવામા જેટલું પુણ્ય છે તેટલુજ પાપ તેઓને ઊંધે માર્ગે ચડાવવામા છે, માટે આ જગ્યોએ તે વિષે થોડું કહેવાનું છે.

કોઈના શરીરનું ખૂન કરવુ તે કરતાં પણ કોઈના જીવને ભ્રષ્ટ કરવો એ વધારે પાપ છે.

કોઈના શરીરને હાનિ કરવી એટલે કે કોઇનો હાથ પગ લૂલો કરવો, આંખ ફોડવી, નાક કાપવુ, કાન કાપવા કે જીભ કાપવી એમાં પાપ છે એ આપણે સૌ જાણીએ છીએ પણ કોઇ નિરપરાધી જીવને ઊંધે ચાળે ચડાવી દેવો એમાં કેટલું મોટું પાપ છે તે આપણે બરોબર સમજતા નથી; તેથી આપણાથી જાણે અજાણે એવી જાતનાં ઘણાં પાપો થઈ જાય છે, માટે તેથી બચવા સારૂ એ બાબતો આપણે બરોબર રીતે સમજવી જોઇએ.

આજ કાલ ઘણા લોકો નઠારી ચોપડીઓ વાંચીને, નઠારાં ચિત્રો જોઇને, નઠારાં ગાયનો સાંભળીને, રાંડોના નાચ જોઇને તથા હલકી જાતનાં નાટકો જોઇને બગડી જાય છે અને બહુ દુર્ગુણી થાય છે. એવી રીતે કોઈ પણ જાતનાં બૂરાં વ્યસનોમાં માણસોને લગાડી દેવા તેમાં મોટું પાપ રહેલું છે, અને તે પાપ એવી જાતની ચોપડીઓ લખનાર, ચિત્રો પાડનાર, અને નાટકો રચનાર વિગેરેને માથે પડે છે.

તેમજ ગુરૂની ખરાબ ચાલ દેખીને ચેલાઓ બગડે છે, બાપની અનીતિ જોઇને છોકરાઓ બગડે છે, અને શેઠની લુચ્ચાઇ જોઇને નોકરો બગડે છે. એ બધું પાપ ગુરૂઓ, મા-

આપો, અને શેઠો ઉપર પડે છે. માટે આપણી ચાલચલણુથી, આપણા વિચારોથી કે આપણા દાખલાઓથી બીજાઓ ન બગડે તેની આપણે ખાસ સંભાળ રાખવી જોઇએ.

આપણે જાણીએ છીએ કે નાના છોકરાઓ જુવાન માણસોની ચાલચલણુ ઉપર આધાર રાખે છે. અને તે પ્રમાણે વર્તવાની કોશિશ કરે છે. અને બીજા સાધારણ લોકો જેમ આગેવાન મોટા લોકો વર્તે તેમ વર્તવાની તજવીજ કરે છે. માટે આપણી પાસેથી કોઈ પણ માણસ કાંઇ પણ ખરાબ બાબત ન શીખી જાય તેની દરેક માણસે બહુ સભાળ રાખવી જોઇએ.

આપણી ચાલચલગતની બીજાઓ ઉપર કેવી રીતે અસર થાય છે અને આપણી ભૂલોથી બીજા નિર્દોષ માણસો કેવી રીતે બગડે છે તે જાણવાની સૌ માણસોને બહુ જરૂર છે માટે થોડા દાખલાઓ આપવામા આવે છે જેમકે—

માબાપ પોતાનાં છોકરાંઓને કે ચાકરોને ગાળો દેતા હોય તો તે જોઇને તેના છોકરાઓ તથા પાડોશીઓના છોકરાઓ ગાળો દેતા શીખે છે.

આજકાલ ઘણી બાઇઓ ફેન્સી નાટકી ડ્રેસો પહેરે છે તે જોઈને તેઓની નાની છોકરીઓ પણ એવુ પહેરતાં શીખે છે, અને બીજી ગરીબ બાઇઓને પણ એવી જાતના ડ્રેસો પહેરવાનું મન થાય છે.

ગુરૂઓ ધર્મની બાબતોમાં પોલમપોલ ચલાવે તો તેઓને જોઈને ચેલાઓ પણ એમ કરવા મંડી જાય છે. અને રાજાના દુર્ગુણો હમેશાં પ્રજામાં આવે છે. માટે કોઈ પણ માણસ આપણામાંથી કોઇ પણ જાતનું કર્મ જોઇને ફસી ન પડે તેની સંભાળ રાખવી. જેમકે.—

૧ જેને ગાયનનો શોખ ન હોય તેને નઠારાં ગાયનો શીખવાડવાં એ મહા પાપ છે.

૨. જેને કોઇ પણ જાતનું નઠારૂં વ્યસન ન હોય તેને ચાહીને આપણે તેવું વ્યસન લગાડવું એ મહા પાપ છે.

૩ નાનાં છોકરાંઓને નઠારાં વચનો બોલતાં શીખવવું એ મહા પાપ છે.

ટુંકામાં કોઇ પણ માણસને જુગાર રમવા તેડી જવો,

વેશ્યાને ઘેર લઇ જવો, નાટકોમાં તેડી જવો, દારૂ, ભાંગ, ગાંજો, ચીરૂટ વિગેરેનો શોખ લગાડવો તથા એવીજ બીજી કોઇ પણ જાતની નઠારી ટેવો શીખવાડી દેવી એ મોટામાં મોટું પાપ છે

કોઈના હૃદયમા રહેલી આસ્થા તોડવી તે સ્ત્રીનો ગર્ભ પાડવા બરોબર છે

ઉપલી બાબતો સિવાય એક બહુ મોટી બાબત રહી જાય છે, અને તે એજ કે ધર્મની નિંદા કરીને આપણા બીજા ભાઈબંધોને ધર્મની બાબતમા ઢીલા કરવા અને તેઓનો પ્રભુ ઉપરનો પ્રેમ ઘટાડવો તથા મુક્તિના માર્ગમા તેઓને અડચણ કરવી એ મોટામાં મોટુ પાપ છે, માટે જેમ આપણે કોઇના શરીરને હાનિ કરવા ઇચ્છતા નથી તેમજ કોઇનાં મન ભ્રષ્ટ ન થાય અને આપણે લીધે કોઈ પણ જીવ પ્રભુથી વિમુખ ન થાય તેની બહુજ સંભાળ રાખવી જોઇએ

૩૧–સર્વશક્તિમાન મહાન ઈશ્વરના ગુણ ગાવાથી શાસ્ત્રનો અભ્યાસ કરવાનું ફળ મળી રહે છે.

મહાત્માઓ કહે છે કે, શાસ્ત્રનો અભ્યાસ કરવાનું કારણ એ છે કે, ધર્મ કયો ને અધર્મ કયો? એ સમજાય છે ધર્મ પાળવાથી કેટલો બધો લાભ થાય છે, અધર્મથી કેટલી બધી ખરાબી થાય છે, નરકના દુખો કેવા ભયંકર છે, મોક્ષનો આનંદ કેવો અલૌકિક છે, જીંદગી કેવી ક્ષણભંગુર છે, દુનિયાનાં સુખો કેવાં ઘડીક વારનાં છે, પ્રભુને ખાતર હરિજનોએ કેટલાં કેટલાં કષ્ટ સહન કરેલાં છે, સાચી વસ્તુ કઈ છે, અને કેવી રીતે જીંદગી ગાળવાથી કલ્યાણ થઇ શકે? એ બધું સમજવું ને તે પ્રમાણે પાળવું એ શાસ્ત્ર ભણવાનો હેતુ છે, ને એ પ્રમાણે જીંદગી સુધારીને આત્માનો ઉદ્ધાર થાય એ શાસ્ત્ર ભણવાનું ફળ છે; તેમજ મહા મંગલકારી, શાતિદાતા, અખંડ આનંદરૂપ, પરમકૃપાળુ, પરમાત્માના ગુણ ગાવાથી પાપ છુટતાં જાય છે, અંતરમાં ઉત્તમતા આવતી જાય છે. હૃદયમાં ભગવદાવેશ ભરાતો જાય છે, માયાનું મિથ્યાપણુ સમજાતું જાય છે, અને જીંદગી સુધરતી જાય છે, તથા પ્રભુ સાથે તાર લાગતો

જાય છે, માટે મહાત્માઓએ કહ્યું છે કે, પ્રભુના ગુણ ગાનારને શાસ્ત્રનો અભ્યાસ કરવાનું ફળ મળી રહે છે, કારણ કે તીવ્ર બુદ્ધિવાળા, સારા સંસ્કારવાળા, અને સારાં સાધનોવાળા હોય તેઓજ શાસ્ત્રનો અભ્યાસ કરી શકે છે, અને તેમાં પણ હજારોમાં કોઈકજ શાસ્ત્ર ભણવાનું ફળ જે "જીવને ઈશ્વરમય કરવો" તે મેળવી શકે છે. બાકી બધા, શબ્દોની મારામારીમાં ને પંડિતાઈની પોલમાજ રહી જાય છે; પણ શ્રી હરિના ગુણ ગાવામા એવી કાંઈ મુશ્કેલી નથી, એ તો સૌથી સ્હેલાઈથી બની શકે તેમ છે, માટે શાસ્ત્રના અભ્યાસ કરતાં પણ પ્રભુના ગુણ ગાવા એ બાબત શ્રેષ્ઠ છે, એમ શાસ્ત્રમાં કહેલુ છે. માટે ભાઈઓ ! મહાન ઈશ્વરના ગુણ ગાઓ ! મહાન ઈશ્વરના ગુણ ગાઓ ! !

૩૨–સૌથી મોટો પરમાર્થ કયો ? પોતાના આત્માનો ઉદ્ધાર કરવો એ સૌથી મોટો પરમાર્થ છે.

એક ગરીબ માણસે કોઈ સાધુને કહ્યું કે, મહારાજ ! હુ હરિકથા સાંભળવા ગયો હતો, ત્યાં એવી વાત આવી કે, પરમાર્થ કર્યા વિના આરો નહિ આવે. પરમાર્થ કરવા સારૂ અસલના રાજાઓ યજ્ઞ કરતા, પરમાર્થને ખાતર પવિત્ર ઋષિએ પોતાનુ સર્વસ્વ બ્રહ્માર્પણ કરી દઈ જંગલમા ચાલ્યા જતા, પરમાર્થને ખાતર મહાદાનેશ્વરી કર્ણે પોતાને હાથે પોતાનો દાંત પાડીને તેમાંથી સોનાની રેખા કહાડી આપી હતી, પરમાર્થને ખાતર બલિરાજાએ વામનજીના પગ નીચે કચરાઇને પાતાળમાં જવું કબુલ કર્યું હતું, પરમાર્થને ખાતર મહારાજા અશોક દર વરસે પોતાનો સર્વ ખજાનો લૂંટાવી દેતા હતા, પરમાર્થને લીધે મહારાજા વિક્રમનો સંવત હજી સુધી ચાલે છે, અને પરમાર્થને ખાતર રતિદેવ રાજા કહેતો કે, "હે પ્રભુ ! આખા જગતના બધા જીવોની તરફથી તેઓનાં સર્વે દુઃખો હું ભોગવી લઉ એવો દિવસ તે કયારે આવશે ?" એટલુંજ નહિ પણ એ પછીના મહાન ભક્તરાજ નરસિંહ મહેતો, સુરદાસ, કબીર, તુલસીદાસ, તુકારામ અને ગુરૂ નાનક સાહેબ વિગેરે મહાત્માઓએ પરમાર્થ માટે અતિશય પ્રયત્નો કર્યા હતા; પરમાર્થને ખાત

પ્રભુ પોતે મોક્ષધામ છોડીને ઘણી વખત અવતાર લે છે. કારણ કે પરમાર્થ એજ સાચો સ્વાર્થ છે, પરમાર્થ એજ સ્વર્ગની સીડી છે, પરમાર્થ એજ મનુષ્યોને દેવ બનાવવાનો કીમીયો છે, પરમાર્થ એજ પ્રભુની કૃપા મેળવવાની કુંચી છે, પરમાર્થ એજ પ્રભુપ્રેમ બતાવવાનો રસ્તો છે, પરમાર્થ એજ જીંદગીની સાર્થકતા છે, પરમાર્થ એજ આત્માનો સ્વભાવ છે, અને પરમાર્થ એજ મોક્ષનું બારણું છે.

મહારાજજી! આ વાત સાંભળીને અને મારી સ્થિતિ જોઇને મને બહુ ખેદ થયો, મને એમ લાગ્યું કે, હું શું પરમાર્થ કરી શકું ? મારૂં ધોતીયું ત્રણ ઠેકાણેથી ફાટી ગયું છે તે બીજું લઈ શકાય તેમ નથી, મારી હજામત મોટી થઇ ગઇ છે તેથી માથું દુખે છે, પણ હજી પંદર દિવસ સુધી હજામત કરાવવાનો જોગ મળે તેમ નથી, મારાં પગરખાં ફાટી ગયાં છે તે સંધાવવાના મારી પાસે પૈસા નથી, મારા ઘરમાં હું ઝાડુ વિના ચલાવું છું, અને મારી તાવડી તનાના કરે છે. આવી હાલતમાં હું શું પરમાર્થ કરી શકું ? અને જો કાંઈ પણ પરમાર્થ નહિ કરી શકું તો મારો આરો કેમ આવશે ? મારૂં કલ્યાણ કેમ થશે ? અરે હાય હાય ! મારી જીંદગીનો ફેરો ફોગટજ જશે કે ? આવા આવા વિચારથી હું નિરાશ થઈ ગયો. મને બહુ માઠું લાગ્યું, અને મારાં કમનશીબ કિસ્મત માટે મને બહુ અફસોસ થયો, આથી હું રોઇ પડયો. ગરીબાઈના દુઃખને ખાતર નહિ, પણ ઉત્તમ મનુષ્યનો અવતાર પામ્યા છતાં કાંઇ પણ પરમાર્થ કરી શકતો નથી તેથી મને રોવુ આવ્યું. પશુ-પક્ષી અને ઝાડાપાનથી પણ જગત ઉપર કેટલીક જાતના સ્વાભાવિક ઉપકાર થાય છે, પણ અમૂલ્ય જીંદગી મળ્યા છતાં મારાથી કાંઈ પણ પરમાર્થ ન થયો, ને કાગડા કુતરાંની પેઠે માત્ર પેટ ભરવામાંજ જીંદગી ચાલી જાય છે એ જોઇને મને વસમું લાગ્યું, મારી ઉપર ઘણાએ માણસોએ ઘણી જાતના ઉપકારો કરેલા છે પણ હું કોઇનું કાંઈ પણ ભલું કરી શકયો નથી એ જોઇને મારૂં હૃદય અંદરથી કંપવા લાગ્યું. અને મને એમ થઈ ગયું કે, મારે જરૂર કાંઇ પણ પરમાર્થ કરવો જોઇએ પણ સ્થિતિ નબળી, વખત ખરાબ, અને સાધનો મળે નહિ,

તેથી બહુ વિચાર કરતાં છતાં પણ ધ્યાન પહોંચ્યું નહિ. માટે આપની પાસે આવ્યો છું કે હવે મારે શું કરવું ? હું કાંઇ કરી શકતો નથી તેથી મારો જીવ અંદરથી બહુ કોચવાય છે માટે કાંઇક રસ્તો બતાવવાની કૃપા કરો.

એ સાંભળીને તે સાધુ મહાત્માએ કહ્યું કે, ભાઇ ! પોતાન આત્માનું કલ્યાણ કરવું એ સૌથી મોટો પરમાર્થ છે. કારણ કે એથી ચોરાશી લાખના ફેરામાથી છૂટાય છે. હવે તું વિચાર કર કે, કોઇ જીવ ચોરાશી લાખ વખત જન્મે, અને ચોરાશી લાખ વખત મરે એ કેટલુ બધુ દુઃખ છે ? તેને બદલે જો તે જીવ મુક્ત થાય તો તે જન્મ મરણના ફેરામાંથી છૂટી ઈશ્વરની હજુરમા અખંડ આનંદમાં રહી શકે છે, અને જો એમ થાય તો તે જીવ ચોરાશી લાખ વખત મરતો બચે છે. માટે એ કરતા વધારે પુણ્ય બીજું કયું ? અને એ કરતા મોટો પરમાર્થ બીજો કયો ? કારણ કે બીજા પરમાર્થ તો નાના નાના હોય છે, અને બહારની વસ્તુઓથી થાય છે; એટલે તેની અસર થોડી હોય છે એવા નાના પરમાર્થોની કાઇ આત્માના કલ્યાણની સાથે સરખામણી કરી શકાય નહિ. કારણ કે જેને પ્રભુએ ધન આપ્યુ હોય અને સદ્બુદ્ધિ આપી હોય તે શ્રીમંતો પરમાર્થ કરે છે પણ તેમા જગતના માનની ઇચ્છા, દેવદેવીની કૃપા મેળવવાની ઇચ્છા, અને પોતાની મન કામના પૂર્ણ થવાની ઇચ્છા હોય છે. આટલું બધું થવાની આશાના બદલામાં કૃપા કરીને ઈશ્વરે આપેલા ઘણા ધનમાંથી થોડુંક ધન કોઇક માણસો પરમાર્થમા ખર્ચે છે, બાકી તો બધા ધોબીના કાંકરાની પેઠે પૈસા રાખી મૂકીને છતાં ધને ધનધન કરતા મરી જાય છે, ને નાહકના અવગતે જાય છે. એવાઓના જરાક જેટલા બહારના પરમાર્થની સાથે આત્માના કલ્યાણના પરમાર્થની સરખામણી કેવી રીતે થઇ શકે ? માટે ભાઈ ! જો તારે સાચામાં સાચો ને સૌથી મોટામા મોટો પરમાર્થ કરવો હોય તો તારા આત્માનું કલ્યાણ થાય તેમ કર. અખંડ સુખ ભોગવી શકાય તેમ કર અને મહા આનંદસ્વરૂપ શાંતિદાતા ઈશ્વરની તરફ જીવ ખેંચાય તેમ કર. એ બધું ભક્તિથી થઇ શકે છે, મહાત્માઓના સંગથી થઈ શકે છે, પ્રભુના નામસ્મરણથી થઇ શકે છે, પવિત્રતાથી

થઈ શકે છે, અને જગતના જીવોની સેવા કરવાથી થઇ શકે છે. માટે જો મોટામાં મોટો પરમાર્થ કરવો હોય તો તમારા આત્માનો ઉદ્ધાર થાય તેમ કરો, એટલે ચોરાશી લાખ જીવ બચાવ્યાનું ફળ મળશે. એ કરતાં બીજો કોઇ વધારે મોટો પરમાર્થ અમે જાણુતા નથી.

૩૩–આ સંસારનાં સુખો સ્વપ્ના જેવાં છે, તે સમજવા માટે એક ભિખારીને લાધેલા સ્વપ્નાની વાત.

એક ભિખારી હતો, તે ભીખ માગતો માગતો એક શેઠીયાના ઘર પાસે પહોંચ્યો, અને ત્યાંથી કાંઈક મળશે એવી આશાએ પાસેની ગલીના ખુણામાં બેઠો. એ ખુણામાંથી સામે શેઠના ઘરમા નજર પડતી હતી. તેથી તે અંદરની રીતભાત જોવા લાગ્યો. કારણ કે તે ભિખારી મારવાડનાં દુકાળીયા માંહેલો હતો. તેણે મુંબઇના શેઠીયાઓના ઘરના વૈભવ કોઇ દિવસ જોયા નહોતા તેથી એ જોઇને તેને બહુ નવાઈ લાગતી હતી. માટે જ્યાં તે ભીખ માગવા ગયો હતો. તે શેઠીયાના ઘરની હકીકત ધ્યાન દઇને તપાસવા લાગ્યો એ વખતે તેને જણાયું કે નોકરો પોતપોતાના કામકાજ માટે દોડા દોડી કરી રહ્યા હતા. શેઠાણી હીંડોળાખાટ ઉપર બેઠી બેઠી તેમને ધમકાવતી હતી. સુદર છોકરાંઓ ભભકાદાર લૂગડાં પહેરીને પાસેના બગીચામા રમતાં હતાં શેઠીયાને મળવા બહારના માણસો આવ્યાં હતાં તે આગલા હોલમાં બેઠેલાં હતાં. થોડી વારમાં રબરટાયરની ફેશનેબલ બે ઘોડાની ગાડીમાં શેઠ આવી પહોંચ્યા. શેઠને જોઇને સૌ ઉભા થયા. એક જણે આવીને શેઠની પાઘડી લીધી, બીજો અંગરખું કાઢવામાં મદદ કરવા લાગ્યો. અંગરખું મૂકયા પછી તે નોકર બુટ ઉતારવા લાગ્યો. એ પછી બીડી સળગાવી આરામ ખુરસીમાં પડી ટાટીયા લાંબા કરી ધૂમાડાના ગોટા ઉડાવતો ઉડાવતો તે શેઠીયો આવેલા માણસો સાથે જરા મિજાજમાં રહીને કરડાકીથી વાતો કરવા લાગ્યો. તે લોકો બહુ બહુ આજીજી કરીને ઘણી ઘણી નમ્રતાથી અરજ કરવા લાગ્યા, પણ તે શેઠે કહ્યું કે, નહિ, બસ જાઓ. હું તમારૂં માનતો નથી.

મને નાહકનો કંટાળો નહિ આપો. હું તમારૂં કાંઈ પણ સાંભળવા માગતો નથી. જો હવે પાછી એની એ વાત કરશો તો હું તમને સિપાઇ પાસે ધક્કા મરાવીને અહીંથી કાઢીશ. આ સાંભળી તેઓ નિરાશ થઇને ચાલ્યા ગયા. એ પછી લટકો મટકો કરતે કરતે સુદર ચાંદીની રકાબીમા કાંઈક પાકનો કટકો લઇને શેઠાણી આવી, અને ઘાટી દૂધનો પ્યાલો લઈ આવ્યો. તે ઉડાવ્યા પછી માંડીવાળેલ પાનીયાઓ જેવા પોતાના દોસ્તો સાથે શેઠ ચોપાટ રમવા બેઠા, એ વખતે તેઓમા જે અલકારી ભાષા વપરાતી હતી તે એ મોટા લોકોનેજ છાજે, એવા મલિન શબ્દોથી પ્રભુ સૌને બચાવે

આવી આવી રીતની ઘણી હકીકતો જોયા પછી શેઠના ઘરનાં સૌ જમી રહ્યા બાદ વધ્યું ઘટયુ એઠુ જુઠુ ભેળું કરીને એક ભલો ઘાટી તે ભિખારીને એક પતરાવળી ભરીને આપી આવ્યો. શેઠ કે શેઠાણી કાઈ એ બાબતમા ધ્યાન આપે તેમ નહોતા તેઓ તો જમીને તુરત પોતપોતાના ઓરડામા ચાલ્યા જતાં; શુ વધ્યુ છે કે શુ ઘટયુ છે? અને તેનો શુ ઉપયોગ કરવો? એની તેઓને દરકાર નહોતી એ પછી એટલું બધું ખાવાનું મળ્યું માટે તે ભિખારી રાજી થતો થતો ને આશીર્વાદ દેતો દેતો ત્યાથી ચાલી નીકળ્યો ને જગલમાં જઇ એક કૂવા પાસે બેસી ખૂબ ખાઇ પાણી પીને વિચાર કરતો કરતો ત્યાજ કૂવાની પાળ ઉપરજ સૂઈ ગયો. એ વખતે પેલા શેઠને ત્યા જોયેલા દેખાવોજ તેની નજરમા તર્યા કરતા હતા, તેથી તેને એજ બાબતનું સ્વપ્નું આવ્યું, તેમા એમ લાગ્યું કે –

પોતે સટ્ટો કર્યો તેમા મોટો તડાકો પડી ગયો તેથી તે એક મોટો શેઠ બની ગયો છે ગરીબ લોકો તેની પાસે પોતાની લાચારી બતાવતા બતાવતા કાઇ કાઇ બાબતના ફાળા લઇને આવે છે, ત્યારે તે કહે છે કે, જાઓ જાઓ અહીંથી, તમારા બાપે કાંઈ થાપણ બાપણ મૂકેલી છે? તમે ગરીબ છો તેમાં અમે શુ કરીએ? ભોગ તમારા કિસ્મતના. તમારા ફાળાને નાખો ઝહાનમની ખાડમાં. એવા ફાળા તો મારી પાસે છપ્પનસો આવે છે. તમે નકામી માથાકૂટ ન કરો, હું એમાં એક દોઢીયું પણ ભરવાનો નથી, મને ત્રાસ ન આપો, નહિ તો મારો મિજાજ

ઠેકાણે નહિ રહે, ને પછી તમને વસમું લાગશે. હું તમને સાફ કહું છું કે, તમારે કોઈ દિવસ આવા ફાળા મારી પાસે લાવવા નહિ. ફાળો લાવનારે કહ્યું, શેઠ ! તમારી ઉપર ઈશ્વરની કૃપા છે ત્યારે સો આવે છે, નહિ તો કોઈ ભાવ પણ પૂછે નહિ. દુનિયામા તો બીજાં કરોડો માણસો છે, કા કોઇને ઘેર નથી જતા ? શેઠ સ'હેબ ! જે નશીબદાર હોય તેને ઘેર ભિખારી આવે છે, માટે આમા કાઇક ભરવું તો જોઈશે, ભલે ગમે તો બેચાર લાત મારી લો, પણ હું ખાલી જવાનો નથી. સ્વપ્નાવાળા શેઠે સ્વપ્નામાજ કહ્યું કે અમે કૃપા બૃપા સમજતા નથી, લોહીનું પાણી થાય છે, ત્યારે ધન મળે છે અમે કાંઇ તમારે માટે અવતાર નથી લીધો તમે મરી જાઓ તો શુ થયું ? પણ હું આ વખત એક પાઈ પણ આપવાનો નથી. બધા હરામખાઉજ ભેળા થાય છે જ્યાં જઈએ ત્યા એની એજ વાત કે આપો, આપો ને આપો પણ આપે તે કયાંથી ? તમે બધા અમારાં લોહી ચૂસવાજ ભેળા થયા છો કે બીજો કાંઇ ધંધો છે ? જાઓ, જાઓ, તમારૂં મ્હોંડું ન દેખાડો. આવું અપમાન કરીને તેને કાઢી મૂકયા, ને પોતાના ખાનગી ઓરડામાં ગયા. ત્યાં શેઠાણી પાસે હીંડોળા ખાટ ઉપર બેસવા ગયા, ત્યારે શેઠાણીએ કહ્યું કે, જોતા નથી ? છોકરાને વાગી જશે, જરા દૂર બેસો તેથી શેઠ શેઠાણીની પાસેથી ખસવા લાગ્યા. એટલામા નિદ્રામા પડખું ફરાઇ ગયુ તેથી સ્વપ્નામાં શેઠ બનેલો તે બિચારો ગરીબ ભિખારી કૂવાની પાળ ઉપરથી કૂવામા પડી ગયો, તેથી તેનાં હાડકાં ભાગી ગયાં. પણ કાઇક પુણ્ય આડુ આવ્યું તેથી મરતો બચી ગયો.

એ પછી હેબતાઇ ગયેલો તે ભિખારી કૂવાની ભીંતમાના પત્થરનો ખાંચો પકડી કૂવામા આજુબાજુ જોવા લાગ્યો કે, લટક મટકવાળી શેઠાણી કયાં ગઇ ? નોકરો કયાં ગયા ? બંગલો કયા ગયો ? હીંડોળા ખાટ ક્યાં ગઇ ? ઘોડા ગાડી કયાં ગઈ ? અરે હાય હાય ! આ બધું શુ થઇ ગયું ? હું તો જાણું છું કે આ બધું તદ્દન સાચું છે, પણ અરે અરે ! એ તો માત્ર સ્વપ્નુંજ ? ! અને હું તો હજી ભિખારીનો ભિખારીજ રહ્યો. એમ વિચારતો તે ભિખારી કૂવામાંથી બહાર નીકળવાનાં તરફડીયાં મારવા લાગ્યો.

ભાઇઓ અને બેહેનો ! યાદ રાખજો કે, આપણે પણ એ ભિખારીની પેઠે એક જાતના સ્વપ્નામાંજ છીયે. ફેર માત્ર એટલોજ કે, તે ભિખારીનું સ્વપ્નું જરાક વારનું હતું, અને આપણુ ઘણી વારનું છે પણ અંતે એ ભિખારી પોતાના મીઠડા સ્વપ્નામાથી જેમ કૂવામાં પડી ગયો તેમ આપણે પણ આપણા આ મોટા સ્વપ્નામાથી અંતે કાળના મ્હોડામાં પડવાના છીએ એ વખતે મોતના કૂવામાં પડ્યા પછી આપણા વૈભવો કાંઇ પણ કામ આવવાના નથી, આપણા મોજશોખો જરા પણ સાથે ચાલવાના નથી, આપણી માલ મિલ્કત અહીંજ રહી જવાની છે. અને આપણી વ્હાલી વસ્તુઓ તથા આપણી માનીતી ગમતો સ્મશાન સુધી પણ આવી શકે તેમ નથી. એ વખતે તો માત્ર ધર્મજ કામ લાગશે, એ વખતે માત્ર પરમાર્થજ આડો આવશે, એ વખતે તો માત્ર આપણા અંતરનો પ્રભુપ્રેમજ જવાબ દઈ શકશે; અને એ વખતે માત્ર મહાન પ્રભુનું પવિત્ર નામજ આપણુને બચાવી શકશે; માટે ભાઇઓ ! છેવટ સુધી સંસારસુખના સ્વપ્નામાંજ પડ્યું ન રહેવાય એ સંભાળજો, અને પ્રભુને સાથે રાખીને ચલાય તેમ કરજો.

૩૪.–અનંત બ્રહ્માંડના નાથના ગુણ ગાવાથી યજ્ઞ કરવાનું ફળ મળી રહે છે.

મહાન ઈશ્વરને અર્થે પવિત્ર યજ્ઞો કરવાનું શાસ્ત્રમા કહેલું છે, માટે યજ્ઞ એટલે શુ ? અને તેનો હેતુ શુ ? તે આપણે સમજવુ જોઇએ. એને માટે મહાત્માઓ કહે છે કે, જેણે આપણી ઉપર અનંત ઉપકારો કરેલા છે એવા પરમકૃપાળુ મહાન ઈશ્વરને અર્થે આપણાથી બની શકે તેવો મોટામા મોટો ભોગ આપવો તેનું નામ યજ્ઞ છે. પછી એ ભોગ ગમે તો ધનનો હોય, ગમે તો માનનો હોય, ગમે તો ઇંદ્રિયોનાં સુખ ત્યાગ કરવાનો હોય, ગમે તો મનને રોકવાનો હોય, ગમે તો વ્હાલામાં વ્હાલી વસ્તુ તજવાનો હોય, અને ગમે તો પોતાનું સર્વસ્વ અર્પણુ કરી દેવોનો હોય, પણ કોઇ પણ રીતે આપણાથી બની શકે તેવો મોટામાં મોટો ભોગ આપવો તેનું નામ યજ્ઞ છે. જગત્કર્તા, જગદ્ભર્તા, જગતના સાક્ષીરૂપ, જગતના આશ્રયરૂપ, મોક્ષદાતા

પવિત્ર પિતા મહાન ઇશ્વરને અર્થે પોતાનાં સુખનો એવો મોટો ભોગ આપવો એ જીવની કસોટી છે એવા મહા યજ્ઞથી જીવનો ઇશ્વર ઉપરનો પ્રેમ વધી શકે છે, એવા મહા યજ્ઞથી પોતાના જે ભાઇબંધોનું ભલું થાય, તેઓના આશીર્વાદ મળી શકે છે, અને તેથી એવા યજ્ઞ કરનારમાં નવું બળ આવે છે; એવા મહા યજ્ઞથી તે યજ્ઞ કરનારનો પુરૂષાર્થ વધે છે, તેથી જોસભર તેઓ ધર્મના માર્ગમાં આગળ વધી શકે છે; અને એવા મહા યજ્ઞથી ઈશ્વરની જુદી જુદી શક્તિઓ કે જેને દેવો કહે છે તે પ્રસન્ન થાય છે તેથી એવા યજ્ઞ કરનારનું સેહેલાઇથી કલ્યાણ થઇ શકે છે. આ બધાં યજ્ઞ કરવાના કારણો છે, ને એ બધાં યજ્ઞ કરવાનાં ફળો છે; માટે સૌ સૌના અધિકાર પ્રમાણે જેનાથી જે બની શકે તે યજ્ઞ કરવાનું શાસ્ત્રમાં કહ્યું છે. તેમજ મહામંગળકારી, શાંતિદાતા, આનંદસ્વરૂપ, મહાન ઈશ્વરના ગુણ ગાવાથી પણ એવાંજ મોટાં ફળો થાય છે, અને તેમ છતા પણ તેમાં એવો મોટો ભોગ આપવો પડતો નથી માટે યજ્ઞ કરતાં પણ પ્રભુના ગુણ ગાવા એ ઉત્તમ વાત છે. કારણ કે ઘણી જાતનાં ઘણાં સાધનોવાળા ઘણા જણા હોય તેમાંથી કોઇકથીજ યજ્ઞ કરવાનું બની શકે છે; પણ પ્રભુના ગુણ ગાવા એ તો સૌથી સ્હેલાઇથી બની શકે તેમ છે. માટે શાસ્ત્રમાં કહ્યું છે કે, જેની કીર્તિ અનંત બ્રહ્માંડોમાં વ્યાપી રહી છે એવા સર્વશક્તિમાન મહાન ઈશ્વરના ગુણ ગાવાથી યજ્ઞ કરવાનું ફળ મળી રહે છે, માટે ભાઇઓ ! મહામંગળકારી શાંતિદાતા પરમકૃપાળુ પરમાત્માના ગુણ ગાઓ ! પરમાત્માના ગુણ ગાઓ !

૩૫–આપણે કેવી રીતે બીજાઓના પાપમાં ભાગીયા થઇએ છીએ તે વિષે.

આપણાથી એક બહુ જરૂરની વાત અજાણમાં રહી જાય છે તે એ કે ઘણી વખત બીજા લોકો પાપ કરે છે અને તેમાં આપણો ભાગ રહી જાય છે છતાં પણ એ વાતની આપણને ખબર પડતી નથી. માટે બીજાઓના પાપમાં આપણે કેવી રીતે ભાગીયા થઇએ છીએ તે દરેક હરિજને જાણવું જોઇએ. કારણ કે એ જાણ્યાથી ઘણી જાતનાં પાપથી બચી શકાય છે.

બીજાઓ પાપ કરે છે તેમાં આપણે ઘણી રીતે ભાગીદાર થઇએ છીએ તેમાંની મુખ્ય નવ બાબતોના ખુલાસા નીચે મુજબ:—

૧ હુકમ કરીને પાપ કરાવવુ.
૨ સલાહ આપીને પાપ કરાવવું.
૩ વખાણ કરીને પાપ કરાવવું.
૪ કોઇને ચીડવીને પાપ કરાવવું
૫ કોઇનો ગુન્હો છુપાવવો.
૬ કહેવુ જોઇએ ત્યારે મુંગું રહેવું.
૭ પાપના કામમાં ભાગ રાખવો.
૮ નઠારૂં જાણ્યા છતાં તેનો બચાવ કરવો
૯ પાપના કામમા હામાં હા મિલાવવી.

એ નવ રીતે બીજાના પાપમા આપણે ભાગીયા થઇએ છીએ, તેનો વિશેષ ખુલાસો નીચે મુજબઃ–

૧. હુકમ કરીને.

એટલે કે, શેઠ પોતાના નોકરને ભિખારીને ધકકો મારવા કહે અથવા પોતાની તરફેણમાં ખોટી સાક્ષી પૂરવાનો હુકમ કરે તો એ નોકર જે પાપ કરે તે પાપમાં તે શેઠનો ભાગ રહે છે.

ગુરૂ પોતાના ચેલાને ધર્મથી વિરૂદ્ધ કામ કરવાનો હુકમ કરે તો તેમાં ચેલો જે પાપ કરે તેમાં ગુરૂનો ભાગ રહે છે. તેમજ જે ધણી પોતાની સ્ત્રીને ધર્મના કામમાં આડો આવે છે, અથવા ધર્મનાં કામો કરવાની ના પાડે છે તેને પણ પોતાની સ્ત્રીના પાપમાં ભાગીદાર થવું પડે છે.

૨. સલાહ આપીને

એટલે કે જો ફલાણી ચીજ ઉપાડી લો તો કોઇ જાણતું નથી, એવી રીતે નોકરો એક બીજાને પોતપોતા વચ્ચે સલાહ આપે છે તે. અથવા કોઇ ઝેરીલા માણસને કહેવું કે તારો સામોવડીયો અંધારામાં એકલો મળી જાય ત્યારે કુટી નાંખજે. એતો એજ લાગનો, એમાં કોણ જાણે છે? કોઇ મિજાજના ફાટેલા જુવાન છોકરાને એવી સલાહ આપવી કે તારા બાપની સામે થા. તારો ભાગ નહિ આપે તો ક્યાં જશે? અને વકીલ થઇને પોતાના કુલને ઉંધી સલાહ આપીને ખોટા કજીયા લડવાનો જોસ ચહડાવવો એ પાપનું કામ છે.

૩. વખાણ કરીને.

એટલે કે કોઇને કહેવું કે, હાય હાય ! તમે એને મૂકી દીધો એ તો ભૂલ કરી. તમારા જેવા માણસ જ્યારે એને પાધરો નહિ કરે ત્યારે પછી કોણ કરશે ? તમારી સામે એનું ગજું શું ! તમે તો એને મચ્છરની પેઠે ચોળી નાખશો ! શેઠ ! બ્હીઓ છો શું ? એનાં તો હાડકાં ભાગી નાખો. એનાથી કાંઇ થઈ શકે તેમ નથી તમારા જેવા મોટા માણસો એમ ખમી જશે તો તો પછી એ હરામખોરો એમજ કર્યા કરશે. આવી રીતે કોઇનાં વખાણ કરીને તેની પાસે પાપ કરાવવું તેમા આપણે પાપના ભાગીદાર થઇએ છીએ

૪. ચીડવીને.

એટલે કે, કોઇનાં ખોટા ખોટાં નામ પાડીને બોલાવવું. જેમ કે, તમે તો રાજા છો. અથવા તો પોતાના કોઇ સગાવ્હાલાંને કે દોસ્તને એમ કહેવુ કે, જા જા તુ તો બાયલો છે. તારાથી તે શુ બને ? એ વળી કેસ શેનો જીતી જાય ? સો બસો અવળા કરવા પડે તો શુ થાય ? દુનિયામા આબરૂ કેટલી છે ? પણ તારા જેવા લોભીયાથી એમ ન બને એવી રીતે ચીડવીને પાપ કરાવવું, અથવા કોઈ ગાંડાં માણસોને ચીડવી તેની લાગણી ઉશ્કેરીને બીજાઓને ગાળો અપાવવી. એમ કરનારને બીજાંઓના પાપના ભાગીદાર થવું પડે છે.

૫. કોઇનો ગુનોહ છુપાવવો.

જેમકે ચોરીનો માલ રાખવો, ચોરને સંતાડવો, બારવટીયાઓને રોટલા પહોંચાડવા, અને આપણો છોકરો પાડોશીની કાંઈ ચીજ ઉપાડી આવ્યો હોય તો તે રાખી મૂકવી. એવી રીતે બીજાંઓનાં પાપ છુપાવવાથી આપણને તેઓના પાપમાં ભાગીયા થવું પડે છે.

૬. ચાહીને મુંગું રહેવું.

એટલે કે, પોતાના હાથમાં શિક્ષા કરવાની સત્તા છતાં પણ માજીસ્ટ્રેટ ખોટી દયા ખાઇને ગુન્હેગારોને જતા મૂકે તો તે ગુન્હેગારોના પાપમાં માજીસ્ટ્રેટને ભાગીયા થવું પડે છે. શેઠનો માલ ચોરાઇ જતો હોય અથવા બગડી જતો હોય તે પોતાને ખબર હોય છતાં પણ એમ વિચારવું કે, એમાં આપ-

ણા બાપનું શું જાય છે? એ તો એમજ ચાલે. એવી ઉપાધિમાં આપણે તે ક્યાં પડીએ? એમ ધારીને શેઠને ખરી ખબર ન આપવાને પોતે ચૂપ રહેવું એ બીજાના પાપમા ભાગીયા થવા જેવું છે. તેમજ પોતાનો છોકરો બીજાના છોકરાને મારી આવે ત્યારે તેને ધમકાવવાને બદલે જોયા કરવુ એ પાપનું કામ છે કારણ કે એવી રીતે થતા પાપને અટકાવવાની શક્તિ છતાં તેને ન અટકાવવાં ને મુગુ રહેવું એ પાપને ઉત્તેજન આપવા જેવું છે, માટે એમ કરવાથી આપણને બીજાંઓના પાપમા ભાગીયા થવું પડે છે.

૭ પાપમા ભાગ રાખવો.

એટલે કે, જા ફલાણાને માર, હું તારી ભેળો છું. કોઇ ચોરને કહેવું કે, તું ફિકર ન કર, તારો માલ હું બજારમાં વેચી આવીશ; અથવા કોઈને એમ કહેવુ કે, એમા શુ મોટી વાત છે? ફરિયાદી માંડો તમારી તરફથી હું સાક્ષી આપીશ આવી રીતે બીજાઓના પાપમા ભાગ રાખવો એ પણ મહા પાપ છે.

૮. નઠારૂં જાણ્યા છતાં તેનો બચાવ કરવો

એટલે કે, આ જુઠો કેસ છે એમ જાણ્યા છતા પણ તેનો બચાવ કરવો એ બીજાના પાપમાં ભાગીયા થવા જેવું છે પોતાના કોઈ સગાએ કાઈ ગુન્હો કર્યો હોય ત્યારે પોતે નાતના શેઠીઆ હોય છતાં પણ સાચો ઇન્સાફ ન આપવો ને પક્ષપાત કરી ગુન્હેગારની તરફેણમા ઉભુ રહેવુ એ બીજાના પાપમા ભાગીયા થવા જેવું છે. અને પોતાનું છોકરૂં પાડોશીના છોકરાં સાથે કજીયો કરી આવ્યું હોય ત્યારે તેનો વાંક જાણ્યા છતાં પણ તેની ભેળ કાઢીને સામાની સાથે લડવા ઉઠવું એ પાપનો બચાવ કરવા જેવું કામ છે. અને તે બીજાના પાપના ભાગીદાર થવા જેવું છે.

૯. હામાં હા મિલાવવી.

એટલે કે, કોઇ અમલદાર કે મોટો શેઠીઓ કાંઇ વાત કરતો હોય, તે વાત ગેરવાજબી હોય અથવા કોઇને નુકશાન થાય તેવી હોય તોપણ તેમાં હાએ હા પાડ્યા કરવી, અને 'ભા ભણે તે સચ,' અથવા 'મિયાંની ચાંદે ચાંદ' કર્યા કરવું એ બીજાના પાપમાં ભાગીયા થવા જેવુ છે. એ શિવાય જેમકે એ

માણુસો લડતા હોય, તે આપણા સમજાવ્યાથી સમજી જાય તેમ હોય છતાં પણ આપણી અક્કલનો કે આપણા લાગવગનો ઉપયોગ ન કરવો અને તેમને લડી મરવા દેવા, અથવા આપણા કુટુંબમા બાયડી છોકરો વગેરે કોઇ કાઇ અધર્મ કરતું હોય તોપણ તેમાં આંખમીંચામણું કરી કાંઇ બોલવું નહિ, અને બધું હાએ હા કર્યા કરવું, એ બીજાના પાપમા ભાગીયા થવા જેવું છે.

આવી આવી બીજી ઘણી રીતે આપણે ન જાણીએ તેમ વિનાકારણ આપણી મૂર્ખાઇથી બીજાંઓના પાપમાં ભાગીદાર થઈ જઇએ છીએ, અને તેના માઠાં ફળ આપણુને ભોગવવા પડે છે માટે ભાઇઓ! પાપની ભય કરતા સમજીને કોઈકનાં પાપ આપણે ન ભોગવવા પડે એ સભાળજો, અને જેમ બને તેમ આપણા આત્માના કલ્યાણને અર્થે પાપથી બચાય અને પ્રભુના પ્રવિત્ર માર્ગમા અવાય તેમ કરજો.

૩૬–મહાત્માઓ કહે છે કે, બીજાઓનું ભલું કરવું તે કરતાં પણ પોતે જાતે ભલા થવું એ મોટી વાત છે, માટે જો સત્ય ધર્મ પાળવો હોય અને ઈશ્વરની નજીક જવું હોય તો તમે પોતે ભલા થવાની તજવીજ કરો.

એક ભક્તરાજ મહારાજ કહેતા કે, બીજાઓનું ભલું કરવુ એ બહુ સારી વાત છે, ભાગ્યશાળી માણુસોથીજ તે બની શકે છે, પણ એ કરતાં પણ પોતે જાતે ભલા થવું એ વધારે મોટી વાત છે, કારણ કે બીજાઓનું ભલું કરવું એમાં બહારના સારાં સાધનોની જરૂર છે. જેમકે, પાસે ધન હોય તો કોઇને આપી શકાય છે, શરીરમાં બળ હોય તો બીજાને મદદ કરી શકાય છે, બુદ્ધિ ખીલેલી હોય તો જ્ઞાન ફેલાવી શકાય છે, હાથમાં સત્તા હોય તો બીજાઓને વશ રાખી શકાય છે, અને ખાનદાની, લાજ આબરૂ, લાગવગ, કે ગુરૂપણું વગેરે વંશપરંપરાનું કાંઈક મોટું લાકડું હોય તોજ કેટલાંક કામો થઈ શકે છે; અથવા તો બીજા ઘણા માણુસોના કરતાં જેના શરીરમાં, મનમાં, બુદ્ધિમાં કે બીજી કોઈ ક્રિયાઓમાં કાંઈ

ખાસ વિશેષતા હોય તેઓ જો ધારે તો બીજાઓનું કાંઈક ભલું કરી શકે છે. પણ અમે જોયું છે કે, એવી જાતના સારા સાધનો હોવા છતાં પણ ઘણા માણસો પોતે જાતે જેવા જોઇએ તેવા રૂડા હોતા નથી એવા બહાર પડતા આગેવાન ગુણી માણસોમાંથી પણ કોઇકજ પોતાના અંતઃકરણના અવાજ પ્રમાણે ચાલનારા હોય છે, બાકી તો બધા ચાલતા આવેલા રિવાજો અને લોકોને દેખાડવાના દુનિયાદારીના બહારના વિવેકો પ્રમાણે પોલમપોલમાંજ રમનારા હોય છે; કારણ કે પારકાને ઉપદેશ કરવાની પંડિતાઇ બતાવતા તો સૌને આવડે છે, પણ બોલ્યા પ્રમાણે પાળવુ ને કહ્યા પ્રમાણે કરી બતાવવું એ તો ઈશ્વરના કૃપાપાત્ર હરિજનોથીજ બની શકે છે; માટેજ મહાત્મા તુકારામ કહે છે કે **बोले असा चाले त्याची वंदावी पावले.** જે બોલ્યા પ્રમાણે ચાલે તેની તો ચાખડીયોને પણ નમવું જોઇએ. આટલું બધુ ભલા થવાનું મહાત્મ્ય છે, એટલુજ નહિ પણ બીજાનું ભલું કરવામાં તો બહારના સારાં સાધનો જોઇએ છે, અને બીજાઓનું ભલું કરતા છતાં પણ ઘણા માણસો જેવું જોઇએ તેવું પોતાનું ભલું કરી શકતા નથી. પણ જે પોતે રૂડા થાય છે તેની પાસે બહારનાં બહુ સારા સાધનો ન હોય છતાં પણ તે પોતાના રૂડા દાખલાથી પોતાના બંધુઓમા બહુ સારી અસર કરી શકે છે, જેમકે–

અમે જોયું છે કે, ગરીબ ભક્તો પોતાની પરમાર્થ વૃત્તિથી જેટલું ભલુ કરી શકે છે, તેટલુ ભલું નામને ખાતર જાહેર ફંડોમા હજારો રૂપીઆ ભરનાર શ્રીમંતો કરી શકતા નથી. જંગલના એકાંત ખુણામા પડેલા મુનિવ્રતવાળા સાધુઓ વગર બોલે ચાલે પોતાના પવિત્ર આચરણોથી જગતમા જેવી પવિત્રતા ફેલાવે છે તેવી પવિત્રતા રોજ રોજ મંદિરોમા કથા વાંચનારા શાસ્ત્રીઓ ફેલાવી શકતા નથી ભગવદિચ્છા પ્રમાણે ખેપે જનારા હરિજનો પોતાના દાખલાથી પોતાના બંધુઓમાં જેવો ધર્મનો વિશ્વાસ બેસાડે છે તેવો વિશ્વાસ માન મરતબાની ઇચ્છામા રહી ગયેલા ગુરૂઓ બેસાડી શકતા નથી. અને અંતરની ખીલેલી લાગણીવાળા સજ્જનો પોતાનાં નિષ્કામ કર્મોથી પોતાની આસપાસ જેવી સારી અસર કરી શકે છે તેવી અસર

મોટા પંડિતો કે મોટા અધિકારીઓ પણ કરી શકતા નથી. એ બધું તેઓ પોતે જાતે ભલા થયા હોય તેનું ફળ છે. એથી ઉલટું અમે એ પણ જોયેલું છે કે, જેને ઘેર સદાવ્રત ચાલતા હોય તેઓ પણ પોતાની દુકાને બેઠા બેઠા દગા ફટકા કરે છે; જેઓ મંદિરના માલિકો હોય તેઓમાંથી પણ ઘણાએ અનીતિવાળા હોય છે; મોટાં મોટાં ભાષણો આપનારા પંડિતો પણ પોલમાં ખેડનારા હોય છે, મોટી મોટી શાસ્ત્રની વાતો કરનારા ગુરૂઓ પણ અંતરમાં અદેખાઇની હોળીવાળા હોય છે; બહુ બહુ પાઠ પૂજા કરનારાઓમાથી પણ ઘણાએ સડેલા અંતરવાળા હોય છે, બહુ ત્યાગી દેખાતા સાધુઓ પણ મોટી વાસનાવાળા હોય છે, ઘણાએ પુસ્તકો લખનારા વિદ્વાનો પણ કોઈ કોઇ જાતના મોટા દુર્ગુણોવાળા હોય છે, અને એક તરફથી બહુ દાન આપનારા શ્રીમંતો બીજી તરફથી પોતાના ધંધારોજગાર મારફત મોટી ચોરી કરનારા હોય છે. તેઓ પોતે ભલા થએલા હોતા નથી. આમ હોવાથી બીજાઓનું ભલું કરવુ એ કરતા પણ પોતે જાતે ભલું થવું એ મોટી વાત છે. બીજાઓનુ ભલું કરવુ એ તો સંજોગને આધારે છે, પણ પોતે ભલું થવું એમા તો પોતે પંડેજ પુરૂષાર્થ કરવો પડે છે, એમા તો મનને મારવું પડે છે, ને એમાં તો પોતાની ઇચ્છાનો કાંઈક ભોગ આપવાનો હોય છે; માટે મહાત્માઓ કહે છે કે, સંજોગને આધારે ભલું કરવું એમાં કાંઇ મોટી વાત નથી એમ તો બારવટીયાઓ પણ મોટાં દાન આપી દે છે, વ્યભિચારીઓ પણ બહુ લ્હેરી હોય છે, સોનેરી ટોળીવાળાઓ પણ નાતો જમાડી દે છે, જુગારીઓ પણ બાવા સાધુઓની સેવા કર્યા કરે છે, લોભીઆઓ પણ બહુ બહુ પ્રાર્થના કરે છે, અને મહા પાપીઓને હાથે પણ સંજોગને આધારે કાંઇક ભલા કામો થઈ જાય છે; માટે ભલાં કામો કરવાં એમાંજ કાંઇ ખાસ મોટી વાત નથી, પણ પોતે પંડે ભલા થવું એજ મોટી વાત છે. માટે ભાઇઓ ! જો આત્માનું કલ્યાણ કરવું હોય ને ઈશ્વરની નજીક જવુ હોય તો શુદ્ધ અંતઃકરણથી તમે પોતે ભલા થાઓ, તમે પોતે ભલા થાઓ.

૩૭–આપણે સૌ એક બીજાંની દેખાદેખી કરવાના સ્વભાવવાળાં છીએ, માટે આપણી પાસેથી કોઇ પણ માણસ કાંઇ પણ ખરાબ રીતભાત ન શીખી જાય એ બરોબર સંભાળવું જોઇએ.

મથુરામાં એક માણુસ ટોપી વેચવાનો ધંધો કરતો હતો. તે પોતાની સાથે ટોપીના ડાબલા લઇને ફેરી ફરતો હતો. ફરતો ફરતો થાક લાગવાથી બપોરને વખતે જરા વિસામો લેવા માટે તે એક વાડી પાસે ઝાડ નીચે બેઠો. તેણે પોતાને માથે ટોપી પેહેરી હતી અને બીજી ટોપીઓના ડાબલા તેની પાસે પડેલા હતા. ગરમીનો વખત હતો, થાક લાગ્યો હતો અને તેમાં ઠંડા પવનની લેહેર આવી જવાથી તે ફેરીવાળાની આંખો ઘેરાવા લાગી, તેના મનમા એમ હતું કે હમણા જરા વિસામો લઇને ઉઠું છું, પણ એટલી વારમા ઝાડની ઓથે બેઠાં બેઠા નિદ્રા ચ્હડી ગઇ.

ફેરીવાળાને ઉઘતો જોઇને ત્યાં આજુબાજુનાં ઝાડો ઉપર બેઠેલા મથુરાના વાદરાં કાઇ સખના રહે કે ? તુરતજ એક વાદરો આવીને ટોપીના ડાબલા ઉપાડી ઝાડ ઉપર ચ્હડીગયો. એ જોઇને બીજાં ઘણા વાદરાંઓ ત્યા ભેળાં થઈ ગયા અને સૌએ એક એક ટોપી ઉપાડી લીધી, એ ખાલી ડાબલા નીચે ફેકી દીધા. એ પછી વાદરાઓ વિચારમા પડ્યા કે હવે એ ટોપીનું કરવું શુ ? એટલામા એક વાદરાએ તે ફેરીવાળા સામું જોયું તો તેના માથા ઉપર ટોપી દીઠી, એ જોઇને તે વાંદરાએ પોતાના માથા ઉપર ટોપી મૂકી અને પોતે કેવો રૂપાળો લાગે છે તે બીજા વાદરાઓને બતાવવા લાગ્યો. આ વાંદરો ટોપી પેહેરીને સાહેબ લોક બની જાય અને બીજાં વાદરાઓ રહી જાય એ કેમ બને ? તેને જોઇને સૌ વાંદરાંએ પોતપોતાનાં માથા ઉપર ટોપી પેહેરી, અને એક બીજાંની સામે જોઈ ગમત કરવા લાગ્યા. એટલામાં પાંચ મિનિટની અંદર પેલો ફેરીવાળો ઝબકીને જાગી ઉઠ્યો, ઉઠીને જુએ છે તો પાસે ટોપીના ડાબલા મળે નહિ, એ જોઇને તે ગભરાયો, અને પોતાના ગભરાટમાં બેબાકળો થઇને તે આજુબાજુ જોવા લાગ્યો, એટલામાં આજુ-

બાજુનાં ઝાડ ઉપર ટોપી પેહેરેલાં વાંદરાંઓને તેણે જોયાં, એ જોઈને તેના હોશ કોશ ઉડી ગયા. તેને લાગ્યું કે હાય હાય ! આ તો એટલો વળી ગયો. બધી ટોપી ઉપાડી ગયાં, હવે એ પાછી કયાંથી મળે ? આટલાં બધાં વાંદરાંઓને પકડાય કેમ ? અને તેના હાથમાંથી પાછી સાજીસમી ટોપી આવે કેમ ? એમ વિચારીને તે બહુ ગુસ્સે થઇ ગયો. એ ગુસ્સાને લીધે નિરાશ થઇને બહુ જોસથી તેણે પોતાની ટોપી જમીન ઉપર પછાડી, એ જોઈને તુરતજ સૌ વાંદરાંએ પોતાનાં માથાં ઉપરથી ટોપી ઉતારીને તેની પેઠેજ જોસથી જમીન ઉપર ફેંકી દીધી, તેથી અરધી મિનિટમાં તે બધી ટોપીઓનો ઝાડ નીચે ઢગલો થઈ ગયો. એટલે તે ફેરીવાળાએ પોતાની બધી ટોપી લઈ લીધી

આ વાતનો સાર એ છે કે, આપણામાં પણ એ વાંદરાંઓની પેઠે બીજાંઓની સારી માઠી નકલ કરવાનો સ્વભાવ કુદરતી રીતે રહેલો છે, માટેજ શ્રી કૃષ્ણ ભગવાને ગીતાજીમાં કહેલું છે કે, શ્રેષ્ઠ માણસો જે પ્રમાણે વર્તે છે તે પ્રમાણેજ બીજા લોકો વર્તે છે, કારણ કે સારાં માણસો જે કામ કરે તે વાજબી ગણાય છે. એટલે તે પ્રમાણેજ લોકો ચાલે છે. માટે સૌ માણસોએ સારાં આચરણ રાખવાની જરૂર છે. કદાચ આપણે ગરીબ સ્થિતિમાં હોઇએ, અજ્ઞાન હોઇએ, રોગી હોઇએ કે એવાંજ બીજાં કોઇ કારણોને લીધે આપણે કાઇ સારો દાખલો બેસાડી શકીએ તેમ ન હોય તો કાઇ ફીકર નહિ; પણ આપણી ચાલચલણમાંથી, આપણી રેહેણીકરણીમાથી, આપણા આચારવિચારમાંથી, અને આપણી રીતભાતમાંથી કોઇ પણ માણસ કાંઇ પણ ખરાબ બાબત ન શીખી જાય એ તો આપણે જરૂર સંભાળવું જોઇએ કારણ કે આપણી ચાલચલગત જોઇને જો કોઇ માણસો બગડે તો તેનું પાપ આપણી ઉપર પડે છે, માટે આપણા આત્માના કલ્યાણને ખાતર અને પ્રભુને ખાતર એવું પાપ ન થઈ જાય એ સંભાળજો.

૩૮–હાલમાં આપણી ભક્તિનાં જેવાં જોઇએ તેવાં ફળ મળતાં નથી તેનાં કારણો.

એક ભક્તરાજ મહારાજ કહેતા કે, આ દુનિયામાં માણસોના મનમાં ભક્તિ બહુ ઓછી રહે છે તેનાં ઘણાં કારણો છે, પણ તેમાં મુખ્ય કારણ એ છે કે, પોતાની મેળે માણસો જલદીથી સમજી શકે અને પોતાની જીંદગીના દરરોજના વ્યવહારમા સહેલાઇથી અનુભવી શકે એવું ભક્તિનું ચોખ્ખુ ફળ માણસો પોતાની નજરે પ્રત્યક્ષ રીતે જોઇ શકતા નથી, તેથી તેઓ ધર્મ તરફ બેદરકાર બને છે. કારણ કે મનુષ્યનો સ્વભાવ સુખ તરફ દોડવાનો છે. મનુષ્યની પ્રકૃતિ પોતાના સ્વાર્થ તરફ ઢળી જનારી છે મનુષ્યનુ મન ચંચળ છે, મનુષ્યમા અહંકાર પ્રબળ છે, મનુષ્યની બુદ્ધિ બહારના આવરણોવાળી છે, અને મનુષ્યના દેહનુ બધારણ અપૂર્ણતાવાળુ છે. તેથી પોતાની નજર આગળ ખુલ્લી રીતે જે લાભ દેખાતો હોય તેની તરફ ઢળી જવું એવી બધાં માણસોની હાલના જમાનામાં સામાન્ય રીતે પ્રકૃતિ થઇ ગયેલી છે આમ હોવાથી ભવિષ્યના મોટા લાભો સામે માણસો જોઇ શકતા નથી, મુવા પછી શુ થશે તેની દરકાર રાખતા નથી, અને 'ઉધાર હલવા કરતાં નગદ ટપલા'ને સારો ગણી ભવિષ્યના લાભોની વાતોનો તેઓ વિશ્વાસ કરતાં નથી; કારણ કે તેઓની પ્રકૃતિજ એવી થઇ ગયેલી છે. માટે જો પોતાના ધર્મની બરોબર લાગણી હોય, પોતાના બંધુઓનું ખરેખરૂં હિત કરવું હોય, અને જગતને સાચી મદદ કરી પોતાની જીંદગીની સાર્થકતા કરવી હોય તો દરેક મહાત્મા, દરેક સાધુ, દરેક વિદ્વાન તથા દરેક ધનવાનની પહેલી ફરજ એ છે કે, જુદી જુદી રીતે, જુદી જુદી વિદ્યાઓથી, જુદા જુદા દાખલાઓથી, અને જુદા જુદા વિચારો, કામો, તથા પરિણામોથી લોકોને ખાત્રી કરી આપવી કે, ધર્મનું ફળ તુરતજ અને આ ભવમાંજ મળે છે, અને જો કદી ફળ મળતા વાર લાગે તો એમ સમજવું કે, હજી આપણી ભક્તિ એટલી અધૂરી છે. ફળ મળતા વાર લાગે તેથી ભક્તિ અધૂરી છે, એમ તો સમજી શકાય છે, પણ કઇ બાબતમાં, કયે ઠેકાણે અને શા માટે આપણી ભક્તિ અધૂરી રહે છે? તેના કારણો બધાં માણસો

પોતાની મેળે જલદીથી સમજી શકતા નથી, માટે ભક્તિ અધૂરી રહેવાના કારણો લોકોને સમજાવવાં એ હરિજનોનો મુખ્ય ધર્મ છે. જેમકેઃ—

ઈશ્વરનું ભજન કરવુ, પરમાર્થ કરવો, અને પાપથી બચવુ, એ ત્રણ ભક્તિના મુખ્ય અંગ છે એને શ્રી કૃષ્ણ ભગવાને શ્રીમદ્ ભગવદ્ગીતામા યજ્ઞ, દાન અને તપ કહેલાં છે અને તે કદી પણ તજાયજ નહિ, એમ હુકમ કરેલો છે એ ત્રણ અગમા જીદગીનો હેતુ, જીદગીનું કર્ત્તવ્ય, જગતના સૌ ધર્મોનુ તત્વ, સ્વર્ગ, અને મોક્ષ સુધીની બાબત આવી જાય છે, આમ હોવાથી અદરની તથા બહારની ધર્મની જુદી જુદી સેકડો જાતની ક્રિયાઓ, અનેક પ્રકારના વિધિનિષેધો, જગતનાં બધા શાસ્ત્રોના અર્થ અને જુના તથા નવા સૌ મહાત્માના ઉપદેશનો સાર, એ બધુ ઉપલી ત્રણ મુખ્ય ફરજોમાં સમાઈ જાય છે, માટે ધર્મનાં એ ત્રણ મુખ્ય અંગમાથી આપણામાં કયુ અંગ અધૂરૂં છે એ તપાસવુ, ને તે અધૂરાપણુ દૂર કરવાના ઉપાય કરવા એ દરેક હરિજનનું કામ છે. એ ત્રણે અંગ જ્યારે બરોબર રીતે પળાતાં હોય ત્યારેજ પ્રત્યક્ષ રીતે ભક્તિનાં મોટાં ફળ મળે છે. અને જો તેમાં કાંઈ અપૂર્ણતા હોય તો ભક્તિ એટલી અધૂરી રહી જાય છે, તેથી ચોખ્ખુ ફળ દેખાતું નથી અને સીધી રીતે ચોખ્ખે ચોખ્ખો લાભ દેખાય નહિ ત્યાં ગુધી સ્વભાવથીજ સ્વાર્થવૃત્તિવાળા માણસોની જેવી જોઇએ તેવી ધર્મમા શ્રદ્ધા બેસી શકતી નથી, અને જ્યા સુધી ધર્મના બધા અગો બરોબર રીતે ન પળાય ત્યા ગુધી તુરતજ મોટા લાભ પણ મેળવી શકાતા નથી. માટે એ અંગો પાળવામાં આપણે કેવી રીતે અને કયે ઠેકાણે ભૂલ કરીએ છીએ તે બરાબર સમજવું જોઇએ જેમકેઃ-

કોઈ માણસ બહુ ઉદાર હોય છે, ધર્મના કામમાં છુટથી પૈસા ફેંકે રાખે છે, ગરીબોને માટે મરી પડે છે, અને પોતાનાં અંગત સુખોને બાજુએ મૂકી પરમાર્થમાંજ જીંદગી ગાળે છે; પણ તેમ છતાં તેઓનાં પાપ છુટેલાં હોતાં નથી, તેથી એક બાજુ એટલો પરમાર્થ કરે છે ને બીજી બાજુ વેપારમાં ઘાલમેલ કરે છે, વિષયવાસનામાં મન દોડાવ્યા કરે છે, બીજાથી સારા ગણાવાનું અભિમાન ત્હેમના અંતરમાં ખુંચી ગયેલુ હોય છે,

અને માન મેળવવાની વાસના મોતની છેલ્લી ઘડી સુધી પણ ત્હેમનાથી છોડી શકાતી નથી. આમ થવાથી ભક્તિમાં તપનું અંગ અધૂરૂં રહી જાય છે, તેથી બહુ મોટો પરમાર્થ કર્યા છતાં તેનુ જેવું જોઇએ તેવુ મોટું ફળ સીધી રીતે દેખી શકાતું નથી.

કેટલાક માણસો ઈશ્વરભજન ને સેવાસ્મરણ બહુજ કરે છે, એમાજ પોતાનો બધો વખત ગાળે છે, એ માટે બહુ મહેનત કરે છે, એ માટે બહુ ખરચ કરે છે, અને એ ઉપરજ પોતાની જીદગી ગાળે છે, છતા પણ પરમાર્થની બાબતમા તેઓ એવા સૂકા હોય છે અને લોકોના કલ્યાણના માર્ગમાથી ખસી જઈ પોતાના ભાઈબધોનો એવો ખુલ્લો તિરસ્કાર કરે છે કે, એ જોઇને કોઈ પણ સારા માણસને દિલગીરી લાગ્યા વિના રહે નહિ. આમ હોવાથી ભજનનું અંગ બહુ પાળવા છતા પરમાર્થની ખામીને લીધે તેઓની ભક્તિ અધૂરી રહી જાય છે, તેથી ધર્મનાં મોટા ફળો તેઓને પ્રત્યક્ષ રીતે મળી શકતાં નથી.

કેટલાક માણસો ઘણી જાતના પાપથી બહુજ બચેલા હોય છે, અને શરીરને કષ્ટ આપી મન તથા ઇદ્રિયોને કેટલીક બાબતમાં વશ કરેલી હોય છે, વિષયવાસના તેઓએ છોડી દીધેલી હોય છે, લોભને લાત મારેલી હોય છે, વૈરાગ લઇ લીધેલો હોય છે, જંગલમાં જઇને એકાંતમા બેઠેલા હોય છે, અને ઈશ્વરનું ભજન પણ કરે છે, પણ જગતના કલ્યાણની બાબતમા પોતાની લાગણીઓને એવી સૂકી ટાટ કરી મૂકે છે કે, એ તો જાણે જાનવરો કરતાં પણ બે ! એક બાજુએ ઘણી જાતનું તપ ને બીજી બાજુએ તેટલોજ ક્રોધ, અને એક બાજુએ ભજન, ને બીજી બાજુએ મનુષ્યજાતનો તિરસ્કાર ! અરે ભાઇઓ ! જરા વિચાર તો કરો ! આપણી આવી ભક્તિ તે કેવી રીતે સફળ થાય ? આપણને જે જાતના ગુરૂ ને જે જાતના સંજોગ મળ્યા હોય, તથા જે જાતનું કુદરતી વલણ હોય તે એક અગ તરફ આપણે ઝુકી પડીએ છીએ અને તે એક અંગમાંજ સર્વસ્વ માનીએ છીએ, એટલુંજ નહિ, પણ જો બીજી બાબતોમાં ધ્યાન આપીશુ તો આપણી ભક્તિ ઢીલી પડી જશે, એમ સમજીને ધર્મનાં બીજાં અગો તરફ ખાસ ચાહીને બેદરકારી રાખીએ છીએ; તેથી જે તે એક અંગમાંજ રહી જઇએ છીએ; એટલે આપણી ભક્તિ

અધૂરી રહી જાય છે. અને અધૂરી ભક્તિ પૂરૂં ફળ ન આપી શકે એમાં કાંઇ નવાઇ નથી. માટે ભાઇઓ ! ધર્મ ઉપર લોકોનો વિશ્વાસ બેસાડવા સારૂ ધર્મનાં ફળો તુરતજ મળે છે એમ સોની ખાત્રી કરી આપો. અને આપણી ભક્તિ ફળીભૂત થતી નથી તેનાં કારણો સમજાવી સર્વ અંગે પૂર્ણ ભક્તિ થાય એમ કરવાની તજવીજ કરો. એ ભક્તિ કેવી હોય એને માટે કબીર સાહેબ કહે છે કેઃ—

દોહરા.

શિશ ઉતારે ભોય ધરે, ઉપર રાખે પાંવ,
દાસ કબીરા યોં કહે, ઐસા હો તો આવ;
યહ તો ઘર હૈ પ્રેમકા, મારગ અગમ અગાધ,
શિશ કાટ પગ તલ ધરે, તબ નિકટ પ્રેમકા સ્વાદ.

૩૯–દુનિયામાં ભકતોની બલિહારિ છે, કારણ કે તેઓની તરફથી પ્રભુના ઘર સુધી પહોંચાડનારાં વગર ભાડાનાં વહાણો ફર્યા કરે છે.

જાત્રાઓનાં કેટલાંક સ્થળોમાં જ્યાં મોટી નદીઓ કે સમુદ્રની ખાડીઓ હોય ત્યાં જાત્રાળુઓને સામે કિનારે પહોંચાડવા માટે કેટલાક શ્રીમંતો તરફથી ધર્માદાની હોડીઓ ફર્યા કરે છે. એ હોડીમાં બેસવા માટે કોઈની રજા લેવી પડતી નથી. કાંઈ ટીકીટ કે પાસ લેવો પડતો નથી, કાંઇ ભાડું આપવું પડતું નથી; અને જો વખતસર પહોંચીએ તો ખોટી પણ થવું પડતું નથી તેમજ ત્યાં કોઈની નાત જાત, નામ ઠામ, કે સારા નરસાપણું પણ જોવાતું નથી. જે માણસ એ હોડીમાં જઇને બેસે તેને સામે પાર ઉતારી આપે છે.

ભાઇઓ ! ભાગ્યશાળી શ્રીમંતોને ઘેર તો માત્ર નદી કે ખાડી ઉતારી આપે તેવીજ હોડીઓ હોય છે, પણ ભકતોને ત્યાં કેવાં મ્હોટાં વહાણો હોય છે એ તમને ખબર છે? એ વહાણ તો આખો સંસાર સાગર તારીને છેક મોક્ષધામને કિનારે હરિની હજુરમાં લઈ જાય છે; છતાં પણ એનું કાંઇ ભાડું પડતું નથી. ઉલટા તેઓ તો બૂમો પાડી પાડીને એમજ કહે છે કે, ભાઇઓ ! ચાલ્યા આવો, ચાલ્યા આવો, ડરો માં. તમારે

માટે વહાણુ તૈયાર છે. આવી જાઓ. વખત બહુ સારો છે. આવો વખત ફરી ફરી નહિ મળે. અમને તમારી નાત જાતનું કામ નથી. અમને તમારા નામ ઠામની જરૂર નથી. અમારે તમારૂ સારા નરસાપણુ જોવું નથી, અમને દેશકાળની અડચણ નથી તમને અમારા વહાણુમા બેસાડીએ તેમા અમે કાઇ તમારી ઉપર ઉપકાર કરતા નથી, અને અમે કોઇ પાસે ટીકીટ કે પાસ માગતા નથી, માટે જરાય બ્હીઓ મા, બેફિકરપણે આવીને અમારી ભક્તિના વહાણુમા બેસી જાઓ, એટલે ઇશ્વિરકૃપાથી તમે અનંતકાળનાં સ્વર્ગમાં પહોંચી શકશો."

ભાઇઓ! જેને ઘેર આવા વહાણો હોય તે ભકતોની ઉત્તમત્તા કેટલી બધી હોય એ ખ્યાલ તો કરો! એ વહાણ તે તેમને ત્યા ચાલતો સત્સંગ છે, માટે ઇશ્વિરના કૃપાપાત્ર એવા મહાન ભકતોને પ્રેમપૂર્વક નમો, જીગરની લાગણીથી તેમને માન આપો, તમારાથી બની શકે તે જાતની શુદ્ધ અંતઃકરણથી તેઓને મદદ કરો, તમે એ વહાણુમાં બેસો, અને સંસાર સાગર તારનારા જ્ઞાન ભક્તિરૂપી વહાણુનો તમારા બંધુઓ લાભ લે એવો તમારા લાગવગનો ઉપયોગ કરો, એટલે એવા મહાન ભકતોને પ્રતાપે તમારા જીવનની પણ સાર્થકતા થઇ જશે. કારણ કે એવા ઇશ્વિરના કૃપાપાત્ર ભકતોને માટે મહાત્માઓ કહે છે કે:—

દોહરા.

જ્ઞાન ભક્તિ વૈરાગ સહિત, સંત સરલ ચિત્ત હોય,
મુક્ત કહે ભવ તરનકુ, અતિ બડો નૌકા સોય;
સંત બડે પરમારથી, દેત સબનકુ જ્ઞાન,
મુક્ત મીલે જન જાહીકું, તાકો કરત કલ્યાણ;
સબહિ દેવતેહિ રીઝતે, સબહિ તીરથ તેહી પાસ,
મુક્ત કહે જેહી સંત ઉર, શ્રી હરિ કીન નિવાસ;
મેં તીનકે પીછે ફીરૂં, નેક ન રાખું માન,
મુક્ત કહે શ્રીમુખ કહ્યો, હરિજન મેરે પ્રાણ;
જૈસા મેં પ્રિય સંતકુ, ત્યું મોકું પ્રિય સંત,
મુક્ત કહે શ્રીમુખ કહ્યો, મહિમા શ્રી ભગવંત.

૪૦–મહા આનંદકારી શાંતિદાતા પરમકૃપાળુ પિતા પરમાત્માના ગુણ ગાવાથી વેદનો અભ્યાસ કરવાનું ફળ મળી રહે છે.

પ્રાચીન મહાત્માઓએ કહેલું છે કે, વેદનો અભ્યાસ કરવાનું ફળ બહુ મોટું છે. કારણકે એમાં ઈશ્વરી જ્ઞાનનાં મૂળતત્ત્વો છે, એમા પ્રભુ પ્રેમના મૂળતત્ત્વો છે, એમા ઈશ્વરની મહાશક્તિઓના મૂળતત્ત્વો છે, એમા જગતની ઉત્પત્તિના મૂળતત્ત્વો છે, એમાં પ્રાચીન ઋષિઓની પવિત્રતાના મૂળતત્ત્વ છે, એમા ઈશ્વરની ચમત્કારિક સૃષ્ટિ લીલાના અદ્‌ભૂત વર્ણનો છે, એમાં આત્મિક બળ મેળવવાની કુંચીઓ છે, એમાં ઈશ્વરની મહાશક્તિઓને વશ કરનારા મંત્રો છે અને એના દરેક શબ્દમા સત્ય, પવિત્રતા, જ્ઞાન, સ્નેહ, સૌન્દર્ય, આકર્ષણ, અને આત્મિક બળ ભરેલું છે; તથા એના જ્ઞાનથી યુગોના યુગો થયા અનેક મહાત્માઓ અનંતકાળની શાંતિ પામતા આવ્યા છે. એટલુંજ નહિ પણ પ્રથમ વેદના જ્ઞાનને આધારેજ જગતને બીજું જ્ઞાન મળેલું છે, માટે વેદનો અભ્યાસ કરવાનું શાસ્ત્રોમાં કહ્યું છે. કારણ કે એ અભ્યાસ કરનારને ઉપર કહેલા બધા લાભો મળે છે, તેમજ વેદનું જ્ઞાન પણ જેની કૃપાદૃષ્ટિમાંથી નીકળ્યું છે એવા જ્ઞાનસ્વરૂપ, આનંદસ્વરૂપ, પૂર્ણસ્વરૂપ, જ્યોતિસ્વરૂપ, મહામંગળકારી મોક્ષદાતા પરમાત્માના ગુણ ગાવાથી વેદ ભણવાનું ફળ મળી રહે છે. કારણ કે વેદોએ પણ પ્રભુના ગુણ ગાવા એજ કામ કરેલું છે. વળી વેદોની ભાષાને જમાનાઓના જમાનાઓ થઇ ગયા, તેથી હાલમાં તેનાં રહસ્યો પૂરેપૂરાં સમજાતાં નથી, અને વળી ઘણા લોકો તે સ્હેલાઇથી શીખી પણ શકતા નથી. માટે શાસ્ત્રમાં કહ્યું છે કે, પ્રભુના ગુણ ગાનારને વેદનો અભ્યાસ કરવાનું ફળ મળી રહે છે, કારણ કે વેદે જે કામ કરેલું છે તેજ કામ પ્રભુના ગુણ ગાવાથી પણ થાય છે. માટે અનંત બ્રહ્માંડના નાથના ગુણ ગાવાથી વેદ ભણવાનું ફળ મળી રહે છે. માટે ભાઈઓ ! વેદ ભણ્યા વિના વેદનો અભ્યાસ કરવાનું મહાન ફળ મેળવવું હોય તો સર્વશક્તિમાન અનંત બ્રહ્માંડના નાથના ગુણ ગાઓ. અનંત બ્રહ્માંડના નાથના ગુણ ગાઓ. કારણ કે મહાત્માઓ કહે છે કેઃ–

દોહરો.

જપ તપ તીરથ જાતરા, જોગ યજ્ઞ વ્રત દાન;
મુક્ત તાહી હોવત સદા, જેહી ઉર શ્રી ભગવાન.

૪૧–ભકતોને તાર કરતાં આવડે છે, તેથી તેઓ મહાન પ્રભુ પાસે પોતાના સંદેશા મોકલી શકે છે પણ જેઓ તારની વિદ્યા જાણતા નથી તેઓને એ વાત ખોટી લાગે છે.

એક ભક્ત હતા, તે બહુ શ્રદ્ધા ભક્તિવાળા હતા, પાઠ પૂજામાં બહુ ધ્યાન આપતા, સેવા સ્મરણમાં જીંદગી ગાળતા, તીર્થયાત્રામા ફરતા, નહાવા ધોવામા રોકાઇ રહેતા, દેવદર્શનમાં મસ્ત રહેતા, અને નિષ્કામ વૃત્તિથી રહી ભગવદ્ ઈચ્છા પ્રમાણે ખેડયે જતા હતા. એ જોઈને તેની પડોશમાં રહેતા એક સુધારાવાળો જુવાનીઓ બળી મરતો હતો. તેને એમ લાગતું કે, આ બધા શુ ઢોગ? શુ આવી રીતે કરવાથી ઈશ્વર મળતો હશે? તેથી પ્રસંગોપાત તે જરા ચીરડાઇ જઇને ભકતને કહેતો કે, ભક્ત! આ રમકડા રમાડયા કરવામાં તમારૂં શુ વળશે? આ તે બુદ્ધિનો જમાનો છે કે વિશ્વાસનો? ખોટો વિશ્વાસ રાખી મૂકો તેમા શુ થાય? હું સાકર સાકર કરૂં તેથી કાંઈ મારા મ્હોડામાં તો સાકર આવતી નથી ત્યારે રામ રામ કરવાથી તમારૂં શુ વળશે? મફતના માળાના દોરડા કાં ખેંચ્યા કરો? ને બહુ નહાવા ધોવામાં વગર મફતના કાં હેરાન થાઓ? એવા ઢોગ સોંગમાં પડયા રહેવાથી પ્રભુ નહિ મળે.

આ સાંભળીને તે ભકતે કહ્યું કે, ભાઈ! તમે એ વસ્તુની કિંમત ન સમજો. તમે ઘણા બહુ ભણ્યા પણ હજી તાર મોકલવાની વિદ્યા શીખ્યા નથી; એટલે સર્વશક્તિમાન મહાન પ્રભુને સંદેશા કેમ મોકલાય છે એ તમને ખબર નથી, તેથી એમ બોલો છો પણ મને એ બાબતનો અનુભવ છે. માટે તમે જેમ મને વહેમી સમજો છો તેમ હું તમને મૂર્ખ સમજું છું. કારણ કે શીખવા જેવી બાબત શીખ્યા વિના તમે તે માટે ખોટો મત બાંધી દો છો, ને વિરૂદ્ધની ટીકા કરો છો; પણ

ભાઈ! જરા ધીરજ રાખીને વિચાર કરો તો સમજી શકાય તેમ છે કે, તાર મોકલવાની વિદ્યા કાંઈ ખોટી નથી. જેમ અમુક જાતનાં સાધનોથી અહીં તાર મોકલી શકાય છે તેમ બીજી જાતના સાધનોથી પ્રભુ ઉપર પણ તાર મોકલી શકાય છે. એમા તમને નવાઈ શુ લાગે છે? તમે એ વાત ન માનો એ તમારૂ અજ્ઞાનજ ગણાય, એથી કાંઇ એ વિદ્યા ખોટી થઇ જવાની છે? એને માટે મારા અનુભવમા આવેલો એક દાખલો તમને કહું છું, તે સાભળવા જેવો છે.

આપણા દેશમા જ્યારે પ્રથમ તાર શરૂ થયો ત્યારે ગુજરાતના એક ગામમા હું તારમાસ્તર હતો, ત્યા સ્ટેશન ઉપર ભીલ લોકો મજુરી કરતા હતા તેમાથી એક જણે જોયુ કે, હું કાંઈ "ટક ટક ટક ટક" કરતો હતો ને ઘટડી વગાડતો હતો, તેથી તેને એમ લાગ્યું કે, નાનાં બાળકોની પેઠે માસ્તર રમત કર્યા કરે છે ને કાંઇ કામ કરતા નથી. એમ ધારીને પોતાના ભોટપણામા તેણે મને પૂછ્યુ કે, માસ્તર સાહેબ! આખો દિવસ ટક ટક ટક ટક શું કરો છો? મેં કહ્યું કે, મુંબઇ તાર મોકલું છું. તેણે પૂછ્યુ કે તાર એટલે શુ? મેં કહ્યુ કે, આપણે અહીં બેઠે બેઠે જે કાંઇ કહેવું હોય તે મુબઇમા કહી શકીએ તે. એટલામા એની મેળે ઘટ વાગ્યો, તે જોઇને એ ભીલે પૂછ્યું કે, તમે તો અહીં બેઠા છો ને એ ઘટ કોણે વગાડયો. મે કહ્યું કે મુબઈના તારમાસ્તરે એ ઘટ વગાડયો એ સાંભળીને તે ભીલ ખડ ખડ હસી પડયો, તેને લાગ્યુ કે આ બધો ઢોંગ છે ને માસ્તર મારી મશ્કરી કરે છે અથવા તો તે ગાંડો થઇ ગયો છે. કારણ કે મુબઇમા ઘટ વગાડે તે કાંઈ અહીં નર્મદાકિનારે સભળાય? ને અહીંથી કાંઈ મુંબઇમાં વાતો થાય? મોટું ખેતર હોય તો એક સેઢાની વાત બીજે સેઢે પણ સંભળાય નહિ, ને આ કહે છે કે, હું મુંબઇના માણસ સાથે વાત કરૂં છું? બીજું કાઇ નહિ, એને ભૂત વળગ્યું છે, તેથી બિચારાની ડાગળી ચસકી ગઇ છે; એમ ધારીને પોતાની જાતવાળા બીજા મજુરો પાસે જઇને તેણે કહ્યું કેઃ—

"ઉકલા! કાંઇક ઓહડ લાવ્ય, આપણો માહતર ગાંડો થી ગ્યો. ઈહાં બેઠા બેઠા ખટખટ કરે ને કેય મુંબીનાં માણુહોથી

વાત કરૂં એની પાહે કોઇ માણુહ નોતું ને આફડી આફડી ઘંટડી વાગી. મે પુસ્યું કે, એ કાઉ થીયું? તે કે એતો મુબીના માહતરે વગાડી એને કાઈ ભૂત બૂત વળગ્યું હોહે. નીંતો ઈમ કાં બોલે? આપણે મરસાંનો ધૂપ બૂપ કરી ડાકલા વગાડી મેલડીઆઈને તેડી ભૂતને ભગાડીએ, નીંતો બીસારાની ડાગળી ચહકી જહે."

આ સાભળીને તેઓમાથી તારખાતાના એક જુના માણસે કહ્યુ કે, "માસ્તરની વાત સાચી છે આપણે નથી સમજતા તો શુ થયુ? પણ અગ્રેજોએ તાર મોકલવાની યુક્તિ કાઢી છે. આતો મુબી સુધી તાર મોકલે છે, પણ મુંબીવાળો તો વીલાત સુધી તાર મોકલે છે" આવી આવી ઘણીએ વાતો થઇ, પણ જુના વિચારના એ બુઢ્ઢા ભીલના મનનું સમાધાન થયું નહિ. તે તો બધાને મૂર્ખ સમજવા લાગ્યો, ને એમજ કહેતો કે, અહીં બેઠે ટકટક કરીએ તેમા કાઈ મુબી ખબર જાય? એ તો બધા પૈસા ધૂતવાના ટોપીવાળાના ઢોગ છે એનું રાજ એટલે જેમ ભમાવે તેમ લોકો ભમે છે, પણ હું એ તાર બારની વાત માનવાનો નથી. અંતે છેવટ સુધી તેણે એ વાત માની નહિ.

આ દાખલો આપીને તે ભક્તે એ સુધારાવાળાને કહ્યું કે, મીસ્તર! માફ કરજો, પણ તમે પણ એ ભીલના જેવાજ છો. અમારી માળાના લાકડાના પારાઓમાંથી સ્વર્ગના તારાઓ બની જાય છે એ વાત તમે સમજી શકો નહિ અમારી માળાના દોરાઓથી સ્વર્ગ સુધીની સીધી સીડી બંધાય છે તે તમે જોઈ શકો નહિ તમે જેને રમકડાં કહો છો તે ભાવના કેળવવાના સાધનોથી અમારા હૃદયમા ઇશ્વરનો કેવો પ્રત્યક્ષ વાસ થાય છે તે તમે જોઇ શકો નહિ અમારો નામ સ્મરણનો તાર છેક કયાં સુધી પહોંચે છે એ તમે કલ્પી શકો નહિ. અમારી સેવાથી જગતમાં કેવો ઈશ્વરી સ્નેહ ફેલાય છે તે તમે સમજી શકો નહિ. અને માળા ફેરવવાથી અમારા આચરણો કેવાં સુધરે છે એ તમે જાણી શકો નહિ. કારણ કે તમે ઘણુએ ભણ્યા પણ હજી ઇશ્વરને સદેશા મોકલવાની વિદ્યા શીખ્યા નથી. વિશ્વાસ એ કેવી અલૌકિક વસ્તુ છે? વિચારોનું બળ કેટલું બધું છે? લાગણીઓમાં શું સત્તા છે? ઇચ્છા શક્તિ શું વસ્તુ

છે? ભાવનાનું જોર કેટલું બધુ છે? વાસનાની અસર છેક ક્યાં સુધી પહોચે છે? અને સંસ્કારો શું શુ કરી શકે છે? એ તમે જાણુતા નથી માટે એમ કહો છો કે રામ રામ કરવામાં શુ વળે? પણ અમે તો એમજ સમજ્યા છીએ કે, જે કાંઇ સારમાં સાર છે તે સર્વ ઈશ્વરસ્મરણમાંજ છે. સ્મરણથીજ ગરીબ માણસો મહાત્મા થઇ શકયા છે. સ્મરણથીજ ભકતો રિદ્ધિ સિદ્ધિ મેળવી શક્યા છે. સ્મરણથીજ ધર્મો ટકી રહ્યા છે. અને સ્મરણથીજ નરના નારાયણ થઈ શકાય છે. માટે અમારે તો પરમ કૃપાળુ પરમાત્માનું પવિત્ર નામસ્મરણ એજ મોક્ષ ધામ સુધીનો સાચો તાર છે. એથી અમારી ભાવનાઓને અમે પ્રભુ પાસે મોકલી શકીએ છીએ. એથી પ્રભુને અમારા અંતરમાં લાવી શકીએ છીએ. અને એથી પ્રભુમય થઇ અતે પ્રભુ પાસે જઇ શકીએ છીએ. માટે જો તમારે તમારા આચરણો સુધારવા. હોય, જીદગીની સાર્થકતા કરવી હોય, આત્માનું કલ્યાણ કરવું હોય, પ્રભુના વહાલા થવું હોય, અને અનંતકાળનાં મોક્ષ ધામના સુખ મેળવવા હોય તો બહારની વાતોમા ને મગજની ફીલોસોફીમાંજ નહિ રહી જતાં અંતરમાથી તાર મોકલતા શીખો, પ્રભુ ઉપર તાર મોકલતા શીખો

૪૨–પ્રભુ સૌથી વહાલામાં વહાલો ને મ્હોટામાં મ્હોટો છે, માટે તેને સૌથી સારામાં સારી વસ્તુઓ અર્પણ કરવી જોઇએ.

આખી દુનીયાના દરેક જાતના લોકોમા પોતપોતાની શક્તિ પ્રમાણે, પોતાના સંબંધ પ્રમાણે અને દેશ તથા કુળના રિવાજ પ્રમાણે અરસપરસમાં ભેટ સોગાદ આપવાની રીતિ છે. કારણકે ભેટ આપવી એ સ્નેહની નિશાની છે, અને તે આપનારની લાયકી છે. આમ હોવાથી આપણે જ્યારે બહાર ગામ જઇએ છીએ અને ત્યાં કોઇ સારી કે નવી ચીજો જોઇએ છીએ ત્યારે તે આપણાં વહાલાંઓ સારૂ લઇ જવાનું આપણને મન થઇ જાય છે. એ વખતે વિદ્વાનો વિદ્યાની ચીજો પસંદ કરે છે, નવીન શોધકો હુન્નરકળાની વસ્તુઓ પસંદ કરે છે, શ્રીમંતો દાગીનાઓ, રમકડાંઓ ને ઘોડા કે કુતરાં પસંદ કરે

છે, વ્યવહારચતુર સાધારણ સ્થિતિના માણસો ઘર સંસારમાં ઉપયોગી થાય તેવી વસ્તુઓ પસંદ કરે છે, ગરીબો ખાવા-પીવાની વસ્તુઓ પસંદ કરે છે, અને ભક્તો ભક્તિને મદદ કરનારી વસ્તુઓ પસંદ કરે છે. આ બધું માત્ર પોતાને માટેજ નહિ પણ તેમાંનું ઘણું ખરૂં પોતાના સ્નેહીઓને માટે હોય છે; કારણ કે એવી રીતે સ્નેહનો બદલો આપ્યા વિના માણસોના મનને શાંતિ વળતી નથી માણસોના મનમા કુદરતી રીતેજ આવી લાગણી હોવાને લીધે તેને પોતાનાં સગાંઓ, દોસ્તો તથા બીજાઓની તરફ ખેચાવું પડે છે એ ખેંચાણને લીધેજ આપણે સ્ત્રીઓ સારૂ ઉચી ઉચી કીંમતની સાડીઓ ને ફેશનેબલ બંગડીઓ લઈએ છીએ, છોકરાંઓ સારૂ ચકચકીત પોશાકો ને સુંદર રમકડાંઓ લઈએ છીએ, દોસ્તો સારૂ સો સૌના શોખ પ્રમાણે ને સ્થિતિ પ્રમાણે નવી નવી વસ્તુઓ ખરીદીએ છીએ અને શેઠ, ચાકરો, તથા આજુબાજુના લોકોને પણ તેઓના ને આપણા સ્નેહના પ્રમાણમા આપણે ભેટ સોગાદ આપીએ છીએ અને એ આપેલું કાંઇ વ્યર્થ જતું નથી આપણે વેંત નમ્યા હોઇએ ત્યારે સામેના લાયક માણસો હાથ નમે છે, અને આપણે એક તસુ ભલું કરેલું હોય તો સામેના લાગણીવાળા માણસો તેનું એક ગજ કરી બતાવે છે. તમારી બાઇડીને તેના મન ગમતી નવી સાડી ભેટ લઈ આપો, અને પછી જુઓ કે, તેનો આનંદ તથા તમારી ઉપરનું તેનું હેત કેટલુ બધુ વધી જાય છે? છોકરાંઓને તેના મનગમતા રમકડાં કે સારૂં સારૂં ખાવાનું લઈ આપો, અને પછી તે તમારી સાથે કેવા જલદી હળી જાય છે ને કેવા ગેલ કરે છે તે જુઓ? અમલદારોને ઘેર નાટાલનુ ફ્રૂટ મોકલો અને પછી તમારી ઉપર તેઓની મહેરબાની કેવી વધી જાય છે તે જુઓ? અને નોકરોને દીવાળીની બોણી આપો, અને પછી જુઓ કે તમારા કામ માટે તે કેટલી બધી કાળજી રાખે છે? ભાઇઓ! ભેટમા આવુ જાદુ છે, માટે આપણે આપણાં સબંધીઓ ને ભેટ આપવા સારૂ સારી સારી વસ્તુઓ પસંદ કરીએ છીએ.

હવે વિચાર કરો કે, જ્યારે આપણાં સગાંવહાલાંઓ માટે આપણે આટલું બધું કરીએ છીએ અને ઉંચી જાતની

સારી સારી વસ્તુઓ પસંદ કરીએ છીએ ત્યારે જે મ્હોટામાં મ્હોટો છે, ભલામાં ભલો છે, અને વહાલામાં વહાલો છે, જેણે આપણને જીવન આપ્યું છે, જે હાલમાં આપણને સુખનાં સાધનો આપી રહ્યો છે, આપણી દોરી જેના હાથમાં છે, આપણું મોત સુધારવું જેના અખતીયારમાં છે અને જે સ્વર્ગનો કર્તા તથા મોક્ષ ધામનો માલિક છે તે અનંત બ્રહ્માંડના નાથ સર્વ-શક્તિમાન પરમકૃપાળુ પવિત્ર પિતા પરમાત્માને આપણે કેટલી બધી ઉત્તમમાં ઉત્તમ વસ્તુઓ ભેટ આપવી જોઇએ ? એ ખ્યાલ તો કરો ! પ્રભુને આપવા જેવી ઉત્તમ વસ્તુઓ આપણી પાસે બીજી શું હોય ? માટે ભાઈઓ ! આપણાં સર્વ શુભ કર્મો તેને અર્પણ કરો એટલે તે એકના અનંત ગણાં થઇ પડશે. એમ કરવામાં કાઇ ખાસ ખરચ કરવુ પડતું નથી, કાંઇ ખાસ મહેનત કરવી પડતી નથી, કાંઇ ખાસ વખત જતો નથી કે કાંઇ ખાસ અદ્ભૂત ક્રિયાઓ કરવી પડતી નથી માત્ર મહાન ઈશ્વરનો અખૂટ મહિમા જાણી તેનું શરણ ધરી તેની ઇચ્છા પ્રમાણે ચાલી કર્મોનાં ફળની ઇચ્છાનો ત્યાગ કરવો અને પ્રભુ પ્રીત્યર્થ કર્મો કરવાં તેનું જ નામ બ્રહ્માર્પણ છે, અને આપણી તરફની તેજ ભેટ ઈશ્વર કબુલ રાખી શકે તેમ છે, માટે એકનાં અનંત ગણાં ફળ થવા સારૂ તમારાં સર્વ શુભ કર્મો મહાન ઈશ્વરને અર્પણ કરો.

૪૩–જેના ઘરમાં સોનાની ખાણ નીકળી પડે તે સોનું ખોદવું મૂકીને પછી બીજું કામ શું કરવા કરે ? તેમજ જેના અંતરમાં પ્રભુપ્રેમ આવી જાય તે સર્વશક્તિમાન પ્રભુને છોડીને બીજી કૂટ શું કરવા કરે ?

થોડાં વરસ ઉપર અમેરિકામાં એક ગરીબ ખેડૂતના ખે-તરમાં સોનાની ખાણ નીકળી આવી, તેથી તે પોતાનો બધો વખત સોનું મેળવવામાં કાઢવા લાગ્યો. એટલુંજ નહિ પણ પોતાનાં સગાંવ્હાલાંઓને પણ રાત દહાડો એજ કામમાં રોકવા લાગ્યો. એ જોઇને થોડા દિવસ પછી તેના એક આ-

ગલા દોસ્તે કહ્યું કે, "અરે ભલા માણુસ! તું તે છેક આવો કેમ થઇ ગયો? તારાં ઢોરની દરકાર કરતો નથી, તારા માલની સંભાળ લેતો નથી, તારાં ખેતરો રેઢાં પડેલાં છે, ખાવા પીવાનો પણ તારો ઢંગ ધડો નથી, જુના દોસ્તોને મળવા જતો નથી, ચોરામાં ગામ ગપાટા સાંભળવા આવતો નથી, મંદિરમાં કથા સાંભળવા આવતો નથી, સાંજે ફરવા નીકળતો નથી, રજાના દિવસોમાં પણ રમત ગમતમાં ભાગ લેતો નથી, ચા પીવા આવતો નથી, બીડી મંગાવતો નથી, અને ઘરનું પણ ભાન રાખતો નથી, આતે તને થઇ શું ગયું? ત્યારે તે ખેડુતે કહ્યું કે, "ભાઇ! શું થઇ ગયું? એ કાંઇ વાતજ ન પૂછ મારૂં તો નશીબજ ખુલી ગયું છે. મારા ખેતરમાંથી સોનાની ખાણ મળી ગઇ છે, તેથી આખો દિવસ હું તો સોનું કાઢવામાજ મંડયો રહું છુ. સોનું મેળવવું છોડીને હવે તે બીજી કૂટ હું શુ કરવા કરૂં? પ્રથમ જે કાંઈ કરતો તે બધું સુખ મેળવવા સારૂજ કરતો; એ સુખ તો મને મારા ઘરમાથીજ મળી ગયું, એટલે હવે ઘરની સોનાની ખાણ છોડીને ગામનો કચરો ભેળો કરવા તે હું શુ કરવા જાઉં? એ તો જયા સુધી આ નગદી મળી નહોતી ત્યાં સુધી ફાફા મારી લીધા, હવે શુ છે? હવે કાંઈ ગાડોછું કે સોનાની ખાણ મૂકીને ઘોડાની લાદ ઉપાડવા જાઉં કે કુતરા રમાડવા બેસુ? ભાઈ! એ વખત તો ગયો, કારણ કે ત્યારે હું એક ગરીબ ખેડૂત હતો, પણ હવે તો હું સોનાની ખાણનો માલિક છું, માટે જો તારી ઇચ્છા હોય તો તું પણ ગામ ગપાટા ને બીડી તંબાકુ છોડી સોનાની ખાણમાં કામ કરવા આવી જા, તારી મેહેનત પ્રમાણે તને પણ મળી રહેશે મારો દોસ્ત થઇને હવે બળદીયાનાં પૂંછડાં મરડવામાં શુ પડયો રહે છે? હવે તો સોનુ મેળવતા શીખ, અમારો અનુભવ જોયા છતાં પણ શું એટલું નહિ બની શકે? માટે હમણાંથી સોનાની ખાણમાં કામે લાગી જા, અને પછી તેની મઝા જો.

ભાઇઓ! એ ખેડૂતના ઘરમાં જેમ સોનાની ખાણ મળી જવાથી તે પોતાનો બધો વખત સોનું મેળવવામાંજ ગાળતો હતો, તેમજ જે ભકતોને મહાન પ્રભુના પવિત્ર નામની તાળી લાગી જાય છે, જે હરિજનોને રામનામની લ્હે લાગી જાય છે,

જે જ્ઞાનીઓને ઈશ્વરનો મહિમા સમજાઈ જાય છે, અને જે કૃપાપાત્રોના હૃદયમાં ભગવદ્દાવેશ ભરાઇ જાય છે તેઓ પણ આખો દિવસ નમ્રતાપૂર્વક માથાં ઝુકાવી પ્રભુપ્રેમમાં લદબદ થઇને ગદ્ગદિત સ્વરે સ્તુતિઓ કર્યા કરે છે. એમાં તેઓને એટલો બધો આનંદ થાય છે કે, એ આનંદને છોડીને પછી બીજી કાંઈ પણ વસ્તુ તેઓને ગમતી નથી, તેથી મહાન ભક્તોનાં તન, મન, ધન, વચન, કર્મ, બુદ્ધિ, અને જીવાત્મા એ સર્વ પરમકૃપાળુ પરમાત્મામાજ જોડાએલા રહે છે. પ્રભુને છોડીને બીજે કોઇ પણ ઠેકાણે તેઓની વૃત્તિ જતી નથી. કારણ કે જેમ ગરીબ માણસને સોનાની ખાણ મળી જાય ત્યારે સોનું મેળવવા શિવાય બીજુ કાંઈ કામ તેને સૂઝે નહિ, તેમજ ભક્તોના હૃદયમાં જ્યારે સર્વશક્તિમાન પરમાત્મા પોતે પધારે છે ત્યારે એ અલભ્ય લાભ છોડીને, એ અલૌકિક આનદ છોડીને, એ પરમ પવિત્રતા છોડી?, એ મહા અદ્ભૂત શક્તિ છોડીને, એ અમૃતનો મહાસાગર છોડીને, અને એ અખંડ સચ્ચિદાનદનો આનદ છોડીને જગતની કુથલીમાં પડવું ગમતું નથી. જેઓને એવો સાચો આનંદ મળી ગયો હોય તેઓ પછી માયાનાં વળખાં શા માટે માર્યા કરે? તેઓ મ્હારી ત્હારીમાં શા માટે પડયા રહે? અને તેઓ બહારના બીજા ખોટા બધનમાં શા માટે બધાઈ રહે? તેઓ તો માથાં ઝુકેલાં છતાં મસ્ત થઇને મહા આનંદમાજ મહાલ્યા કરે છે. એવો અલૌકિક અખડ આનંદ મળી જવાથીજ ભગવદ્મય થયેલા મહાન ભક્ત નરસિહ મહેતા, તુકારામ, સુરદાસ, મીરાંબાઇ, વગેરેએ જગતની જંજાળોને લાત મારી હતી, અને પોતાને જે રસ મળ્યો હતો તે રસમાં લીન થઇ બીજાઓને તે રસ ચખાડવામાંજ તેઓએ પોતાની જીદગી ગાળી હતી. કારણ કે જેના અંતરમાં પ્રભુપ્રેમ આવી જાય તે સર્વશક્તિમાન પ્રભુને છોડીને પછી બીજી કૂટ શું કરવા કરે? માટે ભાઇઓ! જગતના દુંખોમાંથી છુટવું હોય, અને સાચા સોનાની ખાણ મેળવવી હોય તો તમારા અંતરમાં પ્રભુને શોધો એટલે એ ખેડૂતને જેમ પોતાના ખેતરમાંથી સોનાની ખાણ મળી આવી તેમ તમોને તમારા અંતરમાંથી પ્રભુ મળી આવશે.

દોહરા.

મેં જાન્યું હરિ દૂર હય, હરિહર હૃદયા માંહી;
આડી માટી કપટકી, તાસે દીસત નાંહી.
જો કારન જગ ઢૂંઢીયો, સોતો ઘટહી માંહી,
પરદા દીયા ભરમકા, તાતે સુઝત નાંહી.
જ્યૌ નૈનમેં પુતલી, ત્યોં માલિક ઘટમાહી,
મુરખ લોક ન જાનહી, બાહર ઢૂંઢત જાહી
જ્યો તીલમેં તેલ હૈ, જ્યોં ચકમકમે આગ,
તેરા પ્રીતમ તુંજમેં, જાગ સકે તો જાગ
પુષ્પ મધ્યે જ્યો બાસ હૈ, વ્યાપ રહા સબ માહી;
અંતરમાંહી પાઇએ, ઔર કહા કુછ નાંહી

૪૪–ધર્મનાં ફળ તુરતજ મળે છે, પણ તે આપણે સમજી શકતા નથી તેનાં કારણો.

એક મંદિરમાં બેઠા બેઠા કેટલાક હરિજનો ધર્મની વાતો કરતા હતા, તેમાથી કોઇએ કહ્યું કે, અમે બહુ ભક્તિ કરીએ છીએ પણ તેનું જેવું જોઇએ તેવું કાઇ ફળ દેખાતું નથી એ સાભળીને બીજાએ કહ્યુ કે, એમાં ભક્તિનો વાક નથી. જમાનો બદલાઇ ગયો એટલે એમજ થાય. પ્રત્યક્ષ ફળ મળતા એ તો સત્યયુગમા, હવે તો કળિયુગ ચાલે છે માટે આવતા ભવમા ફળ મળે. ત્યારે ત્રીજાએ કહ્યું કે, એમ તે કયાઈ હોય? આવતા ભવમા ફળ મળે એ ભક્તિ શુ કામની? એવો વિશ્વાસ કોઇ રાખી શકે નહિ હાલ તો રોકડીયો જમાનો છે બધી બાબતમાં રોકડુ, કયાઇ ઉધારની વાતજ ન મળે દોઢીયાનુ પોસ્ટ કાર્ડ લેવા જાઓ તોપણ તે રોકડેથી, ટ્રામની ટીકીટ લો તોપણ તે રોકડા નાણાં, તાર મૂકાવા જાઓ તોપણ પૈસા અગાઉથી, રેલવેની કે આગબોટની ટીકીટ લો તોપણ પૈસા અગાઉથી જોઇએ, ને તે પણ રોકડા, ખાતે માંડવાની વાત નહિ. કાંઇ માલ લાવો તો જગાત અગાઉથી, પછી માલ જ્યારે વેચાય ત્યારે ખરો. છોકરાંને નિશાળે બેસાડો તો ફી એક મહિનાની અગાઉથીજ આપવી જોઈએ, પછી ભલે ગમે તો છોકરો ભણુવા

જાય, ને ગમે તો ન જાય. ઓરડી ભાડે લેવા જાઓ તો અગાઉથી ડીપાઝીટ નાણું આપવાં જોઇએ. અને કોર્ટમાં કેસ લડવા જાઓ તો ત્યાં પણ પરિણામ ગમે તો તમારા લાભમાં આવે ને ગમે તો વિરૂદ્ધમાં આવે, પણ લવાજમ અગાઉથીજ ભરવું જોઈએ. અંગ્રેજ સરકારના રાજ્યમાં ક્યાંઇ ઉધારની વાતજ ન મળે, ને જે ઉધાર રાખે તે બેદરકાર માણસોનાં તો સાચાં નાણાં પણ થોડા વરસમાં કાયદા પ્રમાણે ખોટાં થઈ જાય. હવે જરા વિચાર તો કરો કે, પોતાને માથે કરજ કરીને પ્રજા પાસેથી વ્યાજે નાણાં લેનાર અંગ્રેજના રાજ્યમાં રોકડું ને લક્ષ્મીના પતિ સર્વશક્તિમાન ઇશ્વરના રાજ્યમાં ઉધાર ? એમ તે ક્યાંઇ હોય ? ત્યારે કોઇએ કહ્યું કે, અંગ્રેજી રાજ્ય દયાળુ છે, ન્યાયી છે, પ્રતાપી છે, અને ડહાપણ ભરેલું છે. માટે તેમાં તો બધું રોકડુંજ હોય, પણ ધર્મ તો પાંગળો છે, એને તો કોઇ ચલાવે ત્યારે તે ચાલી શકે, માટે એમાં તો એમજ હોય એમાં તે રોકડું ક્યાથી હોય ? એનાં ફળ તો ધીરે ધીરે મળે

એ સાંભળીને પેલાએ કહ્યું કે, અરે હાય હાય ! આ તમે શુ બોલો છો ? એમ તે ક્યાંઇ હોય ? હરિજનોથી કાંઇ ધર્મને પાગળો કહેવાય ? ધર્મને પાંગળો કહેવો એ તો ઈશ્વરનું મોટામાં મોટુ અપમાન કરવા બરાબર છે. કારણ કે આપણાં શાસ્ત્રોમાં ઠેકાણે ઠેકાણે કહ્યું છે કે, ધર્મનુ બળ ચૌદલોક કરતા મોટું છે. ધર્મનો પ્રકાશ અનંત બ્રહ્માંડોને પ્રકાશિત કરી રહ્યો છે. ધર્મવડે આ જગત ટકી રહ્યું છે. ધર્મવડે દેવો દેવપણાને પામેલા છે. ધર્મવડે મનુષ્યો મોક્ષ પામી શકે છે. ધર્મવડે આત્મા પરમાત્માની એકતા થઇ શકે છે. મનુષ્ય જન્મની સાર્થકતા કરનારાં સારામાં સારાં સાધન જે કર્મ, ઉપાસના ને જ્ઞાન છે તે પણ ધર્મનાં અંગ છે. વેદ પોતે ધર્મના ગુણો ગાઇ રહ્યા છે, અને ધર્મના રક્ષણ માટે નિરંજન, નિરાકાર, અગમ્ય, અખંડ અલક્ષ્ય, અવિનાશી, અજર, અમર, અવ્યક્ત, કૂટસ્થ, અનંત, સર્વન્યાયી, નિરાધાર, સર્વાધાર, સર્વજ્ઞ, સર્વશક્તિમાન અનંત બ્રહ્માંડના નાથ પરમાત્માએ અનેકવાર અવતાર લીધેલા છે. એટલુંજ નહિ, પણ આનંદ સ્વરૂપ ઈશ્વર પોતે ધર્મનું સ્વરૂપ છે. આવા મહા પ્રતાપી ધર્મને પાંગળો સમજવો એ સમજનારની

નાલાયકી છે અને આવો ઐશ્વર્યવાળો ભાગ્યશાળી ધર્મ પોતાની સેવાનું ફળ તુરત આપતો નથી પણ ઉધાર રાખે છે, એમ સમજવું એ ધર્મનું ખુલ્લું અપમાન છે; અને ધર્મ ઈશ્વરનું રૂપ હોવાથી ધર્મનું અપમાન એ ઈશ્વરનું અપમાન છે, કારણ કે શાસ્ત્રમાં ખુલ્લી રીતે વારે વારે પોકારી પોકારીને પ્રભુએ પોતે કહેલું છે કે, ધર્મનું ફળ કદિ પણ ફોગટ જતું નથી, એટલુંજ નહિ, પણ એકનું દશગણું, સોગણું, હજારગણું, લાખગણું અને અનંતગણું થઈને મળે છે, અને તેપણ ઉધાર નહિ પણ તરતજ કામ કર્યા પહેલાં વિચાર કરવાની સાથેજ ફળ મળતું જાય છે જો એમ ન હોય તો ધર્મની મ્હોટાઈ શું? અને જો એમ તુરતજ ફળ ન મળતું હોય તો ધર્મને માને કોણ? જેમ ભોજનના દરેક કોળીયામાં ભૂખ મટાડવાની શક્તિ છે, બળ છે, આનંદ છે, અને તૃપ્તિ છે, તેમ ધર્મના દરેક કામમાં તથા દરેક વિચારમાં ઈશ્વરની કૃપા છે, માનસિક બળ છે, ઈશ્વરી રસ્તામા આગળ વધવાપણું છે, ઉચ ભાવના છે, અંતરની પવિત્રતા છે, પોતાનાં સ્વાર્થનો કાંઇક ભોગ આપવાનું છે, નવું જીવન મળતું જાય છે; અને ધર્મના કોઈ પણ કામથી કે કોઇ પણ વિચારથી એજ વખતે તેના પ્રમાણમાં આત્મિક આનંદ મળતો જાય છે પણ આપણી લાગણીઓ બહુ કઠોર થઈ ગયેલી છે, બહુ સ્થૂલ થઈ ગયેલી છે, બહુ જડ થઇ ગયેલી છે. અને બીજી નકામી બાબતોમાં બહુ દૂર સુધી દોડી ગયેલી છે, એટલે એજ વખતે થતી ધર્મની નાની નાની ભલી અસરો આપણને ખુલ્લી રીતે સમજાતી નથી. બીજું એ કે, મહામંગળકારી અખંડ આનંદરૂપ શાંતિદાતા પરમાત્મા એવો તો દયાળુ છે કે, આપણે આપણા મનની નબળાઇ પ્રમાણે તેની પાસેથી હલકી હલકી વસ્તુઓ માગીએ છીએ, પણ તે પોતાની મ્હોટાઇને લીધે આપણને ઘણી મોટી વસ્તુઓ આપી દે છે. [1]જેમકે આપણે દુનિયાદારીની વસ્તુઓ માગી હોય તેને બદલે તે સ્વર્ગની વસ્તુઓ આપી દે છે, આપણે લૌકિક વસ્તુઓ માગી હોય તેને બદલે તે અલૌકિક વસ્તુઓ આપી દે છે, આપણે ઇંદ્રિયોનાં સુખ માગ્યાં હોય તેને બદલે તે આત્માનાં સુખો આપી દે છે,

૧ એ બાબતનો વધારે ખુલાસો સમજવા સારૂ સ્વર્ગની કુંચીના દાખલા ૫૭-૧૨૨-૧૩૦-૧૭૫ વાંચી જુઓ.

આપણે વાસના વધારનારી બાબતો માગી હોય તેને બદલે તે વાસના છોડાવનારી બાબત આપી દે છે, અને આપણે આપણા મનની નબળાઈ પ્રમાણે આપણી હલકી ઈચ્છાઓ પૂરી પાડવાનું માગ્યું હોય તેને બદલે તે જીંદગીની સાર્થકતા કરનારી શક્તિ આપી દે છે. *પણ આપણી લાગણીઓ તથા વૃત્તિઓની જડતાને લીધે જુદાજ રૂપમા મળેલા તે મોટા લાભોને આપણે સમજી શકતા નથી. તેથી આપણને એમ લાગે છે કે, ધર્મનું ફળ તુરત મળતું નથી, પણ એમ સમજવુ એ મોટી ભૂલ થાય છે. માટે ભાઈઓ! યાદ રાખજો કે,

ધર્મનું ફળ તુરતજ મળે છે, એટલુંજ નહિ પણ એકનું અનેકગણુ થઈને મળે છે, પણ આપણી માગણીઓ કરતા તે ફળ જુદી જાતનાં હોય છે, જુદી રીતે મળે છે, +બીજાઓ તરફથી મળે છે, અને તેની અસરો બીજી જાતની હોય છે, એટલે સ્વાર્થવૃત્તિથી જડ થઇ ગયેલી આપણી લાગણીઓ પ્રત્યક્ષ રીતે એ ફળોને જોઈ શકતી નથી, તેથી આપણને એમ લાગે છે કે, ધર્મનું ફળ તુરત મળતું નથી; પણ ધર્મનું ફળ તુરત મળતું નથી એમ માનવું એ ધર્મને ઉતારી પાડવા જેવી વાત છે, એમ માનવું એ ધર્મ ઉપરના આપણા વિશ્વાસને ઢીલો કરી નાંખવા જેવી વાત છે, એમ માનવું એ નાસ્તિકોને ઉત્તેજન આપવા જેવું છે, એમ માનવું એ આપણી નાલાયકી છે, અને એમ માનવું એ ધર્મના સ્થાપક, ધર્મના ચલાવનાર, ધર્મનું રક્ષણ કરનાર, તથા ધર્મસ્વરૂપ આદિ ગુરૂ સર્વશક્તિમાન મહાન ઈશ્વરનું અપમાન કરવા બરોબર છે, કારણ કે બધી જાતનાં ફળનો દાતા દયાળુ ઈશ્વર છે; અને તે પોતેજ ધર્મનું સ્વરૂપ છે, માટે બીજી બધી બાબતો કરતાં ધર્મનું ફળ સૌથી પહેલું મળી શકે છે. અરે જરા વિચાર તો કરો કે,

આપણા ઘર પાસે કાંઈ ઝાડ વાવીએ અને તેની સેવા કરીએ, એટલે કે ખાતર, પાણી, વાડ વગેરેથી તેનું રક્ષણ કરીએ તો તે પણ આપણને તુરતજ ફાયદો કરે છે; જેમકે છાંયો

---

* એ માટે વધારે ખુલાસો જાણવો હોય તો સ્વર્ગના વિમાનના દાખલા ૨૩૦–૨૩૧–૨૩૨–૨૬૪–૨૯૭–૨૯૮. વાંચી જુઓ.

\+ એ માટે સ્વર્ગના વિમાનનો દાખલો ૨૭૪, ૩૧૩ વાંચી જુઓ.

મળે છે, આંખોને ઠંડક મળે છે, તાજી હવા મળે છે, તંદુરસ્તીને ફાયદો થાય છે, પશુ પક્ષીઓને વિસામાની જગ્યા મળે છે, ઘર શોભાવાળું લાગે છે, અને ડાળ, પાદડા, છાલ, ફૂલ, મૂળ, વગેરે દવાના કામમા આવ્યા કરે છે, જો કે સ્વાદિષ્ટ મીઠાં ફળ તો પાછળથી મોસમ વખતે મળે છે, પણ આવા આવા કાઇ કાંઇ લાભ તો હમેશા થયા કરે છે. તેમજ દેવપણુ, સ્વર્ગ અને મોક્ષ વગેરે આત્માની સાથે સબધ ગખનારા ધર્મના મોટા ફળો મોસમ વખતે એટલે કે મરી ગયા પછી મળે એ જુદી વાત છે. પણ ધર્મના સામાન્ય લાભ તો ધર્મ પાળનારને આ જીંદગીમાંજ મળવા જોઇએ. કારણુ કે રાજાની નોકરી કરનારને જેમ પગાર મળે છે અને વધારે સારી રીતે નોકરી બજાવે તો વખત આવ્યે રાજાની હજુરમા પહોંચી મોટાં ઈનામો મેળવી શકે છે, તેમજ અખંડ આનંદરૂપ સચ્ચિદાનંદ પરમ કૃપાળુ પરમાત્માની આપણે ધર્મને રસ્તે સેવા કરીએ છીએ તેનો પગાર એટલે કે તેના લાભો આ જીંદગીમાંજ મળે છે અને મુવા પછી જે મોટા લાભ મળે છે તે તો ઈનામ છે. આમ હોવાથી અને મનુષ્યો પોતાના મનની કૃપણુતા પ્રમાણે પોતાના સ્વાર્થમાં મચેલા હોવાથી સાધારણ પગારથી એટલે કે આ જીંદગીમાં થતા ધર્મના લાભોથી સંતુષ્ઠ થતા નથી, તેથી તેઓ ઇનામની લાલચ રાખ્યા કરે છે, અને પગારને નહિ પણ મોટાં ઈનામનેજ ધર્મનું ફળ સમજ્યા કરે છે. આવી સમજને લીધે ઘણા માણસો કહે છે કે, ધર્મનું ફળ મુવા પછી મળે છે, પણ એમ માનવું એ હરિજનોને શોભા આપનારૂં નથી, એ અપૂર્ણ વિચાર છે. એથી ઉલટું આપણે જોઇએ છીએ કે, ધર્મ પાળનારનાં આચરણ રૂડાં હોય છે, તેના મનમાં શાંતિ હોય છે, તેના અંતરમાં પવિત્રતા હોય છે, અને તેનો સ્વભાવ આનંદી હોય છે, તે બીજાઓને ખાતર થોડો ઘણો પોતાના સ્વાર્થનો ભોગ આપી શકે છે, તે જગતમાં ઈશ્વરનો મહિમા વધારવા ઇચ્છે છે, તે પાપથી બચવાની તજવીજ કરે છે, તે સૌ સાથે ભલાઇ રાખવા માગે છે, અને તેનું મન કાંઇક ઉંચતામાં રમ્યા કરે છે. હવે તેની સાથે એક પાપી માણસની સરખામણી કરો, અને પછી જુઓ કે, આવી ઉત્તમતા એ શું ધર્મના લાભો નથી?

ભાઇઓ ! ધર્મના લાભો પ્રત્યક્ષ છે એજ વખતે મળે છે, અને જીંદગીમાં આપણા રોજના વ્યવહારમાં તે કામ લાગે છે, એમાં કાંઇ પણ શક નથી માટે ધર્મના લાભો આ જીંદગીની અંદરજ અને તુરતજ મળે છે, એમ સૌ ભાઇબધોની ખાત્રી થાય તેમ કરો. એજ સૌથી ઉત્તમ ધર્મ છે

૪૫–સુખ હોય ત્યારે કોઈ ભાગ્યશાળીનેજ ભક્તિ સૂઝે છે, પણ દુઃખમાં સૌને પ્રભુ યાદ આવે છે, માટે આપણું કલ્યાણ કરવા સારૂ આપણી પાસે ભક્તિ કરાવવાની ઇચ્છાથી કોઇ કોઇ વખતે પ્રભુ આપણને દુઃખ આપે છે.

પ્રસંગોપાત વાત ઉપર વાત નીકળતાં એક ભકતે કહ્યું કે, એક વખત આગબોટમાં બેસીને અમે બહાર ગામ જતા હતા, ત્યારે દરિયો શાંત હતો અને આગબોટ ઝપાટાબધ સીધી રીતે ચાલી જતી હતી, તેથી સૌ લોકો આનંદમા હતા. આગબો-ટની અંદર કોઇ ગજીફે રમતા હતા, કોઇ ગરમાગરમ ચા ને ઉના ઉના ભજીયા પૂરી મગાવતા હતા, કોઈ નાટકોના ગાયનો લલકારતા હતા, કોઇ શેરડી ખાતા હતા, કોઈ પ્રેમની વાતો કરતા હતા, કોઇ એક બીજાની ચરચા જોતા હતા, ને ચેષ્ટા કરતા હતા, કોઇ ઉઘ ન આવે તોપણ ચાહીને સુઇ જતા હતા, કોઇ છોકરાઓને રમાડતા હતા, કોઇ આજુબાજુના દેખાવો જોતા હતા, કોઈ બીડી તમાકુ ને પાનપટીના બહારમાં હતા, કોઇ પોતાનો સરસામાન સરખો કરતા હતા, કોઇ પોતાની પા-સેના ભાતાંટીમણુ ઉપર હાથ ચલાવતા હતા, કોઇ અસલના ચમત્કારોની વાર્તાઓ કરતા હતા, અને કેટલાકો નજીવી બા-બત સારૂ કરીને હલકા પ્રકારની બોલાચાલી કરીને પછી મારા મારી ઉપર આવી જતા હતા. આમ ઘણો વખત ચાલ્યું, એ પછી સાંઝ પડવા આવી ત્યારે દરિયો તોફાની થવા માંડયો, ઉપરા ઉપર મોટા મોટાં મોજાં આવવા લાગ્યાં, આગબોટ હલકડોલક થવા લાગી, તેમાં ચોતરફથી પાણીની છાંટ આવવા

લાગી અને ઉતારૂઓના પાણીના ઘડા તથા કુંજા ઉંધા વળવા લાગ્યા. થોડીવારમાં એકદમ તોફાન વધી ગયું. ભારે મોજાં-ઓના જોરને લીધે કોઇ કોઇના સામાનનું ઠેકાણું રહ્યું નહિ. માણસો ગુલાંટ ઉપર ગુલાંટ ખાવા લાગ્યા અને એક બીજાની ઉપર પડવા લાગ્યાં. એ પછી તોફાનના આંચકાથી કોઇ દરિયામા ન પડી જાય માટે સૌને ફાળકાંમાં પૂર્યા ત્યાં એવી ભીડા ભીડ હતી કે જરા પણ હાલી ચાલી શકાય તેમ નહોતું. એથી હેબતાઈ જઇને છોકરાંઓ ચીસાચીસ પાડવા લાગ્યા બાઇડી-ઓમા એક તરફ ઉલટી ને બીજી તરફ બિચારીઓ રડવા લાગી. ગ જીફા દરીયામા ફેકાઇ ગયા, ખાવા પીવાનું કયાંઇ સૂકાઇ ગયુ, નાટકના ગાયનો હવામા ઉડી ગયાં, કોઇને પોતાના સર-સામાનનુ પણ ભાન રહ્યું નહિ, અને સૌ રામ રામ રામ રામ રામ એમ બોલતા બોલતા પ્રાર્થના કરવા લાગ્યા કે, હે પ્રભુ! આ આફતમાથી બચાવ, બચાવ, અમે તારે આશરે છીએ. તારા વિના આ ભયંકર તોફાનમાથી કોઇ બચાવી શકે તેમ નથી. એમ કહીને સૌ પોતપોતાના ઇષ્ટ દેવની માનતાઓ કરવા લાગ્યા કોઇ જાત્રા કરવાના, કોઈ પરમાર્થ કરવાના, કોઇ બ્રાહ્મણો જમાડવાના, કોઇ મહાદેવની રૂદ્રી કરવાના, કોઇ શ્રી-નાથજીને રાજભોગ ધરાવવાના, કોઇ દેવીને બળિદાન આપવાના અને કોઈ પિતૃઓના કર ચૂકાવવાના સંકલ્પ કરવા લાગ્યા એ પછી ખરા જીગરની બહુ પ્રાર્થના તથા બહુ પરમાર્થ થયા બાદ થોડા કલાકમાં તોફાન નરમ પડયું ને સૌ શાંત થયા

ભાઇઓ! એ ભયંકર તોફાન વખતે આગબોટની અંદરના બધા લોકોમા અમે જેવી ભક્તિ જોઇ, જેવી દીનતા જોઇ, જેવું પરવશપણ જોયુ, જેવો ત્યાગ વૈરાગ્ય જોયો, જેવો પ્રભુનો મહિમા જોયો અને જેવુ મોતને નજરે જોયું તેવુ પાછું કોઈ દિવસ કોઈ ઠેકાણે હજી સુધી અમે જોયુ નથી. તેથી મારી તો ખાત્રી થઇ ગઇ છે કે, દુ:ખ વિના પ્રભુ યાદ આવે નહિ; અને પ્રભુ યાદ આવે નહિ ત્યા સુધી આપણો ઉદ્ધાર થાય નહિ. માટે આપણા કલ્યાણ સારૂ આપણી પાસે ભક્તિ કરાવવાની ઇચ્છાથી કોઈ વખત પ્રભુ આપણને દુઃખ આપે છે. માટે જ્યારે દુઃખ આવી પડે ત્યારે નિરાશ નહિ થતાં શુદ્ધ અંતઃકરણથી

ઈશ્વરની ભક્તિમાં લાગુ રહો, ભક્તિમાં લાગુ રહો. એટલે પરમકૃપાળુ પરમાત્મા દયા કરશેજ, એટલુંજ નહિ પણ હરિજનો તો એમજ કહે છે કે,

દોહરા.

સુખ કે માથે શિલા પડો, હરિ હૃદયસે જાય;
બલિહારિ એ દુઃખકી, પલ પલ નામ જપાય.
બીપત ભલી હરિ નામ લેત, કાયા કસોટી દુઃખ;
રામ બિના કીસ કામકી, માયા સંપત સુખ.

૪૬–મોટામાં મોટા એંજીનની પણ બહુ નાની કળ હોય છે. તેમજ ધર્મના બધા ભેદોની કળ પ્રભુપ્રેમ છે.

એક ભાવિક સ્વભાવનો જીજ્ઞાસુ માણસ હતો. તે ધર્મ જાણવા માટે બહુ મેહેનત કરતો હતો, પણ તે ભોળા સ્વભાવનો, ઢચુપચુ મનનો, જાડી બુદ્ધિનો ને અધૂરી શ્રદ્ધાવાળો હતો, તેથી બહુ મેહેનત કર્યા છતા, બહુ ખરચ કર્યા છતાં, અને એની એ વાતમા બહુ વર્ષ ગાળવા છતાં તે ધર્મની ચાવી મેળવી શકયો નહિ. એ પછી તે એક ભક્તરાજને મળ્યો, ને તેને કહ્યું કે, મહારાજ ! હું બહુ બહુ રખડયો ને મેં બહુ બહુ માથાકૂટ કરી, પણ મને કાંઇ રસ્તો મળતો નથી શિવપુરાણ વાંચું છું ત્યારે મનમાં એમ થઇ જાય છે કે, શિવજ સાચા છે, ને બીજું બધું ખોટુ છે, ભાગવત વાચું છું ત્યારે એમજ થાય છે કે, કૃષ્ણ વિના બીજું કાંઇ નથી; રામાયણ વાચું છું ત્યારે રામ વિના તરી શકાય નહિ, એમ લાગી જાય છે; દેવી ભાગવત વાંચું છું ત્યારે એમજ થઇ જાય છે કે, શક્તિ વિના બધું અંધારૂં છે; સૂર્યપુરાણ જોઉં છું ત્યારે એમજ લાગે છે કે, સૂર્યનારાયણમાંજ સર્વસ્વ છે; ગણુપતિ સ્તોત્ર વાંચું છું ત્યારે એમ થાય છે કે, એ મંગળ મૂર્તિ વિના કોઈનું કલ્યાણ થઇ શકે તેમ નથી અને જ્યારે વેદાંત વિચારૂં છું ત્યારે એમજ થઇ જાય છે કે, હુંજ બ્રહ્મ છું. એટલુંજ નહિ પણ જ્યારે જુદાં જુદાં છ શાસ્ત્ર જોઉં છું ત્યારે મારૂં

કોકડું ગુંચવાઈ જાય છે એમાં હું પૂરૂં સમજતો નથી, ને એમાંથી હું કાઇ નિર્ણય કરી શકતો નથી. એ શિવાય જ્યારે કોઇ શાસ્ત્રીને મળું છું ત્યારે તે કહે છે કે, કર્મકાંડ કરો. કર્મ કર્યા વિના આરો આવવાનો નથી જ્યારે કોઇ વૈષ્ણવને મળું છું ત્યારે તે એમ કહે છે કે, વૈષ્ણવ નહિ થાઓ ત્યા સુધી સાચી વસ્તુ મળવાની નથી. સાધુઓને મળું છું ત્યારે તેઓ એમ કહે છે કે, પૂર્ણ વૈરાગ્ય આવે નહિ ને બધુ તજી દો નહિ ત્યાં સુધી પ્રભુ મળે નહિ. જ્યારે કોઇ યોગીને મળુ છું ત્યારે તે એમ કહે છે, યોગ સાધ્યા વિના જીવ ઈશ્વરની એકતા થાય નહિ જ્યારે કોઈ વેદાતીને મળું છુ ત્યારે તેઓ કહે છે કે, મન, વાણી, બુદ્ધિ કે કર્મ ત્યા પહોચી શકે તેમ નથી. એ તત્ત્વ તો જ્ઞાનથી જ જાણી શકાય તેમ છે. અને જ્યારે કોઈ મોલવી કે પાદરીને મળું છું ત્યારે તેઓ કહે છે કે, અ મારા ધર્મમા આવો તોજ ઉદ્ધાર થાય આ બધુ જોઇને હુ બહુ મુઝાઉં છુ, મને કાઇ રસ્તો મળતો નથી, મને કાઇ તત્ત્વ સમજાતુ નથી, ને દરિયામાં ડૂબકી માર્યા જેવું થાય છે. જો ઉડો ઉતરૂ તો દરેક ચીજને દરેક બાબત સારી લાગે છે, જો શ્રદ્ધાની નજરે જોઉ તો બધી બાબતોમાં કાઇક રહસ્ય દેખાય છે, અને જો ઉપલક નજરે જોઈને એવા વિચાર તરફ દોરવાઇ જાઉ કે, એમા કાઈ માલ નથી, એ તો બધુ જુઠું છે, તો એમ લાગી જાય છે આમ થવાથી હું બહુ મુઝાઉ છું. મને કાઇ રસ્તો મળતો નથી અને વારે વારે એમ લાગી જાય છે કે, આટલી બધી કૂટ કર્યા છતા, આટલાં બધાં શાસ્ત્રો જોયા છતા, બહુ મોટું ખર્ચ કર્યા છતા, અને આટલાં બધાં વર્ષ એજ બાબતમા ગાળ્યા છતા પણ હજી સુધી મને ધર્મનો ભેદ મળ્યો નહિ, હજી સુધી મને ધર્મનું મૂળ મળ્યું નહિ, હજી સુધી મને ધર્મની શાંતિ મળી નહિ, અને ધર્મ એટલે શું ? એ બાબતનું હજી સુધી મારા મનનું સમાધાન થયું નહિ ત્યારે વ્યવહારિક અજ્ઞાન લોકોના શું હાલ થતા હશે ? માટે મહારાજ ! કાંઈક રસ્તો બતાવવાની કૃપા કરો.

મહારાજે કહ્યું, ભાઇ ! ધર્મ એ બહુ વિશાળ ને બહુ કઠિન બાબત છે. કારણુ કે ધર્મથી પશુઓમાં મનુષ્યપણું આવી શકે

છે, ધર્મથી માણસોમાં દેવપણું આવી શકે છે, ધર્મથી જીવમાંથી શિવ થઇ શકાય છે, ધર્મથી નરમાંથી નારાયણ થઇ શકાય છે, અને ધર્મથી આત્મા પરમાત્માની એકતા કરી શકાય છે, માટે ધર્મ એ બહુ ગહન વિષય છે. એટલુંજ નહિ પણ ધર્મ કાંઇ એક દેશ, એક કાળ કે એક પ્રજાને માટે નથી; પણ સર્વ દેશ, સર્વ કાળ અને સર્વ લોકોને માટે છે; તેથી બધા દેશ, બધા કાળ, અને બધા લોકોને લાગુ પડી શકે એવાં મૂળતત્ત્વો તેમાં હોય છે, તેથી તમારા જેવા નબળા મનવાળાઓને તે પંચભેળ ખીચડા જેવો ને દરિયામાં ડૂબકી મારવા જેવો લાગે છે, કારણ કે જુદા જુદા અધિકારીઓ માટે જુદા જુદા નિયમો હોવાથી બહારની દૃષ્ટિએ જોતાં તમોને ઘણા નિયમો દેખાય છે, એટલુંજ નહિ પણ એ બધા નિયમોમાંથી તમારે પોતે કયો નિયમ પાળવો ? એ તમે નક્કી કરેલું નથી, અને તમારા સંબધમાં આવનારાં માણસો જેને જે રસ્તાથી ફાયદો થયો હોય તે રસ્તો તમોને બતાવે છે; એટલે ઘણા રસ્તાઓ જોઇને તમે મુઝાઓ છો. વળી અધિકારભેદનો ખ્યાલ રાખ્યા વિના, વિના કારણ તમે એમ પણ માની લો છો કે, ગમે તે પણ એકજ રસ્તો સાચો હોવો જોઇએ; કાંઈ બધા રસ્તા સાચા હોય નહિ. આવી સમજને લીધે તમને દરિયામાં ડૂબકી મારવા જેવું લાગે છે. કારણ કે તમને એની ચાવી મળી નથી. તેથી એનું બહારનું મોટું રૂપ તથા બહારના જુદા જુદા રસ્તા જોઇને તમો ગુંચવાઈ જાઓ છો; પણ ભાઈ, જેમ મોટાં એંજીનની નાની કળ હોય છે, જેમ મોટી આગબોટનું નાનું સુકાન હોય છે, જેમ મોટા હાથીને વશ રાખનારૂં નાનું અંકુશ હોય છે, જેમ મોટી ટ્રેનને અટકાવનારી નાની બ્રેક હોય છે, જેમ મોટી નદીઓ તરવા માટે નાની હોડીઓ હોય છે, અને જેમ મોટી તીજોરીઓની નાની ચાવીઓ હોય છે, તેમજ આપણો પવિત્ર સનાતન આર્ય ધર્મ પણ મોટામાં મોટો છે, તે એટલો બધો મોટો છે કે જુદા જુદા રૂપમાં આખા બ્રહ્માંડમાં વ્યાપી રહેલો છે. પાતાળથી મોક્ષધામ સુધી તે છે. જીંદગીની શરૂઆતથી જીંદગીની આખર સુધી, તથા મોત પછીની જીંદગીમાં પણ તે છે. અને જીવથી તે ઈશ્વરસુધી તે છે. ઈશ્વરી ધર્મ આવો મોટો હોવા છતાં પણ તેની કળ બહુજ

નાની છે. તેની ચાવી બહુજ સુંદર છે. અને તેનો ભેદ બહુજ સહેલો છે, એ ચાવી તે પ્રભુપ્રેમ છે. એ ચાવી તે ઈશ્વરી સ્નેહ છે. એ ચાવી તે અભેદ છે, એ ચાવી તે "અત્મોપમ્યેન સર્વત્ર" એ છે, અને એ ચાવી તે પોતાનું પોતાપણુ ભૂલી જઇને ઈશ્વરને અર્થે જગતની સેવામા લાગી જવું તે છે. એથી ધીરે ધીરે આચરણો સુધરતાં જાય છે ને અંતઃકરણની શુદ્ધિ થાય છે, એથી ધીરે ધીરે ઈશ્વરનો મહિમા સમજાતો જાય છે, અને એથી ધીરે ધીરે ઈશ્વર સાથેનું જીવનું જોડાણ વધતું જાય છે. આમ થવા માટેજ તીર્થ કરવાનાં છે, આમ થવા માટેજ વ્રતો કરવાનાં છે. આમ થવા માટેજ દાન આપવાનાં છે, આમ થવા માટેજ સત્સંગ કરવાના છે, આમ થવા માટેજ સ્વાર્થત્યાગનાં બળિદાનો આપવાના છે, આમ થવા માટેજ યોગ સાધવાનો છે આમ થવા માટેજ દર્શન તથા પ્રાર્થના કરવા મંદિરોમાં જવાનું છે, આમ થવા માટેજ યજ્ઞો કરવાના છે, આમ થવા માટેજ ઓચ્છવો કરવાના છે, આમ થવા માટેજ ગુરૂઓની સેવા કરવાની છે, અને આમ થવા માટેજ કર્મ ઉપાસના તથા જ્ઞાનની જરૂર છે કારણ કે એ બધું પ્રભુપ્રેમમાથી થાય છે, ને પ્રભુપ્રેમ મેળવવાને ખાતર થાય છે માટે જેમ મોટા એંજીનને નાની કળ હોય છે તેમ બધા ધર્મની ચાવી પ્રભુપ્રેમ છે માટે જો એ ચાવી મેળવવી હોય તો સર્વશક્તિમાન પરમકૃપાળુ પવિત્ર પિતા મહાન પરમાત્માને અર્થે જગતમાં પ્રભુપ્રેમ ફેલાય તેમ કરો, પ્રભુપ્રેમ ફેલાય તેમ કરો, કારણ કે મહાત્માઓ કહે છે કે:–

દોહરા.

પ્રેમ બરાબર યોગ નહીં, પ્રેમ બરાબર ધ્યાન;
પ્રેમ ભક્તિ બિન સાધવા, સબહી થોથાં જ્ઞાન.
પોથી સો થોથી બની, પંડિત બને ન કોય;
અઢાઇ અક્ષર પ્રેમકે, પઢે સો પંડિત હોય.
પ્રેમ ભાવ એક ચાહીયે, વેષ અનેક બનાય;
ભાવે ગ્રહમેં વાસ કર, ભાવે વનમાં જાય.
જોગી જંગમ સેવડા, સંન્યાસી દરવેશ;
બિના પ્રેમ પહુંચે નહીં, દુરલભ સતગુરૂ દેશ.

પ્રેમ ન બાડી ઉપજે, પ્રેમ ન હાટ બિકાય;
રાજા રાના જો રૂચે, શિશ દેય લે જાય.
પ્રેમ પ્રેમ સબ કોઇ કહે, પ્રેમ ન ચીને કોય;
આઠ પહર ભીના રહે, પ્રેમ કહાવે સોય.

૪૭–માળા ફેરવતી વખતે તથા ધ્યાન ધરતી વખતે શરૂઆતમાં મન ઠરતું નથી તેનાં કારણો.

વારંવાર ઘણા માણસો એક ભક્તરાજ મહારાજને કહેતાં કે, મહારાજ ! તમારા કહેવાથી અમે પ્રભુનું નામસ્મરણ કરવા બેસીએ છીએ પણ મન ઠરતું નથી. જ્યાં માળા ફેરવવા બેસીએ કે તુરતજ ન ધારેલા તરેહવાર નકામા વિચારો મનમાં આવવા માડે છે. ધ્યાનમાં બેસીએ છીએ ત્યારે પણ એમજ. કોણ જાણે શું અમારા પાપ છે કે જરાએ વાર મન ઠરતું નથી એનું તે કરવું શુ ? એ સાંભળીને તે ભક્તની પાસેનાં બીજાં માણસો પણ કહેતાં કે, તમારી વાત તદ્દન સાચી છે, અમારા પણ એજ હાલ છે. એ પછી તે ભક્ત આગળ એક માણસે પોતાના મનની ખરી હાલત બતાવતાં કહ્યું કેઃ–

મહારાજ ! રોજ નાહી ધોઇને એકાંત ઓરડીમાં જઈ હું પ્રભુનું નામસ્મરણ કરવા બેસુ છું, એ વખતે હાથમાં માળા હોય છે, માથું નીચું નમાવેલું હોય છે, આંખો મીંચેલી હોય છે, મ્હોડામાં રામનું નામ હોય છે, અને અંતરમાંથી ઇચ્છા પણ એમ હોય છે કે, જરા વાર નિરાંતે ભજન થાય તો ઠીક. પણ બે મીનીટ ન થાય એટલી વારમા તો જે વાતનો મુદ્દલ ખ્યાલ પણ ન હોય તે દસ વરસ ઉપરની કાંઈક વાત યાદ આવી જાય છે. એ વાત ભૂલવાની તજવીજ કરૂં એટલામાં પાંચ વરસ પહેલાં જોયેલા દેખાવ નજરે તરવા લાગે છે. એ પછી હું જ્યારે નાનો હતો ત્યારે એક કુતરૂં કરડવા દોડયું હતું તે વાત યાદ આવી જાય છે. એ પછી કોઇક દોસ્તના લગ્નની વાત યાદ આવી જાય છે. એ પછી મારૂં મન કોઇક ઠેકાણે ખેંચાયું હતું તે બનાવ યાદ આવી જાય છે. જો કે એ વાતમાં કાંઇ માલ નથી અને હવે એ અજ્ઞાનપણાની ને મોહની

બાબતોને હું ભૂલી જવા ને ભુંસી નાંખવા માગું છું, છતાં પણ ભજન જેવા પવિત્ર વખતે પણ એવી હલકી વાતો યાદ આવી જાય છે. એટલુંજ નહિ પણ જરા હુશિયારી રાખીને જો મનને કઠણ ન કરૂં તો મહાન પ્રભુના મંગળ નામસ્મરણ અને ધ્યાન વખતે પણ એવી પાપની બાબતોમાં મન ફરીથી રમવા લાગે છે. એ પછી માંડમાંડ એ વિચારને કહાડું એટલી વારમાં કાંઇક ખાવા પીવાની વાત યાદ આવી જાય છે એ પછી કાઇક ધંધા રોજગારની વાત યાદ આવી જાય છે. એ પછી ફળીયામાં માગવા આવતા કોઈ ભિખારીનો દેખાવ યાદ આવી જાય છે. એ પછી વર્તમાનપત્ર વાચ્યું હોય તેમાની કેટલીક વાતો યાદ આવી જાય છે એ પછી ભવિષ્યની ફિકરો મનમાં ખડી થાય છે એ પછી દરરોજનાં જે કામ કરવાના હોય તે-માંથી કેટલીક બાબત મનમાં ચ્હડી જાય છે. અને એ પછી કોઈ સાથે કાંઈ બોલાચાલી થઈ હોય તેનાં કડવા વચનો મગ-જમાં રમ્યા કરે છે, ને નજર આગળ તર્યા કરે છે. મહારાજ! અમારી માળાના તો આવા હાલ છે. અમે જાણીએ કલાક અરધો કલાક શાંતિમા રહીને માળા ફેરવીએ, પણ એ અરધા કલાકમાં તો ઉલટા અઢાર જાતના જુદા જુદા રંગ નીકળે છે. દુનિયા-દારીના બીજા કાઇ કામકાજમા મન રોકાયું હોય ત્યારે તે એટલી બધી ઝડપથી જુના ને ખોટા વિચારો પકડતું નથી, પણ જ્યારે શાંતિની આશાએ માળા ફેરવવા બેસીએ ત્યારેજ મન વધારે ભટકતું થાય છે, અને ત્યારેજ તે બહુ જોરથી ઠામ ઠેકાણા વિનાના વગર મફતના કુદકા ભુસ્કા મારવા મડે છે. મહારાજ! હું સાચું કહું છું કે, આપના કહેવાથી અમે સ્મ-રણમાં ને ધ્યાનમા બેસીએ છીએ પણ એ વખતે અમારા મનના ઉલટા આવા હાલ હોય છે, માટે એમ કેમ થાય છે? તેનાં કારણો સમજાવવાની કૃપા કરો.

એ સાંભળીને ભક્તરાજ મહારાજે કહ્યું કે, ઘડીઆળની કમાન છુટી હોય ત્યારે તે કાંઈ જોર કરી શકે નહિ, પણ જ્યારે તેને વીંટીએ ત્યારે તે છુટવા માટે ખાસ વધારે જોર કરે છે, તેમજ જ્યારે મન છુટું હોય એટલે કે તેને પડી ગયેલી ટેવો પ્રમાણે વ્યાવહારિક કામકાજમાં પડી રહ્યું હોય ત્યારે તે

કાંઇ જોર કરતું નથી, પણ જ્યારે તેને વીંટીએ એટલે કે ધ્યાનની સ્થિતિમાં લાવીએ ત્યારે શરૂઆતમાં છટકી જવા માટે અને એકાગ્રતા નહિ કરવા માટે તે બહુ જોર કરે છે; તેથી એ વખતે આપણા મનમાં વધારે જોરથી ઘણા ઘણા સંકલ્પવિકલ્પ થયા કરે છે, એટલે મન ઠરતું નથી. પણ એક વખત જોર કરીને ચાવી આપી દીધા પછી જેમ કમાન છટકી શકતી નથી પણ ઉલટી ઘડીઆળને ચલાવ્યા કરે છે તેમ પ્રથમ ખૂબ મેહેનત કરીને જો મનની એકાગ્રતા કરી હોય તો પછી તેથી અંતરની શાંતિ ને ઈશ્વરી આનદ મળ્યા કરે છે.

એ શિવાય ધ્યાન વખતે ન ધારેલે ઠેકાણે મન કુદકા ભુસકા માર્યા કરે છે ને આગલી પાછલી યાદ કર્યા કરે છે તેનું બીજું કારણ એ છે કે, પતગ દોરી સાથે બાંધેલો હોય ત્યા સુધી તે છટકી જઈ શકે નહિ, પણ જ્યારે દોરી ઢીલી પડી જાય અથવા ટૂટી જાય ત્યારે તે ગમ તેમ ઉલટપાલટ ગુલાંટ ખાયા કરે છે, તેમજ જ્યા સુધી પોતાને મનગમતી દુનિયાદારીની જંજાળમાં મન પડેલું હોય છે ત્યા સુધી તે આડા અવળા ઠેકડા મારતું નથી, કારણ કે તેને ગમતી જંજાળોએ તેની દોરી છે, તેમાં બંધાઇ જવાથી કાંઈ પણ કારણ વિના ઘડીકમાં તે બીજે ઠેકાણે જતું નથી, પણ પ્રથમ જ્યારે આપણે ધ્યાન જમાવવું શીખીએ છીએ ત્યારે શરૂઆતમાં મન ઢીલી દોરીવાળું થાય છે, તેથી ગોથાં ખાય છે. કારણ કે એ વખતે મનને હજી પરમાત્મા તરફનો રંગ લાગેલો હોતો નથી, તેથી એ બાબત તરફ તે પોતાના જોરથી ખેંચાતું નથી, પણ આપણે તેને પરાણે પરાણે ધકેલીએ છીએ. અને બીજી બાજુ વ્યવહારની જંજાળો કે જે મનને ગમે છે તેમાંથી પણ ધ્યાનને વખતે મનને આપણે ઢીલું કરેલું હોય છે, એટલે નીચેથી ઢીલું પડેલું ને ઉપરથી કાંઇ ખેંચાણ નહિ એવી, ધ્યાનની શરૂઆતમાં મનની વચલી સ્થિતિ હોય છે, તેથી એ વખતે તે ઠામ ઠેકાણા વિનાની ગમે તેમ ગુલાંટ ખાયા કરે છે. અને આગલા વખતમાં જે બનાવો બની ગયા હોય તેની યાદગીરી સાથે રમ્યા કરે છે. આમ હોવાથી નામસ્મરણની તથા ધ્યાનની શરૂઆતના વખતમાં હરિજનોએ બહુ સંભાળવું

જોઈએ. કારણ એ વખતે મન ઉપર દબાણ થએલું હોય છે, ને તેમ છતાં પણ તે આધાર વિનાનું હોય છે, તેથી તેની સ્થિતિ ગુસ્સે કરીને છોડી મૂકેલા ખુંટીયાના જેવી અથવા લગામ વિનાના મસ્તીખોર ઘોડાને ચાબુક મારીને છોડી મૂક્યો હોય તેના જેવી હોય છે માટે જો ધ્યાનની સ્થિતિમાં ટકી રહેવું હોય તો પાછળથી મનને ધક્કા મારો, એટલે કે દુનિયા-દારીનું મિથ્યાપણું સમજાય તેમ કરો. અને આગળ વધવાના માર્ગમાં આનંદ મળે તેમ કરો, એટલે કે પ્રભુનો મહિમા સમ-જાય તેમ કરો, એવાં બેવડા જોર વિના ધ્યાન જમાવવું મુશ્કેલ છે. માટે ભાઈઓ! મહાન પ્રભુના પવિત્ર નામની માળા ફેરવતી વખત શરૂઆતમાં મન નહિ ઠરે તેથી નિરાશ નહિ થતાં તેનાં કારણો સમજીને નામસ્મરણમાં ને ધ્યાનમાં લાગુ રહો, એટલે ઈશ્વરકૃપાથી પ્રેમ વધી જશે. તેથી જલદી ધ્યાન જમાવતાં શીખી શકશો, ને એ શીખશો ત્યારેજ ખરો આનંદ મેળવી શકશો. માટે શરૂઆતમાં કદી મન ન ઠરે ને આનંદ ન મળે તોપણ પ્રેમપૂર્વક એમાં મંડયા રહો, એટલે પરમકૃપાળુ ઈશ્વર તમારો મદદગાર થશે. અને યાદ રાખજો કે, એની મદદ આગળ કાંઈ પણ અશક્ય નથી. માટે પ્રેમ રાખીને, જરા ઉંડા ઉતરીને અને સાચી વસ્તુ સમજીને પ્રભુના પવિત્ર નામની માળા ફેરવ્યા કરો, એટલે ધીરે ધીરે એની મેળે મેળે મન ઠરતું જશે, ને ઈશ્વરી આનંદ મળતો જશે; માટે શરૂઆતમાં મન ન ઠરે તેથી નિરાશ નહિ થતાં તેને વશ કરવામાં મચ્યા રહો. મચ્યા રહો.

૪૮–કર્મ તો જડ છે એટલે પ્રભુકૃપા વિના એકલા કર્મથી કાંઈ પાર પડાય નહિ.

ઘણા લોકો એમ માને છે કે બધી વસ્તુઓ કર્મથીજ થાય છે, પણ ભક્તિમાર્ગવાળાઓ એમ કહે છે કે, બધું પ્રભુકૃપાથી જ થાય છે, કારણ કે કર્મ તો જડ વસ્તુ છે. કર્મ પોતે કાંઈ ફળ આપી શકતાં નથી. કર્મનાં ફળ આપનાર તો સર્વેશ્વર પરમા-ત્માજ છે. એટલે કર્મોના ફળદાતા પ્રભુ હોવાથી દાસભાવ વાળા હરિજનો પ્રભુ ઉપર અને પ્રભુકૃપા ઉપરજ ખાસ ભાર

મૂકે છે, એટલુંજ નહિ પણ ઘણા મહાત્માઓ તો એમ પણ કહે છે કે, આપણે જેને પ્રારબ્ધ કહીએ છીએ તે પણ આપણે અગાઉ કરેલાં કર્મોનુંજ રૂપ છે માટે હાલમા જો આપણે વધારે સારાં કામો કરીએ, ઈશ્વરની સેવા સ્મરણમાં ચિત્તને જમાવીએ, અને પ્રભુના જ્ઞાન ધ્યાનમાં લાગ્યા રહીએ તો પ્રભુકૃપાથી કરીને પ્રારબ્ધને પણ બાળી દેવાય છે. શ્રીકૃષ્ણ ભગવાને પણ કહ્યું છે કે, જલદી બળી જાય તેવા લાકડાંની પેઠે ઈશ્વરી જ્ઞાનથી સર્વ કર્મો તુરતજ બળી જાય છે. હવે વિચાર કરો કે, જ્યારે બધી જાતનાં કર્મો પોતે જાતેજ બળી જાય એવાં છે, એટલુંજ નહિ પણ તેનો ફળદાતા તો ઈશ્વરજ છે. ત્યારે ઈશ્વરને છોડીને– ઈશ્વરની કૃપાને છોડીને કર્મની જાળમાં શા માટે પડ્યું રહેવું જોઈએ? માટે ઓ કૃપાભિલાષિ હરિજનો! પ્રભુની કૃપા માગો. પ્રભુની કૃપા માગો અને પ્રભુની કૃપા મળે એવા રૂડા થવાની તજવીજ કરો. કારણ કે કૃપાનું બળ કેટલું બધું છે એ આપણને ખબર નથી પણ સંતો કહે છે કેઃ–

દોહરા.

જીતને તારે ગગનમેં, ઈતના શત્રુ હોય,
કૃપા હોય રઘુનાથકી, બાલ ન બાકા હોય.
કહા કરે વેરી પ્રબલ, જો સહાય કરે બલવીર;
દસ હજાર ગજ બલ ઘટયો, ઘટયો ન દસ ગજચીર.
દોડે કોસ હજાર લગ, ઔર બસે લક્ષ્મી પાસ;
બીન દીને રઘુનાથ કે, મીલે ન તુલસીદાસ.
તુલસી તુલસી સબ કહે, તુલસી વનકા ઘાસ;
કૃપા ભયી રઘુનાથકી, હો ગયે તુલસીદાસ.

૪૯–પ્રભુનું નામસ્મરણ કરવાથી થતા લાભો.

જેમ જેમ માણુસમાં પ્રભુપ્રેમ વધતો જાય છે તેમ તેમ તેમાં સદ્‌ગુણો આવતા જાય છે, તેમાં સૌથી પ્રથમ એ કેઃ–

૧. પ્રભુપ્રેમીને જગતનું મિથ્યાપણું સમજાઇ જાય છે, અને ઈશ્વરનું સત્ય સ્વરૂપ વગર ભણ્યે ગણ્યે સમજાઇ જાય છે.

૨. શાસ્ત્રોમાં કહેલી બહુ વાતોમાંથી પોતાના કલ્યાણ માટે જોઇતી જરૂરની બાબતો પોતાની મેળે સમજાતી જાય છે.

૩. ભણ્યા ગણ્યા વિના પોતાની મેળે હૃદયમાં ચોખ્ખે ચોખ્ખું જ્ઞાન પ્રકાશ થઈ જાય છે.

૪. સંકટના સમયમાં તથા ગુંચવાડા ભરેલી બાબતમાં આપણે કેમ વર્તવું તેની ચોખ્ખી સમજણ હૃદયમાં થઇ જાય છે.

૫. ધર્મ પાળવામાં જે જે સંકટો ને અડચણો હોય તે ભોગવવાની શક્તિ આવી જાય છે.

૬. આપણા મનમાં દરરોજ પ્રેમ આણીને ઈશ્વરના વધારે વધારે ગુણગાન કરવાની ઇચ્છા વધતી જાય છે,

૭. જગતના કલ્યાણમાં અને આપણા ભાઇબધોના ભલામા મચ્યા રહેવાની ઇચ્છા રોજ રોજ વધતી જાય છે.

૮. પાપ કરવાની ઇચ્છા બીલકુલ થતી નથી અને જો કદી એવી ઇચ્છા થાય તોપણ તે દિનપરદિન બહુજ ઓછી થતી જાય છે, અને અંતે પાપની ઇચ્છા બીલકુલ નાબુદ થઇ જાય છે

પ્રભુનું પવિત્ર નામસ્મરણ કરનારા પ્રેમી ભકતોને એ શિવાય બીજા પણ ઘણા લાભો થાય છે. જેમકે –

૧. તેઓના અતઃકરણમાં હમેશાં આનદ રહે છે

૨. પરમાર્થ કરવામાં હમેશા તેઓનું મન હોય છે અને એમાંજ તેઓનો આનદ હોય છે

૩. ઈશ્વરના ગુણગાન કરવામાં તથા બીજાઓ પાસે ઈશ્વરની ભક્તિ કરાવવામાં તેઓને બહુ આનંદ થાય છે.

એ શિવાય બીજા પણ અનેક લાભ થાય છે માટે ભાઇઓ ! જેમ બને તેમ સર્વશક્તિમાન મહાન ઈશ્વરના પવિત્ર નામનું સ્મરણ થાય તેમ કરો, ઈશ્વરના નામનું સ્મરણ થાય તેમ કરો.

દોહરા.

સમરન બુટી પ્રેમકી, હીરદે માંહી નીચોવ;
કાયા કંચન હોત હે, ઉસ બુટીકે જોર.
જબહી નામ હૃદય ધરા, ભયો પાપકો નાશ;
માનો ચીનગી આગકી, પડી પુરાની ઘાસ.
નામ લીયા જીને સબ લીયા, સકલ શાસ્ત્રકા ભેદ;
બીના નામ નરકે ગયે, પઢ પઢ ચારો વેદ.
નીસરણી નીજ નામકી, ધર્મ ગગન બીચ એક;
રામનામકી ટેકસે, ચડ ગયે સંત અનેક.

નામ સમોવર કોઈ નહીં, તપ તીરથ વ્રત જોગ;
નામે પાતક છાડીયે, નામે નાશે રોગ.
પઢનેકી હદ સમજ હે, સમજણકી હદ જ્ઞાન,
જ્ઞાનકી હદ હરિનામ હે, યહ સિદ્ધાંત ઉર આન.

૫૦–આપણામાં પ્રભુપ્રેમ આવ્યો છે કે નહિ? એ કેમ ખબર પડે?

જ્યારે આપણામાં પ્રભુપ્રેમ આવે ત્યારે આપણા પવિત્ર શાસ્ત્રોમાં કહેલા પ્રભુના હુકમો પાળી શકાય છે. જ્યારે આપણામા પ્રભુપ્રેમ આવે ત્યારે મહાત્માઓએ ના પાડેલા પાપોથી બચી શકાય છે જ્યારે આપણામા પ્રભુપ્રેમ આવે ત્યારે આપણને હરિજનો વહાલા લાગે છે. જ્યારે આપણામાં પ્રભુપ્રેમ આવે ત્યારે પ્રભુભજનમાં આપણને બહુ આનદ મળે છે. જ્યારે આપણામા પ્રભુપ્રેમ આવે ત્યારે આપણે બીજાઓને ઈશ્વરી માર્ગમાં લાવી શકીએ છીએ અને જ્યારે આપણામાં પ્રભુપ્રેમ આવે ત્યારે ભગવદ્ ઈચ્છા પ્રમાણે વર્તીને કોઈ પણ સ્થિતિમાં આનદથી રહી શકીએ છીએ. જ્યારે આપણા સ્વભાવમા આવી જાતના ફેરફાર થવા લાગે, જ્યારે આપણી જીંદગીમાં આવી જાતની ઉત્તમ મીઠાશ આવતી જાય, અને જ્યારે આપણે રોજ રોજ વધારે વધારે ઈશ્વરી આનદમા રહી શકીએ ત્યારે એમ સમજવુ કે હવે આપણામા પ્રભુપ્રેમ આવતો જાય છે એથી ઉલટુ એટલે કે દુનિયાદારીની જંજાળોમાં, વ્યવહારની હાયહોયમા અને ઘડીક વારના હલકી જાતના પ્રપંચોમાંજ જો આપણુ મન ફર્યા કરતું હોય ને એવી નીચતામાંજ જો મઝા પડતી હોય તો એમ સમજવું કે હજી આપણામાં પ્રભુપ્રેમ આવ્યો નથી.

દોહરા.

પ્રેમ છીપાયા ના છીપે, જા ઘટ પ્રગટ હી હોય;
જોકે મુખ બોલે નહિ, તઉ નયન દેત હેં રોય.
મન પક્ષી તબ લગ ઉડે, વિષય વાસના માંહી;
પ્રેમ બાજકી ઝપટ મેં, જબ લગ આયો નાંહી.
કબીર પ્યાલા પ્રેમકા, અંતર લીયા લગાય;
રોમરોમ મેં રમ રહા, ઔર અમલ કયા ખાય.

૫૧–શાસ્ત્રમાં કહ્યું છે કે, હરિજનોએ બીજાઓના દોષ જોવા નહિ, તે વિષે.

અમે જોયું છે કે, જેઓના ધર્મમાં જ્ઞાનને મોટુ માનેલું હોય છે તેઓ કર્મકાડીઓ માટે ખરાબ મત બાંધ્યા કરે છે. જેઓ નિર્ગુણને માનનારા હોય છે તેઓ ઈશ્વરના સગુણ સ્વરૂપની ઉપાસના કરવાવાળાની નિંદા કર્યા કરે છે, જેઓના ધર્મના ત્યાગને વિશેષ ગણ્યો હોય તેઓ સંસારી ભક્તોને કાંઈ હિસાબમાં ગણતા નથી, જેઓ ધ્યાનને કિંમતી સમજતા હોય તેઓને પ્રભુના મંદિરમા નાચવુ કુદવું ને ગાવું બજાવવુ ગમતું નથી જેઓ મહાન ઈશ્વરના પવિત્ર નામસ્મરણને મુખ્ય માનતા હોય તેઓની કર્મકાડીઓ કાઇ કિંમત સમજતા નથી. જેઓ પ્રથમ ધંધારોજગારની મોટી હાયહોય કરે છે, ને પછી નાણુ ભેળું થાય ત્યારે મોટા પરમાર્થ કરે છે, તેની તપ કરનારાઓ કિમત સમજતા નથી, જેઓ પ્રભુને અર્પણ કરીને ઉચી ઉંચી જાતના પ્રસાદો ખાય છે અને બીજાઓને ખવરાવે છે તેઓ શરીરને કષ્ટી આપનારા તપસ્વિયોની નિંદા કરે છે, જેઓ જાત મહેનતથી પરસેવો ઉતારીને પોતાની રોટલી કમાઇ ખાનારા છે તેઓને વગર મફતના ધરાર ભીખ માગનારા સાધુઓ માટે ખેદ થયા કરે છે. જેઓ તીર્થોમા ફરનારા છે તેઓને એક આસનવાળા એકાતવાસીઓ ગમતા નથી જેઓ ત્યાગીઓ છે તેઓને સંસારીઓ માટે દીલગીરી લાગ્યા કરે છે, તેથી તેઓ કહે છે કે, મહારાજા ગોપીચંદ, ભર્તૃહરિ, અને મહાત્મા ગૌતમ બુદ્ધ જેવાઓએ વૈરાગ્યનો આનંદ અનુભવવા સારૂ મોટા રાજ્યો તજી દીધેલાં છે ત્યારે તમે તમારા ભાગ્યા તુટયાં ઘર ને થોડીક રૂપરડીમાં શુ મોહી રહ્યા છો ? જે સાધારણ લોકો પ્રભુને બહારની વસ્તુઓનાં બળિદાન આપે છે તેઓ, આગળ વધેલાઓની નજરમા તુચ્છ લાગે છે, તેથી તેઓ કહે છે કે, તમારા અંતઃકરણનાં બળિદાનમાં શું વળશે ? અને જેઓ ભક્તિની બહારની ક્રિયા પાળવામાં બહુ ચુસ્ત હોય છે તેઓનો સુધરેલાઓ તિરસ્કાર કરે છે. આ બધું જોઇને આપણને એમ લાગે છે કે, આમાં સત્ય શું ? આ તો બધી એક એકથી વિરૂદ્ધ બાબતો છે.

ભાઇઓ ! આપણને એમ લાગે છે તેનું કારણ એ છે કે, આપણે માત્ર બહારની ક્રિયાઓ સામેજ જોઇએ છીએ, પણ એ બધી જુદી જુદી ક્રિયાઓ શા હેતુથી કરવામાં આવે છે? તેનું પરિણામ શુ છે? અને તે કરવાવાળાઓ કેવા સંજોગમાં છે? એ બધી બાબતો આપણે તપાસતા નથી, તેથી આપણા જ મત ઉપર ખ્યાલ રાખીને એક તરફી દોરવાઈ જઇને સામેની બીજી બાજુ જોયા તપસ્યા વિના પ્રથમથીજ તેને માટે ખરાબ મત બાંધી દઇએ છીએ. તેથી આપણને એમ લાગે છે, કે, બધાં માણસો આપણાજ મતનાં થઇ જાય તો સારૂ, પણ એમ વિચારતા નથી કે, એવું બની શકે નહિ. કારણ કે દરેક માણસનો અધિકાર જુદો જુદો હોય છે. દરેક માણસ જુદા જુદા સંજોગમાં હોય છે, દરેક માણસનો પુરૂષાર્થ જુદી જુદી જાતનો ને વધતો ઓછો હોય છે. તથા દરેક માણસને જુદા જુદા ગુરૂઓ ને જુદા જુદા પ્રકારનું જ્ઞાન મળેલુ હોય છે. માટે ધર્મની બહારની ક્રિયાઓમાં બધા દેશના, બધા કાળના ને બધા ધર્મના લોકો કદી પણ એકમત થઈ શકેજ નહિ, અને એમ થવાની કાંઇ ખાસ જરૂર પણ નથી. કારણ કે બહારની ક્રિયાઓ જો કે જુદી જુદી છે, તોપણ તે એકજ પ્રભુને અર્થે અને આત્માનુ કલ્યાણ થાય એવા હેતુથીજ તે કરવામાં આવે છે એટલુજ નહિ પણ જો ઉંડા ઉતરીને જોઇએ તો તે સૌનું પરિણામ પણ એકજ હોય છે, એને માટે એક મહાત્મા કહેતા કેઃ—

દરજીનો કપડાં શીવવાનો સંચો એક રીતે ફરે છે, કુંભારનો ચાકડો તેથી જુદીજ રીતે ફરે છે, ખેડુતનું હળ વળી ત્રીજી રીતે ચાલે છે; અને લુહારની ધમણ ચોથી રીતે વપરાય છે. એ શિવાય ચિતારાની પીંછી ચલાવવાની રીતિ જુદી હોય છે, સૂતારનું કરવત વાપરવાની રીતિ જુદી હોય છે, માળીની ફૂલ ગુંથવાની કૃતિ જુદી હોય છે, અને ભરવાડની દહીં વલોવવાની ક્રિયા જુદી જુદી રીતની હોય છે. આવી રીતે જોતાં એ બધાએ જુદા જુદા ધંધાદારીઓની કામ કરવાની રીતિ જુદી જુદી હોય છે, પણ તે બધાનો હેતુ ને પરિણામ એકજ હોય છે. જેમકે, એ બધાએ જુદા જુદા ધંધાદારીઓ એમજ ઇચ્છે છે

કે, અમારૂં ગુજરાન ચાલે, અમારી લાજ આબરૂ વધે, અમોને પાંચ પૈસા મળે, અમે સુખી થઇએ, અમે અમારા ભાઇબંધોને મદદ કરી શકીએ, અને ભગવદ્ ઇચ્છા મુજબ આવી મળેલાં કામને રૂડી રીતે બજાવીને અમે ઈશ્વરને રાજી કરી શકીએ, એ મુખ્ય હેતુથી તે બધાઓ પોતપોતાનાં કામો કરે છે. એ કામો જો કે એક બીજાથી તદન જુદાં જુદા છે, એ કામો કરવાની રીતો પણ જુદી જુદી છે અને તે માટેનાં સાધનો પણ જુદા જુદાં છે, છતાં પણ તે બધાના એકજ હેતુ છે, ને તે બધા પોતપોતાના પુરૂષાર્થ પ્રમાણે તથા આજુબાજુના સંજોગ પ્રમાણે વધતું ઓછું સુખી થવુ, એ એકજ જાતનું ફળ મેળવે છે, તેમ છતાં પણ કોઇ દરજી પોતાના હુન્નરથી રાજી થઇને, અને પોતાને ખૂબ તડાકો પડતો હોય તે જોઇને, તથા પોતે બીજાઓના ધંધાના મોટા ફાયદાને તેની ખુબીયો જોઇ નથી તેથી, બીજાઓને પણ પોતાના જેવો લાભ થાય તો સારૂં, એમ ધારીને શુભ આશાથી તે એવી ઇચ્છા કરે કે, આખી દુનિયાના બધા લોકો દરજીનો ધંધો કરે તો ઠીક ઉપલા સંજોગોને લીધે તેને એમ લાગે એમા કાંઇ નવાઇ નથી, પણ એ શુ વાજબી છે? ને એ શુ બનવાજોગ છે? તેમજ કોઇ કુંભારને પોતાનો ધંધો બહુ નિર્દોષ ને રૂડો લાગતો હોય, તથા તેમાં ધમધોકાર કમાતો હોય, તેથી તે પોતાનુ ટુકું સર્કલ જોઇને, બીજા ધંધાઓના લાભ ને ખુબી જોયા વિના પોતાના મનમા એમ ધાર્યા કરે કે, આખી દુનિયા કુંભાર થઈ જાય તો બહુ મઝા પડે. પણ ભાઇઓ! જરા વિચાર કરો કે, તેની એ સમજણ શું વાજબી છે? આખી દુનિયા કોઇ દિવસ કુંભાર થઈ જવાની છે? નહિજ અને કદી આખી દુનિયા કુંભારનુંજ કામ કરવા માંડે તો બીજા બધા ધંધાઓના કેવા બાર વાગી જાય? અને જગતની કેવી ખરાબી થઈ જાય? એ ખ્યાલ તો કરો! તેમજ યાદ રાખજો કે—

જુદા જુદા ધર્મની ને જુદા જુદા લોકોની ધર્મ નિમિત્તે જુદી જુદી જે જે ક્રિયાઓ થાય છે તે બધી સૌ સૌના અધિકાર પ્રમાણે થોડી ઘણી જરૂરની છે. જો કે તેમા સુધારા વધારાની જરૂર હોય એ જુદી વાત છે. પણ એટલું તો નક્કી છે કે, આખી દુનિયામાં કોઇ પણ દિવસ ધર્મની એકજ જાતની ક્રિયા થઈ

નથી અને થવાની પણ નથી. છતાં પણ જે લોકો એમ કહે છે કે, અમારીજ રીતિ સાચી છે ને બીજા બધા લોકોની રીતિ ખોટી છે, માટે જગતમાં અમારીજ રીતિ ચાલવી જોઇએ. તેઓને ઉપર કહેલા દરજી ને કુંભારના જેવા અધૂરા વિચારના સમજવા. જો કે તેઓના હેતુ સારા છે, અને તેઓને પોતાને એ ક્રિયાઓથી લાભ થએલો હોય છે, માટે બીજાઓને એ લાભ મળે એવી શુભ ઇચ્છાથીજ તેઓ એમ કહે છે, પણ એ અધૂરી સમજ છે, ને એ એકતરફી જ્ઞાન છે. કારણ કે જેમ કુંભારના ધંધામાં ધન માન ને સુખ મળે છે, તથા પોતપોતાના કર્મમાં નિષ્ઠા રાખવાથી ઇશ્વર રાજી થાય છે ને અંતે કલ્યાણ થાય છે, તેમજ ચીતારાના હુન્નરમાં, માળીના ધંધામાં, લુહારની કારીગીરીમાં અને ભરવાડ તથા ખેડૂત વિગેરે સૌ ધંધાદારીઓને પોતપોતાના ધંધામા એવોજ લાભ મળે છે. તેમજ તપ કરનારને અંતઃકરણની શુદ્ધિ, માનસિક આનંદ, આત્મિક બળ, ભલાઇની લાગણી, ઉંડું જ્ઞાન, પાપવાસનાનો ક્ષય અને ઈશ્વર સાથે તાર લાગી રહેવો, વિગેરે જે જે મોટા લાભ થાય છે, તે બધા લાભ કર્મકાંડીયોને, ધ્યાન ધરનારને, નામ સ્મરણ કરનારને, પરોપકાર કરનારને, સેવા કરનારને, તથા જ્ઞાનીઓ વિગેરે સૌને વધતા ઓછા થાય છે. પણ આપણે જે રસ્તામાં પડચા હોઇએ તે એકજ રસ્તો જોએલો હોય છે, તેથી બીજી બાબતોમાં શું લાભ થાય છે તે આપણે જાણતા નથી, એટલુંજ નહિ પણ જે ચીજ આપણને ગમી તે આખી દુનિયાને ગમશે, એમ આપણે માની લઇએ છીએ, પણ એમ વિચારતા નથી કે, જેવા સંજોગમા આપણે છીએ તેવા સંજોગમાં કાંઇ બધા લોકો આવી શકે તેમ નથી. આવી ચોખ્ખી સમજ નહિ હોવાથી આપણા મનની નબળાઇને લીધે વિના કારણ આપણે બીજાઓને ઉલટે રસ્તે ચાલનાર માની લઇ તેઓનો દ્વેષ કરીએ છીએ પણ એવી ભયંકર ભૂલ કરવી એ મહા પાપ છે. તે પાપથી બચવા સારૂ વારંવાર ઠેકાણે ઠેકાણે ફેરવી ફેરવીને ફરી ફરીથી એની એ વાત કહેલી છે કે, હરિજનોએ પારકા દોષ જોવા નહિ. માટે ભાઇઓ ! ધર્મની કોઇ પણ બાબતને ખરાબ સમજતા પહેલાં એમ વિચારજો કે, સર્વવ્યાપક, સર્વશક્તિમાન,

આનંદ સ્વરૂપ, મહાન ઈશ્વરના રાજ્યમાં કોઈ પણ ક્રિયા નિષ્ફળ નથી. પણ આપણે તેનો ભેદ સમજતા નથી એ આપણીજ ખામી છે. માટે જ્યારે કોઈ પણ બાબતમાં દોષ દેખાય ત્યારે એમ સમજવું કે, એ આપણા મનની નબળાઈ છે ને એ આપણી અપૂર્ણતા છે. એમ સમજી કોઇનો પણ દ્વેષ નહિ કરતાં પોતાના આત્માના કલ્યાણ સારૂ સમતા રાખતાં શીખો. સમતા રાખતા શીખો.

દોહરા.

નારાયણ નીજ હીયમેં, આપનો દોષ નીહાર;
તા પીછે તું ઓરકો, અવગુણ ભલે વિચાર.
તું જે પરાઈ ક્યા પડી, તું અપની નીવેડ;
તેરી ઝાઝ દરીયાવમેં, ડૂબે નહીં ત્યું ખેડ.

૫૨—પાપ વિષે.

એક શિષ્યે પોતાના ગુરૂને પૂછ્યું કે, મહારાજ ! પાપ એટલે શુ ? ગુરૂએ કહ્યું કે, ભગવાનની આજ્ઞા તોડવી તેનું નામ પાપ, ન કરવા ઘટે તેવાં કામો કે વિચારો કરવા તેનું નામ પાપ, શાસ્ત્રની આજ્ઞા પ્રમાણે આપણે જે કરવું જોઇએ તે ન કરીએ તેનું નામ પાપ, અને ટુંકામાં અનંત બ્રહ્માંડના નાથની સામે થવુ તેનું નામ પાપ છે.

પાપ એ એવી બુરી વસ્તુ છે કે જેણે શ્રી ભગવાનની હજુરમાં રહેલા પવિત્ર પરોળીયાઓને પણ છેક નીચે રાક્ષસી યોનિમાં ઉતારી પાડ્યા હતા.

પોતાના દુશ્મનને, અગ્નિના તણખાને અને પાપને કોઇએ પણ નાનું સમજવું નહિ, તેથી તો સદા ડરતું રહેવું.

કોઇ પણ છોકરો જ્યારે પોતાના બાપનું અપમાન કરે છે, ત્યારે તે બાપને બહુજ માઠું લાગે છે, તેમજ આપણે જ્યારે પાપ કર્મ કરીએ છીએ ત્યારે આપણા પિતા પરમેશ્વરને આપણે માટે બહુજ દીલગીરી થાય છે, માટે હરિજનોએ સદા પાપથી દૂર રહેતાં શિખવું જોઇએ.

સિંહનું બચ્ચું જ્યારે નાનું હોય ત્યારે તેને વશ કરી શકાય છે, પણ મોટું થઇ ગયા પછી તેને કાબુમાં રાખી

શકાતું નથી, તેમજ પાપને પણ શરૂઆતમાથીજ અટકાવવાં જોઈએ. વ્યસન રૂપે થઈ ગયા પછી તે જલદીથી છુટી શકતાં નથી.

જે આંગળીપર સાપ કરડયો હોય તેને જો તરત કાપી નાંખવામાં આવે તો બચી જવાય છે, પણ જો વાર લાગે તો આખા શરીરમાં તેનું ઝેર ચ્હડી જાય છે, ને થોડી વારમાં મરણ થાય છે, તેમજ પાપ પણ જેવુ અંતરમા આવ્યું કે તુરતજ તેને અટકાવીએ તો અટકાવી શકાય છે, પણ વ્યસન રૂપે થઈ ગયા પછી તો તે નરકમાંજ લઇ જાય છે, માટે હજુ પણ વખત હાથમા છે તો ચેતજો.

નાના છોડને માત્ર આંગળીથી ઉખેડીએ તોપણ તે જમીનમાંથી મૂળ સહિત ઉખડી જાય છે, પણ તેનુ મોટું ઝાડ થવા દઇએ તો પછી તેને હાથી પણ ઉખેડી શકતો નથી. તેમજ યાદ રાખજો કે, શરૂઆતમાંજ પાપ અટકી શકે છે, પણ વધી ગયા પછી સ્હેલાઈથી રોકી શકાતા નથી.

હળાહળ ઝેર ખાઇને કાંઈ જીવી શકાય નહિ, તેમજ પાપ કરીને કોઇ પણ સુખી થઈ શકે નહિ.

કસાએલું ખાય તેને સારૂં ખાધેલું પણ ઓકી નાંખવું પડે છે, તેમ જે અધર્મથી ધન મેળવે છે તેનું નીતિથી કમાએલું ધન પણ જતું રહે છે.

તુંબડાંને ગમે એટલું પાણીમાં દાબીએ પણ તે લાગ મળે ત્યારે ઉપર આવ્યા વિના રહે નહિ, તેમ પાપને ગમે એટલાં છુપાવીએ તોપણ તે વખત આવે જાહેર થયા વિના રહેવાનાં નથી. માટે જેમ બને તેમ પાપથી બચવાની કોશીશ કરો, અને થઇ ગએલાં પાપ માટે શુદ્ધ અંતઃકરણથી પશ્ચાત્તાપ કરી મહાન દયાળુ પ્રભુની માફી મેળવવા માટે હાથ જોડીને દીનતાપૂર્વક કહો કેઃ—

પદ.

અપરંપાર પ્રભુ અવગુણ મોરા, માફ કરોને મોરારિરે (ટેક).
દયા ધર્મની વાત ન જાણું, અધર્મનો અધિકારીરે;
પાપી પૂરો જુઠા બોલો, બહુ નિરખું પરનારીરે— અપ૦

સાધુ દુભ્યા બ્રાહ્મણ દુભ્યા, ભક્ત દુભ્યા બહુ ભારીરે;
માતપિતા બન્નેને દુભ્યાં, ગરીબનકું દીયો ગાલીરે- અપ૦
ભજન થાય ત્યા નિદ્રા આવે, પરનિંદા લાગે પ્યારીરે;
મિથ્યા સુખમાં આનંદ વરતું, બહુ રાખુ હુશીઆરીરે- અપ૦
સંસાર સાગરમા જળ ભરીયો, ચોદિશ ભરીયો ભારીરે;
તુલસીદાસ ગરીબનકી વિનતી, અબતો લીયોને ઉગારીરે – અપ૦

પ૩–અખંડ આનંદરૂપ ભક્તવત્સલ ભગવાનના ગુણ ગાવાથી ઈશ્વરનું જ્ઞાન મેળવ્યાનું ફળ મળી રહે છે.

ભાઈઓ ! શ્રીમદ્ ભગવદ્ગીતામા શ્રીકૃષ્ણ ભગવાને કહેલું છે કે; હે અર્જુન ! કદી બધા પાપીઓ કરતા તું વધારે પાપી હોય તોપણ શું ? કારણ કે જ્ઞાનરૂપી વહાણ વડે તું પાપરૂપી મહાસાગરને તરી જઇશ. વળી કહે છે કે, હે અર્જુન ! જેમ અગ્નિ ઘાસને બાળી નાંખે છે તેમ જ્ઞાન પાપને બાળી નાંખે છે. હજી પણ ઈશ્વરી જ્ઞાનની મહત્તા બતાવતાં ભગવાનને સંતોષ થતો નથી, તેથી કહે છે કે, જ્ઞાનના જેવું પવિત્ર કરનારૂં અહીં બીજું કાઈ પણ નથી. પણ એ જ્ઞાન ધીરે ધીરે મળે છે. હજી પણ જ્ઞાનની ખુબી બતાવતા ભગવાનને તૃપ્તિ થતી નથી, તેથી કહે છે કે, બધા ભકતો સારા છે પણ જ્ઞાની તો મારો આત્માજ છે.

ભાઈઓ ! જ્ઞાનની આવી મહત્તા છે, કારણ કે ઈશ્વર પોતે જ્ઞાનસ્વરૂપ છે, માટે 'જ્ઞાની મારો આત્માજ છે', એમ પ્રભુ કહે છે. જ્ઞાનની આવી ઉત્તમતા હોવાનું કારણ એ છે કે, તેથી ઈશ્વર સત્ય છે ને એ શિવાય સર્વ મિથ્યા છે, એમ ખાત્રી થઇ જાય છે એટલુંજ નહિ પણ સત્ય જ્ઞાનથી જીવ ઈશ્વરમા તલ્લીન થઇ ઈશ્વરમય થઇ જાય છે, અને કાંઇ પણ સ્વાર્થ વિના સ્વાભાવિક આકર્ષણથીજ આત્મા પરમાત્માની તરફ ખેંચાઇ જાય છે, એવું જ્ઞાન થાય ત્યારે આત્મા અને પરમાત્માની વચ્ચે કાંઇ પણ આવરણ રહેતું નથી, તેથી પ્રભુ કહે છે કે, જ્ઞાની મારો આત્મા છે. આવી રીતે મહા તત્વ જાણી લેવાથી જેઓના વિકારો છુટી ગયા હોય, ઈશ્વરનો મહિમા જાણીને જેઓ

ઈશ્વરમય થયા હોય, જીંદગીનું ક્ષણભંગુરપણુ ને માયાનું મિથ્યાપણુ જાણીને જેઓ તટસ્થ સાક્ષીરૂપ જેવા બની ગયા હોય, અને સ્વાભાવિક રીતેજ લોઢું લોહચુંબક તરફ ખેંચાય છે તેમ કાંઇ પણ સ્વાર્થ વિના જેના આત્મા પરત્માની તરફ ખેંચાઇ ગયા હોય, તથા જ્ઞાનરૂપી દિવ્ય ચક્ષુથી જેને જીવ અને ઈશ્વરની વચ્ચેનો પડદો નીકળી ગયો હોય તેવા તાળી લાગી ગએલા અભેદ દૃષ્ટિવાળા મહાજ્ઞાનીઓ ઈશ્વરના ગુણગાન વિના બીજું શુ કરી શકે? જેઓનો એટલો બધો મોહ છુટી ગયો હોય, ને જે એવા અભેદ દૃષ્ટિવાળા નિર્વિકારી થઇ ગયા હોય તેઓથી બીજું શુ બની શકે? આખું જગત મિથ્યા સમજાઇ જાય અને એક ઈશ્વર વિના બીજું કાંઇ દેખી શકાય નહિ તેઓની જગતના કયા કામમાં આસક્તિ હોઇ શકે? કયાંઈ પણ તેઓની આસક્તિ હોયજ નહિ. છતા પણ એવા મહા જ્ઞાની ભકતો પણ સહજ સમાધિની સ્થિતિમા રહેવા છતા પણ મહાન ઈશ્વરના ગુણ ગાયા કરે છે, અને તેનો મહિમા વિચાર્યા કરે છે. આમ હોવાથી ઘણા જન્મો વીતી ગયા પછી મહા મેહેનતે જે જ્ઞાન મેળવાય, અને એ જ્ઞાનથી મોટામાં મોટું ને ઉત્તમમાં ઉત્તમ જે કામ થાય, તે કામ મનુષ્યની હયાતીમાં તો સર્વશક્તિમાન આનંદ સ્વરૂપ મહાન ઇશ્વરના ગુણ ગાવા એજ છે. એ મહાન કામ ઈશ્વરના ગુણ ગાનારા હરિજનો સદા કર્યા કરે છે, માટે મહાન ઈશ્વરના પવિત્ર ગુણ ગાવામાં જ્ઞાનનો પણ સમાવેશ થઈ જાય છે, કારણકે સાચા ભાવે ને શુદ્ધ અંતઃકરણે ઈશ્વરના ગુણ ગાવાથી ધીરે ધીરે એની મેળે મેળે સ્વતઃસિદ્ધ ઈશ્વરના સ્વરૂપનું જ્ઞાન થતું જાય છે. એટલુંજ નહિ પણ એવું છેવટનું સાચું જ્ઞાન મેળવતાં બહુ મુશ્કેલી પડે છે, ને તે કોઈકથીજ બની શકે છે, પણ ઇશ્વરના ગુણ ગાવામાં કાંઇ મુશ્કેલી નથી, એ સૌથી સ્હેલાઇથી બની શકે તેમ છે. માટે શાસ્ત્રમાં કહ્યું છે કે, પ્રભુના ગુણ ગાવાથી જ્ઞાન મેળવવાનું ફળ મળી રહે છે, માટે ભાઇઓ! મહા મંગલકારી, શાંતિદાતા, આનંદસ્વરૂપ, પવિત્ર પિતા મહાન ઈશ્વરના ગુણ ગાઓ, મહાન ઈશ્વરના ગુણ ગાઓ.

૫૪–ધણીધણીઆણીના ધર્મો.

ઈશ્વરે આપેલાં આપણાં પવિત્ર શાસ્ત્રની એક મોટી આજ્ઞા એ છે કે, ધણીધણીઆણી બનેએ સદા સલાહસંપથી હળી-મળીને રહેવું જોઇએ. કારણકે જયાં બંને જણા સલાહસંપથી રહેતાં હોય તે ઘરમાંજ ખરૂં સુખ હોય છે, એટલુંજ નહિ પણ તેમનાં છોકરાં પણ તેમના જેવાંજ ભલા થાય છે, તેથી આગળ જતાં તેનું પરિણામ એ આવે છે કે, કુટુંબ, જાત અને દેશના સુધારાનો પાયો પડે છે માટે દરેક જણે ધણીધણીઆ-ણીના ધર્મ જાણી તે પ્રમાણે વર્તવાની જરૂર છે.

દૈવ ઈચ્છાથી જો કદી ઘરમાં છોકરાં વધી જાય તો નિરાશ થવુ નહિ પણ મનમાં એમ સમજવું કે, તેઓ પણ પોતાનુ નશીબ લઈને આવેલાં છે એટલુંજ નહિ પણ તેઓના નશીબે આપણુ પણ ભલું થશે, એમ સમજીને રાજી થવુ.

કદી છોકરા ન થાય તોપણ દીલગીર થવુ નહિ, કારણકે, એ તો ઈશ્વરની માયા છે, એમાં કાઇ આપણો હક નથી. આપણે દીલગીર થઇને હાય હોય કર્યા કરીએ તેથી કાંઈ પ્રભુનો–ક-ર્મનો કાયદો ફરી જાય નહિ, માટે કદી જો પ્રભુની એવી ઈચ્છા હોય તો એમા પણ શાતિ રાખવી જોઇએ, અને એમ વિચા-રવું જોઇએ કે, છોકરાઓને ભણાવવાં, પરણાવવાં, સાચવવાં, અને વળી તેમાંથી કોઈ સારાં નરસાં જાગે એ જોખમદારીમાંથી પ્રભુએ આપણને બચાવી લીધાં છે, અને તેને બદલે સત્સંગ, પરમાર્થ તથા ભક્તિ કરવાની પ્રભુએ રૂડી તક આપી છે. એમ સમજી પ્રભુની ઈચ્છામાં આપણી ઇચ્છા મિલાવી આનંદમાં રહેવું જોઇએ.

ઘણી વખત એમ બને છે કે, ધણીધણીઆના એક બી-જાના સ્વભાવ જુદા જુદા હોય છે. જેમકે બાયડી ચીડીયા સ્વભાવની હોય, લોભી હોય, બહુ બડબડ કરનારી હોય, અદેખી હોય, વેહેમી હોય, બહુ ખર્ચાળુ હોય અને વખતે અક્કલ વિનાની પણ હોય, તેમજ ધણી ગાળો દેનારો હોય, ધર્મથી વિરૂદ્ધ ચાલનારો હોય, નઠારાં વ્યસનોવાળો હોય, હીણુ-કમાઉ હોય, કમજોર ને ગુસ્સા બોત એવો હોય, અને પોતાનાં સાસરીયાં સાથે દુશ્મનાઈ રાખનારો હોય તોપણ શાન્તિ

રાખીને એક બીજાને નિભાવી લેવાં એ બંને બાજુની ફરજ છે. કારણકે લગ્નનો પવિત્ર સંબંધ જાળવવો એ ઈશ્વરની આજ્ઞા છે. એટલે વિરૂદ્ધ સ્વભાવને લીધે આપણાથી કાંઇ લગ્ન સંબંધ તોડી શકાય તેમ નથી. તેમજ એ કાંઈ એક દહાડાનું કામ નથી, એ તો આખી જીંદગી સુધીનું કામ છે. એટલું જ નહિ પણ જેના જેવા સ્વભાવ પડયા હોય તે કાંઈ ઘડીકમાં બદલાઈ જાય નહિ. માટે એક બીજાના વિરૂદ્ધ સ્વભાવને લીધે આખી જીંદગી સુધી રોજ રોજ અંતરની હોળીની ઝાળમાં બળ્યા ન કરો પણ એક બીજાને નિભાવી લઈ આપણા આત્માના કલ્યાણને અર્થે અને મહાન પ્રભુને અર્થે ભગવદ્ ઇચ્છાને આધીન થઇ શાંતિથી રહેતાં શીખો. જો એવી રીતે આનદથી રહીએ તો આપણો દાખલો જોઇને આપણાં છોકરાંઓ સુધરશે પણ જો આપણે આપણો મિજાજ કાબુમા નહિ રાખીએ અને ગાળાગાળી તથા મારામારી કરીશુ તો આપણું તો ભવિષ્ય બગડશે જ, પણ સાથે આપણાં છોકરાઓની પણ જીંદગી બગડશે. એવું ન થાય માટે ધણીધણીઆણીએ એક બીજાની ભૂલો શાન્તિથી નિભાવી લેવી જોઇએ.

ધણીધણીઆણીએ જેમ એક બીજાના સ્વભાવો નિભાવી લેવા જોઇએ, તેમજ કેટલીક કુદરતી આફતો જેમકે ગરીબાઇ વિગેરે સંકટો, મંદવાડ અને કુટુબોમાં કોઇ કોઇ વખત બનતા દીલગીરી ભરેલા બનાવોમાં પણ ધીરજ રાખવી જોઇએ. એવે વખતે મેણાં ઓઠાં મારી એક બીજાની લાગણીઓ દુખાવવી નહિ, પણ જેમ પ્રભુ રાખે તેમ રહીને સલાહ સંપથી વર્તવું એમાંજ આપણી ઉત્તમતા છે. એજ સ્ત્રી પુરૂષનો ધર્મ છે. અને એવા સંકટના સમયમાં આપણે એક બીજા સાથે જે પ્રમાણે વર્તીએ તે પ્રમાણે જ પ્રભુ આપણી સાથે વર્તે છે. માટે એવા વખતમાં પણ ધીરજ રાખીને જેમ બને તેમ પુરૂષોએ સ્ત્રીઓ-ને અને સ્ત્રીઓએ પુરૂષોને નિભાવી લેવાં જોઇએ.

એ શિવાય ભવષ્યિમાં આપણું શું થશે? અને આપણાં છોકરાંનું શું થશે? એવા ઠાલા ઠાલા ખ્યાલોમાં સ્ત્રી પુરૂષો દુંખી થયા કરે છે. અને પોતાના આયુષ્યને અર્ધુ કરી નાંખે છે, પણ એમ વિચારતાં નથી કે, જે પ્રભુ અનંતકાળ થયા અનંત

બ્રહ્માંડોને નિભાવી રહ્યા છે અને આપણને પણ આજ દહાડા સુધી નિભાવ્યા છે, તે પરમ દયાળુ સર્વશક્તિમનાન જગત્પિતા પરમાત્મા આપણા છોકરાઓને પણ નિભાવશેજ કારણ કે તે પોતાના જનનુ સદા રૂડું કરે છે, એમ સમજી આપણા રૂડા ધર્મ ઉપર પૂરો વિશ્વાસ રાખી સ્ત્રી પુરૂષોએ સદા સર્વદા આનદમાં રહેવુ જોઇએ.

વાજાની એક કળ બગડવાથી જેમ આખી મંડળીનો રસ ઉડી જાય છે, અને જેમ અગ્નિના એક નાના તણખામાથી મોટી આગ ફેલાઇ જાય છે, તેમ કુટુંબમાં કોઇ માણસ બહુ લોભી, બહુ ક્રોધી, વ્યભિચારી કે એવાજ બીજા અવગુણવાળું હોય તો આખા કુટુંબને દુ ખી કરી નાખે છે, માટે કોઇ પણ જાતના દુર્ગુણમા ન ફસી પડાય તેની સ્ત્રી પુરૂષોએ બહુ સંભાળ રાખવી જોઇએ કારણ કે આપણુ પાપ કાઇ આપણનેજ દુઃખી કરીને અટકતું નથી પણ તેના છાંટા બહુ દૂર સુધી ઉડે છે, માટે આપણા વાકે બીજાં નિર્દોષોને હેરાન થવુ ન પડે એ સંભાળવુ એ દરેક સ્ત્રી પુરૂષનો ધર્મ છે

આપણે સમજવુ જોઇએ કે આ કાઈ દેવતાઓને રહેવાની અમરાવતી નથી, પણ આ તો મનુષ્યને રહેવાનો મૃત્યુલોક છે, માટે અહીં તો જુદા જુદા સ્વભાવ પણ રહેશે, રોગો પણ રહેશે, જંજાળો પણ રહેશે, અને દુ ખો પણ રહેશેજ, પણ એ બધાની વચ્ચે ધર્મનુ બળ રાખીને, પ્રભુનો દૃઢ આશરો રાખીને શાન્તિપૂર્વક આનંદમાં રહેવું એજ આપણી ખુબી છે ને એજ ધણીધણીઆણીનો ધર્મ છે.

જે કુટુંબમાં સૌ નાનાં મોટાંઓ એક બીજા સાથે સલાહ સંપથી વર્તતાં હોય, જેઓમાં કોઇ જાતનાં પાપ કર્મ હોય નહિ, અને જેઓ પોતાના ધર્મ પ્રમાણે વર્તી જેમ પ્રભુ રાખે તેમ આનંદથી રહેતાં હોય, તેઓ આ સંસારમાં રહીને પોતાના ઘરમાંજ સ્વર્ગના જેવાં સુખો ભોગવે છે.

૫૫–આપણા દેશમાં કેવા કથા વાંચવાવાળાઓ છે અને કેવા સાંભળનારાઓ છે તેનો એક જાણવા જેવો નમુનો.

એક ગામડામાં કોઇ પટેલીયાને ત્યાં ભાગવતની સપ્તાહ બેઠી હતી. એ કથા વાંચનાર વ્યાસ પોતાની પંડિતાઇ બતાવવામાં તણાઈ મરે તેવો હતો. પણ સાંભળનારા કેવા છે અને તેને કેમ સમજાવવા જોઇએ એનો કાઇ તેને ખ્યાલ નહોતો. તે તો જુના વિચારના એક શાસ્ત્રી પાસેથી શીખ્યો હતો તેમ "કોપી ટુ કોપી ને મખી ટુ મખી" ની પેઠે ચલાવ્યે જતો હતો. વચમા વચમાં કઠિન સંસ્કૃત શબ્દો ચાહી ચાહીને લાવતો હતો અને જ્યા સાદા શબ્દોથી ચાલે ત્યા પણ કઠિન શબ્દ વાપરવાની તેને ટેવ હતી. વચમા વચમાં તે દ્વૈત અદ્વૈતના ઝઘડાની વાતો કરતો, શંકરના અદ્વૈત સિદ્ધાંતો સમજાવતો અને ઉપનિષદોના પ્રમાણો ટાંકી બતાવતો તેથી એ ગામનો એક ગરીબ બ્રાહ્મણ કે જે બીલકુલ ભણેલો નહોતો પણ ગામનો ગામોટ હતો તેથી તેને જપીયા તરીકે બેસાડયો હતો ને વ્યાસજી મહારાજ સારૂ શીરો પૂરી, દૂધપાક પૂરી, વિગેરે રસોઇ બનાવી આપતો. તે બ્રાહ્મણ વ્યાસજીની આવી વાતો સાંભળીને કાઈ પણ સમજ્યા વિના માત્ર ખુશામતને ખાતર તેનાં ખૂબ વખાણ કરતો, એટલે પટેલીયાઓ સમજતા કે આપણો બાપુ ગોર પકકો છે, તે કોઈને માને એવો નથી. તોપણ વ્યાસનાં વખાણ કરે છે માટે વ્યાસ બહુ મોટા પંડિત છે, એમ જાણીને રાજી થતા. પણ એની પંડિતાઇમાથી પોતાને કાઇ મળતું નહોતું, એની તેઓને ખબર નહોતી કે એની તેઓને દરકાર નહોતી. પંડિત પોતાની પંડિતાઇ બતાવવા સંસ્કૃત કઠિન શબ્દો વાપરતા એટલુંજ નહિ પણ પટેલની ડેલી ગાજી ઉઠે તેવા મોટા સાદે બોલતા હતા. કારણકે તેઓની સમજણ એવી હતી કે, ખૂબ જોરથી બોલવું ને અવાજની ખુબીથીજ લોકોને આંજી નાંખવા ને રાજી કરી દેવા એ પણ બહુ મોટી વાત છે. આવી સમજણને લીધે તેઓ બહુજ તાણી તાણીને વાંચતા હતા અને શરીર તથા અવાજ સારો હતો એટલે આખો દિવસ રાગડા તાણ્યા કરવામાં ને બૂમો પાડયા કરવામાં તેઓને કાંઇ મુશ્કેલી લાગતી નહિ.

એમ કરતાં કરતાં પાચ દિવસ થયા ત્યારે ત્યાં બેઠેલી એક વૃદ્ધ ભરવાડણની આંખમાં આંસુ જોયાં એટલે વ્યાસજીને એમ લાગ્યું કે મારી કથાથી આ બાઇને બહુ અસર થાય છે તેથી તેની આંખમાં પ્રેમના અશ્રુ આવી જાય છે. એમ ધારીને તે બાઇ સામે જોઇ જોઇને વ્યાસજી વધારે વધારે જોરથી બોલવા લાગ્યા એમ સાઝ સુધી ચાલ્યું

એ પછી છઠ્ઠે દિવસે તે બાઇ ત્યા આવીને વ્યાસની વાણી સાંભળી રોવા લાગી ત્યારે વ્યાસજીથી રહી શકાયુ નહિ તેથી તે ભરવાડણ બાઇને પૂછ્યુ કે, તમે પણ બહુ ભક્ત દેખાઓ છો ? ભાગવત ઉપર તમારો પ્રેમ બહુ સારો છે, પણ મને કહો તો ખરા કે, આમાના કયા પ્રસગથી તમારી આંખમાં આસુ આવ્યા ? કાલે પણ તમારી આખમા પ્રેમના આંસુ હતાં ને આજે પણ રૂવો છો તેનું કારણ શુ ?

ત્યારે તે ભરવાડણે કહ્યું કે, ભાઇ! હું અહીં પટેલની પડોશમાં રહું છું તેથી આજે છ દહાડા થયાં તને આરડતાં સાભળું છું. તને જેવો આરડવાનો રોગ થયો છે તેવોજ રોગ બે મહિના ઉપર મારા પાડાને થયો હતો તેથી આઠ દિવસ સુધી આરડી આરડીને નવમે દિવસે તે બિચારો મરી ગયો; તેમજ તને પણ આરડવાનો રોગ થયો છે ને આખો દિવસ આરડયા કરે છે તેથી હવે બે ત્રણ દિવસમા તું મરી જઇશ ત્યારે તારા બાઇડી છોકરાંનું શુ થશે ? એ બિચારાં રખડી મરશે ને તુ હજી આવો જુવાન જોધા જેવો મરી જઈશ તેથી મને રડવુ આવે છે કારણકે આવા રોગવાળું બચે નહિ. મારો પાડો આરડી આરડીને મરી ગયો તેમ તું પણ મરી જઇશ એમ મને ફીકર લાગે છે, તેથી મને રોવુ આવે છે ભાઈ! હું કાઇ કથા બથામાં જાણુતી નથી ને તું શુ બકે છે તે પણ સમજતી નથી. પણ તને આરડવાનો રોગ થયો છે તે સારૂ મને રોવું આવે છે.

આ સાંભળીને તે વ્યાસે કહ્યું કે, રાંડ ઘેલી છે. ભરવાડાં તે ભરવાડાં, એના નશીબમાં તે કાંઇ ભાગવત હોય ? જો-કે મ્હોંડેથી વ્યાસે પટેલીયાઓને આમ કહ્યું પણ એના મનમાં શું અસર થઇ હશે તે તો તેજ જાણે.

બંધુઓ! આપણા દેશમાં આવા ડાહ્યા કથા વાંચનારાઓ છે અને આવાં પ્રેમી સાંભળનારાંઓ છે એટલે પછી દરિદ્ર ક્યાંથી ફીટે? જ્યાં સુધી આપણી કથાઓના આવા હાલ રહે ત્યાં સુધી શાસ્ત્રો બિચારાં શું અસર કરી શકે? માટે આવી પોલમાં નહિ પડયા રહેતાં લોકો સમજી શકે તેવી સાદી સ્હેલી ને ગામઠી ભાષામાં તેઓને જ્ઞાન આપવું જોઇએ. જ્યારે એમ કરીશું ત્યારેજ લોકોની ખરી સેવા કરેલી ગણાશે ને ત્યારેજ લોકોમાં નીતિ, ધર્મ તથા ચારિત્રનું બળ વધી શકશે અને એ પછીજ લોકોથી નવા વિચારો જીરવાશે તથા નવી શોધખોળ થઇ શકશે. માટે ઓ વિદ્વાન બંધુઓ! જરા તમારી વિદ્વત્તાને નીચે ઉતારી, લાખો અજ્ઞાન લોકો સમજી શકે તેવી ભાષામાં જ્ઞાન આપો એટલે નીતિધર્મ ફેલાશે ને પ્રભુપ્રેમ વધશે. ને ત્યારેજ ખરૂં કલ્યાણ થશે.

૫૬–જ્યાં મન, બુદ્ધિ, વાણી કે કર્મ પહોંચી શકતાં નથી ત્યાં આપણે કેમ પહોંચવું તેનો ખુલાસો.

બધાં શાસ્ત્રો અને મહાત્માઓ કહે છે કે, આપણો સ્થૂલ દેહ ઈશ્વર પાસે પહોચી શકે તેમ નથી, ઇંદ્રિયોથી ઈશ્વર જાણ્યો જાય તેમ નથી, વાણી ત્યાં પહોંચી શકતી નથી, મન ત્યા જઇ શકતું નથી, બુદ્ધિ એને પકડી શકતી નથી, અને આપણા કર્મો પણ ત્યાં પહોંચી શકતાં નથી. કારણ કે એ બધી સ્થૂલ વસ્તુઓ છે, જડ વસ્તુઓ છે, અપૂર્ણ છે, પોતાની સત્તા વિનાના છે, અને નાશ પામનારાં છે, પણ પરમાત્મા તો ચૈતન્ય સ્વરૂપ છે, અનિવાશી છે, વ્યાપક છે, પૂર્ણ છે, આનંદ સ્વરૂપ છે, નિર્વિકારી છે, નિરાકાર છે, નિરંજન છે, સ્વયં પ્રકાશ છે અને સર્વશક્તિમાન છે, માટે વેદમાં કહ્યું છે કે, "**नेति नेति**" એટલે કે આ નહિ, આ નહિ, આ નહિ, એની પાર, એની બહાર, એથી જુદો પરમાત્મા છે. મતલબ કે એ ગુણોથી પર છે, માયાથી પર છે, તથા પ્રકૃતિથી પણ પર છે. અને શરીર, ઇંદ્રિયો, વાણી, મન, બુદ્ધિ તથા કર્મ, એ તો ગુણોથી ને પ્રકૃતિથી ઉત્પન્ન થએલાં છે માટે તે પરમાત્માને પકડી શકે નહિ. કારણ કે તે ઈશ્વરમાંથી સીધી રીતે ઉત્પન્ન થયેલાં નથી,

તે અમર નથી, અને તે સ્વયંપ્રકાશ નથી. મહાન ઈશ્વરના પ્રકાશ વડે તે પ્રકાશિત છે, અને સર્વશક્તિમાન ઈશ્વરની શક્તિ વડે તે શક્તિવાન છે, આમ હોવાથી તે અપૂર્ણ જડ વસ્તુઓ, સંપૂર્ણ ચેતન્ય સ્વરૂપ પાસે પહોચી શકે નહિ; ત્યારે આપણે કરવું શુ ? આપણે કેવી રીતે ઈશ્વરને પકડવો ? કારણકે શાસ્ત્રમાં કહ્યું છે કે, જ્યાં સુધી ઈશ્વર ન ઓળખાય ત્યાં સુધી જન્મ વૃથા છે. જ્યાં સુધી ઈશ્વર ન ઓળખાય ત્યા સુધી અખંડ આનંદ મળતો નથી, જ્યાં સુધી ઈશ્વર ન ઓળખાય ત્યા સુધી જન્મ મરણના ફેરામાંથી છૂટી શકાતું નથી, અને જયા સુધી ઈશ્વર ન ઓળખાય ત્યાં સુધી ઈશ્વરની હજુરમાં મોક્ષસુખ ભોગવી શકાતાં નથી. માટે કોઇ પણ રીતે આપણે ઈશ્વરને ઓળખવો જોઇએ. પણ ઈશ્વર પાસે પહોચવાના આપણાં સાધનો તો બધા અપૂર્ણ છે, ત્યારે હવે કરવુ શુ ? એને માટે આપણા શાસ્ત્રોમા કહ્યુ છે કે, આત્મા વડે પરમાત્માને પકડો કારણ કે આત્મા એ પરમાત્માનો અંશ છે, અમરપણુ, ચેતનપણુ, ઐશ્વર્ય, જ્ઞાન અને આનંદ વિગેરે પરમાત્માના બધા ગુણો આત્મામા રહેલા છે, એટલુંજ નહિ પણ આત્માનો પરમાત્માની સાથે સીધો સંબંધ છે તેથી આત્મા પરમાત્મા પાસે પહોચી શકે તેમ છે, માટે આત્મા વડે પરમાત્માને પકડવાના ઉપાય કરો.

આત્મા વડે પરમાત્માને કેમ પકડવો ? એને માટે ઉપનિષદમા કહ્યુ છે કે, ઓંકાર એ ધનુષ્ય છે, આત્મા એ બાણ છે, અને પરમાત્મા એ બાણ મારવાનું ઠેકાણુ છે, માટે હુશિયાર થઇને બાણ મારો, અને બાણાવળીના ધનુષ્યમાથી છુટેલું બાણ જેમ ધારેલા નિશાનમાં ખૂંચી જાય છે તેમ આત્માને પરમાત્મા સાથે જોડી દો, પરમાત્મા સાથે તન્મય કરી દો, પરમાત્મામાં પ્રોઇ દો, અને જેમ નિશાનમા બાણ ખૂંચી જાય છે તેમ આત્માને પરમાત્મામા ખૂંચવી દો. એમ કેમ થઇ શકે ? એના જવાબમા શાસ્ત્રકારોએ કહ્યું છે કે, સાવધાનપણાથી એમ થઇ શકે છે. એ સાવધાનપણુ કેવુ હોય ? તેને માટે મહાભારતમાં કહ્યું છે કે—

મહાત્મા દ્રોણાચાર્ય પાસે કૌરવ પાંડવ બાણવિદ્યા શીખતા હતા ત્યારે એક દિવસ તે બધા વિદ્યાર્થીઓની પરીક્ષા લે-

વાની દ્રોણાચાર્યની ઇચ્છા થઇ. તેથી એક મોટા ઝાડ ઉપર પક્ષીના આકારનું રમકડું બાંધ્યું, અને દુર્યોધનને કહ્યું કે, એ પક્ષીની આંખમાં બાણ માર. દુર્યોધને ઉઠી ધનુષ્યમાં બાણ ચ્હડાવ્યું ને નિશાન તાકયું, ત્યારે દ્રોણાચાર્યે પૂછયું કે, બોલ, હવે તું શું દેખે છે? ત્યારે દુર્યોધને કહ્યું કે, અહીં બધા બેઠા છે તેઓને જોઉં છું, ઝાડને જોઉં છું, આપને જોઉં છું, અને વાદળાં જોઉં છું પોતાના શિષ્યની એ વાત સાંભળી દ્રોણાચાર્ય દીલગીર થયા, તેને લાગ્યું કે, એ નિશાન વિંધી શકશે નહિ. અને એમજ થયું. દુર્યોધને બાણ છોડયું પણ તે ખાલી ગયું. એ પછી યુધિષ્ઠિરનો વારો આવ્યો, તેથી તેણે બાણ ચ્હડાવ્યું ને નિશાન તાકયું, ત્યારે દ્રોણાચાર્યે તેને પૂછયું કે, હવે તમને શું દેખાય છે? યુધિષ્ઠિરે કહ્યું કે, આકાશ દેખાય છે, ઝાડ દેખાય છે, પક્ષી દેખાય છે, ને થોડી ઘણી આ સભા પણ દેખાય છે. એ સાંભળીને દ્રોણાચાર્યે કહ્યું કે, તમે પણ કાંઈ શુક્રવાર કરી શકો તેમ નથી. એ પ્રમાણે ઘણા જણની પરીક્ષા લીધા પછી અર્જુનનો વારો આવ્યો, તેણે બાણ ચ્હડાવી નિશાન તાકયું, ત્યારે ગુરૂએ પૂછયું કે, તને શું શુ દેખાય છે? ત્યારે અર્જુને કહ્યું કે, બાણની અણી ને પક્ષીની આંખ, એ બે વિના હમણાં હું બીજું કાંઇ પણ જોઇ શકતો નથી. એ સાંભળી રાજી થઇને ગુરૂએ કહ્યું કે, સાબાશ! મારી મહેનત ફળીભૂત થઇ, તું નિશાન વિંધી શકીશ. એજ વખતે અર્જુને બાણ મારી તે પક્ષીની આંખ વિંધી નાંખી.

ભાઇઓ! જ્યારે આવી એકાગ્રતા થાય, જ્યારે આવી તન્મયતા થાય, જ્યારે આવી ઐકયતા થાય, અને જ્યારે બાણ તથા નિશાન વિના બીજી કોઈ પણ વસ્તુ દેખી શકાય નહિ ત્યારેજ આત્મારૂપી બાણથી પરમાત્મા રૂપી નિશાન વિંધી શકાય છે. અને જ્યારે અંદરથી આવી તાળી લાગી જાય ત્યારે ઇંદ્રિયો, મન, બુદ્ધિ તથા કર્મ બદલાઇ જાય છે. તેઓમાં ઉત્તમત્તા આવી જાય છે. તેઓમાં પ્રભુપ્રેમ આવી જાય છે, તેઓમાં નવું બળ આવી જાય છે, અને સર્વ ભાવથી ઈશ્વરને આધીન થઈ તેઓ ઈશ્વરમય થઇ શકે છે, કારણ કે આત્માની સત્તા વડે તેઓ સત્તાવાન છે, માટે જ્યારે જીવ જાગેલો હોય છે,

ઈશ્વર તરફ ખેંચાએલો હોય છે, ઈશ્વરનો મહિમા સમજેલો હોય છે, અને ઈશ્વરી આનંદ અનુભવતો જાય છે તેમ તેમ તેના નોકરો ઇંદ્રિયો, મન, બુદ્ધિ ને કર્મ પણ ઈશ્વર તરફ વળતાં જાય છે, ને ઈશ્વરમય થતાં જાય છે. જો કે એ નોકરો ઈશ્વર સુધી પહોંચી શકે તેમ નથી, તોપણ પોતાના શેઠ જીવાત્માને ઈશ્વર તરફ ધકેલવામાં તે બહુ મદદ કરે છે. માટે ભાઇઓ ! સર્વ-શક્તિમાન અખંડ આનંદ રૂપ પરમકૃપાળુ મહાન પરમાત્મા પાસે પહોંચવું હોય તો અંદરથી આપણો આત્મા જાગૃત થાય તેમ કરો. જો જાગૃત થશે તો એના નોકરો બધા સીધા ચાલશે, એટલુંજ નહિ પણ એ પણ યાદ રાખજો કે, દેવાધિદેવ મહા-રાજાધિરાજ અનંત બ્રહ્માંડના નાથની હજુરમાં આત્મારૂપી રાજા પોતેજ જઇ શકે તેમ છે, નોકરો ત્યાં જઇ શકે તેમ નથી. માટે જો અનંતકાળના અખંડ આનંદ ભોગવવા હોય તો જીવને જાગૃત કરો, અને તે ઈશ્વરમય થાય તેમ કરો.

૫૭–સર્વશક્તિમાન મહાન ઈશ્વરને આપણે આપણો આત્મા અર્પણ કરવો જોઇએ, તેને બદલે આપણે હલકી વસ્તુઓ આપીએ છીએ તેથી આપણી ભક્તિ ફળીભૂત થતી નથી.

દુનિયાનાં બધાં શાસ્ત્રોમાં બધા મહાત્માઓએ એક અવાજે કહ્યું છે કે, અનંત બ્રહ્માંડના નાથ શાંતિદાતા સર્વશક્તિમાન પરમકૃપાળુ મહાન પરમાત્માને આપણે ઉત્તમમાં ઉત્તમ ને વહાલામાં વહાલી વસ્તુ અર્પણ કરવી જોઇએ. બંધુઓ ! આ-પણી પાસે ઉત્તમમાં ઉત્તમ ને વહાલામાં વહાલી વસ્તુ કઈ છે ? ઉત્તમમાં ઉત્તમ ને વહાલામાં વહાલી વસ્તુ આપણો આત્મા છે, આત્માના સુખને વાસ્તે ધન તજી શકાય છે, સગાંવહાલાં તજી શકાય છે, દેશ તજી શકાય છે, અર્ધું અંગ જે સ્ત્રી તે પણ તજી શકાય છે, આત્માથી ઉત્પન્ન થએલો, આત્માનું બીજું રૂપ જે પુત્ર તેને પણ તજી શકાય છે, અને આત્માના કલ્યાણ સારૂ સૌથી વહાલામાં વહાલું જે શરીર તે પણ તજી શકાય છે. ટુંકામાં એજ કે, આપણા આત્મા કરતાં આપણને વધારે વહાલી હોય એવી બીજી કોઈ પણ વસ્તુ આ જગતમાં કે

સ્વર્ગમાં પણ નથી, એટલુંજ નહિ પણ આત્માના સુખને માટેજ આ જગતની ઘણી વસ્તુઓ આપણને વહાલી લાગે છે. જેમ કેઃ—

ધન ધનને ખાતર વહાલું લાગતું નથી, પણ આત્માને ખાતર તે વહાલું લાગે છે. જો ધનમાં સુખ હોય અને ધનને ખાતર ધન વહાલું લાગતું હોય તો તે તજી શકાય નહિ, અને તેને તજી દેવાથી સુખ થાય નહિ. પણ આપણે જોઇએ છીએ કે, પાછલા દિવસમાં જ્યારે જગતનું મિથ્યાપણું સમજાઇ જાય છે અને મનમાં વૈરાગ્ય આવે છે ત્યારે આત્માના કલ્યાણ સારૂ ધન તજી શકાય છે. અને આત્માના સુખ સારૂજ પેહેલી અવસ્થામાં ધન મેળવવામાં આવે છે. કારણ કે ધન કરતાં આપણને આત્મા વહાલો છે. આવી રીતે સગાવહાલાં, સ્ત્રી, પુત્ર, દેશ, જીંદગી, વૈભવો, અને જગતની બધી પ્રિય વસ્તુઓ આત્માના સુખને ખાતર વહાલી લાગે છે. આત્માના સુખને માટેજ તે બધું મેળવવામાં આવે છે, અને આત્માના કલ્યાણ સારૂ તે બધું તજી શકાય છે. કારણ કે જગતની બધી વસ્તુઓ, બધી જાતના વૈભવો, અને બધી જાતનાં સુખો કરતાં આપણો આત્મા આપણને વધારે વહાલો લાગે છે. માટે સર્વશક્તિમાન મહાન ઈશ્વરને જો ઉત્તમમાં ઉત્તમ ને વહાલામાં વહાલી વસ્તુ અર્પણ કરવી હોય તો તેને આપણો આત્મા અર્પણ કરવો જોઇએ. તેને બદલે ઈશ્વરને અર્થે આપણે જડ વસ્તુઓ આપીએ છીએ, અને તે પણ ઉત્તમ નહિ પણ સાધારણ, ભારી નહિ પણ હલકી, આપણને વહાલી લાગે તેવી નહિ પણ આપણને નહિ ગમે તેવી, વાપરવા જેવી નહિ પણ કામ ચલાઉ, અને તે પણ અંતરના ઉમળકાથી નહિ, પણ વ્યવહારિક રિવાજને ખાતર, નાતજાતમાં સારૂં લગાડવાને ખાતર, આડોશીપાડોશીયોની દેખાદેખીને ખાતર, અને અંતરની લાગણીને સંતોષવા સારૂ નહિ પણ કેટલીક જાતના વેહેમો તથા સ્વાર્થને ખાતર કાંઇક કરીએ છીએ. જેમ કેઃ—

દેવ પાસે દીવો કરવા સારૂ ઘી આપવું પડે તો કહીએ છીએ કે, એ તો જેવું હશે તેવું ચાલશે. જરા હલકું હોય તો ફિકર નહિ, ભાવમાં ફાયદો થાય તેમ કરો. આપણા શેઠી-

આઓ પોતાના મેહેતાને કહે છે કે, શ્રાદ્ધનાં ધોતીયાં લઇ આવો. શ્રાદ્ધનાં ધોતીયાં એટલે કે હલકાં ધોતીયાં, ઓછી કીંમતનાં ધોતીયાં, ટુંકા પનાનાં ધોતીયાં, હલકા સુતરનાં ધોતીયાં, અને જરા ડામીચ થએલો માલ હોય તેનું નામ શ્રાદ્ધનાં ધોતીયાં. હવે સમજ્યા ? જે બાપ દાદાઓ મોટો વારસો આપી ગયા અને આપણે માટે ઘણુએ સારૂં માઠું કરી ગયા તેઓને અર્થે શ્રાદ્ધ જેવા પવિત્ર દિવસે મહાન પ્રભુને નામે આપવાની વસ્તુઓ ખાસ ચાહીને કેવી લેવાય છે એ તો જરા જુઓ ! ઠાકોરજીના દાગીના બનાવવા હોય તો કહે કે, એમા તો જેમ હશે તેમ ચાલશે, ઠાકોર રૂડા છે, એટલામાં બધુ માની લેશે. એ તો બાળક છે, એક ઘુઘરો આપીએ તો રાજી થઇ જાય. કારણ કે ભગવાનને ઘેર શુ ખોટ છે ? એ તો ભાવના ભૂખ્યા છે. જરા હસતે હસતે એમ કહી રમુજમાં વાત ઉડાવી નાંખીએ છે, પણ બાઇડીના દાગીના તો સારામાં સારા જોઇએ. એમાં કાંઈ જેમ તેમ ચાલે નહિ. એ તો મોક્ષદાતા ઠાકોરજીની સેવામાં જેમ તેમ ચાલે, પણ (द्वारमेकं नरकस्य नारी) સ્ત્રી કે જે નરકનું એક બારણું છે તેમાં કાંઇ એમ ચાલે ? ધર્મ નિમિત્તે કોઇ વખત સાધુઓને જમાડવા હોય ત્યારે સસ્તા ભાવનો નરમ ગરમ બજારી માલ ચાલ્યો જાય, પણ કોઇને સારૂં લગાડવા સારૂ કે માન મેળવવા સારૂ પાર્ટીયો આપવાની હોય કે મિત્રોની મીજબાની કરવાની હોય ત્યારે કાંઇ એમ ચાલે ? એમા તો ઉચામાં ઉચો માલ જોઇએ. એ તો ધર્મના કામમાં જેમ હોય તેમ ધકેલાય, પણ દુનિયાદારીના વિવેકોમાં તો ભાઇ સાહેબને સૌથી સરસ થઇને રહેવું જોઇએ. ડોશીએ જાત્રા કરવા જવાની માનતા લીધી હોય તો તેની સાથે જવા માટે પાંચ પંદર દિવસની પુરસદ ન હોય, પણ ગરમીના દહાડામાં દોસ્તોની સાથે હવા ખાવા જવું હોય તો બે ત્રણ મહિનાની ફુરસદ મળી જાય. ધર્મના કામમાં કાંઈ ખર્ચ કરવાની વાત આવે તો એમ કહેવાય કે, હમણાં ધંધા રોજગાર બરાબર નથી, પણ જો છોકરાનાં લગ્ન કરવાં હોય કે વહુની અઘરણી હોય તો એજ વખતે સૌ કરતાં સવાયું ખર્ચ કરવાનું મન થઇ જાય. અને અમે જોયું છે કે આડોશી-

પાડોશીના કાંઇ કામકાજ સારૂ બહાર જવું પડે, ધર્મના કામ સારૂ જવું પડે, અથવા નાત જાતમાં કોઈ મરી ગયું હોય તેથી આભડવા જવું પડે ત્યારે, એ ખબર સાંભળીને ઘણાએ સાજા તાજા માણુસો ખાસ ચાહીને બિચારા માંદા પડી જાય છે, અને કહે છે કે, અમારી તબીયત સારી નથી. પણ જો કાંઇ રમત ગમત હોય, નાટક ચેટક હોય, ખાવા પીવાનું હોય, કે નાચ પાર્ટી હોય તો માંદાઓ પણ સાજા થઇ જાય છે એટલુંજ નહિ પણ તબીયતને વશમું લાગે તોપણ એ મઝા છોડતા નથી. આવાં આપણાં આચરણો છે. ભાઇઓ! હવે કહો કે કેવી રીતે આપણી ભક્તિ ફળીભૂત થાય? શાસ્ત્રનો હુકમ એ છે કે જો જીંદગીની સાર્થકતા કરવી હોય, ચોરાશીના ફેરામાંથી છુટવું હોય, ઈશ્વરના વહાલા થવું હોય, આત્માનુ કલ્યાણ કરવું હોય અને અનંતકાળનાં મોક્ષસુખ મેળવવાં હોય તો તમારો આત્મા પરમાત્માને અર્પણ કરો. એ વિના ઉદ્ધાર થઈ શકે તેમ નથી. આવો ચોખ્ખો હુકમ છતા પણ આપણે જડ વસ્તુઓના અર્પણમાંજ રહી જઇએ છીએ, અને તે પણ ઉપર મુજબ ભેંશો છોડી લઇને ખીલાનાં દાન દેવામાંજ રહી જઇએ છીએ. અને તેમ છતાં મોટાં ફળોની આશા રાખીએ છીએ? અને આપણા ધાર્યા પ્રમાણે મોટાં ફળો ન મળે ત્યારે ધર્મને બદલામ કરીએ છીએ, અને કહીએ છીએ કે, આજના વખતમાં ભક્તિ ફળીભૂત થતી નથી, પણ એમ વિચારતા નથી કે, ભેંશો છોડી લઇને ખીલાનાં દાન આપવાનાં ફળ તે કેવાંક હોય? માટે ભાઇઓ! જો આપણી ભક્તિને ફળીભૂત કરવી હોય તો પરમકૃપાળુ પરમાત્માને આપણો આત્મા અર્પણ કરી શકાય તેમ કરો.

દોહરો.

એરનકી ચોરી કરે, કરે સોઈકા દાન;
ઉંચે ચડકે દેખહી, આવત કયું ન વિમાન.

૫૮–ભલે આપણે ગમે તેવા ડાહ્યા ને ગમે તેવા મોટા હોઇએ તોપણ ઇશ્વરી રસ્તો દેખાડનાર સદ્‌ગુરૂ વિના ચાલવાનું નથી.

થોડાક સુધારાવાળા જુવાનીઆઓની એક કલબ હતી. તેમાં પ્રસંગોપાત એક માણસ વારે વારે એ વાત ચર્ચાવતો કે, ગુરૂ શા માટે જોઇએ? બધા માણસો સરખા છે. કોઈ પણ માણસને ગુરૂ બનવાનો હક નથી. કાન કુંકવાના ને ચેલા મુડવાના વખત ગયા. હવે તો આ ભ્રાતૃભાવનો જમાનો છે. હવે તો ઈશ્વરકૃપાથી અભેદનો વખત ચાલ્યો આવે છે. હવે લોકો સમજતા જાય છે કે, જે માણસ બહુ ડાહ્યા હોય, શોધક બુદ્ધિના હોય, પરમાર્થી સ્વભાવના હોય અને જીગરની લાગણીથી ભલાં કામો કરી રહ્યા હોય તેઓને માન આપવું જોઇએ, અને તેઓને જરૂરની મદદ કરવી જોઇએ, પણ કાંઈ તેઓની પૂજા થાય નહિ. પૂજાને લાયક તો માત્ર પરમાત્માજ છે. ગુરૂ થઇને પૂજાવું, બીજાને નીચા ગણુવા, પોતાના મતની જાળમાં લોકોને બાંધી લેવા, વંશપરંપરાની ગાદી સ્થાપવી, પવિત્ર શાસ્ત્રોના પોતાના મતને અનુકૂળ આવે તેવા અર્થ ઉઠાવવા, અને પોતાના પંથ વિરૂદ્ધની આખી દુનિયાની નિંદા કર્યા કરવી, એવું હંબગ તે ક્યાં સુધી ચાલશે? આવા ગુરૂપણાએજ દુનિયાનું સત્યાનાશ વાળ્યું છે. એક પરમાત્મા શિવાય જગતમા બીજા કોઈ ગુરૂ જોઇએજ શા માટે? આવું આવું ઘણુંએ કહ્યું. એ સાંભળીને ત્યાં બેઠેલા તેની ઓળખાણુવાળા એક ડાહ્યા માણુસે કહ્યું કે, મીસ્તર! તમે બહુ સારા બોલનારા થશો, બેશક તમારા જેવા ઉછરતા જુવાનીયાઓને હાલના જમાનાની છુટાપણાની કેળવણી પ્રમાણે એવા વિચારો આવે તેમાં કાંઇ નવાઈ નથી, પણ એ બાબત ઉપર આપણે નિરાંતે વિચાર કરીશું. હમણાં કહો તો ખરા, શું અભ્યાસ ચાલે છે? તમારી કૉલેજના પ્રોફેસરો કેમ છે?

ત્યારે તેણે કહ્યું કે, આ સાલ તો હું ફેઇલ થયો, કારણ કે રસાયણ શાસ્ત્રનો પ્રોફેસર ઘોબો હતો એટલે તે કાંઈ બરાબર સમજાવી શકયો નહિ, તેથી આ સાલ એ વિષયમાં ઘણા છોકરા નાપાસ થયા. ઇતિહાસનો પ્રોફેસર હુશિયાર હતો પણ

હું દોસ્તના લગ્નમાં ગયો હતો, તેથી ભાષણો સાભળી શકયો નહિ, એટલે એમાં પણ મીંડું મૂકાયું. ગણિતના પ્રોફેસરને તો તમે જાણો છો એ તો ઠાંસીને આવે છે, પણ વિષયને ઈનસાફ ઠીક આપે છે. ઇંગ્રેજીનો પ્રોફેસર તો કોઈને કાંઇ કામનોજ નહિ. કારણ કે એ તો એના કડક મીજાજમાં ને પોઝીશનની ફ્રીશી-ચારીમાં સૌથી અલગ પડયો રહે છે. સંસ્કૃતનો પ્રોફેસર પોતે જાતે બહુ ભલો છે, પણ શીખવવાની બાબતમાં કાંઈ કામનો નહિ, એ મહેતાજી મારે પણ નહિ ને ભણાવે પણ નહિ તેવા છે. બીજા પ્રોફેસર ડફર જેવા છે, અને પ્રિન્સિપાલને તો તમે જાણો છો ? એ તો નામનું પુતળું છે, પણ મોટી વગને લીધે એ જગ્યા ઉપર ચ્હડી ગયો છે, તેની કાંઇ પણ સત્તા ચાલતી નથી, તેમ તે કાંઇ બોલતો પણ નથી, જેમ ચાલે તેમ ચાલવા દે છે, આવું ખાતું છે એટલે પાસ તે કયાંથી થઇએ ? હું કોઈ વરસ નાપાસ થયો નહોતો, પણ આ વરસ થયો; કારણ કે આપણે ગમે એવા હુશિયાર હોઇએ, તોપણ સારા પ્રોફેસરની મદદ વિના શું કરી શકીએ ? પ્રોફેસરોની ખામીને લીધેજ આ સાલ કૅાલેજનું પરિણામ ખરાબ આવ્યું છે. જો અગાઉના જેવા સારા પ્રોફેસરો હોય તો કાંઈ આવું પરિણામ હોય ? તેથી કૅાલેજ બદલવા સારૂ હમણાં તો મેં કૅાલેજ છોડી છે. હાલ તો બાઇસીકલ ઉપર બેસવું શીખું છું. પણ શીખવનારો એવો રેઢીયાળ છે કે, ત્રણ વખત તો હું પછડાયો, એક વખત તો ગાડી-ની અડફટમાં આવી જતો માંડ માંડ બચ્યો. હવે ટાઇપરાઇ-ટીંગ ને ટુંકા અક્ષરી ભાષા શીખવાનો વિચાર છે. પણ હજી કોઈ ઉસ્તાદ મળતો નથી. જે શીખવનારા છે તે ફી વધારે માગે છે, એટલી ફી આપણને પાલવે નહિ, કારણ કે એ કાંઇ હું ધંધા તરીકે શીખવા માગતો નથી, જાણ્યું હોય તો કોઈ વ-ખત કામનું. એમ ધારી શોખને ખાતર શીખવું છે. માટે કોઈ સસ્તો માસ્તર શોધું છું. મારા મોટા ભાઈ કહે છે કે, વીજળીનું કામ શીખ. કારણ કે એ કામ દહાડે દહાડે બહુ વધવાનું છે, પણ હજી એ શીખવાનાં આપણે ત્યાં સારાં સાધનો નથી. યુરોપ કે અમે-રિકા જઇએ ત્યારે આરો આવે, પણ એટલાં દોઢીયાં આપણી

ન મળે, ને કહી દોઢીયાંની તજવીજ કરીએ તોપણ ના-

તનું દુઃખ મોટું. ને અહીં કોઈ મારા શીખવનારા ન મળે એટલે લાચાર. આ રજામાં એક કામ થઇ ગયું, ફોટોગ્રાફ પાડતાં શીખવા માટે ત્રણ વરસ થયાં હું માથાકુટ કરતો, પણ કાઇ વળતું નહિ. પણ હમણા એ વિદ્યા જાણનારો એક દોસ્ત મળી ગયો, તેણે એક મહિનામાં બધું શીખવી દીધું. હુશિયાર શીખવનારની વાત જુદી છે. અગાઉ હું ચિત્ર પાડતાં શીખતો, પણ માસ્તર બરોબર નહિ એટલે તેમા રસ લાગ્યો નહિ, તેથી કુતરાં બિલાડા ચીતરવુ શીખીને પછી તે કામ છોડી દીધુ. હમણા મોટા ભાઈ ફીડલ શીખે છે, તેમને માસ્તર હુશિયાર મળી ગયો છે, તેથી ત્રણ મહિનામાં તો એવુ મરમ વગાડી શકે છે કે આપણે સૌ અજબ થઇએ એ શીખવા બેસતા ત્યારે પ્રથમ ટે ટે ને ટુ ટું સાભળીને સૌ મશ્કરી કરતા, પણ હવે થોડા વખતમા તો તે બહુ આગળ વધી જશે, લ્યો હવે રજા છે? તમારી સાથે વાતો કરવામા બહુ વખત નીકળી ગયો. હજી કામે જવુ છે.

એ સાભળીને પેલા ડાહ્યા ગૃહસ્થે કહ્યુ કે, એવી ઉતાવળ શું છે? જરા બેસો તો ખરા. ત્યારે તેણે કહ્યુ કે, હમણા કપડા શીવવાનો હાથનો સચો લીધો છે. તે ભાભી ચલાવે છે, પણ તેને વેતરતા આવડતું નથી. તેથી પોલકા, ચોલી તથા કાકુડીના ઝભલા વેતરતા શીખવા સારૂ દરજીને બોલાવવો છે. બાઇડીઓનાં લફરાં કાંઇ થોડાં હોય છે? બેહેનને ભરતાં ગુંથતા શીખવવા સારૂ એક માસ્તરયાણી આવે છે પણ તેને પણ કપડાં વેતરતાં આવડતું નથી. દરજીએ કહ્યું હતું કે, આજે ચાર વાગે આવીશ, પણ ન આવ્યો. એ લોકોને કાઈ વખતની કે પોતાના વચનની કિંમત છે? આપણા કારીગરોમાં એજ મોટી ખામી છે કે મુદતસર કામ ન કરવું ને ધક્કા પાડયા કરવા. પણ કાંઇ બૈરાંઓ સમજે? એ તો જહાંગીરી હુકમ કે બસ હમણાંજ બોલાવો. અને આપણુને મનુની આજ્ઞા કે બાયડીઓને ખુશી રાખજો, નહિ તો ઘરમાંથી લક્ષ્મી રીસાઇ જશે. એટલે કાંઇ તેનો હુકમ બજાવ્યા વિના છુટકો થાય? મારી વાઇફ મેટ્રીક થએલી છે, પણ તેને રસોઇ બનાવતાં આવડતી નથી. હવે આ મોસમમાં હવા ખાવા જઇએ ત્યારે તે રસોઇ શીખવા માગે છે. માટે કોઇ હુશિયાર રસોયો તમારા ધ્યાનમાં હોય

તો કહેજો. અમારા બાબુને આંક શીખવી શકે તેવા માસ્તરની જરૂર છે, તે સારૂ એક દોસ્તને મળવું છે. અને કલમ બાંધતાં શીખવી શકે એવા માળીની જરૂર છે, એ માટે પણ તજવીજ કરવાની છે. કારણ કે દેશમાં અમારી વાડી છે ત્યાંથી એક માળીને એ કામ શીખવા માટે અહીં બોલાવ્યો છે, કોઈને મ્હોંડે સાંભળેલી વાત પ્રમાણે ગઇ સાલ એ માળી કલમ કરવા બેઠો, તેથી ઉલટાં પાંચ સાત ઝાડ બગાડયા. શીખવ્યા વિના કાંઈ આવડે ? અનુભવી શીખવનારની વાત જુદી છે

આ સાંભળીને તે ડાહ્યા માણસે કહ્યું કે, તમારા વિચાર મુજબ દુનિયાના દરેક સાધારણ કામ શીખવા માટે પણ સારો માસ્તર જોઈએ, પણ અદૃષ્ય ઈશ્વરનું અલૌકિક જ્ઞાન મેળવવા માટે ગુરૂ ન જોઈએ ? એ કઇ જાતની ફીલસુફી ? તમારા બાબુને આંક શીખવવાના કામ કરતાં જો દુસ્તર સંસારસાગર તરવાનું કામ સ્હેલું હોય, તમારા ભાઇની પ્રીડલ કરતાં અગમ્ય ઈશ્વરનું જન્મ મરણના ફેરામાંથી છોડાવનારૂં જ્ઞાન હલકું હોય, તમારા ઝાડની કલમ શીખવવા કરતા વેદમાં જેને **नात नेति** કહે છે તે ઈશ્વરનું જન્મો જન્મના પાપ કાપી શાંતિ આપનારૂં જ્ઞાન સ્હેલું હોય, તમારી ભાભીની ચોલી વેતરવાના કામ કરતાં જેનો કોઈપાર પામી શકે નહિ એવા સર્વશક્તિમાન મહાન ઈશ્વરનાં સ્વર્ગસુખ આપનારાં દુર્લભ જ્ઞાનમાં કાંઇ ઓછો રસ હોય, તમે કુતરાં બીલાડાં ચીતરવા શીખ્યા તે કામ કરતાં અલક્ષ ઈશ્વરનું મોક્ષ આપનારૂં જ્ઞાન કાંઇ ઓછી કિંમતનું હોય, અને તમારી વહુ કોઇ હુશિયાર રસોયા પાસેથી સ્વાદિષ્ટ કઢી વઘારતાં શીખે તે આનદ કરતા સચ્ચિદાનંદ સ્વરૂપ ઈશ્વરના જ્ઞાનથી ઈશ્વરમય થઇ ઈશ્વર રૂપ થવું એ આનદને તમે કાંઇ ઓછો માનતા હો તો પછી કદાચ તમને ગુરૂની જરૂર ન હોય એ જુદી વાત છે. પણ જો તમે એમ સમજતા હો કે, અનંત બ્રહ્માંડના નાથ મહાન ઈશ્વરનું સ્વરૂપ અલૌકિક છે, એનો કોઇ પાર પામી શકતું નથી, અને એના સત્ય જ્ઞાન વિના જીવોનું કલ્યાણ થઇ શકે તેમ નથી, એના જ્ઞાન વિના જગતમાંથી પાપ ઓછાં થઇ શકે તેમ નથી. એના જ્ઞાન વિના શાંતિ મેળવી શકાય તેમ નથી. એના જ્ઞાન વિના

આનંદ મેળવી શકાય તેમ નથી. એના જ્ઞાન વિના સંસાર-સાગર તરી શકાય તેમ નથી, એના જ્ઞાન વિના આત્માને તૃપ્તિ થાય તેમ નથી, અને એના જ્ઞાન વિના આપણો ઉદ્ધાર થાય તેમ નથી. તેમજ જ્યાં મન વચન ને કર્મ પહોંચી શકતાં નથી તે આદિ અંતરહિત સર્વવ્યાપક મહાન ઈશ્વરનું અલૌકિક જ્ઞાન સદ્ગુરૂ વિના મળતું નથી, માટે શાસ્ત્રોમાં કહ્યું છે કે, ભલે તમે ગમે તેવા ડાહ્યા ને ગમે એટલા મોટા થાઓ તોપણ ઈશ્વરી રસ્તો દેખાડનાર સદ્ગુરૂ વિના ચાલવાનું નથી. માટે ભાઈ! ઈશ્વરમય થએલા અનુભવી ગુરૂને શરણે જાઓ, અનુભવી ગુરૂને શરણે જાઓ, કારણ કે ગુરૂથી શું થાય છે એને માટે મહાત્માઓ કહે છે કેઃ—

દોહરા.

ભેદી લીયા સાથમેં, વસ્તુ દીયા બતાય;
કોટી જનમકા પંથ થા, પલમેં દીયા છુડાય.
મન મારનકી ઔષધી, સદ્ગુરૂ દેત દીખાય;
ઇચ્છિત પરમાનંદકો, સો ગુરૂ શરણે જાય.
ગુંગા હુવા બાવરા, બેહેરા હુવા કાન;
પાવનસે પંગુલ હુવા, સદ્ગુરૂ માર્યા બાણ.
ચાર ખાનમેં ભરમતા, કબહુ ન લાગત પાર;
સો તો ફેરા મીટ ગયા, સદ્ગુરૂકે ઉપકાર.
આત્મા ઓર પરમાત્મા, અલગ રહે બહુ કાલ;
સુદર મેલા કર દીયા, સદ્ગુરૂ મીલ્યા દલાલ.

૫૯—આ જગતની વસ્તુઓથી જીવ કદી પણ સુખી થઇ શકતો નથી.

આ જગતનાં સુખો જેવાં કે ધન, માલ ને મોજમજા વિગેરે આપણા આત્માને સંતોષ કરવાની શક્તિ ધરાવતાં નથી, જેમ બનાવટી ફળ ખાવામાં મીઠાશ આવતી નથી અને જેમ બનાવટી ફૂલો ખુશબોદાર સુગંધી આપી શકતાં નથી, તેમજ આ દુનિયાદારીનાં સુખો પણ આત્માને સાચું સુખ આપી શકતાં નથી.

અગ્નિમાં ઘી નાંખવાથી જેમ વધારે વધારે ભડકો થાય છે તેમ વિષયનાં સુખો ભોગવવાથી પણ કાંઇ તૃપ્તિ થતી નથી, પણ જીવમાં વધારે વધારે કંગાલીયતપણું આવતું જાય છે.

જેમ દરિયાનું ખારૂં પાણી પીવાથી તરસ મટતી નથી તેમ દુનિયાદારીનાં સુખોથી પણ જીવને સંતોષ થતો નથી. જેમકે, બાઈડી મળે તો છોકરાંની ઇચ્છા થાય છે. છોકરાં થાય તો સાજાં નરવાં રહે એવી ઇચ્છા થાય છે. એ પછી તેને માટે વારસો મૂકી જવાની ઇચ્છા થાય છે. એવી રીતે એક પછી એક ઇચ્છાઓ વધતીજ જાય છે પણ એવાં સુખોથી કાંઇ તૃપ્તિ થતી નથી.

કાંટાની પથારી ઉપર સૂતેલાને જેમ સુખ મળે નહિ તેમ સંસારના ખોટા વૈભવવાળાને પણ સુખ હોતું નથી. માછલું કાંટામાં ભરાવેલો ખોરાક ખાવા જાય છે પણ ગળામાં હુંક વાગી જશે તેની તેને ખબર હોતી નથી. તેમજ જીવો સંસારનાં સુખ લેવા જાય છે પણ ઉલટા દુઃખી થઈ જાય છે.

જેમ કોઇ કરોળીયો બહુ મહેનત કરીને જાળ બાંધે છે પણ ઝાડુ કાઢનાર સહેજવારમાં તેને સાફ કરી નાંખે છે તેમ કાળ ઘડીકવારમાં આપણો નાશ કરી નાંખશે.

પતંગીઆં રાતની વખતે શોભીતાં દેખાય છે પણ દિવસે જોતાં તે બહુ ખરાબ લાગે છે, તેમજ આ જગતનાં સુખો પણ હમણાં આપણને સારાં દેખાય છે પણ હરિની હજુરમાં ઇનસાફ વખતે જવાબ દેવા વખતે તે કાંઇ પણ કામ આવવાનાં નથી.

જગતનાં સુખો તો ડૉક્ટરોનાં હથીયાર જેવાં છે, જો તે જરાક વધારે આગળ પાછળ થઈ જાય તો શરીરને નુકશાન કર્યા વગર રહે નહિ, તેમજ આ જગતનાં ખોટાં સુખો પણ બહુ વધી જાય તો તે એજ પ્રમાણે ખરાબી કરે છે.

ટુંકામાં એટલુંજ કે જો આપણું ધાર્યું કરવા જઇએ તો તે આ જગતમાં થઇ શકતું નથી, કદી જો ધાર્યું થાય તો તેથી સંતોષ થતો નથી. અને કદી તેમાં સંતોષ માનીએ તોપણ આપણે કાંઈ અહીં ઘણા દહાડા રહેવું નથી. માટે મહાત્માઓએ આ જગતને જુઠું જુઠું ને જુઠુંજ કહ્યું છે.

પદ.

સ્થિર ઠરીને કોઈ આ ઠામ, રે નથી રહેવાનુ,
કરી લો કાંઇ રૂડું કામ, રહેશે કહેવાનું. (ટેક.)
વિક્રમ સરખા વીર ગયા ને, ભૂપ ગયો વળી ભોજરે;
જોરાવર જયકારી જગત્માં, ફરતી જેની ફોજ.—રે નથી.
પડયું રહે નાણું પૃથ્વીમાં, અગણિત આડે આકરે;
સમજી લેજો કંઈ પણ સાથે, નહિ આવે નવટાક.—રે નથી.
આરભેલાં અધુરાં રહેશે, કાઈક જગત્માં કામરે;
તરત અજાણ્યું તેડું આવે, તજીને જવુ તમામ —રે નથી.
લાચારોની આશિષ લેજો, નિશ્ચય કરજો નામરે,
સમજો તો સારી શીખામણ, દે છે દલપતરામ.—રે નથી.

૬૦–સરખાં હવા પાણી ન હોય તે મુલકોમાં પરદેશી રોપાઓ ઉગી શકતા નથી. તેમજ જેઓ દુનિયાદારીમાં લુબ્ધ થઇ ગએલા હોય, તેઓના અંતરમાં ભક્તિનો રોપો ઉગતો નથી.

હાલમા આપણા દેશના લોકો દરેક બાબતમાં બહુ સુસ્ત છે, નવુ જાણવાની બાબતમાં બહુ બેદરકાર છે, અને જેમ હોય તેમ ચલાવી લે, એવા ખોટી જાતના સતોષવાળા છે, એટલે આપણે નવા નવા શોધખોળની બાબતમાં બહુજ પછાત છીએ, પણ યુરોપિયનો એ બાબતના બહુ પ્રયોગો કર્યા કરે છે. કોઇ વીજળીના, કોઇ સૂર્યની રોશનીનો વધારે ઉપયોગ કરવાના, કોઇ સમુદ્રના તળીયાંનો ભેદ શોધવાના, કોઇ આકાશના તારાઓની ખુબી સમજવાના, કોઇ પૃથ્વીના પેટમાની ખાણો શોધવાના, કોઇ હવામાંથી કાંઇક નવું તત્વ મેળવવાના, કોઈ નવી નવી યુક્તિયોથી રોગો દૂર કરવાના, કોઇ નવી જાતની ગાડી બનાવવાના, કોઈ નવી જાતનાં રમકડાં બનાવવાના, કોઈ નવી જાતની રોશની શોધવાના, કોઇ નવી જાતનાં વહાણ બાંધવાના, કોઇ નવી જાતના દારૂગોળા શોધવાના, કોઇ રસાયણશાસ્ત્રના અને કોઈ કચરામાંથી સોનું મેળવવાના પ્રયોગો કર્યા કરે છે. આવી રીતના હજારો જાતના પ્રયોગો ચાલે છે, તેમાંથી કેટલાક વિદ્વાનોને એવો વિચાર થયો કે, બધા મુલ-

કનાં બધી જાતનાં સારાં સારાં ઝાડો આપણા દેશમાં શા માટે ન થાય ? અરબસ્તાનથી ખજુર આવે, અમેરિકાથી સફરજન આવે, ચીનથી ચા આવે, મસ્કતથી દાડમ આવે, કાબુલથી બદામ આવે, હિંદુસ્તાનથી આંબા આવે, મોરીસથી શેરડી આવે, સિલોનથી કાફી આવે, મીસરથી તમાકુ આવે, બરમાથી ચોખા આવે, મલબારથી મરી આવે, અને આસ્ટ્રેલિયાથી ત્યાંના ફ્રુટની આગબોટ આવે ત્યારેજ આપણે તે ખાઇ શકીએ, એમ શા માટે થવું જોઇએ ? આપણા અહીંના બગીચાઓમાં તે બધી વસ્તુઓ શા માટે ન થાય, એમ ધારીને પોતાના મુલકમાં એ બધાં ઝાડો ઉગાડવા માટે તે લોકો બહુ મહેનત કરવા લાગ્યા, પણ એ મુલકની જમીન જુદી જાતની હતી, ત્યાંના પાણીનો ગુણ જુદો હતો, ત્યાંની હવા બીજા મુલકોના જેવી નહોતી, અને ત્યાં ઠંડી બહુ હતી, માટે બહુ બહુ મહેનત અને ઘણુંએ ખર્ચ કરવા છતાં પણ ઘણી જાતના રોપા એ મુલકમાં ઉગી શક્યા નહિ. તેમજ ભાઇઓ ! યાદ રાખજો કે, પ્રભુપ્રેમના અને ઈશ્વરી જ્ઞાનના રોપા પણ કાંઈ બધે ઠેકાણે ઉગી શકતા નથી. એ તો જેની ઉપર ઈશ્વરની કૃપા હોય તેવા ભાગ્યશાળી સજ્જનોના હૃદયમાં પવિત્ર ભક્તિનો મહાન રોપ ઉગી શકે છે. જેમ કોઇ પણ જાતનું ઝાડ ઉગાડવા માટે પ્રથમ બીજ, જમીન, ખાતર, પાણી, હવા અને ગરમીની જરૂર છે, તેમજ ભક્તિના રોપને માટે પણ શ્રદ્ધારૂપી બીજ, પવિત્ર હૃદયરૂપી જમીન, સત્સંગ રૂપી ખાતર, પ્રભુપ્રેમરૂપી પાણી, માયાનું મિથ્યાપણું સમજાય તે રૂપી હવા, અને અંતરની તાલાવેલીરૂપી ગરમી વિના ભક્તિનો રોપો ઉગી શકતો નથી, અને અધુરાં સાધનોમાં કદી ઉગે તોપણ તે મોક્ષરૂપી ફળ આપી શકતો નથી. હવે વિચાર કરો કે, જ્યારે જુવાર બાજરીના કે આંબાઆંબલીના રોપા માટે એટલાં બધાં સાધનોની જરૂર પડે છે, અને તેમ છતાં પણ સરખાં હવા પાણી વિના તે ઘણે ઠેકાણે ઉગી શકતા નથી ત્યારે મોક્ષરૂપી ફળ આપનારો પવિત્ર ભક્તિનો મહાન રોપો અનુકૂળ સાધનો વિના બધે ઠેકાણે કેમ ઉગી શકશે ? માટે ભાઇઓ ! જેમ બને તેમ એ અલૌકિક રોપાની સંભાળ રાખો, અને તેનો ફેલાવો થાય તેમ કરો. કારણ કે એ ભક્તિના રોપામાંથી

મોક્ષનાં ફળ મળે છે, અને જેને એ ફળ મળે તે અમર થઈ હરિની હજુરમાં રહી શકે છે, માટે ભક્તિરૂપી કલ્પવૃક્ષને સાચવો, ભક્તિરૂપી ચિંતામણિને સાચવો.

દોહરા.

તુલસી પૂર્વકે પાપસેં, હરિ ચર્ચા ન સુહાય;
જૈસેં જ્વરકે જોરસે, ભોજનકી રૂચિ જાય.
માખી ચંદન પરહરે, દુર્ગંધ હોય ત્યાં જાય;
મૂરખ નરને ભક્તિ ન ભાવે, ઉંઘે કાં ઉઠી જાય.

૬૧–યાદ રાખજો કે મ્હોડાની વાતોમાં ને બહારના દેખાવમાં ધર્મ હોય પણ તે આચરણમાં ન હોય તો એવા ધર્મથી કાંઇ વળવાનું નથી.

હરેક ધર્મમાં ઘણાએ ડોળઘાલુ માણસો હોય છે. તેઓ ધર્મનાં અગત્યનાં કામો કરે નહિ, ધર્મના નિયમો પાળે નહિ, ધર્મના હેતુઓ સમજે નહિ, પ્રભુપ્રેમ રાખે નહિ, અને પ્રભુના હુકમો પાળે નહિ, છતાં પણ બહારથી તેઓ ધર્મનો મોટે આડંબર રાખીને ફર્યા કરે છે. એવા માણસો માટે વાત નીકળતાં એક હરિજને કહ્યું કે, એક વખત અમને માખણની જરૂર હતી તેથી હું બજારમાં માખણ લેવા નીકળ્યો, અને મારી ઓળખાણવાળા એક વેપારીની દુકાને જઇને પૂછયું કે, માખણનો શું ભાવ છે? ત્યારે તે દુકાનદારે પૂછયું કે, કેટલુંક જોઇશે? મેં કહ્યું, પાંચ શેર. ત્યારે તે દુકાનદારે કહ્યું કે, એટલું બધું તો હાલમાં તૈયાર નથી, કહો તો કલાકમાં લાવી આપું. મેં કહ્યું કે, આ માટલું ભરેલું દેખાય છે ને એમ કાં કહો? ત્યારે તેણે કહ્યું કે, એ માટલું તો તદ્દન ખાલી છે, પણ ભરેલું દેખાય તે સારૂ તેના મ્હોડા ઉપર ઢાંકણુ દઇ તે ઉપર શેર બશેર માખણ રાખી મૂકીએ છીએ, કારણ કે અમારે થોડી પુંજીમાં ઘણી ચીજોનો વેપાર કરવો, એટલે માખણનાં માટલાં તે ભરેલાં કયાંથી રાખી શકીએ? મેં કહ્યું, ત્યારે એ માખણને મોટા વાટકામાં કે નાની બરણીમાં રાખો તો શું થાય? જરાક જેટલા માખણ સારૂ આખું માટલું કાં બગાડો? ને આટલી બધી જગ્યા કાં રોકી રાખો? ત્યારે તે દુકાનદારે કહ્યું કે, એ માટલું કાંઇ

સાજું નથી, એ તો ફુટેલું છે. ભાઇ ! તમને કાંઈ ખબર છે ? દુકાનનો મોટો મોભો દેખાડવા સારૂ માટલું ભરેલું દેખાય તેમ કરવું જોઇએ, બાકી તદ્દન પોલે પોલું. દુનિયા દીવાની છે એટલે અમે કરીએ શું ? જમાનાની ફેશન પ્રમાણે બહારનો ભભકો રાખવો જોઇએ. એ પછી હું તેની પાસેની બીજી દુકાને ગયો, ત્યાં પણ એમજ. થોડે દૂર ત્રીજી દુકાને ગયો, ત્યાં પણ એમજ. અને ચોથી દુકાને ગયો ત્યાં પણ એમજ. માટલાના મ્હોંડા ઉપરજ માખણ, અંદર કાંઇ ન મળે. એ પછી એક મોટી દુકાને ગયો, ત્યાં માટલા બાટલાનો ડોળ ડીમાક નહોતો પણ ત્યાં તો લાકડાની મોટી કથરોટમાં ખુલી રીતે માખણનો મોટો ઢગલો મૂકેલો હતો. ત્યાંથી મને સસ્તાભાવે સારૂ માખણ મળી શક્યું.

ભાઈઓ ! આવીજ રીતે એ માટલાઓના મ્હોંડાની ઉપર રહેલા માખણની પેઠેજ બહારથી ધર્મવાળા દેખાતા ઘણાએ લોકોની જીભમાંજ ધર્મ હોય છે. તેમના અંતરમાં ધર્મ હોતો નથી. અને ઘણા માણસોને માળા કંઠીમાં, ટીલાં ટપકાંમાં, ને ન્હાવા ધોવામાંજ ધર્મ હોય છે, પ્રભુના નિયમો પાળવામાં ધર્મ હોતો નથી. ભાઇઓ ! વિચાર કરો કે, આમ હોય તે કેટલું બધું ખોટું ? વેપારીઓ માટલાના મ્હોંડા ઉપર માખણ રાખે ને અંદરથી ખાલી રાખે એ તેઓને પાલવશે પણ આપણી વાતોમાં ધર્મ હોય ને આપણા આચરણમાં પોલાણ હોય તે આપણને કેમ પાલવશે ? એવી પોલ રાખીને કદાચ ભોળા લોકોને છેતરી શકાય, પણ એવી પોલ રાખીને કાંઇ અંતરના આનંદ મેળવી શકાય નહિ, એવી પોલ રાખીને કાંઇ પાપનો નાશ કરી શકાય નહિ, એવી પોલ રાખીને કાઇ જીંદગીની સાર્થકતા કરી શકાય નહિ, એવી પોલ રાખીને કાંઈ સ્વર્ગ મેળવી શકાય નહિ. અને એવી પોલ રાખીને કાંઇ પ્રભુના વહાલા થઇ શકાય નહિ. માટે ભાઇઓ ! જીભના લબરકામાં ને બહારના ડોળ ડીમાકમાજ છેવટ સુધી ન રહી જવાય એ સંભાળજો ને પ્રભુપ્રેમથી અંતર ભીંજાય તેમ કરજો.

દોહરા.

આસન મારે કયા હુવા, મરી ન મનકી આશ;
તેલી કેરા બેલ જ્યું, ઘરહી કોસ પચાસ.

મન દીયા કહીં ઔરહી, તન સાધુ કે સંગ,
કહે કબીર કોરી ગજી, કૈસે લાગે રંગ.
મનમેલા તન ઉજળા, બગલા કપટી અંગ;
તાતે તો કૌઆ ભલા, તનમન એકહી રંગ.
કરની કરકે કાગકી, ચલે હંસકી ચાલ;
પૂછ પકડ શીયાળકી, કીસબીધ ઉતરે પાર.
સાંઇ આગે સાચ હો, સાંઈ સાચ સુહાય;
ભાવે લંબે કેશકર, ભાવે ઘોટ મુંડાય.

૬૨–મરકી, લડાઇ, હુલ્લડ તથા દુકાળનાં કારણો.

કોઇ માણુસે એક ધર્મી માણુસને પૂછયું કે, પ્રભુ તો સર્વ સમર્થ છે, અનંત દયાળુ છે અને કૃપાના સાગર છે, તે છતાં પણુ આ દુનિયામાં મરકી, લડાઇ, હુલ્લડ ને દુકાળો તે કેમ થવા દે છે? ત્યારે તે ધર્મી માણુસે કહ્યું કે:—

જ્યારે કોઇ પણુ પ્રજાઓ મોટી સમૃદ્ધિ પામી તેમાં છક થઇને પોતાના ઈશ્વરને ભૂલી જાય ત્યારે દયાળુ પ્રભુ તેમને પોતાની તરફ ખેંચવા માટે એવાં કારણો બનવા દે છે.

રાજાઓ જ્યારે રાજનીતિ ભૂલી જાય, પ્રજા જ્યારે રાજાની સામી થાય, ગુરૂઓ જ્યારે ચેલાઓને ખાડામા નાંખે, ચેલાઓ જ્યારે ગુરૂઓનું ન માને, માબાપ જ્યારે છોકરાઓને ધર્મની વાતો ન શીખવે, છોકરાઓ જ્યારે માબાપનું અપમાન કરે, સ્ત્રીઓ જ્યારે પતિવ્રતાનો ધર્મ ન પાળે, પુરૂષો જ્યારે ચાહીને પોતાની સ્ત્રીઓને નાટકી બનાવવાની હોંશ રાખે, ધનવાનો જ્યારે અસંતોષી બની અત સુધી પણુ ધનની ધાખણામાંજ પડયા રહે, ગરીબો જ્યારે નીતિના નિયમો ન પાળે, નોકરો નીમકહરામ થાય, શેઠો જ્યારે નોકરોના કાટલાં કરે, વેપારીઓ જ્યારે ઘાલણીયા થાય, પ્રજામા જ્યારે અસત્ય વધી જાય, જ્યાં પાંચ માણુસો ભેળાં થાય ત્યાં પ્રભુના ગુણુગાન કરવાને બદલે વિષયનાં ગાયનો ગાય, જ્યાં પોતાનો સ્વાર્થ વધી જાય પણુ પરમાર્થની તરફ મુદ્દલ લક્ષ ન રહે, અને જ્યાં નાતોના આગેવાનો ગેરઇન્સાફી થાય, ત્યાં હમેશાં મરકી, લડાઇ, હુલ્લડ કે દુકાળ, એવું એવું કાંઇ કાંઇ થયા કરે છે. કારણુ કે એ

અધર્મનાં ફળ છે. માટે જે દેશમાં ને જે પ્રજામાં અધર્મ વધી જાય ત્યાં પ્રભુ કૃપા કરીને તેઓને પોતાની તરફ ખેંચવા માટે એકાદું સાદું દુઃખ મોકલે છે, એવી ઇચ્છાથી કે એ દુઃખથી ડરીને જીવો શુભ રીતે વર્તે અને પ્રભુના માર્ગમાં આવે. માટે જ્યારે દેશમાં એવી કાંઇ આફતો ચાલતી હોય ત્યારે એમ સમજવું કે, એમાં કાંઇ પ્રભુનો દોષ નથી, પણ તે આપણાજ અધર્મનું ફળ છે. માટે આપણા બીજા ભાઇબંધોની સારી માઠી સ્થિતિ જોઇને તેમાંથી આપણે મહાન પ્રભુને અર્થે શુભ કર્મ કરવાં જોઇએ, અને ધર્મથી ચાલવું જોઇએ, એટલે ઈશ્વરકૃપાથી એવી આફતો એની મેળેજ ઓછી થઈ જશે.

૬૩–સંસારિક સુખો ગમે એટલાં વધે પણ જો ભક્તિમાં પછાત રહી જઇશું તો અંતે હારી જઇશું.

દિલ્હી પાસે પાણીપતનું મોટું મેદાન છે, ત્યાં મરેઠાઓ તથા મુસલમાનો વચ્ચે ભયંકર લડાઇ થઈ હતી, એ લડાઈ દુનિયાના ઇતિહાસમાં મશહુર છે. એ વખતે મરેઠાઓ બહુ જોર ઉપર હતા. પેશ્વા સરકારના નામની હાક વાગતી હતી. તેઓનું ત્રણ લાખ માણસનું મોટું લશ્કર લડવા ગયું હતું. તેના સરદારો બહાદૂર હતા. અને તેઓનો આગળ વધવાનો જોસ અજબ જેવો હતો. દિલ્હીના મુગલ બાદશાહની દરકાર નહિ કરતાં દુશ્મનના મુલકમાં ઘુસી જઇ તેઓ છેક કાબુલની સરહદ સુધી પહોંચ્યા હતા. તેઓનું એવું મહાભારત બળ જોઇને બધા લોકો બહુ અજબ થયા હતા, અને સૌને એમજ લાગતું કે, ઓહો! ક્યાં પુના સતારા ને ક્યાં પંજાબ? ક્યાં દિલ્હીનો બાદશાહ અને ક્યાં પહાડી મરેઠાઓ? છતાં પણ દુશ્મનનો મુલક વિંધીને તેઓ છેક અટક સુધી પહોંચી ગયા, એ કીર્તિ કાંઇ જેવી તેવી નહોતી, પણ અફસોસ કે એક બહુ ભયંકર ભૂલ થઇ ગઇ હતી, તેથી થોડા વખતમાં એ કીર્તિ ધૂળમાં મળી ગઇ, અને એ મોટા લશ્કરનો કચ્ચરઘાણ નીકળી ગયો. એ ભયંકર ભૂલ કઇ, તે તમને ખબર છે? પેશ્વા સરકારની પાસે ધનની ખોટ નહોતી, હીરા માણેકથી મઢેલા તેઓ રહેતા હતા, અને સોના રૂપાંના ભંડાર તેઓને ત્યાં ભરેલા હતા, માણસોની

ખોટ નહોતી, તેઓએ પોતાની પ્રજામાં એવી જાગૃતિ આણી હતી કે, આખા દેશનાં દરેક માણસો લડવાને તૈયાર હતાં. એટલુંજ નહિ પણ ત્રણ લાખ માણસો તો પાણીપતના મેદાનમાં પહોંચી ગયાં હતાં. બહાદૂર સરદારોની ખોટ નહોતી, ભાઉસાહેબ, વિશ્વાસરાવ, આપાસાહેબ, બાળાસાહેબ, અને સિંધીયા તથા હોલકર જેવા મહાન સરદારો દેશને ખાતર પોતાનાં માથાં આપવા સારૂ દુશ્મનોની સામે ગયા હતા. સારાં હથિયારોની કાંઇ ખોટ નહોતી, રાક્ષસી તોપો, ભયંકર બંદુકો, તેજ તરવારો, સૂર્યના તેજમાં ચમક ચમક થતા મોટા ભાલાઓ, તથા બખ્તરો જેટલાં જોઇએ એટલાં તૈયાર હતાં. અને હાથી, ઘોડા, તંબુઓ, નોબતો, ખીદમતગારો વિગેરે બધી જાતના ઠાઠમાઠ હાજર હતા. આ બધી બાબતોમાં કાંઈ પણ ખામી નહોતી, માત્ર એકજ વાતમાં ભૂલ થઈ હતી, અને તે એજ કે, મોટા જથામા ખાવાનું લેવાનું તેઓ ભૂલી ગયા હતા. એ બાબત ઉપર બહુ ધ્યાન આપ્યું નહોતું, તેથી થોડા દહાડામાં તેઓ ભૂખે મરવા લાગ્યા, અને અતે તેઓની પાયમાલી થઈ ગઈ. કારણ કે ભલે બીજું બધું હોય પણ ખોરાક વિના ભૂખે પેટે માણસ શું કરી શકે ? તેથી એટલું મોટું લશ્કર ને એવા મોટા વૈભવ છતાં દુશ્મનોના થોડા માણસોને હાથે તેઓ સર્વે માર્યા ગયા.

ભાઇઓ ! આ દાખલો આપીને એક ભક્ત એમ સમજાવતા કે, જેમ દેહનો ખોરાક અન્ન છે તેમ આત્માનો ખોરાક ભક્તિ છે, માટે જો ભક્તિનો ખોરાક લીધા વિના માયાનાં સુખોમાં આગળ વધી જશો તો તમારા પણ એવાજ હાલ થશે. મરેઠા સરદારોને દુશ્મનોના મુલકમાં આગળ વધતા જોઇને સર્વ લોકો પ્રથમ જેમ તેમની વાહ વાહ કરતા હતા, તેમજ તમારા ગાડી ઘોડા જોઇને, તમારા વાડી બંગલા જોઇને, તમારા ધંધારોજગાર જોઇને, તમારા માનમરતબા જોઇને, તમારૂં ઉંચી જાતનું ખાવા પીવાનું જોઇને, તમારી સત્તા ને લાગવગ જોઇને, તમારાં બાયડી છોકરાંઓનાં સુંદર વસ્રાભૂષણ જોઇને, તમારી નાચ પાર્ટીઓ જોઇને, અને તમારા વૈભવો તથા ઠાઠમાઠ જોઇને, ઘણા લોકો હાજીહા કરશે, પણ ખોરાક વિના દુશ્મનના લશ્ક-

રમાં આગળ નીકળી ગએલા સરદારોને પાછળથી તેમના ઉપરીનો બહુ ઠપકો મળ્યો, અને જે લોકો પ્રથમ તેનાં બહુ વખાણ કરતા હતા તે લોકોજ તેની મોટી ભૂલ સમજવા લાગ્યા, તેમજ માયાનો મોહ એ દુશ્મનનું રાજ્ય છે, તેમાં ભક્તિનો ખોરાક લીધા વિના જો આગળ નીકળી જશો તો પાછળથી તમારા દોસ્તો અને તમારાં સગાંઓજ તમારી નિંદા કરશે, ધણીનો ઠપકો મળશે, અને વગર મોતે માર્યા જશો. માટે ભાઈઓ! વિચારજો, કારણ કે આ જગતનાં સંસારિક સુખો વધવાં એમાં કાંઈ મોટી વાત નથી એ તો દેશકાળ પ્રમાણે, આજુબાજુના સંજોગ પ્રમાણે, બુદ્ધબળ પ્રમાણે, પુરૂષાર્થ પ્રમાણે, અને પ્રારબ્ધ પ્રમાણે વધ્યા ઘટયા કરે છે, એટલે એવાં સુખોની હરિજનો પાસે કે ઈશ્વરની હજુરમાં કાંઈ કિંમત નથી. કારણ કે એ સુખો ઝાઝીવાર ટકી શકે તેમ નથી, અને ભક્તિના ખોરાક વિના તે આનંદ આપી શકે તેમ નથી, એટલે એવાં સંસારિક સુખો કદી બહુ વધી જાય તોપણ તેથી કાંઇ કલ્યાણ થઇ જાય તેમ નથી, પણ જો ભક્તિમાં પછાત રહી જવાય તો ચોરાશી લાખના ફેરામાં પડી જવાય તેમ છે, માટે ખોરાક વિના દુશ્મનના મુલકમાં આગળ ન વધી જવાય એ સંભાળજો. ભક્તિમાં પછાત ન રહી જવાય એ સંભાળજો.

દોહરા.

નામ બીના બે કામ હે, છપન ભોગ બીલાસ;
કયા ઇંદ્રાસન બૈઠનો, કયા બૈકુંઠ નિવાસ.
અર્બ ખર્વલોં ધન મીલે, અરૂ ઉદય અસ્તકો રાજ;
તુલસી હરિકે ભજન બીન, સબે નરકકો સાજ.
ચતુરાઇ ચુલે પડી, ધિક્ક પડયો આચાર;
તુલસી ભગવત ભક્તિ બીન, ચારો વરણ ચમાર.

૬૪–માણસ ગમે એટલી તજવીજ કરે પણ પ્રભુકૃપા વિના પાર પડાય નહિ.

એક રાજાને મેહેલ બંધાવવો હતો તેથી તેના કારભારીઓ બધો સરસામાન ભેળો કરવા લાગ્યા. ચુનાની ભઠ્ઠીઓ ચ્હડવા લાગી, પથ્થરોની ગાડીઓ આવવા લાગી, લાકડાંના બીંબો વેહેરાવા

લાગ્યા, રેતીના ઢગલા તૈયાર થઈ ગયા, પાણીની સગવડ થઇ ગઈ, લોખંડ કામના ઓર્ડર અપાઇ ચૂકયા, માંગરોલી નળીયાંની ગાડીયો આવવા લાગી, આરસની લાદીઓ સફાઇદાર થવા લાગી, મોટા પથ્થરો ઉંચકવા સંચાઓ આવી પહોચ્યા અને સૂતાર કડીયા તથા મજુરોનાં ટોળેટોળાં હાજર થઇ ગયાં. આ બધી તૈયારી ને આવી મોટી ધામધુમ જોઇને ઘણા લોકોના મનમાં એમ હતું કે હમણાં થોડા દિવસમાં મેહેલ બંધાઈ જશે. પણ કાંઇ મેહેલનું ઠેકાણુ નહોતું, એટલામાં ત્યાં રાજા સાહેબ આવી પહોંચ્યા. તેણે કહ્યું કે, હવે શું વાર? હજી કામ શરૂ કેમ નથી થયું? શું કાંઈ સરસામાન બાકી રહ્યો છે? ત્યારે કારભારીએ કહ્યું કે, નહિ સાહેબ, બધું તૈયાર છે. એકે ચીજ બાકી નથી રહી, પથ્થર, ચુનો, લાકડાં, મજુરો, જમીન, પાણી, કારીગરો, લોખંડ કામ વિગેરે બધું તૈયાર છે. અમારી તરફની કાંઈ પણ ખામી નથી. આ સાંભળીને જરા ચીડાઇને રાજાએ કહ્યું કે, બધું તૈયાર છે ત્યારે કામ કેમ નથી ચાલતું? કારભારીએ કહ્યું કે, સાહેબ! હજી વિલાયતથી ઈજનેર આવ્યો નથી. આજના મેલમાં તે આવવાનો છે. એ આવે તો કામ શરૂ થાય. આ સાભળીને રાજા તો વિચારમાં પડી ગયો, તેને લાગ્યું કે, ઓહો! ઈજનેરની આટલી બધી સત્તા? આવી મોટી તૈયારી છતાં અમારાથી તેના વિના કાઇજ ન થાય? ખરેખર ઈજનેરની બલિહારી છે. એમ વિચારીને રાજાએ કહ્યું કે, હવે ઈજનેર જેમ જલદી આવે તેમ કરો.

એ પછી થોડા વખતમાં ઈજનેર આવી પહોંચ્યો, તેથી ઝપાટાબંધ કામ શરૂ થઇ ગયું અને થોડા વખતમાં મેહેલ તૈયાર થઇ ગયો.

ભાઇઓ! આવીજ રીતે આપણાં ધર્મદાનો, આપણા કર્મકાંડો, આપણાં દેવદર્શનો, આપણાં તીર્થસ્નાનો, આપણાં વ્રતો, આપણી શુભેચ્છાઓ, આપણા સત્સંગો, આપણાં સેવાસ્મરણો અને આપણા ભાઇબંધો તરફની આપણી ભલાઇઓ એ બધા આપણા પુરૂષાર્થો છે, તે આપણા હૃદયમાં મહાન ઈશ્વરનું પવિત્ર મંદિર બાંધવા માટેની વસ્તુઓ છે, પણ એકલી વસ્તુઓથી કાઇ મંદિર બંધાઇ જાય નહિ. એ બધી વસ્તુ-

એને સૌ સૌને ઠેકાણે ગોઠવનારો ઈજનેર જોઇએ ઈજનેર ન હોય ત્યાં સુધી એ વસ્તુઓના ઢગલા તો જ્યાના ત્યાજ પડયા રહે, માટે આપણે પુરૂષાર્થથી ભેળી કરેલી એ વસ્તુઓને ઠેકાણે પાડનાર એક ઈજનેર જોઇએ એ આપણો ઈજનેર કોણ ? તે તમોને ખબર છે ? એ ઈજનેર તે પ્રભુકૃપા છે. જ્યાં સુધી એ ઈજનેર ન હોય ત્યાં સુધી ખાલી ઈંટ ચુનાથી કાંઈ મકાન બંધાઇ જાય નહિ તેમજ આપણા એકલા પુરૂષાર્થથી પણ પ્રભુ-કૃપા વિના કાંઈ મોક્ષના મંદિર બંધાય નહિ. અને એ પણ યાદ રાખજો કે જોઇતા સરસામાન વિના એકલો ઇજનેર પણ કાંઇ કરી શકે નહિ. માટે પ્રભુકૃપાને મુખ્ય માનીને આત્માના કલ્યાણ અર્થે પુરૂષાર્થ કરતા રહો. અને ઈશ્વરકૃપાની બલિ-હારી સમજતા રહો.

પદ.

કૃપા કરો કીરતાર, અમો પર કૃપા કરો કીરતાર;
હે પ્રભુ જગદાધાર, અમો પર કૃપા કરો કીરતાર.
તારી કૃપા વિના પ્રભુ, અમથી કાંઇ ન થાય (૨)
પણ જો તુંજ કૃપા કરે, તો રંક બની જાય રાય—અમો૦
સાચા સેવક તાહરા, કદી ન થાય નિરાશ (૨)
એમ અમો મન માનીએ, તુજ દાસોના દાસ—અમો૦
કરજોડી જન સૌ અમે, નામીએ તુજને શીશ (૨)
જાદવ માગે એટલું, હે જુગના જુગદીશ—અમો૦

૬૫—પ્રભુપ્રેમથી થતા ફાયદા.

૧. જ્યારે આપણા હૃદયમાં પ્રભુપ્રેમ આવે ત્યારે સૌથી પહેલાં તો એ થાય છે કે, આપણને વારે વારે ઈશ્વરની પ્રાર્થના કરવાનું મન થઇ જાય છે, અને ખાસ કરીને સવારના પેહેલા પહોરનો વખત તો એમાંજ ગાળવો ગમે છે.

૨. બધા સદ્દગુણો પ્રભુપ્રેમમાંથી પેદા થાય છે એટલે જ્યારે આપણામાં પ્રભુપ્રેમ આવવા લાગે ત્યારે કુદરતી રીતેજ એની મેળે મેળે આપણામાં સદ્દગુણો વધતા જાય છે, કારણ કે સદ્દગુણોની ચાવી પ્રભુપ્રેમ છે, સદ્દગુણોની માતા પ્રભુપ્રેમ છે.

૩. પ્રભુપ્રેમથી આપણામાં નવી જાતનું અલૌકિક બળ આવી જાય છે, જેમકે કુકડી બીકણ જાત છે અને તે કોઇની

સામી થતી નથી પણ જો કોઈ તેનાં બચ્ચાં ઉપર હુમલો કરે તો તે સામી થયા વિના રહેતી નથી, તેમજ ભક્તો પોતાના સ્વભાવથીજ કોઈની સામે થવા ઇચ્છતા નથી પણ જો કોઇ તેનો પ્રભુપ્રેમ મૂકાવવા તજવીજ કરે તો તેની સામે થયા વિના રહે નહિ. જેમકે જો કે પ્રલ્હાદજી કોઇનું દિલ દુખાડવા ચ્હાતા નહોતા પણ જ્યારે તેના પ્રભુપ્રેમમાં તેનો બાપ આડો આવ્યો ત્યારે તે નિર્દય મહા રાજા તથા પોતાના પાલક પિતાની પણ સામે થયો હતો. એ વખતે એવી બાળક અવસ્થામાં હિરણ્યકશ્યપ જેવા બળવાન ક્રૂર મહારાજાની સામે થવાનું તેનું કાંઈ પણ ગજું નહોતું પણ પ્રભુપ્રેમથી તેનામાં એવું અલૌકિક બળ આવી ગયું હતું.

૪. જેઓના હૃદયમાં પ્રભુપ્રેમ આવે તેઓને પ્રભુની બનાવેલી દરેક ચીજોમાંથી નવું નવું તત્વ મળ્યા કરે છે, જગતની સર્વ વસ્તુઓ તેને પ્રભુનું સ્વરૂપ દેખાડનારીજ થઇ પડે છે.

૫. પ્રભુપ્રેમથી હરિજનોમાં કુદરતી રીતેજ એવો વૈરાગ્ય આવી જાય છે કે આખા જગતની ઈશ્વર શિવાયની તમામ વસ્તુઓ તેને મન તુચ્છ થઇ જાય છે, જગતની કોઇ પણ વસ્તુમાં તેનું મન લોભાતું નથી, તેથી પ્રભુપ્રેમને લીધે અખંડ આનંદરૂપ પવિત્ર પિતા મહાન પ્રભુને ખાતર તે આખી દુનિયાં કુરબાન કરી દે છે.

૬. પ્રભુપ્રેમ આવ્યાથી ભલાં કામો કરવાની આપણી ઇચ્છા મજબુત થાય છે, ઇચ્છા મજબુત થાય એટલુંજ નહિ પણ સૌ સૌના પ્રમાણુમાં ખાસ ચાહીનેજ કેટલાંક રૂડાં કામો એની મેળે મેળેજ થઇ જાય છે અને એવાં કાંઇ પણ કામો કરીએ ત્યારે આપણો પ્રભુપ્રેમ તૃપ્ત થાય છે, એટલે પ્રભુપ્રેમને લીધે ફરજીયાત રીતે આપણને સત્કર્મો કરવાં પડે છે. એટલું બધું પ્રભુપ્રેમમા બળ છે અને એટલી બધી પ્રભુપ્રેમમાં ઉત્તમતા છે.

૭. પ્રભુપ્રેમ આવવાથી આપણુ અંતઃકરણ ચોખ્ખું થાય છે. તેથી એ વખતે આપણને ઈશ્વરનું વધારે સ્પષ્ટ જ્ઞાન થઇ શકે છે, એટલુંજ નહિ પણ ચોખ્ખું અંતઃકરણ થયાથી તેમાં આત્માનું પ્રતિબિંબ વધારે સારી રીતે પડી શકે છે, તેથી ઘણી

જાતના અટપટા સવાલોનો જવાબ આપણું અંતઃકરણ બહુ સ્હેલાઇથી આપી શકે છે, તેથી પ્રભુપ્રેમને લીધે રોજ રોજ આપણને વધારે સત્ય રસ્તો મળતો જાય છે, અને તેથી ઈશ્વરી આનંદ વધતો જાય છે.

૮. જ્યારે આપણા હૃદયમાં પ્રભુપ્રેમ આવે ત્યારે આપણને આપણાં જુનાં પાપોની માફી મળે છે. કારણ કે પાપ એ અંધારૂં છે અને પ્રભુપ્રેમ એ અજવાળું છે, એટલે જ્યારે અજવાળું આવે ત્યારે અંધારૂં રહી શકે નહિ. તેમજ પ્રભુપ્રેમની પાસે આગલા જન્મોનાં જુનાં પાપો રહી શકતાં નથી. જેમ ખેતરમાં નાની આગ લગાડવાથી પણ કાંટાઓ તરત બળી જાય છે, તેમજ પ્રભુપ્રેમરૂપી આગથી પાપરૂપી કાંટાઓ પણ તુરત બળી જાય છે, એટલુંજ નહિ પણ આપણી હાલની જીંદગીમાં નવાં પાપો થતાં પણ પ્રભુપ્રેમથી અટકી શકે છે, હવે વિચાર કરો કે આ કેટલી બધી મોટી વાત? કારણ કે આપણી જીંદગીના બધા પુરૂષાર્થો પાપથી બચવાને માટેજ છે અને તેમ છતાં પણ આપણે આપણા બળેથી કરીને પાપથી બચી શકતા નથી પણ પ્રભુપ્રેમને લીધે કાંઇ પણ મેહેનત કર્યા વિના સ્વાભાવિક રીતેજ પાપથી બચી શકાય છે, અને પાપથી બચાય ત્યારે પછી ઉદ્ધાર થતાં વાર શું? ભાઇઓ! આટલું બધું પ્રભુપ્રેમમાં બળ છે માટે જેમ આપણા અંતરમાં પ્રભુપ્રેમ વધે તેમ કરો.

૯. પ્રભુપ્રેમથી મન શાંત થાય છે, પ્રભુપ્રેમ વિના બીજી કોઇ પણ રીતે મનની શાંતિ મેળવી શકાતી નથી. અર્જુન જેવા મોટા ભક્તે શ્રી કૃષ્ણ ભગવવાની હજુરમાં કહ્યું છે કે, મહારાજ! જેમ આકાશમાં રહેલો બધો વાયુ એક ઘડામાં ભરી શકાય નહિ તેમજ ચંચળ મન પણ વશ રહી શકે તેમ નથી. એના જવાબમાં શ્રી કૃષ્ણ ભગવાનને પણ કબુલ કરવું પડયું છે કે, મનને રોકવું બહુજ કઠિન છે એમાં કાંઇજ સંશય નથી, પણ તે અભ્યાસથી ને વૈરાગ્યથી રોકી શકાય છે. ભાઇઓ! આવું ચંચળ મન અભ્યાસ અને વૈરાગ્ય વિના પ્રભુપ્રેમથી એની મેળે મેળે વશ થતું જાય છે, અને અભ્યાસ તથા વૈરાગ્ય તો પોતાની મેળે મેળે પ્રભુપ્રેમની પાછળ પાછળ ઘસડાતા

આવે છે, એટલી બધી પ્રભુપ્રેમમાં ખુબી છે, માટે પ્રભુપ્રેમ વધે એમ કરો, એટલે ધીરે ધીરે એની મેળેજ મનની શાંતિ તમારી પાસે ચાલી આવશે.

૧૦. પ્રભુપ્રેમથી આત્માની તૃપ્તિ થાય છે, અને આત્મતૃપ્તિ થવી એનુંજ નામ સાર્થકતા છે, કારણ કે જ્યારે બધાંય બંધનો કપાઈ જાય, જ્યારે બધુંએ કરવાનું કરી લેવાય, અને જ્યારે આત્માનું તથા પરમાત્માનું સ્વરૂપ ઓળખી જવાય ત્યારેજ આત્માની તૃપ્તિ થાય છે. માટેજ શાસ્ત્રોમાં કહ્યું છે કે, જેના આત્માની તૃપ્તિ થઈ તેને પછી કાંઈ પણ કરવાનું બાકી રહેતું નથી. જે ભાગ્યશાળી હોય તેનેજ આત્મતૃપ્તિ થાય છે અને જેને આત્મતૃપ્તિ થાય તે પૂજનીય દેવ જેવા છે. આવું ઉત્તમપણુ પ્રભુપ્રેમથી સ્હેજમાં મળી જાય છે.

૧૧. પ્રભુપ્રેમ આપણા હૃદયમા આવ્યાથી આપણો જીવ આ જગતમા રહ્યા છતાં પણ અંતરમાથી પ્રભુ સાથે જોડાએલો રહે છે. આપણે જરાકવાર પ્રભુનું સ્મરણ કરીએ, પ્રભુના ગુણગાન સાંભળીએ કે પ્રભુને અર્થે કાંઈ જરા તરા દાનધર્મ કરીએ તો તેથી પણ આપણા અંતરમાં કેટલો બધો આનંદ થાય છે? ત્યારે પ્રભુપ્રેમને લીધે જે મહાત્માઓનો આત્મા પરમાત્મા સાથે સદા જોડાએલોજ રહેતો હશે તેના આનંદો કેવા હશે? અને તેની સ્થિતિ કેવી ઉંચી હશે? એ ખ્યાલ તો કરો! એ બધું પ્રભુપ્રેમથી અલ્પ પ્રયત્નમાંથી થઇ જાય છે.

૧૨. મહાત્માઓ પ્રભુપ્રેમની અગ્નિ સાથે સરખામણી કરે છે, કારણ કે અગ્નિમાં જેમ અજવાળું અને ગરમી એવા બે ગુણ રહેલા છે તેમજ પ્રભુપ્રેમમાં પણ પ્રકાશ એટલે કે ઈશ્વરી જ્ઞાન, અને ગરમી એટલે કે જગતના જીવો ઉપરનો પ્રેમ એવા બે ગુણો રહેલા છે. એટલે જેમ જ્યાં અગ્નિ હોય ત્યાં કુદરતી રીતેજ અજવાળું તથા ગરમી હોય છે, તેમજ જેના હૃદયમાં પ્રભુપ્રેમ હોય તેના અંતરમાં ઈશ્વરી સત્ય જ્ઞાન અને જગત સાથેની ભલાઈ સ્વાભાવિક રીતેજ હોય છે. એવો પ્રભુપ્રેમનો મહિમા છે.

૧૩. જે ભાગ્યશાળી માણસના અંતરમાં પ્રભુપ્રેમ આવે તેનું અભિમાન છુટી જાય છે અને તેનામાં દીનતા આવી જાય

છે. મોટા મોટા જોગીયો, સિદ્ધો, સંન્યાસીઓ, અને ઘણાએ ભક્તો ઘણી જાતના દુર્ગુણોને તજી શકે છે પણ અભિમાનને તજી શકતા નથી, કારણ કે બધા દુર્ગુણોનું મૂળ અભિમાન છે. એટલે અભિમાનનાં મૂળીયાં બહુ ઉંડાં છે. તે સારૂજ આપણાં શાસ્ત્રોમાં પ્રાચીન ઋષિયોએ એમ કહેલું છે કે, અહંકારમાંથીજ આ આખા જગતની ઉત્પત્તિ થએલી છે. એવો દૃઢ મૂળવાળો અહંકાર દીનતાથી છુટી જાય છે. અને એ અહંકારને તોડી નાંખનારી દીનતા પ્રભુપ્રેમમાંથી એની મેળે મેળે ચાલી આવે છે, પ્રભુપ્રેમ એટલા બધા અલૌકિક બળવાળો છે. માટે ભાઇઓ ! જેમ પ્રભુપ્રેમ વધે એમ કરો.

૧૪. આપણે જાણીએ છીએ કે, આપણી પોતાની સત્તાથી કાંઇ પણ થઇ શકતું નથી. બધું ઈશ્વરની કૃપાથીજ થાય છે, પણ એ ઈશ્વરની કૃપા આવે છે કયાંથી ? એ તમને ખબર છે ? એ કૃપા પ્રભુપ્રેમમાંથી આવે છે, માટે ઈશ્વરની કૃપા કે જેમાંથી મોક્ષ પર્યંતનાં સર્વે સુખો મળી શકે છે તે જોઇતી હોય તો પ્રભુપ્રેમ વધારવાની તજવીજ કરો.

૧૫. લોઢાને ગરમ કરવાથી તે નરમ થઇ જાય છે, અને નરમ થઇ ગયા પછી તેનો મરજી મુજબ આકાર થઇ શકે છે, તેમજ આપણાં કઠોર થઇ ગયેલાં હૃદય પણ પ્રભુપ્રેમથી નરમ થઇ જાય છે, તેથી તેમાં બધી જાતના સદ્ગુણો સ્હેલાઇથી આવી શકે છે, માટે આપણામાં પ્રભુપ્રેમ વધે તેમ કરવું જોઈએ

૧૬. આપણા દુર્ગુણો આપણે આપણા પોતાના જોરથી ટાળી શકતા નથી, પણ પ્રભુપ્રેમથી બધા દુર્ગુણો એની મેળે ચાલ્યા જાય છે; જેમ સિંહની ગુફામાં શીયાળીઆં જીવતાં રહી શકે નહિ, તેમજ પ્રભુપ્રેમવાળા હૃદયમાં દુર્ગુણો રહી શકે નહિ. અને એ પણ યાદ રાખવું કે પ્રભુપ્રેમ વિના કદી પણ આપણા બધા દુર્ગુણો નાશ પામી શકેજ નહિ. માટે જેમ બને તેમ આપણા હૃદયમાં પ્રભુપ્રેમ જાગે તેમ કરવું જોઇએ.

૧૭. પ્રભુપ્રેમથી મહેનત હલકી થઈ જાય છે, કારણ કે, પ્રભુપ્રેમના અલૌકિક બળને લીધે આપણે જરાક મહેનત કરીએ તોપણ ઝાઝું ફળ થઇ જાય છે, જેમકે કોઇ મોટો સંચો ચલાવવા માટે ઇજનેરને તો માત્ર ચાવી દબાવવી પડે છે;

અને એક ચાવી દાબવાથી હજારો ચક્કરો ચાલવા માંડે છે, તેમજ જરાક જેટલા પ્રભુપ્રેમથી સ્હેજમાં મોટાં મોટાં કામો થઇ જાય છે, માટે ભાઇઓ ! તનથી, મનથી, ધનથી, વચનથી ને કર્મથી તથા આત્માથી પરમાત્મા ઉપર પ્રેમ કરતાં શીખો. પરમાત્મા ઉપર પ્રેમ કરતાં શીખો.

૬૬–સંતોના મ્હોડામાંથી જે વાણી નીકળે છે તે અમૃત જેવી હોય છે, તેનું કારણ શું ? એનું કારણ એજ કે, એ કાંઇ માત્ર ખાલી શબ્દોજ નથી, પણ એ શબ્દોની સાથે તે સંતના અંતરની પવિત્રતા પણ બહાર નીકળે છે, માટે તે વાણી અમૃત જેવી લાગે છે.

આપણને વારે વારે સૌ ઠેકાણેથી એમજ કહેવામાં આવે છે કે, હરિજનો પાસે જાઓ, સંતો પાસે જાઓ, ગુરૂઓ પાસે જાઓ, અને મહાત્માઓનો ઉપદેશ સાંભળો, એ વિના બહારથી બોલનારાઓથી, કે લુખા પુખાં ઉપલક જ્ઞાનની ચોપડીઓ વાંચવાથી આરો નહિ આવે, અને જો વિચાર કરીએ તો એ વાત પણ કાંઈ ખોટી નથી. કારણ કે આપણે જોઇએ છીએ કે, નીતિ ને ધર્મની ઘણી વાતો આપણે સેંકડો વખત વાંચી હોય, અને હજારો ઠેકાણેથી એની એ વાતો સાંભળી હોય તોપણ ઘણી વખત આપણા હૃદયમાં કે આપણા આચરણમાં તેની કાંઇ પણ અસર થતી નથી, પણ એજ વાતો જ્યારે આપણે કોઇ મોટા ગુરૂને મ્હોડેથી કે પવિત્ર ભક્તોને મ્હોડેથી સાંભળીએ છીએ ત્યારે તેની જાદુના જેવી અસર થાય છે. જાણીતી છતાં અને ઘસાઇ પીસાઇ ગયેલી છતાં પણ એ વાતોમાં આપણને કાંઈક નવી નવી ભભક લાગે છે, એટલુંજ નહિ પણ તે આપણા અંતરના ઉંડાણમાં ખુંચી જાય છે, એમાંથી આપણને કાંઇક ખાસ આનંદ મળ્યા કરે છે, એ પ્રમાણે ચાલવાનું મન થઇ જાય છે, અને જે અધિકારી માણસો હોય તેઓમાં તો એ વાતો સાંભળવાની સાથે તે પાળવાનું બળ પણ આવી જાય છે, એ માટે એક સરલ હૃદયનો ભાવિક માણસ કહેતો કે–

હું જ્યારે એક મહાન ભક્તની પાસે જતો ત્યારે તેને જોવાથી મારા વિકારો ઓછા થઇ જતા, તેની પાસે બેસવાથી મારા મનમાં શાંતિ આવતી, તેની વાતો સાંભળવાથી મારામાં નવું જીવન આવતું, તેની ચાલચલગત જોવાથી મને એવી પવિત્રતા મેળવવાનું મન થઇ જતું, તેના જ્ઞાનથી મારા સંશયો કપાઇ જતા, તેની દૃષ્ટિમાંથી ઝરતા અમૃતથી હું ઠરી રહેતો, તેના આત્મિક બળથી મારામાં ખાસ નવું બળ આવતું, અને તેનાં ભલાં કામોમાં હું સ્પષ્ટ રીતે પ્રભુની કૃપા જોઈ શકતો હતો. એટલુંજ નહિ પણ બીજા પંડિતો કહે છે તેની તેજ વાતો વારે વારે એ ભક્ત પણ કહેતા હતા, છતાં પણ બીજા કોઈ પણ વિદ્વાનોની વાતો કરતાં એ ભક્તની વાતોની મારા મનમા હજારગણી અસર થતી હતી. એના એ વિચારો, એની એ વાતો, અને એના એ શબ્દોની એટલી બધી અસર થવાનું કારણ શું ? તે હું સમજી શકતો નહિ, તેથી મેં એક હરિજનને પૂછયું કે, ભાઇ ! આ ભક્તની વાણીમાં આટલું બધું બળ કેમ છે ? એના એ શબ્દોમાં અજબ જાતની મીઠાશ કેમ આવી જાય છે ? ત્યારે તેણે કહ્યું કેઃ-

ભકતોની વાણી એ કાંઇ ખાલી શબ્દો નથી, એ શબ્દોની સાથે તેના અંતરની પવિત્રતા અને તેનું આત્મિક બળ પણ બહાર પડે છે, માટે તે ઉત્તમ અસર કરી શકે છે. તમારી વહાલી સ્રીનો દાખલો લો, એ કયાં વિદ્વાન છે ? છતાં પણ એની વાણી તમને કેવી મીઠી લાગે છે ? ઘર સંસારી કુથલી, સગાંવ્હાલાંની વાતો, ખાવાપીવાની વાતો, અને મારી બચુ ને મારો કાકુ, એ શિવાય બીજી વાતો તેને કયાં આવડે છે ? છતાં પણ રોજ રોજ એની એ વાતોમાં તમને કેટલો બધો રસ પડે છે ? એ તો જરા વિચારો ? એનું કારણ શું ? એનું કારણ તેના શબ્દોની સાથે તેના અંતરનો તમારી ઉપરનો સ્નેહ બહાર પડે છે એજ છે. તેથીજ એ કુથલી તમને રસિક લાગે છે. કારણ કે રસ અને બળ એ કાંઇ બહારના શબ્દોમાં નથી, પણ જેની પાસેથી તે નીકળે તેના અંતરની ભાવનામાં છે અને આપણી લાગણી ઉપર તેની જેટલી અસર થઇ શકે તેના પ્રમાણમાં આપણને એ બાબતો સારી કે માઠી લાગે છે.

માટેજ આપણે જોઇએ છીએ કે, સાધારણ માણસોને મ્હોડેથી ધમકીના શબ્દો સાંભળીએ છીએ ત્યારે તેની કાંઇ અસર થતી નથી; પણ એજ શબ્દો જ્યારે કોઇ પોલીસ અમલદાર, કલેક્ટર, દીવાન, ન્યાયાધીશ કે રાજાને મ્હોડેથી સાંભળીએ છીએ ત્યારે તેની ગંભીર અસર થાય છે. કારણ કે એ શબ્દોની સાથે તેની સત્તા પણ બહાર પડે છે તેથી તે આપણી ઉપર પ્રબળ અસર કરી શકે છે. તેમજ ભક્તોની વાણીની સાથે તેમના અંતરની પવિત્રતા, તેમનું આત્મિક બળ, તેમનો પુરૂષાર્થ, તેમનો પરમાર્થ, અને તેમનો પ્રભુપ્રેમ બહાર પડે છે; માટે જો જીંદગી સુધારવી હોય, અને પ્રભુના વહાલા થવું હોય તો સંતોના ચરણ પકડો, મહાત્માઓની સેવા કરો, અને ભક્તોની વાતો સાંભળો. એ વિના ધર્મનું જ્ઞાન હૃદયમાં ઠરી શકશે નહિ. કારણ કે અંતરમાં સૂકા ને બહારથી શબ્દોની મારામારીમાં રહી ગએલા પંડિતો પાસેથી ધર્મની વાતો સાંભળીએ તો તેથી તેઓના અંતરની પોલ વખતે આપણામાં પણ આવી જાય છે. અને આપણી મેળે ચોપડીઓમાંથી આપણે ધર્મ શીખીએ તો તેમાં એકલું આપણુંજ બળ હોય છે. અને શરૂઆતમાં કાંઇ આપણું બળ એટલું બધું હોતું નથી કે ઝીણી ઝીણી ને ઉંડી ઉંડી ધર્મની બધી વાતો સમજી જઇએ, ને તે બધી બાબતો પાળી શકીએ, પણ જો ગુરૂઓની, ભક્તોની અને મહાત્માઓની પાસેથી ધર્મની વાતો સાંભળીએ તો આપણા બળની સાથે તેમની પવિત્રતા તથા તેમનું આત્મિક બળ મળે છે, તેથી બેવડા જોરથી આપણે ધર્મ પાળી શકીએ છીએ. માટે ભાઇઓ! જીંદગીની સાર્થકતા કરવાનો ટુંકો રસ્તો જોઇતો હોય તો સંતોના ચરણમાં પડયા રહો, મહાત્માઓની સેવામાં લાગ્યા રહો, અને ભક્તોની વાણીરૂપી અમૃતનું પાન કર્યા કરો. એથી થોડી મેહેનતમાં બહુ ફાયદો થઈ જશે.

દોહરા.

સંત બડે પરમારથી, શીતલ ઉનકે અંગ;
તપત બુઝાવે ઓરકી, દે દે અપનો રંગ.
સંત ધનંતર વૈદ સમ, જૈસો રોગી જેહુ;
મુક્ત બતાવત તાહીકું, તૈસો ઓખદ તેહુ.

સંત સજનકો હિત કરે, દે સાચો ઉપદેશ;
મુક્ત મીલાવે રામસેં, સ્વારથ નહિ લવલેશ.
નહીં સીતલહે ચંદ્રમા, હિમ નહીં સીતલ હોય;
કબીર સીતલ સંતજન, નામ સનેહી સોય.
કબીર દરસન સાધકા, સાહેબ આવે યાદ;
લેખે મેં સોઈ ઘડી, બાકી કે દીન બાદ.
અલખ પુરૂષકી આરસી, સાધુઓકી દેહ;
લખજો ચાહે અલખકુ, તો ઇનમેં લીખ લેહ.
સાધ મીલે સાહેબ મીલે, અંતર રહી ન રેખ;
મનસા વાચા કરમના, સાધુ સાહેબ એક.

૬૭-ઈશ્વરકૃપા એટલે શું ?

મહાત્માઓ કહે છે કે પ્રભુકૃપા એટલે પ્રભુ ઉપરનો અંતરનો ઉંડો વિશ્વાસ, પ્રભુકૃપા એટલે અંતરની પવિત્રતા, અને પ્રભુકૃપા એટલે આપણને મોક્ષ મેળવવામાં પ્રભુ તરફથી મળતી સાહ્યતા.

પ્રભુકૃપાનો હજી એથી પણ વધારે ખુલ્લો ચોખ્ખો અર્થ સમજવો હોય તો તે એજ કે, અંતરમાં શુભ વિચારો આવે, પવિત્રાઇથી રહેવાની અંતરમાંથી પ્રેરણા થાય, ઈશ્વરના સેવાસ્મરણમાંજ જીવ સદા જોડાએલો રહે, અને મુવા પછી હરિની પવિત્ર હજુરમાં મોક્ષધામમાં રહી શકાય, તેનું નામ ઈશ્વરકૃપા.

ઈશ્વરકૃપાથી શું થાય ?

જેની ઉપર ઈશ્વરકૃપા થાય તેની આંખો ખુલી જાય છે, તેનો જગતનો મોહ ઓછો થઇ જાય છે, માયાનું મિથ્યાપણું સમજાઇ જાય છે અને ઈશ્વરનું સત્ય સ્વરૂપ હૃદયમાં જામી જાય છે તેથી તે માણસ ભક્ત બની જાય છે.

પ્રભુકૃપા બે જાતની હોય છે. ૧ લૌકિક અને ૨. અલૌકિક.

લૌકિક પ્રભુકૃપા એટલે કે શરીરની સુખાકારી, લાંબી જીંદગી, બાયડી છોકરાં વિગેરેનું સુખ, રૂપ ગુણ વિગેરેની બક્ષિસો, ધન માલની છુટ, આબરૂદારપણું અને બીજાં ઘણી જાતનાં સંસારનાં સુખો એ બધાં દુનિયાદારીનાં આપણાં સુખો તે આપણી ઉપરની પ્રભુની લૌકિક કૃપાનું ફળ છે. અને તે બધું

આપણે સ્હેલાઇથી પ્રભુના રસ્તામાં જઇ શકીએ માટેજ મ-ળેલું છે. પ્રભુનો રસ્તો આપણને સુખ રૂપ થઇ પડે તે સારૂજ ઉપર લખેલી બધી જાતની મદદ આપણને ઈશ્વરકૃપાથીજ મળેલી છે. છતાં પણ તેમાં જો મોહ થઇ જાય અને તે આપ-નારને ઓળખવામાં મદદગાર ન થાય, એટલે કે લૌકિક કૃપા અલૌકિક કૃપામાં મદદગાર ન થઇ પડે તો તે ઉલટી બંધન-કારક થઇ પડે છે; માટે લૌકિક કૃપા પ્રભુના સેવાસ્મરણમાં ને પ્રભુના વહાલા હરિજનોને ધર્મનાં કામોમાં મદદ કરવામાં વાપ-રવી જોઇએ.

અલૌકિક ઈશ્વરકૃપા એટલે કે પ્રભુ ભજવાની ઇચ્છા થવી તે, પાપથી દૂર રહેવાની તજવીજ કરવી તે, અને ઈશ્વરી બાબતોમાંજ ચિત્ત લાગેલું રહે, તે ઈશ્વરની અલૌકિક કૃપા કહેવાય છે.

ઈશ્વરની અલૌકિક કૃપા ૪ જાતની છે.

૧. પેહેલી કૃપા થાય ત્યારે શુભેચ્છા થાય છે, એટલે કે જગતના જીવો સાથે ભલાઇથી વર્તવાની ઇચ્છા થાય છે, તેથી પો-તાના દુનિયાદારીના વ્યવહારમાં નીતિ ધર્મથી ચાલી શકાય છે.

૨. બીજી કૃપા થાય ત્યારે પ્રભુની ભક્તિ કરવાની ટેવ પડી જાય છે, સેવા સ્મરણમાં બળ આવી જાય છે અને ભક્તિનો માનસિક આનંદ વધતો જાય છે.

૩. ત્રીજી કૃપા થાય ત્યારે બધી જાતનાં પાપ છુટી જાય છે, પ્રાણ જાય તોપણ એવી કૃપાવાળો માણસ પાપ કર્મ કરતો નથી. એ સ્થિતિમાં પ્રભુ સાથે અખંડ તાર લાગેલો રહે છે, એટલુંજ નહિ પણ એવા મહાત્માઓનો જીવ ઈશ્વરમાંજ રમણ કર્યા કરે છે અને સદા સમાધિના જેવા ઈશ્વરી આનં-દમાંજ રહે છે.

૪. એ પછી ચોથી કૃપા થાય ત્યારે પ્રભુના કૃપાપાત્ર ભક્તનો ઉદ્ધાર થઇ જાય છે. મુવા પછી તે હરિની હજુ-રમાં-મોક્ષ ધામમાં જઈ શકે છે અને અનંત કાળનાં અખંડિત મોક્ષનાં સુખો ભોગવે છે.

પદ.

કૃપા વિના પ્રભુજી કેમ કાર્ય સરેરે (ટેક)
કેમ કાર્ય સરે રે, કેમ કાર્ય સરેરે— કૃપા૦

અવલંબન આધાર તમારો (૨)
તમ વિના અમારાં કષ્ટ કોણ હરેરે- કૃપા૦
જગત તણું રક્ષણ કરવાને (૨)
પ્રભુ પ્રતિજ્ઞા તમારી, કદી નવ ફરેરે-કદી- કૃપા૦
શરણ તમારૂં ગ્રહણ કીધું છે (૨)
ભવસિંધુ થકી તે તો, સત્ય તરે રે-તેતો૦- -કૃપા૦

૬૮-દરેક માણસના વિચાર જુદા જુદા હોય છે, તેથી આપણાં સારાં કામોમાંથી પણ લોકો ખામી તો કાઢશેજ, માટે લોકોના બોલવા સામે નહિ જોતાં મહાન ઈશ્વર સામે જોઇને પરમાર્થનાં ભલાં કામો કર્યા કરો.

એક ભલો માણસ હતો, ને પરમાર્થનાં કામોમાં બહુ મદદ કરતો, તે પોતાની રેહેણી કરણી ચોખ્ખી રાખવાની તજવીજ કરતો, છતાં પણ ઘણા લોકો તેને માટે ગમે તેમ વાત કરતા, તેથી તે મનમાં મુંઝાયા કરતો હતો. કારણ કે ઘણી જાતની ભલાઈ છતાં પણ તેનામાં માન મેળવવાની ઇચ્છા રહી ગઈ હતી. તેથી પોતાની વિરૂદ્ધની વાત તે સાંખી શકતો નહિ, એટલે તેને એમ લાગતું કે, હું આટલું બધું કરૂં છું છતાં પણ લોકો એમ કાં બોલે ? તેથી તે મનમાં ને મનમાં બળ્યા કરતો હતો. એ પછી એક સાધુ મહાત્મા સાથે તેને ઓળખાણ થઇ. એ સાધુ બહુ શાંત સ્વભાવનો, સીધે રસ્તે ચાલનારો, ને વિદ્વાન હતો, તેની સાથે મન મળવાથી તે માણસે એ સાધુને કહ્યું કે, મહારાજ ! હું વ્રત કરૂં છું તો લોકો કહે છે કે, એ તો બધું દેખાડવા સારૂ. જપ કરૂં છું તો કહે છે કે, એ તો ઢોંગ કરે છે, કાંઇ પરમાર્થ કરૂં છું તો કહે છે કે, એમાં શું નવાઈ કરે છે? બાપ દોઢીયાં મૂકી ગયો છે તે ઉડાવે છે, તીર્થ કરવા જાઉં છું તો કહે છે કે, અહીં હવા સારી નહિ હોય અથવા ઘરમાં કાંઇ ખટપટ હશે, અથવા કાંઈ માનતા બાનતા હશે તેથી મહિનો બે મહિના ફરવા ચાલ્યા ગયા હશે, કોઇ પુસ્તકોને આશ્રય આપું છું તો કહે છે કે, એ તો નામસારૂ કરે છે, કોઈ સારા માણસોને મળું તો

કહે કે એ તો બડેખાં બનવા સારૂ ફાંફાં મારે છે, નાતના સુધારા માટે કાંઈ કરૂં છું તો ઉલટા નાતીલા ગાળો દે છે. મારાં બાયડી છોકરાંઓને સુધારૂં તેમાં મારાં સગાંવહાલાંઓ બળી મરે છે, અરે શું વાત કરૂં? મારી મા તથા મારા ભાઇઓની ખાતર રાખું તે મારી સાસુને પાલવતું નથી, અને મારી બાઇડીનું સન્માન રાખું તે મારી માને પાલવતું નથી. આ બધુ જોઇને મને ત્રાસ છુટે છે, કારણ કે હું ભલું કરૂં છું છતા પણ તે લોકોને કાં ન ગમે? અને મારૂં વાકું કાં બોલે? મહારાજ! આનો ભેદ મને સમજાવો.

ત્યારે મહારાજે કહ્યું કે, ભાઈ! દરેક દેશના તોલ જુદા જુદા હોય છે. કયાંઈ બાવીશ રૂપીયાભારનો શેર છે, કયાંઇ અઠ્ઠાવીશ રૂપીયાભારનો શેર છે, કયાંઇ બત્રીસ રૂપીયાભારનો શેર છે, કયાઇ ચાલીસ રૂપીયાભારનો શેર છે, કયાંઇ બેતાલીસ રૂપીયાભારનો શેર છે, ક્યાંઈ ચુવાલીસ રૂપીયાભારનો શેર છે, કયાંઇ અડતાલીસ રૂપીયાભારનો શેર છે, કયાઇ છપન રૂપીયાભારનો શેર છે, કયાંઇ એંસી રૂપીયાભારનો શેર છે, કયાંઇ સો રૂપીયાભારનો શેર છે, અને કયાઇ એકસો વીસ રૂપીયાભારનો શેર છે, એટલે તમારા તોલ પ્રમાણે તમારૂં અઢીશેર હોય તે એકના તોલ પ્રમાણે પોણા બશેર થઈ જાય છે, ને બીજાના તોલ પ્રમાણે પોણા ચાર શેર થઈ જાય છે. કારણ કે બધાનાં તોલ માપ કાંઈ સરખાં નથી. દરેક માણસના કાંટા જુદા હોય છે. એટલુંજ નહિ પણ જેમ કેટલાક લુચ્ચા વેપારીઓ લેવાના કાટા જુદા રાખે છે ને દેવાના કાંટા જુદા રાખે છે, તેમ વ્યવહારિક લોકો પણ પોતે પોતાનાં કામોનું માપ કરવાનો કાંટો જુદો રાખે છે. અને બીજા લોકોનાં કામોનું માપ કરવાનો કાંટો જુદો રાખે છે. તેથી કેટલીક વખત આપણાં કામો નાનાં હોય તે પણ મોટાં દેખાઈ જાય છે, અને કેટલેક ઠેકાણે આપણાં મોટાં કામોમાંથી પણ ઉલટી અપકીર્તિ મળી જાય છે. કારણ કે સાધારણ વ્યવહારિક લોકો કાંઇ આપણી અંતરની લાગણી સામે જોઇને આપણાં કામોનું માપ કરતા નથી, પણ તે તો પોતાના વિચારો પ્રમાણે આપણાં કામોનું માપ કરે છે, એટલે કોઇ વખત આપણાં કામો જેવાં હોય તે કરતાં પણ કેટલાકોને વધારે સારાં લાગી જાય

છે, અને કેટલાકોને આપણાં સારાં કામો પણ અનુકૂળ આવતાં નથી, કારણ કે આ દુનિયાના લોકો કાંઈ બીજાઓની લાગણી સમજીને પોતાનો અભિપ્રાય આપતા નથી, પણ પોતાના વિચારો પ્રમાણે બીજાઓનું તોલ કરે છે. માટે મહાત્માઓએ કહ્યું છે કે, રાગ દ્વેષ રાખ્યા વિના હરિજનોએ પ્રભુપ્રીત્યર્થે કર્મો કર્યા કરવાં, અને કોઇના બોલ્યા સામે જોવું નહિ, એટલે કે કોઈ સારૂં બોલે તેથી પુલાઇ જવું નહિ, ને કોઇ ખરાબ બોલે તેથી પોતાનું કર્ત્તવ્ય છોડી દેવું નહિ. કારણ કે દુનિયામાં જુદી જુદી પ્રકૃતિના જીવો છે, તે બધાને કોઇથી રાજી કરી શકાય તેમ નથી. રામ અને કૃષ્ણ જેવા અવતારી પુરૂષો ઉપર પણ કેટલાક લોકોએ કાંઈ કાઇ દોષો મૂકેલા છે, ત્યારે આપણે તે શુ હિસાબમાં? આપણો શેર કોઇના કાંટામા પાશેર ને કોઇના કાંટામાં પોણાત્રણ શેર થઇ જાય છે, તેથી તેઓ પોતાના કાંટા સામે એટલે કે પોતાની વૃત્તિયો સામે જોઇને આપણો તોલ કરે છે, માટે એમાં કાંઇ તેઓનો વાંક નથી, તેમજ તેઓના કાંટામાં આપણે નાના થઇએ તેથી કાંઈ આપણામાં જે માલ હોય તે ઘટી જતો નથી, ને તેઓના કાંટામાં મોટા થઇએ તેથી કાંઈ આપણામાં માલ વધી જતો નથી. માટે ભાઇ! બીજાઓના બોલવા સામે જોયા કરવામાંજ નહિ રહી જતાં તમારી પોતાની અંદર માલ વધે તેમ કરો, તમે પોતે ભલા થઇ શકો એમ કરો, અને શુદ્ધ અંતઃકરણથી દઢતાપૂર્વક એજ વિચાર રાખો કે, અમે જે કાંઇ ભલું કરીએ છીએ, તે કાઇ લોકોના માન મરતબા મેળવવા સારૂ કે કોઇ ઉપર ઉપકાર કરવા સારૂ નહિ, પણ મહાન પ્રભુને અર્થે અમારા આત્માના કલ્યાણ સારૂજ કરીએ છીએ, આવો વિચાર રાખવાથી લોકો સારૂં બોલે કે માઠું બોલે તોપણ તેથી આપણી લાગણી દુખાતી નથી, ને સમતા રાખી શકાય છે, કારણ કે બોલનારા પોતાના કાંટા પ્રમાણે આપણું વજન કરે છે, એટલે એ કાંઇ સાચું તોલ નથી, એટલુંજ નહિ પણ એ તો પોતાના સ્વભાવ પ્રમાણે બોલવાનાજ, પણ આપણાથી કાંઈ તેઓના બોલવા સામે જોવાય નહિ, કારણ કે આપણે કાંઇ તેઓને ખાતર કરવાનું નથી, પણ આપણે તો આપણા આત્માના કલ્યાણ સારૂ ને અનંત બ્રહ્માંડના નાથની સાથે તાર લગાડવા સારૂ આ જગતમાં ને આ

જીદગીમાં ભલાઇ કરી લેવાની છે, માટે લોકોની નિંદા કે સ્તુતિ સામે નહિ જોતાં પ્રભુપ્રીત્યર્થે પરમાર્થ કરતાં શીખો, પ્રભુ-પ્રીત્યર્થે પરમાર્થ કરતાં શીખો. કારણ કે પરમાર્થ માટે મહાત્માઓ કહે છે કેઃ—

દોહરા.

તુલસી પંછીન કે પીએ, ઘટે ન સરિતા નીર;
ધર્મ કીએ ધન ના ઘટે, સહાય કરે રઘુવીર.
કુંજર મુખતે ગીર પડયો, સો ઘટયો ન ગજકો અહાર;
લાખો કીડી લે ચલી, સો પોખનકો પરિવાર.
માયા મેરે રામકી, ધરણી ધરકી દેહ;
પુંજી બીરાને સાહકી, કરસે જસ કર લે.
ગાઠે હોયસો હાથ કર, હાથ હોયસો દે;
આગે હાટ ન બાનીયા, લેના હોયસો લે.
દેહ ધરેકા એહી ફલ, દેહ દેહ કછુ દેહ;
દેહ ખેહ હો જાયગી, ફીર કૌન કહેગા દેહ.
કહે કબીરા દેહ તું, જબલગ તેરી દેહ;
નિશ્ચય કર ઉપકાર હી, જીવનકા ફલ એહ.
ખાય ખીલાય લુટાય દે, કરલે અપના કામ;
ચલતી વખતે રે નરો, સંગ ન ચલે બદામ.
આશા ન કરે ઓરકી, આપ કરે ઉપકાર,
જગમેં સો જન જાનીએ, ભગવતકા અવતાર.

૬૯—દુનિયાના બધા ધર્મના લોકો પોતપોતાના ગુરૂઓને માન આપે છે તેનું કારણ શું ?

એક શેઠીયાને ત્યાં લગ્ન હતાં, તેથી તેણે બહુ ધામધુમ કરી હતી, એ વખતે તેણે પોતાના ઘણા મિત્રોને તેડાવ્યા હતા. તેમાં પોતાના દેશના એક મોટા રાજાને પણ આમંત્રણ કર્યું હતું, પણ રાજા પોતે આવી શકયા નહિ, તેથી તેણે પોતાની તરફથી પોશાક લઇને એક અમલદારને મોકલ્યો હતો, એ અમલદારમાં કાંઇ ઝાઝો માલ નહોતો, તોપણ તે શેઠીયો તેની બહુ ખાતર રાખવા લાગ્યો, કારણ કે તે રાજાનો મોકલેલો હતો. માટે તેને જે માન આપતા તે તેની પોતાની જાતને ખાતર નહિ

પણ રાજાને ખાતર આપતા હતા. એ અમલદાર કરતાં તે શેઠીઓ વધારે પૈસાવાળો ને વધારે લાગવગવાળો હતો, તોપણ તે એ અમલદારને રાજી રાખતો, તેની પાછળ પાછળ ફરતો, તેને પોતાની રબરટાયરની ભભકદાર ફૈટનમાં ફેરવતો, જોવા લાયક જગ્યાઓ બતાવવા તેડી જતો, પોતાના મિત્રોમાં તેની ઓળખાણ કરાવતો, તેને સારૂં સારૂં જમાડતો, તેનાં માણસોની બરદાસ રાખતો, અને પોતાના પૈસા, વખત તથા મહેનતનો ભોગ આપી તેને રાજી રાખવાની તજવીજ કરતો, કારણકે તે રાજાનો મોકલેલો હતો. તેમજ ભાઇઓ ! એ શેઠીયાની પેઠેજ હરિજનો પણ રાજાઓના રાજા, દેવોના દેવ અને અનંત બ્રહ્માંડના નાથ મહાન પ્રભુને પોતાના હૃદયમંદિરમાં પધરાવવા ઈચ્છે છે, પણ આપણી લાયકાત ન હોય ત્યાં સુધી પ્રભુ પોતે સ્પષ્ટ રીતે આવતા નથી, પણ પોતાની તરફથી ભેટ આપીને ભકતો, મહાત્માઓ, તથા સદ્‌ગુરૂઓને આપણી પાસે મોકલી દે છે. તેઓ આપણને ભક્તિનો પોશાક આપે છે. પ્રભુપ્રેમના દાગીના આપે છે. ઈશ્વરી જ્ઞાનના હારતોરા આપે છે, પાપની માફીનાં માનપત્ર આપે છે, આચરણો સુધારનારા ખેતાબો આપે છે, અને આપણી ઉપર પ્રેમ રાખી આપણી પોતાની તથા આજુ બાજુના લોકોની તેઓ ખાત્રી કરી આપે છે કે, આપણે પ્રભુના વહાલા છીએ. આવી રીતે આપણા કલ્યાણ સારૂ ભકતો, મહાત્માઓ અને સદ્‌ગુરૂઓ પ્રભુના પ્રતિનિધિ તરીકે આપણી પાસે આવે છે માટે કદી તેઓની જાતને ખાતર નહિ તોપણ મહાન પ્રભુને ખાતર આપણે તેઓને માન આપવુ જોઇએ અને તેઓની સેવા કરવી જોઇએ.

ભાઇઓ ! રાજાએ મોકલેલા માણુસની જ્યારે આપણે એટલી બધી તજવીજ રાખીએ છીએ ત્યારે જેમાંથી સર્વની ઉત્પત્તિ થાય છે, જે પોતાનું મન ધાર્યું કરી શકે છે, જેની માયાનો કોઇ પાર પામી શકતું નથી, જે જગતના આદિગુરૂ છે, અને જે મોક્ષદાતા છે તે પરમ કૃપાળુ પિતા પરમાત્માના રસ્તામાં ચાલનારા પ્રભુના વ્હાલા ભકતોને માન આપવું ને તેની ખાતર બરદાસ રાખવી એ કેટલી બધી મોટી વાત છે ? એ કેવી કલ્યાણની બાબત છે ? એ ખ્યાલ તો કરો ! માટે

યાદ રાખજો કે, આપણે ગુરૂઓને માન આપીએ છીએ તે કાંઈ તેઓને ખાતરજ નહિ, પણ મહાન પ્રભુના પ્રતિનિધિ તરીકે તેઓ આવે છે, અને આપણે માટે પ્રભુ તરફની અલૌકિક ભેટો તેઓ લાવે છે, માટે સર્વ શક્તિમાન મહાન પ્રભુને ખાતર આપણા કલ્યાણ સારૂ આપણી શક્તિના પ્રમાણમાં "ફૂલ નહિ તો ફૂલની પાંખડી" પણ આપણે તેઓને આપવી જોઇએ, અને તન મન ધનથી તથા મન વચન ને કર્મથી, જેનાથી જે બની શકે તે સેવા કરવી જોઇએ, એ આપણી ફરજ છે. કારણકે તેઓ પ્રભુના પ્રતિનિધિ છે, માટે તેઓની સેવા કરવી એ પ્રભુની સેવા કરવા બરાબર છે. એટલુજ નહિ પણ મોટા સંતો તો એમજ કહે છે કે:—

દોહરા.

ગુરૂ બીન અહો નીશ નામ લે, નહીં સંતપર ભાવ;
કહે કબીર તા દાસકો, પડે ન પુરો દાવ.
નાચે ગાયે પદ કહે, નાહી ગુરૂસેં હેત;
કહે કબીર કયોં ઉપજે, બીજ બીહુના ખેત.
જ્યું બેલ બનઝાર કે, ફીરત ઘણેરે દેશ;
ખાડ ભરી ભુસ ખાત હે, બીના ગુરૂ ઉપદેશ.
કબીર તે નર અંધ હે, ગુરૂકો કહેતે ઓર;
હરિ રૂઠે ગુરૂ મેલસી, ગુરૂ રૂઠે નહીં ઠોર.

૭૦–પ્રભુપ્રેમી હરિજનોનાં લક્ષણ.

૧. પ્રભુપ્રેમી ભક્તોના વચનમાં બહુ મીઠાશ હોય છે.

૨. બીજાંઓની ખામીઓ તરફ તેઓ હમેશાં બહુ મોટું દીલ રાખે છે. અને પોતે અડચણો ભોગવી લઇને પણ બીજાઓના વાંક માફ કરે છે.

૩. બીજાઓને દુઃખ દેવાની કે કોઈ પણ જાતની અડચણ કરવાની તેઓને ઇચ્છાજ થતી નથી.

૪. પારકાંને સુખ દેવા માટે તેઓ પોતાનાં સુખનો ત્યાગ કરે છે.

૫. સારૂં કામ કરવામાં તેઓને થાક લાગતો નથી.

૬. એનો કોઇ ઉપકાર ન માને તો એ વિષે તેને બીલકુલ દરકાર રહેતી નથી. એટલુંજ નહિ પણ વખતે પોતાનું ધાર્યું ન થાય તોપણ તેથી તેઓ દિલગીર થતા નથી.

૭. ગુસ્સો રાખવો કે વેર લેવું એ વાત તો તેને સ્વપ્નામાં પણ આવતી નથી.

૮. એવા પ્રેમી જનોનાં હૃદય એવાં નિર્મળ થઇ જાય છે કે દુશ્મનો પણ તેમના ઉપર વેર લેવા ચાહતા નથી.

૯. બહુ લાંબો મંદવાડ આવી પડે, અથવા બીજાં કાંઇ સંકટો આવી પડે તોપણ તેઓ અધીરા થઈ જતા નથી, અને પોતાના અંતરમાં રહેલી શાંતિને ગુમાવી દેતા નથી.

૧૦. દિનપરદિન એટલો બધો વિશ્વાસ આવતો જાય છે કે, શાસ્ત્રની દરેક વાતો તેઓને સિદ્ધ થયેલી દેખાય છે.

૧૧. કાલે કેમ થશે ? એની તેઓને બીલકુલ ચિંતા રહેતી નથી.

૧૨. ખાવા પીવામાં, પેહેરવા ઓઢવામા તથા બોલવા ચાલવામાં હમેશાં તેઓ સાદા હોય છે.

૧૩. તેઓ પોતાને માટે હમેશાં બેદરકાર હોય છે અને પારકાઓને માટે અતિશય કાળજી રાખે છે.

૧૪. નજીકમાં પાપ થતું હોય તોપણ તેઓ પાપમાં ફસાતા નથી.

૧૫. પોતાનો મીજાજ કોઇ વખત પણ તેઓ ખોઇ દેતા નથી. એટલુંજ નહિ પણ તેઓના અંતરમાં હમેશાં શાન્તિ, ક્ષમા, દયા ને પરમાર્થ વૃત્તિ હોય છે, ટુંકામાં નીતિશાસ્ત્રમાં કહેલા સઘળા સદ્‌ગુણો પ્રભુપ્રેમી ભક્તોમાં એની મેળે મેળે ધીરે ધીરે આવી જાય છે.

૧૬. જેમ જેમ પ્રભુના પવિત્ર નામનો વધારે વધારે જપ થાય, અને જેમ જેમ પ્રભુના ગુણનું જ્ઞાન તથા પ્રભુના સ્વરૂપનું ધ્યાન વધતું જાય, તેમ તેમ તે ભક્તો મનુષ્ય મટીને પવિત્ર દેવતાઓને વધારે વધારે મળતા થતા જાય છે.

૧૭. આ જગતમાં રહીને એવા પ્રભુપ્રેમી ભક્તો જીવન્મુક્તિનાં ઉત્તમ સુખો ભોગવે છે, અને અંતે હરિની પવિત્ર હજુરમાં જઈ સદાના મુક્ત થઈ પરમાનંદ ભોગવતા રહે છે.

પદ.

સંત લક્ષણ ત્રીસ સોહામણાં, જેહની ચિત્તવૃતિ થઈ શાંત—એ.
બ્રહ્માનંદ બ્રહ્મરસ ભોગિયા, જીવ ઈશ્વર ભાંગી ભ્રાંત—એ.
દયા દાન દાસાતન અતિ ઘણાં, જ્ઞાન ભક્તિ વિવેક વૈરાગ—એ.
ક્ષમાવંત તપે નહિ તાપમાં, આશા રહિત અમલ અનુરાગ—એ.
અક્રોધ ઇંદ્રિજીત અનુભવી, કવિ કોમળ શીલ સંતોષ—એ.
આશા રહિત અમૃતવાણી વદે, સેહેજાનંદ આનંદ કોશ—એ.
શુદ્ધ સ્નેહી સ્વારથ નવ મળે, પરમારથ ઉપર પ્રીત—એ.
શશી સૂરજવત્ સાક્ષી રહે, ઉદાર અર્ણવની રીત—એ.
હરખ શોક વિષે ડોલે નહિ, અર્ધનિમિષ તજે નહિ નામ—એ.
સુરતરૂ સુરધેનુ ચિંતામણિ, મળતાં પોહોચે મન કામ—એ.
પરિપૂરણ લક્ષણ સંતનાં, બતરીશમાં ઓછાં બે—એ.
કહે પ્રીતમ સદ્‌ગુરૂ સંતને, સઉ સોંપીને શરણે રહે—એ

૭૧–પ્રભુપ્રેમી હરિજનોની રીતભાત કેવી હોય તે વિષે.

હરિજનો બીજી કોઈ પણ ચીજ કરતા પ્રભુને વધારે ઇચ્છે છે, એટલુંજ નહિ પણ બીજી જે જે ચીજોને ઇચ્છવી પડે છે, તે પણ એટલાજ કારણસર કે, એ ચીજો પ્રભુની આપેલી છે, અને એ ચીજોને ઇચ્છવાનો પ્રભુનો હુકમ હોય છે. એમ જાણીને જરૂર જેટલીજ તે બીજી વસ્તુઓની ચાહના રાખે છે. જેમકે, માબાપ, બાઈડી છોકરાં, ધંધો રોજગાર, ખાવું પીવું અને બીજી એવીજ કેટલીક જીંદગીની જરૂરીયાતની બાબતો તથા જીંદગીની ફરજોને પ્રભુપ્રેમને ખાતરજ ભોગવે છે, અને એ સૌ વસ્તુને પ્રભુની આપેલી સમજીને પ્રથમ પ્રભુને ચાહીને પછીજ, બીજે નંબરે તે જરૂરની બાબતોને સૌ સૌના દરજ્જા પ્રમાણે ચાહે છે પણ એવી લૌકિક ચાહના છતાં પણ ભક્તોનો આત્મા તો, પ્રભુપ્રેમને લીધે ઈશ્વરના અલૌકિક સ્વરૂપના આનંદમાંજ રમ્યા કરતો હોય છે.

પ્રભુપ્રેમથી હરિજનોના હૃદયમાં ઉપજતા આ જાતના આનંદની ખરી ખૂબી હજુ આપણે સમજી શકીએ નહિ. કારણ કે આપણે દુનિયાદારીની જંજાળોને મુખ્ય સમજીએ

છીએ, અને પ્રભુને તો કયારેકજ આપણા હૃદયમાં આવવા દઈએ છીએ. તેથી પાણીમાં રહ્યા છતાં પણ કમળનું પાંદડું જેમ પાણીથી ભીંજાય નહિ તેમ વ્યવહારમાં રહ્યા છતાં સંસારનાં સુખ દુઃખથી લેપાય નહિ એવા પ્રેમી ભકતોની ઉત્તમતા પણ આપણે સમજી શકતા નથી. પ્રભુપ્રેમથી હરિજનોમાં આવેલી એ ઉત્તમત્તા કેવી હોય છે, તેને માટે સાધુઓએ કહ્યું છે કેઃ–

જેમ વહાણ ગમે તે દિશામા ફરે તોપણ તેમા રહેલા હોકાયંત્રનો કાંટો તો ઉત્તર દિશા તરફજ રહે છે, તેમજ ભકતો ગમે તેવી સ્થિતિમાં હોય, ગમે તે દેશમાં રહેતા હોય, ગમે તે બોલી બોલતા હોય, અને ગમે તે ધંધો રોજગાર કરતા હોય, પણ તેઓના અંતઃકરણો તો પ્રભુમાજ રમતાં હોય છે.

પદ.

ધન્ય ધન્ય એ સંત સુજાણને, જેનું ઉલટી પલટયું આપ;
એવા જન હરિ તણા.
આપ ટળી મળ્યા ભગવાનમાં, જેના આપમા હરિનો વ્યાપ–એ.
જેના શિશમાં શિશ છે શામનું, જેના નેણમાં નાથનાં નેણ–એ.
જેના મુખમાં મુખ મહારાજનું, જેના વેણમાં વહાલાનાં વેણ–એ.
જેના કાનમાં કાન શ્રીકૃષ્ણના, જેના નાકમાં નાસિકા નાથ–એ.
જેની જીહ્વામાં જીહ્વા જીવનની, જેના હાથમાં હરિના હાથ–એ.
જેના હૃદયમાં હૃદય હરિતણું, જેના પાવમાં હરિનો પાવ–એ.
જેમ હીરો હીરાવડે વેધીઓ, તેમ થયો તે સહજ સમાવ–એ.
એમ સંતમાં રહ્યા શ્રીહરિ, માટે સંત તે સુખનો ધામ–એ.
ધર્મ ભક્તિ વૈરાગ્ય ને જ્ઞાન જો, તેને રહેવાનું સંત છે ઠામ–એ.
એવા સંત શિરોમણિ કયાં મળે, જેણે દેહ બુદ્ધિ કીધી દૂર–એ.
કહે નિષ્કુલાનંદ એને સંગે, ઉગે અંતરે આનંદ સૂર–એ.

૭૨–આપણે આ જગતમાં શા માટે પેદા થયા છીએ?

જેમ એક નિશાળીયો નિશાળમાં ભણીને સુખી થવા ચાહે છે, તેમ આપણે પણ આ જગતમાં ઈશ્વરને જાણીને મોક્ષ મેળવવા આવ્યા છીએ.

જેમ એક નોકર પોતાના શેઠની નોકરી કરીને સુખી થવા

ચાહે છે, તેમ આપણે પણ પ્રભુની સેવા કરીને મોક્ષ મેળવવાને માટેજ ઉત્પન્ન થયા છીએ.

આ જગત કંઇ આપણુ હમેશનું રહેઠાણુ નથી. અહીં તો આપણે થોડા દિવસના મુસાફર છીએ. આપણું હમેશનું રહેઠાણુ તો આપણા સર્વશક્તિમાન પવિત્ર પિતા પ્રભુના પરમધામમાં છે, માટે યાદ રાખજો કે, કાંઇ ખાવા પીવા, પહેરવા ઓઢવા, ગાવા નાચવા, ધનમાલ મેળવવા અને મોજમજા મારવા માટે જ કાંઇ પ્રભુએ આપણને ઉત્પન્ન કર્યા નથી પણ ઈશ્વરનો અખંડ આનંદ મેળવવા માટે જ તેણે આપણને ઉત્પન્ન કર્યા છે, અને તોપણ અફસોસની વાત એ છે કે આપણે તો એકનું બીજુંજ કરી બેઠા છીએ. જેમકેઃ—

એક શેઠે પોતાના નોકરને કાંઈક કામે મોકલ્યો, ત્યાં રસ્તામાં ગોડ બજારીયાની રમત થતી હતી, તે રમત જોવા માટે એ નોકર ત્યાં ઊભો રહ્યો અને શેઠનું કામ ભૂલી ગયો. અંતે રમત ખલાસ થયા પછી તે પોતાના શેઠ પાસે ગયો ત્યારે શેઠે પૂછ્યું કે, આટલી બધી વાર કેમ લાગી? ત્યારે તે નોકરે કહ્યું કે 'સાહેબ! રસ્તામાં રમત થતી હતી તે જોવા હું ઊભો રહ્યો તેથી કામ કરવું ભૂલી ગયો છું.' એ સાંભળીને શેઠે તેને રજા આપી, તેથી તે બેદરકાર નોકરના બહુ બૂરા હાલ થયા.

તેજ પ્રમાણે પરમાત્મા રૂપી શેઠે આ જગતમાં આપણને ભક્તિ કરવા તથા મોક્ષ મેળવવા માટે મોકલ્યા છે, પણ આપણે તો ગોડબજારીયાની રમત માફક બાયડી છોકરાં, નાત જાત, અને મોજમઝા વિગેરેમાં ફસાઈ ગએલા છીએ તેથી ઈશ્વર રૂપી શેઠની ભક્તિ રૂપી નોકરી કરવાની વાત ભૂલી ગયા છીએ.

જેમ કોઇ મૂર્ખ માણસ કુસકા રાખીને દાણાને ફગાવી દે છે અને કાચને રાખીને હીરાને ફેંકી દે છે, તેજ પ્રમાણે આપણે પણ થોડા વખતનાં જગતનાં સુખને માટે હરિ રૂપી હીરો ગુમાવી દઇએ છીએ. પણ એ બહુ મોટી નુકશાની છે, એક દોઢીયા માટે આખું રાજ્ય આપી દેવું તેના જેવું એ છે.

દોહરા.

જો પ્રભુ ભવજલ તરનકું, દીયો મનુષ્ય તન નાવ,
મુક્ત કહે ભજ તાહીકું, મત ચૂકે અબ દાવ.

મુક્ત મનુષ્ય તન પાયકે, જો ન ભજત જદુનાથ,
સો પીછે પસ્તાયગો, બહોત ઘસેગો હાથ.
મુક્ત મનુષ્ય તન પાય કે, કરત ન હરિસેં હેત,
પાપ ભાર શિરપર ભરે, જીવત જેસે પ્રેત.
રાત ગમાયા સોય કર, દિવસ ગમાયા ખાય,
હીરા જન્મ અમોલથા, કોડી બદલે જાય.
કહેતાહું કહ જાતહું, કહા બજાઉં ઢોલ,
સ્વાંસા ખાલી જાત હે, તીન લોકકા મોલ.
મનુષ્ય જન્મ દુર્લભ હય, મીલે ન વારંવાર,
તરૂવરસે પત્તા ખરે, ફીર ન લાગે ડાર.

૭૩–ઈશ્વર ઉપર આપણે શા માટે પ્રેમ રાખવો જોઇએ ?

ઈશ્વર ઉપર પ્રેમ રાખવાના કારણો જો આપણે સમજીએ તો આપણે વધારે સારી રીતે પ્રભુપ્રેમી થઇ શકીએ.

મહાત્માઓ કહે છે કે, પ્રભુ ઉપર પ્રેમ રાખવાનાં મુખ્ય બે કારણો છે, તેમાં પેહેલું એ કે.—

રાજાની દોસ્તી કરવાનું સૌને મન થાય છે. કારણ કે બીજા બધા માણુસો કરતાં તે અધિકારમાં મોટો છે. એટલુંજ નહિ પણ તેની દોસ્તીથી મોટો લાભ મળે છે. માટે સૌ માણુસો રાજાની દોસ્તી કરવાની ઈચ્છા રાખે છે, ત્યારે ભાઇઓ ! વિચાર કરો કે, અનંત બ્રહ્માડનો નાથ મહાન પ્રભુ તો મહારાજાઓનો પણ મહારાજા અને દેવોનો પણ દેવ છે. એની દોસ્તી કરવા માટે તે કોની ઇચ્છા ન થાય ? કારણ કે, મહાન પ્રભુથી મ્હોટો કોઈ નથી કે તેની બરોબરીઓ પણ કોઈ નથી. તે ભલામાં ભલો છે, રૂડામાં રૂડો છે, રૂપાળામાં રૂપાળો છે, એના કરતાં વધારે કોઇ સત્તાવાન નથી, એના કરતાં વધારે કોઇ ઐશ્વર્યવાળું નથી, એના કરતાં વધારે કોઇ ડાહ્યું નથી, અને એના કરતાં વધારે બીજી કોઇ આનંદની વસ્તુ નથી; ટુંકામાં આપણુને જે સારામાં સારૂં જોઇએ તે સર્વ પ્રભુમાં છે. અને તેમાંથી સર્વ મળી શકે તેમ છે. માટે આપણે પરમકૃપાળુ જગન્નિયંતા ઉપર પવિત્ર પ્રેમ રાખવો જોઇએ.

પ્રભુ ઉપર પ્રેમ રાખવાનું બીજું કારણ એ છે કે, તેણે આપણને ઉત્પન્ન કર્યા છે, તે આપણું પોષણ કરે છે, તેની ઈચ્છાથીજ આપણને જીંદગી મળેલી છે, તેની કૃપાથીજ આપણને સર્વ જાતનાં સુખો મળે છે અને તેજ આપણો મોક્ષદાતા છે; માટે તેની ઉપર શુદ્ધ મનથી અખંડિત પ્રેમ રાખવો જોઇએ. બાપે કરેલા ઉપકારો માટે છોકરાંઓ તેને કુદરતી રીતે ચાહે છે અને જંગલી જનાવરો પણ પોતાના પાળનારને ચાહે છે, ત્યારે આપણે તો ઉત્તમ મનુષ્ય છીએ અને તેમાં પણ રૂડા ધર્મવાળા તથા અનુકૂળ સાધનોવાળા છીએ, માટે આપણી ઉપર અગણિત ઉપકાર કરનાર સર્વશક્તિમાન જગત્પિતા પરમાત્માની ઉપર આપણે અનન્ય ભાવથી સદા સર્વદા પ્રેમ રાખવો જોઇએ. એ પ્રભુ માથે પ્રેમ કરવાનું કારણ છે.

આમ છે માટે હવે આપણે એ જાણવું જોઇએ કે, આપણે કેવી રીતે પ્રભુ ઉપર પ્રેમ રાખી શકીએ ? એને માટે મહાત્માઓ કહે છે કેઃ–

તનથી, મનથી અને ધનથી ઈશ્વરમયજ રહેવું અને સર્વ ભાવથી ઇશ્વરનીજ ઇચ્છા રાખવી એનુ નામ પ્રભુપ્રેમ છે.

તનથી ઇચ્છવું એટલે કે જે જે કામો કરવાં તે સર્વે પ્રભુને અર્થેજ કરવા અને ભગવદર્પણજ કરવાં જોઇએ.

મનથી ઇચ્છવુ એટલે કે સદા સર્વદા દરેક પળે મનમાં ઈશ્વરનુંજ સ્મરણ રાખવુ, ઈશ્વરનુંજ ચિંતન કરવું અને વ્યવહારનાં કામકાજ કરતાં છતાં પણ મનમાંથી ઈશ્વરી ભાવનાને ખસવા દેવી નહિ.

ધનથી ઇચ્છવું એટલે કે વ્યવહારમાં, પરમાર્થમાં કે દાન ધર્મમાં જે ધન વાપરવું તે પોતાની બડાઇ બતાવવાને ખાતર અભિમાનથી નહિ પણ જગતમાં પ્રભુનો મહિમા વધે, મનુષ્ય જાતમાં ધર્મ વધે, અને આપણા ભાઇબંધોમાં સુખ વધે માટે પ્રભુને અર્થે ધન ખર્ચવું જોઇએ.

આવી રીતે તનથી, મનથી ને ધનથી પ્રભુપરાયણ થઇ જવાય એજ પ્રભુપ્રેમનું લક્ષણ છે, એજ પ્રેમલક્ષણા ભક્તિની ઉત્તમતા છે, અને એવી રૂડી જીંદગી ગાળવી એજ હરિજનોની બલિહારી છે. આવો પ્રેમ જેની ઉપર કરીએ તે પ્રભુ કેવો હોય ? એને માટે કબીર સાહેબ કહે છે કેઃ–

ઐસા દેશ હમારા સાધો, ઐસા દેશ હમારા હૈ. (ટેક.)
અલખ અચિંત્ય અરૂપ અનામી,
ગુણ અવગુણ તેં ન્યારા હૈ— ઐસા૦
અગમ અગાધ અનંત અનાદિ,
અચલ અખંડ અપારા હૈ— ઐસા૦
સત્ ચિત્ આનંદ પરમ મનોહર,
સબ જીવનકા પ્યારા હૈ— ઐસા૦
મનસે પરે બુદ્ધિસે બાહેર,
નિર્ભય રામ બિચારા હૈ— ઐસા૦
કહત કબીરા સુન ભાઇ સાધો,
એ પ્રભુ હમ નિરધાગ હૈ— ઐસા૦

૭૪.–ઈશ્વરની ભક્તિ કરવાની રીતિ.

પ્રભુની ભક્તિ કરવાની બે રીતિ છે. પહેલી બહારથી ભક્તિ કરવી તે, અને બીજી અંતરમાંથી ભક્તિ કરવી તે.

ઘણાં માણુસો બહારની ભક્તિ કરે છે, પણ અંતરની ભક્તિ કરતા નથી, અને ઘણાં માણુસો અંતરની ભક્તિ કરે છે પણ બહારની ભક્તિ કરતા નથી, પણ એ બંને જાતની ભક્તિ કરવાની જરૂર છે.

બહારની ભક્તિ એટલે કે હાથ જોડવા, પગે લાગવું, સાષ્ટાંગ દંડવત્ કરવા, કોઇ પણ પવિત્ર વસ્તુ પ્રભુની પાસે ધરવી, તિલક કાઢવું, માળા પહેરવી, સંન્યાસી હોય તેણે દંડ ધારણ કરવો, જોગી હોય તેણે શરીરે રાખ ચોળવી, જટા વધારવી, અથવા ચોક્કસ જાતનાં પોતાના સંપ્રદાય પ્રમાણેનાં ભગવાં વિગેરે કપડાં પહેરવાં, એ બધાં ભક્તિનાં બહારનાં ચિન્હ છે.

જો કે બહારથી હાથ જોડવા, ડોકું નમાવવું કે દંડવત્ કરવા એ બધું અંતરના પ્રેમ વિના નકામું છે. તોપણ તે કરવાની ઘણી જરૂર છે. કારણ કે અંતરમાં રહેલા પ્રેમને દેખાડવાની તે બહારની નિશાનીઓ છે.

જ્યારે કોઇ પણ ઘરની અંદર આગ લાગે છે ત્યારે તેનો ધૂમાડો જેમ બહાર નીકળે છે તેમ જેઓના અંતરમાં સાચી ભક્તિ હોય છે તેઓ બહારથી પણ તેવીજ નિશાનીઓ ધારણ

કરે છે. કારણ કે જેમ ધૂમાડાથી અગ્નિની ખબર પડે છે, તેમ ભક્તિની બહારની નિશાનીઓથી અંદરના પ્રભુપ્રેમની ખબર પડે છે, માટે તેમ કરવાની દરેક માણસને ઘણી જરૂર છે.

અંતરમાં પ્રભુપ્રેમ વિના ભક્તિનાં બહારનાં ચિન્હો ધારણ કરવાં એ ઢોંગ છે.

જેના અંતરમાં સાચો પ્રભુપ્રેમ કે ભાવભક્તિ ન હોય છતાં પણ દેખાદેખીને લીધે, લોક લાજને લીધે, શરમા શરમે કે પોતાના કાંઇ ખાસ સ્વાર્થને માટે જેઓ બહુ બહુ રાખ ચોળે, અથવા ડોકમાં માળા કંઠીના મોટા જુડાઓ ઘાલીને ફરે તેઓને ઢોંગી સમજવા. જેમ કોઈ ગરીબ માણુસ શ્રીમંતના જેવાં લુગડાં પહેરીને–શ્રીમંતના જેવો ડોળ ડીમાક રાખીને ફરે છે તેને જેમ આપણે ઢોંગી ને લુચ્ચો સમજીએ છીએ, તેમ જ જેઓ અંતરના પ્રેમ વિના સૂકા ટાટ જેવા હોય અને છતા પણ બહારથી ભક્તિનો મોટો આડંબર રાખનારા હોય તેઓને પણ એવાજ ઢોંગી સમજવા.

જેનું મ્હોડુ સારૂં ન હોય તેઓ બીજાઓની પાસે રૂપાળા લાગવા સારૂ પોતાને મ્હોંડે પાઉડર લગાવીને ફરે છે અને મફતના મનમાં મલકાઇને પોતાના મનને પોતેજ ઠગે છે તેઓ, તથા જેઓ પોતાના ખીસામાં પૈસા ન હોય છતાં પણ બહારથી નવલશા હીરજી જેવા થઇને ફરે છે તેઓના જેવાજ ભક્તિના બહારના ડોળઘાલુઓને પણ સમજવા.

આવા ડોળઘાલુ ભકતો દરરોજ દર્શન કરવા જાય છે, કીર્તનો કરે છે, ભજનો ગાય છે, હરિકથાઓ સાંભળે છે, ભગવાનની મોટી મોટી વાતો કરે છે અને વખતે બહારની સેવા સ્મરણમાં પણ કેટલોક વખત ગાળે છે પણ તેઓના અંતરમાંથી પાપ ગએલાં હોતાં નથી. કામ, ક્રોધ, લોભ, અદેખાઇ, માન અને ઝેરવેર તેઓના અંતરમા ભરેલાં હોય છે છતાં પણ બહારથી તેઓ ભક્તિનો ડોળ દેખાડે છે. પણ યાદ રાખવું જોઇએ કે જ્યાં સુધી આપણાં અંતઃકરણો શુદ્ધ થાય નહિ ત્યાં સુધી ભક્તિના બહારના શણગારોથી અને ઉપર ઉપરના ખાલી ઢોંગસોંગથી કાંઇ આત્માનાં કલ્યાણ થાય નહિ. માટે સૌ ભાઇઓએ અંતઃકરણ પવિત્ર કરવાની બાબતમાં વધારે ધ્યાન આપવું

જોઇએ, છેવટ સુધી ખાલી ઢોંગમાંજ નહિ રહી જવું જોઇએ.

ખરા ભક્તો કાંઇ ઢોંગી હોતા નથી અને તેઓ એવા બહારના ડોળડીમાક ઉપર ઝાઝો આધાર પણ રાખતા નથી. તેઓ તો હમેશાં પ્રભુપ્રેમને લીધે આનંદમાંજ હોય છે અને બીજાઓ જે તેમની પાસે જાય તેઓને પણ આનંદી બનાવે છે, કારણ કે ભક્તિનું લક્ષણ પ્રભુપ્રેમમાંથી ઉપજતો આનંદ છે, માટે મોટા ભક્તો બહારનાં ચિન્હો કરતાં અંતરના આનંદ ઉપરજ વધારે ભાર મૂકે છે. આટલું છતાં પણ બહારથી ભક્તિ દેખાડવાની પણ ઘણી જરૂર છે; કારણ કે જેમ દરેક લશ્કરને પોતાનો વાવટો હોય છે અને જેમ દરેક ખાતાના સીપાઇઓને પટો હોય છે તેમ ભગવાનના દરેક ભક્તોને દુનિયામાં પોતાની ભક્તિ જાહેર કરવા માટે બહારના ચિન્હો હોવાં જોઇએ.

ઘણા માણસોને અંતરમાંથી પ્રભુ ઉપર હેત હોય છે અને તે માટે તેઓ યથાશક્તિ ખર્ચો પણ કરે છે છતાં પણ તેઓ ભક્તિનાં બહારનાં ચિન્હો ધારણ કરતા નથી. કારણ કે તેઓ ભગતડા, પ્રેમલા કે વરકતડા કહેવાય એ તેઓને પસંદ પડતું નથી. તેથી તેઓ બીજા હરિજનોમાં ભળતા નથી. એટલુજ નહિ પણ તેઓ કંઠી, માળા કે તિલક રાખવા ચ્હાતા નથી, અને તેઓ એમ સમજાવે છે કે, એમાં શું છે? પણ તેઓ એમ કરે છે તેનું કારણ એજ છે કે, તેઓના અંતરમાં રહેલો ભાવ પૂરેપૂરો ખીલેલો હોતો નથી. અને તેઓમાં જાહેર હિંમત હોતી નથી. એટલે તેઓ લોકલાજ અને શરમને ખાતર ભક્તિના બહારના મેદાનમાં આવી શકતા નથી. એ લોકોને પણ એટલા કાચા ભક્ત સમજવા. સાચા ભક્તો કાંઈ પ્રભુની સેવા કરવામાં એવા મોળા હોય નહિ, માટે એવા લોકોને પણ સાચા ભક્ત ન સમજવા.

ટુંકામાં અંતરના ભાવ વિના બહારનો ડોળ જેમ નકામો છે તેમજ જેઓ અંતરમાંથી રૂડા હોય છતાં પણ જેઓ ભક્તિનાં બહારનાં ચિન્હો ધારણ કરતા નથી તેઓને પણ એટલા કાચા ભક્ત સમજવા. આવું ન થાય માટે આપણે સૌએ આપણા પેદા કરનાર પરમકૃપાળુ પરમાત્માને અંતરમાંથી તેમજ બહારથી માન દેતાં શીખવું જોઇએ. અને યાદ રાખજો

કે જ્યારે આપણામાં સાચી દીનતા આવે ત્યારેજ મહાન પ્રભુને પવિત્ર અંતઃકરણનું એવું સાચું માન આપી શકાય છે. માટે જો તમારી ભક્તિને સફળ કરવી હોય તો હમેશાં એવીજ ભાવના રાખજો કે:-

દોહરા.

મો મેં ગુણ કછુ હય નહિ, તુમ ગુણ ભરે હો ઝાઝ;
ગુણ અવગુણ ન વિચારીએ, બાહ ગ્રહેકી લાજ.
નહિ વિદ્યા નહિ બાહુ બળ, નહિ ખરચનકો દામ;
તુલસી મોં સમ પતિતકી, તુમ પત રાખો રામ.
કયા મુખ લે બીનતી કરૂં, લાજ આવત હૈ મોહી;
તુમ દેખત ઔગુન કરૂં, કૈસે ભાવુ તોહી.
ઔગુન કીયે તો બહુ કીયે, કરત ન માની હાર;
ભાવે બંદા બખશીયે, ભાવે ગરદન માર.
મેં અપરાધી જનમકા, નખસીખ ભરા બીકાર;
તુમ દાતા દુઃખ ભજના, મેરી કરો સંભાર.
ઉંચે પાની ના ટીકે, નીચેહી ઠહરાય;
નીચા હોય સો ભરપીયે, ઉંચ પીયાસા જાય.
નાનક નાના હો રહો, જેસી નાની દુબ;
ઓર ઘાસ સુક જાયગી, દુબ ખુબકી ખુબ.
લઘુતાસે પ્રભુતા વધે, પ્રભુતાસે પ્રભુ દૂર;
કીડી મીસરી ખાતહે, હસ્તી ફાકત ધૂળ.

૭૫-શાસ્ત્રમાં કહ્યું છે કે, સરજનહાર પાલકપિતા પરમાત્માના ગુણ ગાવાથી દાન દેવાનું ફળ મળી રહે છે.

દાન એટલે શું? આપણે સમજીએ છીએ કે, બારસ અમાસે, વૈધૃત વ્યતિપાતે, સંક્રાંત કે ગ્રહણ વખતે, તથા મરતી વખતે અને મરનારની પછવાડે જે કાંઇ આપવું તેનું નામ દાન. બાવા સાધુને ચપટી ચોખા કે લોટ આપવો, ભિખારીઓને વધ્યું ઘટયું, એઠું જુઠું ખાવાનું આપવું, કોઇ ગરીબ માણસને ફાટેલાં કપડાં કે જુની ચોપડીઓ આપવી, અને કોઇને દોઢીયું

દક્ષિણા આપવી કે તીર્થોમાં સરામણા સરાવી બ્રાહ્મણો જમાડવ તેનું નામ દાન. કોઈ તરસ્યાને પાણી પાવું, ભૂખ્યાને ભોજન આપવું, અજાણ્યાને રસ્તો બતાવવો, મુસાફરોને ઉતારો આપવો, કોઇ બીમારને દવા આપવી અથવા બતાવવી, કોઇ દુઃખીને દીલાસે આપવો, કોઇ સગાંવહાલાંને તેના કામકાજમાં જરૂરને વખતે કાંઇ મદદ કરવી, અને દુનિયાદારીના વ્યવહારમાં આપણી જીંદગી દરમિયાન દરરોજ અથવા જ્યારે બને ત્યારે બધા લોકો સાથે આપણાથી બની શકે તેવી કાંઈક છુટ મૂકીને ઉદારતાથી વર્તવુ તેનું નામ દાન. ઘણા માણસોને આ બધાં દાન સાધારણ લાગે છે, પણ એવાં નાનાં દાનોની પણ કેટલી મોટી કિંમત છે એ કાંઇ જાણો છો ? મહાત્માઓ કહે છે કે, કોઈ પણ રીતે હમેશાં જેને ત્યાં નાનો મોટો દાનનો પ્રવાહ વહે છે તે ભાગ્યશાળી છે. કારણ કે દાન એટલે શું ? એ તમને ખબર છે ? સંતો કહે છે કે, દાન એટલે જીંદગી સુધારવાની દવા, દાન એટલે સાંકડી થઈ ગયેલી અંતરની વૃત્તિયોને પહોળી કરનારી હવા, દાન એટલે જગતમા ઈશ્વરી સ્નેહ ફેલાવનારી કળ, દાન એટલે મનુષ્યના સ્વાર્થને હદમાં રાખનારી લગામ, દાન એટલે મનુષ્યને ઉંચે ચ્હડાવનારી સીડી, દાન એટલે ભાઈબંધી વધારનાર કીમીયો, દાન એટલે ધર્મનો વેહેતો ઝરો, દાન એટલે ઈશ્વરી રસ્તામાં આગળ વધતા શીખવનારી નિશાળ, દાન એટલે ઈશ્વરી કૃપા ખેંચવાનો સચો, દાન એટલે જગતના સૌ જીવોમાં ઈશ્વરનું ચૈતન્ય દેખાડનાર દુર્બીન, દાન એટલે સ્વર્ગના દરવાજા ઉઘાડવાની કુંચી, અને દાને એટલે આત્માનું પરમાત્મા તરફનું ખેંચાણ; કારણ કે દાનથી એ બધું થઈ શકે છે. માટે આપણાં ઉત્તમ ધર્મશાસ્ત્રોમાં ઠેકાણે ઠેકાણે વારંવાર દાન આપવાની આજ્ઞાઓ છે, છતાં પણ યાદ રાખજો કે, આ બધું અનંત બ્રહ્માંડના નાથની કૃપાથી ને તેને રીઝવવા સારૂજ થાય છે, અને ઈશ્વર તો ત્યારેજ રાજી થાય છે કે, જ્યારે માણસો પોતાના આત્માનું સ્વરૂપ ઓળખી ઈશ્વરનો મહિમા સમજીને ઈશ્વર તરફ ખેંચાય. એ વિના માન મેળવવા સારૂ, નામ કાઢવા સારૂ, બડાઇ બતાવવા સારૂ, દેખાદેખીથી, લોકલાજથી, ચાલતા આવેલા રિવાજને ખાતર, કાંઇક સ્વાર્થને ખાતર, લાગવગને લીધે ફર-

જીયાત આપવું પડે તે, અને એવાંજ બીજાં ઘણાં કારણો સારૂ જે દાન અપાય તે દાનથી કાંઈ એવા મોટા લાભ થતા નથી. તોપણ ધીરે ધીરે એ બધા લાભ થવાનો રસ્તો એ દાન છે, માટે દાન આપવું એ મનુષ્ય જાતની જીંદગીની દરરોજની મુખ્ય ફરજ છે.

ભાઈઓ ! આવી ખુબીવાળું જે દાન તે આપવાનું મુખ્ય કારણ શું ? એજ કે ઇશ્વરનું સ્વરૂપ ઓળખવું અને ઈશ્વરની પાસે પહોંચવું. અને દાન આપવાનું ફળ શુ ? એજ કે ઈશ્વરમય થઇ ઈશ્વર પાસે પહોચી ઈશ્વરના ગુણ ગાયા કરવા. આવી રીતે વિચારતાં એમજ જણાય છે કે, ઈશ્વરની તરફ ખેંચાઇને ઈશ્વરનું સ્વરૂપ ઓળખતા શીખવું એજ દાન આપવાનો મૂળ હેતુ છે. અને ઈશ્વરમય થઇ ઈશ્વરના ગુણ ગાયા કરવા એજ દાન આપવાનું ફળ છે માટે શાસ્ત્રમા કહ્યુ છે કે, સ્નેહના સાગર, દયાના ભંડાર, નોધારાના આધાર, આનંદના અવતાર, મોક્ષ-દાતા મહાન ઈશ્વરના ગુણગાન કરે છે તે હરિજનોને દાન આપ-વાનું ફળ મળી જાય છે. કારણ કે દાન આપવાથી જે ફળ મળે છે તેજ ફળ ઈશ્વરના ગુણ ગાવાથી મળી રહે છે. એટલુંજ નહિ પણ દાન આપવામા કેટલીક જાતની બારીકીયો છે, કેટલીક અડચણો છે, અને કેટલાક માણસો બિચારા એવા ખરાબ સં-જોગમા હોય છે કે, તેઓથી દાન આપવાનું બની શકતું નથી. પણ સર્વશક્તિમાન પવિત્ર પિતા પરમાત્માના ગુણ ગાવા એ તો સૌથી સ્હેલાઈથી બની શકે તેમ છે. માટે ઈશ્વરના ગુણ ગાવા એ દાન આપવા કરતાં પણ ઉત્તમ વાત છે. માટે ભાઇઓ ! ઈશ્વરનો મહિમા સમજીને ઈશ્વરમય થઇને અંતરના ઉમળકાથી સર્વશક્તિમાન મહાન ઈશ્વરના ગુણ ગાઓ. ઈશ્વરના ગુણ ગાઓ.

રામ રતન ધન પાયો મૈયા મેંતો
રામ રતન ધન પાયો (ટેક)
સત સંગત સદ્ગુરૂકી કૃપાસેં (૨)
તો ભાગ્ય બડો બની આયો–મૈયા મેંતો રામ૦
ખરચ્યો ન ખુંટે વાકું ચોર ન લૂંટે (૨)
તો દિન દિન હોત સવાયો–મૈયા મેંતો રામ૦

નીર ન ડૂબે વાકો અગ્નિ ન જાલે (૨)
તો ધરણી ધર્યો ન સમાયો–મૈયા મેંતો રામ૦
નામકો નાવ ભજનકી બતિયાં (૨)
તો ભવ સાગરસેં તાર્યો–મૈયા મેંતો રામ૦
બાઈ મીરાં કહે પ્રભુ ગિરધર નાગર (૨)
તો ચરન કમલ ચિત્ત લાયો–મૈયા મેંતો રામ૦

૭૬–બીજાઓની રસોઇ તૈયાર હોય તોપણ તે પવિત્ર બ્રાહ્મણોને ખપે નહિ, તેમજ જેને અંદરથી તાળી લાગેલી ન હોય તેવા ઉપદેશકોની વાતો ભક્તોને કામ લાગતી નથી.

કોઇ એક મંદિરમાં વ્યાસજી મહારાજ કથા વાચતા હતા, ત્યાં બહાર ગામથી આવેલા એક ભક્ત તે કથા સાભળવા ગયા. એ પછી કથા ઉઠી ત્યારે તે વ્યાસે પોતાનાં વખાણુ સાંભળવાની ઇચ્છાથી મનમાંથી જરા ફુલાઇને થોડી ખુશામત કરતાં કરતાં કહ્યું કે; કેમ ભક્ત ! કથા કેવી લાગી ? અમારૂં તો એ પ્રમાણે ચાલે છે તમે પ્રસન્ન થયા હો તો બસ. અહિના લોકો બધા અજ્ઞાની, તે કાંઇ વિદ્વત્તામાં સમજે નહિ. એટલે અમે તો આવી રીતે ચલાવે જઇએ છીએ. તમારા જેવા કોઇ આવી નીકળે ત્યારે વળી રસ જામે, બાકી બધું ઠીકાઠીક છે.

વ્યાસજી મહારાજ જ્યારે આ પ્રમાણે વાત કરતા હતા ત્યારે તે ભક્ત પોતાની પાસેનું પછેડીમાં બાંધેલું પડીકું છોડવા લાગ્યા, ને તે પડીકું હાથમાં લઇને કહ્યું કે, લો મહારાજ ! આ બદામી હલવો. બહુ મોડું થયું છે માટે જરા નાસ્તો કરી લો. પછી આપણે તમારી કથાની વાતો કરીએ, અમારા દેશમાં આવો હલવો બલવો મળે નહિ, પણ અહીં આવતાં રસ્તામાં ભૈયાની દુકાને બહુ સારો માલ જોયો તેથી સાધુઓ સારૂ બશેર લઈ લીધો. પણ પ્રથમ તમેજ મળી ગયા, માટે હવે એ રાખી લો. સાધુઓ સારૂ વળી બીજો લઇ લેઇશું. એ સાંભળીને વ્યાસજીએ કહ્યું, ભક્ત! એ અમને ખપે નહિ. મને નાસ્તાની જરૂર નથી. મારે ઘેરે ખીચડી ને ભાજીરીંગણાંનું શાક તૈયાર છે. ભક્તે

કહ્યું, મહારાજ! ઘેર જઇને ખીચડી ખાશો તે કરતાં અહીં આ હલવોજ ખાઇ લોને. મેં એ ભૈયાને પૂછ્યું તું કે તમે જાતે કેવા? ત્યારે તેણે કહ્યું કે અમે સરવરીયા બ્રાહ્મણ. વ્યાસે કહ્યું, પણ હું ઔદીચ બ્રાહ્મણ છું. અમને એનું ખપે નહિ. એ સાંભળી ભક્તે કહ્યું કેઃ–

વ્યાસજી મહારાજ! જેમ તમને બ્રાહ્મણોને બીજા કોઇની તૈયાર રસોઈ ખપે નહિ તેમજ ભક્તોને પણ જે ભક્ત ન હોય તેની વાતો ગમતી નથી. કથામાં મોટા મોટા શબ્દો વાપરતાં તમને બહુ સારી રીતે આવડે છે, ભાષા પણ અલંકારિક વાપરો છો, લટકા મટકા પણ ઠીક કરી જાણો છો, વાતને લડાવતાં પણ આવડે છે, કથા સાંભળનારી બાઇઓને રાજી રાખવાની કુંચીઓ પણ તમારી પાસે સારી છે, આજુબાજુનાં દૃષ્ટાંતો પણ ઠીક આપો છે; મહેનત પણ ખુબ લો છો, અને વાતો પણ શાસ્ત્રનીજ કરો છો. છતાં પણ તેમાં મને હજી એક બાબતની ખામી દેખાય છે અને તે પ્રભુપ્રેમ, ભગવદ્ આવેશ. વ્યાસજી મને માફ કરજો, પણ જો સાચું કહેવા દો તો તમને બહારનું બધું આવડે છે પણ હજી તમારો માહેલો મર્યો નથી હજી તમારા અતરમાંથી તાળી લાગી નથી. અને એ વિનાની બહારની ખુબીઓ અમને કાંઇ કામની નથી અંતરનો પ્રેમ હોય ને બહારની સફાઈ ન હોય તો તે અમને ચાલી શકે, પણ બહારનો ભભકો સારો હોય ને અંદર પોલ હોય તો તે અમારામાં ચાલી શકે નહિ વ્યાસજી મહારાજ! અમે ઉપરનો રંગ નથી જોતા, અમે તો અંદરનો માલ જોઇએ છીએ. માટે ભાઇ! જ્યારે તમારી ઉપર પ્રભુની કૃપા ઉતરી છે, શાસ્ત્રની વાતો તમારા મગજમાં રમી રહી છે, અને ધર્મનો ઉપદેશ કરવા સારૂ તમને મેદાન મળેલું છે, ત્યારે શુદ્ધ અશુદ્ધમા, ચીપી ચીપીને બોલવામા, અલંકારિક શબ્દરચના કર્યા કરવામાં, અને બહારની પંડિતાઈ બતાવવામાંજ નહિ રહી જતાં અંતરમાં ભગવદ્ આવેશ ભરાય તેમ કરો, એટલે તમારી કથા હાલના કરતાં સેંકડો ગણી ઉત્તમ અસર કરનારી થઈ શકશે, અને ત્યારેજ તે ભક્તોને કામ લાગશે. માટે ભાઇ! છેવટ સુધી પંડિતાઇમાંજ નહિ રહી જતાં ભક્ત થઇને સરલતામાં આવો,

સરલતામાં આવો. અને બહારના બીજા જ્ઞાનમાંજ નહિ રહી જતાં ઈશ્વરી જ્ઞાનનો લ્હાવો લો, ઈશ્વરી જ્ઞાનનો લ્હાવો લો.

દોહરા.

ગંગા જમના સરસ્વતી, સાત સમુદ્ર ભરપુર;
તુલસી ચાતક કે મતે, બીન સ્વાંતિ સબ ધુર.
કબીર સીપ સમુદ્રકી, રટે પીયાસ પીયાસ;
ઔર બુંદ કો ના ગ્રહે, સ્વાંતિ બુંદકી આસ.

૭૭-પોતાના દોષ જોવા અને પ્રભુનો મહિમા સમજવો એજ ભક્તિમાર્ગનું તત્વ છે

ઘણી વખત આપણે મુંઝાયા કરીએ છીએ કે, ધર્મ એટલે શું ? અને ધર્મની એટલી બધી વિધિઓ તે આપણાથી કેમ પાળી શકાય ! કારણ કે ઘણી તરફથી આપણને એમ કહેવામાં આવે છે કે, પ્રભુના અવતારોને માનવા એ ધર્મ છે. ત્યારે બીજાઓ કહે છે કે, અવતારોને માનવા નહિ પણ એક ઈશ્વરનેજ માનવો એ ધર્મ છે. કેટલાકો કહે છે જીવદયામાં ધર્મ છે, ત્યારે બીજાઓ કહે છે કે, બળિદાનો આપવામાં ધર્મ છે. કેટલાકો કહે છે કે, મૂર્તિપૂજામાં ધર્મ છે, ત્યારે બીજાઓ કહે છે કે મૂર્તિની પૂજા કરવી એ અધર્મ છે. કેટલાકો કહે છે કે, પુનર્જન્મ માનવો તેમા ધર્મ છે, ત્યારે કેટલાકો કહે છે કે, પુનર્જન્મ માનવાની જરૂર નથી, કેટલાકો કહે છે કે કર્મના નિયમો સમજીને તે પાળવા એ ધર્મ છે કારણ કે કર્મના કાયદામાંથી કોઇ પણ છટકી શકતું નથી, ત્યારે બીજાઓ કહે છે કે, કર્મ તો જડ છે, અને કર્મનો ફળદાતા ઈશ્વર છે, માટે ઈશ્વરની કૃપા માનવી એ ધર્મ છે. કેટલાકો કહે છે કે, શ્રાદ્ધ વિગેરે શાસ્ત્રમાં કહેલી ક્રિયાઓ કરવી તેનુ નામ ધર્મ છે, ત્યારે બીજાઓ કહે છે કે, એ ક્રિયા જેઓને માટે કરવામાં આવે છે તેઓને તે પહોંચતી નથી, માટે એ કરવાની જરૂર નથી. કેટલાકો કહે છે કે, બાળવિધવાનાં પુનર્લગ્ન કરવાં એ ધર્મ છે, અને કેટલાકો કહે છે કે, પુનર્લગ્ન કરવાં એ અધર્મ છે. કેટલાકો કહે છે કે, મનુષ્ય જાત સાથે અભેદ વૃત્તિથી ભ્રાતૃભાવ રાખવો એ ધર્મ છે, ત્યારે બીજાઓ કહે છે કે, અધિકાર ભેદ

પ્રમાણે વર્ણાશ્રમના ધર્મ પાળવા એ ધર્મ છે. કેટલાકો કહે છે કે, ઈશ્વરમાંથી જીવો બનેલા છે એમ માનવુ એ ધર્મ છે, ત્યારે બીજાઓ કહે છે કે, જીવો ઈશ્વરના બનાવેલા નથી, પણ અનાદિ છે, એમ માનવું એ ધર્મ છે. કેટલાકો કહે છે કે, વિશ્વાસથીજ તરી શકાય છે, ત્યારે બીજાઓ કહે છે કે, વિશ્વાસમાં કાંઈ વળે નહિ, પણ જ્ઞાનથીજ મોક્ષ મળી શકે છે. અને કેટલાકો કહે છે કે, મુક્તિ થાય ત્યારે આત્મા પરમાત્મામા મળી જાય છે, એમ માનવું એ ધર્મ છે, ત્યારે બીજાઓ કહે છે કે, આત્મા કદી પણ કોઈ પણ રીતે પરમાત્મામા મળી શકેજ નહિ, એમ માનવુ એ ધર્મ છે આવી રીતે ચોતરફથી ધર્મને માટે એક એકથી વિરૂદ્ધ ઘણી બાબતો આપણને બતાવવામાં આવે છે. તેમા આ તો હજી મુખ્ય બાબતો છે, પણ એ દરેક બાબતની અંદર પાછી બીજી સેકડો ક્રિયાઓ હોય છે. અને તેમાં પણ ઘણી વાતો માની લેવાની હોય છે એ બધામા જો આપણે ઉતરીએ તો આપણુ કોકડુ ગુંચવાઇ જાય, અને એનો નિર્ણય કરવા બેસીએ તો ઘણીએ જીંદગીઓ ચાલી જાય તોપણ કાંઈ પરિણામ આવે નહિ, અને તેમ છતા પણ પ્રસંગોપાત વારંવાર એની એ વાતો આપણે કાને આવ્યાજ કરે છે. એટલે એ વખતે આપણને એમ લાગી આવે છે કે, ધર્મ એટલે શુ? એનો કાઇ ટુંકો અર્થ અને સ્હેલો રસ્તો મળી જાય તો ઠીક, એ માટે એક ભાવિક જીજ્ઞાસુના પૂછવાથી એક જ્ઞાની મહાત્માએ કહ્યું હતું કેઃ—

આપણે પોતે પોતાના દોષ જોવા અને સર્વશકિતમાન મહાન પ્રભુનો મહિમા સમજવો તેનુ નામ ધર્મ છે. આપણા પોતાના દોષ જોયા કરવાથી આપણી ભૂલો સમજાતી જાય છે, આપણી નબળાઈ સમજાઈ જાય છે, અને પાપ થવાનાં ઠેકાણાં તથા તેનાં કારણો સમજાઈ જાય છે એમ થવાથી આપણામાં દીનતા આવતી જાય છે, અને જેમ જેમ દીનતા આવતી જાય તેમ તેમ સર્વશકિતમાન પરમ પવિત્ર પિતા મહાન પરમાત્માને શરણે જવાની ઇચ્છા વધતી જાય છે. એ પછી પ્રભુના શરણના બળથી શુદ્ધ થયેલા જીવને પ્રભુનો અલૌકિક મહિમા સમજાતો જાય છે. એ વખતે એક નાનકડી કીડી કે બાવળનું એક નાનું પાદડુ જોઇને પણ તેને એમ લાગી જાય છે કેઃ—

ઓહો! ધન્ય છે! દયાળુ પ્રભુ તને ધન્ય છે! અનંત બ્રહ્માંડના માલેક તને ધન્ય છે! જીવોને જીવન આપનાર તને ધન્ય છે! અરે તેં જયારે આ નાનકડી કીડીમાં એટલી બધી બુદ્ધિ આપી છે, એટલી બધી શક્તિ આપી છે, અને તારૂં પોતાનું ચૈતન્ય આપેલું છે ત્યારે તે તારામાં કેટલું બધું હશે? આહા! તું તો તુંજ છે, તારી ખુબી કાંઇ ઓરજ છે? ઓ પ્રભુ! હે દેવાધિદેવ! ઓ સર્વશક્તિમાન અનંત બ્રહ્માંડના નાથ! આ નાનકડા બાવળના પાંદડામાં તેં જે અદ્‌ભૂત કારીગરી કરી છે તે તારા વિના જગતમાં બીજું કોણ કરી શકે તેમ છે? એ પાંદડાંની અંદરનું વણાટ કામ જોવા જેવુ છે, તેની ઉપરનુ નાજુક અસ્તર ખુબીદાર છે, તેના રેસાઓની સરખાઇ ઈજિનેરી કળાનો ઉત્તમ નમુનો છે, એ અસ્તર ઉપરનુ ઢાકણુ અજબ તરેહનું છે, તેની અંદરનો માવો ચમત્કારિક છે, અને એ માવાને ફેરવનારી નળીયોની રચના આપણી અક્કલને ગુચવી નાખે તેવી છે. એટલું જ નહિ પણ વળી એ પાંદડામાં રસની નળીયો જુદી છે, દવા તરીકેના ગુણની શક્તિ જુદી છે, રંગને પકડનારાં પરમાણુઓ જુદા છે. હવા ચુસનારી નળીયો જુદી છે, પ્રકાશની અસર ફેલાવનારા પરમાણુઓ જુદાં છે, વૃદ્ધિ પામનારી શક્તિ જુદી છે. હીલચાલ કરનારી શક્તિ જુદી છે, અને નાશ પામનારી શક્તિ પણ એ પાંદડામા જુદી રહેલી છે. ઓ મહાન પ્રભુ! એક બાવળના પાદડામાં આટલી બધી ખુબી! હજી તો અમે જાણુતા નથી કે બીજી કેટલી બધી જાતની શક્તિ તેમા રહેલી છે? એ દરેક શક્તિઓ કેમ કામ કરે છે? કયાં રહે છે? કેમ ઉત્પન્ન થાય છે? કોની સાથે તેનો સંબંધ છે? કઇ ચીજો તેની મદદગાર છે? તેના શુ હેતુઓ છે? અને તેનો શેમાં લય થાય છે? તે કાંઇ પણ અમે જાણુતા નથી. ઓ દયાના સાગર! ઓ જ્ઞાનના ભંડાર! ઓ સર્વશક્તિમાન પવિત્ર પિતા પરમાત્મા! તું જ્યારે એક બાવળના પાંદડામાં તારૂં આટલું બધું ઐશ્વર્ય મૂકી શકે છે, ત્યારે તેં અમોને કેટલું બધું ઐશ્વર્ય આપ્યું હશે? અને તારા પોતામાંએ કેટલું બધું હશે? ઓ નાથ! મારી અક્કલ અહીં પીંગળી જાય છે, મારૂં અભિમાન અહીં તૂટી જાય છે, અને મારૂં મન અહીં ઠરી જાય છે. હવે તને છોડીને હું શું કરૂં? હવે તને છોડીને હું ક્યાં જાઉં?

હવે તને છોડીને હું બીજા કોને ભજું ? પ્રભુ ! ઓ વ્હાલા પ્રભુ ! હવે મારો આનંદ તું છે, મારૂં જીવન તું છે, અને મારૂં સર્વસ્વ તું છે. તારા આકર્ષણમાંથી છુટીને હવે હું બીજે કયાં જઇ શકું ? મારા દોષ સમજાયા ને તારો મહિમા સમજાયો પછી હવે મને બીજી કઈ ચીજમાં મોહ રહી શકે ? પ્રભુ ! ઓ પ્રભુ ! ઓ વ્હાલા પ્રભુ ! હે નાથ ! હવે તો તું મ્હારો મ્હારો ને મ્હારો જ છે, અને હું ત્હારો ત્હારો ને ત્હારોજ છું.

ભાઇઓ ! આવી રીતે જ્યારે જીવ પ્રભુની સાથે તન્મય થઇ જાય ત્યારે, તેની જીંદગીમાં કામ લાગી શકે અને દુનિયાને ઉપયોગી થઇ શકે, તે૦ સિદ્ધાંતો તેના હૃદયમાં એની મેળે મેળે પ્રગટ થઇ જાય . તે સદ્ધાંતો પ્રમાણે ચાલી પ્રભુ-પ્રેમમાંજ પોતાનું જીવન ગાળે છે. એવા ભક્તને પછી અમુક બાબતો માનવી ને અમુક ન માનવી એ વાતની દરકાર રહેતી નથી. કારણ કે તે પોતેજ ધર્મ રૂપ બની જાય છે. અને યાદ રાખજો કે, એ બધું પોતાના દોષ જોવાથી ને પ્રભુનો મહિમા સમજવાથી થઇ શકે છે, માટે ધર્મની બહારની તકરારો છોડી દઇને સ્હેલો ને સત્ય રસ્તો પકડવા સારૂ પોતાના દોષ જોવાય અને પ્રભુનો મહિમા સમજાય તેમ કરો. અને એમ કરવા સારૂ શુદ્ધ અંતઃકરણથી દીનતાપૂર્વક હમેશાં એવીજ પ્રાર્થના કરતા રહો કે.—

પદ.

શરણ ખરૂં છે તમારૂં પ્રભુજી, મારે શરણ ખરૂ છે તમારૂં;
અનુગ્રહ નાથ અપાર કીધા છે. (૨)
હૃદય થકી ના વિસારૂં, હાંહાંરે પ્રભુ હૃદય થકી૦ પ્રભુજી૦
પ્રતિપાલન પ્રભુ ધર્મ તમારો (૨)
સર્વ તણું કરો સારૂં, હાંહાંરે પ્રભુ સર્વ. પ્રભુજી૦
નિષ્કૃતિ પાપ તણી કેમ થશે. (૨)
નિંદ્ય કૃતિ જો વિચારૂં, હાંહાંરે પ્રભુ. પ્રભુજી૦
ભજન કરી ભગવંત અંતરમાં. (૨)
મંગળ ધ્યાન હું ધારૂં, હાંહાંરે પ્રભુ મંગળ. પ્રભુજી૦

૭૮–અખંડ આનંદ રૂપ સચ્ચિદાનંદ પરમાત્માના ગુણ ગાવાથી થતા ફાયદા.

ઉત્તમમાં ઉત્તમ ભાવનાવાળા મહા પવિત્ર પ્રાચીન આર્ય ઋષિયોના શુદ્ધ અંતઃકરણમાં થએલી ઈશ્વરી પ્રેરણાથી રચાએલાં સત્ શાસ્ત્રોમાં કહ્યું છે કે, જેણે પક્ષીઓને પાંખો આપી છે, ઝાડોને ફળ આપ્યાં છે, ફૂલોમાં સુગંધ મૂકી છે, આકાશને વિશાળતા આપી છે, તારાઓને પ્રકાશ આપ્યો છે, ધાતુઓમાં કિંમતીપણું મુકયું છે, બચ્ચાંઓમાં નિર્દોષપણું મૂકયું છે. પ્રાણીઓને પોતપોતાના બચાવનાં સાધનો આપ્યાં છે, મનુષ્યોને બુદ્ધિ આપી છે, જળના જીવોને તેવી રીતનું રક્ષણ આપ્યું છે, દેવોને દેવપણુ આપ્યું છે, જીવોને જીવન આપ્યું છે, જગતને ઉન્નતિના ક્રમમાં મૂકયું છે, અને જેણે પોતાના બધા ગુપ્ત ભેદોની ચાવીઓ માણસોના સુખને માટે આ જગતમાં ફેંકી દીધેલી છે, જેણે મનુષ્યને તારવા માટે મનુષ્યના આત્મા સાથે સીધો સંબંધ રાખેલો છે, તે પરમ કૃપાળુ પિતા સર્વ-શક્તિમાન મહાન પરમાત્માના ગુણો ગાવાથી તે ગાનાર હરિ-જનને તપ કરવાનું ફળ મળે છે, તે દયાળુના ગુણો ગાવાથી શાસ્ત્રનો અભ્યાસ કરવાનું ફળ મળે છે, તે અવિનાશીના ગુણ ગાવાથી યજ્ઞ કરવાનું ફળ મળે છે, તે ગુણાતીતના ગુણ ગાવાથી વેદ ભણવાનું ફળ મળે છે, તે જ્ઞાનસ્વરૂપના ગુણ ગાવાથી જ્ઞાન મેળવ્યાનું ફળ મળે છે, અને તે પ્રેમસ્વરૂપના ગુણ ગાવાથી દાન આપવાનું અવિનાશી ફળ મળે છે. કારણ કે એ છ પ્રકારના જુદા જુદા જે કામો છે તેનો હેતુ ઈશ્વરનો મહિમા સમજીને ઈશ્વરમય થવું એજ છે. અને તેનું ફળ પણ ઈશ્વરનો મહિમા સમજી ઈશ્વરમય થઇને અખંડ આનંદ ભોગવવો એજ છે. એ હેતુ ઈશ્વરના ગુણ ગાવાથી પાર પડે છે, ને એ ફળ પણ ઈશ્વરના ગુણ ગાવાથી મળી રહે છે. માટે હેતુ અને ફળ એ બંને બાબત સિદ્ધ થાય એવી પ્રબળ શક્તિ મહાન પ્રભુના ગુણ ગાવામાં છે. તેથી ઉપર કહેલા બધા પ્રકારના ધર્મો સર્વ-શક્તિમાન પવિત્ર પિતા પરમાત્માના ગુણ ગાવામાં આવી જાય છે. માટે જો એ બધાં ફળ બહુજ સ્હેલાઈથી ને જલદી જલદી મેળવવાં હોય તો ઈશ્વરમય થઇને પરમકૃપાળુ મહાન ઈશ્વરના

ગુણુ ગાઓ. મહાન ઈશ્વરના ગુણુ ગાઓ. એટલુંજ નહિ પણ સર્વશક્તિમાન મહાન પ્રભુના નામ વિના બધું અંધારૂંજ છે. માટે હરિજનો ગાય છે કેઃ—

હારનામ બિના નર એસા હય,
દીપક બિના મંદિર જેસા હય. હરિ૦
જેસે શશી બિના રજની સોહી હય,
જેસે બિના લુનકી રસોઈ હય;
જેસે ગુરૂ બિનાકા ચેલા હય. હરિ૦
જેસે પુરૂષ બિનાકી નારી હય,
જેસે પુત્ર બિનાકી માતારી હય,
ગીનકા ઘર પુત્ર જેસા હય. હરિ૦
ઠુંઠર બિના વૃક્ષ બનાયા હય,
જેસે સૂમ સંચરી માયા હય,
જલ બિના સરોવર જેસા હય હરિ૦

૭૯-ઈશ્વરકૃપા વિના જીવથી મોક્ષ મેળવી શકાય નહિ.

કોઈ નાનો છોકરો ઝાડ ઉપરનું ફળ તોડીને ખાઈ લેવા ચહાય, પણ તે ઠીંગણો હોવાને લીધે ફળ લઇ શકે નહિ. પણ જ્યારે તેનો બાપ તેડીને ઉંચો કરે ત્યારેજ તે ફળ લઇ શકે છે. તેમજ મનુષ્ય પણ કાંઈ પોતાના પુરૂષાર્થથી મોક્ષ મેળવી શકે નહિ પણ ઈશ્વર જ્યારે તેની ઉપર કૃપા કરે ત્યારેજ તે મોક્ષ મેળવી શકે છે

દૂરની ચીજને જેમ આપણે સાદી આંખે દેખી શકતા નથી પણ દુર્બીનથી તે જેમ સાફ દેખી શકાય છે તેમ પ્રભુકૃપા વિના આપણે કાંઇ પણ કરી શકતા નથી. પ્રભુકૃપાથીજ બધું થાય છે.

અંધારામાં રહેલો માણુસ જેમ અજવાળાની મદદ વિના કાંઇ પણ દેખી શકે નહિ તેમજ પ્રભુકૃપા વિના આપણે કાંઇ પણ કરી શકીએ નહિ. ત્યારે મોક્ષ તો કયાંથીજ મેળવી શકીએ ? માટે આપણને દર પળે પ્રભુકૃપાની જરૂર છે.

બીમાર અશક્ત માણુસ જેમ બીજાંની મદદ વિના ઉઠી બેસી શકે નહિ તેમજ પ્રભુકૃપા વિના એકલા જીવથી પણ કાંઇ થઇ શકે નહિ.

જીવ વિનાનો દેહ જેમ મુડદું કહેવાય છે, ને એ મુડદાથી જેમ કાંઇ પણ થઇ શકે નહિ, પણ જો તેમા જીવ હોય તોજ બધુ થઇ શકે, તેમજ પ્રભુકૃપા વિના પણ કાંઇ થઇ શકે નહિ. કારણ કે પ્રભુકૃપા વિના આપણે તો ખાલી શબ જેવાજ છીએ. માટે આપણને દરેક પળે પ્રભુકૃપાની જરૂર છે.

કોઇ પણ લશ્કરની ટુકડી જ્યારે લડાઇમા ફતેહ કરીને આવે છે, ત્યારે તેનું માન તે લશ્કરને ચલાવનારા કમાન્ડરને મળે છે. તેમજ આપણે પણ જે જે રૂડા કામો કરીએ છીએ તેનું માન મહાન ઈશ્વરનેજ ઘટે છે.

આપણે જાણીએ છીએ કે ફળફૂલના ઝાડો જમીનમાથી થાય છે, પણ જો સૂર્યની મદદ તેઓને ન હોય તો એકલી જમીનથી કાંઇ ફળફૂલ થઇ શકે નહિ, તેમજ આપણે જે જે કાંઇ સારાં કામો કરીએ છીએ તે સર્વ ઈશ્વરકૃપાથીજ થાય છે. માટે તેનું માન ખાસ પ્રભુનેજ આપવું જોઇએ.

લખવા માટે આપણી પાસે ગમે તેવી સારી કલમ હોય પણ જો શાહી ન હોય તો એકલી કલમથી કાંઇ લખી શકાય નહિ, તેમજ પ્રભુકૃપા વિના આપણા એકલા પુરૂષાર્થોથી પણ કાંઇ વળે નહિ.

ખેડૂતો બહુ મેહેનત કરીને ખેતરો ખેડીને બીજ વાવે છે. પણ માત્ર પોતાની મહેનત ઉપરજ ભરૂસો રાખી શકતા નથી. તેથી અતે ઉંચા હાથ જોડીને દીનતાપૂર્વક કહે છે કે, હે પ્રભુ! અમે તો બધુ કરી ચૂકયા છીએ. હવે તો તું કૃપા કર તો કામ થાય.

દોહરા.

માણસ જાણે મેં કર્યું, મન મિથ્યા મલકાય;
નરનાથી શુ નિપજે, ધણિનું ધાર્યું થાય. ૧
અખિલ જનોને અંતરે, રૂચે થવાને રાય;
ફાંફાં મારે ફરી ફરી, ધણિનું ધાર્યું થાય. ૨
વ્હાણ ચડીને વાણિયા, ધન લેવાને ધાય;
લાવે કે આવે નહિ, ધણિનું ધાર્યું થાય. ૩
કર્તાની કરૂણા વિના, કશું ન કરી શકાય;
ધરી રહે સૌ ધારણા, ધણિનું ધાર્યું થાય. ૪

ભલું સરોવર જળ ભર્યું, સન્મુખથી સૂકાય;
પીવા જતો પાછો ફરે, ધણિનું ધાર્યું થાય. ૫
કાપે ઉંદર કરંડીયો, સાપ ઉંદરને ખાય;
ઉદ્યોગે અવળો પડે, ધણિનું ધાર્યું થાય. ૬
પ્રભાતથી સૌ પરવરી, જર લેવાને જાય;
અદકું કે ઓછું મળે, ધણિનું ધાર્યું થાય. ૭
ભાણે ભરીયાં ભોજનો જમ્યા વિના રહી જાય;
આશા અંતરમા રહે, ધણિનું ધાર્યું થાય. ૮
ઈશ્વરની ઈચ્છા વિના, કદી ન કદમ ભરાય;
વિચાર સૌ વાંકા પડે, ધણિનું ધાર્યું થાય. ૯
પ્રાણી કરે પ્રયત્ન પણ, બને અદૃષ્ટ બનાવ;
સવળા કે અવળા પડે, પાસા કેરા દાવ. ૧૦
વિશ્વપતિની કૃપા વિના, કામ ન સિધે કોય;
ખાંતે ખેડે ક્ષેત્ર પણ, હરિ કરે તે હોય. ૧૧

(ક૦ દ૦ ડા૦)

૮૦–જીવને ઈશ્વરમય કરવા સારૂ સત્સંગમાં વપરાતી ભગવાનના નામની ધૂનો.

ઝાડને જેમ પાણીની જરૂર છે અને શરીરને જેમ ખોરાકની જરૂર છે તેમ જીવને જપની ઘણી જરૂર છે, પણ ઘણાંક માણસો એમ કહે છે કે, જપ ધ્યાન કરતી વખતે ઘણાએ વિચારો આવ્યા કરે છે તેનો ઇલાજ હરિજનો માટે એ છે કે, જ્યારે જપ વખતે ભગવાન શિવાયનો બીજો વિચાર મનમાં આવે ત્યારે નીચે લખેલી ધૂનેમાથી કોઇ પણ ધૂન વારંવાર બોલ્યાથી જીવ ઈશ્વર સાથે અનન્ય થઇ જાય છે

ધૂનો.

(૧) જય કૃષ્ણ કૃષ્ણ, જય કૃષ્ણ કૃષ્ણ—
(૨) જય રાધે કૃષ્ણ, જય રાધે કૃષ્ણ—
(૩) હરે રામ હરે રામ, રામ રામ હરે હરે
હરે કૃષ્ણ હરે કૃષ્ણ, કૃષ્ણ કૃષ્ણ હરે હરે—
(૪) વિઠ્ઠલ રૂખમાઇ, વિઠ્ઠલ રૂખમાઇ શ્યામળા—
(૫) પ્રલહાદ ભણે, રામા કૃષ્ણા ગોવિંદા—
સબ સંત ભણે, નરહરિ વિઠ્ઠલ ગોપાલા—

(૬) હરિરે રામ રામ રામ, સીતા રામ રામ રામ—
(૭) જય જય રામચંદ્ર રઘુવીર, સીતા રામચંદ્ર રઘુવીર—
(૮) રઘુપતિ રાઘવ રાજારામ, પતિત પાવન સીતારામ—
(૯) રાધે કૃષ્ણુ પ્રભુ કુંજ બિહારી—
મોરલીધર ગોવર્ધનધારી—
(૧૦) જય જય યશોદાનંદનકી (૨)
દશરથસુત આનંદ કંદનકી—
(૧૧) જય જય ગોવર્ધનધારી, મુકુન્દ માધવ ગિરિધારી—
(૧૨) રામા કૃષ્ણા ગોવિંદ ગોપાળ હરે
ગોપાળ હરે ગોપાળ હરે—
(૧૩) નરહરિ નંદલાલ ભજો ગોવિંદ ગોપાળ—
(૧૪) હરિ નારાયણ ગુરૂ નારાયણુ—
(૧૫) રામકૃષ્ણુ ગોવિંદ વાસુદેવ ગોવિંદ—
(૧૬) રામચંદ્ર રઘુવીર જય જય રામચંદ્ર રઘુવીર—
(૧૭) હરિ નારાયણુ હરિ, હરિ નાયણુ હરિ;
હરિ નારાયણુ હરિ, નારાયણુ નારાયણુ હરિ;
હરિ નારાયણુ હરિં, હરિ નારાયણ હરિ—
(૧૮) હરિ હરિ નારાયણુ હરિ—
(૧૯) શ્રીમન્નારાયણુ નારાયણુ નારાયણુ—
(૨૦) રણુછોડરંગી, મારા જન્મો જન્મના સંગી;
રણુછોડ રાયા, મુને લાગી તમારી માયા;
રણુછોડ રસીયા, મારા હૃદયકમળમા વસીયા—
(૨૧) તેરી બન જાયેગી, તેરી તો બન જાયેગી;
તેરી બન જાયેગી, ગોવિંદ ગુણુ ગાયસેં.
(૨૨) હરિ મોટા હરિ મોટા, સૌથી મોટા હરિ મોટા,
બાકી સર્વ ગપોટા, સૌથી હરિ મોટા હરિ મોટા.
(૨૩) સચ્ચા સચ્ચા હે નામ તેરા હરિ વિઠુલા,
હરિ વિઠુલા, પ્રભુ વિઠુલા, સચ્ચા.
(૨૪) હમારા રામ ધની હયજી, હમારે કયા કામ હયજી;
હમારા રામ ધની હયજી, હમારે કયા કમી હયજી.
(૨૫) હમરીં રામ રામ સબસે, હમરી રામ રામ સબસે;
હમસે તુમસે ગુરૂ ગોવિંદસે', સાધુ ભક્ત સંતોસેં હમરી.

૮૧–શ્રદ્ધા રાખવાથી થતા ફાયદા.

વિશ્વાસ છે તે ઝાડનાં મૂળ જેવો છે. મૂળ વિના ઝાડ થઇ શકે નહિ, તેમ વિશ્વાસ વિના માણસ મુક્તિ મેળવી શકે નહિ.

સ્વર્ગની નિસરણીનું પહેલું પગથીયું વિશ્વાસ છે.

સર્વ સદ્‌ગુણોના ખજાનાની ચાવી વિશ્વાસ છે.

અંધારા જંગલમા જેમ દીવો અજવાળું આપે છે તેમ વિશ્વાસથીજ ઇશ્વરી સત્ય જ્ઞાન મળી શકે છે.

વહાણ વિના સમુદ્ર તરી શકાય નહિ તેમ વિશ્વાસ વિના પ્રભુ પાસે જઇ શકાય નહિ.

બીજમાંથી ઝાડ અને પછી ફળ થાય છે તેમ વિશ્વાસમાંથી ઇશ્વરી જ્ઞાન અને મોક્ષ રૂપી ફળ થાય છે.

સારા ગુરૂ, ઘણા પૈસા, કે મોટી ઉમર મળે તે પછી અમે ભજન કરીશુ એમ જેઓ કહે છે તેઓ વિશ્વાસી નથી તેઓ કાચા સમજવા

જેને તરતા ન આવડે તે પાણી તપાસ્યા કરે છે પણ જેને તરતા આવડે તે તો કુદી પડે છે તેમજ જેને પ્રભુ ઉપર પૂરો ભરોસો ન હોય તેઓજ આજુબાજુના સંજોગો જોયા કરે છે. વિશ્વાસી તો પ્રભુના નામ ઉપર એકદમ કુદી પડે છે ને સંસાર સમુદ્ર તરી જાય છે

અરીસો સાફ ન હોય તો તેમાં જેમ કાઇ દેખાય નહિ તેમજ હૃદય મલિન હોય ત્યાં સુધી વિશ્વાસ અને સત્ય માર્ગ મળે નહિ.

વિશ્વાસ એ એક પૂલ છે કે જે જમીન ઉપરથી પરબારો મોક્ષમાર્ગમા ચાલ્યો જાય છે.

પાણી વિના ઝાડ જેમ ફળ આપી શકે નહિ તેમ વિશ્વાસ વિના માણસો પણ ફળ મેળવી શકે નહિ.

ચાહીને જે માણસ વિશ્વાસ રાખવા લાયક વાતો ન માને અને સત્સંગમા ન ભળે તેનામાં જે કાંઇ થોડું ઘણું હોય તે પણ જતું રહે છે.

મહાન પ્રભુને છોડીને જેઓ બીજા દેવ દેવીઓની કે પીર પેગમ્બરોની માનતા કરે છે તેઓને ઓછા વિશ્વાસુ જાણવા. કારણ કે, જે રૂપાને માટે તમારી પાછળ ફરે છે તેઓને જ્યારે

સોનું મળશે ત્યારે તેઓ તમને છોડી દેશે. તેમજ માનતા કરનારાઓનાં જ્યારે ધારેલાં કામ થાય અથવા ન થાય ત્યારે તેઓ પણ પ્રભુને છોડી દે છે માટે કોઇ પણ જાતની એવી માનતા કરનારાઓને પૂરા વિશ્વાસુ સમજવા નહિ.

વિશ્વાસથી આપણો પ્રભુપ્રેમ વધે છે અને વિશ્વાસથી પ્રભુને ખાતર દુઃખ ખમવાની આપણામાં શક્તિ આવે છે.

દીવાદાંડી ખરાબાથી વહાણને બચાવી લે છે તેમ વિશ્વાસની ઢાલથી પાપથી બચી શકાય છે.

સ્વચ્છ પાણીમાં જેમ સૂર્યનું ચોખ્ખું પ્રતિબિંબ પડે છે તેમ પ્રભુ ઉપરના વિશ્વાસથી જેઓનાં હૃદય પવિત્ર થએલાં હોય તેઓને ઈશ્વરી-સત્ય રસ્તો મળે છે.

જે ઘરના પાયા ઢીલા હોય તે ઘર પડી જાય છે તેમજ જેનામાં વિશ્વાસ ન હોય તેનાં કામો પણ પ્રભુ સુધી ન પહોંચી શકે તેવાં ઢીલા હોય છે.

કોઇ પણ જાતના અગ્નિ વિના દીવો બળી શકે નહિ, તેમજ વિશ્વાસ વિના કલ્યાણ થાય નહિ.

અન્નથી જેમ શરીરને પોષણ મળે છે તેમ વિશ્વાસથી આત્માને પોષણ મળે છે. ઝાડના રોપાને તાજા રાખવા માટે જેમ હમેશાં પાણી પાવું જોઇએ તેમ આપણા વિશ્વાસને મજબુત કરવા માટે શાસ્ત્રોનો અભ્યાસ તથા સત્સંગ કરવો જોઇએ.

જેઓ ભગવાન ઉપર ભરૂસો રાખે તેઓ ભાગ્યશાળી છે. કારણ કે તેઓ શાંતિમાં રહી શકે છે અને નિરાંતે સૂઇ શકે છે.

ઘણીએ ઓફીસવાળાઓ રોકડાં નાણાં આપતા નથી, પણ ચેક આપે છે, એ ચેક તે ઓફીસના વિશ્વાસને લીધે માણસો લે છે. તેમજ પ્રભુ ઉપર વિશ્વાસ રાખીને આપણે પ્રભુના નામનો ચેક લેવો જોઇએ.

કબૂતરો ટૂટી ન પડે તેવા ખડકો ઉપર પોતાનાં ઘર બાંધે છે. અને પછી બેફીકરપણે બહાર ઉડયા કરે છે, તેમજ આપણે વિશ્વાસથી પ્રભુ રૂપી ખડકને પકડીને પછી દુનિયાદારીનાં કામકાજ કરવાં જોઇએ.

મુડદાંને લૂગડાં ઘરેણાં પેહેરાવ્યાથી તે કાંઈ શોભે નહિ, તેમજ પ્રભુ ઉપરના વિશ્વાસ વિનાના માણસોને પણ મુડદાં

જેવા સમજવા. અને તેઓના શ્રદ્ધા વિનાના કર્મ કાંડોને બહારનો શણુગાર સમજવો. કારણુ કે મુડદાંઓ જેમ શણુગારથી શોભે નહિ તેમ વિશ્વાસ વિનાના કર્મકાંડો પણુ ફળ આપી શકે નહિ.

દોહરા.

જીવ જીવકે આશરે, જીવ કરત હે રાજ,
તુલસી રઘુવર આશરે, કયું બગડેગો કાજ.
તુલસી લોહા કાષ્ટસંગ, ચલત ફીરત જલમાંય;
બડે ન બુડન દેતહે, જાકી પકડે બાંહ્ય.
આશા તો એક રામકી, દુજી આશ નીરાશ;
નદી કીનારે ઘર કરો, કદી ન મારે પ્યાસ.
એક ભરૂસો એક બલ, એક આશ વિશ્વાસ;
સ્વાંતિ બુદ રઘુનાથ હે, ચાતક તુલસીદાસ.
કાહુ કે ધન ધામ હય, કાહુ કો પરિવાર;
તુલસી મોં સમ દીનકું, સીતારામ આધાર.

૮૨–મહાત્માઓનાં ચરિત્ર સાંભળવાથી અને તેના ગુણુ ગાન કરવાથી શાસ્ત્રોનો અભ્યાસ કરવાનું ફળ મળી શકે છે.

એક ભક્તરાજ મહારાજ કહેતા કે, માણુસોની જીંદગી સુધારવામાં મહાત્માઓનાં ચરિત્રો જેટલી અસર કરી શકે છે તેટલી અસર બીજી કોઇ પણુ વસ્તુથી થઈ શકતી નથી. એટલું જ નહિ પણુ શાસ્ત્રમાં એમ કહેલું છે કે, મહાત્માઓનાં ચરિત્ર સાંભળવાથી અને તેના ગુણુ ગાન કરવાથી શાસ્ત્રનો અભ્યાસ કરવાનું ફળ મળે છે. આ વાત સાંભળીને એક માણુસને સંશય થયો કે, એમ કેમ બની શકે ? મહાત્માઓના ગુણુ ગાવામાં શાસ્ત્રનું ફળ કેવી રીતે મળી શકે છે ? ત્યારે તે ભક્તે કહ્યું કેઃ–

ભાઈ! શાસ્ત્ર શીખવાનો હેતુ શું છે ? એજ કે આપણુને આ કામ કરવુ લાયક છે, ને આ કામ કરવું લાયક નથી, એ સમજવું. થઈ ગયેલાં પાપોની માફી માગતાં શીખવું, ફરીથી

બીજાં નવાં પાપ ન થાય એવા ઉપાયો કરવા, હૃદયમાં ભગવદ્દાવેશ ભરાય તેમ કરવું, પોતાના સ્વાર્થને અંકુશમાં રાખવો, જગતનું મિથ્યાપણું સમજવું, આપણો જન્મ માત્ર આપણે પોતાને માટેજ નહિ, પણ જગતને માટે છે, એમ સમજવું, આત્માનું બળ સમજવું, સર્વશક્તિમાન અનંત બ્રહ્માંડના નાથનો મહિમા સમજવો, અને પરમાત્માની સાથે આત્માનો તાર જોડી રાખવો એ શાસ્ત્ર શીખવાનું ફળ છે. અને મહાત્માઓના ચરિત્રોમાં પણ અનુભવસિદ્ધ એની એજ વાતો હોય છે. એટલુંજ નહિ પણ શાસ્ત્ર તો માત્ર ઉપદેશ આપે છે, પણ મહાત્માઓ તો એ ઉપદેશને અનુભવમાં મૂકીને જગતની આગળ નમુના રૂપે પોતાનો પ્રત્યક્ષ દાખલો દેખાડે છે. માટે શાસ્ત્રના અભ્યાસ કરતા પણ મહાત્માઓનાં ચરિત્રો હરિજનો ઉપર વધારે અસર કરી શકે છે. કારણ કે મહાત્માઓની વાતો કરીએ એટલે સ્વાભાવિક રીતેજ તેના ગુણની વાતો નીકળે છે, અને પછી તેઓમાં એ ગુણો કેમ આવ્યા ? એ વાત નીકળે છે તેમાં ઉડા ઉતરતાં અતે એમ સમજાય છે કે, કોઇએ બહુજ પવિત્રતા રાખેલી હોય છે, કોઇએ બહુજ નીતિ પાળેલી હોય છે, કોઇએ બહુજ સેવા કરેલી હોય છે, કોઇએ બહુજ વૈરાગ રાખેલો હોય છે. કોઇએ બહુજ નામસ્મરણ કરેલું હોય છે, કોઈ પ્રભુને ખાતર બહુજ દુઃખો ખમેલા હોય છે, કોઇએ પોતાના ભાઇબંધોમાં બહુજ જ્ઞાન ફેલાવેલું હોય છે, કોઇએ પોતાના સ્વાર્થનો મોટો ભોગ આપેલો હોય છે, કોઇએ આકરાં તપ કરેલાં હોય છે, કોઈ દયાની મૂર્તિ રૂપે હોય છે, કોઈ સત્યના નમુના રૂપે હોય છે, કોઈ ધર્મના અવતાર જેવા હોય છે, અને કોઇ આનંદના મહાસાગર જેવા હોય છે. આવા થતાં તેઓને કેટલી મેહેનત પડી ? વચમાં શું શું અડચણો આવી ? એ અડચણોને તેઓ કેમ તોડી શક્યા ? અગાઉ તેઓ કેવા હતા ને પાછળથી તેઓ કેવા થઇ પડયા ? પ્રથમ તેઓના હૃદયમાં પ્રભુપ્રેમ કેમ જાગ્યો ? પછી તેને શું પોષણ મળ્યું ? કેવી રીતે તે વધ્યો ? અને પ્રથમ આપણા જેવા હોવા છતાં થોડા વખતમાં તેઓ પ્રભુના માર્ગમાં કેમ આગળ નીકળી ગયા ? તથા અંતે લોકોએ તેઓને મહાત્મા તરીકે કેમ માન્યા ? એ બધી મુદ્દાની વાતો ખાસ જાણવા

જેવી હોય છે. એ વાતોના પેટામાં પાછી બીજી ઘણીએ જન-સ્વભાવની જાણવા જેવી રમુજી બાબતો હોય છે. તે બધુ રસિક વાણીમાં ઉત્તમ વક્તાને મ્હોડેથી જ્યારે સાંભળીએ ત્યારે એ દાખલાઓની આપણી જીંદગી ઉપર જાદુના જેવી અસર થાય છે. એટલુંજ નહિ પણ એમાંથી જે ગુણો આપણી પ્રકૃતિને અનુકૂળ હોય તે તરફ સ્વાભાવિક રીતેજ આપણુ મન ખેંચાઇ જાય છે. અને એની મેળે મેળે એ દાખલાઓ આપણા મનને ગમ્યા કરે છે, તેથી મન તેમાં રમ્યા કરે છે એટલે ધીરે ધીરે તે આપણી રેહેણીકરણી ઉપર અસર કરી શકે છે. તેથી આપણી જીંદગી સુધરતી જાય છે માટે ભાઇઓ ! યાદ રાખજો કે, શાસ્ત્રનો અભ્યાસ કરવાથી જે ફળ મળે છે તે ફળ મહાત્માઓના ગુણુ ગાન કરવાથી મળી શકે છે. માટે ઓ હરિજનો ! જો સ્હેલાઈથી જીંદગી સુધારવી હોય, પાપથી બચવું હોય, આત્મિક બળ સમજીને પ્રભુના માર્ગમા આગળ વધવું હોય, પોતાનું તથા પોતાના ભાઇબધોનું કલ્યાણુ કરવું હોય, અને અખંડ આનંદરૂપ સર્વશક્તિમાન પરમાત્મા સાથે આત્માનો તાર જોડી રાખી તેનો આનંદ લૂંટવો હોય તો સંતોનાં, મહાત્માઓના, આચાર્યોનાં, ભક્તોના, સાધુઓનાં ને આગળ વધેલા હરિજનોના ચરિત્રો સાભળો ને બીજાઓને સંભળાવો. કારણુ કે એ સ્હેલો ને રસિક માર્ગ છે, માટે જીંદગી સુધારવા સારૂ મહાત્માઓના ઉત્તમ ચરિત્રના નમુના રૂપ દાખલાઓને તમારી નજર સામે રાખો, ને એમાં મનને રમાડયા કરો. એટલે તમારા અંતરની ભાવના પ્રમાણે તેઓના ચરિત્રનું બળ તમોને મળવા લાગશે. તેથી શાસ્ત્રનો અભ્યાસ કરવાનું ફળ મળી રહેશે, માટે મહાત્માઓનાં ચરિત્રો સાંભળ્યા કરો, તેનું મનન કર્યા કરો, તેનું અવલોકન કર્યા કરો, અને તેને તમારી પોતાની જીંદગીમાં ઉતારવાની તજવીજ કર્યા કરો એટલે તમે પણુ મહાત્માઓ જેવા થઇ શકશો. કારણુ કે મહાત્માઓને માટે પ્રભુના પ્યારા ભક્તો કહે છે કે.—

દોહરા.

ધન્ય ભૂમિ ધન્ય ગામ તે, જ્યાં સંત બિરાજે આઇ;
સબી ભૂમિ પાવન કરે, હીલીમીલી હરિજશ ગાઇ.

ભક્તકા મહિમા અધિક, પાર ન પામે કોય;
જ્યાં ભક્તજન પગ ધરે, અડસઠ તીરથ સોય.
ભક્ત સંગ છાંડું નહિ, સદા રહું તીન પાસ;
જહાં ન આદર ભક્ત કો, તહાં ન મેરો વાસ.
પ્રીરત ધામ વૈકુંઠ તજ, ભક્ત જનનકે કાજ;
જોજો ભક્ત મન ભાવહીં, ધારત સોહી તન સાજ.
સૂર્ય સંત તમકું હરે, તાતે ભયે સમાન;
મુક્ત બહાર તમ રવિ હરે, સંત હરત અજ્ઞાન.
પારસમેં ઓર સંતમેં, બડો અંતરો જાન;
વો લોહા કંચન કરે, વો કરે આપ સમાન.
જ્યું મેં દુર્લભ સંતકું, ત્યું મોહે દુર્લભદાસ;
મુક્ત કહે શ્રી મુખ કહ્યા, સંતમહિમ અવિનાશ.

૮૩–યાદ રાખજો કે આપણા બળથી માયા નહિ છૂટે, પણ જ્યારે પ્રભુ કૃપા કરશે ત્યારેજ તે છૂટશે, અને જ્યારે આપણે પ્રભુના નિયમો પાળીશું ત્યારેજ પ્રભુ આપણી ઉપર કૃપા કરશે, માટે પ્રભુના નિયમો પળાય તેમ કરો.

એક રાજાને ત્યાં ચોકી કરવા સારૂ મોટા વાઘ જેવો જબરદસ્ત કુતરો પાળેલો હતો. એ કુતરો રાજાના મેહેલનાં બારણા પાસે બેઠો રહેતો, અને કોઇ પણ અજાણ્યા માણુસને અંદર જવા દેતો નહોતો. બહારનાં માણુસો એ કુતરાને ધમકાવે, ખાવાનું આપે, કે લાડ કરે, તોપણુ તે કોઈને અંદર જવા દેતો નહોતો. પણુ જ્યારે રાજા કહે કે, ટીપુ, ચૂપ, અહીં આવ. એટલે તુરત તે કુતરો પૂંછડી હલાવતો હલાવતો તેની પાસે ચાલ્યો જતો હતો; એ પછી જ્યારે રાજા આપણુને માન આપે ત્યારે તે કુતરો પણુ આપણી સાથે હળી જાય અને આપણી ઇચ્છા પ્રમાણે ચાલે. કારણુ કે એ પાળેલા કુતરાને કાંઇ આપણી સાથે દોસ્તી કે વેર હોતું નથી. તે તો પોતાના ધણીની ઇચ્છા મુજબ કરે છે. જો રાજા તેને કોઇની ઉપર

ઉશ્કેરી મૂકે તો તેને ફાડી ખાય, અને જો રાજા તેને સલામ કરવાનું કહે તો તે નમીને સામા માણુસના પગ ચાટવા લાગે. મતબલ કે એ કુતરો કાંઇ પોતાની ખાતર આપણી સામે ડોળા કહાડીને આપણુને બ્હીવરાવતો નથી, પણુ પોતાના ધણીનું ઘર સાચવવા સારૂ ધણીના હુકમ પ્રમાણે તે કરે છે. અને ધણીના વહાલા સગાઓ, ધણીના દોસ્તો તથા ધણીના નોકરો સાથે તે બહુ પ્રેમભાવથી વર્તે છે.

ભાઇઓ ! આવીજ રીતે માયા છે તે પ્રભુની દાસી છે. એ સ્વર્ગના બારણાંની ચોકીદાર છે પ્રભુની ઓળખાણુ વિનાના નાલાયક માણુસો તેમાં દાખલ ન થઇ જાય માટે માણુસોની પરીક્ષા લેવા સારૂ પ્રભુએ તેને આ દુનિયામાં ને સ્વર્ગના દરવાજામાં રાખેલી છે. એને આપણી સાથે કાંઇ વેર નથી, તોપણુ તે આપણી મેહેનતથી જવાની નથી. જ્યારે તેને પ્રભુ હુકમ કરે કે, દૂર થા ! ત્યારેજ તે દૂર થાય તેમ છે. અને પ્રભુ કોને માટે એમ હુકમ કરે ? પોતાના વહાલા ભકતો, અને પોતાના પ્રેમી હરિજનોને માટેજ. એ શિવાયના અજાણ્યા લોકોને માટે કાંઇ એવો હુકમ થાય નહિ. માટે સંસારસાગર તરવા સારૂ ને જીંદગીની સાર્થકતા કરવા સારૂ જો માયાને જીતવી હોય તો પરમકૃપાળુ, દીનદયાળુ, સર્વશક્તિમાન મહાન પ્રભુનું શરણુ ધરો, પ્રભુના સેવક થાઓ, જગતમાં પ્રભુપ્રેમ ફેલાવવા માટે પ્રભુના સીપાઇ બનો, અને ધર્મના રસ્તામાં રહી મહા પ્રભુના પવિત્ર પગલે પગલે ચાલો, એટલે પ્રભુના વહાલા થઇ શકશો. અને એ નક્કી વાત છે કે, પોતાના વહાલાંઓ માટે દયાળુ પ્રભુ કાંઇ માયાને આડી રહેવા દેશે નહિ. માટે જ્યારે આપણાં આચરણો સુધરશે ત્યારે તુરતજ આપણા કહ્યા વિના પરમકૃપાળુ પરમાત્મા આપણા રસ્તામાથી તેને ખેંચી લેશે; માટે માયાને જીતવા સારૂ માયાની સાથે લડાઇ ન કરો, પણુ અનંતબ્રહ્માંડના નાથની કૃપામાં આવો. એટલે એની મેળે માયા જતી રહેશે. એટલુંજ નહિ પણુ જ્યારે આપણે પ્રભુના થઇ જઇશું અને પ્રભુ આપણો થઇ જશે ત્યારે ઉલટી માયા આપણી દાસી બની જશે. પણુ એ બધું આપણા અભિમાનથી નહિ, પણુ ધર્મના બળથી અને પ્રભુના નિયમો પાળ્યાથી થાય

છે. માટે ભાઇઓ ! માયાને જીતવા સારૂ પ્રભુના માર્ગમાં આવો, પ્રભુના માર્ગમાં આવો. અને પ્રભુના માર્ગમાં કરવાનું શું છે? એજ કે:—

દોહરા.

નારાયણ આ જગતમેં, યહ દો વસ્તુ સાર;
સબસેં મીઠો બોલવો, કરવો પર ઉપકાર
તુલસી આ જુગ આયકે, કર લીજે દો કામ,
દેનેકુ ટુકડા ભલા, લેનેકુ હરનામ
કબીરા કહે કમાલકું, દો બાતાં લીખ લે;
કર સાહેબકી બંદગી, અરૂ ભુખેકુ કુછ દે.

૮૪—ભક્તિ એટલે શું ?

સદ્‌ગુરૂઓ કહે છે કે, ભક્તિ કરો, ભક્તિ કરો; મહાત્મા-ઓ કહે છે કે, ભક્તિ કરો, ભક્તિ કરો, હરિજનો કહે છે કે, ભક્તિ કરો, ભક્તિ કરો; આપણી આજુબાજુના ભલા માણસો કહે છે કે, ભક્તિ કરો, ભક્તિ કરો; પવિત્ર ધર્મશાસ્ત્રો કહે છે કે ભક્તિ કરો, ભક્તિ કરો; દુનિયાના જુદા જુદા કુલ ધર્મો જુદી જુદી રીતે કહે છે કે ભક્તિ કરો, ભક્તિ કરો. અને પ્રભુ કહે છે કે, ભક્તિ કરો, ભક્તિ કરો તથા આપણું અંતર પણ અંદ-રથી એમજ કહે છે કે, ભક્તિ કરો, ભક્તિ કરો. એટલુંજ નહિ પણ દરેક જગ્યાએથી આપણુને સૌને વારંવાર એમ પણ કહે-વામાં આવે છે કે, આ સંસાર સ્વપ્ના જેવો છે, જીંદગી ક્ષણ-ભંગુર છે, દેહ પાણીના પરપોટા જેવો છે, અહીંની સગાઇઓ ઘડીક વારની છે, માલ મીલકત અહીંજ રહી જવાની છે, મફ-તની હાયહોયમાં કાંઈ વળવાનું નથી, માયા મિથ્યા છે, અને ઈશ્વર સત્ય છે; માટે ભક્તિ કરી લો, ભક્તિ કરી લો. આવી રીતે બધી તરફથી ભક્તિ ઉપર ભાર મૂકવામાં આવે છે પણ ભક્તિ એટલે શું? તેનો સાચો અર્થ તો કોઈક જ્ઞાની સાધુઓ કે પ્રેમી ભક્તોજ સમજી શકે છે, અને એ સમજનારાઓમાંથી પણ કોઈક ભાગ્યશાળી મહાત્માઓજ તે પ્રમાણે પાળી શકે છે. કારણ કે ભક્તિ એ કાંઈ બહારની વસ્તુ નથી પણ અંદરનો પ્રેમ છે એને માટે એક મહાન ભક્તરાજ કહેતા કે:—

આપણો જીવ એ ઈશ્વરનો અંશ છે, પણ તે ઈશ્વરથી જુદો પડી ગયો છે, તેથી પાછો ઈશ્વરને મળવા સારૂ તે તલપે છે, જીવનો એ તરફડાટ તથા તેને અંગે તેને આગળ વધારનારી જે ક્રિયાઓ થાય છે તેનું નામ ભક્તિ છે. આમ હોવાથી દરેક જીવ પરમાત્મા તરફ ખેંચાએલા રહે છે, અને તેમાં પણ જાગેલા જીવના અંતરમાં એ સ્વાભાવિક ખેંચાણ બહુ વધી જાય છે. એ ખેંચાણને શાસ્ત્રમાં પ્રભુપ્રેમ કહે છે. અને એ સત્ય પ્રેમ જ્યારે વધી જાય ત્યારે તે ભક્તિ કહેવાય છે. તેથી જેનો પ્રભુ-પ્રેમ વધી જાય તે ભકતોના આચરણો બદલાઇ જાય છે કારણ કે પ્રભુ તરફનું ખેંચાણ વધી જવાથી આ દુનિયાની દરેક માયિક વસ્તુઓ તેને ફીકી લાગે છે. શાસ્ત્રના દરેક વચનમાં તે સત્ય જોઇ શકે છે. મહાત્માઓના સંગમાંજ તેને રહેવું ગમે છે અને પ્રભુના માર્ગમા ચાલવાનું તેનામાં બળ આવી જાય છે, તેથી વ્યવહારના ક્ષણિક સુખો તરફ બેદરકાર રહે છે અને જ્યારે કોઇ સગાવહાલાં એ બાબતમાં તેની ઉપર કાંઈ દબાણ કરે ત્યારે તે કહે છે કે–

ભાઇઓ ! મારી અતરની ઇચ્છા મને મારા કીરતાર તરફ જવાનો હુકમ કરે છે, એને તમે કેમ અટકાવી શકશો ? અરે મને કહો તો ખરા કે, મહાન પ્રભુના આકર્ષણમા આવી જવાથી મજબુત થઇ ગયેલી મારી ઇચ્છાને આ જગતની કઇ વસ્તુ રોકી શકશે ? હવે મને રોકી રાખવાની ફોગટની મેહેનત કરો મા. કારણ કે તમારા વૈભવો, તમારા મોજશોખો, તમારી ખુબ-સુરતીઓ, તમારાં સુખો, તમારી લાલચો, અને તમારા સ્નેહોનાં ખેચાણો કરતાં અમને અમારા પ્રભુપ્રેમમાથી ઘણુ વધારે મળેલું છે તમારા દુનિયાદારીનાં એ બધાં સુખો સર્વશક્તિમાન મહાન પ્રભુના આનદસાગરની આગળ એક ટીપા બરાબર પણ નથી. માટે હવે તમે અમને પાછા કેમ ફેરવી શકશો ? હવે તો અમને એ આનદના મહાસાગરમાં જવા દો, જવા દો. અને જો બને તો તમે પણ અમારી સાથે ચાલો.

જેના અંતરમા ભક્તિની આવી ઉંડી તાળી લાગી જાય છે તેના દીલમાં પછી ઈશ્વર માટે એવી તાલાવેલી થાય છે કે, એ સ્થિતિમાં આવ્યા વિના કોઈ પણ રીતે આપણે તેનું માપ કરી

શકીએ નહિ. અને તેનું ભજન એવી ઉંડી લાગણીનું હોય છે કે, તે ઝીણી વાતો હાલમાં આપણે સમજી શકીએ તેમ નથી. ખાસ જરૂર વિના તે માથું ઉંચું કરતાજ નથી, અને જ્યારે કાંઇ કહેવુ પડે ત્યારે તે તો એમજ કહે છે કે, ભજન કરવાની મારી એકાંત જગ્યામાં શુ ખજાનો છે એ તમને ખબર છે? એ એકાંત ખૂણા ઉપર તો આ આખી દુનિયાની કુલ દોલત કુરબાન છે, એ એકાત ખૂણા માટે સાતે સમુદ્રના નવે રત્ન મને આપી દેવામાં આવે તોપણ મારે મન તે ધૂળની ચપટી બરાબર છે, એ મારા એકાત ખૂણા માટે કુબેરનો ભંડાર પણ મારે મન ધોબીના કાકરા જેવો છે. અને મારા વહાલાને યાદ કરવાના એ એકાંત ખૂણાના બદલામા મને ઇંદ્રાસન આપવામા આવે તો એ ઇંદ્રાસનને પણ હું ઠોકર માર્યા વિના રહુ નહિ. કારણ કે એ બધી દોલતને ભેળી કરીએ તોપણ તે થોડી છે, અને વળી નાશવત છે. પણ મારા એકાત ખૂણામા તો જેમાંથી અનંત બ્રહ્માડો થયા છે એવા મારો અવિનાશી વહાલો બિરાજે છે, એટલે તેને છોડીને બીજી દોલતની દરકાર તે હું શા માટે કરૂં? પારસને છોડીને પથ્થર લેવા તે કોણ જાય? હુ તો એજ માગું છું કે, હે પરમ કૃપાળુ પિતા! મારા હૃદયના એકાત ખૂણામાં તમારો અવિચળ વાસ રહેજો. તમારો અવિચળ વાસ રહેજો.

ભાઇઓ! બહારથી દેખી શકાય એવા કાંઈ પણ કારણ વિના સ્વાભાવિક રીતેજ જેમ લોઢું લોહચુબક તરફ ખેચાઇ જાય છે, તેમ કાંઇ પણ સ્વાર્થ વિના જેનો આત્મા પરમાત્મા તરફ ખેંચાઇ જાય છે તે કાંઈ એટલેથીજ અટકતા નથી. તેઓ તો અનુભવસિદ્ધ એમજ કહે છે કે, મારૂં મુઠી જેવડું જીગર પ્રભુપ્રેમને લીધે કેટલું બધું ખીલે છે એ તમને ખબર છે? જ્યારે તેમાં ભગવદ્ આવેશ ભરાય છે ત્યારે આ જગત તેની આગળ રમકડા જેવું થઇ જાય છે, ત્યારે સૂર્ય ચંદ્ર તેની આગળ લખોટા જેવા બની જાય છે, ત્યારે આકાશી તારાઓની ઉંચાઇ મટી જાય છે, ત્યારે મહાસાગર ચાના પ્યાલા જેટલો થઇ જાય છે, ત્યારે સાત સ્વર્ગ તેમાં સમાઇ જાય છે; અને જ્યારે એ મુઠી જેટલા હૃદયમા પ્રભુપ્રેમ આવે છે ત્યારે

આકાશ પણ તેની આગળ નાનું થઇ જાય છે, ત્યારે આ દુનિયાદારીની નજીવી નજીવી વસ્તુઓની તો વાતજ શું કરવી ?

ભાઇઓ ! જે હૃદય આવાં વિશાળ થતાં હશે તેનો આનંદ કેવો અલૌકિક હશે એ ખ્યાલ તો કરો ? અને જેનાં હૃદય આવાં મોટા થઇ જાય તે આપણી નજીવી ચીજોમાં કેમ પડયા રહી શકે ? એ વિચાર તો કરો ! તેઓ તો પ્રભુના તાનમાં ગુલતાન થઇને મસ્ત બની જાય છે અને બધે ઠેકાણે એની એ વસ્તુ જોતો જોતો એમજ કહ્યા કરે છે કે, ઓ વ્હાલા ! ઓ વ્હાલા ! તારામા સૂર્ય કરતા વધારે પ્રકાશ છે, તારામાં ચંદ્ર કરતા વધારે શીતળતા છે, તારામાં ગુલાબ કરતા વધારે નાજુકાઈ છે, તારામા દ્રાક્ષારસ કરતા વધારે મીઠો નિશો છે, તારામા આકાશ કરતાં વધારે મ્હોટાઇ છે, તારામા કામદેવ કરતાં વધારે ખુબસુરતી છે. તારામા સ્વર્ગના નંદનવન કરતા વધારે શોભા છે, અને ઇચ્છિત ફળ આપનાર કલ્પવૃક્ષ કરતા પણ તારી દૃષ્ટિમા વધારે સારા ફળ આપવાનું બળ છે. ઓહો ! વ્હાલા ! તું તે તુંજ છે, તને મૂકીને હવે અમે બીજા કોને ભજીએ ! હવે તો તારા સૌન્દર્યમાં ને તારી મસ્તીમાંજ અમારી જીદગી પૂરી થાય એમજ ઇચ્છીએ છીએ. ધન્ય છે વહાલા તને ધન્ય છે !

ભાઇઓ ! આવી રીતે કાંઈ પણ કારણ વિના સ્વાભાવિક રીતેજ આત્મા પરમાત્મા તરફ ખેચાય અને તેમાં તન્મય થાય તેનુંજ નામ ભક્તિ છે. એ ભક્તિનેજ અનન્ય ભક્તિ કહે છે. એ ભક્તિનેજ પ્રેમલક્ષણા ભક્તિ કહે છે એ ભકિતનેજ પરા ભકિત કહે છે. નારદજીએ, શુકદેવજીએ, સનકાદિકોએ, મહાદેવજીએ, યોગેશ્વરોએ, અને શ્રી કૃષ્ણ ભગવાને તથા બીજા અનેક ભકતોએ જે ભકિતનો મહિમા વારંવાર ગાએલો છે તે ભક્તિ આત્માનું પરમાત્મા તરફનું ખેંચાણ એજ છે. એ શિવાયની, ભક્તિને નામે ચાલતી બહારની ક્રિયાઓ એ તો " સાપ ગયા ને લીસોટા રહ્યા." તેના જેવી બાબત છે. એમાં કાંઈ શુક્રવાર થાય તેમ નથી. માટે ભાઇઓ ! જો સાચી ભક્તિ કરવી હોય તો આત્માને પરમાત્માની પાસે જવા દો, એટલે કે બહારના ઉપલકપણામાં ને આપલપોપલીયાપણામાંજ નહિ રહી જતાં જેમ બને

તેમ પ્રભુપ્રેમ વધે અને અંતરમાં તાળી લાગે તેમ કરો. એ તાળી લાગેલી સ્થિતિ કેવી હોય છે? એને માટે મહાત્માઓ કહે છે કેઃ-

દોહરા.

પહીચાના તબ જાનીએ, હરિસેં લાગે મનઃ
રાત દિવસ ના વીસરે, જ્યું કરપનકું ધન.
લાગી લાગી કયા કરે, લાગી નાહી એક;
લાગી સોઇ જાનીયે, જો કરે કલેજે છેક.
માંસ ગયા પીંજર રહા, તાકન લાગે કાગ;
સાહેબ અજ હું ન આઇયા, કોઇ મંદ હમારા ભાગ.
કબીર પ્યાલા પ્રેમકા, અંતર લીયા લગાય;
રોમ રોમ મેં રમ રહા, ઔર અમલ કયા ખાય?
સીસ ઉતારી ભોંય ધરે, ઉપર રાખે પાંવ;
દાસ કબીરા યોં કહે, ઐસા હોય તો આવ.
ચહતો ઘરહે પ્રેમકા, મારગ અગમ અગાધ;
સીસ કાટ પગ તલ ધરે, તબ નીકટ પ્રેમકા સ્વાદ.
તુલસી રઘુવીરઅંક બીન, સાધનતા સબ સૂન;
સૂન આગે જો એક મીલે, તો એક એક દસ ગુન.
સબ દેખે પરખે લીખે, બહુત કહે કયા હોય;
તુલસી સીતારામ બીન, અપનો નાહી કોય.
તીન ટુક કૌપીન કે, અરૂ ભાજી બીન લૌન;
તુલસી રઘુવર ઉર વસે, ઇંદ્ર બાપડો કૌન?

૮૫-બધી જાતના વેપારમાં ખોટ જવાનો સંભવ છે, પણ ભક્તિના વેપારમાં ખોટજ નથી.

દુનિયાદારીનો ખાધેલો ને વ્યવહારમાં પહોંચેલો વિચિત્ર બુદ્ધિવાળો એક બુઢ્ઢો અનુભવી દલાલ હતો, તે રજાને દિવસે પોતાના દોસ્તો સાથે ઘરમાં બેઠો બેઠો કાવો પીતો હતો ને વેપાર ધંધાની વાતોના તડાકા મારતો હતો. એ વખતે દેશ-માંથી આવેલા તેના દોસ્તના દીકરાએ તેને કહ્યું કે કાકા, મને વેપાર કરવાની મરજી છે, માટે ખોટ ન જાય એવો કાંઇ ધંધો બતાવો. ત્યારે તે દલાલે કહ્યું કે, ભાઇ! મારી એકસઠ વરસની

ઉમર થઇ, તેમાં ચાલીસ વરસ થયાં બહુ ધ્યાન રાખીને હું બધી જાતના વેપાર જોઉં છું, પણ ખોટ ન જાય એવો કોઈ પણ વેપાર મેં હજી સુધી જોયો નથી; મારા બાપ નોટનો વેપાર કરતા તેમાં લાંબા થઈ ગયા હતા, મારા દાદા રૂનો વેપાર કરતા, તેમાં ત્રણ વખત દેવાળું કહાડવું પડયું હતું; મારા કાકાને અફીણના વેપારમાં અફીણ ખાવું પડયું હતું, મારો મોટો ભાઇ શેરનો વેપાર કરતા, તેમાં લાખના બારહજાર થઇ ગયા હતા, મારા નાના ભાઇએ દાણાનો વેપાર કર્યો હતો તેમાં તે ખુવાર થઇ ગયો હતો; મારા મામા વહાણનો વેપાર કરતા, તેમા મુડી ખોઇ બેઠા હતા; મારો ભત્રીજો ઝવેરાતનો વેપાર કરતો તેમા ફસાઇ ગયો હતો, મારો સસરો દાણાનો વેપાર કરતો તેમાં દેવાળું કહાડયું હતું; મારો એક સાળો કરીયાણાનો વેપાર કરતો, તેમાં માર્યો ગયો હતો, બીજો સાળો ઘી તેલનો વેપાર કરતો તે પણ પોક મૂકતો હતો; ત્રીજો સાળો ખેતીનો ધંધો કરનો, તે પણ માથે ચોફાળ ઓઢતો હતો; મારો એક દોસ્ત લોઢાનો વેપાર કરતો તેના પણ બાર વાગ્યા હતા, બીજો દોસ્ત કોલસાનો વેપાર કરતો તેમા હાર થઈ ગયો હતો, ત્રીજો દોસ્ત લાકડાનો વેપાર કરતો તેમા લાંબો થઈ ગયો હતો, ચોથો દોસ્ત કટ્રાકટ લેવાનું કામ કરતો તે પણ માથે હાથ દઇને રોતો હતો. મારા પહેલા શેઠ કાપડના વેપારમા વેતરાઈ ગયા હતા, એ પછીના શેઠ મીલના વેપારમા માર્યા ગયા હતા, એ પછીના શેઠ ઘોડાના વેપારમાં ઠગાઇ ગયા હતા, એ પછીના શેઠ વીલાયતી વેપારમા વેચાઇ ગયા હતા, એ પછીના શેઠનાં નાણું વ્યાજ ખાવા સારૂ કરેલી ધીરધારમાં ઉડી ગયાં હતાં, અને એ પછીના શેઠનું સટ્ટામાં સત્યાનાશ થયું હતું. મેં કાંઇ દુનિયા જોવામાં બાકી રાખ્યું નથી. ચાલીસ વરસમાં અઢાર તો શેઠ બદલેલા છે, ને અઠ્ઠાવીશ જાતના ધંધા તો હું જાતે કરી ચૂકયો છું, પણ હજી મેં એકે ધંધો એવો નથી જોયો કે જેમાં કાંઇ પણ ખોટ જતી ન હોય, તેમજ એવો પણ ધંધો નથી જોયો કે જેમાં નફો મળતો ન હોય. જો કે બધા વેપારમાં કાંઇ વારેવારે ખોટ જતી નથી, અને મેં ઉપર ગણાવ્યા તે બધા વેપારમાં તે બધા લોકોએ પ્રસંગોપાત સારી પેઠે માલ

પણ માર્યો હતો. એ વાત સાચી પણ હજુ સુધી ખોટ વિનાનો વેપાર મેં જોયો નથી, અને ખોટ વિનાનો વેપાર દુનિયામાં હોય એમ હું માનતો પણ નથી, એ સાંભળીને ત્યાં બેઠેલા એક ભક્તે કહ્યું કેઃ–

ખોટ વિનાનો વેપાર હું જાણું છું એટલુંજ નહિ પણ અમને એવો વેપાર કરતાં આવડે છે કે, જેમાં કોઇ કાળે કાંઇ પણ ખોટ જતી નથી. એ સાંભળીને ત્યાં બેઠેલા સૌ લોકો અજબ થયા અને વિચારવા લાગ્યા કે ખોટ ન જાય એવો ધંધો તે કયો હશે? એટલામાં તે બુઢ્ઢા કાકાએ કહ્યું કે, તમે ભક્ત થઇને તોપ મારો માં! અમારાથી કાંઇ દુનિયા અજાણી નથી. અમે બધી જાતની હજામત કરી બેઠા છીએ, ને સોળે સરાવ્યાં છે. આવા અજાણ્યા છોકરાઓ પાસે એવી વાતો કરો તો ચાલે કાંઇ અમારી પાસે એ ચાલે? જો ખોટ વિનાનો ધંધો બતાવો તો સો સો રૂપીયાની સરત! બોલો, કબુલ છે?

ભકતે કહ્યું, સરત કરવી એ તમારા જેવા દોઢીયાવાળાનું કામ, એ અમારૂં કામ નહિ. કાકા! તમે બધા ધંધા જોયા પણ યાદ રાખજો કે, જ્યાં સુધી ખોટ વિનાનો ધંધો જોયો નથી ત્યાં સુધી તમે ખોટમાંજ છો. અને ત્યાં સુધી ભલે તમે તમારા મનમાં તમોને પક્કા સમજ્યા કરો, પણ અમે તો તમને કાચાજ સમજીએ છીએ, એ ખોટ વિનાનો ધંધો તે ભક્તિ છે, ખોટ વિનાનો ધંધો તે સર્વશક્તિમાન મહાન પ્રભુનો માર્ગ છે, ખોટ વિનાનો ધંધો તે અકળ ગતિવાળા નિરંજન નિરાકાર સર્વવ્યાપક શરણાગતવત્સલ કલ્યાણકારી મહાન પરમાત્માનું સ્વરૂપ ઓળખવું તે છે, ખોટ વિનાનો ધંધો તે પ્રભુપ્રેમ છે, ખોટ વિનાનો ધંધો તે અંતરની પવિત્રતા છે, ખોટ વિનાનો ધંધો તે પોતાનું પોતાપણું ભૂલી જઇને જગતના જીવોની સેવામાં લાગી જવું તે છે, ખોટ વિનાનો ધંધો તે આપણી જીંદગીનાં બધાં કર્મો પ્રભુપ્રીત્યર્થે કરવાં તે છે, ખોટ વિનાનો ધંધો તે મહાન પ્રભુનું પવિત્ર નામસ્મરણ છે, ખોટ વિનાનો ધંધો તે હરિજનો ઉપર હેત રાખવું ને તેઓના સત્સંગમાં મચ્યા રહેવું એ છે, ખોટ વિનાનો ધંધો તે કોઈ પણ જાતનાં નાનાં મોટાં પાપથી બચવું તે છે, ખોટ વિનાનો ધંધો તે ભગવદ્ આશરાનું બળ રાખવું તે છે, ખોટ વિનાનો ધંધો

તે જેમ પ્રભુ રાખે તેમ રાજી રહેવું એ છે, અને ખોટ વિનાનો ધંધો તે મહા આનંદરૂપ શાંતિના સમુદ્ર અનંત બ્રહ્માંડના નાથ પરમકૃપાળુ પવિત્ર પિતા મહાન પરમાત્માની સાચી ભક્તિ, ભક્તિ ને ભક્તિ એજ છે એ વેપારમાં ખોટજ નથી, એટલુંજ નહિ, પણ એ ભક્તિના વેપારમાં મહાત્માઓના આશીર્વાદ છે, દેવોની મદદ છે, અને પ્રભુની કૃપા છે, તથા નફામાં સ્વર્ગનું રાજ્ય ને મુક્તિનાં અનંતકાળના અખંડ સુખો છે. માટે કાકા તમે સોળે સરાવ્યાં છે, પણ હવે આ સત્તરમું સરાવી જુઓ! જ્યા સુધી એ ખોટ વિનાનો ધંધો નહિ કરો ત્યાં સુધી મોટી ખોટમાંજ રહી જશો. માટે એવી ખોટમાં ન રહી જવાય એ સંભાળજો. અને ખાત્રી રખજો કે, પ્રભુનું નામ લીધેલું કદી પણ વ્યર્થ જતું નથી. માટે,

દોહરા.

રામનામ રટતે રહો, જબ લગ ઘટમેં પ્રાણ
કબહુક દીન દયાળકું, શબ્દ પડેગો કાન.
રામનામ કહેતે રહો ધરે રહો મન ધીર;
કબહુક કાજ સુધારહી, કૃપાસિંધુ રઘુવીર.
રામનામ આરાધવો, તુલસી વૃથા ન જાય;
લડકાઇ કો પોખનો, આગે હોત સહાય.
રામનામકી લુટ હે, લુટ સકે તો લુટ;
અંતકાળ પસ્તાયગો, પ્રાણ જાયગો છુટ.

૮૬–સતી થવા જાય અને અગ્નિથી ડરે એ શું કામનું? એ તો નામોશી કહેવાય, તેમજ ભકત થવા ઇચ્છો છો ને ત્યાગ કરવાથી કેમ ડરો છો?

એક શેઠીઆએ કોઇ મહાત્માને કહ્યું કે, મહારાજ! હવે હું ભકત થવા ઇચ્છું છું, માટે મ્હારૂં કલ્યાણ થાય એવો કાંઇક રસ્તો બતાવો. ત્યારે મહાત્માએ પૂછ્યું કે શ્રીમંતાઇના મોજશોખમાંથી ભક્ત થવાની ઇચ્છા કેમ થઇ? એ સાંભળીને તે ગૃહસ્થે કહ્યું કે, મહારાજ! બધી વાતમાં બહુ બહુ તરફડીઆં માર્યાં, પણ ક્યાંએ ખરો આનંદ મળતો નથી.

આજ દિવસ સુધી લોચા વાળવામાં કાંઇ બાકી ન રાખ્યું, પણ પરિણામ જોયું તો હાયહોય વિના બીજું કાંઇ દીઠું નહિ. સુખની આશાએ જેમ જેમ વૈભવો તરફ દોડું છું તેમ તેમ ઉપાધિ વધતી જાય છે. અને માનમરતબા તરફ દોડું છું તેમ તેમ બહારથી તથા અંદરથી અપમાનના ધક્કા વાગતા જાય છે. એથી હું તો હવે થાકયો છું. માટે હવે તો મનમાંથી એમ થાય છે કે, આપના જેવા મહાત્માઓના ચરણમાં મન ઠરે અને જીવને શાતિ મળે તો ઠીક, એમ ધારીને હવે હું ભકત થવા ઇચ્છું છુ.

એ સાભળીને મહારાજે કહ્યું કે, બહુ ખુશીની વાત. જેનાં મહા ભાગ્ય હોય તેને એ વાત સૂઝે, અને જેનું કલ્યાણ થ-વાનું હોય તે ભકત થઇ શકે, પણ ભાઇ ! ભકત થવુ એ મુશ્કેલ છે, કારણ કે તેમાં પોતાની વહાલી વસ્તુઓનો ત્યાગ કરવો પડે છે, માટે તમોને જે બહુ વહાલા છે અને જેને ખૂબ સાચવીને બેંકમા ને તીજોરીમાં છુપી રીતે મૂકી રાખ્યા છે તથા જેને મેળવવા સારૂ બહુ જાતના અધર્મ કર્યા છે તે પૈસામાંથી મોટી રકમ પરમાર્થમા ખરચો, અને મન તૃપ્ત થાય ત્યાં સુધી પ્રથમ પોતાને હાથે ખૂબ ધર્મ કરીને પછી ભકત થવા આવો. એ સાભળીને તે શેઠીઓ વિચારમાં પડી ગયો. જરા વાર મહારાજ સામું જોઇ રહ્યો, અને પછી નીચું મોં કરી ભોંય ઉપર આંગળી વડે લીટા તાણતો તાણતો જરા હસીને બોલ્યો કે, હા મહારાજ! વાત તો સાચી છે, થવુ તો એમજ જોઇએ, પણ હજી મારામાં એટલું બળ નથી. પ્રભુએ તો ઘણુંએ આપ્યું છે, પણ જીવ એવો અભાગીઓ છે કે, ખરચવાની મરજી થતી નથી. હેં મહારાજ ! ખૂબ ધર્મ કર્યા વિના ભકત નહિ થવાય ?

ત્યારે મહારાજે કહ્યું કે, સતી થવા જવું ને અગ્નિથી ડરવું એ કેમ બને ? એ તો મોટી નામોશી કહેવાય. તમે ભકત થવા ઇચ્છો છો ને ત્યાગ કરવાથી કેમ ડરો છો? યાદ રાખજો કે આપણી શક્તિના પ્રમાણમાં મહાન પ્રભુને અર્થે મોટામાં મોટો ત્યાગ ન કરીએ ત્યાં સુધી ભકત થઇ શકાતું નથી. માટે આપણી પાસે જે જાતની સમૃદ્ધિ હોય, જે જાતના ગુણ હોય, અને જે

જાતનું બળ હોય તેનો ધર્મને અર્થે મોટો ભોગ આપવો જોઇએ. કારણ કે જ્યાં સુધી આપણી વહાલી વસ્તુનો મોટો ભોગ આપીએ નહિ ત્યાં સુધી સાચા ભકત થઈ શકાય નહિ, માટે જો ભકત થવું હોય તો તમારી શકિતના પ્રમાણમાં ત્યાગ તો કરવોજ પડશે. પછી હમણાં નહિ તો ધીરે ધીરે, પણ જે સાચી વસ્તુ તરફ તમારો આત્મા ખેચાએલો છે તેને ખાતર ખોટી વસ્તુઓ તજવી તો પડશેજ. સોય સારૂ હાથી દાંત મળે, ચણોઠી સારૂ મોતી મળે, કાચના કટકાને બદલે હીરો મળે, અને કપડાના કટકાને બદલે ખોબે ભરીને સોના મોહોર મળે એ તે કોણ છોડી દે ? તેમજ આપણે તો એકનું અનંતગણું આપી શકે એવા સર્વશક્તિમાન મહાન પ્રભુને અર્થે આપણા ગરીબ ભાઇબધોને માત્ર થોડુ ખાવાનું, વખતે કાંઇ કપડાં, થોડી ચોપડીયો, મ્હોડાના ઉપદેશની વાતો કે થોડુ ઘણું ધન જ આપીએ છીએ, પણ દયાનો સાગર, નોધારાનો આધાર, દેવોનો દેવ ભક્તવત્સલ અનત બ્રહ્માડનો પરમપવિત્ર પિતા પરમાત્મા તો તેના બદલામા આપણને દેવપણુ, સ્વર્ગનું રાજ્ય અને અનંતકાળનાં મોક્ષધામનાં અખંડ સુખો આપે છે. માટે ભાઇઓ ! જો ભક્ત થવું હોય તો પ્રભુને અર્થે ત્યાગ કરતાં ડરો માં. ડરો માં. પણ જયારે બને ત્યારે તે ફેંકતાજ રહો કારણ કે અનુભવી ભકતો કહી ગયા છે કે –

દોહરા.

કહા કરીએ કહા જોડીએ, થોડે જીવન કાજ;
છોડી છાંડી સબ જાતહે, દેહ ગેહ ધન રાજ.
ધન જોબન યું જાયગો, જા વિધિ ઉડત કપૂર;
નારાયણ ગોપાળ ભજ, કયું ચાખે જગ ધૂર.
એક દિન એસા હોયગા, કોઉ કીસીકા નાંહીં;
ઘરકી નારી કોન કહે, એ તનકી નાડી નાંહીં.
જાનાં હે રહનાં નહીં, મરના બીશવા બીશ;
દો દિન દુનિયાં કે લીયે, મત ભૂલો જગદીશ.
ચાહ ગઇ ચિંતા ગઇ, મનમેં નહિ પરવાહ;
જાકે મનમેં ચાહ નહિ, સો શાહનકો શાહ.

૮૭–બધું કરવાની આપણને ફુરસદ છે, પણ અજાયબી તો જુઓ કે માત્ર પ્રભુ ભજવાનીજ આપણને ફુરસદ નથી.

ઘણા માણસો કહે છે કે, પ્રભુની ભક્તિ કરવી અમને બહુ ગમે છે, પણ વખત મળતો નથી એટલે લાચાર છીએ. જો ફુરસદ મળતી હોય તો અમે તો એજ કામ કર્યા કરીએ. આવી રીતે ઘણા માણસો કહ્યા કરે છે, પણ માણસોના સ્વભાવના અનુભવી, જ્ઞાની મહાત્માઓ કહે છે કે, એ વાત ખોટી છે. એ તો માત્ર એક જાતનું બહાનું છે પ્રભુ ભજવાની મને ફુરસદ નથી, એમ કહેવું એ ઈશ્વર ઉપર મને પ્રેમ નથી, એમ કહેવા બરાબર છે; પ્રભુ ભજવાની ફુરસદ નથી એમ કહેવું એ પોતાના ધર્મ ઉપર વિશ્વાસ નથી એમ કહેવા બરાબર છે, પ્રભુ ભજવાની ફુરસદ નથી એમ કહેવું એ મને મારા આત્માના કલ્યાણની દરકાર નથી, એમ કહેવા બરાબર છે; અને પ્રભુ ભજવાની મને ફુરસદ નથી એમ કહેવું એ મને સ્વર્ગ ગમતું નથી પણ નરક ગમે છે, એમ કહેવા બરાબર છે. કારણ કે પ્રભુને ન ભજવાથી એ બધું થાય છે, માટે ભાઈઓ ! યાદ રાખજો કે, પ્રભુ ભજવાની અમને ફુરસદ નથી એમ સમજવું એ એક જાતની આપણા મનની નબળાઇ છે. અમને વખત મળતો નથી એટલે શું કરીએ ? એવી રીતે પોતાના મનને સમજાવી ભકિત ન કરવી એ પોતાનેજ ઠગવા બરાબર છે, અને જે મહાન પ્રભુએ આપણને ઉત્પન્ન કર્યા, આયુષ્ય આપ્યું, શરીરની સુખાકારી આપી, ધન આપ્યું, બુદ્ધિ આપી, બળ આપ્યું, સદ્ગુરુઓ આપ્યા, પવિત્ર શાસ્ત્રો આપ્યાં, અને બીજી ઘણી જાતની અનુકૂળતા આપી તે મહામંગળકારી, શાન્તિદાતા, સર્વશક્તિમાન પ્રભુને ભજવાની અમને ફુરસદ નથી એમ કહેવું એ આપણી સૌથી મોટામાં મોટી નાલાયકી છે, ને એ સૌથી વધારે નિમકહરામપણું છે.

ભાઈઓ ! આપણને ગામ ગપાટા મારવાની ફુરસદ મળે, આપણને તેરી મેરી કરવાની ફુરસદ મળે, આપણને મોજશોખ કરવાની ફુરસદ મળે, આપણને ધંધો રોજગાર કરવાની ફુરસદ મળે, આપણને પારકે ઘેર ધક્કા ખાવાની ફુરસદ મળે,

આપણને આપણાં બુરાં વ્યસનો ચાલુ રાખવાની ફુરસદ મળે, આપણને લડાઈ ટંટા કરવાની ફુરસદ મળે, આપણને નાટક ચેટક જોવા જવાની ફુરસદ મળે, આપણને ઠઠ્ઠા મશ્કરી કરવાની ફુરસદ મળે, આપણને બાઇડીઓ સાથે ટાહેલા કરવાની ફુરસદ મળે, આપણને બીજાઓના અવગુણ જોવાની ફુરસદ મળે, આપણું કાંઈ લાગતું વળગતું ન હોય તેવી બાબતોમાં પણ પંચાત કરવાની ફુરસદ મળે, આખી દુનિયાની ફોગટની હાયહોય કરવાની ફુરસદ મળે, કોઇકના ઉઠમણામાં જવાની ફુરસદ મળે, સગાંવહાલાઓની નિંદા કરવાની ફુરસદ મળે અને ઊંઘ ન આવતી હોય તોપણ મચલા થઇને પથારીમાં પડયા રહેવાની ફુરસદ મળે, પણ આપણું અંધેર તો જુઓ ! કે પ્રભુ ભજવાની ફુરસદ ન મળે ! બધી બાબતની ફુરસદ ! ! માત્ર ભક્તિ કરવાનીજ ફુરસદ નહિ !

ભાઇઓ ! આવી પોલ તે કયાં સુધી ચાલશે ? આવી રીતે આપણે આપણા મનને કયાં સુધી ઠગ્યા કરશુ ? આવી નબળાઇ કયાં સુધી રાખી મૂકશુ ? આ ભૂલમાથી છુટવાનો આરો કયારે આવશે ? અને એ મહા પાપનુ શુ પરિણામ આવશે ? એનો જરા વિચાર તો કરો ! હાલમાં આપણને જ્યારે ઘણી જાતની અનુકૂળતા છે ત્યારે આપણે કહીએ છીએ કે, અમને પ્રભુ ભજવાની ફુરસદ નથી, પણ મોત પછી, જ્યારે આપણી પાસે કાંઇ પણ સાધન નહિ રહે, ત્યારે નરકની ધગધગતી મહાભયંકર અગ્નિ વખતે પ્રભુ કહેશે કે, મને તમારૂં કલ્યાણ કરવાની ફુરસદ નથી, ત્યારે આપણા શુ હાલ થશે ? એ ખ્યાલ તો કરો ! માટે ભાઇઓ ! પરમકૃપાળુ આનંદદાયક, શાન્તિદાતા સર્વશક્તિમાન મહાન ઈશ્વરની ભક્તિ કરવાની જેમ બને તેમ જલદીથી હમણાં ને હમણાં જ આપણે ફુરસદ લેવી જોઇએ ! હમણાને હમણા જ ફુરસદ લેવી જોઇએ ! ! નહિ તો રખડી પડીશું, માટે સભાળજો.

દોહરા.

કાલ કરંતો આજ કર, આજ કરંતો અબ;
અવસર વીત્યો જાતહે, ફીર કરેગો કબ.
આજ કહે મેં કલ ભજું, કાલ કહે પુની કાલ;
આજ કાલ કે કરતહી, અવસર જાસી ચાલ;

પાવ પલકી ખબર નહીં, કરે કલકી બાત;
જીવ ઉપર જમ ફીરતહે, જ્યું તેતરપર બાજ.
કબીર પગડા દૂર હય, બીચમેં ખડી હય રાત,
કયા જાણું કયા હોયગી, રવિ ઉગતે પરભાત;
તુલસી વિલંબ ન કીજીએ, ભજ લીજે રઘુવીર,
તન તરકસતે જાતહે, શ્વાસ સારખે તીર;
શ્વાસે શ્વાસે રામ ભજ, મિથ્યા શ્વાસ મત ખોય,
ના જાણું એ શ્વાસકી, આવન ફીર નહિ હોય;
એ દુનિયામા આયકે, છોડ દેહી તું એંટ,
લેના હોયસો લેહી લે, ઉઠ જાતહે પેંટ.

૮૮–મોટો મહાત્મા કોણ? મુડદાંને જીવાડે તે કે પાપથી બચાવે તે?

એક વખત પ્રસંગોપાત હરિજનોની મંડળીમાં વાત નિકળી કે, ફલાણો માણસ સાપ ઉતારવામા બહુ હુશિયાર છે. ત્યારે એક જણે કહ્યુ કે અમારા ગામમા શેરખાં શિકારીને સાપ કરડયો તો, તેથી તે મરવાની અણી ઉપર હતો, એટલામા એક સાધુ આવી નીકળ્યો. તેણે દૂર બેઠે બેઠે મંત્ર ભણીને સાપ ઉતાર્યો, તેથી તે તુરત ઉઠીને બેઠો થયો ને સાઝે પાછો પોતાને કામે ગયો. એ સાંભળીને બીજા માણસે કહ્યું કે, અમારે ત્યાં એક પંજાબી ફકીર આવ્યો તો, તે એવો હુંશિયાર કે કાંઇ વાત-જ ન પૂછો, એ વખતે હીરો ગાધી મરવા પડેલો, ત્રણ દિવસ થયાં સન્નિપાત થયો હતો ને ભોયે લીધો હતો, એટલામાં એ ફકીર આવી પહોંચ્યો. તેણે ત્રણ ફુક મારી તેથી તે બચી ગયો. એ વાતને ઘણાં વરસ થઇ ગયાં, પણ હજી તે તરકટી વાણીયો જીવે છે, ને નવા નવા પ્રપંચો કર્યા કરે છે, એ સાંભળીને ત્રીજાએ કહ્યું કે, આપણે જાણતા નથી બાકી દુનિયામાં એવા ઘણાએ પડ્યા છે, એમ તો જુઓને આપણા દરબાર કસુંબો લીધા પછી વાતો ઉપર ઉપડે ત્યારે ટાઢા પહોરે કહેતા કે, હુસેનીયો નામે મારી પાસે એક સીપાઇનો છોકરો હતો, તે ગિરનાર ઉપરથી લાકડાં કાપીને ગુજારો ચલાવતો, ને નવરો હોય ત્યારે આપણે ત્યાં આવી હોકાપાણી ભરી આપતો. એક

દિવસ તેને કોઇ સાધુ મળી ગયો, તેણે એ છોકરા પાસે ગાંજો મંગાવ્યો. છોકરાનો દિવસ આવતો, એટલે તે ગાંજો લઇ ગયો, તેથી ખુશી થઇને તે સાધુએ કહ્યું કે, કાલે તારી મરજી પડે એટલું ત્રાબુ લઇ આવજે, પણ એ ગરીબ માણસ પાસે ત્રાંબુ ક્યાંથી હોય? તેની પાસે બે કોરીના દોકડા હતા તે લઇ ગયો; એટલે તે સાધુએ બધા દોકડાની એક ભઠ્ઠી મૂકીને અર્ધા કલાકમાં સોનું બનાવી આપ્યું એ વખતે તે છોકરો ત્યાં પાસે બેઠો હતો, પણ માંહી શુ ચીજ નાખી તે કાઇ તેને ખબર પડી નહિ. કાઇક પાંદડું નીચોવીને બે ત્રણ ટીપાં રસ નાંખ્યો તેથી ત્રાંબાનું સોનું બની ગયું. એ પછી બે દહાડા રહીને હુસેનીઆએ મને એ વાત કહી, ત્યારે મેં બહુ તપાસ કર્યો પણ એ સાધુ ન મળ્યો મહાત્માઓની શુ વાત કરવી? એ તો ઘડીકમા ન્યાલ કરી દે ને બેડો પાર કરી દે. ગાંજાની એક ચલમમાં રાજી થઇને એટલું બધુ સોનું બનાવી દીધું, આજે એ હુસેનીઓ મોટો જમાદાર થઇ પડેલો છે, બે તો બાઇડી પરણેલો છે ને બધાને લૂંટી ખાય છે મફતનું સોનું મળી જાય તેને શું પરવા? જે ન કરે તે થોડું. એ સાંભળીને એક માણુસે કહ્યું કે, અમારા ગામમાં ઉકલો નામે કોળી છે, તે તરવામા એવો હુશિયાર છે કે એની કોઈ જોડી ન મળે. એણે ઘણાંએ માણુસોને ડૂબી મરતા બચાવ્યા છે, પણ એનાં આચરણો જોયાં હોય તો તોબા! એવો ખરાબ માણુસ છે કે, જો એની એકાદી વાત સાભળો તો ફરીથી તેનું મોઢું જોવું ન ગમે, પણ તેમ છતા એણે ઘણા માણુસોના જીવ બચાવ્યા છે, કારણુ કે તરવાના હુન્નરમાં એના જેવો બીજો કોઇ ન મળે. એ બાબતમાં એની હિમત અદ્‌ભુતજ. એ પછી એક માણુસે કહ્યું કે, એક અમારો નાતીલો છે, તેની પાસે કાંઈ એવું જાદુ છે કે, સૌ કોઇ અજબ થઇ જાય. જે ચીજ માગો તે એ માણુસ જ્યાં બેઠો હોય ત્યાં આવી પડે. બરફી જોઇએ તો બરફી, સાકર જોઇએ તો સાકર, ફૂલના હાર જોઇએ તો તે તૈયાર, અને રેલવેની ટીકીટોનો પણ ઢગલો કરી આપે. અમે ઘણી વખત તેની મંગાવેલી મીઠાઇ ખાધેલી છે.

આ બધી વાતો સાંભળીને ત્યાં બેઠેલા એક ભક્તે કહ્યું કે,

એ બધી વાતો સાચી, કારણકે આ દુનિયામાં બહુ રત્નો પડેલાં છે, એટલુંજ નહિ પણ દયાળુ પ્રભુએ માણસોને કેટલી બધી જાતની શક્તિ આપીને મોકલ્યા છે તેની કાઇ હદ નથી; માટે માણસોથી ન બની શકે એવુ આ જગતમાં કાઈ પણ નથી. આમ હોવાથી જુદા જુદા માણસોમાં વધતા ઓછા જુદા જુદા ગુણો હોય છે. કોઈ ચાદીનુ સોનુ બનાવે છે, કોઇ જમીનની અદરનું ધન બતાવી આપે છે, કોઈ ભૂત ભવિષ્યની વાતો કહી આપે છે, કોઇ ફુક મારીને દરદો સારાં કરે છે, અને કોઈ મુડદાઓને જીવતાં કરે છે. એ બધા ગુણો બહુ સારા છે, અને તે જગતને જરૂરના છે, પણ એમા કાઇ મોટી વાત નથી. કારણ કે એવા ગુણોથી કે ચમત્કારોથી કાંઈ સ્વર્ગ મેળવી શકાતું નથી. માત્ર એટલાથીજ કાઇ હૃદયમા પ્રભુપ્રેમ આવતો નથી. અને એથી કાઇ પોતાનાં કે બીજાઓના પાપ ધોવાતાં નથી, એટલે એ ચીજો આપણને શુ કામની? અમે તો તેનેજ મોટા મહાત્મા સમજીએ છીએ કે, જે પોતે પાપમાંથી છૂટી પ્રભુને ઓળખે, અને બીજાઓને પાપમાંથી છોડાવી સ્વર્ગમાં લઈ જાય.

જે સાધુએ સાપ ઉતાર્યો, તે સાધુ પેલા મીંયાભાઇને હિંસા કરતા અટકાવી શકયો? જે માણસ ડૂબી મરતાંઓને બચાવે છે તે માણસ પોતાના આચરણ સુધારી શકયો? જે ફકીર ફુંક મારીને રોગ સારા કરે છે તે ફકીર સારા થનાર માણસના સ્વભાવ બદલી શકે છે? જે સાધુ ત્રાબામાથી સોનું બનાવી શકે છે તે સાધુ જેને સોનું બનાવી આપે તેનું કલ્યાણ કરી શકે છે? અને જે માણસ પોતાની મરજી પડે તે ચીજો મંગાવી લોકોને અજબ કરે છે તે માણસ બીજાઓને પાપમાંથી છોડાવી શકે છે? કહો કે નહિજ. ત્યારે જેથી પોતાના આત્માનું કલ્યાણ ન થાય, પોતાના બંધુઓને ધર્મના રસ્તામાં ન લઇ જવાય, અને પોતાના પેદા કરનાર, મોક્ષસુખ આપનારા મહાન પ્રભુને ન ઓળખાય તે ગુણો ને તે ચમત્કારો હરિજનોને શું કામના? ભાઇઓ! અમે એવી ચીજોની કાંઈ બહુ કિમત સમજતા નથી, અને એવા માણસોને કાંઇ મ્હોટા સમજતા નથી; પણ. જે પોતે રૂડા થાય, પોતાનાં પવિત્ર આ-

ચરણોથી જગત્મા રૂડી અસર કરે, પોતાના બંધુઓને પાપથી છોડાવી પોતાની સાથે સ્વર્ગના રસ્તામાં ચલાવે, પોતાનાં શુદ્ધ અંતઃકરણો પ્રભુપ્રેમથી તરબોળ કરે, અને જગદ્ગુરૂ આદિ નાથ, સંસારસાગર તરવાની પાજરૂપ, સર્વ શક્તિમાન, આનંદઃ સ્વરૂપ, શાન્તિદાતા મહાન પ્રભુને પોતે ઓળખે અને બીજાઓને ઓળખાવે તેનેજ અમે મોટા મહાત્મા કહીએ છીએ, તેનેજ અમે માનીએ છીએ, તેનેજ અમે નમીએ છીએ, અને અમે તેવાજ થવા ઈચ્છીએ છીએ. કારણ કે એજ સાચો કીમીયો છે, ને એજ સાચો ચમત્કાર છે. ભાઇઓ! જરા વિચાર તો કરો કે, જે ત્રાબામાંથી સોનું બનાવે તે સાચો કીમિયાગર કે જે જીવમાથી શિવ બનાવે તે સાચો કીમિયાગર? અને જે ફુંક મારીને મુડદાઓને જીવાડે તે મોટો મહાત્મા? કે જે નરકની અગ્નિમાંથી છોડાવીને અનંત કાળના મોક્ષધામના સુખ અપાવે તે મોટો મહાત્મા? માટે ભાઇઓ! જેના પોતાનાં પાપ છૂટ્યાં હોય અને જે બીજાઓના પાપ છોડાવી શકે તેવા હોય તે મહાત્માઓને શરણે જાઓ. તે સદ્ગુરૂને શરણે જાઓ; એટલે તેની સાથે તમારૂં પણ કામ થઇ જશે એ સતો કેવા હોય? તેને માટે હરિજનો કહે છે કે—

દોહરા.

સંત ન છાંડે સંતતા, કોટીક મીલે અસંત;
મલ્યાગિરિ ભુજંગ લગે, શીતલતા ન તજંત.
તન કર મન કર વચન કર, દેત ન કાહુ દુઃખ;
તુલસી પાતક જરત હે, દેખત ઉનકો મુખ.
તન કર મન કર વચન કર, કાહુકું દુખાવત નાહીં;
તુલસી એસે સતજન, રામ હૃદય જગ માંહી.
અષ્ટ સિદ્ધિ નવ નિધકી, ઉરમેં લેશ ન આશ,
મુક્ત કહે તેહી સંતસેં, મિલે પ્રગટ અવિનાશ.
ગાઠે દામ ન બાંધલે, નહિ નારીસેં નેહ;
કહે કબીર તા સાધકી, હમ ચરનનકી એહ.
નર તન ધરી જાકું નહિ, સંત અસંત પીછાન;
મુક્ત કહે તાકો નહિ, કોટી જન્મ કલ્યાન.
બડ ભાગીસે હોત હે, સાચે સંતકી સેવ;
મુક્ત કહે તેથી રીઝત હે, અલખ નિરંજન દેવ.

૮૯–વિશાળ તળાવમાંથી મોટા નળો ચાલ્યા આવે છે તેની સાથે જે પોતાની પાઇપ જોડી દે છે, તેને ઘેર બેઠે પાણી ચાલ્યું આવે છે, તેમજ જે સત્સંગની મંડળીમાં ભળી જશે તેને ઘેર બેઠે ઈશ્વરી જ્ઞાન મળવા લાગશે.

મુંબઇમાં પ્રથમ પાણીનું બહુ દુઃખ હતું, પીવા લાયક મીઠું પાણી લોકોને સ્હેલાઇથી મળતું નહિ, થોડાક કૂવા હતા પણ તેમાંનું પાણી બહુ સારૂ નહોતું, અને તે પણ થોડી વારમાં ખુટી જતું, તેથી એ પાણી મેળવવા માટે ભારે દોડા દોડી ને બહુ ધક્કા મુક્કી થતી હતી. એક ડોસી કહેતા કે અમે રાતના ત્રણ વાગે ઉઠીને છેક કોટના મેદાનમાં પાણી ભરવા જતાં, એ વખતે પણ ત્યાં ભીડ થઇ જતી, અને જો જરા મોડાં પહોંચીએ તો પછી વાટકે વાટકે પાણી ઉલેચવું પડતું એ તળીઆંના પાણીમાં બહુ કચરો આવતો, તેથી તે એજ વખતે કામમાં આવતું નહિ, તેને ઘણો વખત રહેવા દઇએ ત્યારે કચરો નીચે બેસતો, એ પછી બે ત્રણ વખત ગાળીએ ત્યારે ઘણા વખત પછી માડ માડ એ પાણી પીવા લાયક થતું. પાણીનું આવું દુઃખ જોઇને નામદાર સરકારે લોકો ઉપર દયા કરી થોડે દૂર ડુંગર ઉપર એક મોટું તળાવ બંધાવ્યુ ને એ તળાવમાંથી આખા શેહેરમાં બધે ઠેકાણે મોટા નળો મૂકાવ્યા. એ મોટા નળની સાથે જે લોકોએ પોતાના નાના નળો જોડી દીધા તેઓને વગર મહેનતે પોતાને ઘેર બેઠે છેક પાંચમે માળે પણ ચોખ્ખું મીઠું પાણી મળવા લાગ્યું, અને જેઓએ એ મોટા નળોની સાથે પોતાની પાઇપ ન જોડી તેઓ પાણી વિના હેરાન થવા લાગ્યા.

આ દાખલો આપીને એક ભક્તરાજ મહારાજ કહેતા કે, આવીજ રીતે ઘણાજ પ્રભાવવાળા, સુંદર કાંતિવાળા, સંસાર-સાગર તરવાની પાજરૂપ, ધર્મને સ્થાપન કરનારા, પરમ કૃપાળુ અવિનાશી પરમાત્માએ સનાતન ધર્મનું પવિત્ર તળાવ બંધાવ્યું છે. એ તળાવમાંથી જે મોટા નળો નિકળ્યા તે સત્સંગની મંડળીઓ છે, તે પ્રાર્થના કરવાનાં મંદિરો છે, તે હરિકથા કરવાની જગ્યાઓ છે; અને તે ભજન કરાવનારી હરિજનોની મંડળીઓ છે.

એ સત્સંગના મોટા નળ સાથે જે પોતાનો નાનો નળ જોડી દે, એટલે કે જે સત્સંગની મંડળીમાં મચ્યા રહે, જે જ્યારે બને ત્યારે અલૌકિક ઈશ્વરના અદ્ભુત મહિમાની કલ્યાણકારક વાતો સાંભળ્યા કરે, જે પોતાના ભાઈબંધ ભક્તોની સાથે મળીને ભજન કરે, અને જે સેવા કરતાં કરતાં સંતોના ચરણમાં પડયા રહે તેઓના હૃદયમાં, જેનો પાર પામી શકાતો નથી, જેનું સ્વરૂપ સ્હેલાઇથી જાણી શકાતું નથી, જેમાં કોઈ પણ વખતે કાંઈ પણ ફેરફાર થતો નથી, જેને કોઇની પણ ઉપમા આપી શકાતી નથી, જેની કાંઇ પણ સીમા નથી, જે અપાર મૂર્તિવાળા છે, જે સ્વયંપ્રકાશ છે, જે અજન્મા છે, જે અચિંત્ય છે, અને જે આનંદરૂપ છે, તે સર્વશક્તિમાન મહાન પ્રભુનું ચોખ્ખું સત્ય જ્ઞાન એની મેળે મેળે સત્સંગને પ્રતાપે ઘેર બેઠે મળવા લાગશે. માટે ભાઇઓ ! સુંદર મોટા તળાવમાંથી નિકળેલા મોટા નળની સાથે તમારો નાનો નળ જોડી દો, એટલે કે ધર્મ પાળવા માટે ઊભી થયેલી સત્સંગની મંડળીમાં મળી જાઓ, હરિજનોના દોસ્ત થાઓ, અને પ્રભુપ્રેમીઓના દોસ્ત થાઓ. એટલે તેઓની સાથે તમારો પણ બેડો પાર થઇ જશે, કારણકે મહાત્માઓએ કહ્યું છે કેઃ—

દોહરા.

બીન સતસંગ ન હરિકથા, તા બીન મોહ ન જાત;
મોહ ગયે બીન રામપદ, હોય ન દૃઢ અનુરાગ.
સતસંગ કો ફલ એહી હે, સંશય રહે ન લેશ;
રહે સ્થિર શુચિ સરલ ચિત્ત, જાને નહિ કો ક્લેશ.
એક ઘડી આધી ઘડી, આધીમેં પણ આધ;
તુલસી સંગત સાધુકી, કટે કોટી અપરાધ.
બહુત પુન્ય કરી મીલતહે, જ્ઞાનીકો સંગ આય;
સબ ગ્રથનકો તત્ત્વ સો, પલમેં દેત બતાય.
કોટી જન્મ કે પુણ્ય જબ, ઉદય હોત એક રંગ;
છૂટત મનકી મલિનતા, અરૂ ભાવત સતસંગ.
મીલન ચ્હાહો પરિબ્રહ્મકું, તો કરના સતસંગ;
મુક્ત કહે સદ્ગ્રંથકો, એ સિદ્ધાંત અભંગ.
સર્વ સ્વર્ગ અપવર્ગ સુખ, ધરી તુલા એક સંગ;
તુલે ન તાહી સકલ મીલી, જો સુખ લવ સતસંગ.

૯૦–પ્રભુને આપણાં કામો અર્પણ કરવાં એટલે શું? કેવી રીતે આપણાં કામો પ્રભુને અર્પણ થઈ શકે?

ભક્તિ માર્ગનો એ મુખ્ય સિદ્ધાંત છે કે આપણાં બધાં કર્મ પ્રભુને અર્પણ કરી દેવાં જોઇએ, તેથી ધર્મના દરેક ગ્રંથોમાં વારંવાર એ વાત આવ્યા કરે છે, અને બધા મહાત્માઓ પણ પ્રસંગોપાત એનો એ ઉપદેશ કર્યા કરે છે, છતાં પણ ઘણાં માણસો જેમ જોઇએ તેમ ખુલ્લી રીતે એ બાબત સમજી શકતાં નથી, તેથી તેનો વધારે ખુલાસો કરવાની જરૂર છે. એ માટે એક મહાત્મા કહેતા કે–

અર્પણવિધિમાં ધર્મનાં ઘણાં અંગો આવી જાય છે, ને એથી સ્હેલી રીતે આપણી જીંદગી સુધરી શકે છે. જેમકે ભગવદ્દ્ઇચ્છાને આધીન થઇને જીંદગી ગાળવાથી એટલે કે જેમ પ્રભુ રાખે તેમ રાજી રહીને જીંદગીનાં કામકાજો કરવાથી તે કામો પ્રભુને અર્પણ થઈ શકે છે. રાગ દ્વેષ રાખ્યા વિના, આસક્તિ રાખ્યા વિના, અને ફળની ઇચ્છા રાખ્યા વિના ફરજ બજાવવાને ખાતર જીંદગીનું કર્ત્તવ્ય સમજીને જે કામો કરવામાં આવે તે કામો પ્રભુને અર્પણ થઈ શકે છે. સર્વશક્તિમાન્ મહાન ઈશ્વર તરફ આપણું અંતઃકરણ સદા ઝૂકેલું રહે ને દર પળે તેનો ઉપકાર માનતાં માનતાં જીંદગીની ફરજો બજાવ્યા કરીએ તે કર્મો પ્રભુને અર્પણ થઈ શકે છે. જગતમાં ઇશ્વરી સ્નેહ વધારવા માટે પ્રભુપ્રીત્યર્થે આપણા ભાઇબધોના કલ્યાણનાં જે કામો કરીએ, તે કામો પ્રભુને અર્પણ થઇ શકે છે. આપણી જીંદગી ઉત્તમ રીતે ગાળવા માટે અને પ્રભુના રસ્તામાં ચાલવા માટે શુદ્ધ અંતઃકરણથી આપણા પવિત્ર ધર્મના જે જે નિયમો પાળીએ તે તે કર્મો પ્રભુને અર્પણ થઇ શકે છે. આપણો અહંભાવ છોડીને અને મહાન ઈશ્વરની કૃપા સમજીને જે કામો કરીએ તે કામો પ્રભુને અર્પણ થઇ શકે છે; અને સ્વાભાવિક રીતેજ આપણો જીવ ઈશ્વર તરફ ખેંચાયા કરે, તેને માટે તલપ્યા કરે અને તેના વિરહથી રોયા કરે, એવી તાલાવેલીની સ્થિતિમાં જે કામો થાય તે કામો પ્રભુને અર્પણ થઈ શકે છે.

છાપામાં નામ આવે ને લોકોમાં વખાણ થાય તે સારૂ જે

કામો કરવામાં આવે તે કામો પ્રભુને અર્પણ થઇ શકતાં નથી. માન મેળવવાની અને ખેતાબો મેળવવાની લાલચે જે કામો કરવામાં આવે તે કામો પ્રભુને અર્પણ થઇ શકતાં નથી. સગાં-વ્હાલાં, મિત્રો અને નોકરો કે જેનો આપણી ઉપર હક હોય તેઓને કાંઇ જરા તરા આપીને મનમાં ફૂલાયા કરીએ ને એમ સમજ્યા કરીએ કે અમે બહુ કરીએ છીએ, તે કામો કાંઈ પ્રભુને અર્પણ થઈ શકતાં નથી. ઘેર છોકરો આવવા સારૂ કે ધન મળવા સારૂ જે જપ તપ કરવા કે કરાવવામાં આવે તે આપણા સ્વાર્થનાં કર્મો પ્રભુને અર્પણ થઈ શકતાં નથી, લોકલાજને લીધે દેખાદેખીથી જે કામો કરવામાં આવે તે કામો પ્રભુને અર્પણ થઇ શકતાં નથી, દેશની, નાતની, કે કુળની રૂઢીને લીધે ફરજિયાતપણે જે કામો કરવામા આવે તે કામો પ્રભુને અર્પણ થઈ શકતા નથી, મનમા હલકી જાતની ઇચ્છાઓ ભરી રાખીને લાભે લોભે જે કામો કરવામાં આવે તે કામો પ્રભુને અર્પણ થઈ શકતા નથી. જીવ બાળીને, મન કોચવીને અને મ્હોંડું બગાડીને જે કામો કરવામાં આવે તે કામો પ્રભુને અર્પણ થઈ શકતાં નથી, ધર્મગુરુઓ સંકલ્પ કરાવે, પાણી મૂકાવે ને શ્રીકૃષ્ણાર્પણમસ્તુ, અથવા બ્રહ્માર્પણ એમ મ્હોડેથી બોલાવે, તેથી કાંઇ તે કામો પ્રભુને અર્પણ થઇ જતાં નથી; અને દયાળુ ઈશ્વરે કૃપા કરીને આપણને રૂપીઓ આપ્યો હોય ત્યારે તેમાથી પરાણે પરાણે ન ચાલે ત્યારે માંડ માંડ પાઇ એ પાઇ ખરચીને મનમાં મરડાયા કરીએ તે કામો કાંઇ ઈશ્વરને અર્પણ થઇ શકતાં નથી; પણ જ્યારે અંતરમાંથી એમ લાગે કે, હું તે કોણ ? હું તે શુ બીસાતમા ? મારૂં શું ગજું ? મારાથી શું થઈ શકે ? હું તો કાલ સવારે આગના ભડકા વચે ચિતામાં કુંકાઈ જવાનો છું. જે બલિહારી છે તે તો મારા નાથની છે. જીવન આપવા વખતે તેણે મને પૂછયું નથી, અને મરણ વખતે પણ તે કાંઇ મને પૂછવાનો નથી. હું તો ખાલી હાથે નાગોપુગો આવ્યો છું ને ખાલી હાથે પાછો જવાનો છું. મારૂં અહીં શું છે ? જે છે તે મારા પ્રભુનું આપેલું છે; માટે તેને અર્થે તેના પવિત્ર નામથી મારા ભાઇબંધોને આપવું એ મારી ફરજ છે. એમાં હું નવાઇ શું કરૂં છું કે અભિમાન કરૂં ?

ને મારૂં મારૂં કર્યા કરૂં ? એટલુંજ નહિ પણ મારે હાથે કરીને જો કાંઇ બને તો મારેતો ઉલટો તેનો ખાસ વધારે ઉપકાર માનવો જોઇએ, કારણ કે તેણે કૃપા કરીને મને પોતાનુ ઐશ્વર્ય ને પોતાના ગુણો આપ્યા ત્યારે મારાથી કાંઇ કાંઈ બની શકે છે. નહિ તો મારાથી શું બને ? મને માત્ર નિમિત્ત થવામાં તેણે પસંદ કર્યો એ તેનીજ કૃપા છે, કારણ કે જો તેણે મને જીંદગી ન આપી હોત તો હું શુ કરી શકત ? મને કોઇ મહા રોગી બનાવ્યો હોત તો હું શુ કરી શકત ? મને સારી બુદ્ધિ નહિ આપી હોત તો હું શુ કરી શકત ? મને ધન નહિ આપ્યું હોત તો હું શુ કરી શકત ? મને આવો રૂડો ધર્મ નહિ આપ્યો હોત તો હું શુ કરી શકત ? અને જો તે સર્વશક્તિમાન્ પરમ કૃપાળુ પિતા તરફથી મને ઘણી જાતની અનુકૂળતા ન મળી હોત તો હું કાંઈ પણ કરી શકત નહિ. માટે ભાઇઓ ! શુદ્ધ અંતઃકરણથી એમજ સમજો કે, હે અનંત બ્રહ્માંડના નાથ ! જે બલિહારી છે તે તારીજ છે, જે ખુબી છે તે તારીજ છે, જે તત્ત્વ છે તે તારૂંજ છે અને જે જીવન છે તે તારૂંજ છે. મારૂં એમાં કાંઈ પણ નથી. હું તો નિમિત્ત માત્ર છું. આમ સમજીને ઝૂકી પડેલા હૃદયથી કાંઇ પણ સ્વાર્થ વિના ઉત્તમ લાગણીથી પ્રભુપ્રીત્યર્થે જે કામો કરવામા આવે તે કામો એની મેળે મેળે ઈશ્વરને અર્પણ થઇ જાય છે. માટે ભાઇઓ ! એવી રીતે પ્રભુનો મહિમા સમજીને, જગતનું મિથ્યાપણુ સમજીને અને જગતના જીવો સાથેની ઈશ્વરી સગાઈ સમજીને પ્રભુપ્રીત્યર્થે નિષ્કામ કર્મો કરવાની તજવીજ કરો.

દોહરો.

તુલસી જગમેં યું રહે, જ્યું જીભ્યા મુખમાંહિ;
ઘીવ ઘણુા ભક્ષણુ કરે, તોબી ચીકની નાંહિ.

૯૧–આપણે બધી વાતમાં પક્કા પણ પ્રભુભજનમાંજ કાચા, એમ કાં ?

દુનિયાદારાની ઘણી બાબતોમાં આપણે કેટલું બધું ધ્યાન આપીએ છીએ અને વ્યવહારનાં ઘણાં કામોમાં આપણે કેટલા બધા પક્કા છીએ તે કાંઈ કોઈના ધ્યાન બહાર નથી; કારણ-

કે આપણી અને આપણા પાડોશીઓની જીંદગીના વ્યવહારમાં દરરોજ આપણે જોઇએ છીએ કે, હજી તો જમવાનો વખત થયો ન હોય એટલી વારમાં તો કેમ ભટ્ટ! કેટલી વાર? એ ક્યાં ગઈ? જલદી કર, બહુ ભૂખ લાગી છે. એ પછી જમવા બેસીએ ત્યારે કહીએ છીએ કે, આ કઢી બરાબર નથી એમાં મીઠા લીંમડાની ખામી છે, આજે પતરવેલીયા બહુ મઝેનાં બન્યાં છે, પણ હજી જો એમા આંબલી જરા વધારે હોત તો કાંઈ ઓર મઝા પડત; ગરીબ માણુસ સમજીને આપણે ચલાવી લઈએ છીએ, બાકી આ રસોઇયો બરાબર નથી; જુઓ આજે ભાત ગાળી નાખ્યો છે, અરે યાર! તમે લોભ કરો છો, આ પોરીયાથી કાઈ ચાલે? કોઈ ફક્કડ રસોઇયો રાખો. બે ચાર રૂપીયા વધારે આપવા પડે તો શુ થયુ? પણ ખાવે પીવે તો સુખી થઈએ.

એ પછી પાણી પીવાની વાત આવે ત્યારે પણ એમજ કે, આપણા કૂવાનું પાણી બગડી ગયુ છે હો, એ કોઈ પીશો માં! રામા! મીઠી વાવનું પાણી લાવજે. અરે કયાં ગઈ? સાંભળે છે કે? છાપામાં આવ્યું છે કે, નળના પાણીમાં જીવડાં પડી ગયાં છે, માટે ધ્યાન રાખીને ગાળજે, આપણો દૂધવાળો દેખાય છે તો સારો, પણ મને એના દૂધનો ભરોસો નથી, એ લોકો દગો કર્યા વિના રહે નહિ; ભીખુને કહી દો કે પાસે ઊભો રહીને ભેસ દોહરાવજે, આ દાડમનું સરબત બહુ ફર્સ્ટકલાસ છે, પણ બહુ મોંઘુ છે એ પીડા છે સાંભળ્યું? બધા બેઠા હોય ત્યારે એ શીશો કાઢીશ મા! તું તો જાણે નવલખી નાગરદાસની દીકરી! બધાંની વચ્ચે સરબતનો શીશો લાવીને મૂકે, ને સૌને તાણ કરી કરીને પાય, પણ એક એક શીશાના બાર બાર આના પડે છે, એ કાઈ ખબર છે? ભાઇઓ! આવી રીતે આ બધી બાબતોમા આપણે પક્કા, પણ ધર્મની વાતમાં સાવ મોટું મીંડું? એનું કાઇ ધાર્યુ? આ બધી બાબતોમાં આપણે જેટલું ધ્યાન રાખીએ છીએ, જેટલા ઉંડા ઉતરીએ છીએ, જેટલી માથાકુટ કરીએ છીએ અને વારે વારે એની એ વાતો જેટલી કરીએ છીએ તેટલી કોઇ દિવસ પ્રભુની વાતો કરીએ છીએ? નહિજ. કારણ કે આપણને જેવાં દુનિયાંદારીનાં ઘડીક-

વારનાં માયિક સુખો વહાલાં છે તેવો પ્રભુ વહાલો નથી, તે આપણે આપણા નજીવા સ્વાર્થમાં પક્કા છીએ, અને ઈશ્ આનંદ લૂંટવામાંજ કાચા છીએ.

એ પછી સૂવાનો વખત થાય ત્યારે પણ એમજ. અ પણ ખાટલો ન ઉખેળ્યો કે? આઠ દિવસ થયા સુખે સુ નથી, તોપણ આંખ નથી ઉઘડતી કે? ગાદલાં કઠણ થઈ ગ છે, એને પણ ઉખેળીને ફરી ભરાવી લો. આટલાં બધાં ગાદ પડયાં છે ને એક ગાદલું શું કરવા પાથરો છો? મારા પલ ઉપર બે ગાદલાં પાથરજો. આપણો પટેલ બહુ બેદરકાર જો, હજી ઓછાડ નથી બદલ્યા, એ કયા ગયો? પટેલે ક "સાહેબ," શેઠે કહ્યું, "સાહેબ સાહેબ કરીને વાત શું ઉ છે? ઓછાડ કેમ નથી બદલ્યા?" પટેલે કહ્યું, "ધોબીને ત્યા હજી ખેપ આવી નથી." શેઠે કહ્યું, "જેવો તું તેવો ધો બધી મુડદાં કંપની મારે ત્યાં કયાંથી ભેળી થઇ? સાત ક સૂવું તો જોઇએ? ડાકટર કહે છે કે, બરાબર ઊંઘશો નહિ માંદા પડશો." તેથી ઊંઘ ન આવે તોપણ કલાકના કલાક સ પથારીમાં પડયા પડયા શેઠ પડખાં ફેરવ્યા કરતા હતા મીઠી ઊંઘ આવતી નહોતી કારણ કે પેટનાં અજીર્ણો, ભરવાની ફીકરો, મનમાં ઉઠતા સેંકડો જાતના વિકારો, કેટ જાતની જામી ગએલી બુરી ટેવો, હુંડીયો ભરવાની મુદ નાણું સાચવવાની ફીકર, અને અપલક્ષણવાળાં છોકરાંઓ, બધાં દુઃખોમાં ઓછાડ બદલે ને ગાદલાં બદલે ઊંઘ કય આવે? અને તેમ છતાં આપણી ચતુરાઈ એમાંજ રહી છે, પણ મહામંગળકારી પરમકૃપાળુ શાંતિદાતા સચ્ચિદાન સ્વરૂપ ઈશ્વર તરફ આપણું લક્ષ જતું નથી, એ આપણાં ભાગ્ય તો જુઓ!

એ પછી હવે કપડાંની વાત સાંભળો. મેં તને કહ્યું નહિ કે મારી ચોલી ઉપર એવી ધૂળ જેવી ઝાલર નહિ ચાલે. ઉ ફરીથી ને કર બરાબર. મોટી શોપવાળો થયો છે તે જોરે જા જા હજામત કર. તારા શેઠને કહેજે કે આવી રીતે કાંઈ નહિ ચાલે, જો ન બને તો ના પાડો, એટલે બીજે ઠેકાણે સોંપીએ. તમારી ઉપર કાંઇ કુમતું નથી ટાંગ્યું! મુંબઈમાં

છપ્પનસો ટુકાનો છે. આ કોર છે મજેની, પણ તે જેપાનીસ સાડી ઉપર ન શોભે, આ મખમલ નમુના પ્રમાણે મળતી નથી, બહુ ધ્યાન રાખીને જુઓ તો જણાશે કે, જરા *કલરમાં ફેર છે. એવો ફેર મારી પાસે ન ચાલે. જો ઝબલામાં ઝીક ભરવાની છે હો; હું તને સાફ કહું છું કે, જાડું મોટું કામ મારે ત્યાં નહિ ચાલે, મને પસંદ નહિ પડે તો હું પાછું આપીશ ને મજુરી તારે માથે પડશે. અગાઉ પોલકાના પૈસા કાપી લીધા હતા એ યાદ છે કે? માટે જો તારાથી બને તેમ હોય તો હા પાડજે, નહિ તો ચોખ્ખી ના પાડી દે, એટલે હું બીજી તજવીજ કરી લઉં. વાયદામાં એક કલાકનો ફેર પણ નહિ ચાલે, તું જાણે હું હમણા હાએ હા કર્યા કરૂં ને પછી ધક્કા ખવરાવ્યા કરૂં, એમ નહિ ચાલે. મારી પાસે ચોખ્ખું કામ જોઇએ. ભાઇઓ ! જરા વિચાર કરો કે, આવી સફાઇથી, આવી ચોખવટથી, આવી લાગણીથી, આવા જોસથી ને આવી ભભકભરી રીતે આપણને ધર્મની વાતો કરતાં કે ધર્મનાં કામ કરતાં આવડે છે? કહો કે નહિજ. ત્યારે આ બધી પક્કાઇ આપણને મુવા પછી શું કામ આવશે? એ તો જરા વિચારો !

એ પછી, હવે આપણી બચુનાં લગન આવ્યાં હમણાં છીએ તો જરા તાણાતાણમાં, પણ કાંઇ આબરૂ પ્રમાણે કર્યા વિના છુટકો છે? વાડી લખાવી આવ્યો છું, વાજાંવાળા સાથે નક્કી કર્યું છે, વીજળીની લાઇટની ગોઠવણ થઇ જશે, નાત એક કરવી કે બે? તેના વિચારમાં છું. કાકા કહે છે કે આપણી આબરૂ પ્રમાણે બે નાતો કરવી જોઇએ, હવે બને તે ખરૂં. આપણા શેઠ કહે છે કે, નાચ કરાવ્યા વિના નહિ ચાલે. મેં કહ્યું કે, દીકરીના લગ્નમાં નાચની કાંઇ જરૂર નહિ, આપણા બાપુડાનાં લગ્ન થશે ત્યારે નાચ કરાવીશું. પણ શેઠ કહે છે કે, એમ નહિ ચાલે, કાલની કોને ખબર છે? બાપુડાનાં લગ્નને હજી પાંચ વરસની વાર છે. એ વખતે નાચ કરાવશો તેમાં શું નવાઇ કરશો? એક નાચે છુટકો થવાનો છે, એ વખતે તો દુનિયાં અજબ થઇ જાય તેવી ધામધૂમ કરવાની છે. તમે જુઓ તો ખરા, જો આ વરસ પાધરૂં ઉતર્યું તો લગ્ન એવાં

* રંગ.

કરવાં છે કે આપણી આખી નાતમાં કોઇએ ન કર્યા હોય તેવાં સૌથી સરસ. મેં નાચની ના પાડી છે પણ કર્યા વિના છૂટકો નહિ થાય. વેહેવાઇનાં સગાં સામટાં છે, માટે પેહેરામણીની તજવીજ હમણાથીજ કરવી પડશે, એ કામ તારે માથે છે હો ! આપણને એમાં કાંઈ ખબર ન પડે; કોને આપવું ને કોને ન આપવું એ તું જાણે, હું તને સાફ કહું છું કે, એમાં લોભ કરીશ માં; પોણીયું થવા ન દેવું, સૌથી સવાયું થાય એમ કરવું. હજી લગ્ન આડા ત્રણ મહિના છે, તોપણ મને બહુ ફીકર થયા કરે છે કે, એટલી ટુંકી મુદતમાં આપણે બધાં કામને કેમ પહોંચી વળીશુ ? વધારે ટાઇમ મળ્યો હોત તો ઠીક થાત. હવે તું ઢીલ રાખ માં, આજથીજ સાડીયો બાડીયો ભરાવા માંડ.

ભાઇઓ ! જરા વિચાર કરો કે, આવી છૂટથી ને આવી ઉદારતાથી આપણે કોઇ દિવસ ધર્મના ભલાં કામોમાં પૈસા ખરચીએ છીએ ? આવી પક્કાઇ ને આવી અગાઉથી તૈયારીઓ અનંત બ્રહ્માંડના નાથના વહાલા થવા માટે આપણે કોઈ દિવસ કરીએ છીએ ? અને બે ચાર દહાડા ધામધૂમ કરી લેવાના કામમાં આપણે આપણા દોસ્તોની મદદ તથા સલાહ લઇએ છીએ, પણ અનંતકાળનાં મોક્ષસુખ માટે ધર્મના નિયમો પાળવા સારૂ તથા ધર્મનાં કામો કરવા સારૂ કોઇ દિવસ મિત્રોને મદદમાં લો છો ? કહો કે નહિજ. ત્યારે વિચાર કરો કે લગ્નના નાચો મુવા પછી પ્રભુના દરબારમાં આપણને શુ કામ આવશે ? માટે ભાઇઓ ! ધર્મમાં પક્કાઇ રાખતાં શીખો, પ્રભુમાં પક્કાઇ રાખતાં શીખો.

એ પછી, કેમ ડોશી ચાલ્યાં ? ઓચિંતાં હો, અમને તો ખબર પણ નહિ. હા બાઇ, ઘરડાં માવતર હતાં, બે વરસ બેઠાં હોત તો માથે ઢાંકણુ હતું, હવે અમે બધાં ઉઘાડાં પડી ગયાં; પણ આજના વખત પ્રમાણે જોતાં એ તો નશીબદાર થઇ ગયાં. જો હવે કાલથી ગરૂડપુરાણ બેસશે, તે સાંભળવા આવજો. છમાસી ઉપર ભાગવતની સપ્તાહ બેસાડીશું, ને પછી જાત્રા જઇશું. બ્રાહ્મણોની ચાર નાત કરવા વિચાર છે, એની પછવાડે તો જેટલું કરીએ એટલું થોડું. વખત બદલાઈ ગયા તોપણ કાંઇ લોકલાજ પ્રમાણે ઊભા રહ્યા વિના ચાલે તેમ છે ? મારી મરજી

છે કે, માની પછવાડે હાંડાનું લ્હાણું થાય તો ઠીક, પણ નાનો ભાઇ જરા સુધરેલો છે, તે કહે છે કે, એવા ખોટા ખરચો કરવામાં કાંઈ વળે નહિ, માના નામથી કન્યાશાળામાં સ્કોલરશીપ અપાયા કરે એમ કરવું છે, બને તે ખરૂં; નવી ભાભી બપોરે તમે નહોતા ત્યારે વેહેવાણ આવીતી, તેને તો રડતાં પણ નથી આવડતું, મ્હોં વાળતાં પણ સરખી રીતે ન આવડ્યું. આવડી મોટી ભેંસ જેવડી છે પણ માંહી કાંઈ ન મળે. ઉલટી બધાંને હસાવી ગઇ. તેથી મારાથી તો ન રહેવાયુ, એટલે મેં તો કહ્યું કે, વેહેવાણ, હમણાં રોતા નથી આવડતું પણ તમારી સાસુ મરશે ત્યારે શુ કરશો? એ વખતે જો સરખી રીતે નહિ રોવો તો આખી નાતમા ફજેતો થશે, એ સાંભળીને બેહેને કહ્યું કે, સાસુ વહાલા હશે તો તુરત રોતા આવડશે. ભાભીએ કહ્યું કે, રોતાં ન આવડે એ તો બહુ ખોટું બાઇડીઓને રોતાં તો જરૂર આવડવું જોઇએ. હવે તમારી દાદી મરે ત્યારે રોવુ શીખી લેજો.

ભાઇઓ ! આ અજાયબી તો જુઓ ! દુનિયાદારીનો આપણો મોહ તો જુઓ ! વ્યવહારની રીતભાતની ગુલામગીરી તો જુઓ ! અને આપણી મૂર્ખાઇ તો જુઓ કે રોતાં કુટતાં ન આવડે તો, નાત જાતમા આબરૂ જાય, પણ પ્રભુને માટે દરકાર ન રાખીએ તેનું કાઇ નહિ !! લોકલાજ સારૂ મુડદાની પછવાડે ચાર નાત, પણ પ્રભુને નામે મીંડું !! અને આવી હલકા પ્રકારની નકામી વાતો કરવામા ને સાંભળવામા જેવો રસ લાગે છે તેવો રસ કોઇ દિવસ પ્રભુના પવિત્ર નામની માળા ફેરવવામાં લાગ્યો છે ?

ભાઇઓ ! આવી રીતે હજી તો અધરણીના લ્હાણુ કોડ, સુવાવડની રીતભાતો, વેશવાળના વરઓળા, પાડોશીઓ સાથેની લડાઇઓ, સ્કુલોનાં તોફાનો અને ધંધા રોજગારની મારામારીઓ વગેરેની ઘણીએ વાતો કહેવાની રહી જાય છે. એ બધી વાતોમાં આપણે બહુ પક્કા છીએ, એટલુંજ નહિ પણ જેટલી પક્કાઇ જોઇએ તે કરતાં પણ સેંકડો ગણી વધારે પક્કાઇ છે, માત્ર એકજ બાબતમાં આપણે કાચા રહી જઈએ છીએ, એ બાબત તે ધર્મ છે, એ બાબત તે આત્માનું કલ્યાણ

છે; અને એ બાબત તે સર્વશક્તિમાન્ પરમકૃપાળુ મહાન પિતા પરમાત્માને ઓળખવો એજ છે. એ ખાસ જરૂરની મોટામાં મોટી બાબતમાજ આપણે તદ્દન કાચા રહી જઇએ છીએ. આ મઝા તો જુઓ કે જ્યારે લેવા દેવાની વાત આવે ત્યારે એકના સવાયા દોઢા, પણ જ્યારે ધર્મની વાત આવે ત્યારે ભક્ત જોવા હોય તો માલાના મુળગા, ઠરેલો વ્યવહાર ચતુર માણસ હોય તો લાખના બાર હજાર, અને સસારી માયાવાદીઓ તો એ બાબતમાં અગાઉથીજ દીવાળાં ફુંકી દે છે. ભાઇઓ ! વિચાર કરો કે, આવી પોલ કેમ ચાલશે ? જે વાતો ઘડીકવારની છે, જે બાબતો દુખદાયક છે, જે રીવાજો અજ્ઞાનપણાના છે, તે બધામા તન્મય થઇ જવુ, તે બધામા તનમનધન અર્પણ કરી દેવુ, તથા તે બધામાં અમૂલ્ય જીંદગી ગુમાવી નાંખવી, અને જે આપણને તથા અનત બ્રહ્માંડોને ઉત્પન્ન કરનાર છે તે સર્વશક્તિમાન મહાન ઇશ્વર તરફની ફરજો બજાવવામાં પૂરેપૂરી બેદરકારી, મોક્ષધામના, અનંતકાળનાં અખંડ સુખોને લાત મારવી, અને જીંદગીની સાર્થકતા કરી લઈ, ઇશ્વરી ઐશ્વર્યના માલિક થઇ ઇશ્વરની હજુરમાં રહેવાની દરકાર ન કરવી, એથી મોટી મૂર્ખાઇ બીજી કઈ? માટે ભાઇઓ ! જેમ બધી વાતમા પક્કા છો તેમ ધર્મમા પણ પક્કા થાઓ. પ્રભુમા પણ પક્કા થાઓ. કારણ કે એ વિના દુનિયાદારીની બીજી કોઇ પણ ચતુરાઇથી આરો આવે તેમ નથી. માટે ફરી ફરી કહીએ છીએ કે, ધર્મ જાણવામા ને ધર્મ પાળવામા પક્કા થાઓ અને પ્રભુનુ સ્વરૂપ સમજવામા તથા પ્રભુનો માહમા જાણવામાં પક્કા થાઓ.

દોહરા

ભજન કેમ કરતો નથી પાજીરે, સીતારામ કેમ થાશે રાજી.(ટેક)
મહાદુઃખ ભોગવીને માયા મેળવી, તેને ઉંધો બેઠો દાટી; (૨)
ખાધું નહિ ખવરાવ્યું નહિ, પછે જાતાં કુટે છાતી—ભજ૦
વિષય ભોગવતાં વંસ વાધ્યું, ને મુને ત્રુઠાં માજી. (૨)
મમતાની ઘાણીએ ફેરા ફરે, પછી તૃષ્ણા થઇ તાજી—ભજ૦
સોનું પહેરીને શોભા દેખાડે, ને માળામાં મન લાજી. (૨)
ભક્તિ વિના ભૂંડા હાલ તમારા, એમ કહી ગયા પંડિત કાજી
—ભજ૦

માયાની ટીપણે લાહ લાગી, તેને શુરે બેઠો ચાટી; (૨)
કહે પ્રીતમભાઇ હરિ ભજ્યા વિના, અંતે સહુ ધૂળમાટી—ભજ૦

૯૨-શ્રદ્ધા એટલે શું ? આપણા આત્માથી પરમાત્મા સુધી દોરડાં વિનાનો જે કુદરતી તાર છે તેનું નામ શ્રદ્ધા છે.

દરેક ઠેકાણેથી વારે વારે આપણને એમજ કહેવામાં આવે છે કે, શ્રદ્ધા રાખો, શ્રદ્ધા રાખો પવિત્ર શાસ્ત્ર ઉપર શ્રદ્ધા રાખો, અને સર્વશક્તિમાન મહાન ઈશ્વર ઉપર શ્રદ્ધા રાખો. આ ઉપદેશ આપણે છેક નાના હોઇએ ત્યારથી માંડીને મરી જઇએ ત્યા સુધી આપવામા આવે છે અને તેમ છતા પણ શુદ્ધ અંત કરણથી આપણે જરાએ સાત્વિક શ્રદ્ધા રાખી શકતા નથી. એનું કારણ શું ? એનું કરણ એજ છે કે, શ્રદ્ધા એટલે શું ? તે આપણે ખુલ્લી રીતે સમજી શકતા નથી. જો શ્રદ્ધાનું ચોખ્ખું સ્વરૂપ આપણને સમજાઇ જાય તો જરૂર આપણે શ્રદ્ધા રાખી શકીએ. એ સ્વરૂપ સમજાવવા માટે એક સાધુ કહેતા કે હાલમા વાયરલેસ ટેલીગ્રાફ એટલે તારના દોરડાં વિના તારનો સદેશો પહોચે એવી યુક્તિ નીકળેલી છે એ યુક્તિવાળો સંચો જ્યા ગોઠવેલો હોય ત્યા હજારો ગાઉ દૂરના બીજા એવા સંદેશાઓ પહોચી શકે છે. એ બે સંચાની વચ્ચે આપણે સાદી આંખે જોઇ શકીએ એવો કાઈ પણ સંબધ હોતો નથી, છતા પણ સદેશા પહોંચી શકે છે, કારણ કે આપણે સાદી આંખે ન જોઈ શકીએ તેવી સૂક્ષ્મ વિજળી આખા જગત્માં ભરેલી છે. એ વિજળીને લીધે અમુક જાતની યુક્તિથી ધારેલા મુકામે સંદેશા પહોંચી શકે છે તેમજ એ સૂક્ષ્મ વિજળીની માફક પ્રભુ પણ સર્વવ્યાપક છે. એટલુજ નહિ પણ તે પરમકૃપાળુ પિતા સર્વ જાણનાર તથા સર્વશક્તિમાન છે. અને શ્રદ્ધા તે આપણા હૃદયમાં ગોઠવાએલો સચો છે. એ સંચો પ્રભુ સુધી આપણો સંદેશો પહોંચાડી શકે છે, અને પ્રભુની પ્રેરણા આપણા અંતરમા લાવી શકે છે. આ બધુ કેમ થાય છે ? તે દુનિયાદારીના વેહેવારની જાડી નજરે જુઓ તો કાંઇ સમજાય તેમ નથી, પણ ધર્મની ઉંડી નજરે જુઓ, મહાત્માઓની ગેરેન્ટી સામે

જુઓ, જ્ઞાનદૃષ્ટિએ જુઓ, અને હૃદયની ભાવનાથી જુઓ તો તે સમજી શકાય તેમ છે. માટે ભાઈઓ ! વિચાર કરો કે, લોખંડ અને લાકડાં જેવી જડ વસ્તુઓના સંચા મારફતે જ્યારે દોરડાં વિના સંદેશાઓ પહોંચી શકે છે, ત્યારે પવિત્ર અંતઃકરણમાંથી નિકળેલા ઉંડી શ્રદ્ધાના ઉત્તમ સંદેશાઓ સર્વશક્તિમાન પરમાત્માને કેમ નહિ પહોંચી શકે ? જો તમારી શ્રદ્ધાનો સંચો સાફ હશે તો જરૂર ત્યાં તમારા સંદેશાઓ પહોંચશેજ, અને જો ત્યાં સંદેશાઓ પહોંચશે તો તેનો જવાબ પણ તમોને મળશે જ, એમાં કાંઇ પણ સંદેહ નથી. માટે ભાઈઓ ! મહાન પ્રભુની સાથે વાતચીત કરવાનો દોરડા વિનાનો સંચો કે જેને મહાત્માઓ શ્રદ્ધા કહે છે તેને વધારવાની અને પવિત્ર રાખવાની તજવીજ કરો.

સુખ છે તમારા શરણુમા હો શામળીઆજી,
એ મારા ગુરુએ કહ્યુ કરણુમા ઓ શામળીઆજી. (ટેક)
જપ તપ તીરથ ચારે પદારથ, (૨)
એ મારા પ્રભુજીના ચરણુમા હો શામળીઆજી–સુખ છે.
પ્રેમે કરીને મારે મંદિરે પધારો વહાલા, (૨)
ન જોશો જાત કુળ વરણુમા હો શામળીઆજી–સુખ છે.
બાઈ મીરાં કહે પ્રભુ ગીરધરના ગુણુ વહાલા, (૨)
આડે આવજો મારા મરણુમાં હો શામળીઆજી–સુખ છે.

૯૩–સાધુ બની જઇને પછી ભજન કરો એમાં કાંઈ નવાઈ નથી, પણ દુનિયાદારીની બધી જંજાળો સહન કરવી, ને તેમ છતાં પ્રભુને ન ભૂલવા, એમાંજ ખુબી છે.

કેટલાક નબળા મનના માણુસોને એમ લાગ્યા કરે છે કે સાધુ થઈ જઇએ તો નિરાંતે ખૂબ ભક્તિ થાય. આવી સમજને લીધે ઘણા માણુસો ત્યાગી થઇ જવાનો વિચાર કર્યા કરે છે, પણ એમ વિચારતા નથી કે, તીવ્ર વૈરાગ આવ્યા વિના કુટુંબસ્નેહ છોડવો એ મહાપાપ છે, તેથી મહાત્મા ઋષિયોએ આપણાં પવિત્ર શાસ્ત્રોમાં કહેલું છે કે, ચારે આશ્રમોમાં ગૃહસ્થાશ્રમ સૌથી મોટો આશ્રમ છે. કારણ કે બીજા ત્રણે આશ્રમો

ગૃહસ્થાશ્રમને આધારે છે. એવા ભગવદ્દઇચ્છાથી આવી મળેલા પવિત્ર ગૃહસ્થાશ્રમની ફરજો તજી દેવી એ મોટો અપરાધ છે; અને આપણા માથે સગાંઓનાં, દોસ્તોનાં, પાડોશીઓનાં, રાજ્યનાં, ગુરુઓનાં, પિતૃઓનાં, તથા દેવોના જે જે કરજો છે તે ચૂકાવ્યા વિના સાધુ થઇ જવું તેને શ્રીકૃષ્ણ ભગવાને શ્રીમદ્ ભગવદ્ગીતામાં નપુંસકપણું કહેલું છે. એવા નપુંસક થઇને પછી ભક્તિ કરવી તેમા પુરુષાર્થ શું? માટે ગૃહસ્થાશ્રમના ધર્મ પાળવા ને તેમ છતાં ભક્તિ કરવી એજ ઉત્તમ ભક્તિ છે. એ માટે એક સાધુ મહારાજ કહેતા કે —

અમે ઘરબાર છોડયા, બાઇડી છોકરા તજ્યાં, ધંધા રોજગાર મૂકયા, અને પારકા માલ ઉડાવવા લાગ્યા, પારકા બંગલા વાપરવા લાગ્યા, પારકી તૈયાર રસોઇ જમવા લાગ્યા, આખો દિવસ આરામમાં રહેવા લાગ્યા, અને મોટા બની જગતમા પૂજાવા લાગ્યા. આવી રીતે માલ માલ ખાઇને ને પૂજાઓ લઇને ભક્તિ કરવી તેમા શુ નવાઈ? એ તો સૌ કરે પણ ભક્તિ તો તમારી સાચી છે કે દુનિયાદારીની બધી જંજાળો સહન કરો છો ને તેમ છતાં તેમાથી બચીને ભક્તિ કરો છો માટે ભાઈઓ! બલિહારી તો તમારી છે માંદા સાજા મસ્તીખોર છોકરાઓને સાચવો છો, વિચિત્ર પ્રકારના કુદરતી નબળા સ્વભાવવાળી બાઇડીયોને રાજી રાખો છો, વૃદ્ધ માબાપની સેવાચાકરી કરો છો, ધધા રોજગારનો મોટો બોજો ઉપાડો છો, સગાંવ્હાલાંના કર ચૂકવો છો, સાળા સાળીઓની મશ્કરીઓ ખમો છો, વેવાણોના વાંકાં ચૂકા વચનો સહન કરો છો, અને જગતના જીવોના કલ્યાણમા રહી ધર્મમા ધ્યાન રાખો છો, માટે સાચી ભક્તિ તો તમારી છે, અને બલિહારી તો તમારી છે. કારણ કે હ્રદયમા ઘણી જાતના ઘા વાગેલા છતાં સામા ઊભા રહીને લઢયા કરો છો, માટે ખરા બહાદૂર તો તમે છો. અમે સાજા તાજા પ્રભુના પગારદાર સિપાઇઓ લડીએ તેમાં નવાઇ શુ? પણ તમારા જેવા ચોતરફથી ઘાએલ થએલા વગર પગારના સિપાઇ લડે એજ ખુબી છે, ને એજ સૌથી વધારે ઇનામને લાયક છે. કારણ તમે ગૃહસ્થ છો માટે વગર પગારના વોલંટીયર છો, અને અમે સાધુ છીએ માટે પ્રભુના પગા-

રહાર નોકર છીએ. પગારદાર નોકરો લડે એમાં નવાઇ શું ? એ તો એમની ફરજજ છે, પણ એ ખાતાંના નોકર ન હોય તેવા બીનપગારદાર માણસો લડે એજ મોટી વાત કહેવાય. માટે ભાઇઓ ! અમારા કરતાં તમે મોટા છો, કારણ કે કુટુંબની વ્યાધિઓ, ધંધા રોજગારની પીડાઓ, અને દુનિયાદારીની જંજાળો છતાં પણ તમે ભક્તિ કરો છો, તેથી હરિની હજુરમાં તમારાં ઇનામો બહુ મોટાં છે. માટે વિના કારણ સાધુ બની જવાની નબળી ઇચ્છા નહિ રાખતાં સંસારમાંજ રહીને પરમ કૃપાળુ પરમાત્માની ભક્તિ કરો, ભક્તિ કરો. કારણ કે એમાં વધારે બહાદૂરી છે, અને પરમ કૃપાળુ મહાન ઈશ્વરની હજુરમાં એનાં ફળ બહુ મોટાં છે.

પદ.

નિશ્ચે કરો રામનું નામ, નથી જોગી થઇ જાવું,
નથી કરવા ભગવાં કાંઈ, નથી ભેગું કરી ખાવુ—નિ૦
જો પૂરવે તો ભગવાં કરજો, પૂરવે ઉજ્જવળ રાખો;
રખે દુઃખવો સામા જીવને, સુખ સામાનું તાકો—નિ૦
એક ત્રાજવે સૌ સંસારી, બીજે જોગી લાવો;
કિયા જોગીને રામજી મળીયા, એવો એક બતાવો—નિ૦
કંઈ નાઠા રાંડોને રોષે, કંઇને ન મળી નારી;
કોઇ સ્વાદે કોઇ કરજે નાઠો, કેમ રીઝે ગિરધારી—નિ૦
મેહેતો મીરાંને પ્રહ્લાદ, સેનો નાપિક નાતિ,
ધનો પીપો રોહીદાસ કુબો, ગોરો કુંભારની જાતિ—નિ૦
બોડાણો જ્ઞાતિ રજપુતની, ગગાબાઈ છે નારી;
દાસ થઇને જો રહ્યા તો, ઘેર આવ્યા ગિરધારી—નિ૦
રંકા વંકા સજન કસાઈ, ભજ્યા રાતને દહાડો;
કિયા જોગીને રામજી મળ્યા, એવો એક દેખાડો—નિ૦
નથી રામ વિભૂતિ ચોળવે, નહિ ઊંધે શિર ઝોલ્યે;
નથી નારી તજી વન જાતાં, જ્યાં આપ ન ખોલે—નિ૦
જંગલમાં મંગળ કરી જાણે, મંગળ જંગલ જેને;
કડવું મીઠું મીઠું કડવું, રામજી વશ છે તેને—નિ૦
પયને ઓથે ધૃત રહ્યું છે, તલ ઓથે જેમ તેલ;
કહે નરભો રઘુવર છે સઘળે, એવો એનો ખેલ—નિ૦

૯૪–મંદિરમાં જરાકવાર ભકત થાઓ તેમાં શું વળે ? આખી જીંદગી સુધી દરેક ઠેકાણે, દરેક કામમાં ને દરરોજ ભકત રહો ત્યારેજ ખુબી કહેવાય, ને ત્યારેજ કલ્યાણ થાય.

અમે જોયું છે કે, ઘણા માણસો મંદિરમાં દર્શન કરવા કે પ્રાર્થના કરવા જાય ત્યારે ત્યાં જો પોતાના મનને ગમતી અનુકૂળતા હોય તો એટલો વખત તેઓ ભક્ત બની જાય છે. એટલે કે એટલો વખત તેઓ પ્રભુનું નામ સ્મરણ કરે છે. દીનતા બતાવી માથું ઝુકાવે છે, પોતાનાં પાપની માફી માગે છે, ધર્મની ગોલખમાં અરધી કે દોઢિયુ નાખે છે, ચરણામૃત કે પાનબીડું લેતી વખત મુખીયાજી સાથે મીઠાશથી બોલે છે, હસ્તું મ્હોડું રાખે છે, સારા કપડાં પેહેરી આવે છે, પોતે મદિરમાં અદબથી રહે છે તથા બીજાઓ કાંઇ ભૂલ ચૂક ન કરે તેની તજવીજ રાખે છે, પોતાના ન્હાવા ધોવામાં, માલા તિલકમા ને બહારની આભડછેટ પાળવામાં સફાઇ રાખે છે, અને સૌ હરિજનોને પોતપોતાની રીત પ્રમાણે જેગોપાલ કરે છે. એ વખતે જો આપણે તેઓને જોયા હોય તો બહારથી તે બધા આપણને ભક્ત જેવા લાગે છે, પણ એ પછી જ્યારે મંદિરમાંથી બહાર નીકળે છે ત્યારે તેઓનાં આચરણો બદલાઇ જાય છે, શાક મારકીટમાં પહોંચતાં પેહેલાં રસ્તામાથીજ ઉદારતા ઉડી જાય છે, બાઈડી છોકરાં અને નોકરો સાથે વાતચીત કરતાં દીનતા દોડી જાય છે, દુકાને બેસતાં વકરા વખતે ચીરવા જેવું ઘરાક હાથમાં આવે ત્યારે પાપનો ભય પલાયન થઇ જાય છે, દલાલી વખતે ઘરાકને ઊંધાઅતું સમજાવવું પડે ત્યારે ધર્મ ધબાય નમઃ થઈ જાય છે, ભાગીયા સાથે ભાગ વ્હેંચવો પડે ત્યારે પ્રમાણિકપણામાં પુળો મૂકી દેવાય છે, પાડોશી સાથે કજીયો થાય ત્યારે નવી જાતની ડીક્ષનેરીનાં પાનાં ઉઘડવા માડે, ને દોસ્તોમાં પણ જ્યારે કાંઇ સ્વાર્થની વાત આવે ત્યારે જેગોપાલ બિચારા સૂકાઈ જાય છે, સ્હેજસ્હાજ નાની મોટી અડચણ આવી પડે ત્યારે મંદિર મંદિરને ઠેકાણે પડયું રહે છે, કયાંક જરાક પોતાનું મન માનતું ન

થાય કે તુરતજ એરંડીયું પીધા જેવું મ્હોડું થઇ જાય છે, બાઇડી જરાક માંદી પડે એટલે પ્રભુને બદલે ડાકતરનું સ્મરણ થયા કરે છે, ભાડાનાં, કપડાંનાં, કે દાણાનાં બીલ ચુકાવવાં પડે ત્યારે વિના કારણ તેમાં કાપકુપ કરવાનું કે વાયદા કરવાનું મન થઇ જાય છે, લગ્ન વિવાહના કે ખાવા પીવાના પ્રસંગો આવે ત્યારે જાણે ગાડા ઘેલા જેવા બની જાય છે, મોજશોખની બાબતો આવે ત્યારે ભક્તિ ક્યાં છે તેનું ભાન રહેતું નથી, કોઇ જાતના વિકારનુ જોર વધી જાય ત્યારે સ્વર્ગ નરક કાંઇ સાંભરતું નથી, અને જ્યારે કોઇ સાથે વેર થઇ જાય ત્યારે જાણે આ દુનિયામા પ્રભુજ ન હોય તેવી રીતે તેઓ વર્તે છે.

ભાઇઓ ! હવે કહો કે આપણાં આવાં આચરણોમાં ને આવી જીંદગીમા જરાકવારની મંદિરની અંદરની, બહારની ભક્તિ શું અસર કરી શકશે? અને સર્વસ્વ જાણનાર, પાપીઓને શિક્ષા કરનાર અંતર્યામી પ્રભુ આપણું કેવી રીતે કલ્યાણ કરશે ? માટે ભાઇઓ ! માત્ર જરાકવાર મંદિરમાંજ નહિ પણ જીંદગીના છેલ્લા શ્વાસ સુધી દરરોજ દરેક ઠેકાણે ને દરેક કામમાં પ્રભુને હાજર નાઝર જાણી વર્તાય ને પ્રભુમય થઇને રહેવાય તેમ કરો. અમાંસ કે આતવારે મંદિરમા જરાકવાર ભક્ત થાઓ તેમા આરો નહિ આવે. માટે જો જીંદગીની સાર્થકતા કરવી હોય, ચોરાશી લાખના ફેરામાંથી છુટવું હોય, અને અનંતકાળનાં હરિની હજુરનાં મોક્ષ ધામનાં અખંડ સુખો ભોગવવાં હોય તો જીંદગીનાં દરેક કામમાં દરરોજ પ્રભુને સાથે રાખીને તેની પ્રેરણા પ્રમાણે ચાલવાની કોશીશ કરો. એટલે પ્રભુ આપણોજ છે અને આપણે પ્રભુનાજ છીએ.

પદ.

હરિનો મારગ છે શૂરાનો, નહિ કાયરનું કામ જોને;
પરથમ પહેલું મસ્તક મૂકી, વરતી લેવું નામ જોને.
સુત વિત્ત દારા શીર્ષ સમરપે, તે પામે રસ પીવા જોને;
સિંધુ મધ્યે મોતી લેવા, માંહિ પડયા મરજીવા જોને.
મરણ આગમે ભરે મૂઠી, દિલની દુગ્ધા વામે જોને;
તીરે ઉભો જુવે તમાસો, તે કોડી નવ પામે જોને.

પ્રેમ પંથ પાવકની જ્વાળા, ભાળી પાછા ભાગે જોને;
માંહી પડયા તે મહાસુખ માણે, દેખનારા દાઝે જોને.
માથા માટે મોંઘી વસ્તુ, સાપડવી નહિ સ્હેલ જોને,
મહાપદ પામ્યા તે મરજીવા, મૂકી મનનો મેલ જોને.
રામ અમલમાં રાતા માતા, પૂરા પ્રેમી પરખે જોને;
પ્રીતમના સ્વામીની લીલા, તે રજની દન નરખે જોને.

૯૫–શેહેરમાં રાજા આવવાનો હોય ત્યારે મોટી ધામધુમ થઈ રહે છે, ત્યારે રાજાઓનો રાજા ને દેવોનો દેવ પ્રભુ અંતરમાં આવવાનો હોય ત્યારે આપણે કેટલું બધું કરવું જોઈએ ? એ વિચાર તો કરો !

કોઈ મોટા શેહેરમા જ્યારે તે દેશનો મહારાજા આવવાનો હોય છે ત્યારે સમસ્ત પ્રજામાં એટલો બધો આનંદ આવી જાય છે કે, તે જોઇને આપણને અજાયબી લાગે છે; કારણ કે જયા જોઇએ ત્યા રસ્તાઓ ને ઘરો સાફ થાય છે, રસ્તાઓ ઉપર પાણી છંટાય છે, કોઇ પોતાના ઘર પાસે વાવટાઓ ટાગે છે, કોઇ કમાનો ઉભી કરે છે, કોઈ આરકાઓ ગોઠવે છે, કોઇ “ભલે પધારો નામદાર મહારાજા સાહેબ” એવા સોનેરી અક્ષરોનાં પાટીયા લગાવે છે, કોઈ “ઘણુ જીવો ગરીબપરવર મહારાજા સાહેબ” એમ જરીના કપડામા ઝીકના ભરતથી અક્ષરો લખાવે છે, કોઇ ઝાડ પાનની રચનામા “મહારાજાનો જય થાઓ” એવા અક્ષરો ગોઠવે છે, મોતીના વેપારીઓ પોતાના ઘર પાસે મોતીનાં તોરણો બાધે છે, રેશમી કાપડવાળાઓ સાટીન, મખમલ તથા જરીના તાકાઓથી પોતાની દુકાનો શણગારે છે, કવિયો બહુ ઝડઝમકવાળી મહારાજાના ગુણની કવિતાઓ બનાવવા મડી જાય છે, પંડિતો આશીર્વાદના શ્લોકો યાદ કરી રાખે છે, મહેતાજીઓ નિશાળો શણગારે છે, ને છોકરાંઓને નવાં કપડાં પેહેરી આવવાનુ કહે છે, અમલદારો પોતપોતાના ડ્રેસ પેહેરીને અગાઉથીજ હાજર થઇ જાય છે, લશ્કરી સિપાઈઓ પોતાનાં હથિયાર નમાવીને મહારાજાને

માન આપે છે, સરકારી વાજાંમાં "મહારાજા ઘણું જીવો" "મહારાજાની ફતેહ થાઓ" અને "મહારાજાની ઉપર ઈશ્વરની કૃપા વરસો" એવાં રાજગીતો ગવાય છે, અને મહારાજાની પધરામણી જાહેર કરવા માટે ખુશાલીના ઉભરામાં તોપોના બહાર કરવામાં આવે છે, એ વખતે જ્યાં જોઇએ ત્યાં રસ્તા ઉપર લોકોનાં ટોળે ટોળાં દેખાય છે, નાનાં છોકરાંઓ અને બહુ જંજાળી બાઈડીઓ પણ પોતાનાં કામકાજ છોડીને રસ્તા ઉપરની બારીઓમાં ડોકીઆં કહાડતી ઉભી રહે છે, અને તે સર્વેમાં મહારાજાનીજ વાતો ચાલતી હોય છે. કોઈ કહે છે કે, મહારાજા બહુ બહાદૂર છે, એણે ઘણી લડાઇઓમાં ફતેહ મેળવેલી છે; કોઇ કહે કે મહારાજા બહુ ઉદાર છે, અને તેમાં પણ એની ખાનગી સખાવતની તો કાંઈ વાતજ ન પૂછવી; કોઇ કહે કે એ બહુ દયાળુ છે, એણે હજારો કેદીઓને છોડયા છે; કોઇ કહે કે મહારાજા બહુ ધર્મવાળા છે, એમણે કેટલાંક તો મંદિરો બંધાવ્યા છે, કોઈ કહે કે એના ઇનસાફનું કામ બહુ જબરૂં છે, એના રાજમાં સિંહને બકરી એકજ હવેડે પાણી પીએ છે, કોઇ કહે કે બધા મુલકોમાં એની બહુ કીર્તિ છે, અને કોઈ કહે કે, આજના વખતમાં એના જેવો બીજો કોઈ ભલો રાજા નથી. એ પછી થોડીવારમાં જ્યારે ચાર સફેત મોટા ઘોડાની મહારાજાની ભભકાદાર સુંદર ગાડી નિકળે ત્યારે રસ્તા ઉપર ઉભેલાં હજારો માણસો બહુ ધ્યાનથી એકી નજરે મહારાજાની સામેજ જોવા લાગે છે, તથા ઘણા લોકો પુષ્પની વૃષ્ટિ કરવા લાગે છે, અને જ્યારે પોતાની પાસેથી ગાડી આગળ નિકળી જાય ત્યારે પાછળથી "મહારાજાની જય થાઓ" એમ ગર્જના કરવા લાગે છે.

એક વખત આવી ધામધુમ જોઇને રસ્તામાંથી પાછાં ફરતાં કેટલાંક માણસોને એક ભકતે પૂછ્યું કે, મહારાજાની સાથે તમને કાંઈ ઓળખાણ છે? તો કહે નહિ. તમે એને માટે એટલું બધું કરો છો તે બદલ તેણે હમણાં તમોને કાંઇ આપ્યું? તો કહે નહિ તમે એને માટે આટલી બધી દોડાદોડ કરો છો પણ એ પોતાની ગાડી ઉભી રાખીને તમને બોલાવશે? તો કહે નહિ. તે પોતાની પાસે તમોને બેસવા દેશે? તો કહે

નહિ. તે તમારી જોડે કાંઈ વાતચીત કરશે? તો કહે નહિ. ત્યારે તે ભકતે કહ્યું કે, અરે ભલા માણુસ! ત્યારે કામધંધો છોડીને ધક્કામુક્કી ખાતા ખાતા આ ભીડાભીડમાં કચરાવા શા માટે આવ્યા છો? એ સાંભળીને તે માણુસોએ કહ્યું કે, અમારા રાજા ઉપર અમને બહુ પ્રેમ છે, તેથી એની ભલાઈમાં ને એના તેજમાં અમે અંજાઇ જઇએ છીએ, માટે અમોને કાંઇ પણ લાભ ન હોય તોપણ એને લગતી વાતો સાંભળવી અમને ગમે છે. એનું મોં જોવાનું મન થઇ જાય છે અને એની સેવા કરવી ગમે છે. હજી આજની સવારીનો વિગતવાર હેવાલ જ્યારે છાપામાં વાંચીશુ ત્યારે જીવને નિરાંત થશે એ સાંભળીને તે ભકતે કહ્યું કેઃ—

આપણા રાજાને માટે જ્યારે આપણને આટલું બધું ખેંચાણ થાય છે ત્યારે જેણે રાજાઓને રાજ આપ્યાં છે, દેવોને દેવપણું આપ્યું છે, જીવોને જીવન આપ્યું છે, અને જે પોતાની ઇચ્છા પ્રમાણે અનત બ્રહ્માંડો ચલાવી રહ્યો છે, તે સર્વશક્તિમાન પરમકૃપાળુ પરમાત્માનું ખેંચાણ કેટલું બધું મોટું હોવું જોઇએ? તેની વાતો સાંભળવામાં કેવો અલૌકિક આનદ હોવો જોઇએ? તેના પ્રેમમા કેવી મસ્તી હોવી જોઇએ? તેના જ્ઞાનમાં કેવી પૂર્ણતા હોવી જોઇએ? અને તેની કૃપાદૃષ્ટિમાં કેવી સાર્થકતા હોવી જોઇએ? એ ખ્યાલ તો કરો? કારણુ કે પરમાત્મા અતિ દયાળુ છે, અતિ પવિત્ર છે, સદા સલામત છે, સત્ય સ્વરૂપ છે, દુઃખમાં મદદ કરનાર છે, મહા બળવાન છે, સૌનો સરજનહાર છે, સૌને રોજી આપનાર છે, સૌનું પાલન કરનાર છે, આપણા ગુનાહ માફ કરવાની શક્તિવાળો છે, સૌ છૂપા ભેદોનો જાણુનાર છે, સૌનું અભિમાન ઉતારી શકે તેવો છે, જીવોને ઉંચામાં ઉંચે દરજ્જે ચ્હડાવી દે તેવો છે, ઈન્સાફની દોરી તેના હાથમાં છે, તે ખુબસુરતમાં ખુબસુરત છે, તે કોમળમાં કોમળ છે, તે મોટામાં મોટો છે, તે નાનામાં નાનો છે, તે આપણી પ્રાર્થનાઓ કબુલ કરવાવાળો છે, તે સર્વ વ્યાપક છે, તે પ્રેમની મૂર્ત્તિ છે, તે અખંડ પ્રતાપી છે, તે મરેલાંઓને નવું જીવન આપનાર છે, તે સદા અવિચળ છે, તે અવિનાશી છે, તે જગતનો મિત્ર છે, તે બધી રીતે વખાણુ કરવા

યોગ્ય છે, તે આપણા પુણ્યપાપનો હિસાબ રાખનાર તથા બદલો આપનાર છે, તે શાસ્ત્ર મારફત આપેલા પોતાના કોલ પાળનાર છે, તે આગળથી ચેતાવનાર છે, તે પ્રગટ છે, તે ગુપ્ત છે, તે સૌની ઉપર હકુમત ચલાવનાર છે, તે ધીરજ ધરનાર છે, તે રસ્તો દેખાડનાર છે, તે ગુરુઓનો ગુરુ છે, તે સ્વયં-પ્રકાશ છે, અને તે સર્વશક્તિમાન છે. માટે ભાઈઓ! શુદ્ધ અંતઃકરણથી ને નિષ્કામ વૃત્તિથી એની તરફ ખેંચાઓ, એની તરફ ખેંચાઓ, ને એનો પ્રેમ તથા એની કૃપા મળે એમ કરો. કારણ કે મહાત્માઓ કહે છે કેઃ–

દોહરા.

સબ ધરતી કાગજ કરૂં, લેખન સબ વનરાય;
સાત સમુદ્ર સાહી કરૂં, હરિ ગુન લીખ્યા ન જાય.
જો યહ એક ન જાનીયા, તો બહુ જાને કયા હોય;
એકૈ તે સબ હોત હૈ, સબ સોં એક ન હોય.
જો યહ એકૈ જાનીયા, તૌ જાન્યા સબ જાન;
જો યહ એક ન જાનીયા, તૌ સબહી જાન બી જાન.

૯૬–પ્રભુને જે આપીએ તે એકનું અનંતગણું થઇને પાછું મળે છે, માટે આપણાં પાપ પ્રભુને અપાય નહિ, કારણ કે જો પાપ તેને આપીએ ને તે અનંતગણાં થઇને આપણને પાછાં મળે તો આપણે રખડી પડીએ માટે સંભાળજો.

એક ભક્તરાજ મહારાજ સત્સંગની મંડળીમાં ઉપદેશ વખતે કહેતા કે, કરુણાના ભંડાર, નોધારાના આધાર, અનાથના નાથ, અધમઉદ્ધારણ, પાપનાશક, પરમકૃપાળુ, પવિત્ર પિતા મહાન પરમાત્માનો એવો હુકમ છે કે, જે હોમ કરો, જે દાન કરો, જે તપ કરો, અને બીજાં જે કાંઈ રૂડાં કર્મ કરો, તે સર્વ મને અર્પણ કરો. ભાઇઓ! આપણા પવિત્ર સનાતન આર્ય ધર્મનો એ મહા સિદ્ધાંત છે અને આપણાં કામો પ્રભુ અંગીકાર કરે એ તે સર્વશક્તિમાન પવિત્ર પિતાની પરમ દયા છે, કારણ કે આપણાં કામો પ્રભુને અર્પણ કરવાથી

આપણે પવિત્ર રહી શકીએ છીએ, આપણાં કામો પ્રભુને અર્પણ કરવાથી આપણી અહંતા મમતા ઓછી થઇ જાય છે, આપણાં કામો પ્રભુને અર્પણ કરવાથી આપણામાં દીનતા આવતી જાય છે, આપણાં કામો પ્રભુને અર્પણ કરવાથી આપણી ઉપરનો ભાર હલકો થઇ જાય છે, આપણાં કામો પ્રભુને અર્પણ કરવાથી બીજાં નવા કામો કરવાનું આપણામા બળ આવતું જાય છે, આપણાં કામો પ્રભુને અર્પણ કરવાથી આપણા અંતરમા પ્રભુપ્રેમ તથા ઈશ્વરી જ્ઞાન ઠરી શકે છે, આપણા કામો પ્રભુને અર્પણ કરવાથી આપણો જીવ પ્રભુમય થઇ શકે છે, અને આપણાં કામો પ્રભુને અર્પણ કરી દેવાથી તે એકના અનંતગણાં થઇને આપણને પાછા મળે છે, માટે આપણા સર્વ શુભ કર્મો બ્રહ્માર્પણ વિધિથી પ્રભુપ્રીત્યર્થેજ કરવા જોઇએ.

આ સાભળીને એક માણસે કહ્યુ કે, મહારાજ ! તમારી વાતો મઝાની છે, પણ તમે કહો છો કે, આપણા રૂડા કર્મો પ્રભુને અર્પણ કરો, ત્યારે પછી પાપનુ શુ કરવુ ? પાપ કોને આપવા ? કારણ કે આપણાથી તો સારા ને માઠા બંને જાતનાં કર્મ થઈ જાય છે, તેમાથી સારા કર્મ આપી દઇએ ને પાપને રાખી મૂકીએ એમ કાઇ બને ? જો સારા કામ પ્રભુને આપી દઇએ તો પછી માઠા કામ પણ તેને અર્પણ કરી દઇએ એટલે પીડા પતી સારા કામ આપી દઇએ ને માઠા રાખી મૂકીએ એવી ગાંડાઈ તે કોઇ કરે ? જો આપીએ તો બંને આપીએ નહિ તો એકેય ન આપીએ. કેમ ખરૂ કે ખોટું ?

ત્યારે મહારાજે કહ્યુ કે, ભાઇ ! આપણા માઠા કામ પ્રભુને અપાય નહિ. કારણ કે તમારી વેવાણને તમે સડેલા આંબાની ભેટ આપી શકો છો ? તમારા રાજાને કે અમલદારોને તમે સડેલું ફ્રુટ આપવાની હિંમત કરી શકો છે ? તમારા ગુરુને તમારૂં ફાટી તુટી ગએલું જુનું મેલું પહેરણ આપવાનું તમોને મન થાય છે ? અને તમારા મિત્રોને સડી ગએલી વાસ મારતી શાક ભાજીની તમે કોઈ દિવસ ભેટ આપો છો ? કહો કે નહિ જ. કારણ કે કોઈ પણ સારા માણસને કાંઈ પણ ખરાબ ચીજ આપવી એ તેનું અપમાન કરવા બરાબર છે, ને એ આપણી

નાલાયકી છે. એટલુંજ નહિ પણ એમ કરવુ એ દુનિયાદારીના રિવાજથી વિરુદ્ધ છે, ને આપણા અંતઃકરણથી પણ વિરુદ્ધ છે. તેથી કોઈ રાજાને, શેઠ શાહુકારને, સગાંવ્હાલાને કે દોસ્તને પણ ખરાબ ચીજ અપાતી નથી, એટલુજ નહિ પણ કેટલાક સજ્જનો તો ભિખારીઓને પણ ખરાબ વસ્તુ આપતા નથી ત્યારે વિચાર તો કરો કે, જે ભલામાં ભલો છે, શ્રેષ્ઠમા શ્રેષ્ઠ છે, મોટામા મોટો છે અને વહાલામા વહાલો છે, તે અનંત બ્રહ્માંડના નાથને કાંઈ આપણા ખરાબ કર્મો અપાય? નજ અપાય. પણ તેમ છતાં કદિ તમે ન માનો ને તમારા ખરાબ કર્મો તમે પ્રભુને આપો તો એનું પરિણામ શુ? એ કાંઇ ખબર છે? યાદ રાખજો કે, મહાન પ્રભુને આપેલુ પ્રભુની પ્રભુતા પ્રમાણે એકનું અનંતગણું થઇ પડે છે તેથી પ્રભુને આપેલા તમારાં પાપો એકના અનંતગણા થઇ પડશે અને પાપ એટલાં બધા વધી જાય તેનું ફળ શુ? એનુ ફળ એજ કે અનંતકાળ સુધી નરકમાં રહેવુ પડે, અને નરકનાં દુઃખો કેવા ભયંકર છે એ કાંઈ હરિજનોથી અજાણ્યુ નથી એવા નરકના દુઃખો ભોગવવાં ન પડે માટે મહાન પ્રભુને આપણા બૂરા કામો ન અપાય એ સંભાળજો, ને હંમેશા પ્રેમપૂર્વક ભલા કર્મો અર્પણ કર્યા કરજો, એટલે ભલા કર્મોના પુણ્યથી ધીરે ધીરે સ્વાભાવિક રીતેજ તમારાં પાપ બળી જશે કારણ કે પુણ્ય એ અગ્નિ છે ને પાપ એ લાકડા છે, એટલે લાકડાને બાળતા અગ્નિને કાંઈ વાર લાગતી નથી. માટે સર્વશક્તિમાન મહાન પ્રભુને માઠા કર્મો ન અપાય એ સંભાળજો, ને અંતરના ઉમળકાથી પ્રેમપૂર્વક શુભ કર્મો અપાય તેમ કરજો.

૯૭—વિશ્વાસ વિષે.

શાસ્ત્રમા કહેલી વાતો શ્રદ્ધાપૂર્વક માનવી તેનુ નામ વિશ્વાસ છે.

જે માણસને વિશ્વાસ હોય તે લંગર નાખેલા વહાણની પેઠે સ્થિર રહી શકે છે

ધર્મની તથા પ્રભુની ઘણી વાતો જે આપણે જોઇ ન શકતા હોઇએ તથા જાણી ન શકતા હોઇએ તે વાતોને પણ મહા-

ત્માઓએ શાસ્ત્રમાં કહેલી છે; માટે કાંઇ પણ સંદેહ રાખ્યા વિના તે વાતો માનવી, તેનું નામ વિશ્વાસ છે.

વિશ્વાસની વાતો આપણી અક્કલથી બહાર હોય પણ તે કાંઇ પ્રભુની બુદ્ધિથી બહાર નથી, એટલુંજ નહિ પણ તેના ભેદ મહાત્માઓથી જાણી શકાય તેમ છે, માટે જે પ્રભુ બુદ્ધિદાતા છે અને શાસ્ત્રનો કર્ત્તા છે, તેનાં વચનોપર અશ્રદ્ધા કરવી જોઇએ નહિ.

બલુન આકાશમા ઉંચે ઉડે છે તે આપણે જોયું ન હોય અને સહરાનુ રણ કે યુરોપખડ આપણે ન જોયો હોય તોપણ વિદ્વાનોના લખાણુના આધારે આપણે તે માનીએ છીએ, અને શાસ્ત્રમાં કહેલી પ્રભુની વાતો ન માનીએ એ કેટલું બધું અજ્ઞાન !

યાદ રાખજો કે માણસો ભૂલ ખાય, ઠગાય અને ઠગે, પણ પ્રભુ ભૂલે કે છેતરે તેવો નથી, માટે તેનાં વચનો ઉપર આપણે આપણા આત્માના કલ્યાણ સારૂ વિશ્વાસ રાખવો જોઇએ.

વિશ્વાસની અદર ધર્મનાં બધા અગો સમાઇ જાય છે. વસ્તુઓ સામે જોઇને આપણે વિશ્વાસ કરવાનો નથી, પણ પ્રભુના પવિત્ર વચનો સામે જોઇને વિશ્વાસ કરવાનો છે.

વિશ્વાસ વિનાનાં કામો તે પાયા વિનાના ઘર જેવાં છે.

જેમ પાયા વિનાનું ઘર ઘણો વખત ટકે નહિ તેમ વિશ્વાસ વિનાનાં કામોનું પણ મોટું ફળ મળે નહિ.

શાસ્ત્રના ઘણાં વચનોમાથી આપણને અનુકૂળ લાગે તે થોડા વચનો પાળવા અને આપણને નહિ ગમે તે વચનો ન પાળવા એ તો પ્રભુને વેપારી ગણીને વર્તવા જેવું છે.

ભાગેલા ઘંટમાથી જેમ બરોબર અવાજ નીકળે નહિ તેમજ પ્રભુની થોડી વાતો માનવી અને થોડી ન માનવી તેથી પણ કાઇ સારૂં પરિણામ થાય નહિ.

તંબુરાનો એક તાર તૂટેલો હોય તો તેમાંથી સરખો અવાજ નિકળે નહિ, તેમજ પ્રભુની બધી વાતો ન માનીએ તો તેથી કાંઇ મોક્ષ મેળવી શકાય નહિ.

આંખમાં કાંકરી પડે તો આખે બરોબર દેખાય નહિ તેમજ થોડો વિશ્વાસ રાખવો ને થોડું માનવું તથા થોડું ન

માનવું એથી પણ કાંઇ ચોખ્ખું ઇશ્વરી જ્ઞાન થાય નહિ.

જે માણસ પવિત્ર જીંદગી ગાળે અને હમેશાં ઈશ્વરની પ્રાર્થના કરે તે હરિજનને અલૌકિક વિશ્વાસ મળે છે. અને તે પછી તેને સત્ય ઈશ્વરી જ્ઞાન થઇ જાય છે.

૯૮—વિશ્વાસ ઘટી જવાનાં કારણો.

જે માણસ વિશ્વાસ રાખવા લાયક વાતોને પણ ચાહીને ન માને અને સત્સંગમા ન ભળે તેનામાં જે કાંઈ થોડો ઘણો વિશ્વાસ હોય તે પણ જતો રહે છે.

ખરાબ રીતે જીંદગી ભોગવવાથી અવિશ્વાસ પેદા થાયછે.

જેમ ભીંત ઉપર પાણી પડવાથી તે નબળી પડતી જાય છે તેમ ખરાબ વાંચનથી વિશ્વાસ ડગતો જાય છે.

રોજ રોજ ખરાબ ખોરાક ખાવાથી જેમ માણસ માંદું પડી જાય છે તેમ ખરાબ વાચનથી વિશ્વાસ જતો રહે છે, ને અંતે નરકમાં જવું પડે છે. એમ ન થાય માટે પ્રભુ ઉપરનો વિશ્વાસ ઢીલો ન પડે એ સભાળજો અને વિશ્વાસ ઢીલો ન પડે તે સારૂ મહાન પ્રભુનું શરણુ ધરીને હમેશાં એવીજ ભાવના રાખજો કેઃ—

પદ.

દીનનો દયાળ છોડી, કોને શરણુ જાઉં;
કોને શરણુ જાઉં પ્રભુ, કોને શરણુ જાઉ (ટેક)
માત તાત જાણી પ્રભુ, ચરણુ પ્રત્યે ધાઉં (૨)
પામીને પ્રસાદ પૂર્ણ (૨) કૃતકૃતાર્થ થાઉં,
પ્રભુ કૃત કૃતાર્થ થાઉં—દીનનો૦
નીતિ ભક્તિ રૂપી પુણ્ય તીર્થમાં હું ન્હાઉં (૨)
પરમ ઇષ્ટ બ્રહ્મની હું (૨) સ્તુતિ ગુણુ ગાઉં,
પ્રભુ સ્તુતિ ગુણુ ગાઉં—દીનનો૦
પ્રભુ કૃપાનિધાનની હું, પૂર્ણ કૃપા ચહાઉં (૨)
સંકટ સમય નાથ (૨) પલ્લવ હું સહાઉં,
પ્રભુ પલ્લવ હું સહાઉ—દીનનો૦
નમી નમી પરાત્પરા હું, શરણુ તારે આવું (૨)
પ્રેમ પુષ્પ અંજલી હું (૨) પ્રભુપદે વધાવું,
પ્રભુ પદે વધાવું—દીનનો૦

૯૯—શું કરીએ ભાઈ? હમણાં તો કળિકાળ ચાલે છે, એમ આપણે બધા કહીએ છીએ, પણ એમ વિચારતા નથી કે, પ્રભુને કયાં કાળ લાગુ પડે છે? એને તો બધા કાળ સરખા છે.

ઘણે ઠેકાણેથી જયારે ત્યારે આપણે એમ સાંભળીએ છીએ કે, શુ કરીએ ભાઇ? હમણાં તો કળિકાળ ચાલે છે એટલે એમજ ચાલે. ઘરડા માણસો એ વાતને ટેકો આપીને કહે છે કે, આવું તો અમે કયાંય જોયું નહોતું હવે તો ખરેખરો કળિયુગ આવ્યો અને કેટલાક પંડિતો તથા ગુરુઓ પણ કહે છે કે, માણસનું શુ જોર? કાળને આધીન થવું જોઇએ, એમાં કોઇનો વાક નથી, જમાનો બધું કરાવશે. આવી જાતના થોડા ઘણા વિચારો બધા માણસોમા આવી ગએલા છે, તેથી જયાં ત્યા એવીજ વાતો સાભળીએ છીએ કે, હોય, એ તો એમજ ચાલે. જેવો દેશ તેવો વેષ. અને તેમા પણ કેટલાક નબળા મનના માણસો તો ખાસ એ વાત ઉપર બહુજ ભાર મૂકે છે. જાણે કે જમાનો પોતેજ બધુ કરતો હોય, આપણાથી કાઇજ થતું ન હોય, આપણે માત્ર દોરી સંચાના પૂતળાંજ હોઇએ, આપણને આપણી પોતાની અક્કલથી જાણે કાઇજ કરવાનું ન હોય, અને જાણે પ્રભુની ઇચ્છા પણ કળિકાળ પ્રમાણે પાપ કરાવવાનીજ હોય, એવી રીતે તેઓ વાતો કરે છે. તેઓ કહે છે કે, જમાનો આવો છે એટલે આપણે શું કરીએ? એમા આપણો શુ વાક? કાંઇ શાસ્ત્ર ખોટા થાય? શાસ્ત્રમાં કહેલું છે કે, કળિયુગમાં બધી જાતના અધર્મ થશે, તેથી થાય છે, તે આપણે નજરે જોઇએ છીએ હજી તો સારૂ છે, બાકી હવે તો એ કરતાં પણ ઘણો વધારે ખરાબ વખત આવશે. ધર્મના થાંભલા જે બ્રાહ્મણો તે બગડયા, ગુરુઓ બગડયા, રાજાઓ બગડયા, અને ખુદ ધર્મો પણ બગડયા, તેમાં પણ ઘણી જાતના ગોટાળા થયા, ત્યારે આપણે બગડીએ એમાં શું નવાઇ? એ તો એમજ ચાલે ફોગટની હાયહોય કાં કરો? જેમ ચાલે છે તેમ ચાલવા દો. એમાં આપણે શું કરી શકીએ? કાળ કાળનુ કામ કર્યે જશે.

પ્રસંગોપાત એક જ્ઞાની ભક્તે આ વાત સાંભળી, તેથી તેણે કહ્યું કે, ભાઇ ! કળિયુગ ચાલે છે એ વાત સાચી, પણ કળિયુગ કોનામાં છે ? આપણામાં છે કે સર્વશક્તિમાન મહાન પ્રભુમા છે ? કળિયુગ આવવાથી અનંત બ્રહ્માંડના નાથમાંથી શું ઓછું થઇ ગયું ? એને તો બધા કાળ સરખા છે, એતો સદા વર્તમાન કાળમાંજ રહે છે, એતો કાળનો પણ કાળ છે, અને એતો કાળથી પર છે, એમાંથી શુ ઓછું થઈ ગયું ? એતો કોઈ કહો ? કળિયુગ આવવાથી શું તે દયાળુમાથી દયા ઓછી થઈ છે ? શું તેમાથી તેજ ઓછું થયું છે ? શું તેમાંથી ઐશ્વર્ય જતું રહ્યું છે ? શું તેમાંથી સૌન્દર્ય ઘટી ગયું છે ? શું તેમાંથી અખંડ આનંદ ભાગી ગયો છે ? શું તેમાંથી શાન્તિ ઓછી થઇ છે ? શું તેમાંથી જગતનું કલ્યાણ કરવાની શક્તિ ઓછી થઇ છે ? શું તેની પાપ માફ કરવાની શક્તિ ડૂબી ગઇ છે ? શું તેની પોતાના જીવો ઉપરની કૃપા ઓછી થઇ છે ? શું તેનું ધણીપણું જતું રહ્યું છે ? શું તેનો ઇન્સાફ નબળો પડયો છે ? શુ પાપીઓનો સંહાર કરવાની તેની શક્તિ ઘટી ગઇ છે ? શું તેનું અંતર્યામીપણું મટી ગયું છે ? શુ જીવોને આપેલા તેના કોલ બદલાઈ ગયા છે ? શું ભક્તો ઉપરની તેની દયા ભાગી ગઈ છે ? શું જગત ઉપરનો તેનો પ્રેમ ઓછો થયો છે ? અને કળિયુગ આવવાથી શું કાંઈ પ્રભુમાંથી પ્રભુતા નિકળી ગઈ છે ? કહો કે નહિજ. ત્યારે કળિયુગ કળિયુગ શા માટે કુટયા કરો છો ? યાદ રાખજો કે, કળિયુગ આવવાથી આપણા સર્વશક્તિમાન મહાન ઈશ્વરમાંથી કાંઇ પણ ઓછું થયું નથી, ઉલટું શાસ્ત્રોમાં તો એમ કહેલું છે કે, બીજા બધા યુગો કરતાં કળિયુગ બહુ સારો છે, કારણ કે એમાં થોડી મેહેનતે તુરતજ મોટું ફગ મળે છે, એટલુંજ નહિ પણ સત્યયુગમાં હજારો વરસ તપ કરવાથી જે ફળ મળતું, ત્રેતાયુગમાં લાખો રૂપીઆ ખરચીને મોટા મોટા યજ્ઞો કરવાથી જે ફળ મળતું, અને દ્વાપરયુગમાં શાસ્ત્રજ્ઞાનથી, સેવાથી, તથા બહુ વિધિનિષેધ પાળવાથી જે ફળ મળતું, તે ફળ કળિયુગમાં કેવળ શ્યામ સુંદરનાં ગુણગાન કરવાથી ને તેનું નામ સ્મરણ કરવાથી મળે છે. માટે ભાઇઓ ! કળિયુગમાં તો પાપ થાયજ એવા વિચારો

નહિ રાખતાં એમજ સમજો કે, અનંત બ્રહ્માંડના નાથમાંથી કાંઈ ગયું નથી, માત્ર આપણા મનની નબળાઇ એજ કળિયુગ છે, આપણા પુરુષાર્થની ખામી એજ કળિયુગ છે, આપણા મનની ચંચળતા એજ કળિયુગ છે, આપણામાં કામ, ક્રોધ ને લોભ વગેરે વિકારો વધી ગયા છે એજ કળિયુગ છે, આપણામાં હુંપણું વધી ગયું છે એજ કળિયુગ છે, આપણામાંથી બંધુઓ ઉપરનો પ્રેમ ઓછો થઇ ગયો છે એજ કળિયુગ છે, આપણને નાની ઉંમરમાં ધર્મનું જ્ઞાન મળતું નથી એજ કળિયુગ છે, આપણે બધા અતિશય સ્વાર્થી થઈ ગયા છીએ એજ કળિયુગ છે, અંતર્યામીના અંતરના અખંડ આનંદ છોડીને બહારના ઘડીકવારનાં સુખો શોધીએ છીએ એજ કળિયુગ છે, ખરાબ સોબતમાં પડયા રહીએ છીએ એજ કળિયુગ છે, કાંઈ વળે નહિ તોપણ વિષયોની વાતોમાં મનને રમાડયા કરીએ છીએ એજ કળિયુગ છે, ભગવદિચ્છાને આધીન થતા નથી પણ આપણી ઇચ્છા મુજબ થવા ઇચ્છીએ છીએ એજ કળિયુગ છે, મહાન ઇશ્વરમાં, શાસ્ત્રોમાં ને સદ્‌ગુરુઓમાં શ્રદ્ધા રાખતા નથી એજ કળિયુગ છે, અને વિશ્વને આનંદ આપનારા, સંસાર સાગરમાંથી તારનારા, દેવોના દેવ, બુદ્ધિદાતા મહા આનંદરૂપ સર્વશક્તિમાન મહાન પ્રભુને ભજતા નથી ને તેના માર્ગમા ચાલતા નથી એજ કળિયુગ છે. ટૂંકામાં એજ કે, આપણા લગામ વિનાના મનનું હલકાપણું, ઇશ્વર સંબધી અજ્ઞાન, અને આપણા પુરુષાર્થની ખામી એજ કળિયુગ છે, માટે ભાઇઓ ! આપણામાંજ કળિયુગ છે, કાંઈ પ્રભુમાં કળિયુગ નથી, એમ સમજીને એ કળિયુગને કાઢવા સારૂ જગતમાં પ્રભુનો મહિમા ફેલાય, પ્રભુના ગુણગાન ગવાય, પ્રભુ સંબંધી જ્ઞાન વધે, અને સદા સર્વદા સર્વ ઠેકાણે મહાન પ્રભુના નામનો જય જયકાર થઈ રહે એમ કરો, એટલે કળિયુગ એની મેળે ભાગી જશે.

૧૦૦–શાસ્ત્ર એ સીડી છે, સીડીથી તો નીચે પણ ઉતરાય ને ઉપર પણ ચ્હડાય, માટે નીચે ન ઉતરી જવાય એ સંભાળજો.

આપણે જોઇએ છીએ કે, પોતાનો સ્વાર્થ હોય તે બાબતમાં ઘણા માણસો પોતાના ધર્મ શાસ્ત્ર પ્રમાણે ચાલતા નથી,

છતાં પણ જ્યાં પોતાના જુના રીતરિવાજથી વિરુદ્ધની વાત હોય, પોતાના મતથી વિરુદ્ધ બાબત હોય, પોતાના સ્વાર્થને અંકુશમાં રાખવો પડે તેમ હોય. અરે ! બીજાઓની સાથે તકરાર કરવાનું મન થઇ આવ્યું હોય ત્યારે તેઓ વારે વારે શાસ્ત્રને વચ્ચે લાવ્યા કરે છે. લોકોનો આવો સ્વભાવ જોઇને એક જીજ્ઞાસુએ કોઈ મ્હાત્માને પૂછયું કે, મહારાજ ! કોઈ પંડિત શાસ્ત્રના અમુક શ્લોકનો અમુક રીતે અર્થ કરે છે, ત્યારે બીજો પંડિત તેનો બીજીજ રીતે અર્થ કરે છે, ત્રીજો પંડિત ત્રીજી રીતે અર્થ કરે છે, સંપ્રદાયવાળાઓ પોતપોતાના મતને અનુસરતો અર્થ કરે છે, પરદેશીએ પોતાની ફેશન પ્રમાણે અર્થ કરે છે, કેટલાકો આજુબાજુના સંજોગો પ્રમાણે અર્થ કરે છે, કેટલાકો મૂળ શબ્દ પ્રમાણે અર્થ કરે છે, કેટલાકો કેવળ સ્થૂળ અર્થ કરે છે, કેટલાકો ઉપરના અલંકારના અર્થમાંજ રહી જાય છે, અને કેટલાકો દરેક શબ્દમાં ઉંડામાં ઉંડો આધ્યાત્મિક અર્થ બતાવે છે. આ બધામાં સાચું શું ? કોના અર્થ સાચા ને કોના અર્થ ખોટા ? દુનિયાના દરેક માણસો કાંઈ શાસ્ત્રનો અર્થ સમજી શકે નહિ, અને તેમ છતાં પણ દરેક માણસને કોઇને કોઈ વખતે પણ શાસ્ત્રનું કામ તો પડવાનુંજ. તેથી તેઓને જાણીતા પંડિતોના આધાર ઉપર રહેવું પડે છે, અને પંડિતોમાંજ શાસ્ત્રના અર્થની ઉપર મુજબ મારામારી છે, માટે એમાં અમારે શું સમજવુ ?

મહાત્માએ કહ્યું, ભાઈ ! પ્રાચીન પવિત્ર ઋષિયોએ અધિકાર ઉપર આધાર રાખેલો છે, અને દરેક માણસનો અધિકાર જુદો જુદો હોય છે, તેથી શાસ્ત્રનાં એકનાં એક વચનનો દેશકાળ પ્રમાણે, પ્રજાઓના રીતરિવાજ પ્રમાણે, આજુબાજુના સંજોગ પ્રમાણે અને અર્થ કરનાર વિદ્વાનોની વિદ્વત્તા તથા પવિત્રતા પ્રમાણે શાસ્ત્રોના જુદા જુદા અર્થ થયા કરે છે. એ બધા અર્થ પ્રજાના અમુક વર્ગને માટે અમુક હદ સુધી સાચા હોય છે, પણ સર્વ પ્રજાને માટે અને સર્વકાળને માટે કાંઇ એ અર્થ સાચા નથી; કારણ કે દરેક દેશમાં અને દરેક કાળમાં દરેક માણસોના અધિકાર જુદા જુદા હોય છે, એટલે સર્વ કાળને માટે, સર્વ દેશને માટે, અને સર્વ લોકોને માટે શાસ્ત્રનાં દરેક વચનનો એ અર્થ

ઉપયોગી થઇ શકે નહિ, અને જે ઉપયોગી થઈ શકે નહિ તે ટકી પણ શકે નહિ; માટે અધિકાર પ્રમાણે જુદા જુદા અર્થ તો થવાનાજ. કારણ કે શાસ્ત્ર એ નિયમ છે, શાસ્ત્ર એ કાયદા છે, શાસ્ત્ર એ ફીલસુફી છે, અને શાસ્ત્ર એ જીવને ઈશ્વર સાથે જોડનારી કડી છે, એટલું છતા પણ શાસ્ત્ર સ્વયંપ્રકાશ નથી, તે પોતે પોતાની મેળે દોડીને લોકોના હૃદયમાં ઘુસી જાય તેમ નથી, પણ ભકતોની પવિત્રાઈ, પંડિતોની પંડિતાઇ, અને લોકોના આચારવિચાર પ્રમાણે તેના અર્થ થાય છે, એટલે કે તે અજવાળામાં અજવાળું ને અંધારામાં અંધારૂં આપે છે. કારણ કે જે તેની પાસે જાય તેની ઉપર તે અસર કરી શકે છે, પણ જે દૂરથી વાતો કરતા હોય કે પથરા ફેંકતા હોય તેની ઉપર તે કાંઇ અસર કરી શકતાં નથી. આમ હોવાથી શાસ્ત્રના એકના એકવચનના જુદા જુદા અર્થ તો થવાનાજ. કારણ કે શાસ્ત્ર તે આંબાના ઝાડ જેવાં છે, તેથી કોઇ વખત દેશકાળ પ્રમાણે તે માત્ર છાંયોજ આપી શકે છે, કોઇ વખત ઠંડો પવન આપે છે, કોઇ વખત સુદર મૉર આપે છે, કોઈ વખત તુરી ખાખડી આપે છે, કોઇ વખત કાચી ખાટી કેરી આપે છે, કોઈ વખત ખટમીઠી શાખ આપે છે, અને કોઇ વખત પાકેલી ઉત્તમ રસદાર કેરીઓ આપે છે. એ સિવાય કોઈ વૈદ તેના મૂળીઆંથી ગુમડાં મટાડે છે, કોઇ વૈદ તેની છાલના ઉકાળાથી લોહીવિકાર મટાડી શકે છે, કોઈ વૈદ તેનાં કુણાં પાંદડાના ઉપયોગથી ઉલટીનો રોગ મટાડી શકે છે, કોઇ વૈદ તેના મૉરથી અવાજ સુધારી શકે છે, કોઇ વૈદ તેના ચીરથી વીંછીનું ઝેર ઉતારી શકે છે, કોઇ વૈદ તેના ફળના પાકથી પુષ્ટિ આપી શકે છે. કોઇ વૈદ તેની ગોટલીના ઉપયોગથી મરડો મટાડી શકે છે, કોઇ વૈદ તેનાં પાંદડાંની રાખના મલમથી જખમો સારા કરી શકે છે, કોઇ વૈદ તેનાં કાચાં ફળના રસનું શરબત બનાવી તેથી ભૂખ લગાડી શકે છે, કોઈ વૈદ તેના ફળના સ્વાદિષ્ટ મુરબ્બાથી રૂચી વધારી શકે છે, કોઇ વૈદ તેની અંતરછાલથી મોટાં દરદો મટાડી શકે છે, કોઈ વૈદ તેના પાકાં પાંદડાંની બાફથી દરદો મટાડી શકે છે, અને કોઇ વૈદ માત્ર તેના છાયામાંથીજ મોટા લાભ અપાવી શકે છે. આ

પ્રમાણે આંબાની દરેક ચીજનો જુદો જુદો ઉપયોગ થઈ શકે છે, એ વાત ખરી, પણ તેમ છતાં તે દરેક ચીજો તેના વાપરનારની ખુબી પ્રમાણે ચોક્કસ પ્રકૃતિના માણસોને ચોક્કસ હદમાં ફાયદો કરી શકે છે, કાંઈ બધાં માણસોને માટે તે બધી વસ્તુઓ સર્વથા ઉપયોગી થઈ શકે નહિ, તેમજ શાસ્ત્રના જુદા જુદા અર્થ પણ જુદા જુદા અધિકારીને તેમના અધિકાર પ્રમાણે જુદો જુદો ફાયદો કરે છે, છતાં પણ યાદ રાખજો કે, શાસ્ત્ર એ સીડી છે, એટલે કે તેથી જેમ ઉપર ચ્હડી શકાય છે તેમજ નીચે પણ ઉતરી જવાય છે, માટે નીચે ન ઉતરી જવાય એ સંભાળજો. એક તરફી અર્થમાં ન રહી જવાય, મલિન અર્થોમાં ન રહી જવાય, કેવળ સ્વાર્થનાજ અર્થમાં ન ફસી પડાય, ગુલામગિરિની સાંકળમાં ન બંધાઇ જવાય, પોતાનાજ હાથ પગ ન બાંધી લેવાય, ભાઈબંધ પ્રજાના દોષ ન આવી જાય, અને કર્તવ્યભ્રષ્ટ ન થઇ જવાય, એ સંભાળજો. જો એવા અર્થ થાય તો એ શાસ્ત્રની સીડી મારફત નીચે ઉતરવા જેવું છે, અને જો પ્રજામાં પુરૂષાર્થ વધે, લોકોમાં સંપ વધે, વેહેમોનાં બંધનો કપાઈ જાય, દેશનું કલ્યાણ થાય, આત્માની ઉન્નતિ થાય, ઇશ્વરનું સત્યસ્વરૂપ સમજાય, અને જીવનો પ્રભુ સાથે તાર લાગેલો રહે, એવી રીતના અર્થ થાય તો તેને અમે ઉપર ચ્હડવું કહીએ છીએ, માટે શાસ્ત્રના અર્થની મારામારીમાં નીચે ન ઉતરી જવાય એ સંભાળજો, અને ઉપર ચ્હડવાની કાળજી રાખજો, એટલે પરમકૃપાળુ પરમાત્મા તમને શાસ્ત્રના સાચા અર્થ સમજવાનું બળ આપશે.

૧૦૧—સત્સંગની મંડળીઓની જરૂરીઆત વિષે.

દુનિયાની આબાદી માટે મનુષ્ય જાતનાં સુખને માટે ને આપણે ઈશ્વરી રસ્તામાં આગળ વધી શકીએ તે સારૂ દુનિયામાં જુદાં જુદાં મંડળોની જરૂર છે. કેમકે શહેર સુધારાને માટે અને લોકોની તંદુરસ્તી જાળવવા માટે શહેરનાં આગેવાન માણસોની ચુંટણી કરીને મ્યુનિસિપાલિટીની સભા સ્થાપવામાં આવે છે. તેમજ વેપારીઓના હકનું રક્ષણ થાય અને

અંદર અંદરના વાંધાઓનો નિકાલ કરી શકાય માટે વેપારી-ઓની મંડળી (એસોસીએશન) સ્થાપવામાં આવે છે; પ્રજાના રાજદ્વારી હકો જાળવવાને માટે નેશનલ કોન્ગ્રેસ જેવી મંડળીઓ સ્થાપવામાં આવે છે, લોકોમાં ઘરસંસારી બાબતોમાં જે કેટલીક જાતના વહેમો અને ગોટાળા થયેલા હોય તે સુધારવાને માટે સંસારસુધારાની મંડળીઓ સ્થાપવામાં આવે છે; દેશના કલ્યાણને માટે, રાજ્ય તરફની વફાદારી માટે, અને પ્રજામાં શૂરવીરતાનો જોસ ૮. વી રાખવા માટે વોલન્ટીયરોની મંડળી ઉભી કરવામાં આવે છે; નાતોમા સુધારા કરવા માટે, અરસપરસ ભાઈબંધી વધારવા સારૂ, તથા એક બીજાને મદદ કરવા સારૂ જુદી જુદી ન્યાતોમા જુદાં જુદાં મિત્રમંડળો સ્થાપવામા આવે છે. અને દેશનો રાજ્ય કારભાર રૂડી રીતે ચલાવવા માટે પાર્લામેન્ટની સભા સ્થાપવામા આવે છે, તેમજ દુનિયામાં ઈશ્વરી જ્ઞાન ફેલાવવા માટે, મનમા શાંતિ લાવવા માટે, પોતાની ફરજો બરોબર બજાવી શકવાનું બળ મેળવવા માટે, આત્માના કલ્યાણને માટે, અને ઈશ્વરનું સ્વરૂપ જાણવા સારૂ ઠેકાણે ઠેકાણે હરિજનોની, સત્સંગની મંડળીઓ થવી જોઇએ. બીજાં બધાં મંડળો કરતા સત્સંગની મંડળીઓની દુનિયામા વધારે જરૂર છે, કારણ કે એથી પોતાના અંતરમાં રહેલા દોષો ટાળવાના ઉપાયો મળી શકે છે. હૃદયમાં પવિત્રતા આવતી જાય છે અને જેમ ભૂખ્યાને ભોજન મળવાથી તે તૃપ્ત થાય છે તેમ પ્રભુના ગુણગાનથી આત્માને સંતોષ મળે છે. માટે ઈશ્વરી જ્ઞાન મેળવવા સારૂ, ઈશ્વરનું ધ્યાન શીખવા સારૂ, ઈશ્વરનુ સ્વરૂપ જાણવા સારૂ અને સદાસવદા સર્વ જગોએ મહાન ઈશ્વરના પવિત્ર નામનો જયજયકાર બોલાવવા સારૂ ઠેકાણે ઠેકાણે હરિજનોની મંડળીઓ સ્થાપવી જોઇએ. એ મહાત્માઓનો ઉપદેશ છે, એ શાસ્ત્રની આજ્ઞા છે અને એ ઈશ્વરનો હુકમ છે. માટે સૌ ભાઇઓએ એવી સત્સંગની મંડળીઓ સ્થાપવાની તજવીજ કરવી જોઇએ, અને એવાં સર્વેનાં કલ્યાણકારી કામને ઉત્તેજન આપવું જોઇએ, તથા એવાં ભલાં કામોમાં જેનાથી જે બને તે તેણે કરવું જોઇએ, એ આપણા સૌનું કામ છે.

પદ.

જેને ઘેર હરિજન હરિજશ ગાય, તે તો નિત્ય ગંગામાં ન્હાય;
અડસઠ તીર્થ ગુરૂ આંગણે, તેને દૂર ગયે શું થાય—જેને.
ધ્રુવ નાહ્યા પ્રલ્હાદ નાહ્યા, હેતે નાહ્યા હનુમાન (૨)
પ્રીત કરી પરીક્ષિત નાહ્યા (૨) જોગી શુકદેવ ગાય—જેને.
સૌ સંત મળી ધારણ બાંધ્યું, જ્ઞાન ગંગા તોલાય (૨)
જપ તપ તીરથ જોડે મળ્યાં (૨) તેમાં સર્વ સાધન મળી જાય-જે.
ધ્રુવ તારાનો મહિમા મોટો, મુખે કહ્યો નવ જાય (૨)
ભલે મળ્યા મેતા નરસિંહના સ્વામી, હેતે હરિના ગુણ ગાય—જે.

૧૦૨–પ્રભુ જે કરે છે તે ભલુંજ કરે છે, પણ આપણે તેનો ભેદ સમજતા નથી તેથી બડબડ કરીએ છીએ.

એક મોટો રાજા હતો તેને બહુ મોટો અને સુંદર બગીચો હતો, એ બગીચામાં ફરવા જવાનુ એક દિવસ રાણીને મન થયું, તેથી સાંજને વખતે તે પોતાની સખી સાથે બગીચામાં ફરવા નિકળી. એ વખતે ફરતા ફરતાં એક બહુજ સુંદર ફૂલ તેણે જોયું, તેથી તે તોડવાનું તેને મન થયુ. એટલે તે ફૂલ પાસે જઇને પોતાને હાથે તેણે એ ફૂલ તોડયું. એ વખતે ત્યાં બગીચાનો રખેવાળ એક આરબ સિપાઇ હાજર હતો. તેણે રાણીજી પાસે જઇને પોતાની બોલીમાં કહ્યું કે, એ ફૂલ તોડો માં. પણ રાણી સાહેબ કાંઇ તેની બોલી સમજ્યાં નહિ, કારણકે તે આરબ તુરતનો તેના દેશમાંથી આવેલો હતો, એટલે રાજાના મુલકની ભાષા તે જાણતો નહોતો, છતાં પણ સારો માણસ હોવાથી એક જમાદારની ભલામણથી રાજાએ તેને રાખેલો હતો. રાણીજી ફૂલ તોડીને તે સુંઘવા જતાં હતાં એટલામાં તે આરબે રાણીના હાથમાંથી ફૂલ ઝુંટી લઇ પોતાના પગ નીચે કચરી નાંખ્યું, એ જોઇ રાણીને બહુ ગુસ્સો લાગ્યો. તે તળે ઉપર થઇ ગઈ કે આ શું જુલમ ? આવો એક હલકો નોકર મારા હાથમાંથી ફૂલ ઝુંટી લે ? અને વળી મારા દેખતાંજ તેને પોતાના પગ નીચે કચરી નાંખે ? ગજબ ! ગજબ ! આવું અપમાન તો કોઇ ગરીબ માણસ પણ સાંખી

શકે નહિ, ત્યારે હું તો રાણી છું. મારો બગીચો છતાં હું એક ફૂલ પણ ન તોડી શકું ? આવા વિચારથી તેને બહુ માઠું લાગ્યું. તેથી તે તો રીસાઇ બેઠાં. રાજાએ મેહેલમાં આવીને તુરત પૂછયું કે, કેમ હવા ખાઈ આવ્યાં ? ત્યારે રાણીએ કહ્યું કે બળી તમારી હવા ને બળ્યું મારૂં જીવતર. તમારો એવો હુકમ કે મને એક ફૂલ તોડવાની પણ રજા નહિ ? એક ત્રણ બદામનો નોકર મારા હાથમાંથી મારી પસંદગીનું ફૂલ બલાત્કારથી ઝુંટાવી લે, અને વળી મારા દેખતાંજ પોતાના પગ નીચે તેને કચરી નાંખે ? મહારાજ ! આવુ અપમાન તો એક લોંડી પણ સાંખી શકે નહિ. આવું આવુ રાણીએ ઘણુએ કહ્યું, તે સાંભળી રાજાને પણ એ નોકર ઉપર બહુ ક્રોધ ચ્હડયો, તેથી તેને બોલાવીને પૂછયું કે, તું રાણીજીને ઓળખે છે કે નહિ ? તે રખેવાળે કહ્યું કે, હા સાહેબ, ઓળખું છું. રાજાએ કહ્યું, ત્યારે તેં તેનું અપમાન કેમ કર્યું ? રાણીના હાથમાંથી ફૂલ ઝુંટી લઇને તેં તારા પગ નીચે કચરી નાંખ્યું એ વાત સાચી કે ખોટી ? તે સીપાઇએ કહ્યું, સાહેબ, એ વાત સાચી છે. રાજાએ કહ્યું, જરા વિચાર તો કર, મારી રાણીને તારાથી હાથ લગાડાય ? એ અપરાધ માટે તને સખ્ત શિક્ષા ખમવી પડશે. ત્યારે તે આરબે કહ્યું કે, સાહેબ, પણ એનું કારણ તો સાંભળો. એ ફૂલ અમારા મુલકનું છે, એટલે હું તેનો ગુણ જાણું છું, ને રાણી સાહેબ તે જાણતાં નથી. એ ફૂલ બહુજ ઝેરી છે. તેની બાસ લે કે તુરતજ માણસ મરી જાય છે. તે સારૂ મેં રાણી સાહેબને પ્રથમ ના પાડી કે એ ફૂલને અડો માં, તે ઝેરી છે. પણ તેમણે મારી વાત માની નહિ, ને ફૂલ તોડીને સુંઘવા જતાં હતાં તેથી મેં તેમના હાથમાંથી તે ફૂલ ઝુંટી લીધું. કારણ કે જો જરાકજ એ ફૂલ સુંઘ્યું હોત તો તુરતજ તેઓ મરી જાત. એ ફૂલનો ઉપરનો દેખાવ બહુ સુંદર છે, માટે બીજું કોઇ માણસ તેની બહારની સુંદરતા ઉપર લોભાઈને ન લે. તે સારૂ મેં તેને પગ નીચે કચરી નાખ્યું. આ ઉંડો ભેદ સાંભળીને રાજા રાણી બંને બહુ અજબ થયાં. એ પછી રાજાએ રાણીના મ્હોં સામું જોઇને કહ્યું કે, તમે એની બોલી સમજ્યાં નહિ તેથી આમ થયું છે. એનો

હેતુ કાંઈ તમોને અપમાન કરવાનો નહોતો, પણ બીજો ઉપાય નહિ હોવાથી તમારો જીવ બચાવવા સારૂ તેણે એમ કરેલું છે. માટે તમારે તો તેને ઉલટું ઇનામ આપવું જોઇએ. એ સાચી વાત સાંભળીને રાણીનો ગુસ્સો ઉતરી ગયો અને એ પછી તે ચોકીદાર ઉપર વધારે હેત રાખવા લાગ્યાં.

ભાઇઓ! આવી રીતે આપણે માણુસો એક બીજાની બોલી સમજી શકતા નથી અને એક બીજાના હેતુ જાણી શકતા નથી ત્યારે સર્વશક્તિમાન મહાન પ્રભુના ભેદ આપણે કેવી રીતે જાણી શકીએ? આપણુને ન ગમે એવી નવી સ્થિતિમા આપણે આવી પડીએ ત્યારે પેલી રાણીની પેઠે આપણે પણ વગર મફતનો ગુસ્સો કરી મન બગાડીએ છીએ, અને ખોટા ખોટા વિચારોમા ઉતરી નાહકના હેરાન થઇએ છીએ, એમ ન થાય, માટે ભાઇઓ! પ્રભુ જે કરે છે તે ભલુંજ કરે છે પણ આપણે તેનો ભેદ સમજતા નથી, એવો વિશ્વાસ રાખતાં શીખો, એટલે સુખ દુઃખમાં તમે આનંદથી રહી શકશો.

પદ.

રામ રાખે તેમ રહીયે ઓધવજી રામ રાખે તેમ રહીયે.
આપણે ચિઠ્ઠીના ચાકર છૈયે—ઓધવજી૦
કોઇ દિન પેરણુ હીરને ચીર (૨)
તો કોઇ દિન પટોએ પહેરીએ—ઓધવજી૦
કોઇ દિન ભોજન શીરોને પુરી (૨)
તો કોઈ દિન ભૂખ્યા બી રહીએ—ઓધવજી૦
કોઇ દિન રહેવાને બાગ બગીચા (૨)
તો કોઇ દિન જંગલ રહીએ—ઓધવજી૦
કોઇ દિન સુવાને ગાદી ને તકીયા (૨)
તો કોઇ દિન ભોંયપર સુઈએ—ઓધવજી૦
બાઈ મીરાં કહે પ્રભુ ગિરધરના ગુણ (૨)
તો સુખ દુઃખ સર્વે સહીએ—ઓધવજી૦

૧૦૩–ભક્તોને પોતાને બહુજ આનંદ મળેલો હોય છે, માટે તેઓ બીજા સૌને આનંદ આપવા ઇચ્છે છે.

એક માણસે કાંઇ ગુન્હો કર્યો હતો તેથી સરકારે તેને કેદમા નાંખ્યો એ કેદખાનાનાં દુઃખો જોઇને તેને બહુજ લાગી આવ્યુ, તેથી તેણે ઠરાવ કર્યો કે, જો હું કેદમાંથી છુટું તો બીજાઓને પણ છોડાવીશ. એ પછી મુદત પૂરી થયા બાદ જ્યારે તે કેદમાથી છૂટયો ત્યારે તુરતજ જેલની બહાર નિકળીને પેહેલું કામ તેણે એ કર્યું કે, પકડેલા પોપટોનો કરંડીયો ખરીદ કરી તેમાથી પોતાને હાથે એક એક પોપટ ઉડાડવા લાગ્યો, અને ખુશાલીના આવેશમાં આવી ગયેલા પોપટોને જોસભેર ઉડતા જોઈ આનંદથી નાચવા લાગ્યો. એ જોઈને તેના કોઈ આગલા દોસ્તદારે કહ્યું કે, આ શુ ધંધો માડયો છે? જેલમા જઈ આવ્યો તોપણ હજી ન સુધર્યો? ઘરના રૂપીઆ ખરચીને પોપટોને ઉડાડી દેવા એવુ તે કોઈ કરે? હવે તો કાંઇક સમજ

ત્યારે તે માણસે કહ્યું કે, ભાઇ! બંધીવાનોના બધનો છોડાવવાથી તેઓને કેવો આનંદ થાય છે એ તું શું સમજે? એતો જેના બધનો છુટયાં હોય અને બીજાના બંધનો છોડાવે તેનેજ એ આનદની ખબર પડે. હુ આજ સુધી કેદમા હતો તેથી કેદખાનાનાં દુ.ખો કેવાં ખરાબ છે તે મને ખબર છે. અને હવે હુ કેદમાંથી છૂટયો છું, એટલે સ્વતંત્રતાની મઝા કેવી છે તે પણ હું અનુભવું છું, માટે હું કેદીઓને છોડાવવા ઇચ્છુ છુ. પણ અફસોસ કે હમણા મારાથી બીજું કાંઇ વધારે બની શકતું નથી, માટે બધનમાં પડી ગએલા પોપટોને છોડાવીને રાજી થાઉં છું.

ભાઇઓ! આવીજ રીતે એ માણસની પેઠેજ આપણે પણ પાપ કરનારા ગુન્હેગાર છીએ, આપણે મોહના બંધનમાં પડેલા છીએ, આપણે રાગદ્વેષની હેડબેડીમાં છીએ, આપણે અહંકારના કેદખાનામાં છીએ, અને આપણે જન્મ મરણના નરકમાં છીએ. પણ આપણા પ્રાચીન ઋષિયો તથા જુદા જુદા આચાર્યો એ બંધનોમાથી છૂટી ગયા હતા, અને આનંદના અ-

વતાર બનેલા હતા. માટે તેઓ સૌને આનંદ આપવા ઇચ્છતા હતા. અને બીજાઓનાં બંધનો કાપી તેઓને સ્વતત્રતાનો આનંદ આપી પરમ કૃપાળુ પરમાત્માનું અમૃત ચખાડવામાંજ તેઓ પોતાની જીંદગી ગાળતા હતા. એ સારૂજ-લોકોને બંધનમાંથી છોડાવવાના મહાન કામ સારૂજ મહાત્મા બૌદ્ધે રાજ્ય છોડયું હતું. એ સારૂજ પોતે છૂટેલા છતાં પણ યોગેન્દ્ર શ્રી કૃષ્ણ ભગવાને ભક્તો સાથે રાસક્રીડા કરી હતી અને પાપીઓને શિક્ષા કરવા સારૂ રાજ્યની ઉપાધિ માથે લીધી હતી, એ સારૂજ રામે વનવાસ લઈ રાક્ષસોને માર્યા હતા, એ સારૂજ શંકરાચાર્યે નાની ઉમરમાં સન્યાસ લઇ નાસ્તિકોને હરાવ્યા હતા, એ સારૂજ રામાનુજ આચાર્યે દાસભાવ સ્વીકારી લોકોને તાર્યા હતા, અને એ સારૂજ વલ્લભાચાર્યે પ્રભુને અર્પણ થઇને જીંદગી ગાળવાનો સેવાધર્મ ચલાવ્યો હતો કારણ કે પોતે છુટેલા હોવાથી માણસોને બધનમાથી છોડવાથી કેટલું બધુ પુણ્ય થાય છે અને કેટલો બધો આનદ થાય છે એ બાબત તેઓ જાણુતા હતા, એટલુજ નહિ પણ એ પ્રમાણે તેઓ વર્તતા હતા. માટેજ તેઓ પૂજનીય છે ભાઇઓ ! આપણે એવા ન થઇ શકીએ તો ફીકર નહિ, પણ આપણી શક્તિના પ્રમાણમાં આપણા ઘરમાં, આપણા છોકરાઓમાં, આપણી બૈરીમા, તથા આપણા સગાવ્હાલાંમાં, અને આપણા શેઠો કે નોકરોમાં ભક્તિ ફેલાવી શકીએ તોપણ આપણે ઘણુ કર્યું એમ સમજવું. આવી રીતે બીજાંઓને ભક્તિનો આનંદ આપીએ તો તેમાથી અતરનો દિલાસો મેળવી શકીએ છીએ. અને જો એ પણ ન બને તો બીજા જે મહાત્માઓ પોતાનો આનંદ લૂંટાવે છે તેની પાસે ચાલો, ત્યાંથી કાંઇક લઇ આવીએ. જો એમ કરીશું તોપણ પ્રભુ આપણી ભાવના પ્રમાણે ફળ આપ્યા વિના રહેશે નહિ. માટે જો બંધનમાંથી છુટવું હોય તો ભકતો પાસેથી આનંદ લઇને તે આપણા બીજા ભાઇબંધોને અપાય તેમ કરો. એટલે ધીરે ધીરે પૂર્ણ ઈશ્વરી આનંદ મેળવી શકાશે.

૧૦૪–આપણે આ જગતમાં ઈશ્વરને જાણવા માટે જન્મ લીધો છે.

ઈશ્વરને જાણવો એટલે કે ઈશ્વરમાં મુખ્ય કરીને કયા કયા ગુણો રહે છે, ઈશ્વરની શું ઇચ્છા છે, તથા ઈશ્વરી જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરવાનાં કયાં કયાં સાધનો છે? એ બધું સમજી લેવું એનું નામ ઈશ્વરી જ્ઞાન છે.

ઈશ્વરનું જ્ઞાન આપણને ગુરૂ તથા શાસ્ત્રદ્વારા મળી શકે છે તોપણ તે અધુરૂં છે. ઈશ્વરનું ચોખ્ખું જ્ઞાન તો હરિની હજુરમાં રહેલા મુક્ત મહાત્માઓનેજ હોય, કારણ કે આપણું જ્ઞાન તો નકશામાં ગામ જોવા જેવુ છે, અને મુક્ત મહાત્માઓને તો તે સ્થાનનો જાતિ અનુભવ હોય છે, એટલે તેઓના જેવુ ચોખ્ખુ જ્ઞાન આપણને હોય નહિ. પણ એવું ચોખ્ખું જ્ઞાન આપણને ભવિષ્યમા મળે તે સારૂ આ વખતે આપણે ભગવદ્જ્ઞાન અથવા જેને બ્રહ્મજ્ઞાન કહે છે તે મેળવવાની તજવીજ કરવી જોઇએ.

આ બ્રહ્મજ્ઞાનનો કાઇ પણ અંશ જેના હૃદયમા ન હોય તેને ઘેર ગમે એટલા વૈભવો હોય તોપણ તે સુખથી રહી શકતો નથી. કારણ કે સુખના સાગર અને શાન્તિના સમુદ્ર તો પ્રભુજ છે, એટલે એ જેના હૃદયમા હોય છે તેને કોઇ પણ સ્થિતિમા અને કોઇ પણ સ્થળે સુખ થયા વિના રહેતું નથી.

ઈશ્વરનું જ્ઞાન એ આત્માનો ખોરાક છે, એ ખોરાક જેટલી વાર સુધી આત્માને ન મળે તેટલી વાર સુધી આત્મા ભૂખ્યો, દુ ખી ને અસતોષી રહે છે, માટે જેને અંતરમાં શાન્તિ આપનારૂં ઈશ્વરી જ્ઞાન ન હોય તેને જગતમાં બીજાં ગમે એટલાં સુખ હોય તોપણ શાન્તિ મળતી નથી, અને ઈશ્વરી જ્ઞાન વિના દુઃખના વખતમાં દિલાસો લેવાની જગ્યા તેને મળતી નથી. માટે યાદ રાખજો કે, જેને ઈશ્વરનું સત્ય જ્ઞાન કે પૂર્ણ શ્રદ્ધા હોય નહિ તેને કદિ પણ અંતરમાં સુખ હોયજ નહિ. બહારથી કદિ તે સુખી દેખાતો હોય; તોપણ તેના અંતરમાં તો હોળીઓજ બળતી હોય છે.

આ જગતમાં ઘણાં પાપો થાય છે તેનું મુખ્ય કારણ ઈશ્વરી જ્ઞાનની અજ્ઞાનતા એજ છે. એ અજ્ઞાનતાને લીધેજ અ-

નિશ્ચય ઝેરવેર, બહુ ધનનો લોભ, બીજાનું બગાડવામાં શૂરાતન અને સદા મોજમજાહ મારવાની અંતરમાં હોંશ થાય છે.

જે દેશમાં કે જે લોકોમાં ઈશ્વરનું જ્ઞાન નથી હોતું ત્યાંજ સૌથી વધારે મારામારી, ગાળાગાળી, ચોરી, વ્યભિચાર, અને એવાંજ બીજાં ઘણાં પાપો ફેલાએલાં હોય છે.

કેદખાનામાં જઇને જોઇએ તો જણાય છે કે જેને ઈશ્વરનું જ્ઞાન ન હોય એવાંજ માણસો ત્યાં હોય છે માટે યાદ રાખજો કે જે દેશમા, જે ન્યાતમાં અને જે ગામમાં ઈશ્વરનું જ્ઞાન તથા ભક્તિભાવ ઓછાં હોય ત્યાંજ વધારે પાપો હોય છે. માટે દરેક માણસોને ઈશ્વરનું જ્ઞાન મેળવવાની જરૂર છે આજકાલ આપણા દેશમાં જોઇએ છીએ તો ઘણી બાબતોના જ્ઞાનનો પ્રચાર થતો જાય છે, એ બહુજ ખુશીની વાત છે, પણ જ્યાં લગી માણસના હૃદયમાં ઈશ્વરી જ્ઞાન ન હોય ત્યાં લગી તેને સાચું સુખ પ્રાપ્ત થતું નથી. તે વિષે ઉપનિષદ્‌માં કહ્યું છે કે:—

ઈશ્વરનું વધારે જ્ઞાન મેળવવા માટે શિષ્યે ગુરુની પાસે જવું જોઇએ, અને જ્ઞાની ગુરુએ શાંત તથા આનંદી અંતઃકરણવાળા શિષ્યને અવિનાશી સત્ય ઈશ્વરનું જ્ઞાન થાય તેવી વિદ્યાનો ઉપદેશ આપવો.

ઋગ્વેદ, યજુર્વેદ, સામવેદ, અથર્વવેદ, શિક્ષા, કલ્પ, વ્યાકરણ, નિરુક્ત, છંદ, અને જ્યોતિષ વગેરેમાંની ગમે તેટલી વિદ્યાઓ આવડ્યા છતાં તે વડે જો ઈશ્વરને ન ઓળખી શકે તો તે શ્રેષ્ઠ મનુષ્ય નથી. મતલબ કે તેમ ન થાય ત્યાં સુધી ઉપલી બધી વિદ્યા પેટ ભરવાની ને અક્કલની ઉજાણી કરવાની છે. માટે જેથી ઈશ્વરનું સ્વરૂપ જણાય અને મોક્ષ મળે તે બ્રહ્મવિદ્યાને તે ઈશ્વરી જ્ઞાનનેજ ઋષિયો શ્રેષ્ઠ વિદ્યા કહે છે.

ભલે આપણને લાખો રૂપીઆનો વહીવટ કરતાં આવડતો હોય, ભલે આપણે દેશના બધા કાયદા જાણનાર મોટા વકીલ કે બારીસ્ટર હોઇએ, ભલે આપણે દુનિયાની જુદી જુદી ઘણી ભાષાઓ જાણનાર હોઇએ, ભલે પગલાં જોઇને ચોર પકડી શકતા હોઇએ, ભલે આપણને દેશ પરદેશમાં થઈ ગએલા રાજાઓના ઇતિહાસ જીભને ટેરવે હોય, ભલે આપણને માણસનો હાથ જોઈને તેની આખી જીંદગીનો હેવાલ કહેતાં આવ-

ડતું હોય, ભલે આપણને આકાશના ગ્રહોની ચાલ જોઇને જગ-
તમાં શું શું ઉથલ પાથલ થશે તે કહેતાં આવડતું હોય, અને
ભલે આપણને જમીન જોઇને સોના રૂપાની કે હીરા માણેકની
કયાં ખાણો છે તે પરીક્ષા કરતાં આવડતું હોય તોપણ શું ?
જો કે એવી જાતના જ્ઞાનની પણ માણસને જરૂર છે, તોપણ
એ બધું જાણ્યા છતાં જ્યાં લગી આપણા અંતરમાં ઈશ્વ-
રનું સત્ય જ્ઞાન ન હોય ત્યાં લગી સાચું સુખ કે આત્માની
શાન્તિ મળતી નથી; માટે દરેક માણસને બીજા કોઇ પણ
જ્ઞાનની સાથે ઈશ્વરી જ્ઞાન મેળવવાની પણ ઘણી જરૂર છે.
માટે હરિજનો ગાય છે કેઃ–

પદ.

દેવોને છે દુર્લભ એવો મનુષા દેહ આ મળીઓ,
તોય હજી હરિ ભક્તિમાં નથી ચિત્ત તમારો ચડિયો. ટેક.
ચેતો નહીં તો મહાદુખ થાશે, ચોરાશીમાં જાતાં;
તે કરતાં શું દુઃખ ઘણુ છે, ઘરમાં ગોવિંદ ગાતાં; દેવોને.
હરિ ભક્તિ ભૂલ્યા તો અંતે, શ્વાન સુકર થઇ ભમશો;
રોમ રોમ નરકોમાં પડીને, ખુબ પીડા ત્યાં ખમશો.
ત્યા વળી બૂમ બરાડા દેશો, જમના મારો ખાતાં;
તે કરતાં શું દુઃખ ઘણુ છે, ઘરમાં ગોવિંદ ગાતાં. દેવોને.
હરિ ભક્તિ ભૂલ્યા તો અંતે, ખાવી પડશે એઠ;
વળી રાત દિન ભમવું પડશે, પૂરૂં કરવા પેટ.
હડ હડ થઇ જન્મારો જાશે, લાત લાકડી ખાતાં;
તે કરતાં શું દુખ ઘણું છે, ઘરમાં ગોવિંદ ગાતાં–દેવોને.

૧૦૫–જ્યારે તમારા કોઇ પણ ઉપાય લાગુ પડે નહિ ને સાવ હારી જાઓ ત્યારે નિરાશ નહિ થતાં પ્રાર્થના કરજો, એટલે પ્રભુ તમોને મદદ કરશે.

એક ભલી ડોશી હતી, તેનો દીકરો બહુ ખરાબ સોબ-
તમાં પડી ગયો હતો, તેથી તેને સુધારવા માટે ડોશી બહુ
મેહેનત કરતી હતી. પ્રસંગોપાત તેને શીખામણ દેતી, બીજા
સારા દાખલાઓ બતાવતી, ખરાબ ચાલથી હમણાં કેટલી બધી

આબરૂ જાય છે અને ભવિષ્યમાં તેથી કેવી મોટી ખરાબી થશે તે સમજાવતી, વારંવાર ધમકાવતી, બને ત્યારે તેને ખરાબ સોબતમાં જતો અટકાવતી, અને તેને સુધારવા સારૂ છેવટ કાંઇક શિક્ષા કરવામાં પણ ચૂકતી નહિ, તોપણ તે એકે ઉપાયથી છોકરો સુધર્યો નહિ, ત્યારે અંતે હારી જઇને તે ડોશીએ એક મહાત્માને પૂછ્યું કે, મહારાજ ! મારો છોકરો ખરાબ સોબતમાં પડી ગયો છે, તે કેમે કર્યો સુધરતો નથી, મેં બહુ બહુ ઉપાય કર્યા પણ એને કાંઈ અસર થતી નથી. અને એ છોકરો સુધરે નહિ ત્યા સુધી મારા જીવને શાતિ વળે તેમ નથી. માટે એનો કાઇક રસ્તો બતાવવાની કૃપા કરો.

મહાત્માએ કહ્યું કે, બાઇ, પ્રભુની પ્રાર્થના કર અને કહે કે મારા છોકરાને સદ્‌બુદ્ધિ આપો, એટલે તે સારો થઈ જશે. ડોશી ભાવિક સ્વભાવની હતી, તોપણ મહાત્માની આ વાત સાંભળીને તેના મનમા શંકા ઉત્પન્ન થઇ. તેને એમ લાગ્યું કે, આવો લફંગો છોકરો પ્રાર્થનાથી કેમ સુધરી શકશે ? મારને માનતો નથી, ઉપદેશને ગણકારતો નથી, આબરૂની પરવા રાખતો નથી, અને ધર્મ માટે કાંઇ જાણતો નથી, તે પ્રાર્થનાથી કેમ સુધરી શકશે ? એમ વિચારતી ડોશી કાંઇક બોલવાની તૈયારી કરતી હોય તેવી રીતે મહાત્માની સામે જોઇ રહી. ત્યારે એ જોઇ મહાત્માએ કહ્યું કે, બાઇ, પ્રાર્થનાના બળ માટે મનમાં કાંઈ શંકા રાખો માં ! જે કામ મોટાં લશ્કરોથી નથી થતું તે પ્રાર્થનાથી થાય છે, જે બચાવ મોટા કિલ્લાઓથી નથી થતો તે બચાવ પ્રાર્થનાથી થાય છે, જે જીદગી સેંકડો જાતની વિદ્યાથી નથી સુધરી શકતી તે થોડી પ્રાર્થનાથી સુધરી જાય છે, જે ભયંકર દુશ્મનો બીજી કોઈ રીતે નથી હારતા તે પ્રાર્થનાથી હારી જાય છે, જ્યાં કોઇ પણ રીતે જરાએ મદદની આશા ન હોય ત્યાં પ્રાર્થનાથી જોઇતી મદદ આવી પડે છે, જ્યાં દુઃખના અધકાર વિના બીજું કાંઇ ન દેખાતું હોય ત્યાં પ્રાર્થનાથી ઓચિંતા સુખનાં પ્રકાશિત કિરણો આવી પડે છે, અને જ્યાં ચોતરફ પાપનો અગ્નિ બળતો હોય ત્યાં પણ પ્રાર્થનાથી અંતરનો દિલાસો આવી શકે છે. એટલુંજ નહિ પણ પ્રાર્થનાથી રિદ્ધિ સિદ્ધ મેળવી શકાય છે, પ્રાર્થનાથી દેવોને વશ

કરી શકાય છે, પ્રાર્થનાથી માણસો દેવ બની શકે છે; પ્રાર્થનાથી માણસો સ્વર્ગનાં રાજ્ય ભોગવી શકે છે. અને પ્રાર્થનાથી માણસો પ્રભુની હજુરમાં જઇ શકે છે ત્યારે પ્રાર્થનાના બળથી તમારો છોકરો સુધરી જાય તેમાં શું મોટી વાત છે? માટે ડોશી, વિશ્વાસ રાખીને અંતરના ઉંડા ભાવથી સર્વશક્તિમાન મહાન પ્રભુનું નામ સ્મરણ કર્યા કરો, એટલે વખત આવે તમારૂં ધાર્યું થઇ જશે, કારણ કે આપણા પવિત્ર શાસ્ત્રની માર્ફત દયાળુ પ્રભુએ કબુલ કરેલું છે કે, મારા ભક્તોની ભલી ઇચ્છાઓ હું પાર પાડું છું. માટે પ્રભુમા તન્મય થઇને પ્રાર્થના કરો, એટલે તમે જે માગશો તે મળશે.

એ પછી ડોશી એ પ્રમાણે કરવા લાગી, તેથી થોડા વખતમાં સંજોગો બદલાઇ ગયા, અને તે છોકરો સુધરી ગયો. પ્રાર્થનામાં આવુ મહાન બળ છે, માટે ભાઇઓ? કોઇ પણ વાતમા જ્યારે બધી રીતે હારી જાઓ ત્યારે છેવટ નિરાશ નહિ થતાં હમેશાં શુદ્ધ અંતઃકરણથી પ્રાર્થના કર્યા કરો, પ્રાર્થના કર્યા કરો.

૧૦૬—કોઈ પણ માણસ પ્રભુનું પૂરેપૂરૂં સ્વરૂપ જાણી શકતા નથી, માટે એ વિષે વાદવિવાદ કરવો તે ફોગટ છે. આપણી ફરજ તો તેણે જે કામ કરવા માટે આપણને અહીં મોકલ્યા છે તે કરી બતાવવું એજ છે.

એક મહારાજાધિરાજનો મોટો મહેલ ચણાતો હતો, તેથી તેણે એ મેહેલ ચણવાના કામ સારૂ હજારો મજુરોને કામે રાખ્યા હતા. પણ રાજા પોતાની રાજધાનીના શહેરમાં રહેતો હતો, અને મેહેલ તેની પાસેના બીજા ગામમાં બંધાતો હતો, એટલે એ હજારો મજુરોમાંથી કોઇએ પણ રાજાને નજરે જોયો નહોતો. તેથી એવો મોટો મહેલ, એવું મોટું ખરચ, અગાધ ડહાપણ અને અદ્ભુત કારીગીરી જોઇને કેટલાક મજુરો અંદર અંદર વાતો કરવા લાગ્યા કે, જેનો આવો મહાભારત મેહેલ છે તે પોતે કેવો મ્હોટો હશે? ને કેવાં મજેનાં

ઘરેણાં લુગડાં પેહેરતો હશે? ત્યારે બીજાએ કહ્યુ કે, એ તો સૌથી નાનામાં નાનો છે, એ તો સાવ સાદો છે, ને એ ઘરેણાં પેહેરતો નથી. ત્યારે એક મીયાંભાઈએ કહ્યું કે, એની દાઢી કેવી મજેની લાગતી હશે? એ સાભળીને એક બ્રાહ્મણે કહ્યું કે, એ દાઢી રાખે નહિ. એને માથે તો ચોટલી હોય. એકે કહ્યું કે, એનું જમવાનું કેવું મજેનું હશે? ત્યારે બીજાએ કહ્યું કે, એ તો ઉપવાસ કરે એવો છે. એક જણે કહ્યું કે, એની નજર તો હજારો ગાઉ સુધી બધે ઠેકાણે પડે છે. ત્યારે બીજાએ કહ્યું કે, એ તો કયાઇ નજર બજર નાખવા નવરો નથી, તે તો પોતાના મહેલમાં પોતાના આનદમા બેઠો રહે છે. એકે કહ્યું કે, એ તો જેની ઇચ્છા હોય તે બધાને દર્શન દે છે. ત્યારે બીજાએ કહ્યુ કે, એ વાતજ ખોટી છે એ કોઇને દર્શન દેતોજ નથી. એકે કહ્યું કે એ બહુજ ભલો ને ડહાપણનો ભંડાર છે ત્યારે બીજાએ કહ્યું કે, જો એ બહુજ ભલો ને ડહાપણવાળો હોય તો આપણે તેની રૈયત છતા દુખી કાં રહીએ? એકે કહ્યું કે, તે પીળાં લુગડાં પેહેરે છે, ત્યારે બીજાએ કહ્યું કે, નહિ તે સફેત લુગડા પેહેરે છે. એકે કહ્યું કે, તેની મૂછો બહુ મોટી મોટી છે. ત્યારે બીજાએ કહ્યું કે, નહિ, તે મૂછો રાખતોજ નથી. એકે કહ્યું કે, તે પોતાના હાથમાં જાદુઇ લાકડી રાખે છે, ત્યારે બીજાએ કહ્યું કે, નહિ; તે પોતાની પાસે કાંઈ રાખતો નથી. એકે કહ્યું કે, તે બહુ પ્રેમવાળો છે, ત્યારે બીજાએ કહ્યું કે, તે સખ્ત શિક્ષા કરનારો છે. એકે કહ્યુ કે, તે બહુ રૂપાળો છે, ત્યારે બીજાએ કહ્યું કે, નહિ તે કાળો છે. એકે કહ્યું કે, તેની પાઘડી બહુ મજેની હશે, ત્યારે બીજાએ કહ્યું કે, એતો ટોપી પેહેરે છે. ત્યારે ત્રીજાએ કહ્યું કે, નહિ, એ તો ઉઘાડે માથે રહે છે. અને એકે કહ્યું કે, એ તો બુઢ્ઢો છે, ત્યારે બીજાએ કહ્યું કે, નહિ, એ તો જુવાન છે, ત્યારે ત્રીજાએ કહ્યું કે, એ તો બાળક છે. ત્યારે ચોથાએ કહ્યું કે, અરે યારો! ફોગટની માથાકુટ કાં કરો? કાંઇ છેજ નહિ. આવી રીતે વાદવિવાદ કરવામાં તેઓનો આખો દિવસ ફોગટ ચાલ્યો ગયો, એટલુંજ નહિ પણ અંતે તેઓ અંદર અંદર લડી પડયા, અને સાંઝ પડી ગઇ, તોપણ કાંઈ કામ થયું નહિ,

તેથી સંધ્યાકાળે રાજાના સિપાઇઓ તે બધા મજુરોને પકડીને મોટા અમલદાર પાસે લઇ ગયા અને કહ્યું કે, મહારાજાનો મેહેલ બાંધવાના કામમાં આ લોકોને મજુરીએ રાખેલા હતા, છતાં પણ તેઓએ કાંઇ પણ કામ કર્યું નથી, અને ઉલટા અંદર અંદર લડી મુવા છે, માટે તેમને શિક્ષા કરવી જોઈએ. એ સાંભળીને તે અમલદારે પૂછયું કે, બોલો, તમે શુ કહો છો? કેમ કામ ન કર્યું? ત્યારે તે મજુરોએ પોતપોતામાં થએલી વાતો ન્યાયાધીશને કહી બતાવી. અને કહ્યું કે, સાહેબ, અમે મહારાજાનીજ વાતો કરતા હતા. બીજી કાઇ ખરાબ વાતો અમે કરી નથી એ વાતોમાં રહી ગયા એટલે કામ ન થયું એ સાંભળીને ન્યાયાધીશે કહ્યું કે, એ બચાવ કાઇ નહિ ચાલે. તમને કામ કરવા રાખ્યા હતા કે વાતો કરવા? શુ તમે જાણતા નથી કે આપણા મહારાજા બહુજ કૃપાળુ છે, અને તે સર્વને વખત આવે દર્શન આપે છે એવો વખત આવ્યા પેહેલાં અને એવી યોગ્યતા મેળવ્યા પેહેલાં મહારાજાને મૂછો છે કે નહિ? દાઢી છે કે ચોટલી? તે રૂપાળા છે કે કાળા? અને તે ટોપી પેહેરે છે કે પાઘડી? એ માટે લડી મરવાની તમને શુ જરૂર? મહારાજા દાઢી રખાવે તોયે તેમાં તમારા બાપનું શુ ગયું? ને તે ચોટલી રખાવે તોય તેમાં તમને શુ? તમને જે કામ સોપેલું છે તે કામ બરોબર રીતે બજાવવુ એ તમારી ફરજ છે કે આવી ખોટી ખોટી તકરારો કરી તમારાજ ભાઇબંધો સાથે અંદર અદર લડાઇ કરવી અને મહારાજાએ સોંપેલું કામ ન કરવું એ તમારી ફરજ છે? શુ મ્હોડું લઇને તમે અહિ આવ્યા છો? જાઓ જાઓ, તમે બધા નાલાયક છો! મુનશીજી, આજનો રોજ તેમને આપશો માં, અને જેલરને હુકમ કરો કે, જેઓએ કામ નથી કર્યું તેઓને મુસ્કેટાટ બાંધીને દશ દશ ફટકા મારો, અને જેઓએ કામ પણ નથી કર્યું ને વળી અંદર અંદર લડાઇ કરી છે તેઓનો આગલો પગાર જપ્ત કરો, અને તેને વીશ વીશ ફટકા મારી સખ્ત મજુરી સાથે કેદમાં નાંખો.

ભાઇઓ! શું સમજ્યા? એ રાજા તે પરમાત્મા છે. તેનો મહાભારત મેહેલ તે આ દુનિયા છે. એ મેહેલમાં કામ કર-

નારા મજુરો તે આપણે પોતે છીએ. સિપાઈઓ તે જમના દૂત છે. ઇનસાફ કરનાર ન્યાયાધીશ તે ધર્મરાજા છે, દિવસ તે આપણી જીંદગી છે, સંધ્યાકાળ તે મોતનો સમય છે. કેદખાનું તે નરક છે, અને રાજાની રાજધાનીનું શેહેર તે મોક્ષધામ છે. પણ એ બધી વાતો ભૂલી જઇને સર્વશક્તિમાન મહાન પ્રભુએ આપણને જે ફરજો બજાવવા માટે અહીં મોકલ્યા છે તે ફરજો આપણે બજાવતા નથી, અને જે બાબત આપણા અનુભવની નથી તે બાબતના વાદવિવાદ કરવામાં અને એ વાદવિવાદમાથી વેર ઝેર ઉત્પન્ન કરવામાંજ આપણે જીંદગી ગુમાવી નાંખીએ છીએ. માટે ભાઇઓ ! ચેતો. હાથે કરીને વિના કારણ નરક પસંદ ન કરો દયાળુ પ્રભુએ પોતાની ઇચ્છા પ્રમાણે જે કામ કરવા આપણને અહીં મોકલ્યા છે તે કામ કરવુ એજ આપણી ફરજ છે એને બદલે જો ધર્મના ઝઘડામાં ને કલ્પનાની વાતોમાં પડયા રહીશુ તો અંતે નરકમા જવું પડશે, ને જમના માર ખાવા પડશે એમ ન થાય માટે બહારના વાદવિવાદોમાંજ ન રહી જતા સર્વશક્તિમાન અનંત બ્રહ્માડના નાથના હુકમ પળાય તેમ કરો. અને જો ઇનામ જોઇતું હોય તો તેના આ જગતરૂપી મેહેલમા તમારાથી બની શકે એટલી સુદરતા વધારો, એટલે વખત આવે એની મેળે મહાન ઈશ્વરનું અલૌકિક સ્વરૂપ સમજી શકાશે ને અનુભવી શકાશે. માટે વાતોમાં નહિ પડયા રહેતાં ફરજ બજાવવામા મચ્યા રહો ફરજ બજાવવામાં મચ્યા રહો. એટલે ધીરે ધીરે સમજાશે કેઃ—

દોહરા.

નિરાકાર નિરગુણ પ્રભુ, તદપિ સગુણ ધર દેહ;
કરત રહત નાના ચરિત, કેવલ ભક્ત સનેહ.
નિર્વિકલ્પ આનંદમય, સ્વસ્વરૂપ નિર્લેપ;
મનકી જેસી ભાવના, તેસો ફલ તેહી દેત.
બીન પાવનકા પંથ હૈ, બીન બસ્તીકા દેશ;
બીન દેહકા પુરૂષ હૈ, કહે કબીર સંદેશ.
બેદ થકે બ્રહ્મા થકે, થક ગએ શેષ મહેશ;
ગીતાકુ જ્યાં ગમ નહીં, વહાં સત્‌ગુરુકા દેશ.

૧૦૭–આપણે એક જાતનાં બી વાવીએ છીએ, ને બીજી જાતનાં ફળની આશા રાખીએ છીએ તેથી નિરાશ થઈએ છીએ અને તેનો વાંક ધર્મ ઉપર ઢોળીએ છીએ, તેથી આપણી ભક્તિ ફળીભૂત થતી નથી, એમ આપણને લાગે છે.

એક ભક્તરાજ મહારાજ કહેતા કે, ઘણા લોકો વારંવાર કહે છે કે, ભક્તિનું ફળ તુરત મળતું નથી. એ સાભળીને મને બહુ દિલગીરી લાગતી, અને એમ વિચાર થતો કે, આપણા ઉત્તમ ધર્મમા આવા નબળા વિચારો આવ્યા કયાંથી? કારણ કે ધર્મનું ફળ તુરત મળતું નથી, એમ માનવાથી આપણી શ્રદ્ધા ઢીલી થઈ જાય છે, એમ માનવાથી ધર્મની કિમત ઓછી થઇ જાય છે, એમ માનવાથી આપણુ મન નબળું પડી જાય છે, એમ માનવાથી આપણો પુરુષાર્થ ઓછો થઈ જાય છે, એમ માનવાથી આપણુ જ્ઞાન સકોડાઇ જાય છે અને એમ માનવાથી ઈશ્વર સાથેનો આપણો સબધ મોળો પડી જાય છે. એટલુંજ નહિ પણ ભક્તિનું ફળ તુરત મળતું નથી એમ માનવુ એ પોતાના ધર્મનું અને સર્વશક્તિમાન ઈશ્વરનું અપમાન કરવા બરાબર છે કારણ કે તુરત ફળ ન આપે એ ધર્મ શુ કામનો? એતો અધૂરો ધર્મ કહેવાય. વળી બધી જાતના ફળનો દાતા અનંત બ્રહ્માંડનો નાથ સર્વ-શક્તિમાન મહાન ઈશ્વર પોતે છે તેને ત્યાં શું ખોટ છે કે આ-પણી ભક્તિની કિંમત ઉધાર રાખે? મારી ખાત્રી છે અને હું અનુભવું છું કે, ભક્તિનું ફળ તુરતજ મળે છે, એટલુંજ નહિ પણ મહાત્માઓ પણ એમજ કહે છે, શાસ્ત્રો પણ એમજ કહે છે, અને દેવતાઓ પણ એમજ અનુભવે છે, છતાં પણ ઘણા માણસો કહે છે કે, ભક્તિનું ફળ તુરત મળતું નથી. જ્યાં ત્યાં વારંવાર એની એ વાત સાંભળવાથી મને વિચાર થયો કે, લોકો આમ કહે છે તેનું કારણ શુ? એ માટે જરા ઉંડા ઉ-તરીને તપાસ કરતાં મને સમજાયું કે, માણસો એક જાતનાં બી વાવે છે ને પોતાના અજ્ઞાનપણાથી બીજી જાતનાં ફળની આશા રાખે છે. જેમકે:—

એક ડોશીએ કહ્યું કે, જ્યારે ત્યારે મારૂં મન બહુ મુંઝાય છે, જીવ ઉંડાણમાં ઉતરી જાય છે, અનેક જાતની વગર મફ્તની ફીકર થયા કરે છે, માથામાં સીસુ ભર્યું હોય તેવુ ભારે થઇ જાય છે અને વિના કારણ બહુ રોવુ આવ્યા કરે છે. તેથી મેં મારા ગોરને પૂછયું કે, આવી રીતે મારો જીવ મુઝાયા કરે છે તેનું કારણ શુ? ને એનો ઉપાય શુ? ત્યારે ગોરે કહ્યું કે, તમને મોટી પનોતી બેઠી છે, ને શનિ નડે છે. માટે દર શનિવારે હનુમાનજીને તેલ ચહડાવજો ને સોનાની મૂર્તિ સાથે શનિનું દાન કરો, એટલે આરામ થઇ જશે તેથી સવા વાલ સોનાની મૂર્તિ, સવા પાલી અડદ, સવા હાથનો એક કાળા લૂગડાનો કટકો, એક લોઢાનો વાટકો, ને સવા પાશેર તેલનું દાન આપ્યું, ને આજે બે વરસ થયાં દર શનિવારે એક પાઇનું હનુમાનજીને તેલ ચ્હડાવું છું, પણ હજી મારૂં મન મુંઝાય છે તે મટતું નથી કોણ જાણે શુ છે કે મારી ભક્તિ ફળીભૂત થતી નથી ને હનુમાનજી મારી ઉપર પ્રસન્ન થતા નથી.

ભાઇઓ! ડાકતર કહે છે કે, એ ડોસીના માથામાં લોહી ફરવાની નસો ખરાબ થએલી છે, અને તેની પીઠના જ્ઞાનતંતુઓ નબળા પડેલા છે, માટે તેના માથામાં જરા ઓપરેશન કરવુ જોઇએ, તેના જ્ઞાનતંતુ સુધારવા સારૂ વીજળીના આંચકા આપવા જોઇએ, અને તેને પુષ્ટિકારક ખોરાક આપવો જોઇએ, તો એ રોગ મટી શકે. એમ કરવાને બદલે હનુમાનને પાઇનું તેલ ચ્હડાવવાથી એ રોગ મટવાની આશા રાખવી, ને એમ કરવાથી રોગ ન મટે ત્યારે હનુમાનની ભક્તિ ફળીભૂત થતી નથી એમ કહેવુ એ કેટલું બધુ ખોટું છે? એ જરા વિચારતો કરો? આપણી ભૂલોનો વાક, આપણા અજ્ઞાનપણાનો વાક, આપણા સ્વાર્થનો વાંક, અને આપણને ખોટા રસ્તા બતાવનાર મૂર્ખાઓનો વાંક દેવોની ઉપર ચ્હડાવવો અને ભક્તિનું ફળ તુરત મળતું નથી, એમ કહી આપણા ઉત્તમ ઈશ્વરી ધર્મને હલકો પાડવો એ કેટલું બધુ પાપ છે? એ જરા વિચાર તો કરો?

હવે બીજો દાખલો સાંભળો. મારો એક પાડોશી છે, તે અક્કલનો ઓથમીર છે. વેપારમાં તેનું જરાએ ધ્યાન પડતું

નથી, તો પણ તે અફીણનો સટ્ટો કરે છે. બજારની રૂખ તેજી ઉપર હોય ત્યારે તેનું ધ્યાન મંદીમા. દલાલો મંદી સમજતા હોય ને બજારમા ધમધોકાર મંદીના સોદા થતા હોય ત્યારે ભાઈ સાહેબ તેજીના વેપારમાં હોય, બજાર ચુપ હોય ત્યારે પોતે વગર મફતના પછડાતા હોય, અને બજારનો ઢંગ ઘડો હોય નહિ ત્યારે પોતે લ્હેરમાં આવી જઇને ઉલટા સુલટા સોદા કરી નાખે. આમ કરવાથી થોડા વખતમા લાખના બાર હજાર થઇ ગયા. બાપની મીલ્કત ગુમાવી બેઠો, ને કરજદાર થઇ ગયો. એ પછી મેં તેને પૂછ્યું કે, હવે ધંધો રોજગાર કેમ છે? ત્યારે તેણે કહ્યું કે, હુ તો ઠાર થઇ ગયો. મેં પૂછ્યું કે એમ કેમ થઇ ગયુ? તેણે કહ્યુ કે, ગયા આસો માસમાં મે નવરાત્ર કરેલ તેમા એક દિવસ ઉપવાસ ને એક દિવસ ફરાળ, રાત્રે ઉજાગરો ને કુંવારી છોકરીઓનું પૂજન, આખો દિવસ ચંડીપાઠની ધામધૂમ, ને રોજરોજ જુદી જુદી જાતના બળિદાન આપવા લાગ્યો. દેવીનુ મંદિર ખૂબ શણગાર્યું, અને ઘણા બ્રાહ્મણોને ચંડીપાઠ કરવા બેસાડ્યા. આ બધું અફીણની તેજી મંદી જાણવા સારૂ હું કરતો હતો. એ પછી એક દિવસ મને સ્વપ્નું આવ્યું, તેમા મેં આગ લાગેલી જોઇ તેથી બીજા દિવસે દેવીના પૂજારીને મેં પૂછ્યું કે, આ સ્વપ્નાનો અર્થ શું? પૂજારી ભંગડ હતો, તોપમારૂ હતો, અને કાઇ જાણતો નહોતો તોપણ જંત્રમંત્રની, ભૂતપલિતની, રિદ્ધિસિદ્ધિની ને દોરા ધાગાની વાતો કર્યા કરતો હતો. હું તેને માલ ખવરાવતો તેથી તે મને રાજી રાખવા માગતો હતો. મારૂં ધ્યાન તેજીમાં હતું એમ તેને ખબર હતી, તેથી તેણે કહ્યું કે, એ સ્વપ્નાનું ફળ એ છે કે, તેજી થશે. આગ લાગેલી જોઇ એટલે જરૂર ખૂબ તેજી થવી જોઇએ શેઠજી, તમારા નવરાત્ર તો તુરત ફળ્યાં, માતાજીએ તમારી ઉપર મહેર કરીને સ્વપ્નું આપ્યું તેથી હવે લીલાલ્હેર થવાની. માનું આપેલુ સ્વપ્નું ફરે નહિ. તમારી આટલી બધી ભક્તિ કાંઇ ફોગટ જાય? હવે તો તમારા ઉપર માતાની કૃપા થઇ ગઇ તેથી અવળો પાસો નાંખશો તોપણ સવળો પડશે. માટે બેધડક તેજીનો વેપાર કરો. આ વખતે બેડો પાર થવાનો. તમારા જેવા ભક્તને માતાજી ધન નહિ

આપે તો પછી બીજા કોને આપશે ? પૂજારીની આવી ખુશામત ભરેલી વાતો એ વખતે મને સારી લાગી, ને મનમાં એમ પણ ખરૂં કે, આપણે નવરાત્ર બહુ સારી રીતે ઉજવ્યાં છે માટે જરૂર સટ્ટામાં ફાયદો થશે. એમ ધારીને બજારની રૂખ જોયા વિના હું તેજીનો વેપાર કરવા મંડયો. તેથી બાર વાગી ગયા. હું ધારતો હતો કે, મારી આટલી ભક્તિ ફોગટ નહિ જાય. માતાજી જરૂર સહાય કરશે, પણ તેને બદલે ઓટલોજ વળી ગયો. આ જમાનોજ એવો છે કે, ધર્મીને ઘેર ધાડ ને કસાઇને ઘેર કુશળ. હવે એમાં બીજું શું કહેવું ? આપણા નશિબનો વાંક.

ભાઇઓ ! હવે વિચાર કરો કે, વેપાર કરતાં આવડે નહિ, વેપારમાં ધ્યાન રાખવું નહિ, બજારનો રંગ સમજવો નહિ, મૂર્ખાઓ ગાજા તંબાકુની ચલમ ફુંકતા ફુંકતા નિશાના જોસમાં તેજી મદીની જે જે તોપ મારે તે ઉપર વિશ્વાસ રાખી ધંધો કરવો, તથા સ્વપ્નાંઓને ભરોસે રહેવુ અને મનમાં એવી આશા રાખી મૂકવી કે, માતાજી સહાય થશે. આ વખતના નવરાત્રની ભક્તિ ફોગટ નહિ જાય. એનુ પરિણામ તે બીજું શુ હોય? એમાં તો બાર વાગીજ જાય, તેમા ભક્તિનો શું વાક? આવાં આવાં કારણો સમજ્યા વિના, આજુબાજુ જોયા તપાસ્યા વિના અને તે બાબત બનાવવા માટે જે યુક્તિયો કરવી જોઇએ તે કર્યા વિના આપણી ભૂલોનો વાંક, આપણા મનની નબળાઈનો વાંક, આપણા અભિમાનનો વાક, આપણા સ્વાર્થનો વાંક, અને આપણી મૂર્ખાઇનો વાંક આપણે આપણા ધર્મ ઉપર ઢોળી નાંખીએ છીએ, તેથી આપણને એમ લાગે છે કે, ધર્મનું ફળ તુરત મળતું નથી, તથા બરાબર મળતું નથી. પણ યાદ રાખજો કે, એમ માનવું એ આપણા પવિત્ર ધર્મનું અને સર્વશક્તિમાન અનંત બ્રહ્માંડના નાથ પરમ કૃપાળુ મહાન ઈશ્વરનું મોટામાં મોટું અપમાન છે. માટે ધર્મનું ફળ તુરત મળતું નથી એમ માની લેતાં પેહેલાં આપણને શું ફળ જોઈએ છે ? એ ફળ મેળવવા માટે આપણે શું કરવું જોઈએ ? અને તેને બદલે આપણે શું કરીએ છીએ ? તેનો પ્રથમ વિચાર કરજો. આપણને કયું ફળ જોઇએ છીએ અને તેને બદલે આપણે કઇ જાતનાં બી

વાવીએ છીએ ? એ તપાસજો. અને આંખો દુખતી હોય તે મટાડવા સારૂ પગે પાટા બંધાય એવું ન થાય તે સંભાળજો. જો એ બધી બાબતો વિચારશો તો તુરતજ સમજાશે કે અદલ ઇન્સાફી પરમ કૃપાળુ મહાન્યાયી ઈશ્વરના રાજ્યમાં કોઇની પણ મેહેનતનું ફળ ફોગટ જતું નથી. એટલુંજ નહિ પણ ભક્તિનું ફળ તો તુરતજ મળે છે. માટે સમજી સમજીને પ્રેમપૂર્વક ભક્તિ કરો, ભક્તિ કરો; અને ખાત્રી રાખો કે ભક્તિની મેહેનત ફોગટ નહિ જાય, કારણ કે પ્રભુપ્રેમી મહાત્માઓએ કહ્યું છે કેઃ—

દોહરા.

તુલસી તલપ ન છાડીએ, નિશ્ચે લીજે નામ;
મનુષ્ય મજુરી દેત હે, કયું રખેગો રામ.
રામ ઝરૂખે બેઠકે, સબકા મુજરા લેત;
જેસી જીનકી ચાકરી, તેસોં તીનકું દેત.

૧૦૮—મહા કલ્યાણકારી અખંડ આનંદરૂપ પરમકૃપાળુ પિતા મહાન પરમાત્માના ગુણ ગાવાથી તપ કરવાનું ફળ મળી રહે છે.

ભાઇઓ ! તપ કરવાનુ કારણ એ છે કે, ઇન્દ્રિયોને વશ કરવી, મનને જીતવુ, જીવને ઈશ્વરમય કરવો, અને આત્માનો પરમાત્મા સાથે તાર જોડી રાખી અલૌકિક ઈશ્વરી આનંદ લૂટવો, એ તપ કરવાના હેતુ છે ને તે પ્રમાણે થાય એ તપ કરવાનું ફળ છે તેમજ પ્રભુના ગુણ ગાવાથી પણ એ બધા ફળ થાય છે. જેમકે, એથી વિકારો ઓછા થાય છે, મન કાબુમા આવે છે, અંતરમા આનંદ થાય છે, અને જીવ ઇશ્વરમા તલ્લીન થાય છે, માટે શાસ્ત્રમા કહ્યુ છે કે, પ્રભુના ગુણ ગાવામા તપ કરવાનું ફળ આવી જાય છે. કારણ કે તપ કરવું એ કાંઇ બધા લોકોથી બની શકે તેમ નથી પણ પ્રભુના ગુણ ગાવા એ તો સૌથી બની શકે તેમ છે. માટે મહાત્માઓએ તપ કરતાં પણ ઈશ્વરના ગુણ ગાવાની બાબતને શ્રેષ્ઠ માનેલી છે. માટે ભાઇઓ ! સર્વશક્તિમાન, આનંદસ્વરૂપ, મોક્ષદાતા, પરમકૃપાળુ પરમાત્માના ગુણ ગાઓ અને પરમાત્માનું નામ સ્મરણ

કરો. પરમાત્માનું નામ સ્મરણ કરો, કારણ કે નામ સ્મરણમાં તપનું ફળ તથા બીજાં બધાં ફળ આવી જાય છે, પણ તે નામસ્મરણ કેવું હોવું જોઇએ ? એ તમને ખબર છે ? એને માટે સંતો કહે છે કેઃ—

દોહરા.

રામ નામ સબ કોઈ કહે, ઠગ ઠાકોર ઓર ચોર;
વિના પ્રેમ રીઝે નહિ, તુલસી નંદકિશોર.
મનકા ફેરત જન્મ ગયો, ગયો ન મનકો ફેર;
કરકા મનકા છોડ કર, મનકા મનકા ફેર.
માલા તો કરમેં ફીરે, જીભ ફીરે મુખ માંહી;
મનવા તો દસ દિશ ફરે, એતો સુમરન નાહીં.
સુમરનકી સુધી યું કરો, જેસી કામી કામ;
એક પલક વિસરે નહીં, નિશ દિન આઠો જામ.
સુમરનકી સુધી યું કરો, જ્યું ગાગર પનીહાર;
હાલે ચાલે સુરતમેં, કહે કબીર બિચાર.
સુમરનકી સુધી યું કરો, જ્યું સુરભિ ચિત્ત સૂત માંહી;
કહે કબીર ચારો ચરત, બીસરે કબુ નાંહી.
સુમરન સુધી યું કરો, જેસે દામ કંગાલ;
કહે કબીર વિસરે નહીં, પલ પલ લે સંભાળ.
તુલસી છલબલ છાંડકે, કરીએ રામ સનેહ;
અંતર કહો ભરથારસો, જીન દેખી સબ દેહ.

૧૦૯–જે ઊંચે ચ્હડે તેને પ્રભુ નીચે પાડે છે, અને જે નીચે ઉતરે છે તેને તે ઉપર ચ્હડાવે છે.

આ દોરંગી દુનિયામાં કાંઈ એકજ પ્રકારનાં માણુસ હોતાં નથી. બહુ વિચિત્ર સ્વભાવનાં માણુસો હોય છે. તેમાં ઘણાં માણુસોની રૂચિ ધર્મ તરફ હોય છે અને કેટલાકો ધર્મની ચેષ્ટા કરનારા પણ હોય છે. તે માંહેલા એક અભિમાની માણુસે કોઈ ભક્તને પૂછયું કે, તમારો પ્રભુ શું કામ કરે છે ? ત્યારે તે ભક્તે કહ્યું કે, જે પોતાની મેળે ઊંચા ચ્હડે છે તેને મારો પ્રભુ નીચે પછાડે છે, અને જે નીચે ઉતરે છે, તેને તે ઉપર ચ્હડાવે છે. આ સાંભળીને તે અભિમાનીએ પૂછયું કે, એનો અર્થ શું?

ત્યારે તે ભક્તે કહ્યું કે, જેઓ પોતાના ધનનું અભિમાન કરે છે તેઓને દીવાળાં કહડાવે છે, જેઓ પોતાના રૂપનું અભિમાન કરે છે તેઓને વખત આવે કુરૂપ બનાવે છે. જેઓ વિદ્યાનું અભિમાન કરે છે તેઓમાં કોઈ કોઈ બાબતમાં બહુ મોટી ભૂલ રાખી દે છે. જેઓ પોતાના ઊંચા કુળનું અભિમાન કરે છે તેઓને હલકા કુળવાળાના હાથમાં સોંપે છે. જેઓ પોતાના મોટા કુટુંબનું અભિમાન કરે છે તેઓમા કુસંપ થાય છે, જેઓ આયુષ્યનું અભિમાન કરે છે તેઓનાં વ્હાલાં સગાં વહેલા મરી જાય છે. જેઓ ભોગ તથા વૈભવ ભોગવવાનું અભિમાન કરે છે તેઓને જલદી રોગી બનાવે છે, જેઓ અધિકારનું અભિમાન કરે છે તેઓના અધિકાર ટુટી જાય છે, જેઓ જુવાનીનું અભિમાન કરે છે તેઓની જુવાની કલંકવાળી થઇ જાય છે, જેઓ બળનું અભિમાન કરે છે તેઓને પોતાના દુશ્મનોને હાથે નીચું પડવુ પડે છે, જેઓ પોતાના ગુણનું અભિમાન કરે છે તેઓના ગુણને પ્રભુ આગળ વધતા અટકાવી દે છે, જેઓ ધર્મનું અભિમાન કરે છે તેઓને પ્રભુ કોઈક પ્રકારની પોલમ પોલમાં રાખી દે છે, અને જેઓ પોતાના ભાઈબંધોને દબાવીને કોઇ પણ રીતે તેઓના કરતા પોતાને ઊંચા ગણાવાની કોશીશ કરે છે તેવા અભિમાનીઓને તેઓએ પોતાના મનમા માની લીધેલા ઊંચપણામાથી ગબડાવી દઈ પ્રભુ નરકમા નાખે છે, અને જે નીચે ઉતરે છે એટલે કે નમે છે, તેઓને પ્રભુ ઉપર ચ્હડાવે છે. જેમકે.–

જેઓ પોતાના ગુણો માટે નમે છે તેઓના ગુણ વધતા જાય છે, જેઓ પોતાની વિદ્યાને લીધે નમે છે તેઓ પોતાની વિદ્યાનો જગત્‌ને વધારે લાભ આપી શકે છે, જેઓ પોતાની મ્હોટાઈનું અભિમાન છોડી જગતના જીવોની સેવા કરવામાં લાગે છે તેઓ વધારે મ્હોટા થતા જાય છે, જેઓ ધનનું અભિમાન છોડી પોતાના ગરીબ બંધુઓ સાથે છૂટથી ભેળાઇ તેઓના દુઃખમાં ભાગ લે છે તેઓ અનંતકાળના વૈભવો મેળવી શકે છે, જેઓ પોતાના કુળનું અભિમાન છોડી પ્રભુના પુત્રો સાથે **आत्मवत् सर्वभूतेषु** એ પ્રમાણે વર્તે છે તેઓ સ્વર્ગના દેવો થઇ શકે છે. જેઓ પોતાના અધિકારના અભિમાનને છોડી પોતાના બંધુઓ સાથે નમ્રતાથી વર્તે છે તેઓના અધિકાર

વધતા જાય છે, કારણ કે અધિકારીઓના અધિકાર તો બહારનાજ હોય છે, પણ દીનતાના ગુણવાળા મહાન મનુષ્યો તો લોકોના અંતઃકરણમાં અધિકાર ભોગવી શકે છે. અને ધર્મની દીનતાવાળા ભક્તો હરિની હજુરમાં જઇ શકે છે. આવી રીતે પ્રભુને અર્થે દીનતાથી નીચે ઉતરવામાં મ્હોટાઇ છે, નમવામાં લક્ષ્મી છે, દીનતામાં કીર્તિ છે, અધીનતામા જ્ઞાન છે, સેવામાં અધિકાર છે, અને પવિત્ર સનાતન ધર્મને અર્થે નીચે ઉતરવામાં સર્વશક્તિમાન મહાન પ્રભુ પોતે આપણી સાથે રહે છે. તેથી પ્રભુ સાથે હોવાને લીધે આપણે માટે સ્વર્ગનાં બારણાં ઉઘડી જાય છે. દેવો આપણા દોસ્ત બની જાય છે, ઈશ્વરી જ્ઞાનની કુંચીઓ મળી જાય છે, અને પ્રભુ પોતે આપણને દોરનારો બની જાય છે; કારણ કે દીનતા એ જગતના જીવો સાથે તથા પ્રભુની સાથે આપણને જોડનાર મહા શક્તિ છે. અને અભિમાન એ સૌને જુદાં પાડનારી નાશકારક ભયંકર શક્તિ છે, માટે ભાઇઓ ! જો કલ્યાણની ઇચ્છા હોય તો સર્વશક્તિમાન મહાન પ્રભુને અર્થે નીચે ઉતરો, નીચે ઉતરો, એટલે કે સેવાધર્મમાં આવી જાઓ. મ્હોટા બનીને ઉપર રહી શકાશે નહિ, કારણકે મહાત્માઓએ કહેલુ છે કે "હારે તેને હરિ મળે" હારેલાઓને સારૂ સ્વર્ગ છે, માટે અભિમાનનાં હથિયાર છોડીને દીનતાથી પ્રભુના શરણનું બળ લઇ સેવાધર્મ સ્વીકારો, એટલે પ્રભુ તમારોજ છે ને તમે પ્રભુનાજ છો.

દોહરા.

ઉંચે પાની ના ટીકે, નીચેહી ઠહરાય;
નીચા હોયસો ભરપીયે, ઉંચ પીયાસા જાય.
લઘુતાસે પ્રભુતા વધે, પ્રભુતાસે પ્રભુ દૂર;
કીડી મીસરી ખાતહે, હસ્તી ફાકત ધૂળ.

૧૧૦–મહાન પ્રભુના રસ્તામાં આવવા માટે આપણો જીવ જાગેલો છે કે નહિ ? તે કેમ સમજવું ? તેનો ખુલાસો ?

પરમકૃપાળુ સર્વશક્તિમાન મહાન પરમાત્માની ઇચ્છા એવી છે કે, સર્વ જીવોની ઉન્નતિ થવી જોઇએ. અને મનુષ્યોએ

સંપૂર્ણતાએ પહોંચવું જોઇએ, એટલે કે હરિની હજુરમાં અનંતકાળના મોક્ષધામમાં જઇ ત્યાંનાં અખૂટ સુખો અખંડિતપણે ભોગવવાં જોઇએ. તે સારૂ દયાળુ પ્રભુએ જીવોના અંતઃકરણમાં ઉચ્ચતાની લાગણી આપેલી છે. એ લાગણી આપણને પ્રભુ તરફ ખેંચે છે, અને દુનિયાદારીનો મોહ વિષયસુખ તરફ ખેંચે છે. દરેક માણસના મનમાં હમેશાં એ દૈવી ને આસુરી વૃત્તિનું યુદ્ધ ચાલ્યા કરે છે. પણ તેમા જેઓનો જીવ જાગેલો હોય છે તેઓના અંતરમાં શરૂઆતમા એ લડાઈ બહુ મોટી હોય છે, કારણકે જીભ કહે છે કે, આ સ્વાદ ચાખવો છે, પણ અંતર કહે છે કે, નહિ, એતો ઘણો વખત ખાધુ, હવે મિતાહારી થા. પણ અંતરનો એ હુકમ મન માનતું નથી, તે તો હરાયું થઇને સ્વાદની પાછળ પાછળ દોડે છે અને જીભને રાજી રાખે છે. આ શરૂઆતની લઢાઈ વખતે મન બહુ ઉશ્કેરાએલું રહે છે, કારણકે તેને જે જુની ટેવો પડી ગએલી છે તે છોડવી ગમતી નથી, પણ આપણો જીવાત્મા આપણા અંતરની મારફત એ ટેવો છોડવાનું તેની ઉપર દબાણ કરે છે, તેથી તે બેવડા જોરથી સામું થાય છે. એ વખતે મનનું જોર બહુ વધી જાય છે, તેથી એકલી આંતર પ્રેરણાથી તે કાબુમાં આવી શકે નહિ, પણ સૃષ્ટિની રચનાજ એવી છે અને ઈશ્વરની ઇચ્છાજ એવી છે કે, મોડા વહેલું સર્વ જીવોનું કલ્યાણ થવુંજ જોઇએ. તેથી એ મહાભારત યુદ્ધ વખતે કુદરત પોતે અતરની ઉચ્ચ વૃત્તિઓની મદદગાર થાય છે જેમ મહાભારતના યુદ્ધ વખતે શ્રીકૃષ્ણ ભગવાને દૈવી સંપત્તિવાળા અર્જુનને મદદ કરી જય મેળવી આપ્યો હતો, તેમ જાગેલા જીવના હૃદયમા થતા ત્યાગ અને ભોગનાં યુદ્ધ વખતે કુદરત પોતે ત્યાગની મદદમા ઉભી રહે છે તેથી મન પોતાની ઇચ્છા પ્રમાણે સ્વાદ ભોગવવા જાય છે, પણ કુદરત તેને પાછુ પાડી દે છે કારણકે અદરથી જીવ જાગેલો હોય છે તેથી તેના વિચારો બદલાતા જાય છે, તેની રહેણીકરણી બદલાતી જાય છે, તેના ટેસ્ટ બદલાતા જાય છે, તેનું શરીર કેટલીક બાબતમાં બહુ દૃઢ થતું જાય છે, તેની લાગણીઓ ઉંડી અસર ગ્રહણ કરી શકે તેવી બનતી જય છે, તેનું ધર્મજ્ઞાન વધતું જાય છે, અને દુનિયાદારીના મોજશોખની બધી ચીજોમાં તેને ફીકાશ લાગતી

જાય છે. આમ થયા છતાં પણ મનને બહુ લાંબો કાળ થયાં જે ટેવો પડી ગએલી હોય છે અને જે ગતિ મળી ગએલી હોય છે તેમાંથી તે સ્હેલાઇથી પોતાની મેળે અટકતું નથી, તેથી ભોગ અને ત્યાગ વચ્ચે દરરોજ માનસિક લડાઇ થયા કરે છે. એ લડાઇ વખતે મન અધરાયું થઇને ખાય છે, પણ કુદરત તેથી વિરુદ્ધ છે માટે તેમાં અગાઉના જેવો સ્વાદ આવતો નથી પ્રથમની પેઠે પાચન થતું નથી, અને આજુબાજુના સંજોગો એવા બદલાઈ જાય છે કે, જીવ જાગેલો ન હોય ત્યારે જેમ છુટથી વર્તાતું હોય તેમ પછી સ્વાભાવિક રીતેજ વર્તી શકાતું નથી, છતાં પણ મન ખાવા પીવાની પાછળ દોડયા કરે છે પેહેરવા ઓઢવામાં પણ એમજ થાય છે મન કહે છે કે, આ ધોતીયુ જોઇએ છે, આ શાલ જોઇએ છે, આ શેટુ જોઇએ છે, આ પાઘડી જોઇએ છે, આ ગાદલું જોઇએ છે, આ શેતરજી જોઇએ છે, આ બટન જોઇએ છે, આ ઘડીઆળ જોઇએ છે, આ બુટ જોઇએ છે, ને આ વીંટી જોઇએ છે, પણ અંતર કહે છે કે, કયા સુધી એમાં પડયું રહીશ ? આજ સુધીની જીંદગી એમાં ગાળી પણ હજી તને તૃપ્તિ થઇ છે ? દુનિયામાં નવીનતાની કાંઇ હદ છે ? ફેશનનો કાંઈ સુમાર છે ? સૌંદર્યનો કાંઇ કિનારો છે ? અને ભોગની વસ્તુઓનો કાંઈ પાર છે? નહિજ. ત્યારે વિચાર કર કે, તું એ બધાંને કયાંથી પહોચી શકીશ ? આટલું આટલું સમજાવ્યા છતાં પણ નવા ડગલામાં મન જાય છે, પચતું નથી તોપણ મિષ્ટાન્ન ખાવાનું મન થાય છે, મળતાં નથી તે શરબતો પીવાનું મન થાય છે, અને ઠરાવ કરેલો છે કે, અમુક બાબતો નજ ખપે, તેમાં પણ વખતો વખત તલપી આવે છે. કારણકે જુની ટેવો તે સ્હેલાઈથી છોડી શકતું નથી. તેને અગાઉથી જે ગતિ મળી ગએલી હોય છે તે ગતિને એકદમ અટકાવનારી મજબુત બ્રેક* આપણી પાસે નથી તેથી ભક્તિની શરૂઆતના વખતમાં જાગેલા જીવોની અંદર બહુ મોટું યુદ્ધ થાય છે. મન કહે છે કે, આ વરઘોડામાં જવું છે, પણ અંતર કહે છે કે, હવે એ તારૂં કામ નથી. ત્યાં તારા જેવા વિચારના માણસો કયાં છે ? તારો એવો ડ્રેસ કયાં છે ? તું એમાં શોભી શકે ? જા માં, જો જઈશ તો તું સૌથી જુદો

* ચાલતી ગાડી કે એવું કંઇ એકદમ અટકાવી દેવાની કળ.

પડી જઈશ. મન કહે છે કે, આ નાટકમાં જવું છે. પણ અંતર કહે છે કે, હવે એમાં તને રસ લાગે એમ ક્યા છે? ઉજાગરા ખમે એવું તારૂં શરીર ક્યાં છે? રંગના લેપડાઓમાં ને હલકા પ્રકારનાં ગાયનોમાં મઝા પડે એવી તારી વૃત્તિઓ ક્યાં છે? અને હવે તને એટલી ફુરસદ ક્યાં છે? મન કહે છે કે, આ મહારાજાની સ્વારી જોવા જવું છે, પણ અંતર કહે છે કે, અરે મૂર્ખા? કાં એ ભીડમાં ધક્કા ખાવા જાય છે? બહુ વખત જોયું તોપણ હજી તને તૃપ્તિ ન થઇ ત્યારે આ વખત જોઈને વળી તું શુ લકુંઓ કાઢીશ? ઠીક છે, જા, ફરી આવ. "લક્કડકા લાડુ હૈ ખાયગા સો પસ્તાયગા, ઓર નહિ ખાયગા વોભી પસ્તાયગા" આવી રીતે સભાઓમાં, સરકસોમાં, મેળાઓમાં ને પરદેશોમાં દરેક જગ્યાએ મન ભટકે છે, જ્યાં જ્યા જાય ત્યા ત્યા થોડીવારમાં કંટાળો લાગે છે. થાક લાગે છે, મેહેનત પડે છે, ને મનમાન્યું થતું નથી, તેથી અતરમાંથી દુઃખ થાય છે, અને પાછળથી પસ્તાવો થાય છે. છતાં પણ ફરી ફરીથી એને એ વાતોમાં મન લાગેલુ રહે છે. કારણકે ઘણા કાળના એવા સંસ્કારો તેમાં જામી ગએલા છે, એટલુજ નહિ પણ જ્યારે એક પાટા ઉપરથી બીજા પાટા ઉપર ટ્રેનને લાવવી હોય ત્યારે તેને આગળ પાછળ હઠાવવી પડે છે, ને વધારે જોર તથા વખત જોઇએ છે તેમજ નજીવી સાસારિક કુથલીયોમાથી કાઢીને મનને પ્રભુ તરફ વાળવું હોય ત્યારે પણ એમજ થાય છે માટે એ વખતે જે ધીરજ રાખી શકે, અને એ ત્યાગ તથા ભોગના માનસિક યુદ્ધમાં જે જય મેળવી શકે તેજ ભાગ્યશાળી છે, તેજ પુરૂષાર્થી છે, અને તેજ કૃતકૃત્ય છે. માટે ભાઈઓ! જ્યારે તમારા મનમાં આવું યુદ્ધ થાય ત્યારે જાણજો કે, તમારો જીવ જાગૃત થયો છે, અને જ્યારે એમાં તમને ફતેહ મળતી જાય ત્યારે સમજજો કે, સર્વશક્તિમાન મહાન ઇશ્વરની કૃપા તમારી ઉપર ઉતરી છે. એ કૃપા ખોવાઇ ન જાય પણ વધતી જાય તેમ કરજો, એટલે તમે મહાન ભક્ત થઈ જીંદગીની સાર્થકતા કરી શકશો. પણ એ બધું દૈવી આસુરી સંપત્તિના માનસિક યુદ્ધથી થાય છે. માટે એ મહાભારત યુદ્ધમા હારી ન જવાય એ સંભાળજો,

અને જ્યારે મન સુધરતું જાય ને પ્રભુના રસ્તામાં આગળ વધતું જાય ત્યારે જાણુજો કે, હવે આપણો જીવ જાગ્યો છે. એ વખતે જાગેલા જીવોને એમ લાગશે કે—

દોહરા.

પહેલે એ મન કાગ થા, કરતા જીવન ઘાત;
અબતો મન હંસા ભયા, મોતી ચુન ચુન ખાત.
કબીર મન પર્વત હતા, અબ મેં પાયા જાન:
ટાકી લાગી પ્રેમકી, નીકસી કંચન ખાન.

જ્યારે આવો અનુભવ થાય ત્યારે જાણુજો કે હવે આપણો જીવ જાગ્યો છે, અને હવે અમે પ્રભુના માર્ગમાં છીએ એમ થયા વિના આરો આવવાનો નથી, માટે તમારા મનમાં થતા દૈવી અને આસુરી સંપત્તિના માનસિક યુદ્ધમાં જેમ બને તેમ દૈવી સપત્તિનો જય થાય તેમ કરો દૈવી સંપત્તિનો જય થાય તેમ કરો.

૧૧૧-આપણે શા માટે બીજાઓ સાથે ભાઈબંધી રાખવી જોઈએ ? તેનો ખુલાસો.

આ જગતનાં સૌ પ્રાણી માત્રનો પિતા પ્રભુ છે અને આપણે સૌ જીવો તેના પુત્રો છીએ. માટે પિતા જેમ પોતાના ઘરમાં પોતાનાં છોકરાઓને સલાહ સંપમાં રહેતાં જોઇને રાજી થાય છે તેમ આપણે સૌ ભાઈબંધી રાખી હળી મળીને ચાલીએ તો અનંત બ્રહ્માંડનો નાથ સર્વશક્તિમાન આપણો પવિત્ર પિતા મહાન પ્રભુ રાજી થાય છે. આપણે ભાઈબંધી રાખી શકીએ માટે પ્રભુએ આપણને એક બીજાના ઓશીયાળા બનાવેલા છે.

આપણે સૌ એક બીજા સાથે હળી મળીને સલાહ સંપથી વર્તી શકીએ તે માટે પ્રભુએ ખાસ ચાહીને જુદા જુદા દેશમાં જુદી જુદી વસ્તુઓ ઉત્પન્ન કરી છે અને જુદી જુદી પ્રજામાં તથા જુદા જુદા માણસોમાં ખાસ જુદા જુદા ગુણો મૂકેલા છે. જેમકે હિંદુસ્તાનમાં રૂ પેદા કર્યું છે, વિલાયતમાં કોલસાની તથા લોખંડની ખાણો ભરી મૂકી છે, અમેરિકામાં ઘઉં પેદા કર્યા છે, આસ્ટ્રેલિયામા જનાવરોની પેદાશ વધારે કરી છે, સીલો-

નમાં મોતીનો પાક કરેલો છે, આફ્રિકામાં સોનાની ખાણો કરેલી છે, રૂશીઆમા ગ્યાસ્લેટ તેલના ઝરાઓ ભરેલા છે, બરમામાં લાકડાના જંગલો કરી મૂકેલાં છે, ચીનમાં રેશમના કીડાઓની પેદાશ કરેલી છે, મલબારમા સુખડનાં જંગલો કરેલાં છે, કાબુલમા મેવાનાં ઝાડો બનાવેલાં છે, અરબસ્તાનમાં ઉંચી જાતના અરબી ઘોડાઓ બનાવેલા છે, ઇસતંબોલમા અત્તરને માટે ફૂલોની પેદાશ થઇ શકે તેવા હવા પાણી બનાવેલાં છે, અને કાશ્મીરના મુલકને અતિશય સોન્દર્યવાળો બનાવેલો છે. તે શા માટે ? એનુ કારણ એજ છે કે, એક બીજા દેશને એક બીજાની જરૂર પડે, અને તેને લીધે જુદા જુદા દેશનાં, જુદી જુદી જાતના, જુદા જુદા ધર્મના અને જુદી જુદી બોલી બોલનારા માણસો સૌ એક બીજા સાથે હળી મળીને ચાલી શકે ને ભાઇબધીથી વર્તી શકે તે સારૂજ પ્રભુએ જુદા જુદા મુલકમા જુદી જુદી ચીજોની ઉત્પત્તિ કરેલી છે અરસ્પરસ ભાઇબધી વધારવા માટે જેમ જુદા જુદા દેશમાં પ્રભુએ જુદી જુદી વસ્તુઓ ઉત્પન્ન કરી છે તેમજ જુદી જુદી પ્રજાઓમા ને જુદા જુદા માણસોમા પણ ખાસ જુદા જુદા ગુણો આપેલા છે, કારણકે એ ગુણોના આકર્ષણથી પણ માણસો ભાઇબંધીની સાકળમા જોડાએલા રહી શકે છે જેમકે આગબોટો બનાવવાના હુન્નરમા અગ્રેજો હુશીઆર હોય છે, નવી નવી જાતની શોધ કરવામા અમેરિકનો આગળ પડતો ભાગ લઇ શકે છે, વેપારની બાબતોમાં જર્મનો વધી જાય છે, નવીન સુધારાઓનો જલદી લાભ લઇ જવામા જેપાનીઓ ફાવી જાય છે, દયાની બાબતમાં જૈનો વધી જાય છે, ભક્તિની બાબતમા વૈષ્ણવો વખણાય છે, અને તત્ત્વજ્ઞાનની બાબતમા આખી દુનિયામા બ્રાહ્મણોની ફીલસુફી વખણાય છે. હવે વિચાર કરો કે જો આવી રીતે જુદી જુદી પ્રજામા જુદી જુદી જાતની ખાસ કુશળતા ન હોત તો ખરા પ્રેમથી માણસો એક બીજાને ચાહી શકત નહિ, પણ પ્રભુની ઇચ્છા એવી છે કે, આપણે સૌએ એક બીજા સાથે કોઇ દિવસ તુટે નહિ એવી ઈશ્વરી સગાઇ રાખવી જોઇએ. તે સારૂજ તે દયાળુ પરમાત્માએ જુદી જુદી પ્રજામાં ને જુદાં જુદાં માણસમા જુદા જુદા કાંઈ ખાસ ગુણો મૂકેલા છે, કે જેથી

કરીને આપણે સૌ આપણી પોતાની ગરજે ફરજીયાત રીતે અંતરની પ્રેરણાથી એક બીજાને ચાહી શકીએ, અને એ અલૌકિક ચાહનામાથી અતે ધીરે ધીરે ઈશ્વરી પ્રેમમા આવી શકીએ માટે આપણુને સૌને ભ્રાતૃભાવની જરૂર છે.

ભ્રાતૃભાવ રાખવો એટલે કે પુરુષે સ્ત્રીને અને સ્ત્રીએ પુરુષને ચાહવુ એટલુજ બસ નથી, બાપે દીકરાનું અને દીકરાએ બાપનું ભલું કરવુ એટલુજ બસ નથી અને શેઠે નોકરને તથા નોકરે શેઠને ફાયદો કરવો એનું નામ કાંઇ ભ્રાતૃભાવ નથી, પણ જગતમા પ્રાણી માત્ર સાથે એક સરખી રીતે સમાન દૃષ્ટિ રાખવી અને સૌને પરમ કૃપાળુ પરમાત્માના જીવ સમજી સૌનું કલ્યાણ થાય એમ વર્તવુ તેનુજ નામ ભ્રાતૃભાવ અને તેનુજ નામ ઈશ્વરી સગાઇ છે

એવી ઈશ્વરી સગાઇમા નાના કે મોટા જોવાતા નથી, ધનવાન કે નિર્ધન જોવાતા નથી, વિદ્વાન કે મૂર્ખ જોવાતા નથી, આપણી જાતના કે પરજાતના જોવાતા નથી, આપણા દેશના કે પરદેશના જોવાતા નથી, આપણા ધર્મના કે પરધર્મના જોવાતા નથી, સ્ત્રી કે પુરૂષ જોવાતા નથી, અને કાળા કે ગોરા જોવાતાં નથી પણ તે સર્વે આપણા મહાન પિતા સર્વશક્તિમાન ઈશ્વરના પુત્ર પુત્રી છે અને આપણા સગાં ભાઇ બ્હેનજ છે, એવુ સમજીને તેઓની સાથે યોગ્યતાથી વર્તવુ તેનુજ નામ ભ્રાતૃભાવ છે આ જગતમા જુદા જુદા માણુસમા જુદા જુદા ગુણો તથા જુદા જુદા અવગુણો તો રહેશેજ, પણ તે સારૂ કરીને કાઈ આપણાથી ઈશ્વરી સગાઈ તોડી ન ખાય નહિ.

એકજ બગીચામા ઘણાંએ જુદી જુદી જાતના ઝાડો હોય છે, એટલુંજ નહિ પણ બધી જાતના ઝાડોમાં તથા તેનાં ફળોમાં જુદા જુદા ગુણો અને જુદા જુદા સ્વભાવ હોય છે. જેમકે કોઈ ખાટા હોય છે, કોઇ મીઠાં હોય છે, કોઈ ખારાં હોય છે. કોઈ તીખા હોય છે, કોઇ કડવા હોય છે, કોઇ ખટમીઠા હોય છે અને કોઈ તમતમાં હોય છે તેમજ આ જગતના માણસોના સ્વભાવ અને પ્રકુતિ પણ જુદાં જુદા હોય છે. જેમકે કોઇ માણસ ક્રોધી હોય છે, કોઈ લોભી હોય છે, કોઇ કામી હોય છે, કોઇ ભોળા હોય છે, કોઇ શરમાળ હોય છે,

કોઇ બહુ બોલા હોય છે, કોઇ ખુની હોય છે, કોઇ ઝેરીલા હોય છે, કોઇ અદેખા હોય છે, કોઇ ખટપટી હોય છે, કોઇ બકબકીઆ હોય છે, કોઇ અજ્ઞાની હોય છે, અને કોઇ સ્વાર્થી હોય છે, પણ આપણે કાંઇ આપણા ભાઇબંધોના એવા દોષો તરફ જોવાનું નથી, પણ આપણે તો એમજ સમજવાનું છે કે, એ બધા બહારથી ગમે એવા દોષભાવવાળા દેખાવા છતાં પણ આપણા સર્વશક્તિમાન મહાન પિતા પ્રભુના ઉત્પન્ન કરેલા જીવો છે અને તેઓમા પવિત્ર આત્મા રહેલો છે, એમ સમજીને આપણે સૌ સાથે હળીમળીને સૌના વાજબી હકો ચૂકાવી આપવા તેનું નામ ભ્રાતૃભાવ છે. અને તેનુંજ નામ ઈશ્વરી સગાઇ છે એ સાચી સગાઈ કાંઈ માણુસોના જુદા જુદા સ્વભાવ સારૂ કરીને તોડી નંખાય નહિ, માટે આપણે પ્રભુના સૌ જીવો સાથે હળીમળીને ચાલવું જોઇએ

૧૧૨–આપણને ભક્તિ કરવાનું મન થાય છે, પણ ભક્તિના જે નિયમો પાળવા જોઈએ તે આપણે પાળી શકતા નથી, તેથી આપણી ભકિત ફળીભૂત થતી નથી.

અમે જોયું છે કે, ઘણાએ દૈવી જીવોને ભક્ત થવું ગમે છે, કારણ કે ભકતોના આનદ, મહાત્માઓના માનમરતબા, હરિજનોની ભલાઇ, અને આજુબાજુનાં સારા માણુસોનો ભક્તિ ઉપરનો ભાવ તેઓએ જોએલો હોય છે, એટલુજ નહિ પણ દરેક સદ્ગુરુઓ જ્યાં ત્યાં એની એ વાતનો ઉપદેશ કરે છે. દરેક આગળ વધેલા સાધુઓ એની એ વાત સિદ્ધ કરે છે, શાસ્રો એની એ વાત કહે છે, પારકા ધર્મવાળાઓ પણ બીજાઓના ધર્મની નિંદા કરતાં કરતા પણ ભક્તિ કરવાની વાત કહે છે, તથા આપણું અત.કરણ પણ કહે છે કે અખંડઆનંદરૂપ, શાંતિના સમુદ્ર, સર્વશક્તિમાન મહાન ઈશ્વરની ભક્તિ કરવી જોઇએ, અને કોઇ કોઇ વખત આપણું મન જ્યારે ભક્તિમાં જાય છે ત્યારેજ તે ઠરે છે. એ બધા ઉપરથી ઘણાંએ ભલાં ભાઈ બ્હેનોને ભક્તિ કરવાનું મન થાય છે પણ ભકિતને આગળ વધારવા સારૂ જ્યારે અમુક બાબતોનો ત્યાગ કરવો પડે અથવા

કાંઇ નિયમો પાળવા પડે ત્યારે મન પાછું ફરે છે. કોઈ પણ વિષય કે વસ્તુનો ત્યાગ કરવો કે નિયમો પાળવા એ મનને જરાય ગમતું નથી કારણ કે બહુ લાંબો કાળ થયાં તેનામાં એ જાતના સંસ્કારો બેસી ગએલા છે, ઘણાં વર્ષો થયાં તેને એ જાતની ટેવ પડી ગએલી હોય છે. આજુબાજુની દુનિયામાં બધે ઠેકાણે તે એવુંજ જુએ છે, અને ઉંચાણમાં ચ્હડવાની મેહેનત કરવા કરતાં નીચાણમાં સરી પડવામાં તેને મઝા પડે છે. મનનો આવો સ્વભાવ અને આજુબાજુનાં આવાં કારણો હોવાથી ભક્તિને અંગે જે નિયમો પાળવા જોઇએ તે આપણાથી બની શકતું નથી, તેથી આપણે ભક્તિમાં પછાત રહી જઇએ છીએ, અને તેથીજ આપણી ભક્તિ ફળીભૂત થતી નથી. કેમકે —

પવિત્ર મહાત્માઓ તથા આપણાં ઉત્તમ ધર્મશાસ્ત્રો મારફત પ્રભુ પોતે આપણને વારવાર કહે છે કે, સૌના વાંક માફ કરો; પણ આપણે વેર લેવાની લાગણીને તજી શકતા નથી, પ્રભુ કહે છે કે, કોઇ પણ જાતની ચોરી ન કરો. પણ મનની જરાક નબળાઇને લીધે નજીવા નજીવા સ્વાર્થ સારૂ જાણે અજાણ્યે નાની નાની ચોરીઓ કરવાની ટેવને આપણે છોડી શકતા નથી. પ્રભુ કહે છે કે, મ્હારા સિવાય બીજા કોઇથી બ્હીઓ માં, પણ આપણે દેશાચાર, લોકાચાર, કૂળાચાર, તથા આજુબાજુના સંજોગોના ગુલામ બની ગયા છીએ, અને પ્રભુથી ન ડરીએ તેટલા એ બધી બાબતોથી ડર્યા કરીએ છીએ; પ્રભુ કહે છે કે, જેમ બને તેમ અંતરમાંથી ને બહારથી બધી રીતે પવિત્ર રહો, પણ આપણે હલકી જાતના વિકારોમાં ને મલિનતામાજ રમ્યા કરીએ છીએ. પ્રભુ કહે છે કે, જગતનાં બધાં મનુષ્યો મારાં બાળકો છે માટે તેને માન આપો ને મદદ કરો, પણ માન આપવાને તથા મદદ કરવાને બદલે આ સારા ને આ માઠા, આ ઉંચા ને આ નીચા, આ અમારા ને આ પારકા, આ ધર્મી ને આ અધર્મી, અને આ પ્રભુના માનીતા ને આ અણમાનીતા, એવા ભેદ પાડી આપણે ઉલટો વિરોધ વધારીએ છીએ; પ્રભુ કહે છે કે મારી ઇચ્છાને આધીન થાઓ, પણ આપણે કહીએ છીએ કે નહિ, અમારી ઇચ્છા પ્રમાણે થવું જોઇએ; પ્રભુ કહે છે કે, તમારા મનને જીતો, એટલે જગત જીતાશે, પણ આપણે તો આપણા મનને ગમે તેમ રખડવા

દઇએ છીએ, અને તેમ છતાં જગતને જીતવાની આશા રાખીએ છીએ; પ્રભુ કહે છે કે ગરીબોને મદદ કરો, પણ ગરીબોને અર્થે તનનો, મનનો, ધનનો, વચનનો કે કર્મનો એકેનો આપણે પૂરો ઉપયોગ કરી શકતા નથી, પણ ઉલટા દમ ભરાવીને ગરીબોનેજ લૂંટીએ છીએ; અને "દુબળો સીપાઈ ઢેડવાડે શૂરો પૂરો" તેમ આપણે સૌથી પહેલાં ગરીબોનેજ ઠોકર મારીએ છીએ; અને પ્રભુએ બહુ ખુલ્લી રીતે કહ્યું છે કે, સર્વ ભાવથી મારેજ શરણે આવો, પણ તેને બદલે આપણે તો સર્વ ભાવથી ઝાંઝવાનાં જળ જેવી માયાનેજ વળગી રહીએ છીએ. આવી રીતે ભક્તિને અંગે જે વિકારોના ત્યાગ કરવા જોઇએ તે આપણે કરી શકતા નથી. તથા જે નિયમો પાળવા જોઇએ તે આપણે પાળી શકતા નથી, તેથી આપણે ભક્તિમાં પછાત રહી જઇએ છીએ, ને તેથીજ આપણી ભક્તિ ફળીભૂત થતી નથી. માટે ભાઇઓ! યાદ રાખજો કે, જરાક વારના આપણા વિકારો સારૂ કરીને સચ્ચિદાનંદરૂપ પરમકૃપાળુ પ્રભુને છોડી દેવો એ ટાંકણી સારૂ મોટું રાજ્ય આપી દેવા કરતા પણ વધારે ખરાબ છે. પાણીના પરપોટા જેવો આપણો દેહ કે જે થોડા વખતમાં મસાણમાં ખપી જવાનો છે અથવા કીડીઓનો ખોરાક થવાનો છે તે સારૂ સ્વર્ગનું રાજ્ય છોડી દેવુ તથા જરાક વાર મનને રાજી રાખવા સારૂ કરીને નરકનો ભયંકર અગ્નિ પસંદ કરવો એ કરતા વધારે મૂર્ખાઈ તે બીજી કઈ? એટલુંજ નહિ પણ આપણા અંતઃકરણને કુદરતી રીતેજ ભક્તિ ગમે છે, પણ મનને ખોટી વસ્તુઓનો ત્યાગ કરવો ગમતો નથી, માટે એ નબળાઇમા પડયા રહીને અન્નદાતા, પ્રાણદાતા, શાંતિદાતા, જગકર્ત્તા, મહાન પ્રભુને ન ભૂલી જવાય એ સંભાળજો. કારણકે એની યાદીમા ભક્તિની સિદ્ધિ છે, એની યાદીમાં સ્વર્ગ છે, એની યાદીમાં મોક્ષ છે તથા એની યાદીમાં સર્વસ્વ છે, અને એને ખાતર આપણી શક્તિના પ્રમાણમાં ત્યાગ કરવા તથા આપણાથી બની શકે તે નિયમો પાળવા એજ તેની સાચી યાદી છે. માટે જો ભક્તિનાં ફળ જોઇતા હોય તો મહાન ઈશ્વરના નિયમો પળાય તેમ કરો, કારણકે મહાત્માઓ કહે છે કે, વાતોમાં નહિ વળે, કરી બતાવશો ત્યારેજ આરો આવશે. એને માટે સંતો કહે છે કેઃ—

દોહરા.

કરની બીન કથની કથે, ગુરુપદ લહે ન સોય;
બાતોં કે પકવાનસેં, ધાયા નાહીં કોય.
કરની બીન કથની કથે, અજ્ઞાની દિનરાત;
કુકર જ્યું ભુંકત ફીરે, સુની સુનાઇ બાત.
કહેતે સો કરતે નહીં, મુખકે બડે લબાડ;
કાલા મુખ લે જાયગે, સાહેબ કે દરબાર.
લીખના પઢના ચાતુરી, તીનો બાતાં સહેલ;
કામ દહન, મન વશ કરન, ગગન ચઢન, મુશ્કેલ.
કેહેણી મીસરી ખાંડહે, રહેણી તાતા લોક.
કહેણી કહે રહેણી રખે, એસા વીરલા કોક.
વાણી તો પાણી ભરે, ચારો વેદ મજુર;
કરની તો ગારા કરે, રહેનીકા ઘર દૂર.

૧૧૩–બધું હતું પણ માત્ર પાણી નહોતું, તેથી એક બાદશાહનું લશ્કર રેતીના રણમાં પાણી વિના તરફડી તરફડીને મરી ગયું, તેમજ આપણી પાસે દુનિયાદારીના બધા વૈભવો હોય પણ જો પ્રભુપ્રેમ ન હોય તો આપણા પણ એજ હાલ થશે.

ઇતિહાસ વાંચનારાઓ જાણે છે કે, વિના કારણ મહંમદ ગીજનીએ સોમનાથ ઉપર ચ્હડાઇ કરી ત્યાંથી ગેરવાજબી રીતે મોટી લૂંટ મેળવી હતી. એ પછી ત્યાંથી તે પોતાના મુલકમાં પાછો ફરતો હતો, ત્યારે ભીમદેવે તેનો રસ્તો રોકયો હતો, તેથી તેને કચ્છના રણમાં થઇને જવું પડયું હતું. એ વખતે રણમાં પાણી નહિ મળવાથી તેનાં હજારો માણસો તરફડી તરફડીને પાણી વિના મરવા લાગ્યાં. આવી રીતે પોતાના બહાદૂર માણસોને બૂરા હાલે મરતા જોઇને બાદશાહે પોતાના ખજાનચીને પૂછયું કે, આપણી પાસે શું શું સરસામાન છે? ત્યારે ખજાનચીએ કહ્યું કે, હજુર! સોના મોહોરોનાં ઊંટો ભ-

રેલાં છે, ચાંદીની પાટોનાં ગાડાં ચાલ્યાં આવે છે, લડાઇમાંથી ને રસ્તામાંથી કેદ પકડેલા હજારો ગુલામો આપણા લશ્કરની ખીદમતમાં તૈયાર છે, આગળ પાછળ ઘાસ દાણાની વણઝારો ચાલી આવે છે, અરબી ઘોડાઓ ને પહાડી ખચ્ચરો જેટલાં જોઇએ એટલાં છે, હથીયારો ને દારૂ ગોળો ખુટે તેમ નથી, સરદારો પોતાના માથાં ઝૂકાવીને આપના હુકમની વાટ જુએ છે, આપની સ્વારીને આવતી જોઇને આપના ભયથી આસપાસના પચીસ પચીસ ગાઉમાંથી હરણીઆંની પેઠે દુશ્મનો ભાગી જાય છે, હીરામાણેકની પણ કાંઇ ખોટ નથી, અને સેંકડો જાતની હિંદુસ્તાનની સ્વાદિષ્ટ મીઠાઇઓના હજારો કરંડીયા ચાલ્યા આવે છે હજુર ! આ વખતની ફત્તેહ તો બહુ મોટી છે. અત્યારે આપણી પાસે માત્ર પાણી નથી બાકી બધુએ છે. આ સાભળી બાદશાહે કહ્યુ કે, આપણી પાસે બધુએ છે ત્યારે પાણી કેમ નહિ મળે ? પાણી લાવો, પાણી લાવો, જલદીથી પાણી લાવો. ગમે તેમ કરીને પાણી લાવો એક રૂપિયાનુ એક પ્યાલો પાણી મળે તોપણ તે લાવો. ખજાનચીએ કહ્યું, નામદાર સાહેબ ! સોનાનું સોના ભારોભાર પણ અત્યારે આ રણમા પાણી મળી શકે તેમ નથી. એ સાંભળીને બાદશાહ બહુ ગુસ્સે થયો. એ પછી તેણે પોતાના લશ્કરમા ઢઢેરો પીટાવ્યો કે, જે અત્યારે પાણી લાવી આપે તેને મોં માગ્યું ઇનામ આપું. જોઇએ તો લાખો રૂપીઆ આપું, અને જોઇએ તો ગામ ગરાસ આપુ. પણ કોઇબી રીતે કોઇ પાણી લાવો. અરે મારા તરફડતા સિપાઇઓ માટે કોઇ થોડું પાણી લાવો, પાણી લાવો. પણ અફસોસ કે એ વખતે રેતીના રણમા પાણી કયાંથી ? તેથી પાણી વિના તરફડી તરફડીને હજારો માણસો મરી ગયાં.

ભાઇઓ ! આ વાતનો સાર કાંઇ સમજ્યા ? એક પંડિતજી કહેતા કે, આપણી પોતાની ઉપર જો આ વાત લાગુ પાડીએ તો બાદશાહ તે આપણો જીવ છે. સોમનાથ ઉપરની ચ્હડાઇ તે પ્રભુ સાથેની આપણી લડાઇ છે. એ અધર્મની લડાઇમાં આપણે ફત્તેહ મેળવીએ છીએ. એ ફત્તેહ તે આપણી માલ મિલકત અને આપણાં દુનિયાદારીનાં સુખો છે. રાજધાનીનો મુલક તે સ્વર્ગ છે; રસ્તો રોકનાર ભીમદેવ તે જમદૂત છે,

રેતીનું રણુ તે નરકનો માર્ગ છે, પાણી વિના તરફડતા સિપાઇઓ તે અંતરની શુભ વૃત્તિયો છે, ખજાનચી તે મન છે; અને પાણી તે પ્રભુપ્રેમ છે. એ બાદશાહની પેઠે આપણે પણ આપણા સંસાર–વ્યવહારમાં આપણા બંધુઓ પાસેથી અધર્મની લૂંટો મેળવીએ છીએ. પણ મોત પછી જ્યારે બાપના રાજ તરફ આપણા મુલકમાં જઇશું ત્યારે યમદૂતો સ્વર્ગનો રસ્તો રોકી લેશે, તેથી આપણને રેતીના રણમાં એટલે કે નરકના રસ્તામાં જવું પડશે, એ વખતે પ્રભુપ્રેમરૂપી પાણી વિના ત્યા આપણા શુ હાલ થશે ? એ કાંઇ ખબર છે ? જેને માટે આપણે અધર્મ કરીએ છીએ તે આપણાં બાઈડી છોકરા ત્યા આપણને બચાવી શકે તેમ નથી, આપણી નાચપાર્ટીઓની મોજમઝા એ રેતીના રણમાં આનદ આપી શકે તેમ નથી, આપણા હલવા, બાસુદી, ઉપર ઘીના લાડુ ને શિયાળાના પાકો ત્યાં પાણી વિના પુષ્ટિ આપી શકે તેમ નથી. આપણા મોટા બંગલાઓ, આપણાં સુદર ફરનીચરો, આપણા હા જી હા કરનારા ખુશામતીયાઓ, આપણાં સેંટ ને પોમેટમો, આપણી રેશમી છત્રી ને સોનાની ફ્રેમનાં ચસ્માં, આપણાં નાટકો ને સરકસો, આપણી નોટો ને ચેકો, આપણા વ્યાજો ને ઈસ્ટેટો; અને યાદ રાખજો કે, આપણી સત્તા તથા શાણપણુ નરકના રસ્તામા, પ્રભુપ્રેમ વિના જરા પણ ઉપયોગી થઇ શકે તેમ નથી. ઉલટુ એ બધું જોઈ જોઇને અંતરમા ઝાળો ઉઠશે, અને એમ લાગશે કે હાય હાય ! બહુ ભૂલ થઇ, બહુ ભૂલ થઇ. અરે ! અમે કેવા મૂર્ખા કે આટલાં બધાં સારા સાધનો છતાં પણ પાણી લેવુ ભૂલી ગયા ? અરે અરે ! કયાઇ આવી ભયંકર ભૂલ તે હોય ? ગજબ ! ગજબ ! હવે અમારૂં શું થશે ? પણ એ રાડચા પછીનું ડહાપણ એ વખતે ત્યા કાઇ કામ લાગશે નહિ માટે ભાઇઓ ! વખત છે તેટલામાં ચેતો, ચેતો; અને અતરમાં પ્રભુપ્રેમરૂપી પાણી ભરી લેવાય તેમ કરો. કારણકે બધુએ હશે પણ જો એ પાણી નહિ હોય તો એ બાદશાહની પેઠે રેતીના રણમાં માર્યા જઈશું. માટે પ્રભુપ્રેમરૂપી પાણી ભરી લેવાય તેમ કરો. અને જો એ સાચી વસ્તુ નહિ હોય તો મુવા પછી બીજું કાંઇ પણ જરાએ કામ આવે તેમ નથી. એને માટે મહાત્માઓએ કહ્યું છે કેઃ–

દોહરા.

પારસ મણિ અરૂ કામ ધેન, કલ્પતરુકી વાડ;
તુલસી હરિકે ભજન બીન, તાતે ભલો ઉજાડ.
ઉંચા કુળ કીસ કામકા, જહાં નહિ હરિકો નામ;
તુલસી તાતે સુપછ ભલો, જીસ મુખ હરિકો નામ.

૧૧૪–આપણા ગરીબડા પ્રારબ્ધને ફેરવવાનો ઉપાય.

અમે જોયું છે કે, ઘણા માણસો ગરીબ હોય છે, તેઓ કહે છે કે અમારા પ્રારબ્ધ એવા છે, પણ એજ માણસ જ્યારે કોઇ શેઠીઆની કે રાજાની નોકરીમા રહી જાય છે ત્યારે રાજાના સંગથી તેના પ્રારબ્ધના પ્રતાપે પેલા ગરીબ માણસનાં નાનાં પ્રારબ્ધ પણ મોટા થઈ જાય છે. એ માટે એક ખવાસ ભક્ત કહેતો કે, મારા ઘરનુ છાપરૂં આજ ટૂટે કાલ ટૂટે એવું થઈ રહેલું હતું. તેમાં ઉંદરોનું લશ્કર દોડા દોડ કરી મૂકતા, ઘર ઉપર પૂરા નળીઆં ન હોવાથી વરસાદનું અરધું પાણી ઘરમાં પડતું, અને એથી ભેજવાળી જમીન ઉપર મચ્છરોનું સૈન્ય ગણ-ગણાટ કર્યા કરતું; ને તે જરાય વાર સુખે સૂવા દેતા નહિ. જુવારના જાડા રોટલા ને ડુંગળી ખાતો હતો, પણ કોઇ વખત મને ઘેર આવતાં વાર લાગે તો છોકરાઓ મારામારી કરીને થોડુક શાક હોય તે ખાઇ જતાં, એટલે તે પણ મારે માટે રહેતું નહિ. પાણી પીવાના પીતળના લોટામાં ત્રણ કાણાં હતાં, ત્યાં મીણ દઇને ચલાવતા, પણ એ પણ દુકાળમાં ચોરાઈ ગયો, તેથી કાઠા ભાગેલા લોટાએ પાણી પીતા. સૂવાને માટે પણ એમજ. પખાલના પાડા ઉપર આથર નાંખે છે તેવું પાગરણ હતું, અને મહેમાન આવે ત્યારે અથવા ઘરમાં કોઇ માંદુ સાજું હોય ત્યારે એમા પણ તાણા તાણ થતી. પગરખાં તો બાપા પેહેરતા. અમારા નશીબમા તો નહોતાં, એટલે એ માટે કાંઇ કહેવાનું નથી. અને જ્યા આવી સ્થિતિ હોય ત્યાં કપડાં કેટલાં થીગડાંવાળાં હોય, કેવાં મેલા હોય, અને કેવી જાતની શોભાવાળાં હોય તે તમારેજ વિચારી લેવું. હું જ્યારે મારે ઘેર એકલો રહેતો હતો ત્યારે મારૂં નશીબ આવું હતું. એ

પછી ઈશ્વરકૃપાથી હું એક રાજાની નોકરીમાં રહ્યો અને સારી ચાલથી થોડા વખતમાં હું તેનો હજુરીઓ થયો. એ પછી રાજાના હજુરીઆના ભભકાની વાત શું પૂછવી ? રાજાની પછવાડે અમને પણ બત્રીસ જાતનાં ભોજન મળવા લાગ્યાં, રહેવાને સુદર મકાનો મળ્યાં, વાસ મારતાં સડેલાં કપડાંને બદલે સોનેરી જરીવાળા પોશાકો મળ્યા. ઘરમાં કુતરાં હાંકવા માટે ભાગેલી લાકડીનો કટકો પણ નહોતો તેને બદલે અહીં સોના રૂપાની છડીઓ હાથમાં આવી પડી, અને મહારાજાની સાથે તેમની કેટલીક ખાનગી વાતો જાણવા માટે કારભારીઓ અમારી પણ ખુશામત કરવા લાગ્યા અગાઉ લોકો મને કાળીઓ, કાળીઓ કહેતા, તેને બદલે હવે હું કાળુભાસાહેબ થઇ પડયો પ્રથમ જે લોકોને ઘેર હું ધક્કા ખાતો હતો તેજ લોકો હવે મારે ઘેર ધક્કા ખાવા લાગ્યા. પ્રથમ હું સલામ કરતો ત્યારે મારી સલામ પણ લેતા નહિ તે મોટા માણસો મહારાજાનો હજુરીઓ થવાથી ખાસ ચાહીને મને સલામ કરવા લાગ્યા પ્રથમ જ્યારે મને કયાંય બહાર ગામ જવું હોય ત્યારે મારે માટે મારા બે પગની ગુડાગાડી તૈયાર હતી, પણ હવે તો સરકારી ગાડીઓને વધારે જરૂર પડે છે ત્યારે લોકો તરફથી મફતના ગાડી ઘોડા મળવા લાગ્યા અરે શું વાત કરૂં ? તમને જરા હસવું તો આવશે, પણ સાચું કહું તો મારી બાયડી પણ ફરી ગઈ, અને તેનું નશીબ પણ ફરી ગયું. છાણાં થાપવાના અને લાકડાં કાપવાના છોલ તેના હાથમાં પડયા હતા તે હવે સાબુ ભુંસી ભુંસીને કાઢે છે, પણ હજી નીકળ્યા નથી. એ તો ઠીકજ છે, પણ પ્રથમ તે પણ મને પડયા ઉપર પાટુ માર્યાવિના રહેતી નહિ. અછતનો આંચકો કરતાં કરતાં ગામડાના જંગલી લોકોની કઠોર બોલી પ્રમાણે દિવસમાં બેચારવાર મંગલપુષ્પાંજલિથી મને વધાવતી, પણ હવે હું જ્યારે છતનો છણકો કરૂં છું ત્યારે તે મારા તેજમાં અંજાઈ જાય છે; અને મને રાજી રાખવાની તજવીજ કરે છે. આવી રીતે મોટાના સંગથી તેના પ્રારબ્ધના બળે મારૂં નાનું પ્રારબ્ધ પણ મોટું થઇ ગયું. તેથી હવે હું લીલાલેહેર કરૂં છું. અને કહું છું કેઃ—

ભાઇઓ ! જો તમારે પણ તમારા નાના પ્રારબ્ધને ફેરવવું

હોય, તમારાં નાનાં કર્મને મોટાં બનાવવાં હોય, તમારાં ગરીબ નશીબને તવંગર બનાવવાં હોય, અને તમારા ઢીલા પુરુષાર્થને દૃઢ બનાવવો હોય તો અપાર તેજવાળા, સદા સર્વનું કલ્યાણ કરનારા, હમેશાં કાયમ રહેનારા, દયાના સાગર, મોક્ષ આપનારા મહાન પ્રભુના પવિત્ર માર્ગમાં આવો. ઐશ્વર્યના માલિકના દોસ્ત થાઓ, લક્ષ્મીના નાથના દાસ થાઓ, અને જેને માટે પ્રભુ અવતાર લે છે તે સતોના મદદગાર થાઓ. એટલે તેના સંગથી તેની સાથે તમારાં પ્રારબ્ધ પણ ફરી જશે. શું એમ થશે ? એવી શંકા શા માટે કરો છો ? કારણકે જરા વિચાર તો કરો કે મારા જેવો ગરીબ ખવાસ એક નાનકડા રાજાના પ્રતાપે જ્યારે આટલી બધી મોજ કરે છે, ત્યારે તમારા જેવા હરિજન મહાજનો વિશ્વને વંદન કરવા યોગ્ય, જગતના સ્વામી, પાપનાશક, અધમ ઉદ્ધારણ, પરમઆનંદરૂપ પરમાત્માના શરણથી કેટલું બધું મેળવશો ? એ ખ્યાલ તો કરો ! માટે જો તમારાં પ્રારબ્ધને ફેરવવાં હોય તો સર્વ શક્તિમાન મહાન પ્રભુને તમારા અંતરમાં આવવા દો, અને તમારા જીવાત્માને તેની સાથે તન્મય થવા દો, એટલે કૃપાના ભંડાર, નોધારાના આધાર, અનાથના નાથ, દીનજનપાલક સર્વ કરતાં શ્રેષ્ઠ અખંડાનદ, મહાન ઈશ્વરના ઐશ્વર્યના પ્રતાપે તમારાં હલકા પ્રારબ્ધ પણ ભારે થઇ જશે. માટે ભાઇઓ ! જ્યાં ત્યાંથી કોઇ પણ રીતે પ્રભુના શરણમાં આવો, પ્રભુના શરણમાં આવો.

૧૧૫–દારૂખાનાનો સ્વભાવ સળગી ઉડવાનો છે, તેમજ મનનો સ્વભાવ પણ બગડી જવાનો છે, માટે દારૂખાનામાં જેમ આગની બહુ સંભાળ રાખવામાં આવે છે તેમ મન પણ ખરાબ સંજોગમાં ન આવી જાય એ સંભાળજો.

એક ભક્તે કહ્યું કે, એક વખત અમે દારૂખાનું જોવા ગયા હતા, ત્યાં દરવાજામાં દાખલ થતી વખત સફેત મોટા અક્ષરનું પાટીયું જોવામાં આવ્યું, તેમાં લખ્યું હતું કે, અહીં બીડી પીવાની સખ્ત મનાઈ છે. એ પછી આગળ વધતાં પેહે-

રેગીરે અમોને કહ્યું કે, તમારી પાસે કાંડીનાં બાકસ, ગંધક, ફોસફરસ, તેજાબ, જોડામાં આવેલી નાળ કે ખીલા અને એવીજ બીજી જે કાંઇ સળગી ઉઠે તેવી ચીજ હોય તે અહીં મૂકી જાઓ. અમે કહ્યું કે, એમ કાં? ત્યારે તેણે કહ્યું કે, આ દારૂખાનુ છે, તેમા કાંઈ એવી ચીજો લઇ જવાય નહિ. અમે કહ્યું કે, એ વાત સાચી, પણ અમે કાંઇ તમારા દુશ્મન નથી, અમે તો મિત્ર છીએ. અમારો એટલો ભરોસો તમે કેમ નથી રાખતા? અમારા ખીસ્સાના કોઇક ખૂણામાં કાંડીનું એકાદું નાનકડું બાકસ પડયું હોય તેમા તમે શેના એટલા બધા બ્હી જાઓ છો? ત્યારે તે ચોકીદારે કહ્યું કે, સાહેબ, તમારો વિશ્વાસ છે તેને લીધે તો તમને આ દારૂખાનું જોવા દઇએ છીએ, પણ તમારી પાસે જે સળગી ઉઠે તેવી ચીજો હોય તેનો કાંઈ વિશ્વાસ થાય નહિ. જો એનો વિશ્વાસ કરીએ તોં તો તમે ને અમે સૌ ઘડીકમાં માર્યા જઇએ. માટે જો અંદર જવું હોય તો એવી ચીજોને અહીં છોડી દો.

આ દાખલો આપીને તે ભક્તરાજ મહારાજ કહેતા કે, ભાઇઓ! દારૂનો સ્વભાવ એકદમ સળગી ઉઠવાનો છે, માટે ત્યાં અગ્નિ પેદા થાય તેવી ચીજો લઇ જવાય નહિ, અને જો હઠ કરીને એવી ચીજો અંદર લઈ જઇએ તો જરાક ભૂલ થતાં મોટી ખરાબી થયા વિના રહે નહિ. તેમજ યાદ રાખજો કે, મનનો સ્વભાવ પણ સળગી ઉઠવાનો છે, બગડી જવાનો છે, અને હલકાઈ તરફ દોડી જવાનો છે, માટે જેમ દારૂખાનામાં સળગી ઉઠે તેવી ચીજો ન લઇ જવાની ખાસ સંભાળ રાખવામાં આવે છે, તેમજ આપણું મન પણ ખરાબ સંજોગમાં ન આવી જાય તેની ખાસ સંભાળ રાખવી જોઇએ. કારણકે દારૂખાનામા આવી ગએલી એક નાનકડી કાંડી પણ મોટો ઘાણ કહાડી નાંખે છે, તેમજ મનમાં આવી ગએલું નાનું પાપ પણ સત્યાનાશ કહાડી નાંખે છે; કારણકે સ્વર્ગ છોડાવી દે, અને સૌન્દર્યના સ્વામી, જગતના નાથ, નોધારાના આધાર, વિશ્વના આનદ, સચ્ચિદાનંદ પરમાત્માને છોડાવી દે એ કરતાં વધારે ખરાબી બીજી કઇ? માટે કોઈ પણ ખરાબ સંજોગમાં ન આવી જવાય એ સંભાળજો.

દારૂખાનાનો ચોકીદાર જેમ સળગી ઉઠે તેવી ચીજો અંદર ન જાય તેની ખાસ સંભાળ રાખે છે, તેમજ સદ્ગુરુઓ આપણુને કહે છે કે, આપણું મન ઘડીકમાં ભ્રષ્ટ થઇ જાય તેવા સ્વભાવનું છે. સ્હેજવારમાં વિકારોને વશ થઈ જાય તેવું છે, વાતવાતમાં ફટકી જાય તેવું છે, બોલતાં બંધાઇ જાય તેવું છે, મીઠાશમાં લોભાઇ જાય તેવું છે, મોહમાં ફસાઇ જાય તેવું છે, આપેલી કબુલાતમાંથી છટકી જાય તેવું છે, ખાસ કારણ વિના અધવચ લટકી પડે તેવું છે, અને ગમે ત્યાં દોડનારૂં, ઢંગધડા વગરનું તથા અતિશય ચંચળ છે માટે જ્યાં જ્યાં એવા રાગ-દ્વેષના પ્રસંગો હોય ત્યાં ત્યાં મનને જવા દેશો માં. કારણ કે એવા જોગ થતાં તે તુરતજ ભ્રષ્ટ થઇ જશે. માટે દારૂખાનામાં જેમ સળગી ઉઠનારી ચીજોની સંભાળ રાખવામાં આવે છે, તેમ મનને ખરાબ કરનારા રાગદ્વેષના પ્રસંગોથી ખાસ સભાળજો, અને સર્વ પ્રકારના સૌન્દર્યથી પરિપૂર્ણ, સંસારના બંધનથી મુક્ત કરનારા, જગતના ગુરુ, સર્વ ગુણના ભંડાર, શાંતિદાતા, અંતર્યામી, મહા આનદ સ્વરૂપ, સર્વશક્તિમાન કલ્યાણકારી પ્રભુના રસ્તામા તેને વળાય તેમ કરજો.

આ બધું સભાળવાનું કારણ એ છે કે મનનો સ્વભાવ બહુ વિચિત્ર છે, અને તે સ્હેલાઇથી કાબુમાં આવી શકે તેમ નથી, માટે વધારે હુશિઆર રહેવાનું છે. કારણકે મનના સ્વભાવ માટે મહાત્માઓ પણ કહે છે કે:—

દોહરા.

કબીર યહ મન લાલચી, સમજે નહીં ગમાર;
ભજન કરનકો આળસી, ખાનેકો હુશિઆર.
મનકે મારે બન ગયે, બન તજ બસ્તી માંહી;
કહે કબીર કયા કીજીયે, યહ મન ઠહરે નાંહી.
મનકે હારે હાર હય, મનકે જીતે જીત;
મન મિલાવે રામકું, મનહી કરે ફજીત.
મનકે બહુતે રંગ હય, છીન છીન બદલે સોય;
એક રંગમે જો રહે, એસા વીરલા કોય.
એતો ગતિ હે અટપટી, ઝટપટ લખે ન કોય;
જો મનકી ખટપટ મીટે, ચટપટ દરશન હોય.

૧૧૬–ભકિત કરવાની આપણી ઇચ્છા હોય છે પણ કોઇકે વિષયમાં મન બંધાઈ ગયેલું હોય છે, તેથી આપણે ભકિતમાં આગળ વધી શકતા નથી.

શાસ્ત્રો કહે છે કે, આપણા જીવ એ પ્રભુના અંશ છે. પ્રભુની જાતવાળા છે, અને પ્રભુથી છૂટા પડેલા છે. માટે તે પ્રભુને મળવા ઇચ્છે છે, ને જ્યારે તે પ્રભુને મળશે ત્યારેજ તે પૂર્ણ થશે. આમ હોવાથી સ્વાભાવિક રીતેજ દરેક જીવ કોઇને કોઈ રીતે ઈશ્વર તરફ ખેંચાયેલો રહે છે. તેમ છતા પણ આપણે જોઇએ કે, મહાન પ્રભુના પવિત્ર રસ્તામાં કોઇકજ માણસ આગળ વધી શકે છે. અને બાકીના સૌ તરફડીયાં મારતા છતા જ્યાના ત્યાંજ રહી જાય છે. આમ જોઇને એક હરિજને કોઇ મહાત્માને પૂછયું કે, મહારાજ! દરેક જીવ આગળ વધવા ઇચ્છે છે, સૌને પોતાનું ભલું થાય તે ગમે છે, સારાં કામો કરવાની સૌને ઇચ્છા થાય છે, મોટા થવા સારૂ સૌ તરફડીયા મારે છે, સૌ કેદખાનામાંથી છૂટવા ઇચ્છે છે, જ્ઞાન મળે તો સારૂં, એમ સૌ ઇચ્છે છે, સૌ સ્વર્ગની ઇચ્છા રાખે છે, સ્વાભાવિક રીતેજ સૌ જીવો શાંતિદાતા, મંગલકારી, સચ્ચિદાનંદ પરમાત્મા તરફ ખેચાયેલા રહે છે; છતા પણ જેટલા જોઇએ એટલા તેઓ પ્રભુના રસ્તામાં આગળ વધી શકતા નથી, તેનું કારણ શું?

ત્યારે મહારાજે કહ્યું કે, એક વખત મુંબઇથી આગબોટમાં બેસીને હું બહારગામ જતો હતો, ત્યારે ત્યા એક નવો અનુભવ મળ્યો હતો, અને માણસો પ્રભુના રસ્તામા કેમ આગળ વધી શકતા નથી? તેનો ખુલાસો થયો હતો. એ વાત હું તમને કહી બતાવું છું. આગબોટ ઉપડવાની બધી તૈયારી થઇ ચૂકી હતી, ઇંજીનમાં સ્ટીમ ભરાઇ ગઈ હતી, બહારના માણસો નિકળી ગયાં હતાં, ગોદીમાંથી આગબોટને બહાર કાઢનાર સાહેબ આવી ગયો હતો, લંગર ઉપડી ગયું હતું, ભુંગળું વાગી ચૂકયું હતું, સંચાઓ ખડખડ ભડભડ થવા મંડયા હતા, અને કેપ્ટન સૌને તાકીદ કરતો હતો કે, જલદી કરો, જલદી કરો,

આગબોટને જવા દો. પણ આગબોટ ચાલતી નહોતી. એ જોઇને કેપ્ટન વિચારમાં પડયો ને તેને ગુસ્સો લાગ્યો. તેથી માલમ તથા ખલાસીઓને કહેવા લાગ્યો કે, આ શુ? તમે સૌ કેવા બેદરકાર છો? આટલી બધી વાર કેમ લાગે છે? એ સાંભળીને સૌ પોતપોતાના કામ માટે દોડાદોડી કરવા લાગ્યા. અને કેપ્ટન મિજાજ ખોઇને પગ પછાડવા લાગ્યો. પણ આગબોટ ચાલી નહિ ત્યારે *પાઇલેટે કહ્યું કે, આગબોટનું દોરડું કીનારે બાધેલું છે તે છોડી નાંખો એટલે આગબોટ ચાલશે એ સાભળીને કેપ્ટને કહ્યુ કે, ઓહો! બહુ મોટી ભૂલ થઇ. એ દોરડુ બાંધેલું હજી રહી ગયું છે? ત્યારે આગબોટ કયાથી ચાલી શકે? એ પછી તે દોરડું કાપી નાખ્યુ, એટલે તુરતજ સડસડાટ ઝપાટાબધ આગબોટ ચાલવા લાગી.

ભાઇઓ! એટલી બધી તૈયારી ને એટલી બધી ઉતાવળ છતાં એવી મોટી આગબોટને કિનારે બાધેલા એક નાના દોરડાએ અટકાવી રાખી હતી. તેમજ અમે તમને કહીએ છીએ કે, જો તમારૂં મન દુનિયાદારીના કોઇ પણ વિષયમા બંધાઇ ગયું હશે તો બહારની ગમે એટલી દોડાદોડી છતા પણ તમે ઈશ્વરી રસ્તામા આગળ વધી શકશો નહિ. આપણને આગળ વધતા અટકાવી રાખનારૂં દોરડુ તે ધનનો લોભ છે, ક્રોધ છે, માનની ઇચ્છા છે, સમોવડીઆઓની અદેખાઇ છે, દુનિયાદારીનો મોહ છે, આગલા પાછલા વેર છે, છોકરાંઓ મોજ મારે તે સારૂ આપણે અધર્મ કરી નરકની ટીકીટ લઇએ છીએ તે છે, અને નજીવા નજીવા સ્વાર્થ સારૂ કરીને આપણા અંત કરણના ઈશ્વરી અવાજને ડાબી નાખીએ છીએ તે છે. એથી આપણે પ્રભુના રસ્તામા આગળ વધી શકતા નથી. માટે જો સર્વશક્તિમાન અનંત બ્રહ્માડના નાથના શાતિદાયક પવિત્ર માર્ગમા ચાલી હરિની હજુરમાં પહોંચવુ હોય તો એવી કોઈ પણ બાબતોમાં મન બધાયેલું ન રહે એ સભાળજો કોઇ પણ વિષયમાં વૃત્તિ ચોટી ન જાય એ ધ્યાનમાં રાખજો. કોઇ પણ ચીજની બહુ આસક્તિ ન લાગી જાય એ સંભાળજો, અને ગુણોના ભડાર, જ્ઞાનના સાગર, સૌન્દર્યના કર્તા, ઐશ્વર્યના

*વહાણને આગળ ચલાવનાર ભોમિઓ.

સ્વામી તથા આનંદના અવતાર પરમકૃપાળુ પિતા મહાન પરમાત્મા કરતાં બીજી કોઇ પણ વસ્તુ વ્હાલી ન થઇ પડે, એ સંભાળજો. એટલે સ્હેલાઇથી ઝપાટાબંધ ઈશ્વરી રસ્તામાં આગળ વધી શકશો.

૧૧૭--ગરીબ માણસને મોટા ભાગીઓ મળી જવાથી જેમ તેનું કામ વધી જાય છે, તેમ પ્રભુને ભાગીઓ કરવાથી દુનિયામાં સૌથી શ્રેષ્ઠ થઇ શકાય છે.

એક ગરીબ માણસ હતો. તે પોતાના બાળપણમાં ને જુવાનીની શરૂઆતમાં સૌ માણસોની પેઠે દુનિયાદારીની જંજાળમા રહેતો, ભાગ્યોતૂટયો થોડો ઘણો ધંધો રોજગાર કરતો, અને વ્યાવહારિક સાધારણ માણસોમાં હમેશાં ઘણી ઘણી જાતના નાના મોટા સ્વાભાવિક દોષો હોય છે, તેવા દોષો એ માણસમાં પણ હતા. એ પછી સત્સંગના બળથી ભક્તિમાં લાગી જઇને અંતરના ઉમળકાથી તે પોતાની રીતભાત સુધારવા મંડયો, તેથી થોડા વરસમા બીજા લોકો કરતા તે બહુ આગળ વધી ગયો સૌ લોકો તેની વાતો સાંભળવા લાગ્યા, ઘણા લોકો તેને માન આપવા લાગ્યા, બહુ લોકો તેનો વિશ્વાસ કરવા લાગ્યા, ઘણા લોકો પ્રસંગોપાત ઠામઠામ તેનાં વખાણ કરવા લાગ્યા અને વગર કહે ઘણા લોકો તેના ચેલા જેવા બની જઈ તેની પાછળ પાછળ ફરવા લાગ્યા આ બધું કાંઈ અકસ્માતથી થઈ ગયું નહોતું, અથવા કોઇએ તાણી તોડીને કર્યું નહોતું, પણ એ માણસે પોતાની રેહેણીકરણી ચોખ્ખી રાખી, રીતભાત સુધારી, શાસ્ત્રનો સાર સમજીને પોતાનું જ્ઞાન વધાર્યું, નિસ્પૃહિપણુ રાખ્યું, તત્ત્વ સમજીને માનસિક બળ વધાર્યું, અને સર્વશક્તિમાન પરમાત્મામાં તન્મય થઇ જગતમાં તેનો મહિમા ફેલાવવા માટે સમયને અનુસરતો પુરુષાર્થ કર્યો, તેથી એ બધું થયું હતું અને એમ થાય તેમાં કાંઈ નવાઈ નથી. કારણકે જે માણસ પ્રભુને ખાતર પોતાની જીંદગી અર્પણ કરે, સાચું તત્ત્વ સમજવા સારૂ પોતાના સ્વાર્થનો ભોગ આપે, પોતાના બંધુઓને પ્રભુના રસ્તામાં લાવવા સારૂ પોતે જગતનાં

સર્વ સુખો તજે, અને ધર્મને લગતાં કર્મકાંડ કરવામાં તથા પોતાના બંધુઓની સેવા કરવામાંજ નિસ્પૃહિપણે પોતાનો બધો વખત ગાળે, તે માણસને જગતમાં માન મળે, વગર માગ્યે ધન મળે, ઘણા લોકો તેનું કહ્યું કરે, સૌ ઠેકાણે તેની વાહ વાહ થાય, અને મહાન પ્રભુના પવિત્ર નામની સાથે એવા ભક્તોનો પણ જય જયકાર થઇ રહે એમાં નવાઇ શું? આ બધું જોઇને એ ભક્તના એક આગલા દોસ્તને અદેખાઇ લાગી, તેથી તેને વિચાર થયો કેઃ—

આ તે શું? દુનિયા આમ ગાંડી કેમ બની ગઇ છે? એના કરતા તો હું ઘણો વધારે સારો છું. અમે બન્ને જણા નિશાળમાં સાથે ભણતા, ત્યારે અમારા વર્ગમાં એ સૌથી છેલ્લો રહેતો ને હુ આગલા નંબરમા રહેતો. અમે તેને ટપલા મારતા. ગણિત અને વ્યાકરણ તો તેને જરાએ આવડતું નહોતું. મારા જેટલું એ સંસ્કૃત પણ ભણ્યો નથી, હું એના કરતાં ઉંચી જાતવાળો છુ. એને અમારૂ ખપે, પણ અમને એનું ન ખપે; અને મારી પાસે પાંચ પૈસાનો જીવ છે, ને એતો તદ્દન ભિખારી છે. વળી પાચ સાત વરસ ઉપર એને તો કોઈ ઓળખતું પણ નહોતું, અને અમારી આબરૂ તો મારા બાપદાદાના વખતની છે; છતા પણ આજે એ બધે ઠેકાણે પૂજાય છે, અને મારો તો કોઇ ભાવ પણ પૂછતું નથી. એનું કારણ શુ? એનામાં તે એવું શું આવી પડયું છે? એમ વિચારીને નહિ રહી શકાવાથી મશ્કરીની ઢબે જરા હસ્તે હસ્તે એક દિવસે તે ભક્તને એ માણસે કહ્યું કે, ઓહો! તમારૂં કામ તો વધ્યું? હવે તો ગુરુ થઇ બેઠા કા? ત્યારે તે ભક્તે કહ્યું કે, હા, એમા શું? હજી તો એ કરતા પણ અમે ઘણા વધારે મોટા થઈશુ, કારણકે અમારો ભાગીઓ કોણ છે? એ કાંઈ તમને ખબર છે? અમને બહુ મોટો ભાગીઓ મળી ગયો છે. અનંત બ્રહ્માડનો નાથ સર્વશક્તિમાન મહાન ઈશ્વર અમારો ભાગીઓ છે, એટલે હવે તો જેટલા ન વધીએ એટલી અમારી ભૂલ. અમારી સામે શું જુઓ છો? અમારા ભાગીઆની સામે જુઓ. એની સામે જોશો તો તમોને એમ લાગશે કેઃ—

અમારે ઘેર તો સોનાના વરસાદ વરસવા જોઇએ, અમારે

ઘેર તો સદાવ્રતો ચાલવાં જોઇએ, અમારે ઘેર તો ઉઘાડે પગે મહારાજાઓ આવવા જોઇએ, અમારે ઘેર તો અસાધ્ય રોગો સારા થવા જોઇએ, અમારે ઘેર તો અષ્ટ મહાસિદ્ધિ ને નવનિધિ આવવી જોઇએ, અને અમારે ઘેરથી તો સ્વર્ગની ટીકીટ મળવી જોઇએ, કારણ કે એમાં કાંઇ અમારી બલિહારી નથી, અમે તો ત્રાંબીઆના તેર જેવા છીએ. એટલે અમને જે માન મળે છે તે કાંઇ અમને નથી મળતું, પણ એતો અમારા મોટા ભાગીઆને મળે છે; અને અમે જે કામ કરીએ તે અમારા સર્વશક્તિમાન ભાગીઆના બળથી કરીએ છીએ. માટે જ્યારે એવો મોટો ભાગીઓ મળી ગયો ત્યારે તો જેટલું થાય એટલું થોડું; ને જેટલું ન કરીએ એટલી અમારી નાલાયકી. એમા તમને અજાયબી શું લાગે છે? જરા વિચાર તો કરો કે પ્રભુને ત્યાં શું કમી છે? હજી અમારો પુરુષાર્થ ઓછો છે તેથી અમને પૂરો રંગ લાગ્યો નથી એટલે આટલામાજ રહી ગયા છીએ, બાકી જો સાવ સાચા થઇ જઇએ તો તો અહીંજ સ્વર્ગ આવી પડે.

ભક્તની આ વાત સાંભળીને તે માણસને બહુ સારી અસર થઇ, તેથી તે ચેષ્ટા કરવા આવ્યો હતો તેને બદલે નમીને તે ભક્તના વખાણ કરવા લાગ્યો ભાઇઓ! આપણે જોઇએ છીએ કે, ગરીબ માણસો પણ સારા ભાગીઆઓની મદદથી દુનિયાદારીના મોટા લાભો મેળવી લે છે, ત્યારે સર્વશક્તિમાન અનંત બ્રહ્માંડના નાથને આપણો ભાગીઓ કરવાથી આપણે કેટલા બધા આગળ વધી શકીએ? એ ખ્યાલ તો કરો! માટે જેમ બને તેમ શુદ્ધ અંતઃકરણથી મહાન પ્રભુના ભાગીઆ થઇ શકાય તેમ કરો. એટલે તમે દુનિયામાં સૌથી શ્રેષ્ઠ થઇ શકશો.

પદ.

સંતો અમે વહેવારીયા, શ્રી રામનામના રે. (ટેક)
વેપારી આવે છે બધા ગામ ગામના રે—સંતો.
અમારૂં વસાણુ સંતો, સૌ કોને ભાવે, (૨)
અઢારે વરણ જેને હોરવાને આવે.—સંતો૦
લાખ કરોડે લેખા નહિ ને પાર વિનાની પુંજી, (૨)
હોરવું હોય તો હોરી લેજો, કસ્તુરી છે સોંઘી—સંતો૦
આવરો ને ખાતાવહીમાં, લક્ષ્મીવરનું નામ; (૨)
ચિઠ્ઠીમાં ચતુર્ભુજ લખીયા નરસિંહાનું નામ—સંતો૦

૧૧૮–ભકતો કહે છે કે, હે પ્રભુ ! અમોને રિદ્ધિસિદ્ધિ જોઇતી નથી, કારણ કે એ તો તારી કોઇ એક શક્તિનો જરાક જેટલો અંશ છે, એટલે એમાં અમારૂં શું વળે ? અમોને તો સર્વશક્તિનો માલિક તું પોતેજ જોઈએ છે.

આપણે જોઇએ છીએ કે, ઘણાં માણુસો ત્યાગી થાય છે, ભક્ત થાય છે, અને પ્રભુને ખાતર બહુ મોટા ભોગ આપે છે, છતાં પણ તેઓ કાંઈક નાનકડી વસ્તુ મેળવવાની આશામાં રહી જાય છે. કોઇક રમકડાં સાથે રમવામાં રહી જાય છે, કોઈ સાધારણ લોકોને અજબ કરનારા અધૂરા અધૂરા ચમત્કારો-માંજ રહી જાય છે; અને ટાંચણી મેળવવા સારૂ રાજ ગુમાવી દે છે. જેમ કે, કોઈ સાધુને ત્રાંબામાંથી સોનું બનાવવાનું મન થાય છે, કોઈ કલઈમાંથી રૂપું બનાવવાની માથાકુટમા રહી જાય છે, કોઈ પારાની ભસ્મ બનાવવાનાં ફાંફાં માર્યા કરે છે, કોઇ માછલીના ભીંગડામાથી મોતી બનાવવાની ખટપટ કર્યા કરે છે, કોઇ હરતાલમાંથી માણેક બનાવવાની આશા રાખી બેસે છે, કોઇ પારાની ગોળીથી આકાશમાં ઉડવાની વાતો કર્યા કરે છે, કોઇ ઝાડા કુંડીમાં રહી જાય છે, કોઈ દોરા ધાગા બનાવવામા માન સમજે છે, કોઇ બહારની શરીરની એક જાતની કસરત કે જેને આસન વગેરે કહે છે તેમાં રહી જાય છે. કોઇ દવાઓના ટુચકાઓ માટે આત્માને ભૂલી જાય છે, કોઇ વચનસિદ્ધિ માટે દેહને બાળ્યા કરે છે, કોઇ વાઝણી-ઓને છોકરા આપવાની વાતો કરવાના પરોપકારમાં પોતાના ત્યાગને ભૂલી જાય છે, કોઇ હાથની રેખાઓ જોઇ અષ્ટમ પષ્ટમ કહેવામાં મોટાઈ માન્યા કરે છે, કોઇ કાળભૈરવ કે હનુમાનને વશ કરવાના ફાંફા માર્યા કરે છે, કોઈ રમતના પાસાની એકી બેકીમાં રહી જાય છે, કોઈ આંગળીના વેઢા ઉપર મીન, મકર, ને મેખ ગણ્યા કરવામાંજ રાજી થયા કરે છે, કોઇ વશીકરણનાં તિલકો, અંજનો ને પાનપટીયો શોધ્યા કરે છે, કોઇ દેવીને વશ કરવા બળિદાન આપવા સારૂ પાપનાં કામો કર્યા કરે છે, કોઇ મારણ, મોહન ને ઉચ્ચાટનના મંત્રો સિદ્ધ કરવાની મૂર્ખાઈ

ભરેલી આશામાં જીંદગી ગુમાવી નાંખે છે, કોઇ બીજાઓના મનની વાત જાણી લેવાની ઇચ્છામાં પોતાનું તપ ખરચી નાંખે છે, કોઇ સાપ, વીંછી ને વશ કરવાના મંત્રો શીખવાના ઢોંગમાં પોતાનું કર્તવ્ય ભૂલી જાય છે, કોઈ ભૂત ભવિષ્ય જાણવાનાં હવતીયાં મારવામાં પોતાની આત્મિક શક્તિ ગુમાવી દે છે, કોઈ રાજાઓને વશ કરવાની ઇચ્છામાં પોતે જાતે મલિન સત્ત્વોને વશ થઇ જાય છે, કોઇ બજારમાં ભાવની તેજી મંદી જાણવા સારૂ પછાડા માર્યા કરે છે, કોઇ જમીનની અંદર દાટેલું ધન મેળવવાની આશામાં રખડયાં કરે છે, કોઇ કાયાકલ્પ સાધવાની ઇચ્છામાં પોતાના શરીરનો નાશ કરે છે, અને બીજા ઘણાઓ ઘણી જાતના નજીવા નજીવા ચમત્કારોને ખાતર સર્વશક્તિમાન અખંડાનંદ પરમ કૃપાળુ પરમાત્માને ભૂલી જાય છે. આ બધું જોઇને એવા ભૂલા પડેલાઓની દયા ખાઇને એક મહાત્મા કહેતા કેઃ—

ભાઇઓ ! ચમત્કારો અને રિદ્ધિ સિદ્ધિ એ તો મહાન પ્રભુની અનંત શક્તિમાંથી કોઇ એક શક્તિનો એકાદો અંશ છે. માટે જો પૂર્ણ પ્રેમથી સાચી ભક્તિ કરો ને સાચું જ્ઞાન મેળવો તો એ ચીજો તો તમારા રસ્તામાં તમારા પગ નીચે આવી શકે તેમ છે, એ સારૂ શા માટે જીંદગી ગુમાવી નાંખો છો ? એ સારૂ શા માટે તમારી ભક્તિ ખોઇ નાંખો છો ? એ સારૂ શા માટે તમારા ત્યાગ વૈરાગ્ય ઉપર પાણી ફેરવો છો ? અને એ સારૂ શા માટે વિશ્વાધારથી વિખૂટા થઇ જાઓ છો ? જો તમારી ભક્તિમા બળ હશે તો એ ચમત્કારો તો પોતાની મેળે તમારા દાસ બનવા આવશે. પણ એ વખતે સાચા સંતો ઉલટા તેને એમજ કહે છે કે, જાઓ અહિંથી, અમને તમારૂં કામ નથી. તમને લઇને અમે શું કરીએ ? અમને ચમત્કારો જોઇતા નથી, અમને રિદ્ધિ સિદ્ધિની જરૂર નથી, અમને ગંધર્વોનાં ગાયન સાંભળવાં નથી, અમને અપ્સરાઓના હારની દરકાર નથી, અમે દેવોના દુદુંભિથી ખુશી થઇ જઇએ તેમ નથી, અમે સિદ્ધકિન્નરોનાં કીર્તિગાનથી લોભાઇ જઇએ એમ નથી, અમે આકાશની પુષ્પવૃષ્ટિથી સાર્થકતા માની બેસીએ તેમ નથી, અને અમે ઇંદ્રાસનથી પણ રાજી થઇ જઇએ તેમ નથી; કારણ કે અમે જાણીએ છીએ કે, પરમકૃપાળુ મહાન પરમાત્માની જે અનંત

શક્તિ છે તેમાંથી કોઈ એક શક્તિના જરાક જેટલા અંશમાં એ બધું રહેલું છે, એટલે તેને અમે શું કરીએ ? અમોને તો સર્વશક્તિમાન અનંતબ્રહ્માંડનો નાથ પોતેજ જોઇએ છે. એ આવવાનો થશે ત્યારે એની મેળે મેળે એવું એવું તો ઘણુંએ આવી પડશે. અને જ્યારે એ આવશે ત્યારે તો એ બધું ક્યાં-ઇનું ક્યાંઇ દૂર રહી જશે, અને તેને બદલે ચિંતામણિ, કલ્પ-વૃક્ષ, અમરપણું, મુક્ત મહાત્માઓનો સંગ, પ્રભુની પોતાની સેવા, હરિની હજુરમાં રહેવાનો લાભ, દેવોનું ઉપરીપણું, રોગ શો-કથી રહિત અવસ્થા, જન્મ મરણથી મુક્તપણુ, ઈશ્વરી ઐશ્વર્ય, અને સદા સર્વદા અખંડાનંદપણુ વિગેરે મળશે એ બધાંની આગળ ઘડીકવારના મૂર્ખાઇ ભરેલા અધૂરા ચમત્કારો શું હિસા-બમાં ? માટે ભાઇઓ ! નજીવા ચમત્કારની ઈચ્છા છોડીને ઉપર કહ્યું તે બધું જેનામા છે, એવા વિશ્વનાથને પકડવાની સાચા ભાવથી તજવીજ કરો, એટલે એની સાથે જે તમોને જોઈતું હશે તે સર્વસ્વ આવી મળશે.

પદ.

દીનનો દયાળ છોડી કોને શરણે જાઉં
કોને શરણુ જાઉં પ્રભુ કોને શરણુ જાઉ (ટેક)
માત તાત જાણી પ્રભુ ચરણુ પ્રત્યે ધાઉં (૨)
પામીને પ્રસાદ પૂર્ણ (૨) કૃતકૃતાર્થ થાઉં,
પ્રભુ કૃતકૃતાર્થ થાઉ-દીનનો૦
નીતિ ભક્તિ રૂપી પુણ્ય તીર્થમા હું નહાઉં (૨)
પરમ ઇષ્ટ બ્રહ્મની હું (૨) સ્તુતિ ગુણ ગાઉં,
પ્રભુ સ્તુતિ ગુણ ગાઉં-દીનનો૦
પ્રભુ કૃપા નિધાનની હું પૂર્ણ કૃપા ચહાઉં (૨)
સકટ સમય નાથ (૨) પલ્લવ હું સહાઉં,
પ્રભુ પલ્લવ હુ સહાઉં-દીનનો૦
નમી નમી પરાત્પરા હું શરણુ તારે આવું (૨)
પ્રેમ પુષ્પ અંજલી હું (૨) પ્રભુપદે વધાવું,
પ્રભુ પ્રભુ પદે વધાવું-દીનનો૦

૧૧૯–માળા ફેરવતી વખત મન ઠરતું નથી ને બહાર દોડે છે તેને જીતવાનો ઉપાય.

આપણે જાણીએ છીએ કે, સૌ હરિજનોને પવિત્ર પ્રભુનું આનંદદાયક નામ સ્મરણ કરવા માટે માળા ફેરવવાનું અને જગતના કર્તા વિશ્વંભર નાથનું ધ્યાન ધરવાનું મન થાય છે, કારણ કે દુનિયાના દરેક ધર્મમાં એ બાબત ઉપર બહુ ભાર મૂકેલો છે. પવિત્ર ધર્મશાસ્ત્રો વારંવાર ફેરવી ફેરવીને જુદા જુદા રૂપમાં એની એજ વાત કહે છે કે, પ્રભુનુ ધ્યાન ધરવું જોઇએ. ધર્મની ઘણી જાતની બહારની તથા અંતરની ક્રિયાઓનો એજ હેતુ હોય છે કે, જીવોમાં પ્રભુપ્રેમ જગાડવો, અને જેનું મહા મંગળકારી શાંતિદાયક ઉત્તમમાં ઉત્તમ નામ આખા જગતને પવિત્ર કરે છે, એવા આદિનાથ જગન્ગુરુ પરમકૃપાળુ પરમાત્મામાં જીવોને તન્મય કરવા. જુદા જુદા દેશના ને જુદા જુદા કાળના જુદા જુદા મહાત્માઓ પણ જુદી જુદી રીતે એની એજ વાત કહે છે કે, પરમ આનંદ સ્વરૂપ, મહાન શક્તિવાળા, અખંડાનંદ, જગદ્વ્યાપી, જ્ઞાન સ્વરૂપ પ્રભુ સાથે સર્વ ભાવથી તન્મય નહિ થાઓ ત્યા સુધી આરો આવવાનો નથી; અને યાદ રાખજો કે, એવી મન, વચન, ને કર્મની તન્મયતા ધ્યાન વિના થઈ શકવાની નથી; અને ધ્યાનનુ શરૂઆતનું પગથીઉં તે પવિત્ર પિતાનું નામસ્મરણ છે. માટે નામસ્મરણ ને ધ્યાન વિના હરિજનોને ચાલી શકે તેમ નથી. એટલુંજ નહિ પણ એ બધા પુરાવા શિવાય આપણા અનુભવના દાખલા જોઇએ તો આપણને સમજાશે કે, હજી આપણને ધ્યાન ધરતાં આવડતું નથી અને એ વખતે આપણું મન ઠરતું નથી, તો પણ જરા શાંત થઇ ઉંડા ઉતરીને જોઇએ તો આપણું અંતઃકરણ આપણને કહે છે કે, તમારે નામસ્મરણ કરવું જોઇએ, તમારે ધ્યાન ધરવું જોઇએ, અને તમારે પ્રભુમાં તન્મય થવું જોઇએ; કારણ કે તમે પ્રભુના છો, એટલે તમારો આનંદ તેમાં છે. આટલું આટલું જાણતાં ને સમજતાં છતાં પણ જ્યારે માળા ફેરવવા કે ધ્યાન ધરવા બેસીએ છીએ ત્યારે મન ઠરતું નથી, ને ગમે ત્યાં ભટકયા કરે છે. એમ થાય ત્યારે મનને ધિક્કાર આપવો કેઃ—

આખો દિવસ ધૂળ ઘાલે છે તોપણ હજી ધરાતું નથી? આટલી બધી જીંદગી ભટકવામાં કાઢી નાંખી તોપણ હજી ધરાતું નથી? આટલો વખત પણ શાન્તિમાં નહિ રહેવા દે કે? શરમ છે તને!! એમ કહીને વળી પાછો એમ વિચાર કરવો કે, અરે મૂર્ખ મન! હવે તો કાંઇક સમજ! આજ દિવસ સુધી બધે ઠેકાણે દોડયું, એમાંથી તેં શું લકુંબો કાઢયો? અવિનાશી ઈશ્વરનો અલૌકિક આનંદ છોડીને જે સગાંઓ માટે તું દોડે છે તે સગાઇ કેટલી વારની છે? જે વૈભવો માટે તું સ્વર્ગના સુખ છોડી દે છે તે વૈભવો તને કયાં સુધી કામ લાગશે? જે ક્ષણભંગુર શરીર માટે તું આટલી બધી ધામધુમ કરે છે તે શરીરની સાથે તારો સબધ કેટલીવાર રહેશે એ તને ખબર છે? જીવોને આનદ આપનારા, હરિજનોના વ્હાલા, દેવોના દેવ, પૂર્ણાનદ પ્રભુના દિવ્ય આનંદ કરતાં હજામને ઘેર, મોચીને ઘેર, કુતરાં બિલાડાંમાં, ગાડી ઘોડામા, રોગ શોકમાં, કે મિથ્યા કલ્પનાનાં ચિત્રો ખડા કરવા તું ભાગી જાય છે ત્યાં શુ કાંઇ વધારે આનંદ છે? ઓ મન! ઓ ઘેલુડા! હવે તો કાંઈક સમજ!! હવે તને એવું ન શોભે. હવે તો તું પ્રભુના માર્ગમાં આવ્યું છે, હવે તો તું હરિજનોના સંગમાં આવ્યું છે, હવે તો તારો જીવ જાગ્યો છે, માટે તું નવા રંગમાં આવ્યું છે, અને હવે તો તને જગતનું મિથ્યાપણું ને પ્રભુની મ્હોટાઈ સમજાતી જાય છે, માટે ઓ લાડકડા મન! હવે તારાથી નરકમાં પડયું રહેવાય નહિ, હવે તારાથી માળા ફેરવતી વખતે રાગદ્વેષના વિચાર થાય નહિ, અને હવે તારાથી પ્રભુ શિવાય બીજી કોઇ વસ્તુને વધારે વ્હાલી ગણાય નહિ.

ઓ મન! હવે તે હું તને કેટલુંક સમજાવું? હજી તે ક્યાં સુધી તું એવું ને એવું રહીશ? યાદ રાખજે કે, હવે હું તને છોડું તેમ નથી. તું ગમે એટલું હઠીલું થા તોપણ હવે હું તને તારી મરજી મુજબ રખડવા દઇશ નહિ. આજ દિવસ સુધી તેં મને મદારીના વાંદરાની પેઠે નચાવ્યો છે, પણ હવે તારો માસ્તર–મારો જીવ જાગ્યો છે, તેથી મને સાચી વસ્તુ ઉપર ભાવ છૂટયો છે, માટે હવે તારૂં કાંઇ ચાલવાનું નથી. તું ગમે એટલું દોડીશ તો પણ અંતે હું તને પકડી લઇશ.

કારણ કે કોઇથી પણ જીતી શકાય નહિ એવા મહા શક્તિ-વાળા, પોતાના મનનું ધાર્યું કરે તેવા, કાળને પણ જીતનારા પરમ કૃપાળુ પરમાત્મા પોતે મારી મદદમા છે, કારણ કે હું તેના માર્ગમાં ચાલવા ઇચ્છું છું, માટે હવે તું ફોગટનાં ફાંફાં મારવાં છોડી દે, ને ભજન વખતે મને શાંતિમા રહેવા દે. ઓ શાંતિદાતા પ્રભુ ! મારા મનને જીતવાનું મને બળ આપો.

ભાઇઓ ! જરા ઉંડા ઉતરીને શાંત ચિત્તે એ પ્રમાણે મનને ઠપકો આપશો, તેને વૈરાગ્ય તરફ વાળશો, અને જ્યા જાય ત્યાંથી તેને વારંવાર પાછું ખેંચશો તો તમારી મહેનતના પ્રમાણુમાં ને તમારા અંતરના બળના પ્રમાણુમાં તે તમારી શુભ ઇચ્છાને અધીન થવા લાગશે, માટે સર્વશક્તિમાન મહાન પ્રભુના પવિત્ર નામસ્મરણ વખતે અને ધ્યાન વખતે શરૂઆતમાં મન ન ઠરે ત્યારે તેથી હારી નહિ જતાં ઉપર મુજબની યુક્તિથી તેને સમજાવવાની કોશીશ કરજો, એટલે ઈશ્વરકૃપાથી થોડા વખતમાં તે અધીન થવા લાગશે, અને તેજ ઘડીથી તમોને મહા-આનંદ તથા દેવતાઇ બળ મળવા લાગશે, કારણ કે એ બધું મનની સ્થિરતા ઉપર છે, માટે જેમ બને તેમ સમજાવી સમજાવીને અને કોઇ વખત કોઇ બાબતમાં જરા હઠ કરીને પણ મનને વશ કરવાની કોશીશ કરો. મનને વશ કરવાની કોશીશ કરો.

પદ.

ભજન વિના જીવડા દુઃખી, મન તું રામ ભજન કરી લે.
જીવ તું જાયગો જરૂર, મન તું રામ ભજન કરી લે.
લખ રે ચોરાશી ફેરા ફિરેગો (૨)
જીવ જનમી જનમી મરે—ભજન૦
માતાપિતા તેરા દારા ને બંધુ (૨)
વામે કારજ કછુ ન સરે—ભજન૦
હસ્તી ને ઘોઠા માલ ખજીના (૨)
ધન ભંઠાર ભર્યો ઘરમેં—ભજન૦
બાઇ મીરાં કહે પ્રભુ ગિરધરના ગુણ (૨)
અરે મેરા ચિત્ત ભજનમેં ધરે—ભજન૦

૧૨૦-આપણા બધા દોષો મટે પછીજ ભક્ત થઇએ એમ કાંઈ બનવાનું નથી, શરૂઆતમાં દોષ તો રહેશેજ તોપણ ભક્તિમાં લાગુ રહો, એટલે ધીરે ધીરે સુધરી જશો.

ઘણી વખત કોઇ કોઇ માણસો એમ કહે છે કે, અમે હજી ભક્તિ કરવાને લાયક નથી. કારણ કે અમારામા હજી બહુ પાપ ભરેલાં છે. એ પાપ મૂકાશે પછી ભક્તિ કરીશું. પણ સદ્ગુરુઓ કહે છે કે, એ વાત ખોટી છે. કારણ કે આયુષ્યનો કાઇ ભરોસો નથી પ્રકૃતિ બદલવી એ કાંઈ બધાં માણસોથી સહેલાઇથી બની શકે તેમ નથી, અને નાનાં મોટાં બધાં પાપો માણસોથી કાંઈ એકદમ છોડી શકાય તેમ નથી. માટે માણસોમા ઓછા વધતા દુર્ગુણ તો રહેશેજ. એ બધા દુર્ગુણો કયારે મૂકાશે તેના કાંઈ ચોક્કસ નિયમ કે ચોક્કસ કાળ નથી. માટે દુર્ગુણો મૂકાશે પછી ભક્તિ કરીશું, એવી પાયા વિનાની આશા ઉપર રહીને કાંઈ ભક્તિ છોડી દેવાય નહિ. ખરૂં છે કે હૃદયમાં પાપવાસના ભરી રાખીને ભક્તિ કરીએ તો એવી મોળી ભક્તિથી કાંઇ તરી જવાય નહિ. તોપણ એવી ભક્તિથી પણ ભક્તિના નિયમો સમજાય છે, ભક્તિ કરવાની ટેવ પડે છે, બહારની લોકલાજ મટે છે, હરિજનો સાથે ઓળખાણ થાય છે, નકામો વખત જતો બચે છે, અને બહારના રોજના ઘસારાથી ધીરે ધીરે પછી અંતરમાંથી પણ એમ ધક્કો વાગતો જાય છે ને બહારની ખોટી ભક્તિ અંતરના સાચા રૂપમાં આવી જાય છે, પણ એ બધુ ભક્તિમાં લાગુ રહેવાથી થાય છે. માટે આપણા અંતરના બધા વિકારો શાંત થઇ ગયા ન હોય તોપણ આપણે ભક્તિમાં લાગી જવું જોઇએ. બધા પાપ મૂકાશે ત્યારે તદ્દન ચોખ્ખા થઇને પછી ભક્તિ કરીશું, એવી ખોટી આશામાં પડયું રહેવું નહિ. કારણ કે આપણી આસપાસના સંજોગો નબળા છે, આપણા રીતરિવાજો છેવટ સુધી આપણને બહારના બહાર રાખી મૂકે તેવા છે, દુનિયાના બધા ધર્મોની બહારની ક્રિયાઓ કાચા મનના માણસોને ઉપર ઉપરનાં છાલ ગોટલાંમાંજ રમાડયા કરે તેવી છે, આપણાં મન નીચાણ તરફ વળી જાય એવા સ્વભાવનાં છે, અને આપણને સાચું જ્ઞાન

થાય તેની પહેલાં એ બધા સંજોગોને અધીન થઈ જાય તેવો આપણો જીવ છે, માટે જાણે અજાણે કોઇ ને કોઈ જાતના પાપ તો આપણાથી થઇજ જવાના. કારણ કે આ દુનિયાની રચનાજ એવી છે તેથી શ્રીકૃષ્ણ ભગવાને પણ કહેલું છે કે, હે અર્જુન! જેમ અગ્નિની સાથે ધૂમાડો રહેલો છે તેમ બધાં કર્મોમા કાંઇ ને કાંઈ દોષ રહેલો હોય છે, તોપણ એ દોષ સારૂ કાંઇ જરૂરનાં કર્મ તજી દેવાય નહિ તેમજ કોઇ માણસમા કામ વધારે હોય છે, કોઈમા ક્રોધ વધારે હોય છે, કોઈમાં લોભ હોય છે, કોઈમાં મોહ હોય છે, કોઈમા અદેખાઈ હોય છે, કોઈમાં અભિમાન હોય છે, કોઈમા બહુ માન મેળવવાની ઇચ્છા હોય છે, કોઈમા જીભના સ્વાદનુ જોર વધારે હોય છે, કોઈમાં જુઠું બોલવાની ટેવ હોય છે, કોઈમા કાંઇ કેફી વ્યસન હોય છે, કોઈની વાણીમાં બહુ કઠોરતા હોય છે, અને કોઈની સમજ શક્તિ બહુ નબળી હોય છે. આવી રીતે હરેક માણસમાં કાંઇ ને કાંઇ એકાદો મોટો દુર્ગણ હોય છે, એ દુર્ગુણો ઘણી વખત છેવટ સુધી પણ જતા નથી, છતાં પણ એવી આશા રાખવી કે, બધા દુર્ગુણો મૂકાય પછી ભક્તિ કરવી, એતો બહુ મોટી ભૂલ છે. માટે ભાઇઓ! એવી ભૂલમાં નહિ પડયા રહેતાં ભક્તિમાં લાગી જાઓ, એટલે પરમ કૃપાળુ પ્રભુ તમોને પાપ છોડવાનું બળ આપશે, તેથી ભક્તિના પ્રતાપે ઈશ્વરકૃપાથી થોડા વખતમાં તમે પવિત્ર થઇ શકશો. માટે જેમ બને તેમ કોઇ પણ રીતે ભક્તિમાં લાગુ રહો, ભક્તિમાં લાગુ રહો. એનાં ફળ બહુ મોટાં છે.

૧૨૧–પરદેશમાં જ્યારે પોતાના દેશવાળાં માણસો મળી જાય ત્યારે તેની ઉપર બહુ હેત આવે છે, તેમજ હરિજનોને જ્યારે હરિજન મળી જાય ત્યારે તેને બહુજ આનંદ થાય છે.

જાત્રામાંથી આવેલા એક માણસે પોતાના ગુરુને કહ્યું કે, અમે બદરીનારાયણ ગયા હતા, ત્યાં જંગલોમાં, પહાડોમાં અને કડકડતી ઠંડીમાં અજાણ્યા માણસો સાથે અમે ઘણા દિ-

વસ કહાડયા, એ પછી અમારા દેશના બે માણુસ ત્યાં મળી ગયા. તેઓને જોઇને અમને બહુજ આનંદ થયો. અમે પૂછયું કે, તમે અહીં કયાંથી ? ત્યારે તેમણે કહ્યુ કે, અમે જાત્રા કરવા સારૂ અહીં આવ્યા છીએ. અમે કહ્યું, ત્યારે તો બહુ સારૂં, તમારા સહવાસથી અમને બહુ આનદ થશે. આ જંગલી પહાડી લોકો સાથે રોજ માથા ફોડ થતી, એ આપણી વાત પણ પૂરી સમજે નહિ, આપણા આચાર વિચાર જુદા ને એની રીતભાત જુદી, તમે ઠીક મળી ગયા, બહુ આનંદ થઇ ગયો, હવે તો આપણે સાથેજ રહીશુ તેમણે કહ્યુ કે, બહુ સારૂ, અમે પણ તમારા જેવાજ કોઇ દેશીઓને શોધતા હતા મહારાજ ! અમે એક ગામના રહેવાશી નહોતા, એક જાતવાળા પણ નહોતા અને એક બીજાને ઓળખતા પણ નહોતા, તોપણ માત્ર દેશી પોશાક અને ચેહેરા જોઇનેજ અમને એક બીજાને એટલું બધું હેત આવ્યું કે એતો કાંઈ વાતજ ન પૂછો. જાણે સોનાનો સૂરજ ઉગ્યો જાત્રાઓના દેવોથી, મંદિરોથી અને નહાવાના સ્થાનોથી અમને જેટલો આનદ થયો તે કરતાં પરદેશમાં અમારા દેશવાળા બધુઓને જોવાથી વધારે આનંદ થયો, કારણ કે એ વખતે અમને એમ લાગ્યું કે, જાણે કાંઈક નવી મદદ મળી ગઈ હોય, જાણે કાઇક નવુ જોર આવી ગયું હોય, અને જાણે કાંઇક મોટી ફતેહ થઇ ગઈ હોય, તેમ મારૂં અંતર ધડકવા લાગ્યું. મહારાજ ! હું ખરૂં કહું છું કે, એ પારકા મુલકમાં અજાણ્યા પહાડો ઉપર મળી ગએલા મારા દેશીઓને જોઇને એ વખતે મને જેવું હેત આવ્યું તેવુ હેત મને કોઇ દિવસ મારી બૈરી ઉપર પણ આવ્યુ નથી, અને મારાં છોકરાઓ ઉપર પણ આવ્યુ નથી. મહારાજ ! અજાણ્યા માણુસો ઉપર એટલું બધું હેત કેમ આવી ગયુ ? તે હું સમજી શકતો નથી.

મહારાજે કહ્યુ, ભાઈ ! એ તારા દેશનાં માણુસો હતાં માટે તને હેત આવ્યું. કારણ કે પરદેશમા દેશના માણુસો ક્યાંથી ? પરદેશમા વખતે બધું મળે, ધન મળે, માલ મળે, માન મળે, મોજશોખ ભોગવવાના મળે, અને બીજું પણ જે જોઇતું હોય તે સૌ મળે, પણ પોતાના દેશના માણુસો કયાથી મળે ? તેમજ બેટા ! યાદ રાખજે કે, જે ભકતો ધર્મના રસ્તામાં પ્રભુને પગલે

પગલે ચાલે છે તેઓને આ દુનિયાદારીની જંજાળો પરદેશ જેવી થઈ પડે છે, એટલે તેમાં બધી જાતના સાધનો હોવા છતાં પણ તેઓનું દિલ પોતાના દેશીઓ તરફ એટલે કે હરિજનો તરફ ખેંચાયેલું રહે છે; કારણ કે એ તેઓની મદદ છે, એ તેઓનું બળ છે, અને એમાંજ તેઓની ફતેહ છે, માટે એ હરિજનો જુદા જુદા ગામના હોય, જુદી જુદી જાતના હોય, અને બહારના લોકાચારમાં જુદી જુદી રીતભાતવાળા હોય, છતાં પણ તેઓને એક બીજા પર અતિશય હેત હોય છે. કારણ કે તેઓ સર્વના અંતરનો મૂળ હેતુ એકજ હોય છે, અને તેઓ સર્વે જુદી જુદી રીતે એકજ પ્રભુને ભજનારા હોય છે, માટે તેઓનો સ્નેહ ઈશ્વરી આકર્ષણવાળો હોય છે. તેથી આપણા દુનિયાદારીના બનાવટી સ્વાર્થી સ્નેહો કરતા તેઓના કુદરતી નિખાલસ સ્નેહો વધારે આનંદ આપનારા હોય છે માટે જે દૈવી જીવોને પોતાના દેશીઓ ઉપર એટલે કે હરિજનો ઉપર અતિશય હેત આવે તેઓને સાચા ભક્ત સમજવા, અને જે-ઓને હરિજનો ઉપર હેત ન આવે તેઓને એટલા કાચા સમ-જવા. એવા કાચા ન રહી જવાય એ સભાળજો.

૧૨૨–સાચો સગો તો કોઈક જુદોજ છે, અને તમે જેની પાછળ પાછળ ફરો છો તે સગા તો જુ-દીજ જાતના છે, માટે જરા વિચારજો.

આપણા કુટુંબીઓ ઉપર અને આપણા દોસ્તો ઉપર ઘણું કરીને આપણને અતિશય હેત હોય છે. કારણ કે આપણે એમ સમજીએ છીએ કે, એ આપણા છે. આપણી ઉપર તેઓએ ઉપકારો કરેલા છે, તથા આપણે તેની ઉપર ઉપકારો કરેલા છે. અને એ ઉપકારોનો બદલો વાળવાનો તથા ઉપકાર લેવાનો વખત હજી આવતો જાય છે, માટે તેઓ સારૂ આપણે અધર્મ કરીએ છીએ, તેઓ સારૂ ગુલામગીરી ભોગવીએ છીએ, તેઓ સારૂ તણાઇ તણાઇને મરીએ છીએ, અને તેઓને ઘડીકવારનાં સંસારિક સુખો આપી શકીએ તે સારૂ આપણે નરક પસંદ કરીએ છીએ.

બેશક એટલુંજ ખરૂંજ કે, સગાંઓના સ્નેહના પ્રમાણમાં અને આપણી સ્થિતિના પ્રમાણમાં તેઓના તરફની આપણી ફરજો આપણે બજાવવીજ જોઇએ, એમાં કાંઇ પણ શક નથી. એટલુંજ નહિ પણ એ ફરજો બજાવવી એનુંજ નામ ધર્મ છે. પણ હમેશા બધે ઠેકાણે ઘણું કરીને એમજ બને છે કે, કાંતો સગાંઓની ખાતર પ્રભુને ભૂલી જવામા આવે છે, અથવા તો પ્રભુને ખાતર બહારનો વૈરાગ્ય પકડી લઇને સગાંઓને તજી દેવામાં આવે છે, પણ એમ વિચારતા નથી કે, એ બને રસ્તા અપૂર્ણ છે. કારણ કે આપણા પવિત્ર આર્ય ધર્મની બે મુખ્ય ફરજો છે તેમા પેહેલી પવિત્ર ફરજ પ્રભુ ઉપરનો પ્રેમ, અને બીજી જગત સાથેની અભેદ વૃત્તિ સૌ જીવો સાથે **आत्मौपम्येन सर्वत्र** એ પ્રમાણે વર્તવાની નીતિ, એટલે કે જેવો આપણો આત્મા છે તેવાજ સૌના આત્મા છે માટે આપણને જેમ સુખ ગમે છે ને દુઃખ ગમતું નથી તેમજ જગતના સૌ જીવોને એજ પ્રમાણે સુખ ગમે છે ને દુઃખ ગમતું નથી. માટે આપણે સારૂ કરીને કોઇ પણ જીવ દુઃખી ન થાય પણ સૌને આનંદ થાય તેમ વર્તવુ એ આપણા શ્રેષ્ઠ ધર્મની બીજી ઉત્તમ ફરજ છે, પણ અફસોસ કે, એ બેમાંથી એકે ફરજ આપણને બરાબર રીતે બજાવતાં આવડતી નથી. તેથી કાતો બાવા બની કુટુંબસ્નેહને લાત મારીએ છીએ, અથવા તો સ્ત્રીઓના રૂપમાં ને હાવ ભાવમા મોહાઇ જઇએ છીએ, માબાપોના ઉપકારમા દબાઇ જઇએ છીએ, છોકરાઓ તરફની ભવિષ્યની આશામા કચરાયા કરીએ છીએ, સ્નેહીઓ સાથેના સ્નેહો વધારવાનાં તરફડીઆ માર્યા કરીએ છીએ, દુનિયામાં આબરૂ મેળવવાને ખાતર વિવેકના કાયદાઓની તોકો ગળામાં ઘાલીએ છીએ, નાત જાતમાં સારા ગણાવાને ખાતર હાલમાં આપણને ગમતા નથી તેવા જુની રૂઢિના નાતોના કાયદાઓની હેડબેડીમા પડ્યા રહીએ છીએ, અને અમલદારો તથા ગુરુજનોને રાજી રાખવા સારૂ આપણને નહિં ગમે તેવી જુના વિચારની ગુલામગીરી જેવી જાળમાં બંધાઇ જઇએ છીએ, પણ એમ વિચારતા નથી કે એ બધાં સગાંઓ કેટલી વારનાં છે? અને

એ બધા બહારના નિયમો કે જે આપણું અંતઃકરણ વેચીને આપણે પાળીએ છીએ તે ક્યાં સુધી આપણને કામ આવશે ? આપણી બૈરીમાં જેટલું રૂપ છે તે કરતાં જગતની સૌ સુંદરતાના બનાવનાર સર્વશક્તિમાન મહાન પ્રભુમાં કેટલું બધું રૂપ છે ? એ ખ્યાલ તો કરો ! આપણી ઉપર આપણાં માબાપોના ઉપકાર ઘણા, ઘણાજ છે, પણ તે કરતાં પણ દયાળુ પ્રભુના આપણી ઉપર કેવા અનંત ઉપકાર છે એ તો જરા વિચારો ! આપણા દોસ્તોના સ્નેહનો બદલો સ્નેહથી વાળવા આપણે ઇચ્છીએ છીએ, ત્યારે અનંત બ્રહ્માંડના નાથના પવિત્ર સ્નેહ તરફ તો કાંઇક જુઓ ! અને એ સ્નેહનો બદલો કેવી જાતના સ્નેહથી વાળવો જોઇએ એ તો કાંઇક વિચારો ! છોકરાંઓ તરફની ભવિષ્યની મીઠી મીઠી આશામાં જીંદગીનો મોટો ભોગ આપો છો પણ આપણાં છોકરાંઓ કરતાં કરુણાના ભંડાર સર્વશક્તિમાન પરમાત્મા આપણી કેટલી બધી આશાઓ પૂરી પાડી શકશે એ તો જરા જુઓ ! રાજાઓ તથા ગુરુજનોને રાજી રાખવા એ તો વાજબી છે, પણ એ બધા કરતાં એ બધાને બનાવનાર તથા ચંદ્ર, સૂર્ય, વરસાદ, વિજળી, આકાશ, પાતાળ, સ્વર્ગ, નરક અને મોક્ષધામના બનાવનાર, સર્વશક્તિમાન, આદિ–અંત–રહિત, પવિત્ર પિતા પરમેશ્વરની સત્તા કેટલી મોટી છે, એ તો જરા જુઓ ! અને નાત જાતના, દુનિયાદારીના, વિવેકના, કુટુંબની રીતભાતના, તથા રાજ્યના કાયદાઓ પાળવા એ બહુ જરૂરની ને સારી વાત છે, પણ એ બધા કરતાં પણ નરકનો અગ્નિ સળગાવનાર, આત્મજયોતિને પ્રગટાવનાર, અને જગતની ઉત્પત્તિ તથા પ્રલય કરનારના હુકમમાં કેટલું બળ હશે એ ખ્યાલ તો કરો ! આ બધું વિચારીને પછી જે તમને સાચો સગો જણાય તેની ઉપર હેત રાખો, તેની પાસે જાઓ, તેની સેવા કરો, તેના સગાંઓને માન આપો, અને તમે તેના થઇને રહો. એજ તરવાનો રસ્તો છે. માટે ભાઇઓ ! ઈશ્વરી સ્નેહને ખાતર, પ્રભુને અર્થે બધી જાતની સગાઇઓ કાયમ રાખો, પણ તેમાંથી સાચા સગાને ઓળખી કાઢો, સાચા સગાને ઓળખી કાઢો.

પદ.

રે સગપણ હરિ વરનું સાચું. (૨)
બીજું તો સર્વે ક્ષણભંગુર કાચું–રે સગપણ૦

હરિ વિના બીજાને વરવું, તજી ગજ ખરપર ચઢી ફરવું. (૨)
તેને ભજ્યાથી રૂડું થાય જીવનું-રે સગપણ૦
રે ફોગટ ફેરા શીદ ફરીયે, કે પર ઘેર પાણીડાં શીદ ભરીએ;
રે વરીએ તો નટવર વર વરીયે-રે સગપણ૦
રે ના ડરૂં લોક તણી લાજે, મારે શિર ગિરિધર ગાજે. (૨)
રે દેહ ધર્યો નટવર કાજે-રે સગપણ૦
એવું જાણી પ્રીતલડી કીધી તારી, ભાગ્યું મન મિથ્યા સુખ ભાળી;
રે વરવા જેવા મળ્યા વનમાળી-રે સગપણ૦

૧૨૩-કોઈનો ઈનસાફ કરવા બેસો તે અગાઉ તમારૂં પોતાનું અંતર તપાસજો, ને તે ઉપરથી બીજાનો તોલ કરજો.

એક મહાત્મા હતા, તે ચોમાસામાં એક ગામમાં રહીને કથા કરતા હતા, એ પછી યાત્રા અર્થે તેઓ દૂર દેશાવર જવા નીકળ્યા ત્યારે વળાવા ગએલા હરિજનોએ કહ્યું કે, મહારાજ! હવે ટ્રેન ઉપડવાનો વખત થયો છે, માટે કાંઈક છેવટનો ઉપદેશ આપતા જાઓ તમારી બધી વાતો એક એકથી સરસ છે, અને જો પાળી શકીએ તો ઘડીકમા કલ્યાણ થઈ જાય તેવી છે. એમા કાંઈ શક નથી. તોપણ તમારી અમૃત જેવી વાણી સાંભળવાથી અમોને તૃપ્તિ થતી નથી, વળી હવે પાછા આપણે કયારે મળીશુ તે કાંઈ નક્કી નથી, માટે હવે તો કાંઈક છેવટની વાત કહી દો

એ સાંભળીને તે મહાત્માએ કહ્યું કે ભાઈઓ ! નવી નવી જાતની વિદ્યાઓનો પાર નથી. જ્ઞાનની કાંઈ હદ નથી. બુદ્ધિના વિલાસોની પાછળ વિલાસો અને ચમત્કારોની પાછળ ચમત્કારો ભરેલાજ છે. એકની એક બાબત ઉપર ફેરવી ફેરવીને જુદા જુદા રૂપમાં હજારો દાખલા આપી શકાય તેમ છે. અને દુનિયા પેદા થઈ ત્યારથી તે તેનો પ્રલય થાય ત્યાં સુધી દુનિયાનાં દરેક માણસો દર પળે ધર્મની વાતો કર્યા કરે તોપણ તે ખૂટે તેમ નથી, અને એટલી બધી વાતો થાય તોપણ જ્યાં સુધી તે પ્રમાણે વર્તાય નહિ ત્યાં સુધી એકલી વાતોથી કાંઇ આરો

આવવાનો નથી. આમ સમજીને જે કહેવાનું હતું તે મેં તમોને અગાઉ ઘણી વખત કહી દીધું છે. તોપણ હજી જ્યારે તમે કાંઈ છેવટનો ઉપદેશ માગો છો ત્યારે સાભળો.

શ્રી ઈષ્ટ દેવની કૃપાથી શ્રી સદ્‌ગુરુ મહારાજે અમોને તો એટલુંજ શીખવેલું છે કે, કોઇનો ઇનસાફ કરવા બેસો તે અગાઉ તમારૂં પોતાનું અંતર તપાસજો, ને તે ઉપરથી બીજાની તુલના કરજો. એ સિવાય હવે મારે બીજું કાંઈ પણ કહેવાનું નથી. કારણ કે એ ધર્મનો સાર છે, એ પાપથી બચવાનો ઉપાય છે, એ ઉંચી જાતનો યોગ છે, એ ધર્મનો સ્હેલો ને સલામત રસ્તો છે અને એ પ્રભુની વ્હાલી બાબત છે. તેથી શ્રીકૃષ્ણ ભગવાને શ્રીમદ્ ભગવદ્‌ગીતામા પણ કહેલું છે કે,

आत्मौपम्येन सर्वत्र, समं पश्यति योऽर्जुन
सुखं वा यदि वा दुःखं, स योगी परमो मतः

अ. ६ श्लो. ३२.

હે અર્જુન ! જે કામોથી આપણને સુખ થાય છે તે કામોથી બીજાઓને પણ સુખ થાય છે, અને જે કારણોથી આપણને દુ ખ થાય છે તે કારણોથી બીજાઓને પણ દુ.ખ થાય છે. એવી રીતે પોતાના અત:કરણ ઉપરથી જે બીજાઓનો તોલ કરે છે, અને સૌને પોતાના આત્મા જેવા જાણે છે તેને હું ઉત્તમ યોગી માનું છું.

મતલબ કે સૌ લોકો આપણી સાથે નીતિથી ને ધર્મથી વર્તે તો સારૂં, એમ આપણે ઇચ્છીએ છીએ, તેમજ સૌ લોકો સાથે આપણે નીતિથી ને ધર્મથા વર્તવું જોઇએ; જેમ કે કોઇ આપણું વાંકુ બોલે તે આપણને ગમતું નથી, તેમ બીજાને પણ પોતાનુ વાંકુ બોલાય તે ગમતું નથી, માટે આપણે કોઈનું વાંકુ બોલવું નહિ. આપણી ચીજો ચોરાઇ જાય તો આપણને દુ:ખ થાય છે, તેમજ બીજા કોઈની ચીજો ચોરાઇ જાય તો તેઓને પણ દુ ખ થાય છે, માટે આપણે કોઈની કાંઈ પણ ચોરી કરવી નહિ. આપણું કુટુંબ પવિત્ર રહેવું જોઇએ, એમ આપણે ઇચ્છીએ છીએ, અને જો તેમાં કાંઇ ભૂલ થાય તો આપણને બહુ દુ:ખ લાગે છે. તેમજ સૌ લોકો પોતાનું કુટુંબ પવિત્ર રહે એમ ઇચ્છે છે, અને જો એમાં કાંઇ ભૂલ થાય તો

તેઓને પણ દુઃખ થાય છે, માટે સૌને આપણા આત્મા જેવા જાણીને કોઇની પણ પવિત્રતાને નુકશાન કરવું નહિ. આપણને કોઇ દુઃખ દે નહિ ને આપણે ઘણાં વર્ષો સુધી જીવીએ તો સારૂં, એમ આપણે ઇચ્છીએ છીએ; તેમજ જગતના સૌ જીવો સુખમાં રહીને ઘણો વખત સુધી જીવવા ઇચ્છે છે, માટે સૌ જીવોને આપણા આત્મા જેવા જાણી કોઇ પણ જીવની આપણે હિંસા કરવી નહિ તથા કોઇ પણ જીવને કાંઇ પણ દુઃખ થાય તેમ કરવું નહિ. આપણી પાસે કોઇ જુઠું બોલે તે આપણને ગમતું નથી, તેમજ આપણે જુઠું બોલીએ એ બીજાઓને પણ ગમતું નથી, માટે આપણે જુઠું ન બોલવુ. અને આપણાથી ડગલે ડગલે ભૂલ થઇ જાય છે, માટે કૃપાળુ ઈશ્વર આપણા વાંક માફ કરે તો સારૂં, એમ આપણે ઇચ્છીએ છીએ, તેમજ આપણી માફક આપણા બીજા ભાઇબધો પણ ભૂલથી ભરેલા છે, માટે તેઓની ભૂલથી ગુસ્સે નહિ થતાં તેઓના વાંક આપણે માફ કરવા જોઇએ. આવી રીતે દરેક બાબતમા પોતાનાં સુખ દુઃખ ઉપરથી બીજાનાં સુખ દુઃખની તુલના કરે, અને સૌને પોતાના આત્મા જેવા જાણી કોઇને પણ દુઃખ ન થાય પણ સૌને સુખ થાય તેમ વર્તે તેને શ્રીકૃષ્ણ ભગવાન ઉત્તમમાં ઉત્તમ યોગી કહે છે. કારણ કે એ કુદરતી ધર્મ છે. એ સ્વાભાવિક ધર્મ છે એ અંતઃકરણનો ધર્મ છે. એ આખી દુનિયાની બધી પ્રજામા સર્વમાન્ય ધર્મ છે. અને એ પ્રભુનો વ્હાલો ધર્મ છે. માટે ભાઈઓ! પ્રથમ પોતાનું અંતર તપાસીને તે ઉપરથી બીજાઓનું તોલ કરતાં શીખો. એટલે ધીરે ધીરે ઈશ્વરકૃપાથી તમે પણ ઉત્તમ મનુષ્ય થઈ શકશો.

૧૨૪–આપણે કેવી રીતે બીજાઓનો ઈનસાફ કરીએ છીએ તેનો ખુલાસો.

એક ભક્તરાજ મહારાજે હરિજનોને કહ્યું કે, કોઈનો ઈનસાફ કરવા બેસો તે અગાઉ તમારૂં પોતાનું અંતર તપાસજો ને તે ઉપરથી બીજાની તુલના કરજો. એ સાંભળીને ત્યાં બેઠેલા એક માણુસે કહ્યું કે, બીજાઓનો ઈનસાફ તો ગામનો ન્યાયા-

ધીશ કરે છે, ને બાકી પ્રભુ કરે છે. અમે ક્યાં કોઇનો ઇનસાફ કરીએ છીએ ? બીજાઓનો ઇનસાફ કરવાની સત્તા અમારી પાસે ક્યાં છે ? ત્યારે મહારાજે કહ્યું કે, જો ઈશ્વરે આપણને એવી સત્તા આપી હોત અને પછી આપણે બીજાઓનો ઇનસાફ કરતા હોત તો તેમાં કાંઈ ખોટું નહિ, પણ આ તો આપણા હાથમાં સત્તા નથી છતા પણ આપણે હજારો જણના સેંકડો બાબતોના ઈનસાફ કરી નાંખીએ છીએ, એજ પાપ છે ને એજ તજવાનું અમે કહીએ છીએ, જેમ કેઃ—

કોઈ માણસને માટે આપણે સાંભળીએ કે તે બહુ ક્રોધી છે. ત્યારે આપણે તેને માટે મોં બગાડીએ છીએ, તેનું વાંકું બોલીએ છીએ, તેનાથી દૂર રહેવા ઇચ્છીએ છીએ, અને જ્યારે વખત મળે ત્યારે રેવડી કરવા ચૂકતા નથી પણ એમ વિચારતા નથી કે, અગાઉ જ્યારે બાપ સાથે વાધો પડચો ત્યારે ઘેરથી રીસાઇને કેમ ભાગ્યા હતા ! દોસ્ત સાથે વાધો પડયો હતો ત્યારે તેની સાથે કેમ અબોલા લીધા હતા ? બૈરી સાથે મતભેદ થયો ત્યારે થોડા દિવસ તેને કેવી હેરાન કરી હતી ? સમોવડીયા ધંધાદારી માટે કેવો ગુસ્સો આવી જતો તથા કેવી ભાષા વપરાઇ જતી ? અને સ્હેજ વાંક માટે નોકરો ઉપર તથા બચ્ચાંઓ ઉપર કેવો મીજાજ ખોઈ દઇએ છીએ ? એ જરા ખ્યાલ તો કરો ! એ બધો ક્રોધ કહેવાય કે નહિ ? બીજાઓના ક્રોધની વાતો કરો છો ને તેઓને હલકા પાડો છો પણ તમારૂં અંતર તો તપાસો !

હવે બીજો દાખલો લો. તમને કોઇ કહે કે, આ માણસ વ્યભિચારી છે, એટલે તમે તેની સામે ડોળા કહાડવા મંડો છો, તેનાથી દૂર દૂર ભાગો છો, અને તેને માટે કાંઈ સારી નરસી વાતચીત થતી હોય ત્યારે તમે વચમાં ફાચડું મારો છો, ને મીઠું મસાલો ભભરાવી જાણી અજાણી વાતો કરવા મંડો છો, પણ આપણે પોતે કેવા છીએ ? એ કાંઇ ખબર છે ! બીજાંઓના પાપની વાતો કરી તેઓના ઇનસાફ કરવા બેસીએ છીએ અને તેઓના પાપના ભાગીદાર થઇએ છીએ, પણ હૃદય ઉપર હાથ મૂકી જરા ઉંડા ઉતરીને એ જાતનાં આપણાં પાપો કોઇ દિવસ તપાસ્યાં છે ? જો એ તપાસીએ તો તુરત ખબર પડે કે,

પેલા મેળામાં આપણી નજર જરા બગડી હતી, સાસરાને ત્યાં લગ્નમાં જરા મન ચળ્યું હતું, એક વખત રેલ્વે સ્ટેશન ઉપર જરા માઠો વિચાર આવી ગયો હતો, ઘણા વખત ઉપર નાટકશાળામાં એક પ્રસગે મન ફટક્યું હતું, જુવાનીમાં એક લફંગો દોસ્ત મળી ગએલ ત્યારે કૉલેજમાં મૂર્ખાઇ ભરેલી મશ્કરીઓ ને વાતો થઇ ગઇ હતી, એકલા બહાર ગામ રહેતા ત્યારે ઘણી વખત પાપી વિચારો આવી ગયા હતા, એક વખત નાતમાં જમવા ગયા હતા ત્યાં મનનું ચક્કરમંડળ બદલાયું હતું, એક વખત નદીએ નહાવા ગયા હતા ત્યા પાપવાસના સ્ફુરી આવી હતી, એક વખત પડોશીને ઘેર બેઠેલા હતા ત્યાં મન ગોટાળે ચ્હડયુ હતું, એક વખત ઇશ્વિરની ઉત્તમ કળાના સુદર નમુના રૂપ અદ્ભૂત ખુબસુરતીની મૂર્તિને રસ્તામા જોઇ હતી, ત્યારે એ જોઇને ઇશ્વરનો મહિમા સમજવાને બદલે હલકી જાતના વિચારોથી તેની સામે આખ્યો ફાટી રહી હતી, એ યાદ છે કે? અને અધમ–ઉદ્ધારણ, પાપનાશક, ક્ષમાના સાગર, દયાળુ પ્રભુ આપણને માફ કરે, પણ સત્ય કહેવા દો કે, કોઈ કોઇ વખત પવિત્ર મદિરોમાં પણ આપણુ મન બગડી જતું હતું આપણા હૃદય ઉપર હાથ મૂકીને આવી જાતની આપણી પોતાની ભૂલો યાદ કરીશું તો સમજાશે કે, બીજાઓને વ્યભિચારી કહીને તેઓનો ઇનસાફ કરવા બેસવાનો આપણને કાંઇ પણ હક નથી

હવે ત્રીજો દાખલો સાંભળો. આપણે કહીએ છીએ કે, અમુક માણસ બહુ લોભી છે, એનું મો બાળો. અત્યારે એનું નામ શા માટે યાદ કીધું? એ અવગતિયો કોઇક દિવસ વગર મોતે મરવાનો છે, અને એને પોતાના ધનની ચોકી કરવા માટે સાપનો અવતાર આવશે. આવી આવી રીતે આપણે બીજાઓની વાતો કરી નાહક આપણા મનને બગાડીએ છીએ, પણ એજ બાબતોમાં આપણાં પોતાનાં આચરણો કેવાં છે એ કાંઇ ખબર છે? આપણે આપણા શેઠના વખતની કેટલી બધી ચોરી કરીએ છીએ? એ તો જરા તપાસો! ભાભીને ભાગ આપવામાં કેટલો બધો લોભ કર્યો છે ને તેનાં કાળજાં કેવા ફફડાવ્યાં છે એ તો જરા જુઓ! ખીસ્સામાં પૈસા હતા, મનમાં દયા આવી હતી

અને પેલો ભિખારી ખરેખરો લાચાર હતો, છતાં પણ લોભ કરીને તમે તેને ધૂતકારીને કાઢી મૂક્યો હતો, એ કેમ ભૂલી ગયા? પેલા રસોઇયા તથા ઘાટી સાથે પાધરૂં ન ચાલ્યું તેથી થોડા થોડા દિવસનો તેનો પગાર તમે દાબી બેઠા છો એ યાદ છે કે? લોભમાં પડી વેહેવાઈ સાથે વાધો કરી ઠરાવ ઉપરાંત તેની પાસે વધારે ખર્ચ કરાવ્યું હતું, એ ધ્યાનમા છે કે? બજાર જરા તેજીમાં હતુ ત્યારે ગ્રાહકોને દબાવીને તેમના કાટલા કર્યા હતાં એ યાદ છે કે? છતા પૈસાએ થોડાક લોભ સારૂ છોકરાને વધારે ન ભણાવ્યો ને સ્વાર્થ બગાડયો પણ એ કેટલું બધું પાપ છે તે કાંઇ સમજો છો? આજુબાજુના સ્વાર્થ સારૂ અને લોકલાજના લોભ સારૂ છોકરીને ખાડામાં નાખી તેનો ભવ બગાડ્યો છે એ ખબર છે કે? એ લોકલાજનો ને માન મેળવવાનો લોભ કાંઇ નાનો છે કે? પેલો માણસ તંગીમાં હતો ત્યારે લોભમા પડી તેને દબાવીને તમે તમારૂ મન માનતું કરી લીધુ છે, એ વાત હમણા તમારા ધ્યાનમાં નહિ હોય પણ તે કાઇ પ્રભુના હિસાબની બહાર નથી. માબાપના, ગુરુઓના, અને સગાવ્હાલાઓના તમારી ઉપર જે હક છે તે હકોપર લોભમા પડી જઇને તમે કેવી કાતર મૂકી છે? એ જરા વિચારી તો જુઓ! અને એક વખત ચોળીના મોળીયા સારૂ બોર બોર જેવડાં આસુએ બૈરીને રોવરાવી હતી એ યાદ છે કે? જો આ બધા આપણા પોતાના લોભો વિચારી જોઇશુ તો એમ સમજાશે કે, આપણી આંખમા મોટું ફૂલું પડેલું છે તેનો તો કાંઇ ઉપાય કરતા નથી અને બીજાની આખમાં પડેલુ કણુ કાઢવા જઇએ છીએ.

ભાઇઓ! આવી રીતે બીજાઓની વાતો કરવામાં, બીજાઓની ભૂલો કાઢવામાં, અને બીજાઓનો ઈનસાફ કરવામાં આપણે બહુ બહાદૂર છીએ, પણ એમ જાણતા નથી કે, જો આપણે બીજાઓના ઈનસાફ કરીશું તો પ્રભુ આપણો ઇનસાફ કરશે, અને જો આપણે બીજાઓનો ઈનસાફ નહિ કરીએ તો પ્રભુ આપણો ઇનસાફ નહિ કરે; માટે તે દયાળુની દયા મેળવવા સારૂ પ્રથમ આપણા હૃદયનો તોલ કરીને પછી બીજાઓની વાતો કરો. જો એમ કરશો તો કોઇના દોષ જોવાનું

મન થશે નહિ, કોઇ ઉપર રાગદ્વેષ થશે નહિ, તથા કોઇને આપણા તરફથી ગેરઇનસાફ થશે નહિ. અને આવી સમતા આવી જાય તથા પોતાના આત્મા સમાન સૌને જાણી લેવાય ત્યારે પછી પ્રભુ દૂર કયાં રહ્યા ? માટે બીજાઓના દોષ જોતા પહેલાં પોતાના દોષ તપાસતા રહો, એટલે બધી જાતના પાપથી બચી શકશો ને ઈશ્વરના વ્હાલા થઇ શકશો.

૧૨૫–યાદ રાખજો કે, ઈશ્વરે આપણને જે કાંઇ આપ્યું છે તેનોજ તે હિસાબ માગશે, જે નથી આપ્યું તે માટે કોઇ પૂછવાનું નથી, માટે જે આપ્યું છે તેનો રૂડો ઉપયોગ થાય એમ આપણે કરવું જોઈએ.

ઘણા માણસો એમ કહે છે કે, અમારી પાસે પૈસા નથી એટલે લાચાર, પૈસા હોય તો તો રંગ દેખાડી દઇએ. કોઇ કહે છે કે, અમને વખત મળતો નથી એટલે ચૂપ બેઠા છીએ, જો વખત મળતો હોત તો ઘણીએ ઉથલપાથલ કરત. કોઇ કહે છે કે, પ્રભુએ અમને બુદ્ધિ નથી આપી એટલે શુ કરીએ ? જો શાસ્ત્રોની વાતોમા અમારી અક્કલ પહોંચતી હોત તો–તો અમે ઘણુએ કરત. કોઈ કહે છે કે, અમારા હાથમાં સત્તા નથી એટલે શુ કરીએ ? થોડીક વાર સત્તા મળે તો ચમત્કાર બતાવી દઇએ. અને કોઈ કહે છે કે, જમાનો ફરી ગયો એટલે ઉપાય નહિ, નહિ તો ભાર શું છે ? જે ધારીએ તે કરીએ. ધર્મનાં કામો કરવામાં આવી રીતે દરેક માણસ કાંઇને કાંઇ બહાના કહાડયા કરે છે. એટલુંજ નહિ પણ ઘણાં માણસો છેવટ સુધી એવાં બહાનાઓમાંજ રહી જાય છે, અને કાંઈ પણ સાર્થકતા કર્યા વિના ધોએલ મૂળા જેવા ખાલી હાથે ચાલ્યા જાય છે. આવાં બહાનાં કહાડનારાઓને એક સાધુ મહાત્મા કહેતા કે:–

ભાઇઓ ! આ નથી ને આ નથી, અને આમ હોત તો આમ કરત, ને આમ હોત તો આમ થાત. એવી નકામી વાતોમાં શું કરવા રહી જાઓ છો ? કારણ કે તમને જે આપ્યું

છે તેનોજ તમારી પાસેથી હિસાબ માગવામાં આવશે. તમને જે નથી આપ્યું તેનો હિસાબ તમને કોઇ પૂછવાનું નથી. માટે હાલ જેટલું તમારી પાસે છે તેમાંથી તેના પ્રમાણમાં વાપરો. પ્રભુ તમારી પાસેથી તમારી શક્તિના પ્રમાણમાંજ આશા રાખે છે, તમારી શક્તિ બહારની વસ્તુ તે કદિ પણ તમારી પાસે માગતો નથી. તમોને જેટલી બુદ્ધિ, જેટલું બળ, જેટલા પૈસા, જેટલી સત્તા, જેટલી સગવડ, અને જેટલો લાગવગ આપવામાં આવ્યો હશે તેટલાનોજ તમોને હિસાબ પૂછવામાં આવશે, એ વખતે તમારો એ જવાબ કાંઇ કામ નહિ આવે કે, મારી પાસે પૈસા નહોતા. જો પૈસા હોત તો હું ધર્મશાળા બંધાવત. પણ પ્રભુ કહેશે કે, હુ તારી પાસેથી ધર્મશાળા ક્યાં માગું છું ? હું તો તારા ખીસ્સામાં વધારાના જે ત્રણ દોઢીયાં હતાં તેનો હિસાબ માગું છું. એ ત્રણ દોઢીયાંનું તેં શું કર્યું ? તારી પાસે પાઇના ચણા માગવા ભૂખ્યો માણસ આવ્યો હતો, તેને તેં ધમકાવીને કાઢી મૂકયો, અને એ પૈસા વગર જરૂરે વધારે પડતી પાનની પટી ખાઇ હોઠ લાલ કરીને થુંકી નાંખવામાં ને બીડીનો ધૂમાડો ઉડાડી દેવામાં ખરચી નાંખ્યા તેનો હિસાબ હું માગું છું. જરા વિચાર તો કર, તને ધર્મશાળા માટે કોણ પૂછે છે ?

અત્યારે તું કહે છે કે, મારી પાસે પૈસા હોત તો હું સદાવ્રત ચલાવત, પણ અમને તારા સદાવ્રતનું કામ નથી. હું તો તને એ પૂછું છું કે, છળપ્રપંચ કરીને, દગા ફટકા કરીને, જોરજુલમ વાપરીને, ગરીબાઈ ભોગવીને, ખુશામત કરીને, લોભ કરીને અને નાની નાની ચોરી કરીને અધર્મથી તેં જે બસો રૂપીઆ ભેળા કર્યા છે અને તારા જુના ઘરમાં ચુલા નીચે દાટી રાખ્યા છે તેનો હિસાબ આપ, એ હવે તને શું કામ આવશે ? મેં જે તને આપ્યું નથી તેનો હિસાબ હું તારી પાસેથી નથી માગતો, પણ તેં જે સ્હેલાઇથી મેળવેલું છે, વળખાં મારીને મેળવેલું છે, હાય હોય કરી મેળવેલું છે; અને મારૂં તારૂં કરીને મેળવેલું છે તે જમીનમાં દાટી રાખેલા બસો રૂપીઆનો હિસાબ આપ. એ પૈસા અધર્મને રસ્તે મેળવ્યા તેનું પાપ તારે ખાતે છે, પણ ધર્મને રસ્તે ખરચ્યાનું પુન્ય ક્યાં ?

જરા વિચાર તો કર કે દુનિયામાં હતો ત્યારે કોઇ દિવસ આવા ઉંધા ધંધા કર્યાતા? ટાંચ પોતાની ઉપર આવવા દેવી, ડીક્રીઓ પોતાની ઉપર કરાવવી, વારંટ પોતાની ઉપર કઢાવવું, પોલીસનો માર પોતે ખમવો, આબરૂ પોતે ગુમાવવી, જેલમાં પોતે જવું, અને કોઈ નાલાયક મૂર્ખાઓને માટે પૈસા મૂકી જવા. એવા સાપ પકડવાના ધંધા કર્યાતા? એ વખતે તો કોઇને પાઇ પણ આપી શકયો નહિ, કોઇની સાથે આંગળી ચીંધીને પણ ભલાઇ કરી શકયો નહિ અને હવે એ બધું જયાનુ ત્યા મૂકીને કેમ આવ્યો? તારે તો "આગળ હાથ, પાછળ હાથ, ને રક્ષા કરે ગોરખનાથ" એવુ હતું, છતાં પણ પાપ ખાતે મંડાવ્યુ, મારો ગુન્હેગાર થયો, મહાભયંકર નરકનો અગ્નિ કબૂલ કર્યો, અને પાઇ પાઇ ભેળી કરીને તે પૈસા કોઇક સારૂ જમીનમા દાટી આવ્યો? કહે તો ખરો, આ મૂર્ખાઇ તે કઇ જાતની?

એ પછી એક ગરીબ ડોશીને કહ્યું કે, તેં શુ ધર્મ કર્યું છે? ત્યારે તેણે કહ્યુ કે, મારી પાસે કાઇ નહોતું. હું તો દુઃખે પાપે કરીને માડ માંડ મારૂં પેટ ભરતી હતી. હુ તે કયાંથી ધર્મ કરૂં? જો તમે આપ્યું હોત તો હું ખુશીથી ધર્મ કરત. ધર્મ કરવુ તે કોને ન ગમે? પણ મારી પાસે કાંઇ નહોતું એટલે હું શુ કરૂ? ત્યારે પ્રભુ કહેશે કે, હું કાંઇ તારી પાસેથી ધર્મશાળા માગતો નથી. પણ મે તને જે ઘટી આપી હતી. એ ઘટીએ તું બીજા કોઈને દળવા દેતી નહોતી. એ યાદ છે કે? એ ઘટી કાઇ તારી સાથે મસાણમાં ચાલવાની નહોતી, એ ઘટીનો પથ્થર કાંઇ તને સ્વર્ગમાં લઇ જાય તેમ નહોતો, એ ઘટીથી કાઇ તારા આત્માનું કલ્યાણ થઇ જાય તેમ નહોતું; અને એ ઘટી ઉપર કાઇ તારૂ જીવન નહોતું, છતાં પણ તું તારી પડોશણને તારી ઘટીએ દળવા દેતી નહોતી એ બુદ્ધી! હજી તો તારી ડોકે બાધી શકાય નહિ એવો મોટો ઘંટીનો પથરોજ મેં તને આપ્યો હતો, એ પણ તું બીજા કોઇને વાપરવા આપી શકી નહિ ત્યારે જો તને હીરા માણેક આપ્યાં હોત તો તો કોણ જાણે શુંનું શુ કરત? ને તેને કયાંના કયાં દાટત? તું ધારત તો એ ઘંટીના પથરામાંથી પણ ઘણાએ ધર્મ કરી

શકત, પણ તેં મારા કરતાં ને તારા ધર્મ કરતાં પણ એ ઘં-ટીના પથ્થરને વધારે વ્હાલો ગણ્યો છે, માટે જા અહીંથી, ફરીથી તને એથી વધારે મોટો પથ્થર આપવામાં આવે છે, તેની સાથે આખી જીંદગી સુધી માથું ફોડયા કર. ડોશીએ કહ્યું, કૃપાનાથ ! દયા કરો દયા કરો, એ ઘંટીથી મારાં આંતરડાં તૂટી ગયાં છે, મારૂં કાળજું ફૂલી ગયું છે, ને હું તોબા તોબા થઇ ગઇ છું, માટે હવે તો એ પીડામાંથી મને છોડો. વળી પાછુ બીજી વખત એજ દુઃખ કાં આપો ? હવે હું એમ નહિ કરૂં. મારી ઉપર દયા કરો. ત્યારે પ્રભુએ કહ્યું કે, હું તો ભાવના પ્રમાણે ફળ આપું છું તારા મનમાં તારી ઘટીની બહુ આ-સક્તિ હતી, તારી ઘંટી તને બહુ વ્હાલી હતી, અને તારી ઘંટી બગડે તો તારૂં મન બગડી જતું હતું, માટે ફરીથી તને એ કરતાં વધારે મોટો પથરો આપવામા આવે છે. તારી ઘંટી તેં કોઇને વાપરવા આપી નહિ માટે તને એ શિક્ષા થવીજ જોઇએ.

એ પછી ત્યાં એક ધોબી આવ્યો, તેને પૂછ્યું કે, તેં શો ધર્મ કર્યો છે ? ત્યારે તેણે કહ્યુ કે, મારી પાસે શું હતું કે, હું ધર્મ કરૂં ? મારી પાસે લુગડા ગરમ કરવાની કુડી ને લુ-ગડા ધોવાનો પથરો, એ બે વાનાં હતા, તેમાં હુ શુ ધર્મ કરૂં ? ત્યારે પ્રભુએ કહ્યું કે, બધા આવો જવાબ કાં દો ? હુ તમારી પાસેથી એક તલભાર પણ વધારે માગતો નથી. મેં જે તમને આપ્યું છે તેનોજ હું હિસાબ માગું છું. મોટાં કામોથીજ તરી શકાય, એમ તમે કાં માન્યા કરો ? મે તમને જે સ્થિતિમાં રાખ્યા છે તે સ્થિતિમાંજ તમારા કલ્યાણનાં સાધનો છે, એ વાત કાં ભૂલી જાઓ ? મારે તમારી પાસે મોટાં કામો નથી કરાવવાં, મારે તો તમારા રોજના ઘરસંસારી કામોમાથી ત-મોને મોક્ષ આપવો છે, તે સારૂ મે શાસ્ત્રમાં કહેલું છે કે, પોતાનાં કર્મ રૂડી રીતે બજાવનાર સિદ્ધિ પામે છે, અને પો-તાનો ધર્મ સારી રીતે પાળે તેનું કલ્યાણ થાય છે. પારકો ધર્મ પાળવાની કાઇ જરૂર નથી. તું ગરીબ હતો માટે તારી પાસેથી હું ગરીબાઇના ધર્મ માગું છું. હું કાઇ તારી પાસેથી શ્રીમં-તાઇનો ધર્મ માગતો નથી. તું કહે છે કે, મારી પાસે કાંઇ ન-હોતું એટલે હું શું ધર્મ કરૂં ? પણ હું તને ક્યાં કહું છું કે

તેં પુલો કેમ ન બંધાવ્યા? હું તો માત્ર એટલુંજ કહું છું કે, મેં તને એક ગધેડો આપ્યો હતો તેને તેં કેમ દુઃખી કર્યો? એને નિર્દયપણે મારતો, ભૂખ્યો બાંધી રાખતો, ને તેના ગજા ઉપરાંત ભાર ભરતો, એ યાદ છે કે? શું તારી પાસે પૈસા નહોતા? નાતની પટેલાઈ લેવા પૈસા મળ્યા, ગામમાં મોટાઇ બતાવવા વિના કારણ એક ઉપર એક બાયડી કરવા પૈસા મળ્યા, નિશો કરવા પૈસા મળ્યા, અને કપડાં ધોવાની કુંડી નીચે દાટી રાખવા સારૂ તને પૈસા મળ્યા, પણ જે ગધેડું તારૂં સખ્ત વૈતરૂ કરતું તેને ઘાસ નાંખવા પૈસા ન મળ્યા કાં? શું એ ગધેડું પણ મારો જીવ નથી? તારે મન એ ગધેડું છે, પણ યાદ રાખજે કે, **તારા જેવા પાપી માણસો કરતાં મને એવા નિર્દોષ જીવો વધારે વ્હાલા છે.** કારણ કે બધા જીવો મારા બનાવેલા છે, અને મારે ત્યાં બધા જીવો તેના અસલ સ્વરૂપમાં એક સરખા છે માટે કોઈ પણ જીવને દુઃખ દેવું એ મને દુઃખ દેવા બરોબર છે. એટલુ જ નહિ પણ તને મદદ કરવા સારૂ, તને આગળ વધારવા સારૂ અને તારી પરિક્ષા લેવા સારૂ તને એ ગધેડો આપ્યો હતો જો એ પરિક્ષામાં પાસ થયો હોત તો તારૂં કલ્યાણ થાત, પણ તું તારા મલિન સ્વાર્થમાં એવો આંધળો થઇ ગયો હતો કે, છતી અક્કલે તું ગધેડો બન્યો, તેથી એ ગધેડાની કીંમત સમજી શકયો નહિ એ ગધેડો તારી પાસે મૂકેલી મારી થાપણ હતી, એ ગધેડો તને ઉપર ચ્હડાવવાની સીડીરૂપે હતો, એ ગધેડો સંસાર સાગર તરવાનું તારૂં હલેસું હતો, એ ગધેડા મારફત તારી ઉપર મારી કૃપા ઉતરી હતી, અને એ ગધેડો તારા કલ્યાણનુ સાધન હતો; કારણ કે એ ગધેડો તે તારી ત્રીજી ચોપડી હતી. એમાં પાસ થયો હોત તો ચોથી ચોપડીમાં જાત, એટલે કે તને ઘોડાનો સરદાર બનાવત. ઘોડાની સરદારીમાં પાસ થયો હોત તો તને પાલખી આપત, પાલખીનું માન જાળવતાં તને આવડત તો પછી તને દેવ બનાવત. અને જો દેવપણું સાચવી શકત તો છેવટ તને મોક્ષ આપત. પણ તું એ ગધેડાને પણ સાચવી શકયો નહિ ત્યારે તને ઉંચો દરજ્જો કેમ આપી શકાય? જે પોતાની ફરજો બરાબર રીતે બજાવી શકે નહિ, તે અમલદારોને રાજાઓ નીચી પાયરીએ ઉતારી

દે છે. અને જે વિદ્યાર્થી ઉંચા ધોરણમા ચાલી શકે નહિ તેને તેનો માસ્તર નીચા ધોરણમાં ઉતારી દે છે, તેમ જે માણુસ પોતાનો ધર્મ ન પાળે તેને અમે પણ નીચ યોનિમાં નાંખીએ છીએ. માટે ઓ નાલાયક! તને આગળ વધારવા સારૂ આપેલાં સાધનનો તેં તારી મૂર્ખાઇથી લાભ ન લીધો ને ઉલટું તેને દુખ દીધું માટે જા, તું ગધેડો થા. કારણ કે તે એ ગધેડાના જેવા ભુડા હાલ કર્યા છે તેવા તારા પણ બુરા હાલ થવા જોઇએ.

બોલ તુ શુ કહે છે? ઓ બાપ! માફ કર, માફ કર મારામા અક્કલ નહોતી. જો અક્કલ હોત તો હુ ઘણા માણુસોને સારે રસ્તે દોરત. એ વખતે પ્રભુ કહે છે કે, ઘણા માણુસોને તું વિદ્વાન બનાવ એમ હું તારી પાસેથી કયા માગુ છું! હું તો એટલુજ પૂછુ છુ કે, તને આકની પાટ લતા આવડતી હતી કે નહિ? એ તારા છોકરાઓને તે કા ન શીખવ્યું! તારી ભલી બૈરી તો તારૂં કહ્યું માનતી હતી કે નહિ! અને તું જાણુતો હતો તે સત્ય કા ન સમજાવ્યુ? તે ઝાઝું જ્ઞાન મેળવ્યુ નહોતુ એ વાત સાચી, પણ સાદી સમજ તો તારામાં હતી, એનો પણ તે કયા ઉપયોગ કર્યો છે? તારાં સગાઓ સાથે હઠીલો થઇને તુ લડતો ત્યારે શુ તને ખબર નહોતી કે એ મારા બધુઓ! ત્યારે શુ તને ખબર નહોતી કે તારે મરી જવું છે? ત્યારે શુ તને ખબર નહોતી કે મુવા પછી ઇનસાફ થશે? અને ત્યારે શુ તને ખબર નહોતી કે મારા કાયદામાથી કોઈ પણ છટકી શકે તેમ નથી? આ બધું તું જાણુતો હતો છતાં પણ તારા બધુઓ સાથે અને તારા બાળકો સાથે તું સારી રીતે વર્ત્યા નથી. એનો હું હિસાબ માગુ છુ તને જે બાબતની અક્કલ આપી નહોતી તે બાબત માટે હું કાઇ તને પૂછતો નથી, માટે 'મારામા અક્કલ હોત તો હું આમ કરત ને તેમ કરત,' એ જવાબ શુ કામનો? આમ હોત તો આમ કરત, ને આમ હોત તો આમ કરત, એવી ભવિષ્યની વાતો મને નથી જોઇતી, મને તો જે બનાવો બની ગયા છે તેનો હિસાબ આપો, અને જેટલું મેં તમને આપ્યું હતું તેટલાંનો હિસાબ આપો.

ભાઈઓ ! અનંત બ્રહ્માંડનો નાથ સર્વશક્તિમાન પરમાત્મા પોતે જ્યારે આપણને આવી રીતે પૂછશે ત્યારે આપણે શું જવાબ દઇ શકીશું ? માટે આમ હોત તો આમ કરત, ને આમ થાય તો પછી હું આમ કરૂં, એવા ખોટા બહાનામાં ને ફોગટની આશામાં નહિ રહી જતાં ઈશ્વરકૃપાથી જે કાંઇ આપણને આપણી યોગ્યતા પ્રમાણે મળ્યું છે તેનો સદુપયોગ કરવાની કોશીશ કરો, અને હમેશાં એવીજ ભાવના રાખો કે,'

પદ.

સૌનું કરો કલ્યાણ, દયાળુ પ્રભુ, સૌનું કરો કલ્યાણ. (ટેક.)
નરનારી પશુ પક્ષીની સાથે, જીવ જંતુનું તમામ. દયાળુ૦
જગના વાસીઓ સૌ સુખ ભોગવે, આનંદે રહી આઠો જામ. દયાળુ૦
દુનિયામાં દરદ દુકાળ પડે નહિ, લડે નહિ કોઇ ગામ. દયાળુ૦
સર્વે જગે સુખાકારી વધેને, વળી વધે ધનધાન્ય. દયાળુ૦
કોઇ કોઇનું બુરૂં નવ ઇચ્છે, સૌનું ઇચ્છે સૌ સમાન. દયાળુ૦
પોત પોતાના ધર્મ પ્રમાણે, સર્વ ભજે ભગવાન. દયાળુ૦

नारायण नारायण नारायण

રાતે
પા

વિદ્વાનોમાં એક અવાજે વખણાએલું

સંસારમાં સ્વર્ગ

બીજી આવૃત્તિ

પૃષ્ટ ૪૦૦

ચાર સોનેરી નામ

કિં. રૂ. ૧ાા.

આત્મોન્નત્તિના રસ્તામાં આગળ વધતી જતી ભલી બાઈ ભાનુકિશોરીની આત્મસ્ફુરણાનું વૃત્તાંત કે જે પત્રરૂપે તેની ભાભી ભક્કિશોરીપર તેણે લખ્યું છે તે આ પુસ્તકનો વિષય છે. આ દુઃખી ગણાતા-અસાર મનાતા સંસારને સુખરૂપ-સારરૂપ બનાવી આ જીંદગીમાંજ સ્વર્ગ અનુભવી લેવાની વાતોથી એ પુસ્તક ભરેલું છે. તેમ છતાં તેની ભાષા ઘણીજ સરળ અને રસિક છે. આગળ વધવા ઇચ્છનાર સૌ કોઈએ તે પુસ્તક વાંચવા લાયક છે.

<u>તેમાંની થોડી બાબતો વાંચી તો જુઓ.</u>

હું શું કરી શકું?

હું સ્ત્રી જાત, હું વિધવા, હું નિર્ધન, હું કુલીનતાના બંધનવાળી, મેં કોઈ દીવસ દુઃખનું મોં જોએલું નહિ, મેં કોઈ દિવસ પરસેવો ઉતારી મહેનત નહિ કરેલી. પ્રભુ હું શું કરી શકું? પથારીએ સૂવું, મસ્તક મુંડાવવું, મિષ્ટાન્ન નહિ જમવું ને અલંકાર નહિ પહેરવા એ બધું લોકલાજે ફરજિયાત કરવું એજ મારૂં કર્ત્તવ્ય? ના, ના એમ તો ન હોય, એ સાત્વિક

ત્યાગ નથી ત્યારે શુ દેવપૂજા ? બાવાજી કહે છે કે ભક્તિમાર્ગ ઉત્તમ છે, હુ કાશી જાઉ, વિશ્વનાથની પૂજામા દિવસ ગાળુ પણ તેથી મારા આત્માને શાતી મળશે ? મને શકા થાય છે, મારા પતિ પ્રતિમાપૂજનને એટલુજ માન આપતા કે, અજ્ઞાનીઓ માટે તે શરૂઆતનુ પગથિયુ છે પામવાની વસ્તુ– જાણુવાનુ તત્વ તે નથી મન કયાઇ ઠરતું નથી, શાતી કયાઇ દેખાતી નથી પ્રભુ, હુ શુ કરૂ ? મારૂ કર્ત્તવ્ય શુ ? શુ વિધવાઓ માટે કાઈ કર્ત્તવ્ય નથી ? અધવાઓને તો ઘણાએ કર્ત્તવ્ય છે, પતિને રીઝવવો, કુટુબ મડળની સંભાળ રાખવી, પ્રજા ઉત્પન્ન કરવી, ધાર્મીક કાર્યો કરવા, અને સસારની પ્રવૃત્તિને આગળ વધારવી, એ દપતીના ધર્મ છે પણ અમારે શુ કરવુ? પ્રેમ ત્યાગ કરી ચાલ્યા ગએલા પતિના પ્રેમ માટે અશ્રુ પાડયા કરવાં એજ શુ અમારો ધર્મ ! હા એ પણ ઉત્તમ છે એવા મહત્પ્રેમ–અનંત પ્રેમ પણ તરવાનો રસ્તો છે પણ તે મારા જેવીઓમા કયાથી ? અનાદિ સત્ત્વ સુધી, અનાદિ સત્ય સુધી પહોચે એવી મહાન અસરવાળા આત્મિક અશ્રુ ક્ષુદ્ર હૃદયમા કેમ ઉત્પન્ન થઈ શકે? એટલા સત્કર્મ મે કયા કરેલા છે કે એવા ભાગ્યશાળીપણાનાં દર્શન થાય ? પ્રભુ ! ત્યારે મારૂં કર્ત્તવ્ય શુ ? આવી રીતે રીબાઇ રીબાઇને જીદગી કેમ જાય ? અરરરરર પ્રભુ ! આ શુ થઇ ગયું ? વિધવા એટલે નકામી જીદગી ? ના, ના, અમૂલ્ય મનુષ્યજીદગી નકામી શા માટે ? મનુષ્યનો ઉત્તમ અવતાર, પામીને કાઇ પણ સાર્થકતા ન થાય ત્યારે પછી નકામી જીદગી નહિ તો બીજુ શુ ? શુ નકામી ? અમૂલ્ય જીદગી નકામી ? હા, નકામીજતો લોકોની નિંદા વચ્ચે, સબધીઓના તિરસ્કાર વચ્ચે, મનમા હજારો આશા રાખી એકે આશા પુરી થાય નહિ એવી રીતે પડયુ રહેવુ, અને કોઇને પણ ઉપયોગી થયા વિના, આત્મોન્નતિનો યત્ન કર્યા વિના, પ્રેમના નહિ, પણ માત્ર દુખનાજ અશ્રુ પાડી, અધકારમા—તમોગુણી હાલતમા, વાસના વધારતા પડયુ રહેવુ એ નકામી જીદગી નહીં તો બીજું શુ ? પ્રભુ ! શુ હુ મારી જીદગીને એવી રીતે રદ કરૂં ? ના ના, એમ તો મારાથી નહિ બને ત્યારે હું શુ કરૂં ?

રોજ રોજ આવા વિચારોમા તે મશગુલ રહેતી અગાસીમા ચઢી આસુ સારતી ધડકતે હૃદયે દિશાઓ તરફ જોતી, અને એકલી એકલી આવા વિચારો કરતી પણ કાઇ રસ્તો સુઝ તો નહોતો

હું મારી શ્રીમંતાઈનો અને શુભ તકોનો લાભ કેમ ન લઈ શકી? (પૃષ્ઠ ૨૧૮)

એનુ કારણ એજ છે કે, હુ મારા પોતાના સ્વાર્થમા રહેતી હતી મારા નોકરો અને બીજા લોકો જોઈએ તે કરતા મારી વધારે તારીફ ને ખુશામત કરતા હતા તેમજ ગર્ભશ્રીમતાઈને લીધે, દેખાદેખીથી ને બાળપણથીજ મારાના મગરૂરીન બીજ સ્હેજસાજ રોપાઈ ગયા હતા પણ એ મારી ભૂલ બતાવનારૂ કોઈ મારી પાસે નહોતું, એટલે મારા કુમળા મગજમા મગરૂરી દાખલ થઇ ગઇ હતી મારી ભૂલ બતાવનાર માણસો મારી પાસે કયાથી હોય? કારણ કે અમારા નશીબમા તો, અમારા સત્સગમા તો ઘણુ કરીને ઘાટી ને ઘોડાવાળાઓજ લખેલા હોય છે એટલુજ નહિ પણ અમારી ભૂલ બતાવવી એ પણ કાઇ સ્હેલુ કામ નથી, ભૂલ બતાવનાર અમારી સપાટ ન ખાય તેની ખાતરી શુ? કોઇ ગરીબ માણસ અમારી ભૂલ બતાવે તે અમારી મગરૂરી કેમ સાખી શકે? વળી અમારા સમાગમમા આવતા બધા માણસો અમને રાજી રાખવાજ ઇચ્છે છે, કારણ કે તેઓ પોતાના નજીવા નજીવા સ્વાર્થને ચાહનારા હોય છે, અને ભૂલ બતાવવા જેટલુ જ્ઞાન પણ તેઓમાથી બહુ થોડાનેજ હોય છે તેઓ તો ઉલટા એમજ કહે કે, હા, એ તો એમજ ચાલે, શેઠિયાનાં છોકરાંઓ ગમ્મત નહિ કરે તો બીજુ કોણ કરશે? બાબા સાહેબ! "આ મહેતાજીની પાઘડી ઉડાવી દો" એમ કહી હુમાહુમ કરે છે અને શ્રીમતોના છોકરાંઓને તેમના માણસોજ બગાડે છે આવે વખતે માત્ર નિસ્પૃહી વિદ્વાનોજ ભૂલ બતાવી શકે, પણ તેઓના સહવાસમાં શ્રીમતોના બાળકો ઉછરે એ વર્તમાન કાળમાં ભારતના નશીબમા ક્યા લખાએલું છે? ઘોડાવાળા તથ

બાનકોટી ઘાટીઓનાં નશીબ ક્યાં ફૂટી ગએલાં છે કે શેઠિયાઓનાં છોકરાંઓ વિદ્વાનોના હાથમાં જાય? શ્રીમંતો અને વિદ્વાનો વચ્ચે બારમો ચંદ્રમા છે, તેનું કારણ એજ કે શ્રીમંતો માત્ર પોતાની ઉપલક મોજનેજ ચાહે છે અને વિદ્વાનો વાજબીપણાને ચાહે છે. આમ હોવાથી તથા શ્રીમંતોમાં કેળવણીની કદર નહિ હોવાથી શ્રીમંતોનાં સંતાનો વિદ્વાનોના સત્સંગમાં-મુનિયોના આશ્રમોમાં ઉછરે એ સમય હજી બહુ દૂર છે.

માગનારાઓમાં આપવા જેટલા કેટલા હોય છે? (પૃષ્ઠ ૨૨૭)

જેમ વધારે લઈ શકાતું નથી, અને વધારે લીધેલું પોતાને ઉપયોગી થઈ શકતું નથી, તેમજ પ્રમાણ કરતાં વધારે આપી પણ શકાતું નથી, અને વધારે આપેલુ ફળદાયક પણ થઈ શકતું નથી તું એમ ધારે છે કે "બધા અમારે ત્યાજ ચાલ્યાં આવે છે, અને તે બધાને જો આપ્યા કરીએ તો અમને પણ તેઓની જોડે ભીખ માગવી પડે." પણ બેટી, તારો એ વિચાર બીલકૂલ ભૂલભરેલો છે, તારી એ ધાસ્તી પાયા વિનાની છે. કાંઈ ગરીબો બધાએ તારે ત્યા માગવા આવતાં નથી, જે આવે છે તે બધાએ કાઇ પાત્ર હોતા નથી અને જે પાત્ર હોય છે તે કાઇ તારી મિલકત લૂંટી લેવાને તારી પાસે આવતાં નથી. તેઓ તો તને આશીર્વાદ આપવા માટે અને તારી કીર્તિ ફેલાવવા માટે, તથા તને ઈશ્વરની વહાલી બનાવવા માટે તારા પાસે આવે છે મહારાજા દયાસિંધુરાયની પાસે હું હતો, ત્યાં મેં જોએલું છે કે, સો માગનારાઓમા દસ જણ તો પાછા વાળવા જેવાજ હોય છે, સેંકડે ચાલીસ જણને તો માયા ભર્યા શબ્દો, સારી સલાહ, અને કાંઈક ભર-ભલામણની સાધારણ ચીઠ્ઠીયોથીજ રાજી કરી શકાય છે. સેંકડે પાંત્રીસ જણને બહુજ થોડા પૈસા, એકાદ ટંક ભોજન તથા સાધારણ વસ્ત્રથી રાજી કરી શકાય છે સેંકડે દશ જણને કાઇક વિશેષ આપવું જોઇએ. સેંકડે ત્રણ જણને વાયદા ઉપર રાખવા પડે છે. તેઓનાં કામ એવાં હોય છે કે વાયદા ઉપર રહેવાથી તેઓને કાંઈ અડચણ પ-

ડતી નથી, અને આપણુને બંધનમાં આવવું પડતું નથી. હવે સોમાં બાકી બે માણુસો રહ્યાં, તે ખરેખરાં લાચાર અને મદદ કરવાને યોગ્ય હોય છે. સો ભીક્ષુકમાંથી–લાચારોમાથી, આપણી પાસે માગનારાઓમાંથી, માત્ર બે લાચારોને તેઓને જરૂરિયાત અને તારી શક્તિના પ્રમાણુમાં, તારી દયાની લાગણી પ્રમાણે, તારી બુદ્ધિ અનુસાર ઈશ્વરના પવિત્ર નામથી યોગ્ય મદદ કર તેમાં તું કાંઈ ગરીબ થઇ જાય નહિ. તારે જાણુવું જોઇએ કે દુનિયામાં તું કાંઇ એકજ શ્રીમંત નથી અને બધાએ લાચારો કાઇ તારે ત્યાંજ આવતાં નથી દુષ્કાળ આદિ આફતનો સમય બાદ કર, અને પછી તું જો કે, તારા જેવા સાધારણુ શ્રીમતોને ત્યા સો માગનારાઓને આવતાં કેટલો બધો વખત લાગે છે? એટલા વખતમા તું કેટલુ બધુ મેળવે છે? માત્ર તારાજ સ્વાર્થ સારૂ, તારીજ મોજશોખ સારૂ તું કેટલુ બધુ ઉડાવે છે, અને તેના પ્રમાણુમા તું કેટલું થોડુ આપે છે? જો આ બધો હિસાબ તું કહાડીશ તો તારી ખાતરી થશે કે, તું જેટલી ધાસ્તી રાખે છે, તેટલુ તારે આપી દેવું પડતું નથી

બધા ધર્મમાં કહ્યું છે કે ભલું કરો, ભલું કરો, ભલું કરો. (પૃષ્ટ ૯૬)

કોઇએ એમ નથી કહ્યું કે તમારાં બાળકોને તજી દો; કોઇએ એમ નથી કહ્યું કે તમારાં માબાપો ઉપર જુલમ ગુજારો, કોઇએ એમ નથી કહ્યું કે મુડદાંઓની સંભાળ ન લો, કોઇએ એમ નથી કહ્યું કે ગરીબો તરફ બેદરકાર રહો, કોઇએ એમ નથી કહ્યું કે ચોરી કરો, વ્યભિચાર કરો, જુઠું બોલો, અન્યાયથી વર્તો, હિંસા કરો, ને આળસુ રહો તો ધર્મ થશે; અને કોઇએ એમ નથી કહ્યું કે ઈશ્વરની ભક્તિ ન કરો. બધા મહાત્માઓ એમજ કહે છે કે ભલુ કરો, ભલું કરો, ને ઈશ્વરને જાણો આવી રીતે સર્વનો એક મત છે ત્યારે વાંધો શું છે? ત્યારે જુદાઇ શું છે? ત્યારે માહોમાહીની લડાઇ શા માટે છે? ત્યારે જુદા જુદા વાડાઓ શા માટે છે? જીંદગીના સ્વાભાવિક કર્ત્તવ્ય માટે સર્વ સંમત છે, પણુ તે પાળવાના રસ્તાઓ તથા

ઉપાસનાની બહારની ક્રિયાઓ, રીતીઓ અને ઈશ્વરના સ્વરૂપ માટેનાં તથા તેને પામવા માટેનાં અનુમાનો અને કલ્પનાઓમા બહારની દૃષ્ટિએ જોતા બહુ મોટો ફેર પડી ગયેલો છે એક બીજાની વચ્ચે એજ ભેદ-છે ને તેથીજ જુદાઇ ને લડાઈ છે એ ભેદ પણ વાસ્તવિક નથી જેઓ એ ભેદની અંદર છે તેઓને માટે એ ભેદ નથી જેઓ એ ભેદની પાર ગએલા છે તેઓને માટે એ ભેદ નથી પણ એ ભેદની પાર જવુ-અભેદમા જવુ એજ ખુબી છે, એજ કઠિનતા છે એજ પુરૂપાર્થ છે, એજ જીંદગીની સાર્થકતા છે, એજ પરમ પદ છે, એજ ઈશ્વરનુ ધામ છે એટલુજ નહિ પણ જેઓ ભેદની પાર ગયા છે તેઓજ તત્વ જાણી શકયા છે, તેઓજ દુનિયાને ફાયદો કરી શકયા છે, અને તેઓજ ઈશ્વરના વહાલા થઇ શકયા છે

પ્રસ્તાવનામાંથી (પૃષ્ટ ૧૫)

"સંસારમા સ્વર્ગ એ કાંઇ વાર્તા, નાટક કે નિબંધ નથી તેમજ ઉપદેશકાનુ, શાસ્ત્રીય વિષયનુ કે એતિહાસીક પુસ્તક નથી, પણ તે એક ઉન્નત્તિ પામતી જતી બાઈની આતર સ્ફુરણાનુ વૃત્તાત છે" એટલે આ ગ્રથમા સંસારના સ્વર્ગ અનુભવવાના અનુભવી ઉપાય છે, એટલુજ નહિ પણ મહાત્મા શ્રીકૃષ્ણ ભગવાને ગીતાજીમા બતાવેલા કર્મયોગ અને ભક્તિયોગના રહસ્યમાથી સંસારમા સ્વર્ગ બની ગયુ છે, તેથી ઘણા વિદ્વાનો એમ કહે છે કે, ગુજરાતી ભાષામા સંસારમા સ્વર્ગ જેવા બીજા ઉત્તમ પુસ્તકો નથી માટે એ ભાઇ બહેનોને તે ખાસ વાચવા લાયક છે

વેચનાર: અમૃતલાલ સુંદરજી પઢીયાર હાથીબીલ્ડીંગ-મુંબઈ નં.૨

શકતી નથી તેથી તેમને દરિદ્રતામાં સબડવું પડે છે તેને માટે રો, નિરાધાર રખડતાં બાળકો આશ્રય વિના જાહેર રસ્તા ઉપર પડ્યાં પડ્યાં મરી જાય છે તેને માટે રો, આપણા સુખ માટે રાજ તરફની જે કેટલીક બેદરકારી છે તેને માટે રો, આપણા ઘણા શ્રીમંતોના મગજમાં બહુ કાળ થયાં જે ભુંસું ભરાઇ ગયું છે તેને માટે રો, મોજશોખમાં પડેલા કર્ત્તવ્યહીન નમાલા પુતળાં જેવા કેટલાક દેશી રાજાઓને માટે રો, આપણા ધર્મગુરૂઓ અને આપણા શાસ્ત્રીઓમાં જે અંધશ્રદ્ધા બેસી ગએલી છે તેને માટે રો, આપણી જુદી જુદી નાતોમાં કુસંપની જે હોળીઓ સળગે છે તેને માટે રો, આપણા દેશમાં જે બેસુમાર નાહકના ધરાર ભિખારીઓ થઇ પડેલા છે તેને માટે રો, જે ખરેખરા લાચાર છે તેઓની બહુજ બુરી હાલત છે તેને માટે રો, વિદ્વાનોની, નવીન શોધકોની કે ગુણીઓની કદર નથી થતી તેને માટે રો; અને જો સાચું સુખ મેળવવું હોય તો આપણો પવિત્ર સનાતન આર્યધર્મ જે દિનપ્રતિદિન ઢીલો પડતો જાય છે તેને માટે રો જો એવું રોતા આવડે તો સાચું સુખ મેળવી શકીશ. એ વિના એવી રીતે દેશને અર્થે રોયા વિના કાંઇ સાચું સ્વર્ગ મેળવી શકાય નહિ કેમ પંડિતજી ! તમારો શું વિચાર છે ?

દર્શનના મહત્તા. (પૃષ્ઠ પર)

માટી જોઇને જમીનની જાત પારખી આપે તે માણસને તમે ડાહ્યો સમજો, જમીન જોઇને પાણીનું સ્થાન નક્કી કરી આપે તેના તમે વખાણ કરો, ખડકના પથ્થર જોઇને અંદર રહેલી ધાતુનું અનુમાન કરી આપે તેને તમે ઇનામ આપો, રેખાઓ જોઇને મીન મેખ ને વરખને નામે આગળીઓના વેઢા ગણી ભૂત ભવિષ્યની અગડમ બગડમ વાતો કરે તેને તમે પગે લાગો નાડી જોઇ રોગ પારખવાના ઢોગ કરે તેના તમે દાસ બનો, પગલા જોઈ ચોર પકડી આપે તેને તમે ખેતાબ આપો, અને સેળભેળ થઇ ગએલી વસ્તુઓને જુદી પાડનાર રસાયણ શાસ્ત્રીઓને તમે મોટા પગાર આપો. એ બધા ડાહ્યા ! એ બધા માનને લાયક ! એ બધા દુનિયાનું કલ્યાણ કરનારા ! અને જે

જડમૂર્તિમાંથી ઇશ્વરી તત્વ ગ્રહણ કરી શકે તે મૂર્ખાઓ કાં ! વાહ, વાહ, વાહ ! માણુસોનાં મનજ કાંઇ અજબ જેવાં છે. જગત્‌ની વિચિત્રતા તે આનું નામ. કેમ ભાઇ ! દર્શન ઉત્તમ અધિકારીઓને માટે છે એમ તમારી ખાત્રી થઇ કે નહિ ? પથ્થર, માટી, ધાતુ કે લાકડાંની માત્ર જડમૂર્તિઓને જોવાથી પણ જેની આંતર્જ્યોતિ જાગતી હોય, જેનાં હૃદય પ્રભુમય થતાં હોય, અને જેઓ એમાંથી પણ નવું જીવન મેળવી શકતા હોય તે ઉત્તમ અધિકારી ખરા કે નહિ ?

(પૃષ્ઠ ૯૯)

પણ પંડિતજી ! યાદ રાખજો કે મોક્ષધામમા રહેલા મહાત્માઓને ત્યા કાઈ પ્રભુની સેવા કરવી પડતી નથી. કારણ કે ત્યાં કાઈ પ્રભુને ભૂખ નથી લાગતી કે તેને માટે રસોઇ બનાવવી પડે, ત્યાં ઈશ્વરના ધામમાં કાઇ કચરો નથી પડતો કે ઝાડુ કાઢવું પડે, ત્યાં કાંઇ પ્રભુને સૂવું પડતું નથી કે તેને માટે બિછાનું બિછાવવું પડે, ત્યા કાઈ પ્રભુને ન્હાવું પડતું નથી કે જળની ગાગરો ભરવી પડે, અને ત્યા કાંઇ પ્રભુ માંદા પડતા નથી કે તેના ખાટલા પાસે બેસવું પડે. ત્યારે પછી પ્રભુની સેવા શું ? એજ કે પ્રભુના બાળકોના કલ્યાણને માટે, પ્રભુના જીવોના સુખને માટે દુનિયામા અવતાર લેવો અને પ્રભુને અર્થે જગતની સેવા કરવી એ મુક્તિ પામેલા મહાત્માઓનો ધર્મ છે. માટે અમે તો જગતની સેવાનેજ સત્ય ધર્મ સમજીએ છીએ, અને ભ્રાતૃભાવની ઈશ્વરી સગાઇને અર્થે થતા પરોપકારનેજ સાચુ સ્વર્ગ સમજીએ છીએ; માટે ધર્મની અમારી દરેક વાતમાં પહેલો, છેલ્લો અને વચમાં પણ પરમાર્થ, પરમાર્થ ને પરમાર્થજ આવશે. કારણ કે એજ ભગવદ્ ઈચ્છા છે, માટે અમે મહાત્માઓના એજ સિદ્ધાંત ઉપર ચાલવા ઇચ્છીએ છીએ, અને તેમાં પણ આપણા ડૂબતા જતા દેશને તથા આપણા ગરીબડા ભાઈબંધોને તો ભ્રાતૃભાવના ધર્મની ખાસ જરૂર છે. એટલુંજ નહિ પણ દાંભિકપણામાં, બાહ્યાચારમાં અને જુઠા વહેમોની જાળમાં ફસાઈ ગએલા આપણા ભાઇબંધોને હવે સ્વતંત્રતાના

જોસવાળા આતર ધર્મની જરૂર છે, માટે અમે પરમાર્થની બાબત ઉપર ખાસ ભાર મૂકીએ છીએ.

મહાત્માઓએ આપેલો ભોગ. (પૃષ્ઠ ૧૧૧)

એટી, સ્વાર્થનો ભોગ આપવાનુ મહાત્માઓ કહે છે એટલુજ નહિ, પણ કરી બતાવે છે અને તે પણ દેખાદેખીથી નહિ, અજ્ઞાનને આધારે નહિ, અતરમા ઉડી વાસનાઓ ભરી રાખીને નહિ, પણ અતરના ઉમળકાથી પ્રભુ પ્રીત્યર્થે અહરનીશ ભોગ આપ્યા કરે છે. માટેજ તેઓ મહાત્મા છે, અને તેથીજ તેઓ પ્રભુના કૃપાપાત્ર છે મહાત્મા બુદ્ધને કોણે કહ્યુ હતું કે તમે તુરતના અવતરેલા પુત્રનુ મ્હોડુ જોયા વગર રાજ્ય તજીને જગલમા ચાલ્યા જાઓ અને તપ કર્યા કરો ? જગતગુરૂ શકરાચાર્યને કોણે ફરજ પાડી હતી કે સ ગારના સુખ ભોગવ્યા પહેલા ખીલતી જુવાનીમાજ સન્યાસ લઈ લ્યો, અને કરોડો બૌદ્ધોની સામે થઇ જીદગી જોખમમા નાખો ? ઇશુખ્રીસ્તને કોણે કહ્યુ હતુ કે તમે ક્રુશ ઉપર બધાઇને ખીલા ઠોકાવીને પાણીના ઘુટડા વિના તરફડી તરફડી મરી જાઓ ? હજરત મહમ્મદને કોણે કહ્યુ હતું કે તમે પહાડોમા જઇ બદગી કરો અને આખા દેશ તથા પ્રજાથી વિરૂદ્ધ થઇ જીદગી જોખમમા નાખી દેશવટો ભોગવો ? વશિષ્ટને કોણે ફરજ પાડી હતી કે તમારા સો દીકરાઓને ખાસ ગાઢીને મારી ના ખે તોપણ તમારે વેર ન લેવુ કે દિલગીર ન થવુ ? ભગવાન વ્યાસજીએ જ્યારે જગલમા રહીને પ્રભુનો મહિમા જણાવનારા પુરાણો લખ્યા ત્યારે તે કઇ લાલચને ખાતર લખ્યા હતા ? જેના ચરણમા પરીક્ષિત જેવા મહારાજાધિરાજ પડતા હતા તે શુકદેવજીને લગોટી વાળવા શુ કપડાનો કટકો નહોતો મળતો કે તેઓ લંગોટી વિના રહેતા હતા ? ભગવાન રામચદ્રજી સ્વધામ પધાર્યા ત્યારે તેઓ એકલા જાય તો શુ તેમને મોક્ષધામના દરવાજા બધ હતા કે તેઓ લાખો જીવોને પોતાની સાથે મોક્ષમાં લઇ ગયા ? અને શ્રીકૃષ્ણ ભગવાને મોક્ષધામનાં અલૌકિક સુખ છોડીને આ પ્રપંચી દુનિયામા અવતાર લીધો તે શા માટે ?

બેટી, યાદ રાખજે કે આવા મોટા ભોગ આપ્યા વિના જગતનું કલ્યાણ થઇ શકતું નથી. અને જગતનું કલ્યાણ કર્યા વિના બીજી કોઇ પણ રીતે કોઇ પણ માણસનું કલ્યાણ થઈ શકતું નથી. માટે હું તને સાચું સ્વર્ગ મેળવવા માટે બીજાઓના દુઃખમાં ભાગ લેવાનું કહું છું, કારણ કે હાલના વખતમાં આપણાથી બની શકે એવો એ મહા યજ્ઞ છે. માટે જો તારે સાચું સ્વર્ગ મેળવવુ હોય તો ઠાકોરજીને મેવા મીશ્રીની કટોરીનો ભોગ ધરવામાજ નહિ રહી જતાં તારા સ્વાર્થનો ભોગ આપીને દુઃખીઓની સેવા કર, અને જે તારી પાસે ગુરૂ બનવા આવે, ઉંચા હોવાનો દાવો કરે, માન લેવા આવે, દાન લેવા આવે, કે ઉપદેશ લેવા આવે તેમને પૂછ કે –

પ્રભુને ખાતર તમે શું ભોગ આપેલો છે ?

અને જગતના જીવોનુ તમે શું ભલું કરેલુ છે ? જેઓએ એવું કાઇ પણ કરેલું ન હોય અને માત્ર દુનિયાદારીના વિષયોનાજ ગુલામ હોય, તેઓ ઉચા ગણવાને લાયક નથી, અને તેઓ ગુરૂ થવાને યોગ્ય નથી, કારણ કે આ જમાનામાં પ્રભુનો એવો હુકમ છે કે નાત જાત તરફ ન જુઓ, કુળ તરફ ન જુઓ, દેશ તરફ ન જુઓ, વેશ તરફ ન જુઓ, ઘસાઇ પીસાઈ ગએલી અસલી વાતો તરફ ન જુઓ, પણ માણસોના કામ સામે જુઓ કયા માણસે કઇ લાઈનમાં કેટલું કામ કરેલું છે તે તપાસો, અને તે ઉપર તેને માન પાનનુ ઇનામ આપો. ગમે તે લાઇનમા, ગમે તે સ્થળમાં, ગમે તે સ્થિતિમાં રહીને પણ માણસે કંઈક રૂડું કામ કરી બતાવવું જોઈએ. કારણ કે જગતને આગળ વધારવાના ઈશ્વરના ઉદ્દેશમાં કોઇ પણ રીતે મદદ કરવી એજ ઈશ્વરની સાચી સેવા છે, અને એવી સેવા પરમાર્થનાં કામોથીજ બની શકે છે, માટે હવે નાત જાત ઉપર કે દેશ વેશ ઉપર નહિ, પણ ભલાઈનાં કામો કરી ભ્રાતૃભાવની ઈશ્વરી સગાઈ સમજવાથીજ આપણા દેશનું વધારે કલ્યાણ થઈ શકે એમ છે, માટે આપણે આપણા ભાઇબંધોને ખાતર કાંઇક ત્યાગ કરતાં શિખવું જોઇએ. પણ બેટી, યાદ રાખજે કે ઘરબાર તજવું એનું નામ કંઇ ત્યાગ નથી, તેમજ

બાયડી છોકરાં તજવાં એ પણ કાંઇ ત્યાગ કહેવાય નહિ, એ તો આપણા દેશમાં ઘરબાર વિનાના રખડતા અને જેની પા એક ટંકનું પણ ખાવાનું ન હોય એવા કરોડો ભિખારીઓ દે અને યૂરોપ અમેરિકામાં લગ્નના અભાવને લીધે તથા આપણ દેશમાં ઘણી ટુંકી ટુંકી નાતોમાં કન્યા ન મળવાને લીધે લાખે વાંઢાઓ રખડે છે, ને પુનર્લગ્ન ન થવાથી લાખો બાળ રાં હેરાન થાય છે, પણ એથી કાંઈ વળે નહિ. એવી રીતે "अक्रियावान् भवेत्साधु" થવાથી કોઈનું પણ કાંઈ કલ્યાણ થાય નહિ માટે અંતરનો સાચો ત્યાગ કરવો જોઇએ એવો સાચો ત્યા તે જગતના હિતને અર્થે ... પણ રૂડાં કામોમાં મચ્યા રહે તે છે, અને એથીજ આગળ જતાં ઈશ્વરી જ્ઞાન મેળવી શકા છે માટે ઇશ્વરી જ્ઞાન મેળવવા સારૂ જગતના જીવોનું કલ્યા થાય તેવા ઉપાયો લેવાનું તથા તેવો ત્યાગ કરવાનુ કહી છીએ, અને તે બધું પરમાર્થના દીવામા ઈશ્વરી સ્નેહનુ એટ સ્વાર્થત્યાગનું તેલ પૂરવાથીજ થઈ શકે છે, માટે ઈશ્વરી જ્ઞા મેળવવાને ખાતર અમે એ જાતનું બળિદાન આપવાનું . હીએ છીએ.

ગુરૂ શબ્દથી હું બહુ બ્હીઉં છું. (પૃષ્ઠ ૧૬૧)

મહારાજે કહ્યું, ગુરૂ શબ્દથી હું બહુ બ્હીઉં છું. કારણ લેભાગુ ગુરૂઓએ આપણા દેશનું સત્યાનાશ વાળેલુ છે. અ લોકો તરફથી અમારા શિષ્યો થવાની નહિ પણ ભ્રાતૃભાવ ઇશ્વરી સગાઈનીજ આશા રાખીએ છીએ, અને અમે પોતે જગતના દાસજ થવા ઇચ્છીએ છીએ; કારણ કે ઈશ્વરી સ્નેહ ખાતર અમે તો અમારા બંધુઓની સેવા કરવાનો ધર્મ સ્ કારેલો છે, માટે અમારે ખાતર નહિ પણ આપણા દેશ અ આપણા ધર્મને ખાતર જે ઈશ્વરી ઉદ્દેશમા મદદ કરે તે અમ મુરબ્બીઓ છે અને અમે તેના દાસ છીએ. તમે જો ઈશ્ સ્નેહ વધારવાનું કામ ઇચ્છતા હો તો તમે અમારા મોટા છો અને અમારાથી જે બની શકે તે મદદ આપવાને તૈ છીએ. કારણ કે જે માણસ ધર્મને ખાતર પ્રભુને અર્થે

પણ જાતની સેવા કરવા ઇચ્છે છે તે હરિજન છે, તે ભક્ત છે, તે પ્રભુના કૃપાપાત્ર છે અને તે મહાત્મા છે, તેને દાસ બનાવવા એ અમારો ધર્મ નથી પણ તેને શેઠ બનાવવા એ અમારો ધર્મ છે. કારણ કે આપણે માણસોનાં નાનાં નાનાં કામ કે થોડાં થોડાં જ્ઞાન સામે જોવાનું નથી, પણ એ જ્ઞાન અને એ કામ જેને અર્થે વાપરે છે તે મહાન ઈશ્વરની સામે જોવાનું છે. એટલુંજ નહિ પણ મનુષ્યનો આત્મા જેમાંથી નીકળ્યો છે અને અતે જેમાં મળી જવાનો છે તેની સામે જોવાનું છે, બારિસ્ટર સાહેબ, જરા વિચાર કરી જુઓ, એટલે ગુરૂ ચેલા-પણું હમણાં ઉડી જશે, અને આપણે સૌ ભાઇઓ ઈશ્વરી સ-ગાઇની એકજ સાંકળમાં જોડાઈ જશું.

વૈદ અમૃતલાલ સુંદરજી પઢીયાર હાથીબીલ્ડીંગ,
મુંબાઇ નં. ૨.

સ્ત્રીઓનું સ્વર્ગ

પૃષ્ઠ ૫૪૦ સોનેરી પૂઠું કિં. રૂા. ૨ાા.

ખાસ સ્ત્રીઓનેજ વાંચવા લાયક પુસ્તકો આપણી ગુજરાતી ભાષામા બહુજ થોડા છે, અને જે છે તે પણ જુની ખખ એકની એક બાબત અને એકની એક રીતિનાજ છે પણ "સ્ત્રીઓનું સ્વર્ગ" એ તો ખાસ નવીજ બાબતો, નવાજ વિચારો, નવીજ ઢબ અને નવીજ ભભકનુ પુસ્તક છે, એટલુજ નહિ પણ અદબમાં રહીને, લાજ મર્યાદામા રહીને તથા પોતાના ઘરમાં રહીને ગરીબી અવસ્થા વચ્ચે પણ સ્ત્રીઓ ભલાં કામો કેમ કરી શકે ? તેની અનુભવમા આવી શકે એવી યુક્તિઓ તેમાં દેખાડેલી છે, તથા તેમાં પ્રેમનો ભભુકો છે, તેમાં સૌંદર્યનો ભંડાર છે, તેમાં પરમાર્થનો ખજાનો છે, તેમાં સ્ત્રીઓનું સ્ત્રીપણું છે અને તેમાં આત્માનો આનંદ છે. પણ આવી જાહેર ખબરોથી આપણા મનની ખાત્રી થઇ શકે નહિ, માટે તેમાંનુ થોડું લખાણ વાચવાની મેહેરબાની કરો.

સ્ત્રીઓની ખુબી.

અમોને તો એમ લાગે છે કે, સ્ત્રીઓ પોતાના અંત.કરણની સરલતાથી જગતમાંથી ઘણી જાતના પાપો ઓછા કરી શકશે, સ્ત્રીઓ પોતાના આકર્ષણથી તોફાની સ્વભાવના ઉખડી ગએલા પુરૂષોને કાબુમા રાખી શકશે, સ્ત્રીઓ પોતાની મધુરી વાણીથી જગતમા મીઠાશ લાવી શકશે, સ્ત્રીઓ પોતાના પ્રેમથી પુરૂષોમાં પુરૂષાર્થ વધારી શકશે, સ્ત્રીઓ પોતાના સૌન્દર્યના બળથી જગતને નવું સૌન્દર્ય આપી શકશે, સ્ત્રીઓ પોતાની ભલી ઇચ્છાઓથી જગતનું કલ્યાણ કરી શકશે, સ્ત્રીઓ પોતાના સ્નેહથી ભવિષ્યની પ્રજાનું ભવિષ્ય સુધારી શકશે, અને સ્ત્રીઓ પોતાની સેવાના બળથી આ સંસારમાં સ્વર્ગ લાવી શકશે. એટલુંજ નહિ પણ તે પોતાની દીનતા, પોતાની પવિ-

ત્રતા અને પોતાના પ્રેમમાંથી પ્રભુને સાક્ષાત ખડો કરી શકશે; કારણ કે સમુદ્રના ઉછળતા તોફાની મોજાઓ કરતાં સ્ત્રીઓની વાણીમાં વધારે બળ છે, ચંદ્ર સૂર્યના આકર્ષણ કરતાં સ્ત્રીઓમાં વધારે આકર્ષણ છે, અગ્નિમાં ગરમી છે તે કરતાં સ્ત્રીઓમાં વધારે ગરમી છે, પવનના જોસ કરતાં સ્ત્રીઓની લાગણીમાં વધારે જોસ છે, જગતને આગળ વધારનારી વિજળીની ઝડપ કરતાં સ્ત્રીઓની ચંચળતાની ઝડપ ઘણી વધારે છે, જડ પૃથ્વીની સહનશીલતા કરતાં નાજુકડી સ્ત્રીઓમાં દુઃખ ખમવાની વધારે શક્તિ છે, જગતનાં બીજાં સૌ સૌંદર્ય કરતાં સ્ત્રીઓમાં વધારે સૌંદર્ય છે, જગતના બીજા બધા પ્રેમ કરતાં સ્ત્રીઓનો પ્રેમ સૌથી મોટો છે, કારણ કે લગ્નસ્નેહ એ બીજા બધા પ્રેમનું મૂળ છે, માટે ટુંકામાં એજ કે સ્ત્રીઓના હાથમા પારસમણિ છે, સ્ત્રીઓની આંખમા કલ્પવૃક્ષ છે, સ્ત્રીઓની જીભમાં રસાયણ છે, સ્ત્રીઓના હૃદયમા અમૃત છે અને સ્ત્રીઓના સ્ત્રીપણામાં પરમાત્મા પોતે છે

સ્ત્રીઓના સ્વભાવમાં અને પુરૂષોના સ્વભાવમાં શું ફેર છે? તેનો ખુલાસો.

તમે વિચાર કરો કે આપણે એક મેળો ભર્યો હોય, તેમાં એક ખાનામા અરીસો ને પીસ્તોલ મૂકી હોય તો સ્ત્રીઓ તેમાંથી શું લેશે? અરીસો કે પીસ્તોલ? એક ખાનામા મજેનું ફ્રુટ મૂક્યું હોય અને તેની પાસે એક જાતના સંચાનો અટપટો નમુનો મૂકયો હોય તો તેમાંથી સ્ત્રીઓ સ્વાભાવિક રીતે શું પસંદ કરશે? એક ખાનામાં જરૂરીયાત કામનાં કાગળીયાં મૂક્યા હોય અને તેની પાસે એક હસતું રમતું બચ્ચું બેસાડયું હોય તો તેમાંથી સ્ત્રી શું પસંદ કરશે? કામનાં કાગળીયાંને કે ખુબસુરત બચ્ચાને! એક તરફ વિજળીનો સંચો મૂકયો હોય અને તેની પાસે સ્ત્રીની વાતોડી સહીપણીને બેસાડી હોય તો એ વખતે સ્ત્રીઓ પહેલું કામ કયું કરશે? જરાક વાતો કરી લેશે કે વિજળીનો સંચો તપાસશે? એક બાજુપર મધુરી મશ્કરીની રચના હોય અને તેની પાસે નવી જાતના દારૂ ગોળા ને હથીઆરોનો સંગ્રહ હોય તો સ્ત્રીઓ તેમાંથી શું પસંદ કરશે?

મશ્કરીનું સ્થાન કે દારૂ ગોળાનું સ્થાન! એક ખાનામાં સુંદર રમકડાંઓ ભર્યા હોય અને તેની પાસે શાસ્ત્રોના કઠિન વિષયનાં પુસ્તકો મૂક્યાં હોય તો તેમાંથી સ્ત્રીઓ શું પસંદ કરશે! રમકડાં કે સાંખ્ય અને યોગશાસ્ત્ર? એક જગ્યાએ કૃષ્ણ અને ગોપીઓના પ્રેમના ગરબા ગવાતા હોય અને તેની પાસે ઉપનિષદમાથી ઉંડા આત્મતત્વની તથા વૈરાગ્યની વાતો થતી હોય તો તેમાંથી સ્ત્રીઓને વધારે રસ શેમાં લાગશે? એક જગ્યાપર સુંદર પોશાકો ને દાગીનાઓ ગોઠવ્યા હોય અને તેની પાસે પાણીદાર ઘોડા તથા ઉંચી જાતના બળદો બાંધ્યા હોય તો સ્ત્રીઓની નજર તેમાં કોની ઉપર જશે? બેલ, ઘોડા ઉપર કે વસ્ત્રાભૂષણ ઉપર? એક તરફ પ્રેમની વાતો ચાલતી હોય અને બીજી તરફ ગરમાગરમ રાજદ્વારી ચર્ચા ચાલતી હોય તો સ્ત્રીને શેમાં વધારે મઝા પડશે! રાજદ્વારી બાબતમાં કે પ્રેમની વાતોમાં? અને એક તરફ દીકરો જણવાની આશા મૂકી હોય અને બીજી તરફ સરનો ખેતાબ મૂક્યો હોય તો તેમાંથી સ્ત્રીઓ શું પસંદ કરશે? સરનો ખેતાબ કે છોકરો! વ્હાલા પ્રોફેસર સાહેબ! તમે સ્ત્રી પુરૂષના સમાન હક કરવા નીકળ્યા છો પણ આ બધી બાબતોનો તમે કોઇ દિવસ વિચાર કર્યો છે? આવી સરખામણી કોઇ વખત કરી જોઈ છે કે એ તો અલેલટપ્પુપણે અંધારામાં ઇટજ ફેંકો છો? મારા મહેરબાન, પ્રથમ તમારા દીલની ખાત્રી કરો અને પછી બીજાંઓને ઉપદેશ કરો.

સ્ત્રીઓના પ્રેમની કિંમત.

અમને તો એમ લાગે છે કે જગતમાંથી સોનાની ખાણો નાબુદ થાય એથી જેટલી નુકશાની થાય તે કરતાં પણ સ્ત્રીઓમાંથી પ્રેમ ઓછો થાય તેથી વધારે નુકશાની થાય છે, સમુદ્ર સુકાઈ જાય તેથી જેટલી નુકશાની થાય તે કરતાં પણ સ્ત્રીઓમાંથી પ્રેમ ઓછો થાય તો વધારે નુકશાની થાય છે, ચંદ્ર અને તારાઓ ખરી પડે તેથી જેટલી ખરાબી થાય તે કરતાં પણ સ્ત્રીઓમાંથી પ્રેમ નીકળી જાય તો વધારે ખરાબી થાય છે, જગતનાં બધાં ઝાડો બળી જાય એથી જેટલી નુકશાની થાય તે કરતાં પણ સ્ત્રીઓમાંથી પ્રેમ ઓછો થાય તો વધારે નુકસાની

થાય છે, જગતમાં બીલકુલ વરસાદ નહિ વરસવાથી જેટલી ખરાબી થાય તે કરતાં પણ સ્ત્રીઓમાંથી પ્રેમ નીકળી જવાથી વધારે ખરાબી થાય છે; અને સૂર્યનો નાશ થઇ જવાથી જેટલી ખરાબી થાય તે કરતાં પણ સ્ત્રીઓમાંથી પ્રેમ નાબુદ થાય તો તેથી વધારે ખરાબી થાય છે. આ વાતો બહુ દૂરની છે એટલે તે તમને ગળે ઉતરતી ન હોય તો તમારા અનુભવમાં આવી શકે એવી બીજી સહેલી વાતો મને કહેવા દ્યો. જેમકે.—

કોલસાની ખાણો આજે અતિશય ઉપયોગની છે પણ તે જ્યારે માણસોને હાથ આવેલી નહિ ત્યારે પણ દુનિયાનો વ્યવહાર ચાલી શકેલો છે, લોખંડનો ઉપયોગ કરવા માણસો જાણતા નહિ ત્યારે પણ દુનિયા નભેલી છે, સોનુ, હીરા, માણેક કે મોતીને લોકો ઓળખતાં નહિ ને તેની કીંમત સમજતાં નહિ ત્યારે પણ દુનિયાનો વ્યવહાર ચાલેલો છે, જ્યારે ખેતીવાડીની કળા લોકો જાણતા નહોતા ત્યારે પણ દુનિયા નભી શકેલી છે, જ્યારે અગ્નિનો ઉપયોગ કરવાની કે રસોઇ કરવાની રીતિ લોકો જાણતા નહોતા ત્યારે પણ દુનિયા ટકી શકેલી છે, જ્યારે વહાણો બંધાયાં નહોતાં ત્યારે પણ દુનિયાનો વ્યવહાર ચાલેલો છે, જ્યારે કૂવા તળાવ કે નહેરો બાંધવાની લોકોને ખબર નહોતી ત્યારે પણ જગત આબાદ રહી શકયું છે, જ્યારે માણુસ જાત પાસે કોઈ પણ જાતનાં હથિયાર કે રાજ્ય નહોતાં ત્યારે પણ તેઓ આબાદી ભોગવી શકયા છે, જ્યારે ઘર બાંધવાની રીતની ખબર નહોતી ત્યારે પણ જેમતેમ લોકો પોતાનું ગાડું આગળ ચલાવી શકયા છે, જ્યારે ખગોળ, ભૂગોળ, ઇતિહાસ, વાંચન, ગણિત, પિંગળ, જ્યોતિષ અને વૈદક વિગેરે કોઈ પણ જાતની વિદ્યા જગતમાં નહોતી ત્યારે પણ જગત નભી શકયુ છે, અને જ્યારે માણસોને ઈશ્વર વિષેના બીલકુલ કાંઇ પણ ખ્યાલ નહોતા ત્યારે પણ જગત ટકી શકેલું છે, પણ પ્રેમ વિના એક ઘડી પણ જગત રહ્યું નથી. એ ઉપરથી સાબીત થાય છે કે બહુ જાતની અપૂર્ણતા ને ઘણી જાતની અગવડો છતાં પણ જગતનો પ્રવાહ આગળ ચાલી શકે, પણ પ્રેમ વિના એક ઘડી પણ જગત ચાલી શકે

નહિ; કારણ કે પ્રેમ એ ઇશ્વરના કિરણ છે માટે જેમ સૂર્ય આપણાથી દૂર છે છતાં તેના કિરણોવડે આપણો વ્યવહાર ચાલી શકે છે, તેમ ઈશ્વરથી આપણે દૂર છતાં પણ એટલે કે ઈશ્વરથી આપણે અજ્ઞાન છતાં પણ તેના પ્રેમરૂપી કિરણોવડે આ જગત ટકી રહેલું છે. એવા ઈશ્વરી સ્નેહના કિરણો કે જેને આપણે પ્રેમ કહીએ છીએ તે સ્રીઓમા છે. માટે આપણે સ્રીઓને ચાહીએ છીએ.

આ જગતમાં ભલાં કામો કરવા માટેજ સ્રીઓનો અવતાર છે.

યાદ રાખજો કે ગાંડી ગુજરાતના લોકો કહે છે તેમ સ્રીઓનો અવતાર કાઇ પુરૂષોના પગનાં ખાસડાં જેવો નથી, સ્રીઓનો અવતાર કાંઇ પુરૂષોની ઘડીકવારની રમુજને માટે નથી, સ્રીઓનો અવતાર કાઈ સુથીયા સાવરણી માટેજ નથી, સ્રીઓનો અવતાર કાંઈ માત્ર બાળોતીયાં ધોવા માટેજ નથી, સ્રીઓનો અવતાર કાંઈ ઘરમાં ગોંધાઇ રહેવા માટેજ નથી, સ્રીઓનો અવતાર કાંઇ મોટા મોટા લાજના ઘુમટા કાઢવા માટેજ નથી, સ્રીઓનો અવતાર કાંઇ કુટણું કુટવા માટેજ નથી, સ્રીઓનો અવતાર કાંઇ વેવાણોનાં વાંકાં બોલવા અને દૂધમાંથી પોરા કાઢવા માટેજ નથી, સ્રીઓનો અવતાર કાઇ ખૂણામા પડીને રોયા કરવા માટેજ નથી, સ્રીઓનો અવતાર કાંઇ ગામની કુથલી કરવા માટે કે પાડોશણોની અદેખાઇ કરવા માટે નથી, સ્રીઓનો અવતાર કાંઇ ગુલામગીરી ભોગવવા માટેજ નથી, અને સ્રીઓનો અવતાર કાંઈ છોકરાં જણવાના સંચા તરીકેનોજ નથી; પણ સુકોમળ સ્રીઓનો અવતાર તો જગતમાં દયાની દેવીઓ તરીકેનો છે. રસીકડી સ્રીઓનો અવતાર તો આ જગતમાં નવુ જીવન લાવવા માટે છે. સુદર સ્રીઓનો અવતાર તો આ જગતમા અલૌકિક સૌન્દર્ય ફેલાવવા માટે છે. મંદમંદ હાસ્યવાળી સ્રીઓનો અવતાર તો પુરૂષોમાં પુરૂષાર્થ વધારવા માટે છે હરણીના જેવી મનોરંજક અને માછલીના જેવી ચપળતાવાળી છતા પણ સદૈવ દયાથી ભરેલી જેની આંખો છે તેવી સ્રીઓનો અવતાર તો આ જગતને પરમાર્થ

શીખવવા માટે છે. સ્વભાવથીજ અંતરના ઉંડા ધર્મભાવવાળી સ્ત્રીઓનો અવતાર તો આ જગતમા પ્રભુનો મહિમા ને ભક્તિ ફેલાવવા માટે છે. કુદરતી રીતેજ મીઠડી લાગતી નાજુકડી સ્ત્રીઓનો અવતાર તો આ જગતમાં શાંતિ ફેલાવવા માટે છે અંતરમાંથી દીનતાવાળી સ્ત્રીઓનો અવતાર તો આ જગતમા મંગળ કાર્ય કરવા માટે છે અને પ્રકૃતિથીજ આધીનતાવાળી સ્ત્રીઓનો અવતાર તો આ જગતમાં સ્વર્ગના દેવોના પ્રતિનિધિ તરીકેનોજ છે એમાં કાંઇ પણ શક નથી.

દેવ અને ઈશ્વરનો સંબંધ કેવો છે એ તમે જાણો છો? દેવો હમેશાં દર પળે પ્રભુની આધીનતાને ચાહે છે, દીનતા એજ તેઓના જીવનનું તત્વ છે, અને આધીનતા એજ તેઓનું કર્ત્તવ્ય છે પ્રભુની હજુરમાં માનપૂર્વક હાથ જોડીને તેઓ પ્રભુના હુકમની વાટ જોતાજ બેઠેલા હોય છે, તેઓમાં હુંપણું કે પોતાપણું હોતું નથી. ક્યારે પ્રભુ અમોને હુકમ ફરમાવે, અને ક્યારે હમે તે બરાબર રીતે બજાવીએ, એજ ભાવના તેઓના મનમાં રમતી હોય છે. તેઓને કોઈ પણ જાતનાં સુખની કમી હોતી નથી, અને તોપણુ તેઓનો આનંદ તો પ્રભુના સ્વરૂપનું ધ્યાન ધરવામાં અને પ્રભુનાં દર્શનમાંજ હોય છે. પ્રભુની ઇચ્છા એજ તેઓની ઈચ્છા, પ્રભુનો હુકમ એજ તેઓનું કર્ત્તવ્ય, પ્રભુનાં દર્શન એજ તેઓનુ સુખ, અને પ્રભુમાં તન્મય થઇ જવું એજ તેઓની સાર્થકતા છે. પ્રભુના હુકમ પાળવા સિવાય બીજું કાંઇ પણ તેઓ જાણવા ચાહતા નથી, એટલુંજ નહિ પણ પોતાનું પોતાપણું તેઓ ભૂલી ગએલા હોય છે. આવી દીનતા અને આવી આધીનતાને લીધેજ તેઓ દેવ છે, અને તે સારૂજ શાસ્ત્રોમાં પ્રભુએ દેવોને મોટા તથા પૂજનીય ગણેલા છે.

દેવો જ્યારે આવો ઉત્તમ સેવક ભાવ રાખે છે ત્યારે પ્રભુ તેઓને માટે શું કરે છે? એ તમને ખબર છે? દેવોના સુખને માટે તે હમેશાં તત્પર રહે છે, દેવોને માટે તેણે સ્વર્ગ બનાવેલું છે, દેવોને માટે તેણે મનવાચ્છિત ભોગો આપનારાં કામધેનુ, કલ્પવૃક્ષને ચિંતામણિ બનાવેલાં છે, અને દેવોના સુખને માટે તે અવતાર લે છે, દેવો જ્યારે ઉંઘે છે ત્યારે તેની આધીનતાથી ખુશી થઇને તેની ચોકી કરવા સારૂ પ્રભુ જાગે છે,

દેવો જ્યારે પ્રભુના ગુણ ગાય છે ત્યારે તેને રીઝવવા સારૂ પ્રભુ પોતે તેની પાસે નાચે છે, દેવો જ્યારે બેસે છે ત્યારે પ્રભુ તેની પાસે તેના સુખોની સગવડને માટે ઉભા રહે છે, દેવો જ્યારે ચાલવા ઈચ્છે છે ત્યારે પ્રભુ તેને તેડી લે છે, અન દેવોની જ્યારે ખાવાની પીવાની ઇચ્છા થાય છે ત્યારે અમૃત જેવી ઉત્તમમાં ઉત્તમ વસ્તુઓ પ્રભુ તેને પૂરી પાડે છે. ટુંકામા એજ કે દેવોને સુખી જોઇને રાજી થવું અને દેવોનાં સુખને માટે મેહેનત કર્યા કરવી એ પ્રભુનો આનંદ છે. આવો સેવ્ય સેવકનો ઈશ્વિર અને જીવ વચ્ચે સંબંધ છે. અને તેજ સંબંધ આ દુનિયામાં સ્ત્રી પુરૂષ વચ્ચે હોવો જોઇએ. એટલે કે જેમ દેવો પ્રભુને માટે કરે છે તેમ સ્ત્રીઓએ પોતાના પતિ માટે કરવું જોઇએ, અને જેમ પ્રભુ દેવોને માટે કરે છે તેમ પતિએ પોતાની પત્ની માટે કરવું જોઇએ એ આર્યશાસ્ત્રની આજ્ઞા છે, અને એ ઈશ્વરની ઇચ્છા છે.

સ્ત્રી એટલે શું ?

સ્ત્રી એટલે શું ? એ સમજવું હોય તો જ્યારે ઈશ્વરી સ્નેહની દીક્ષા લઇએ ત્યારે પ્રેમની પોથીમાંથી સમજાય છે કે, સ્ત્રી એટલે અદ્દભુત બળવાળી વિજળી, સ્ત્રી એટલે બધી જાતના પ્રેમનો મહામંત્ર, સ્ત્રી એટલે મુડદાંઓને જીવતા કરનારી સંજીવની શક્તિ, સ્ત્રી એટલે પ્રેમના આકાશમાં ઉડવાનું બલુન, સ્ત્રી એટલે જગત ઉપર ઉતરેલી ઇશ્વરની કૃપા, સ્ત્રી એટલે મનુષ્ય રત્ન ઉત્પન્ન કરનારી ખાણ, સ્ત્રી એટલે ઈશ્વિરનું મોહિની રૂપ, સ્ત્રી એટલે દુનિયાદારીનુ ડહાપણ શીખવનાર પ્રોફેસર, સ્ત્રી એટલે પ્રેમની એ, બી, સી, ડી, સ્ત્રી એટલે ઉંચતાએ ચ્હડવાની સીડી, સ્ત્રી એટલે નમાલાને માલવાળા બનાવવાનો કીમીયો, સ્ત્રી એટલે ઈશ્વિરી સ્નેહનુ હોકાયંત્ર, સ્ત્રી એટલે બુઢ્ઢાઓને જુવાન બનાવનારૂં રસાયણ, સ્ત્રી એટલે આ દુનિયાનું અમૃત, સ્ત્રી એટલે અભેદનુ આકર્ષણ, સ્ત્રી એટલે પરમાર્થના તાળાં ખોલનારી ઈશ્વરી સ્નેહની નાજુકડી સોનેરી કુંચી, સ્ત્રી એટલે મહાન સંસારસાગરમાં કુટુંબમંડળની સલામતી સાચવનારી મનવાર, સ્ત્રી એટલે દુનિયાદારીનાં દુ:ખો મટાડનારી ઈશ્વરી જડીબુટ્ટિ, સ્ત્રી એટલે સંસારના વિવિધ ભયથી તપેલા

પુરૂષોનો કુદરતી વિસામો, સ્ત્રી એટલે કામ ક્રોધ લોભ વિગેરે બળવાન દુશ્મનોને તુરતજ ઉડાવી દેનારૂં ડાઇનેમાઇટ, સ્ત્રી એટલે શરીરમાં ઝમઝમાટી લાવી ખુશમિજાજમાં રાખનારો દ્રાક્ષારસ, સ્ત્રી એટલે પુરૂષોમાં પુરૂષાર્થ ભરનારી બેટરી, સ્ત્રી એટલે લોઢામાંથી સોનું બનાવનાર પારસમણિ, સ્ત્રી એટલે ઉત્તમ ભાવનાઓને તેના અસલ સ્વરૂપમાં દેખાડનાર સીનોમેટોગ્રાફ, સ્ત્રી એટલે સંસારના પ્રવાહને આગળ વધારનારી પવિત્ર નદી, સ્ત્રી એટલે આપણા મનની શરદી ગરમી પારખવાનું થરમામીટર, સ્ત્રી એટલે ઈશ્વરી સ્નેહનાં ગાયનો સંભળાવનારૂં ફોનોગ્રાફ, સ્ત્રી એટલે આપણી જીંદગીની ફરજો બતાવનારૂં ઘડીઆળ, સ્ત્રી એટલે વિકારોની આગમાંથી પવિત્રતારૂપી ધનને બચાવનાર ફાયરપ્રુફ તીજોરી, સ્ત્રી એટલે જગતમાં સુલેહ કરાવનારી મહા શક્તિઓ, સ્ત્રી એટલે કુદરતની મૂર્તિનો આબેહુબ ફોટોગ્રાફ, સ્ત્રી એટલે જીંદગીની ફરજોના હિસાબ ગણવાનું ગણિતશાસ્ત્ર, સ્ત્રી એટલે ધર્મનું બખતર, સ્ત્રી એટલે પ્રેમની ગેરન્ટી, સ્ત્રી એટલે જગત ઉપર ઉતરેલા ઈશ્વરના આશીર્વાદ, સ્ત્રી એટલે અધર્મનો ખડક દેખાડનારી દીવાદાંડી, સ્ત્રી એટલે જગતનું અજવાળું, સ્ત્રી એટલે ઈશ્વર સુધી સંદેશો મોકલવાનો વાયરલેસ ટેલીગ્રાફ, સ્ત્રી એટલે સ્વર્ગ દેખાડનાર દુરબીન, સ્ત્રી એટલે પુરૂષોની લાયકાત માપવાનું મીટર, સ્ત્રી એટલે જગતની બધી વસ્તુમાં અમૃત ભરનાર ચંદ્ર, સ્ત્રી એટલે અખુટ પ્રકાશ આપનાર રેડીયમ, સ્ત્રી એટલે જગતની આરપાર જોવાનાં એક્સરેઝ કિરણો, સ્ત્રી એટલે પુરૂષોને ફેરવવાનું સુકાન, સ્ત્રી એટલે ભક્તિની પ્રત્યક્ષ જીવતી મૂર્તિ, અને સ્ત્રી એટલે આપણે જોઇ શકીએ, સમજી શકીએ અને વાપરી શકીએ તેવી ઈશ્વરની મહા શક્તિ, એટલુજ નહિ પણ સાંખ્ય શાસ્ત્રમાં જેને પુરૂષ અને પ્રકૃતિ કહે છે તેનુંજ સ્થૂલરૂપ તે આ દુનિયાના પુરૂષો ને સ્ત્રી છે, તથા શાસ્ત્રમાં જેને માયા કહે છે ને શક્તિ કહે છે તેનુંજ સ્થૂલરૂપ તે આ જગતની સ્ત્રીઓ છે. માટે અમે તો એમ માનીએ છીએ કે પ્રેમના બળથી સ્ત્રીઓ જે ચાહે તે કરી શકે. માટે જેમ બને તેમ સ્ત્રીઓમાં ઈશ્વરી સ્નેહ વધારવો જોઇએ.

વૈદ અમૃતલાલ સુંદરજી પઢીયાર,

હાથી બીલ્ડીંગ—મુંબઇ નં. ૨.

શિયળ સામે શકની નજરે જોતાં સ્ત્રીઓના હૃદયને લાગતો ધક્કો.
સ્નેહ ભરેલા પત્રથી થયેલી અસર.
દાગીના પહેરવાની વિધિ.
સૌંદર્ય બતાવવા માટે દાગીનાની જરૂર નથી.
આત્મા જે સૌન્દર્ય માગે છે તે સૌન્દર્ય કયું ?
આપણી બ્હેનોમાં કઈ જાતની હિંમતની જરૂર છે ?
પોતાના પતિની બહાદૂરી જોવાની ઇચ્છા.
શિરોહીની રાજકુંવરીને તેની સખી સાથે થયેલી વાતચીત.
ભક્તિ વધારવાના ઉપાયો.
કેટલાક શ્રીમંતોની અંદરની સ્થિતિનો હેવાલ.
બચ્ચાંઓને ઉછેરવામાં સંભાળ રાખવી જોઇએ.
ધર્મ એટલે શું અને ધર્મ કેવો હોવો જોઇએ ?
એક ભલાભાઇની પોતાની વિધવા બ્હેનને સલાહ.
લાજ કાઢવી એટલે શું ? લાજનો અર્થ.
પોતાના પતિ માટે પ્રેમીલી સ્ત્રીઓને થતો અનુભવ.
આપણાં બાળકો અજ્ઞાન રહે, એ આપણી નાલાયકી છે.
સ્ત્રીઓનો અવતાર શા માટે છે ?
પવિત્ર તીર્થોની સાથે કુટુંબસ્નેહની સરખામણી.
ઘરસંસારી કામોની મહત્તા.
સ્ત્રીઓના જીવનની મહત્તા.
જીંદગી એટલે શું ? જીંદગીની કિંમત.
પોતાના ઘરમાં રહીને પણ સ્ત્રીઓ ભલાઈ કેમ કરી શકે તેના દાખલા.
આવી અનેક બાબતોથી ભરપૂર છે—વધુ વાચેથી ખબર પડે.

વૈદ્ય અમૃતલાલ સુંદરજી પઢિયાર, હાથીબીલ્ડીંગ, મુંબઈ નં. ૨

ગીતાના મહાન સિદ્ધાંતો પરથી લખાએલું સ્વર્ગની સીડી

પૃષ્ઠ ૪૫૦

ચાર સોનેરી નામ

કિં રૂા. ૦ાા.

આ પુસ્તકમાં શ્રીમદ્ ભગવદ્ગીતાના મહાન સિદ્ધાંતોને સ્હેલા રૂપમાં ખુલાસાઓ અને દાખલા દલીલો સાથે સમજાવેલા છે, તેથી તે ગીતાના સારરૂપ—રહસ્ય રૂપ છે તેમાં ધર્મ વિષે, ઈશ્વરી જ્ઞાન મેળવવા વિષે, ઈશ્વરના કૃપાપાત્ર હરિજનનાં લક્ષણ વિષે, ભક્તિના પહેલા ફળ વિષે, સુખ મેળવવાના ઉપાયો વિષે, ધર્મના પાયા વિષે, મરવાથી ડરવું નહિ અને મરી જાય તેનો અફસોસ કરવો નહિ તે વિષે, મનને જીતવાના ઉપાયો વિષે, સારા માઠા પ્રસંગોએ કરવાની પ્રાર્થના વિષે, બુદ્ધિપૂર્વક કામો કરવા વિષે, ખાવા પીવા વિષે અને નિદ્રા વિષેનાં જુદાં જુદાં બાર પ્રકરણો છે, અને તેમાં તે તે બાબતના લંબાણ ખુલાસા છે.

તેમાંનાં થોડાં મથાળાંઃ—

“ધર્મ એટલે શું? શા માટે મનુષ્યને ધર્મની જરૂર છે? માયા એટલે શું?; ધર્મની કુંચી કઇ?; મહાત્માઓની દીનતા; દીનતા શીખવાનો ઉપાય, સાચી દીનતા કયારે આવે?; ઇશ્વરને શરણે થવું એટલે શું કરવુ?; બધા ધર્મો છોડીને ભગવાનને શરણે જવું એટલે શું?, સર્વ ધર્મો કેવી રીતે તજી શકાય તેનો ખુલાસો, ઈશ્વરને અર્થે કર્મો કરવા એટલે શુ?; ઈશ્વરને અર્પણ થઇ જવા વિષે; ભગવાનમા મનવાળા થવું એટલે શું?; પ્રભુ પાસે જવાનાં ચાર પગથીઆં; મહાત્માઓનાં લક્ષણ; ઈશ્વરી જ્ઞાનની ખુબી; ઈશ્વરી જ્ઞાન કોને મળી શકે?, ઈશ્વરી જ્ઞાનનો મહિમા; બધી જાતના ધર્મનું ફળ ઈશ્વરી જ્ઞાન છે; બીજાં જ્ઞાનો નાશ પામી જાય એવાં છે, પણ ઈશ્વરી જ્ઞાનનો

કદી પણ નાશ થતો નથી; ઈશ્વરના કૃપાપાત્ર એટલે શુ ?; અ-ભયપણું, એ દૈવી સંપત્તિનો પાયો છે. ભક્તિ એટલે શુ ?; આ-ત્માનું સ્વરાજ્ય; દુઃખના વિચારો કરવા એ ઈશ્વરની સામે થવા જેવું છે; સાચું સુખ મેળવવા સારૂ શુ કરવુ જોઇએ ?; તમે દુનિયાને બદલી શકો તેમ નથી, માટે જો સુખ મેળવવું હોય તો તમે પોતે થોડાક બદલાઈ જાઓ, સુખ દુઃખ કયાથી ઉ-ત્પન્ન થાય છે તેનો ખુલાસો; ખમી ખાવાની ટેવ નહિ પાડો તો ઉલટા વધારે દુઃખો ભોગવવા પડશે, તિતિક્ષા એટલે શુ ?, પ્રભુપ્રેમ વધારવાનો સાચો ઉપાય; દુઃખો ખમવાથીજ મોક્ષ મેળવી શકાય છે; જે કોઇનો પણ અફસોસ કરે નહિ તેજ મોક્ષ મેળવી શકે છે; અફસોસ દૂર કરવાના ઉપયો, હરિજનો કદી પણ અફસોસ કરતા નથી; અફસોસ કરવાથી જીંદગી બગડી જાય છે, આ-ત્માનું સ્વરૂપ; જે જન્મ્યું તે મરવાનુંજ માટે મ્હોતનો અફ-સોસ ન કરવો જોઇએ; પ્રાચીન ઋષિયો મ્હોતનો અફસોસ કરતા નહિ; આપણાથી પાપ થઇ જાય છે તેનું કારણ શુ ? મનનો સ્વભાવ, કામને જીતવાનો ઉપાય, મનને વશ રાખવાના ઉપાયો, મન જીતવાથી થતા ફાયદા; યોગનો અર્થ અને યોગનાં સુખો, દેવતાઓ પણ વારંવાર ભગવાનની સ્તુતિ કર્યા કરે છે; આપણને પ્રાર્થનાની જરૂર છે, ઈશ્વરની કૃપા મેળવવાનો રસ્તો કયો ?, આપણે કઇ જાતની પ્રાર્થના કરવી જોઇએ ?, સવારમાં ઉઠતી વખતની પ્રાર્થના; ન્હાતી વખતની પ્રાર્થના, જમતી વ-ખતની પ્રાર્થના, સૂતી વખતની પ્રાર્થના, વરસગાઠને દિવસે ક-રવાની પ્રાર્થના; લગ્ન થાય તે વખતની પ્રાર્થના, મંદિરમા દેવ પાસે કરવાની પ્રાર્થના; સૌનું કલ્યાણ ઇચ્છવાની પ્રાર્થના; જ્ઞાન-ની મહત્તા; યોગ એટલે શું ?; મોક્ષ મેળવવાની કુંચી; જીવ-ની સ્વતંત્રતા, રામનો જન્મ દિવસ; જન્માષ્ટમીનુ રહસ્ય, શ્રા-દ્ધની ખુબી, ભૂખ તરસ કયાથી ઉત્પન્ન થાય છે તેનો ખુલાસો; દેવો ખાધા પીધા વિના જીવી શકે છે, અન્નની મહત્તા; યજ્ઞ એટલે શું ?; ઉંઘને ઓછી કરવાના ઉપાય; ઉંઘતી વખતની મહાત્માઓની ભાવના."

આવી આવી બાબતોથી ભરેલું છે.

વૈદ્ય અમૃતલાલ સુંદરજી પઢિયાર, હાથીબીલ્ડીંગ, મુંબઇ નં. ૨

ભક્તિ
જ્ઞાન પ્રભુ
પ્રેમના દાખલાનું
તત્વ પુસ્તક-

સ્વર્ગનાં રત્નો.

પૃષ્ઠ ૩૮૪
ત્રણ સોનેરી નામ
કિ. રૂા. એક.

આ પુસ્તક હાલમાં નવુંજ બહાર પડયું છે. તેમાં ભક્તિ, જ્ઞાન, પ્રભુપ્રેમ, સત્સંગ, ધર્મ, યોગ તથા સ્વભાવ, હરિદર્શન વગેરેને લગતા ઉંડાણ ખુલાસાવાળા ૧૦૧ દાખલા છે. સ્વર્ગની કુંચીની પેઠે તે દાખલા દ્રષ્ટાંતો સાથે વિસ્તારપૂર્વક વર્ણવેલા છે. તેમાંના થોડા દાખલાનાં મથાળાં તે દાખલાના અંક સાથે નીચે આપ્યાં છે.

૨ એક બાદશાહે પોતાના ગુલામને કહ્યુ કે હું જ્યારે ત્હારા જેવો થાઉં ત્યારે તને સજા કરૂં ના? પણ હાલ તો હું બાદશાહ છું ને તું ગુલામ છે!

૫ સ્વભાવ નહિ બગાડવાનો ઉપાય—કોઇનો ઠપકાનો કાગળ આવ્યો હોય તો તેનો જવાબ તુરત લખશો મા.

૧૦ એક એક વસ્તુના ત્યાગથી કાંઇ નહિ વળે, મનની અંદરથી વાસનાઓ તજવી જોઇએ. ત્યારેજ કલ્યાણ થશે.

૧૩ પ્રભુના નામનું સ્મરણ કરવા માટે માળા ફેરવવામાં કાંઇ કંટાળો નથી; પણ ત્હારા મનમાં પાપ ભરેલાં છે તેથી તને કંટાળો લાગે છે.

૧૫ ભગવાન પાપીઓની પ્રાર્થના સાંભળતા નથી તેનું કારણ.

૨૧ આપણી પ્રાર્થનાઓ સફળ કરવાના ઉપાયો.

૨૩ આપણા કોઇ પણ કામમાં પ્રભુની ઇચ્છા કઈ અને આપણી ઇચ્છા કઈ? એ સમજવાની કુંચી.

૨૯ સંસ્કારી નવો જન્મ થયા વિના મોક્ષ મેળવી શકાતો નથી. પણ એ જન્મ કયો ? એ તમને ખબર છે ?
૩૦ કોઇ લોઢાની કસોટી કરે નહિ, કસોટી તો સોનાનીજ થાય, તેમજ ભકતો સોના જેવા કિંમતી છે તેથી તેને દુ:ખ હોયજ.
૪૬ પોતે પોતાના મનને કાબુમાં રાખવું, એ સુખ મેળવવાનો સોથી પહેલો ઉપાય છે.
૪૮ મહાજનો એટલે શુ ? અને તેમનાં આચરણો કેવાં હોય ?
૫૭ આપણા સ્વભાવને કાબુમાં રાખવાનો મજબૂત ઉપાય
૫૯ કામ કરવાથી માણુસો મરી જતા નથી, પણ ફિકરથી માણુસો મરી જાય છે, માટે ખોટી ફિકર ન રાખો
૬૬ જે જોરથી આ દુનિયામાં ને પરલોકમા ફાવી શકાય છે અને જીંદગી લંબાવી શકાય છે, તે જોર કયુ ? તેનો ખુલાસો
૭૬ સંસાર એ પાપ ધોવાનુ તીર્થ છે, માટે તેમા પાપ ધોવાની કોશીશ કરજો, અને નવા પાપ ન થાય એ સંભાળજો.
૮૨ ઓ ભાઇઓ ! તમારી પાછળ રોગ, ઘડપણુ, મોત અને જન્મ મરણુના ફેરો, એ ચોરો લાગેલા છે, માટે આ જાગવાની જગ્યાએ સૂઈ ન જાઓ, અને આ નાસવાની જગ્યાએ વિસામો ન લો.
૮૫ એક ભક્તનો હેવાલ—તેઓ કેમ આગળ વધી શકયા ?
૯૭ આપણા લોકો નશિબને બહુજ માને છે, માટે આપણી જીંદગીના સારા કે માઠા બનાવો બનવામાં નશિબની સત્તા કેટલી છે ? તેનો ખુલાસો.
૯૮ મહાત્મા એટલે શું ? અને મહાત્મા કોને કહેવા ?
૧૦૧ આપણી જીંદગીની સાર્થકતા થઇ છે કે નહિ ? તે કેમ ખબર પડે ? તેનો ખુલાસો.

આવા આવા જીંદગી સુધારનારા સિદ્ધાંતોથી ભરપૂર છે.
ભકતો, હરિજનો, વૈષ્ણવો, જીજ્ઞાસુઓને વહાલું પુસ્તક આ છે.

વૈદ્ય અમૃતલાલ સુંદરજી પઢિયાર, હાથીબીલ્ડીંગ, મુંબઈ નં. ૨

શકીએ પણ તેમાં આપણાં છોકરાંને મોકલી શકીએ, તથા કોઇ ગરીબ વિદ્યાર્થીને પુસ્તકોની મદદ કે સલાહ ને હિંમત આપી શકીએ તેમ તો છીએ. આપણે હમેશાં બિમારોની સારવાર ન કરી શકીએ, તોપણ એકલી પડેલી દુઃખી બુઢ્ઢિયોને કોઇ વખત દવાખાનેથી દવા લાવી આપી શકીએ તેમ તો છીએ. આપણે મોટી મોટી જાત્રાઓ ન કરી શકીએ, પણ પ્રાર્થના કરવા મંદિરમાં જઈ શકીએ તેમ તો છીએ. આપણે આખા ગામનું અંધારૂં દૂર ન કરી શકીએ, પણ બીજાઓને અજવાળું પડે તેવી રીતે આપણા ઘર પાસે નાનો દીવો મૂકી શકીએ તેમ તો છીએ. આપણે પુસ્તકો ન રચી શકીએ પણ તે વાંચી શકીએ તથા બીજાઓને વંચાવી શકીએ તેમ તો છીએ. આપણે નવી શોધો ન કરી શકીએ તોપણ એવી શોધો કરનારને કોઈને કોઈ રીતે મદદ આપી શકીએ તેમ તો છીએ, અને કાઇ નહિ તો મનમાં ભલા વિચારો રાખીને હસી ખુશીથી, બીજાઓને રૂડી રીતે મીઠી જીભે બોલાવી શકીએ તેમ તો છીએ

આવું આવું કાંઈ પણ બને તોપણ ઘણુ છે ઈશ્વરી જ્ઞાનમાં આગળ વધવાનાં એ પગથીઆ છે, અને ગરીબમાં ગરીબ માણસોથી પણ એવુ કાંઇને કાંઈ બની શકે તેમ છે. માટે ભલે નાનું હોય તોપણ કાંઈ ભલું કામ કરો ભલા કામને નાના નહિ સમજો. મહાત્માઓ કહે છે નાના બીજ તરફ નહિ, પણ મોટા ફળ તરફ જોઇને પ્રભુપ્રીત્યર્થે ભલાં કામો કરો. એની અસર ફોગટ નહિ જાય પ્રભુએ પણ કહેલું છે કે –

पार्थ नैवेह नामुत्र विनाशस्तस्य विद्यते ।
नहि कल्याणकृत्कश्चिद्दुर्गतिं तात गच्छति ॥

गी. अ. ६ श्लो. ४०

અર્થ–હે અર્જુન ! સારૂં કરેલું કદી પણ વ્યર્થ જતું નથી, એટલુંજ નહિ પણ ભલું કરનારની કદી પણ માઠી ગતિ થતી નથી.

આવી રીતે પ્રભુ આપણને બહુ ખુલ્લી રીતે કબુલત આપે છે, માટે ભાઈઓ સારાં કામ કરવામા પછાત ન રહો.

દાખલો ૧૩૩–છોકરાંનાં છોકરાંની ફિકર કરીને વિના કારણ શા માટે દુઃખી થાઓ છો? પ્રભુની ઇચ્છાને આધીન થાઓ, એટલે એ દુઃખો એની મેળેજ ઓછાં થઈ જશે.

એક માણસ સારી સ્થિતિનો હતો તોપણ તે બહુ ફિકર કર્યા કરતો, ને પોતાની બાયડી પાસે બેશી રોજ રોજ ભવિષ્યનાં દુ.ખોની ગણત્રી કર્યા કરતો, તે કહેતો કે, હવે આપણને છોકરાં થશે ને ખર્ચ વધશે. છોકરાંની સગાઈ કરવી પડશે ને વેવાણો ખરાબ મળશે તો પંચાતી. આપણામાં રીતભાતો વધી ગઈ, એક વહુ લાવતા ત્રણ હજાર રૂપીયાના દાગીના જોઇએ. જો ચાર પાચ છોકરા થાય તો ભોગ મળેના? રોજગાર ઘટી ગયા, રસકસ ઓછા થયા, વેપારમા સાર રહ્યો નહિ ને ખર્ચ વધ્યા જાય છે. હવે કરવું કેમ? મારી મા પણ હવે માંદી સાજી, તે કેસ પણ પાચ પદર દિવસે ખોટો છે એટલે કાંઇ દહાડો પાણી કર્યા વિના ચાલશે? છ મહીના પછી તારી સુવાવડ આવશે ત્યારે વ'ગી પચાતી સુવાવડ કરવા કોને બોલાવશુ? બ્હેન તો કાઈ આવે તેમ નથી એને ને તારે તો બારમો ચદ્રમા. આવતે વરસ તારો ભાઈ પરણશે ત્યારે વળી દેશમાં જવુ પડશે મારો કાકો પણ મરવા પડયો છે, કાણે ગયા વિના કાંઇ છુટકો છે? ઉપરા ઉપર ખરચ હવે તે કરવુ કેમ? શેઠનો છોકરો જુવાન થતો જાય છે તેમ તેમ તેનો મીજાજ પણ ફાટતો જાય છે, એની સાથે પણ વખત જતાં પાધરૂ ચાલે તેમ નથી નાની બેનનો વર પણ માદો સાજો તારા બાપનો મીજાજ તો ઓરજ એની તરફથી પણ કાંઈ દોકડો મળવાની આશા છે? આપાણું જુનું ઘર પણ કાંઈ ઉપાડયા વિના ચાલે તેમ છે? ઉપાડશુ ત્યારે બારી મૂકવા સારૂ પાડોશી સાથે કજીઓ કર્યા વિના છુટકો નથી. આફ્ત તે કાંઇ થોડી છે? આટલાં બધાં દુ'ખ તો કોઇને હોય નહિ. એટલી બધી જંજાળ તે કેમ ખમાય?

આવી રીતે બીજાઓ પાસે ને પોતાની બાયડી પાસે તે રોજ રોજ રોદણાં રોયા કરતો· એ ફિકરમાં ઉદાસ રહેતો, ને હલકા વિચારો કરતો; તેથી બાયડીને લાગ્યું કે પોતાની મૂર્ખા-

ઇથી વગર દુઃખે દુખી થતો, આતો કોઇક દિવસ મફતની ફિકરમાં આપઘાત કરી બેસશે; માટે તેને કાંઈ સમજાવવો જોઇએ; એમ ધારી એક દિવસ બાયડીએ ઘરમાં કાંઇ કામકાજ કર્યું નહિ, ને જાણી જોઇને ઉદ્દાસ જેવો ચહેરો કરીને સૂઇ રહી. રાતે ધણી ઘરમાં આવ્યો, ત્યારે જુએ છે તો દીવો કરેલો નહિ; ઝાડુ કાઢેલું નહિ; વાસણ માંજેલા નહિ, રસોઇ કરેલી નહિ, ને પાણી પણ ભરેલું નહિ ત્યારે ધણીએ ગુસ્સે થઇને પૂછયું કે આજે શુ છે? બાયડીએ કહ્યુ કે મારા દુ ખનો કાંઈ પાર નથી આજે એક બ્રાહ્મણ આવ્યોતો, તે કહી ગયો કે તમારૂં આયુષ્ય સાઠ વરસનુ છે, તેમાં હજી તો મને વીસ થયાં, બાકી ચાલીસ રહ્યાં. તે ચાલીસ વરસમા મારે શુ શુ કરવુ પડશે તેની મેં ગણત્રી કરી, તે જરા સાભળો, પછી મારાપર ગુસ્સે થાઓ. રોજ બે પાલી મારે દળવું પડે છે, તે મહિનાનું સાઠ પાલી ને વર્ષનું ૭૨૦ પાલી થયું. અને ચાલીસ વર્ષનું અઠ્ઠાવીસ હજારને આઠસો પાલી થયું રોજ દસ ઘડા પાણી ભરવું પડે છે, તે મહિનાનું ત્રણસો ઘડા ને વર્ષનું ત્રણ હજાર છસો ઘડા થયું, ને ચાલીસ વર્ષનું એકલાખ ચુંવાળીસ હજાર ઘડા પાણી થયું. રોજ બે વખત મળીને નાનાં મોટાં ચાલીસ વાસણ મારે માજવાં પડે છે, તે મહિનાનાં બારસો વાસણ થયાં. વર્ષના ચૌદહજાર ચારસો વાસણ થયા ને ચાલીસ વર્ષનાં પાંચલાખ છોતેર હજાર વાસણ મારે માંજવાના થયાં. હવે તમે વિચાર કરો કે અઠ્ઠાવીસ હજાર ને આઠસો પાલી ઘઉ હું કેમ દળી શકું ! એક લાખ ને ચુવાળીસ હજાર ઘડા પાણી હું કેમ ભરી શકું ! અને પાચ લાખ ને છોતેર હજાર વાસણ મારા બાપનો બાપ ને તેનો બાપ આવે તોપણ હું કેમ માંજી શકું ! વળી તે બ્રાહ્મણ કહી ગયો કે તમને ચૌદ છોકરાં થશે, એક છોકરૂં હજી તો ત્રણ મહિનાનુ પેટમાં છે, એટલામાં તો મરવા પડી છું ત્યારે ચૌદ છોકરાં ! ઓય મારા બાપલીઆ ! એટલું બધું દુ ખ કાંઇ આપણાથી ખમાય નહિ, એ કરતા તો મરી જવું સારૂં. ત્યારે ભાયડાએ કહ્યું કે, રાંડ મૂર્ખી ! દીવાની કેમ થઇ ગઇ છે ? એ બધું કાંઇ તારે એક દહાડામાં થોડું કરવાનું છે ! ચૌદ છોકરાં કાંઇ તારે ભેળાં જણવાં છે? તારે તો રોજના જેટલું જ

કામ કરવાનું છે એમા વળી એવી ગણત્રી શેની ? ત્યારે બાઇડીએ કહ્યું કે તમે છોકરાના છોકરાની ફિકર શુ કરવા કરો છો ? જેમ મારા વાસણ પાણી મને ખબર નહિ પડે તેમ થઈ જશે, તેમજ તમારા દુ ખો પણ તમને બહુ ખબર નહીં પડે તેમ ચાલ્યા જશે એમા ભવિષ્યના દુ ખોને યાદ કરીને વિના કારણ શા માટે દુખી થાઓ છો ? પ્રભુની ઇચ્છાને આધીન થાઓ એટલે દુ ખ એની મેળે ઓછા થઇ જશે. ભક્તિમાન બાયડીના એ ઉપદેશ તેને સચોટ લાગી ગયો, ને તે દિવસથી ભવિષ્યની મફતની ફિકર તેણે છોડી દીધી તેમજ આપણે પણ ખોટી ફિકરો ને નાહકના દુ ખોને છોડી દઇ જેમ પ્રભુ રાખે તેમ રહેવુ જોઇએ ઈશ્વિર ઇચ્છાને પૂર્ણ રીતે સરળતાથી આધીન થવુ, એનુજ નામ ખરી ભક્તિ છે, ને એજ વ્યવહારિક તથા માનસિક દુ ખોથી બચવાનો ઉત્તમમા ઉત્તમ રસ્તો છે.

આવા ને આવા એક એકથી સરસ ૩૨૫ દાખલાઓ છે. ને તેમ છતા તેની કીમત માત્ર એક રૂપીયો છે કારણકે સ્વર્ગના વિમાનની બીજી આવૃત્તિની પ્રસ્તાવનામા અમારો સિદ્ધાત અમે જણાવેલો છે કે –

મહાત્માઓ એમ શીખવે છે કે, જ્ઞાન લેવા વખતે લાખો રૂપિયા ખર્ચવા પડે તો ખર્ચો, ગુલામગીરી કરવી પડે તો કરો, પૃથ્વીને પેલે છેડે જવુ પડે તો જાઓ, નીચ લોકોને નમવુ પડે તો નમો, દુ ખ ભોગવવા પડે તો ભોગવો, ભીખ માગવી પડે તો માગો, ઉજાગરા કરવા પડે તો કરો, લોહીનુ પાણી કરી નાખવુ પડે તો કરો, અને જ્ઞાન મેળવવા સારૂ જીદગી જોખમમા નાખવી પડે તોપણ તે કબુલ કરો, પણ જ્ઞાન આપવા વખતે એક દોઢીયાની પણ આશા રાખશો મા ઈશ્વિરી જ્ઞાન ફેલાવવામા એક પાઇની પણ આશા રાખશો માં.

આ સિદ્ધાત ધ્યાનમા રાખીને સેવા કરવા સારૂજ અમે પુસ્તકો લખીએ છીએ, માટે એ પુસ્તકો લોકપ્રિય થઇ પડેલાં છે, ને તે સારૂજ એ પુસ્તકો વાંચવાની અમે ખાસ ભલામણ કરીએ છીએ.

વૈદ્ય અમૃતલાલ સુંદરજી પઢીયાર, હાથીબીલ્ડીંગ, મુંબઈ નં. ૨

ભક્તિ જ્ઞાન અને પ્રેમના દાખલાનું સ્વર્ગની કુંચી.

આવૃત્તિ ત્રીજી.
પૃષ્ઠ ૪૨૫
ત્રણ સોનેરી નામ.

કિં. રૂા. એક.

તેમાંની બાબતોનો જરા નમુનો—

પ્રસ્તાવનામાંથી

આ શું ? સ્વર્ગની કુંચી ? હા, સ્વર્ગની કુંચી બેશક સ્વર્ગની કુંચી એ બહુ મોટું નામ છે, અને ઉત્તમ નામ છે સૌ લોકો કુદરતી રીતે એમ ઈચ્છે છે કે, અમોને **"સ્વર્ગની કુંચી"** મળી જાય તો સારૂ. માટે હવે આપણે એ જાણવુ જોઇએ કે, સ્વર્ગની કુચી એટલે શુ ? અમોને તો આપણા પવિત્ર શાસ્ત્રોની મારફત એક મહાન ભક્તરાજ મહારાજે એમ શીખવેલું છે કે –

ભગવદ્ ઇચ્છાને આધીન થઈ બ્રહ્માર્પણ વિધિથી રૂડી રીતે દુનિયાદારીની પોતાની ફરજો બજાવવી, પોતાના ધર્મના ઉત્તમ નિયમો સમજવા, તથા પાળવા સર્વશક્તિમાન અનંત બ્રહ્માંડના નાથના મહા મગળકારી પવિત્ર નામનું જેમ બને તેમ વધારે સ્મરણ કરવું, દરરોજ ઈશ્વરપ્રાર્થના કરી આપણા અપરાધોની ખુલ્લા દીલે નમ્રતાપૂર્વક પ્રભુની માફી માગવી, આપણા ભાઇબધોને આપણા આત્માતુલ્ય ગણી તેમની ભૂલો માફ કરવાની તથા તેમને સુધારવાની કાળજી રાખવી, મન, વચન કે કર્મથી કોઇ પણ જાતનું પાપ નહિ થઇ જાય તેની સંભાળ રાખવી, સત્સંગમા પ્રેમ રાખવો, ને હરિજન ઉપર હેત રાખવું, મોત તથા ધર્મરાજાના ઇનસાફને યાદ કરી મોજમજાની વૃત્તિને કાબુમાં રાખી દુનિયાદારીની આસક્તિ ઓછી કરવી, પૂર્ણ શ્રદ્ધાથી ભક્તિ માર્ગ કે જ્ઞાન માર્ગમાં લાગી જઇ ઈશ્વરી રસ્તામાં આવી જવું, જેમ બને તેમ અંતરમાંથી ચોખ્ખા

થઇ દુનિયામાં સત્ય ધર્મ વધે એવાં કામો કરવાં, આપણું હૃદય ભગવદ્ આવેશથી ભરેલું રાખવું, અને તનથી, મનથી, ને ધનથી, તથા મન વચન ને કર્મથી જ્યારે બને ત્યારે અને જેટલો બને એટલો પરમાર્થ કરવો, તથા સદા સર્વદા સર્વ ઠેકાણે મહાન પ્રભુના પવિત્ર નામનો જય જયકાર થઇ રહે એમ વર્તવુ તેનું નામ "**સ્વર્ગની કુંચી**" છે. એ શિવાય એ કરતાં વધારે સારી બીજી કોઇ સ્વર્ગની કુંચી અમે જાણુતા નથી. એટલે આ સ્વર્ગની કુંચીમાં ઉપર વર્ણુંવ્યું તે જાતનુજ જ્ઞાન આપવામા આવેલું છે એટલું નહિ પણુ આ પુસ્તકમાં ભક્તિમાર્ગના જે ૨૧૦ દાખલાઓ છે તે એક મહાન ભક્તરાજ મહારાજનીજ પ્રસાદી છે માટે તે પુસ્તક સૌ ભાઇ બેહેનોને જરૂર વાંચવા લાયક છે.

દાખલો ૬–ગરીબો તે આપણાં તુંબડાં છે તેને આધારે તરી શકાય છે.

સાધુઓ અને ભક્તો કહે છે કે, ગરીબો તે આપણાં તુંબડાં છે જેમ તુંબડાને આધારે પાણીમા તરી શકાય છે તેમ ગરીબોને આધારે આપણે સ્વર્ગના રસ્તામાં તરી શકીએ છીએ. માટે ભાઇઓ ! કદી પણુ ગરીબોને ધિક્કારશો મા, અને જ્યાં સુધી બને ત્યા સુધી લાચાર ભિખારીઓનો અનાદર કરશો માં. કારણુ કે પ્રભુની હજુરમાં ઇનસાફ વખતે કાંઇ આપણુને એમ પૂછવામાં નહિ આવે કે તમે કેટલા દાગીના પહેરતા હતા ? કેટલું અત્તર લગાવતા હતા ? કેટલું સેન્ટ પોમેટમ વાપરતા હતા ? કેટલાં છત્રી રૂમાલ વાપરતા હતા ? કેટલા ટોપી ઉપર ને બુટ ઉપર ખર્ચતા હતા ? કેટલા બીડીમા ને પાન તબાકુમાં ખર્ચતા હતા ? કેટલા ગાડી ભાડામા ખર્ચતા હતા ? કેટલા મેળાઓમાં ઉડાવતા હતા ? કેટલા નાચ રંગમાં ઉડાવતા હતા ? કેટલા સોડા સરબતમાં ઉડાવતા હતા ? કેટલા બેંકમાં મૂકેલા છે ? કેટલા તીજોરીમાં મૂકેલા છે ? અને કેટલાનો તમારા છોકરાંઓને વારસો આપી આવ્યા છો ? એમ આપણુને ધર્મનો રાજા પ્રભુ નહિ પૂછે, પણુ તે તો એમજ પૂછશે કે, મારે નામે ને મારે અર્થે તમે ગરીબોને શું આપેલું છે ? તમોને ડૂબતા

બચાવવા માટે તમોને તરવા માટે મેં ગરીબોરૂપી તુંબડાં આપેલાં છે એનો તમે કેવી રીતે લાભ લીધો છે! ભાઇઓ! સંતો કહે છે કે, ઇન્સાફને વખતે પ્રભુ આપણને એમ કહેશે કે, ગરીબોને રૂપે હું પોતે તમારી પાસે તમારા કલ્યાણ માટે આવતો હતો અને તમે મને કાંઇ પણ આપ્યા વિના ઉલટા દમ ભરાવીને હાંકી કાઢતા હતા. જુવો એ વખતે કહેશે કે, કૃપાનાથ! તમે કયારે આવ્યા હતા? અને અમે કયારે તમને પાછા ફેરવ્યા? પ્રભુ કહેશે કે, રક્તપિત્તિયા રૂપે હું તમોને રસ્તામાં મળ્યો હતો, અને મેં તમારી પાસે પાઇ માગી હતી પણ તમે આપી નહોતી. બીજી વખત જ્યારે તમારે ત્યાં નાત જમતી હતી ત્યારે કાઠીયાવાડી દુકાળીયા રૂપે હું તમારે ત્યાં વધ્યું ઘટયું એઠું જુઠું માગવા આવ્યો હતો પણ તમે મને ધુતકારી કાઢયો હતો એક વખત હું ગરીબ રાંડીરાંડ રૂપે તમારો આશરો લેવા આવ્યો હતો. એ વખતે તમારી પાસે મારી એવી અરજ હતી કે, મારા પૈસા મારો જેઠ દગો કરીને ખાઇ જાય છે માટે તમે તેને કાંઇક સમજાવો પણ તમે તમારા મિજાજમાં હતા, એટલે મારી વાત સાંભળી નહોતી. એ પછી એક વખત હું તમારે ત્યાં ગરીબ વિદ્યાર્થી રૂપે આવ્યો હતો ને કહ્યું હતું કે કૃપા કરીને મને થોડાં પુસ્તક અપાવો, પણ મારી એ અરજ તમે સાંભળી નહોતી. વ્રજમાં જમનાજીને કિનારે હું તમારી પાસે બુઢ્ઢી ડોસી રૂપે આવ્યો હતો, એ વખતે ટાઢથી મારૂં અંગ થરથર કાંપતું હતું પણ તમે જુનાં પુનાં ફાટયાં તૂટયાં લૂગડાંનો કટકો પણ આપી શકયા નહોતા. એક વખત હું તમારી પાસે મુંબઇમાં તમારા ગરીબ નાતીલા રૂપે આવ્યો હતો, અને તમને કહ્યું હતું કે, મારી, મા મરકીથી મરી ગઇ છે પણ કોઇ ઉપાડવાવાળા નથી માટે તમે જરા સોનાપુર સુધી આવવાની મહેરબાની કરો. તમે એ વખતે તો શરમા શરમે હા પાડી. પણ પાછળથી આવ્યા નહોતા, એ સાંભરે છે કે? ભીંડી બજારના રસ્તા ઉપર બુઢ્ઢા ફકીર રૂપે માંદો થઇને હું પડયો હતો, હાથે પગે સોજા ચ્હડી ગયા હતા, ને તાવથી હબુબતો હતો, એ વખતે તમે મારી પાસે થઇને ચાલ્યા ગયા હતા અને તમારા

દીલમાં દયા પણ આવી હતી તોપણ મને ઇસ્પીતાલમાં લઇ જવાની તમે દરકાર કરી નહિ, એ યાદ છે કે ? આવી રીતે હું તમારી પાસે જુદા જુદા પ્રસંગે ને જુદા જુદા રૂપે સેંકડે વખત આવી ગયો છું. પણ દરેક વખતે ઘણું કરીને તમે મને નિરાશજ કર્યો છે, તમને જરા પણ એવે વખતે હું યાદ આવ્યો નથી. શું તમે નહોતા જાણતા કે તમારા ગરીબ ભાઇબિંધોમાં પણ જે આત્મા છે તે મારોજ અંશ છે, એટલુંજ નહિ પણ તમારે યથાશક્તિ જે કાંઈ દેવું છે તે કાંઇ ભિખારીઓને ખાતર દેવાનું નથી પણ મારે ખાતર દેવાનું છે એમ સમજતાં છતા પણ તમે મારે ખાતર કાંઈ પણ કરેલુ નથી. બોલો, હવે હુ તમને શુ શિક્ષા કરૂં ?

ભાઇઓ ! મહાન્ પ્રભુ જ્યારે ઈન્સાફને વખતે અતિ ભયંકર રૂપ ધરીને આપણને એ પ્રમાણે પૂછશે ત્યારે આપણે શુ જવાબ દઇ શકીશુ ! એ વખતે આપણને કેટલી બધી શરમ લાગશે ને કેવો પસ્તાવો થશે એ ખ્યાલ તો કરો ! એમ ન થાય માટે આજથીજ ચેતો—અને આપણને તરવાના તુંબડ જે ગરીબો છે તેની ઉપર રહેમ દીલથી જુઓ, અને સર્વ શક્તિમાન પવિત્ર પ્રભુને ખાતર તેઓને યથાશક્તિ મદદ કરો

દાખલો ૧૦૧–પ્રભુનું નામ જે પાછળ રાખે તે તો પાછળજ રહી જાય છે, માટે જેમ બને તેમ જલદીથી બાળપણથીજ પ્રભુને ઓળખવાની તજવીજ કરો.

ઘણા લોકો એમ સમજે છે કે, અમે તો હજુ બાળક છીએ, અમને તે ધર્મમા શુ ખબર પડે ? ઘરડા બુઢ્ઢા થઇશુ ત્યારે વાત. આપણાં માબાપો ને મોટાં માણસો પણ આવી વાતોને ટેકો આપે છે, તેઓ કહે છે કે, ઝાઝા ધર્મની છોકરાંઓને તે શી ખબર ? છોકરાઓ તો ખાવા પીવામાં, ફરવા હરવામા ને મોજશોખમાં સમજે. એમની કાંઇ વ્રત વરતુલ કરવાની ઉમર છે ? હમણાથી એ ધર્મની જાળમાં પડી જાય તો પછી દુનિયાદારી ચલાવે કયારે ?

નાની ઉમરની વહુ બહુ ધર્મવાળી થાય તો તે સાસુને ગમે નહિ, વહુને ધર્મવાળી જોઈને સાસુ એવા વાંકા ચુકાં બોલે કે વહુ બિચારી વગર મંદવાડે માંદીજ પડી જાય જુવાનીમાં વરને બહુ ધર્મવાળો જોઇને વહુને પાલવે નહિ. તે એવો છણુકો મણુકો કરે કે કાઈ વાતજ ન પૂછો. વરને તોબા તોબા કરે ને પોતાની વાત કબૂલ રાખે ત્યારેજ તે ઠેકાણે આવે. ઘણા ભાઈઓમાથી જો કોઈ ભાઇ ધર્મવાળો થાય તો બીજા ભાઇઓ તેની અદેખાઇ કરે, તેઓને એમ લાગે કે અમે કમાઈ કમાઈને મરીએ છીએ ને આ ભાઇ તો માથે પડે છે. બાપ બહુ ધર્મવાળો થાય તો દીકરાને પાલવે નહિ. દીકરો જાણે કે બાપ બધું ઘરમાંથી ઉડાવી દેશે ને હુ રખડી પડીશ અને શિષ્ય બહુ ધર્મવાળો થાય તો ગુરૂ મનમાથી મુઝાયા કરે, તેને એમ લાગ્યા કરે કે આ બધું માન લઇ જશે ને હું એમનો એમ પડયો રહીશ. આવી રીતે એક માણસ ધર્મવાળું થાય તે બીજાઓને પાલવતું નથી, માટે તેઓ કાંઇ ને કાંઇ બહાનાં કાઢયા કરે છે અને આગળ ઉપર ધર્મને ધકેલ્યા કરે છે. કેમ જાણે આપણે અમરપટ્ટો લખાવીને આવ્યાં હોઈએ ? પણ એમ કરવું એ મોટી ભૂલ છે કારણ કે જેમ જેમ આપણે પ્રભુને પાછળ રાખીએ છીએ તેમ તેમ આપણે પોતેજ પાછળ રહી જઇએ છીએ. ધર્મને આગળ રાખ્યા વિના, પ્રભુને આગળ રાખ્યા વિના કોઇ પણ કામમાં કદી પણ ફતેહ મેળવી શકાય નહિ, માટે હમેશાં ધર્મને તો–પ્રભુને તો આગળજ રાખવો જોઇએ, કારણ કે પ્રભુને આગળ રાખ્યા વિના કોઈ પણ કામમાં જશ મળેજ નહિ, એટલુંજ નહિ પણ નાની ઉમરમાં મનમાં જે સંસ્કાર પડે તે જલદીથી જામી જાય છે, માટે કોઈ પણ જાતના બુરા સંસ્કાર હૃદયમા જામી જાય તે પહેલા ધર્મના મૂળીયાંને હૃદયમાં જામવા દો, પ્રભુના નામને તમારા હૃદયમાં જામવા દો. એટલે પછી પ્રભુના પવિત્ર નામની જય જયકાર સાથે તમારી પણ ફતેહ થશે, પણ જો પ્રભુને પાછળ રાખશો તો તમે પોતેજ પાછળ રહી જશો, માટે હમણાંથીજ સંભાળજો.

આ પુસ્તક ભક્તિ માર્ગના ઉત્તમ સિદ્ધાંતો સ્હેલી રીતે સમજાવનારા ૨૧૦ દાખલાઓથી ભરેલું છે. તેમાં ઈશ્વર વિષે,

ઈશ્વરના નામમાહાત્મ્ય વિષે, પ્રભુપ્રેમ વિષે, ભગવત્‌સેવા તથા ભક્તિ વિષે, ભગવદ્‌ ઈચ્છાને આધીન થવાની જરૂર વિષે, પરમાર્થ વિષે, હરિજનો, સંતો, ભક્તો, સાધુઓ, વૈષ્ણવો વિષે, સત્સંગ વિષે, માળા ફેરવવા વિષે, આપણાં આચરણો સુધારવા વિષે, વિશ્વાસ વિષે, શ્રવણ વિષે, ધ્યાન વિષે, પ્રભુના મંદિરોમાં જવા વિષે, ગુરૂ વિષે, માબાપ તથા છોકરાંઓની ફરજો વિષે, જલદી કરવા વિષે, વૈરાગ્ય તથા જગતના મિથ્યાપણા વિષે, જુદા જુદા મતપંથ તથા ધર્મો વિષે, લોભ વિષે, અભિમાન વિષે, વ્યભિચાર તથા પતિવ્રતપણા વિષે, પરનિંદા તથા અદેખાઇ વિષે, ચોરી વિષે, સદ્‌ગુણ, દુર્ગુણ તથા પાપ વિષે, વગેરે બાબતોના દાખલાઓ છે. તેથી તે પુસ્તક વાચવા જેવું છે. એ પુસ્તક તે ખરેખર સ્વર્ગની કુચીરૂપજ થઇ પડે તેવું છે; કારણકે તે વાંચવાથી અને તેમાં કહેલા નિયમો પાળી આપણાં આચરણ સુધારવાથી ધર્મની ફરજો રૂડી રીતે બજાવવાનું, દુનિયાદારીની જંજાળ વચ્ચે પણ શાંતિથી રહી શકવાનું, પાપથી બચવાનું, ભગવદ્‌ ઈચ્છાને આધીન થવાનું અને પ્રભુપરાયણ જીંદગી ગાળવાનું બળ આવી જાય છે.

વૈદ્ય અમૃતલાલ સુંદરજી પઢીયાર, હાથીબીલ્ડીંગ, મુંબઈ નં ૨

ગુજરાતી ભાષામાં તદ્દન નવીન વાત

પુસ્તક, પ્રેમ પ્રેમને પ્રેમ

નવી આવૃત્તિ
છપાય છે.
કિં. રૂ. એક.

તેમાંના લખાણનો જરા નમુનો!

જો ડાહ્યા હો તો વ્યષ્ટિમાં નહિ પણ સમષ્ટિમાં પ્રેમ કરજો.

અમુકજ પાત્ર ઉપર પ્રેમ કર્યાથી વખતે આપણને નિરાશ થવું પડે છે. દુઃખાગ્નિમાં બળવું પડે છે, અંતરાત્માનો માર ખમવો પડે છે; માટે બન્ધુઓ ! જો ડાહ્યા હો, શાન્તિમાં રહેવા ઈચ્છતા હો, જગતનું ભલું ચ્હાતા હો, આત્મોન્નતિ જોઈતી હોય તો વ્યષ્ટિમાં નહિ પણ સમષ્ટિમાં પ્યાર કરજો. એ પ્યારમાં નિરાશા નથી, દુઃખ નથી, ખર્ચ નથી, ભોગ આપવાનો નથી, હૃદય બાળવાનું નથી, ઉપકારનો બદલો લેવા દેવાનો નથી, વૃત્તિયોની ચંચળતા નથી, કૃત્રિમતા ધારણ કરવાની નથી, અને જગતની બત્રીસીએ ચડવાનું કે ખાડામાં પડવાનું નથી.

એવા સ્ફાટિક જેવા નિર્મળ, સોના કરતાં શુદ્ધ, ગંગા કરતાં પવિત્ર, બ્રહ્માંડ કરતાં મોટા, સૂર્ય કરતાં ઉંચા, અને સ્વર્ગ કરતાં શ્રેષ્ઠ, સમષ્ટિપ્યારને–અભેદને છોડી વ્યષ્ટિના પ્યારમાં, ઓ બાંધવો ! તમે કેમ તૃપ્તિ માનો છો ? વ્યષ્ટિના પ્યારમાં તમોને કદી પણ તૃપ્તિ મળવાની નથી, કદી પણ શાંતિ વળવાની નથી, કદી પણ અંતરાત્માનો ખરો આનંદ અનુભવવાનો નથી, અને કદી પણ તમારી આગળ કુદરત પોતાના પુર બહારમાં પ્રત્યક્ષ થવાની નથી, એ નક્કી સમજજો.

બંધુઓ ! આપણો આત્મા અમર છે, અખંડ છે, વિશ્વ-વ્યાપી છે, નિર્વિકાર છે, અનંત જાતની શક્તિવાળો છે, અને

અખંડ આનંદરૂપ છે. એવા અનિર્વચનીય આત્માને તમે વિચાર કરો કે, અમુકજ વસ્તુમાં કેમ તૃપ્તિ મળશે? ભલે તમારી માશુક ગમે તેવી ખુબસુરત હોય, ગમે તેવી ગુણવાન હોય, ગમે તેવી ચિત્તાકર્ષક હોય, ગમે તેવી અદ્‌ભુત શક્તિવાળી હોય, અને ગમે તેવી મોહિનીરૂપ હોય, તોપણ જરૂર સમજજો કે, તે સ્થૂલ વસ્તુ તમારા આત્માતુલ્ય કદાપિ પણ થઈ શકનાર નથી. જો ક્ષણભંગુર સ્થૂલ દેહને માટેજ તમે પ્યાર કરતા હો તો તે આર્યશાસ્ત્રો કહે છે કે એક જાતનું નીચપણુજ છે એવો પ્યાર બંધનકર્તા છે, વાસના વધારનાર છે, ભવાટવીના ફેરામાં નાંખનાર છે એવા સ્થૂલ દેહને સતોષવા માટે કરેલા પ્યારથી આત્મોન્નતિ નથી અમુકજ વસ્તુ ઉપરનો પ્યાર એ તો ઇંદ્રિયોની વાસના વધારવા જેવું છે. એને પ્યારનુ નામ છાજતું નથી. પ્યારને નામે ઇદ્રિયોની વાસના વધવા દેવાથી કદી પણ તેની તૃપ્તિ થતી નથી, કદી પણ તેમા કલ્યાણ નથી. જેમ અગ્નિમા ઘી હોમ્યાથી અગ્નિ વધતો જ જાય છે, તેમ ઇદ્રિયોમાં વિષયો હોમ્યાથી વાસના વધતીજ જાય છે. વાસના નિર્મૂળ કરવા માટે, અભેદાનદ અનુભવવા માટે, કુદરતનું રહસ્ય જોવા માટે, અને જન્મ મૃત્યુના ફેરા ટાળવા માટે પ્રેમ છે એથીજ પ્રેમ સર્વવ્યાપી છે, અને તેથીજ અવતાર વખતે શ્રી ભગવાને પણ તેનો આશ્રય લીધેલો છે એવા સ્વર્ગીય પ્રેમને ઇદ્રિયોની મસ્તીમા માની લેવો, એવા વિશ્વવ્યાપી પ્રેમને અમુક વસ્તુમાજ ધારી બેસવો, એવા અનિર્વચનીય પ્રેમને લઘુત્વ આપવું, એવા મોક્ષમાર્ગી પ્રેમને વાસના વધારનાર બનાવવો, એવા અખંડાનદ પ્રેમને અશ્રુ લુછતે લુછતે કહાડી નાંખવો, અને એવા અદ્વૈત પ્રેમને દ્વૈત બનાવવો એ તો એક જાતની અજ્ઞાનતાજ છે, એ તો અલ્પ રસજ્ઞતાનુંજ પરિણામ છે, અને એ તો ઇદ્રિયોને રાજી રાખવા પ્રેમના નામનું એક બહાનું માત્ર છે. એવા પ્રેમથી કોઇએ પણ તૃપ્તિ કે શાંતિ મેળવી નથી. એ પ્રેમ તો પ્રેમના સત્ય સ્વરૂપથી અજાણ્યા રાખનાર છે. એ પ્રેમ તો એક જાતનું દુ ખ છે; અને એ પ્રેમ તો પોતે પોતાનેજ ઠગનાર છે. એવા પ્રેમપાશમાં બંધાવું એ અધોગતિએ પહોંચવાની નિશાની છે.

દેહનું ક્ષણભંગુરપણું ને વૃત્તિનું ચલિતપણું.

જે લાલી આજે લાલિત્યમય લાગે છે તે કાલે ફીકી ફચ થઇ જશે, જે બાલ આજે કાળા ભમર જેવા ચકચકિત લાગે છે તે થોડા વખતમાં શ્વેત થઈ જશે, જે વિકારી નેણ આજે નાચી રહ્યાં છે તેના નખરાંમાં જેવી મઝા છે તે કરતાં તેના અશ્રુમાં વધારે દુ ખ છે, જે હૃદય હાલ ધડકી રહ્યું છે–તનમનાટ મચાવી રહ્યું છે તે કયારે શાત થઈ જશે તેની કાંઈ ખબર નથી, જે લાગણીઓ અમુક અમુક બાબત પસદ કરી મસ્તપણે ઉછળે છે તેઓની વૃત્તિઓ કયારે કઇ તરફ ફરી જશે તેનો કાંઈ નિયમ નથી, જેને તમે તમારૂં માનો છો તેના મનમાં શુ ભરેલું છે તે તમે જાણતા નથી. ધારો કે તેનું મન આ ઘડી તમારામાં લાગેલું છે પણ માત્ર એકજ પળ પછી તે નહિ ફરી જાય તેની શુ ખાત્રી છે? જે ભરાવદાર સ્નિગ્ધ માંસલ–અવયવો એક પ્રકારની કુદરતી જ્યોતિથી મનોવેધક બની આજે લચબચી રહ્યા છે તેમાં જોતા જોતાંમાં તમારા મનની તૃપ્તિ થયા પહેલાં કરચલી પડી જશે, જે મૃદુ મુખડું મરકલડાં કરી રહ્યું છે તે ઉપર સ્હેજ વારમા તો અનેક જાતના રંગ ફરી જશે, જે વાણી ગદગદ થઈ રહેલી છે તે હળાહળ કરતાં વધુ ઝેરી થઈ પડશે, જે અંતર લદબદ થએલું છે તેના ચીરા થશે, તે ચીરા ઉપર ડામ દેવાશે, તે ડામ ઉપર મીઠાનું પાણી છંટાશે અને તે ઉપર અણધાર્યા બેમાલુમ માર પડયાજ કરશે.

બન્ધુઓ! માનવદેહ ક્ષણભંગુર છે, માનવ વૃત્તિ વાસનાઓથી ભરેલી છે, માનવ મન કાંઇ પણ નિયમ વગરનું અનિશ્ચિત છે, માનવ કલ્પના સીમા વગરની છે, માનવ ઇચ્છા વિચિત્ર છે, માનવ ખાસીયત તરેહવાર છે, માનવ શક્તિયો અનેક પ્રકારની છે, માનવ સંકલ્પ વગર મૂળીયાંના છે, અને ટુંકામાં ઘણું કરી મનુષ્ય પોતે સંજોગોને અનુસરતા થવાના સ્વભાવવાળું છે, એવા અમુકજ એક મનુષ્ય ઉપર પ્રેમ કરી તમે કેમ તૃપ્તિ મેળવી શકશો? એવો પ્રેમ એ પ્રેમ કેમ કહેવાય? પ્રેમ બીનસ્વાર્થી હોવો જોઇએ, તમો તો પ્રેમમાં સ્વાર્થ બુદ્ધિ રાખો છો. પ્રેમ મહાસાગર છે, તમો તો તેમાંથી માત્ર એક ટીપાનું ટીપું લઇનેજ ધરાઇ જાઓ છો. પ્રેમ સર્વત્ર છે, તમે

તો તેને અમુકજ સ્થળ કે વસ્તુમાં જુઓ છો, અને પ્રેમ હૃદયની શાંતિમાં છે, પણ તમે તો પ્રેમમાં પરિતાપ સમજો છો. પ્રેમીલા બન્ધુઓ ! હવે તમે જુઓ કે પ્રેમને–સત્ય પ્રેમને અને આપણને કેટલું બધું છેટું છે ? પ્રેમમહિમા જાણવાથી આપણે તે અંતર સમજી શકીશું.

વૈદ્ય અમૃતલાલ સુંદરજી પઢીયાર, હાથીબીલ્ડીંગ, મુંબઇ નં. ૨